SPISY
SV. OTCŮV APOŠTOLSKÝCH
A JUSTINA MUČENÍKA.

PŘELOŽIL, VYSVĚTLIL A ÚVODY OPATŘIL

DR. FRANT. SUŠIL,
PROFESSOR THEOLOGIE A ČESTNÝ KANOVNÍK V BRNĚ.

VYDÁNÍ TŘETÍ, OPRAVENÉ A ROZHOJNĚNÉ.

NÁKLADEM DĚDICTVÍ SV. PROKOPA.
ČÍSLO XII.
(ZA ROK 1874.)

V PRAZE.
Z KNĚHTISKÁRNY CYRILLO-METHODĚJSKÉ.
1874.

Předmluva.

Od doby té, když l. 1849 podruhé spisy Otcův app. ve spracování Sušilově byly vydány, pozornost a pilnost jim věnovaná, jakéž plnou měrou zasluhují, napořáde rostla a se zmáhala. Pohnutí theologické v Anglii, probuzené vědomí katolické v Němcích, bádavý duch všestranně vzniklý, jenž každou periodu historie církevní ve vlastních výtvorech jejích poznati a jako nazírati žádá, šťastní nálezové starých rukopisů, kteříž lepší text spisů sv. Otců obnášeli, nemohly na toto pole theologie blahodějně nepůsobiti. A tudíž divu není, že nejenom zdárněji se vydání textu původního podařilo, ale že i bedlivěji, šťastněji a s větším prospěchem ve smysl spisův těch vnikáno. Ze mnohých učencův, jenž v té věci vynikli, jmenováni buďte Hefele, Jacobson, Cureton, Nolte, Dressel, Tischendorf, Denzinger, Weitzsæcker, Merx, Petermann a jj. Zvěčnělý dr. Sušil, chystaje k tisku toto třetí vydání, v obvyklé píli a svědomitosti své výsledku mužův těch co nejbedlivěji použil.

Kdo vydání třetí s předešlým porovná, shledá brzo je i úplnějším i opravenějším býti, než bylo vydání druhé. Překlad opět veskrze opraven, uvedení do spisův více odůvodněna, vysvětlení všady rozmnožena jsou; jakož pak naposled i ukazatel nauk, jenž se ve spisech těch nalezají, rozhojnění a rozmnožení dosáhl.

Obohacením nejdůležitějším tohoto vydání třetího jsou spisy sv. Justina filosofa mučeníka. Rukopis Sušilův

obsahující 2 apologie Justinovy jakož i rozmluvu s Tryfonem byl již před lety zaslán výboru Dědictví sv. Prokopa, nemohl však býti vytištěn až teprv nyní, když výbor se odhodlal zdařilými překlady spisů sv. Otcův církevních přispěti k obohacení theologické literatury naší. Tuť vidělo se výboru velepříhodno, započíti novým, značně zdokonaleným vydáním spisů sv. Otcův apoštolských dle Sušila a připojiti netištěné posud překlady spisů Justinových.

Nížepsaný byl od výboru Dědictví sv. Prokopa pověřen čestným úkolem, aby tento letošní podíl členův k tisku připravil. Z úcty ku zvěčnělému učenci uznali jsme za svou povinnost, vše podstatné ohledně obsahu i formy u veřejnost podati v tom spůsobu, v jakém opravná ruka Sušilova toto třetí vydání v rukopise zanechala, a taktéž Justinovy spisy věrně dle překladu Sušilova otisknouti. Jen u věcech méně závažných a s ohledem na některé méně obvyklé výrazy jsme dle usnešení výboru k jakýmsi změnám přikročili. Za týmž důvodem váhali jsme také při spisech Justinových, ku kterýmž Sušil žádného úvodu v rukopise nezůstavil, potřebné zprávy při textu samém vložiti a tudíž nám velectěný čtenář dovolí, abychom na tomto místě některé dodatečné poznámky ku spisům Justinovým přičinili.

Justin narodil se asi r. 100 po Kr. ve Flavii Neapolské (jindy Sichem, nyní Nablus řečené) z rodičů pohanských, k národu řeckému přináležejících. V pohanských bludech vychován byv záhy pocítil mocnou touhu po vědách a proto oddal se filosofii, a sice zkoumal rozličné soustavy. Nejprvé přidržel se Stoika, načež se stal žákem Peripatetika, později Pythagorovce a když soustavy ty jemu nevyhověly, domníval se posléze, že v Platonismu pravé moudrosti nabude. Tu však jej kdysi na břehu mořském se procházejícího a v hloubání filosofické zabraného ctihodný kmet jakýsi poučil, že lidstvo zapotřebí má zjevení Božího, a spolu o prorocích starozákonních, jakož i o Kristu

Ježíši také mu zprávu podal. Rozmluvou touto byv k dalšímu badání mocně ponoukán seznámil se úplně s naukou křesťanskou a stal se křesťanem (v době mezi rokem 133—137.). Leč i nyní neodložil plášť mudrcký, nýbrž pomocí filosofie obhajoval církev křesťanskou naproti pohanům, židům i bludařům. V Římě hájil křesťanskou nauku proti Krescenciu Cynikovi a v Efesu podnikl učenou hádku se židem Tryfonem. Úřad církevní, jakož pravdě podobno, nikdy nezastával, leč toliko co nekněz ve prospěch církve působil. Za času prefekta Rustika podnikl Justin smrt mučenickou; byltě spolu se šesti jinými křesťany asi r. 166. v Římě mečem odpraven.

Spisy, o nichž úplně zjištěno, že od sv. Justina sepsány byly, jsou tyto tři:

1. Obrana I.; kterážto nese v řečtině nápis: Ἀπολογία πρώτη ὑπὲρ χριστιανῶν πρὸς Ἀντωνῖνον τὸν εὐσεβῆ. Směřujeť k tomu, aby císař Antonin zakázal náhlé soudy proti křesťanům podnikané, tak aby jenom obyčejnou cestou právní mohli býti obviňováni. Při tom ukazuje Justin, že křesťané nejsou bezbožníci a že nespravedlivo odsuzovati jich pouze pro jmeno křesťanské. Obzvláště vyvrací křivé obviňování křesťanův pro zločiny bezbožectví (atheismu) a smilství, i ukazuje, že křesťané čistý a bezúhonný život vedou (viz kap. 15. 16.). I poslušnost občanskou křesťané zachovávají (k. 17.). Nejsou bezbozi, ješto ctí Boha Trojjediného. Pohanství jest službou zloduchů, plno jsouc nepravostí hnusných. Zloduchové ti vzbuzují pronásledování proti křesťanům. Ku konci Justin dovozuje, kterak i bohoslužba křesťanská svatě se koná, a nic nedovoleného se při tom nepáše. Především mluví o křtu sv. a večeři Páně. V 69. kap. připojen dekret Hadriana císaře o tom, kterak při soudech s křesťany naloženo býti má. Nestává důvodu, proč bychom o autentičnosti dekretu toho pochybovali.

2. Obrana II., v řečtině s nápisem: Ἀπολογία ὑπὲρ χριστιανῶν πρὸς τὴν Ῥωμαίων σύγκλητον. Někteří (jako Scaliger a Papebroche) považují tuto obranu za úvod k obraně první, a skutečně ve starých rukopisech bývala obrana druhá obyčejně předeslána obraně prvé. Leč Tillemont dokázal, že mínění to jest bludné a tudíž jiní (jako Grabe a Boll) za to mají, že obrana druhá jest částkou čili příveškem obrany prvé a to tím spíše, ješto Justin třikráte užívá poukázaní: ὡς προέφημεν jak jsem výš pověděl, čímž k první apologii čtenáře odkazovati se zdá. Dozajista musíme tuto obranu druhou za doplněk prvé obrany považovati. Prefekt Rustikus dal totiž tři křesťany beze vší spravedlivé příčiny usmrtiti v Římě. Justin uchopil se této příležitosti, aby poznovu ukázal, že jen pro pravdu a cnost křesťané trpí a pronásledováni bývají. I odpovídá k otázkám, jež pohané křesťanům předkládali, řkouce: Proč samých sebe neusmrcujete, abyste se dříve k Bohu dostali? a odkud to, že Bůh váš nechrání vás proti utiskovatelům vašim? Justin ukazuje, že křesťané vytrvalí jsou v dobrém a že po věčných statcích nepomíjejících baží. Dle Eusebia byla tato obrana odevzdána do rukou císařův Marka Aurelia i Lucia Vera; zdá se tudíž, že sepsána jest asi r. 161—166 po Kristu, ač jiní už do času Antonina Pia ji kladou (138—161.).

3. Rozmluva s Tryfonem židem, v řečtině: διάλογος πρὸς Τρυφῶνα Ἰουδαῖον zakládá se na skutečném hádání, jež Justin v městě Efesu po roce 139 po Kr. (viz k. 1. a 120.) podnikl se židem Tryfonem; hádání to dva dni trvalo. Pojednává se tu o závaznosti obřadných zákonů židovských, zejmena o obřízce. Justin dovozuje, že zákon Starý všady naobrazoval Krista, jeho nauku, a jeho skutky. Protož příchodem Kristovým předpisy ony obřadné jsou zrušeny. Ukazuje se dále, že Kristus jest pravý Mesiáš, v němž se veškera proroctví naplnila. Ježíš Kristus jest pravý Bůh. Kdo v Krista nevěří, nevěří ani prorokům starozákonným, kteříž o něm předpovídali.

Spisy Justinovy jsou pro nás veledůležity, ješto četné nauky katolické buď vysvětlují, buď se jich alespoň dotýkají. Učíť Justin o nejsv. Trojici Boží, že Otec jest Stvořitel světa, Ježíš Kristus že jest pravý Syn Boží a na třetím místě že Duch prorocký se v Trojici nachází. Justinovi zvláštní jest nauka o tak zvaném λόγος σπερματικός; Božský Logos již před narozením Kristovým rozséval seménka (σπέρματα) pravdy. Nejen židé (v bibli), ale i pohané měli jakési úryvky pravdy této. Z té příčiny vysoko cení Justin filosofii starou, zejmena Platonickou, ač uznává, že křesťanství nade všecky soustavy mudrců jest vznešenější. (Obrana I. 10. 46. Tryf. 1. 2.) Nesmrtelnost duše považuje Justin za obzvláštní dar Boží, nikoli za podstatnou vlastnost ducha lidského (Tryf. 6.). Na svobodu lidskou klade obzvláštní důraz. Nicméně učí, že člověk zapotřebí má milosti Boží (I. Obr. 10.), Kristu přisluší klanba od lidí (Tryf. 68.); smrt jeho jest tajemství naší spásy (Tryf. 74.). Tak jako Papias, i náš Justin náleží k Chiliastům. Dvojí příchod Kristův rozeznává; nejprv přišel co trpitel v ponížení, ale přijde opět brzy ve slávě; před jeho příchodem nastane zlé řádění Antikrista, jemuž odpor klásti bude Eliáš prorok. Nábožní lidé Starého i Nového Zákona, kteříž byli před tím zemřeli, nyní povstanou k novému životu a Kristus bude s nimi 1000 let slavně kralovati v městě Jerusalémě. Po uplynutí této doby nastane vzkříšení druhé, kdež Kristus vykoná soud nade všemi lidmi vůbec (Tryf. 31. 32. 49. 51. 81. 110. 113. 139.). Pak bude konec světa. Zlí uvrženi budou do pekla, cnostní věčně s Bohem budou sjednoceni. O křtu, nejsv. Svátosti oltářní a sv. přijímání obšírně mluví Justin; vypisujeť udělování těchto svátostí a slavení nejsv. oběti, ku které chleba, vína i vody se užívá a kteráž především v neděli se konává, kdež i věřící pokrmu toho posvátného účastnými se stávají. Pokrm ten Justin Eucharistií nazývá a mluví zřejmě o přepodstatnění (Μεταβολή) (I. obr. 62—67.).

Mimo spisy výš uvedené a nade vši pochybnost vyvýšené připisuje se sv. Justinovi ještě několikero jiných spisů, o nichž ale někteří, že by Justin původcem jich byl, pochybují. Zejmena jsou to spisy: 1. λόγος πρὸς Ἕλληνας v 5 kapitolách; ukazuje, jak marné a nerozumné jest modlářství a napomíná Řeky, aby víru křesťanskou přijali. Rozličné důvody tomu (dle Alzoga) nasvědčují, že spis ten skutečně Justinem jest sepsán. 2. λόγος παραινετικὸς πρὸς Ἕλληνας v 38 kapitolách. Mluví o monotheismu a ukazuje, že nauka tato od Orfea, Sibylly, Homera, Sofokla, Pythagory i Platóna byla vyřknuta. Cokoli pohané pravdivého o Bohu učí, to že čerpali z Písem sv. Starozákonních. Proti authentičnosti spisu toho činěny námitky, ač nikoli tak podstatné, abychom Justina za původce spisu považovati nesměli. 3. περὶ μοναρχίας v 6 kapitolách, v němž se dovozuje, že nejslovútnější básníci a mudrcové pohanští učili monotheismu. Podobá se, že tento spis jest pouze úryvkem originalu, který dle Eusebia mimo citáty z pohanských spisovatelů také četná místa z Písma sv. vyňatá obsahoval.

Některé spisy Justinovy úplně jsou ztraceny a sice: 1. ψάλτης; 2. περὶ ψυχῆς, 3. σύνταγμα κατὰ πασῶν τῶν γεγεννημένων αἱρέσεων, o kterémžto spise sám Justin zmínku činí v I. obraně kap. 26.

Sloh Justinův jest často příliš rozvláčný a nesprávný, mluva zcela obyčejná, málo kdy k jakémusi vzletu vyššímu se povznášející. Navzdor těmto formálným nedostatkům však zůstanou spisy Justinovy po všechny časy důležitým pramenem nauky křesťanské a velevážným svědectvím historickým v životě křesťanův ve 2. století.

V Praze, 10. srpna 1874.

Dr. **Klement Borový,**
professor theologie na universitě Pražské, č. konsist. rada Djakovarský.

Úvod.

Otcem nazývá církev muže, který jí skrze evangelium syny duchovní zplodil a k jich vychování bytelně přispěl. Obojí, i zplození i vychování, děje se dvěma činitelema: svatou naukou (ústní i písemní) a příkladem či životem svatým; obojího též v jisté míře církev postihuje na mužech, jež Otci jí slouti mají. K tomu i věci třetí, starožitnosti, od církve se požaduje, kterou povahu již i samo jmeno Otce sebou obnáší. U koho církev svatá, jíž jediné o tom souditi přísluší, trojí tu povahu v jisté míře nalezá, tomu přečestné jmeno Otce církevního uděluje.

Církev, vždy živa jsouc, spanilá a mladá, nebyla nikdy bez mužů takových, jenžto jí duchovní v Kristu syny plodili, je mlékem slibů Božích napájeli, potravou slova Božího nakrmovali, a svatého života příkladem jim svítili. Mužům takovým církev obzvláštní úctu prokazuje a k výrokům jich, vědouc je bohoduchými a bohohlasými býti, se v rozeznávání a stanovení nauk co k odpovědnici táhne. Ale mezi nimi největší vážností se nese k mužům oněm, kteří s apoštoly obývali, od nich obráceni byvše a onen předrahý poklad nauky Kristovy od nich přijavše. Otcové ti apoštolskými se zovou O nich nám tuto jednati jest, an my zde nepředkládáme leč život a spisy otcův apoštolských. K těm počítají se sv. Klement Římský, sv. Ignatius mučeník, sv. Polykarp, sv. Barnabáš, neznámý spisovatel listu k Diognetovi, a Hermas.

Počet otců těchto, jak patrno, nevalný jest a nehojný, a přihlédneme-li ke spisům od nich složeným, tím více mysli naší nedostatek se naskytá; přeskrovný jest zajisté počet kněh jimi sepsaných. Nad to spisové ti jsou oboru dosti úzkého; nebo ani nám celé nauky, jak ji tenkrát hlásáno, nepředkládají aniž odpovídají na všechny otázky, jež bychom na ně vznésti mohli. Jsou to jenom listové

za okolnostmi příležitými vzniklí, jenž ve spůsobu prostém pojednávají o věcech, které se tenkrát na sporu povahovaly anebo které jim právě na srdci ležely.

To však nám nikoli s podivením býti nemůže. Není zajisté křesťanství nějaký ústav, jenž by spisy učenými jestoty své a svého bytí se teprvé domáhati musel; nauka jeho, jak ji apoštolé a učeníci jejich vynášeli, nepodobá se ovoci, jehož lupina a skořápka by dříve všestrannými badáními rozluštěna býti musela, než bys jádra se mohl dobrati. Jest křesťanství ústav spásy, jenž každému do lůna jeho celým bytím vešlému spásu tu skutečně poskytuje; jest nauka, jenž o své moci do nejvniternějšího bytu lidské duše vniká a všechny moci její prostoupajíc, rozum člověka nejprostšího osvěcuje, mysl nejlačnějšího nasycuje. Lid křesťanský vědu spasitedlnou čerpal od učitelů církve, od nich tolikéž místnějšího a hlubšího výkladu se domáhaje, a o písemné věci vyložení buď nestoje, buď ho, jak při lidu prostém, ani potřebovati nemoha. Ano i vzdělanci, když do církve byli vstoupili, tak byli životem tím v jich utrobě vzešlým na počátku dojati, tak blahostí z víry svaté pošlou opojeni, že o prostrannější vyvinutí svaté nauky nevelmi pečovali. Nebylo tedy za pravěku křesťanského tolik podnětu ke spisování kněh, jak by se na první pohled zdáti mohlo. Přihlédneme-li posléze ke skromnosti jejich, jakou vedeni jsouce, napomínati písemně se ostýchali (Ig. Ef. 3. 12., Polyc. Filip. 3), jakož i k tomu, že nám ubolévati pro ztrátu mnohého jimi vydaného spisu za nehodami času na zkázu přišlého, nebudeme se diviti, že tak pořídku spisové z nejstaršího věku církve nás došli.

Avšak právě proto, že řada spisatelů církve prvotní nečetna a spisové jich nehojni jsou, právě proto těm pozůstatkům tím větší cena přirůstá, právě proto k nim láskou tím vroucnější zahořeti máme. Katolíkovi, jenž církev svou co matku ctí, všecko bývá ctihodno, co té církvi k rozkvětu dopomáhá. A tudy se s láskou vřelou vine k mužům, jimiž církev svatá netoliko vzrostu přibírala, nýbrž kterýmiž posavade popluží její zavlažováno bývá. A kdož by takovou k mužům těm a jich spisům láskou zaplanouti neměl? Nejedna pohnutka nás tu pobízí, nejeden podnět nás rozněcuje.

Nejprvé zajisté příjemno jest, s moudrými a svatými obcovati, a jako před očima spatřovati mravy a příklady těch, jejichž chvála v ústech církve ustavičně zní. (Eccli. 45, 15.) Ve přírodě dále nemáš úkazu pěknějšího a milejší zábavy, jako považovati prokvétání stromu, jakož i každého myslného člověka nejvíce zanímá jinoch, plný vroucnosti, plný svaté nevinnosti, když v životě jeho

se jakoby kalich květu rozvinuje. A takový květ ze srdce mladé církve vyrostlý jsou Otcové apoštolští. — Kromě toho, jak již praveno, Písmo svaté N. Z. podává nám ovšem vodu živou, „vytryskující do života věčného“, ale samo neobsahuje v sobě celého pramene vyřinulého ze „skály, jenž jest Kristus“; ano raději samo k jinému zdroji, jehožto částkou jest, k ústnímu podání odkazuje. To pak zachováno jest nám nejpředněji skrze Otce apoštolské. Z nich naučení víry, z nich předpisy mravní, z nich osudy církve za nejstaršího věku čerpati lze nám; ano za jejich pomoci do samého Písma hloub vnikáme, ješto je vyvolil Duch svatý a za zvláštní nástroje své posvětil, abychom nezmítali se na moři bludných nauk, nýbrž pevni stáli ve pravdě Kristově. Nadto tři nejčelnější z Otců apoštolských byli mučeníci, o nichžto přípověď Kristova (Matth. 10, 19. 20.) platí. Jim „tedy v tu hodinu, když jim umučení nastávalo, shůry dáno bylo, co by mluvili. Nebyli oni, jenž mluvili, ale Duch Otce nebeského mluvil v nich. Což nám může býti důležitějšího, nežli naslouchati, jaká slova života věčného ústy jejich Duch svatý pronášel? Abychom mlčeli o té zanímavosti, kterou má do sebe pozorování na boj duchovní, na boj pravdy s bludem, na půtku vyvolenců Božích s knížetem světa tohoto, kdež zápasník Kristův stálý stojí a nepohnutý jako skála příboji mořskými ubíjená. A kdož živ jsa ve světě Kristu odcizeném, nemá potřeby na hrdinách víry svaté posilňovati duši svou, aby v srdci podle jejich příkladu zbožný život zakládal, ke skutkování a působení ho přiváděl a sebe k nápodobnému boji mravnímu ustrojoval? Platí-li to o všech vůbec křesťanech, tím důrazněji to naléhá na kněze nového zákona, pro něž vydání toto strojeno zvláště bylo. Jim zajisté nejpředněji náleží „moudrosť předků vyhledávati, a vypravování mužů slovutných šetřiti.“ (Eccli. 39, 1. 2.) Oni úctou, kterou se církev sv. k Otcům nese, nejenom sami proniknuti býti mají, ale ji také do hrudi těch, za jichžto duchovní správce ustanoveni jsou, plnými toky vlévati jsou povinni. Úkol zajisté jejich jest, ducha Kristova vštěpovati svěřencům, aby v něm živi byli, a uskutečniti, aby obraz Kristův na sobě nosili. Z úst jejich bude Hospodin hledati zákona svého (Mal. 2.). Svět namnoze odkřesťaněn jest. Má-li se opět pokřesťaniti, má-li opět Kristus srdci lidskými vládnouti, a ne kníže tohoto světa, musí na kněze, jakožto kazatele slova Božího a rozdavače tajemství Božích, čerstvá, svěží vroucnosť prakřesťanského nadchnutí vstoupiti, aby se jim nestalo jako pannám Vestalkám, jenž mrskány bývaly, když oheň v chrámě Vestině zhasnul. Duch pak ten věje ve spisech sv. Otců apoštolských, v nich zračí se

obraz Kristův, v nich proudí pramen života. K těm tedy se obrátiti, z nich duši svou napájeti dlužno. Za všech věků má církev muže, jenž k ní láskou nevýslovnou se přivinují, proti všelikým nájezdům vhodnými a výbornými spisy ji hájí a život za ni položiti hotovi bývají. Ale takových mužů se za věku našeho po řídku počítá, a i u těch nevždy nalezati lze toho nadšení, těch myšlenek bystrých, té síly a mohutnosti, s jakou se u Otcův apoštolských potkáváme. Aniž pak to někomu podivno býti může. Vychování zajisté učených stavů docela jinak působí na pěstovance nežli za předešlého věku, když jinorodé vědy ve zvláštním vztahu se na theologii odnášely, když umění nestavovalo se na šupině, nýbrž ku vnitřnímu jádru, jenž jest všady rozlitá sláva Boží, pronikalo. Naukami, jak za věku našeho se předkládají, duch lidský jako ze sebe vybíhá a začasté u věcech zevnějšku zaniká a zatonuje, takto netoliko s hojnou kořistí k sobě se neobraceje, ale i všelikou sílu ku povznešení se k věcem nebeským potracuje. Vědy jsou nyní Krista prázdny, a obírání se jimi ducha málo posvěcuje. Ano, obávati se jest, aby jako hmyz barvu přijímá od byliny, kterou se živí, také mladá srdce nenadechla světáctvím, jemuž literný svět často ve službu se vydává. To pak dokonce nedíme, jako by kněz neměl světské literatury pilen býti. Může a má sehřívati se na světle moudrých tohoto světa, ale má také uhlí a kouře jejich se varovati. Má procházeti bedlivě pole všech nauk, ale jako Ulysses procházel země cizí, ustavičně na Ithaku mysle. Ano potřeba, aby kněží Bohu upřímně v Kristu sloužící vnikáním ve hloubě a základy věd jich se zmocňovali, a v nich jiným předkovati hleděli, aby tak vědy snaženstvím jejich rázu nabyvše křesťanského, nesloužily toliko k upokojení zvědavosti pouhé, nýbrž i k ukojení srdce, jenž vždy neupokojené jest, dokud se v Bohu neustanoví.

Otcové apoštolští nejsou učenci zběhlí ve vědách světských; nezahrnují v sobě sklady učenosti, ba ponejvíce nedokazují ani pravdy křesťanské písmem. Tenkráte za věku sv. Otců apoštolských nebylo ani k hájení víry vědectví potřeba církvi. Proti Gnostikům se muselo nejvíce štítem víry a mečem ducha (Efes. 6, 16. 17.) bojovati a tou zbrojí ohnivé šípy nešlechetníka hasiti se musely. Časem svým zplodila sobě církev sama vědu, když ji s potřebu měla k obraně své a svěřeného jí pokladu, jako strom lupení sobě vyvodí pro vnímání rosy, když jí potřebuje. Víme nad to, že Kristus nepřišel proto, aby jenom novou nauku na svět donesl neb aby vůbec nový život na zemi uvedl; není Kristus jenom pravda, nýbrž jest tolikéž cesta a život (Jo. 14, 6.). I činí nemalou křivdu Otcům

apoštolským ti učenci, kteří na nich naukového vývoje postihují, ač pak ani toho nepostrádáme, jak níže uhlídáme. Byli oni mužové silné víry. Mocnost křesťanské víry v životě, kterýž skrze ni docela přetvořen a obrozen byl, spatřujíce, Božským víry křesťanské pojitím u sebe jisti byli, jiného důkazu nepotřebujíce. Oni zajisté neuvěřili teprvé, celou víru křesťanskou rozsudnému rozumování dříve podrobivše; nýbrž jako víra Kristova v původních, čistých, svatých tónech k srdci jejich mluvila a jejich vniternost pronikala, tak oni svobodnou, prostou láskou se ke Kristu vinuli a na pravdu Božskou jako v ustavičné přítomnosti nazírali. Prostá, ale vysoká idea křesťanství zachytla ducha jejich a sjednotila ho s předmětem svým, s Kristem. Odtud síla víry jejich, jejich odhodlanost, smrt pro víru podstoupiti, jejich odevzdanost a bezvýminečná podvolnost, jejich svatá radostnost, jejich bezkonečné nadchnutí, jejich vroucí láska svatá, jejich smysl nebeský, jejich plamenná pobožnost, jejich mravná vznešenost. Odtud ale také síla mluvy jejich, ohnivá slova jejich, vřelou vírou oživená; odtud svěžest a bohatost ducha, odtud proud myšlenek jejich, odtud vznešená prostota slohu jejich. Jako život jejich z víry vycházel, k níž nejspanilejší smýšlení svá, nejkrásnější a nejušlechtilejší city své, celou bytost svou odnášeli, tak i řeč jejich a mluva jejich nezáleží ve slovích důvodných lidské moudrosti, ale v dokázaní ducha a moci (I. Kor. 2, 4). Kdo nehledáš milostenek řeckých, nýbrž po nebeských toužíš, tuto v Otcích, máš-li jenom schopnost pro ně, je nalezneš, a krásou jejich, jenž všechna vnitřní jest, očarován budeš. Nepili sice z kastalských pramenů, ale chlebem života a rozumu krmeni a vodou spasitelnou moudrosti nebeské napojeni byli (Eccli. 15, 3).

Avšak ačkoli jeden duch ve všech Otcech svatých věje, přece rozličnost a osoblivost každého dobře pozorovati jest. Jeden více mluví k srdci (na př. Ignat), druhý k duchu (Diognet. l.). Jeden vyniká více šlechetnou důstojností (Klement), jiný ušlechtilou prostotou (Polykarp), jiný nábožnou dětinností (Hermas), v jiném opět (Barnabovi) se jakási bohabojná tajemnost projevuje. Všickni jsou jako potokové vyřinulí z hory svaté a vezoucí s sebou zlato ryzé. Ale an jeden (Ignat na př.) pouhé, ryzé zlato podává, má jiný na př. Hermas) mnoho písku přiměšeno. Ignatius nejpodobněji přirovnán může býti k lyře, jakýmž obrazem sám své myšlenky znázorňuje. Co o Amfionově lyře staří bájeli, to živě u sv. Ignatia nalezáme. Citové jeho takovou silou proudí, že kamenné srdce zachváceno jimi býti musí. Sv. Klement se podobá varhanám, s vážnou, velebnou důstojností chválu Boží hlásajícím. Sv. Polykarp

podle života svého celého podoben harfě, při jejímžto zvuku sladkém žalmy opěvány; Barnabas zvonu, jenž tajemným zvukem u vzduchu se ozývá; Hermas citaře, na nížto prostý hudebník prosté přehrává písně. Spisatel listu k Diognetovi ale se zdá podobati se varitu, jímž druhdy srdce předků našich k vyhostění nepřátel podněcována; tak mohutně poráží nesmysl pohanů, tak pověru Židů. Všickni jsou, abychom dále srovnalost jejich k sobě vespolek provedli, vykladači Božství, ve všech co ve svatyni obýval duch Boží, a zjevoval jim, že nám s podivením jsou často myšlenky jejich. Všickni svědectvím nade všecko svědectví, životem, pravdu víry osvědčili. Ale kdežto jiní v bezprostřednosti víry zatonuli, a spisové jejich toliko mravními napomínáními se obírají, povznášejí se sv. Ignat, sv. Klement a spisatel listu k Diognetovi výše. Sv. Klement a spisatel listu k Diognetovi blíží se ke svatému Pavlovi, a vidí ve křesťanství uskutečnění záměrů od Boha s pokolením lidským od ustanovení světa zamýšlených, ačkoli v tom ohledu ani ten ani onen nedostupují důmyslné výše apoštola národů, a spisatel listu k Diognetovi ohledem mosaického zákona jemu právě odporem státi se vidí. Hluboký, genialný sv. Ignat nachyluje se k bohomyslnosti sv. Jana ap. Že ale ku kontemplaci miláčka Páně, kteráž očima víry na slávu Boží v citu-plném zatonutí jako nazírá, nevynikl, toliko ohnivé ducha jeho vroucnosti a plápolavé svaté nedočkavosti jeho připočísti. Tak každý o sobě stojí sice; avšak vespolek činí celek takový, že ostrovům z moře vynikajícím ve hloubi spojeným více nežli sňůře perel se podobají.

Jak již praveno, sloh u všech Otců apoštolských prostý jest; projadřují beze všech okras a takořka naholo myšlenky a city svoje, a nevhodno u nich theologických nauk hledati. Avšak jakož dítě zárodek všech sil a mohutností člověckých v sobě nese, a kořen stromu zahrnuje v puku všeliké haluzí, větví, lupení a ovoce, jenž se časem svým z něho vyvinouti mají, podobně také u sv. Otců ap. nalezáme. Spatřujeme v nich základy všech potomních nauk theologických. U Klementa Ř. viděti první kel nějaký práva církevního; listy Ignatiovy obnášejí sebou zárody apologetiky proti haeretikům, tak jako list ku Diognetovi propuky takovéto apologetiky proti nekřesťanům v sobě chová. V listu Barnabově nějaká seménka spekulativné dogmatiky spatřovati, a v pastýři Hermasově první tokové nauky mravní se prýští.

Pozorovati na všech, že srdcem pojali víru Kristovu. A tak skutečně nejdříve musí pojata býti, an potom rozum následuje. Pan Ježíš praví: „Nebraňte dítkám jíti ke mně“; tenkráte nemohly

ještě rozuměti slovům vyučování jeho, avšak sladkou vlídností jeho navnazeny jsouce přitoulily se k němu. Dětinná mysl, dětenčí srdce není zavřené ani svévolí zaslepené a proto volnou cestu nalezá ke Kristovi. K zbožnosti nevchází se vtipem; klíč, jenž otvírá tajemnici jejího sídla, jest dětinnost srdce, a jen takové ta nebeská milostka pěstuje, objímá a líbá, jako Kristus dítky. „Pouhý vtip jest pravý pohan, jenž jako Egypťané zvířatům se koří," dí básník. [1]) By člověk sebe hlouběji vnikal ve vědy, byť znal tajemství celé přírody, bez zbožnosti síla jeho mizí a sám duch zabřednuv do věcí pozemských, zakrsává, že svatým věcem zhola nerozumí. Pochopujeme zajisté jenom to, v čem život náš se hýbá, rozumíme jenom tém věcem, se kterými se směr ducha našeho jakoby sestejňuje. Protož i svatí Otcové apoštolští tolikráte napomínají, že, kdo chce poznati Krista, ten s ním skrze svatost života spojen býti, že srdce jeho mocí víry Kristovy projato, a duch jeho ve hloubích víry zasvěcen býti musí. (Cf. Cl. I. 35, 36. Diogn. 10.) Proto nabízejí, aby, maje kdo čísti spis svatý, očistil dříve srdce svoje od žádostí tělesných (Diogn. 2.), a dobře zaznamenal jeden z nejvýbornějších theologů, že spisům sv. Ignatia tento nápis přičiněn býti může: „Kristus jest láska, milováním tedy nalezneš Krista." Toť tajemství, toť základ všeliké hermeneutiky. Tato jedinká myšlenka svatých Otců apoštolských větší moc má k otvírání smyslu Písma svatého, nežli všecka pravidla všech hermeneutů pospolu, z nichž nejedni ke škodě vlastní nedost na ni ohled brali. Ta nám vysvětluje ten úkaz, že tak málo lidí pravého smyslu Písma sv. se dobírá. Člověku zajisté, co v sobě chová, to se všudy ukazuje, čím srdce jeho nadechlo, tím jemu veškeré předmětenstvo dýchá, co v srdci jeho hraje, tím celý svět se mu ozývá. Odtud šlo, že haeretikové vnitřní nedostatek svůj vně hledali, a bludný nesmysl svůj v Písmě nacházeli.

Po Písmě svatém není spisů, jichžto by kněz za průvodce života sobě vyvoliti, u nichž by svou besedu zavoditi měl, jak spisové Otců apoštolských. Zahrada se plná ovoce krásy přerozmanité a chuti přelíbezné v nich otvírá: kdož by nechtěl do ní choditi, na kráse plodů těch se pokochávati, a v jich chuti sobě pochutnávati. Spisy jich jsou dolové plní vzácné, přerozličné rudy a rozmanitého drahého kamení; tamto lze dobývati železa pro meče, kopí a jiné zbroje i zbraně Páně; odtud vynořovati zlato pro ražení věkoplatných penízů; tam hledati démanty pro ozdobu

[1]) Wit, a true pagan deifies the brute etc.
Night-Thoughts by Edw. Young N. V.

královny světa, duše totiž lidské; odtud i vykopávati jasnozvuké stříbro pro zvony slávu Boží velebně hlásající. Kdož by do takových dolů s radostí sstupovati a drahotiny ony pro obohacení mysli, pro rozkoš srdcí a pro spásu duší lidských odtamtud vynášeti nechtěl?

Avšak již raději k Otcům samým přistupme! Bůh dej, aby duch jejich ožil mezi námi, ana literatura naše tak nadějně rozkvétati počíná. Osvěta nyní všem za heslo jest. Ale osvěty pravé nestává kromě onoho světla, na něž proroci ukazovali, apoštolé patřili, v němž i Otcové apoštolští chodili a k němuž každá duše v tělesnosti nezabředlá se odnáší v hodinách svatých v toužebnosti očekávající choti. Znejme věk svůj! Luňák zajisté zná čas svůj, a vlašťovice ostříhá ho (Jer. 8, 7.). Rozumějme úkolu, ku kterémuž my Slované snad určeni jsme! Němci hájili rozumové náboženství proti nerozumu francouzských a anglických mudráků. Nám snad uloženo, svět celý přesvědčiti, že rozum náš jest toliko pablesk, který zaniká, když slunce za mračna se ukrývá, nám uloženo skutkovati, aby celý svět ve Kristu nejvyšší rozum nalezal, a prohlédati, aby při osvětě té srdce s prázdnem odbýváno nebylo. Proto jsme my za potřebné uznávali, přesaditi Otce na půdu vlasteneckou, literaturu naši jimi zasvětiti, a suchopárné často její výrodky nebeskými těmito výlevy bohaplných mužů ovlažiti.

O sv. Klementu Ř.

Přenesnadno jest o životě sv. Klementa Ř. pravdy se dobrati; větší díl zpráv o něm na dohadech a domněnkách spolehá a nedivno, že nejistota a zmatek tu žezlo vedou.

Hned o tom, odkud světec náš původem byl, rozcházejí se náhledové. Nejedni myslili, že rodem byl žid, poněvadž Abrahama a Jakuba otci svými nazývá. (I. Cl. 4. 31.) Na tom náhledu osnuje se celá ta řada podsunutých mu nepravých spisů. Ale ta domněnka snadno se vyvracuje výrokem sv. Pavla, jenž (Rom. 4, 16.) Abrahama otcem všechněch věrců jmenuje. Patrno z toho, že Klement Abrahama a Jakuba otci zove ve smyslu duchovním, v němž i Justin (Tryf. 134.) a Theofil (Ant. 3, 24.), mužové původu pohanského, Abrahama a Davida otcem svým nazývají.

Druhá domněnka pokládá sv. Klementa z rodu pohanského a sice výtečného senatorského a udává co rodiče jeho Faustina a Mattidii, jenž v Římě na hoře caelické přebývali. Ale ani ta udání nemají podstatnějších důkazů, opírajíce se ponejvíce o apokryfické homilie, Klementovi neprávě připisované, Klementinami nazvané, a o spis z homilií těch ustrojený a Rekogniciemi či Shledáními pojmenovaný. Jediné to, že sv. Klement rodem pohan byl, dá se z listu jeho pravého provésti; v něm zajisté v K. 37. o službě vojenské a o mužech v ní představených tak mluví, že z toho makavě pohanský původ jeho bráti můžeme.

Obyčejně se za pravdu má, že náš Klement jest onen muž apoštolský, kteréhož Pavel (Fil. 4, 3.) spolupracovníkem jmenuje a o kterém dí, že jmeno jeho psáno jest v knize života. Nejedni sv. Otcové se v tom domnění nalezají, ale nejedni z nových učenců tomu odpírají, ješto prý bytelných důvodů té věci není. Apoštol Pavel na dotčeném místě klade Klementa s osobami, jenž očividně z Filipp pocházely; ale ta okolnost nám nemůže býti závadou, abychom jej za tožnou osobu s Klementem Římským nepřijímali.

Posavad jsme tedy jen o věcech záhadných mluvili. Leč v tom shledáváme se celou starožitnost sjednávati, že Klement náš byl učeníkem Petra a Pavla a že v Římě biskupoval. Jest to předůležitá a velevítaná shoda, kdyby nás nenechávala o času a době biskupování toho v pochybnosti. Slyšíme-li Irenea (3, 3., Eus. h. e. 5, 6.), Eusebia (h. e. 3, 13. 15. 34.) a Jeronyma (cat. 15.), nastoupil v Římě po Petrovi Linus, po něm Kletus či Anakletus a potom Klement; dle Eusebia Linus dvanácte let (68—80), Kletus opět dvanácte (80—92), Klement po let devět církev římskou spravoval. Nasvědčuje tomu i pořádek v mešném Kanonu Římském zachovaný, kdež podobně po Linu Kletus a po Kletu Klement se klade. I nemáme-liž k nejstaršímu tomu o posloupnosti biskupů Římských udání se zholá a bez rozpaku přivtěliti?

Ale jsou jiná starobylosti svědectví od udání dotčených odchodná. Veliká část otců latinských, jak o tom Jeronym píše (cat. 15.), Klementa bezprostředným nástupcem Petrovým kladla a k náhledu tomu Jeronym, ač dříve jinak smýšlev, se později přidal (in Is. 52.). Tertullian (praescr. 32.) dí: „Udejtež, rozkolníci, počátek církví svojich a osnujte pořádek biskupů tak, aby z nich prvý měl původem apoštola některého, jako církev Římská uvodí Klementa, jenž od Petra ustanoven byl.“ Tedy také dle Tertulliana Klement hned po Petrovi nastoupil. Jsme-li nyní na rozpacích, k tomuto-li anebli ku předešlému o posloupnosti Římských papežů náhledu se přivinouti máme, vzmáhá se pochybenství naše a naše nesnáz roste, když vidíme, že třetím od obou předešlých odstupným pořádkem Augustin (ad Genes.), Optát Milevienský (l. 2.) a ustanovení apoštolská (7, 46.) jmena Petrových nástupců kladou. Dle nich zajisté po Petrovi Linus, po Linu Klement, po Klementu Anaklet následoval.

Trojí tedy náhled o posloupnosti prvních biskupů Římských záhy zavládl. Divno-liž, že se vyskytli, kteří odpor ten ukliditi a urovnati se vynasnažili? Dva z těch spůsobů, kterýmiž oněm nesnadám se vyhověti mělo, tu připomenouti nebude od místa. Rufin (předml. recogn.) a kronika Damasovi připisovaná čas pontifikátu Linova a Anakletova v prostor života Petrova pojímají; v nepřítomnosti prý Petrově dotčení dva světcové o biskupství římské péči vedli, an zatím Petr v apoštolování mezi národy pracoval, jakož prý také oni obadva za Nerona ještě, nedrahně po Petru a Pavlovi smrtí mučenickou sešli. Beda, Rhaban a jiní domněnce té přisvědčovali. Druhá hypothesa předešlé dosti příbuzná jest sv. Epifania (haer. 27, 6.) a klade, že sv. Klement správy církve dle rady v listu svém

(I. Cor. 54.) schválené po několikaletém jí vedení se odřekl, načež Linus a po něm Kletus nastoupili. Po jich sejití prý posléze opět Klement veslo vlády církevní ujal, až pak od Trajana byv odsouzen na Chersones taurický, tam smrtí mučenickou skonal.

Při takovém v rozdílné domněnky se rozcházení těžko určiti, na čem zůstáno má býti, a nejednou se mysl na nejisto povahuje, již k té již k oné straně se kloníc. I namítá se nám samoděk myšlenka, zda list Klementův o času biskupování jeho místnější zprávy nepodává? Leč o tom níž při otázce o čase, v němž list Klementův psán byl, zevrubněji řeč bude. Předběžně se pronášíme, že rozřecha Epifaniova toho sporu nám nejpodobnější se býti vidí.

Přikročme nyní k vypravování nemnohých událostí, jenž nám z dalšího života Klementova jsou povědomy.

Sv. Klement za času vrchní své správy nejenom roztržky v Korinthu vzniklé ukojil: on také v Římě po sedmi krajích města sedm prý notarův ustanovil, aby skutky mučeníků vyšetřovali a je písemně zaznamenali; z čehož i vidno, s jakou pilností od kolébky své církev svatá příběhy svých prvorozených synů sbírala. Škoda, že za Diokleciana, křesťanství docela zničiti usilujícího, ta akta shořela, a proto málo pravých památek svaté starožitnosti křesťanské nás došlo. Další sv. Klementa život tmou jest zahalen, anto zpráv jistých nemáme. Praví se o něm, že s velikou horlivostí kázav evangelium, od Trajana do Taurického Chersonesu vyhostěn, tam pak umučen byl, což se dle Eusebia třetího roku vlády Trajanovy stalo, t. j. r. 101. po nar. P. Akta o umučení jeho místnější o tom zprávu nám podávají. Na půlostrově Taurickém totiž prý sv. Klement dva tisíce křesťanů k lámání kamenů odsouzených našel a jim pro nedostatek vody usouženým podivně pomohl. Beránek se vyskytl a ukázal, kde by se pramen vody nalezal. I velel sv. Klement na tom místě kopati. Leč světec náš sám udeřiti musel, načež hojný pramen vyřinul; divem tím přemnoho pohanů se na víru obrátilo. Ale když císař Trajan se toho dověděl, rozkázal Klementovi kotvici o krk uvázati a jej do hlubiny mořské vhoditi. Ale moře prý se na to rozstoupilo a na místě, kde světec do hlubiny spuštěn byl, vyskytl se mramorový chrám se svatou mrtvolou jeho. Tyto pověsti nejsou historicky zjištěny, ale nějaká pravda jim základem se býti zdá. Mimo pochybnost jest, že křesťané do rudných bání a kamenolomů se vypovídávali a že církev Římská k takovým vypověděncům zvláště štědrou se prokazovala. (Eus. haer. 4, 23.) Také Trajan nejednou církev pronásledoval a svatému Klementovi se horlivosti nenedostávalo. Sv. Jeronym a Eusebius o

mučenictví sv. Klementa nic nevypravují a podobně mlčí sv. Ireneus. Ale v Církvi se sv. Klement ode dávna mučeníkem pokládá, aniž pak dá se dovésti, že slovo martyr také vyznavače vyznačovalo, jak tomu někteří učenci chtěli. Ostatně vůbec známo jest, že sv. Cyrill, apoštol národů slovanských, ostatky sv. Klementa na Taurickém Chersonesu dne 30. ledna 801 nalezl, je na cestách svých apoštolských s sebou obnášel a na jmeno světce toho nejeden chrám a nejednu kapli na Moravě, v Čechách a jinde posvětil. Napotom je s sebou do Říma vzal, kdež se posavad v starožitném chrámě Klementském chovají.

O listu sv. Klementa.

Sv. Klementovi se mnoho spisů přičítá. Nejprvnější místo zaujímá list jeho ku Korinťanům, nejstarší památka křesťanské starobylosti po písmu svatém, kterýž ve staré církvi byl v takové vážnosti, že veřejně ve chrámích lidu čítán býval. O tom svědčí list sv. Dionysia, biskupa Korintského (l. 170.), Soterovi Římskému poslaný, kdež píše: „Dnes jsme slavili posvátný den Páně, na němž jsme četli list váš (Soterův) jakož i list dřívější nám Klementem napsaný. (Euseb. h. e. IV. 23.) Ba i za Jeronyma se to ještě stávalo, jak z jeho spisu (de vir. ill. 15.) patrno.

List tento křesťanskému světu dlouho neznámý ostával, až naposledy při kodexu Alexandrijském St. a N. Z. v první polovici pátého století překrásně psaném a od Cyrilla, patriarchy Konstantinopolského l. 1632. Karlovi, králi anglickému darovaném šťastně nalezen a od Junia v Oxfordě l. 1633. na světlo vydán byl. O jeho authentičnosti nelze pochybovati, any všeliké proti němu námitky a nesnady bystrými učenců obranami uklizeny jsou a spolu velikou řadou svědectví z nejstarších Otcův církve čerpaných bíledně dokázáno, že sv. Klement skladatelem této epištoly jest v tom spůsobu, v jakém se nás dochovala. [1])

---

[1]) Tak se některým vidělo, že list našeho Klement Ř. ze spisu Klementa Alexandrinského porušený jest. Kteříž jalového toho zdání byli, nedopatřili, že Klement Alexandrinský, abychom jedno jenom řekli, po třikráte (Strom. I. 7. IV. 17. VI. 5.) výslovně na list Klementa Římského co pramen, odkud čerpal, se odvolává; kterak také možná bylo, aby list veřejně v tolika církvích čítávaný porušen byl? A nač právě části v žádném spojení s tehdejšími spory theologickými nestojící vetkány býti měly, jak to zde v skutku shledáváme?

Psán byl ten list za příčinou vzniklých v Korintu *roztržek*, když někteří z Korinťanů proti přednostům církve tamější povstali, je vyhánějíce a sobě místo jich osobujíce, z čehož i nevěrcové pohoršení brali. I utekla se církev Korintská k církvi Římské, aby vážností a působením jejím odbojníci Korintští ku poslušenství přivedeni byli.

O *času*, ve kterém vyhotoven a poslán byl ten list, kritikové se nesnášejí. Psán jistě byl tehdáž, když Klement na stolici sv. Petra v Římě seděl; kdož také by byl směl kromě biskupa jmenem církve list poslati? Z listu samého vysvítá, že po velkých nesnázech a protivenstvích hotoven byl; nebo hned v kap. 1. řeč jest, že pro nepředvídané pohromy nemožno Římanům bylo, na učiněné jim od Korinťanů otázky brzy odpověděti. Jaké to protivenství, Neronovo-li či Domicianovo pronásledování, tuto se rozuměti má? Jakkoli velký díl učenců nakloněn jest pro věk Domicianův, a zejmena Lumper (I. p. 30—33.) vtipně domněnku tu zastává: předce my raději s Hugonem Grotiem (1634) a jinými (na p. Grabem, Gallandim, Fleurym, Hefelem) pronásledování za Nerona rozumíme, a za to máme, že tento list brzo po tom pronásledování, ještě před zkázou města Jerusaléma psán jest byl, a sice pro následující důvody:

1. Domicianovo pronásledování nebylo tak kruté, aniž neočekávaně a kvapně vypuklo, aniž pak na jediný Řím se vztahovalo, jako v našem listu se vyličuje; to všecko jenom avšak úplně na věk Neronův se slyšeti dá. [1])

2. V kap. 5. sv. Kl. Ř. čině řeč o mučenících, mluví o svatých hrdinech věku svého, a dotýká sv. Petra a Pavla, od kterých apoštolů v k. 6. hned na jiné vyvolené umučence přechází, o sv. Janu evangelistovi se nezmíniv. Má-li ten list z věku Domicianova pocházeti, byl by Klement bezmála, ano zajisté podotknul o sv. Janovi, ježto na nejnovější bojovníky (ἔγγιστα γενομένους ἀθλήτας), příklady šlechetné věku svého (τῆς γενεᾶς ἡμῶν), poukázati hodlal. Nad to (abychom o Davidovcech z Palestiny do Říma přivlečených nemluvili) sotva by byl o smrti Flavia Klementa a o vyhnanství Flavie Domitily pomlčel, kteréžto osoby obě z císařského rodu pocházely a pro víru křesťanskou pronásledování podniknouti musely.

---

[1]) Tacitův popis pronásledování Neronova (ann. 15, 44.) zdá se srovnávati s listem naším. Πολὺ πλῆθος odpovídá Tacitovu: ingens multitudo. A co dále sv. Klement »πολλαῖς αἰκίαις καὶ βασάνοις« ouhrnkem praví, toho Tacit podrobněji doličuje: K odpravě přičiněna potupa; kožemi zvířat divokých okrýváni a ode psů rozsápáni, anebo na kříž přibíjeni bývali; anebo když se zetmělo, místo nočních lamp rozsvěcováni, atd.

A zdali by nebyl také o dvou pronásledováních mluviti a Neronovo od Domicianova rozeznávati musel? Leč stopu toho v obšírném listu nadarmo hledáme.

3. Co v k. 41. o ustavičných obětech v Jerusalémě toliko donášenu býti mohoucích se praví, nemohlo by v praesentu (προσφέρονται θυσίαι ἐνδελεχισμοῦ) státi, kdyby list tento nebyl před l. 70. (před zkázou chrámu Jerusalémského) poslán byl. Poukazuje tam sv. Otec na pořádek, který Bohem v službu chrámovou uveden byl, chtěje Korinťany ku podobnému zachovávání řádu navésti. Celé dokazování bylo by licho a daremno, kdyby tenkráte nebylo posavad stávalo chrámu Jerusalémského; nebo by se mu bylo namítnouti mohlo, že právě skrze podvrácení chrámu Jerusalémského Bůh dokázal, že mu již teď pořádek onen v nelibost vešel.

4. V 6. k. mluvě o žárlivosti a svárlivosti byl by se zmínil o zkáze Jerusaléma pro žehravost vyhlazeného, kdyby byl teprvé po zkáze jeho psal.

Ostatek v poznamenáních k listu na odporné mínění na svém místě slušný ohled se bráti bude.

Pokládá se list tento za první, poněvadž i list nějaký druhý sv. Klementovi se připisuje, kterýž ale raději za zlomek homilie, jemu neprávě připisované, se drží, o čemž níže, kdež celý ten zlomek laskavému čtenáři předložíme.

Větším právem, zdá se, někteří sv. Klementovi připisují dva listy, jichž titul jest ad virgines, ku pannám, a v nichž obou život panický schvaluje, jež 1752 Wetstein poprvé v syrském textu s latinským překladem, nejnověji opět Jan Theod. Beelen 1856 v témž textu syrském, s přeložením lat. opraveným vydal. Že sv. Klement Ř. listy o stavu panickém napsal, o tom pochybovati nelze, an Epifan. (haer. 30, 15.) a Jeronym (adv. Jovin.) o tom výslovně se projadřují. Avšak ti dva dotčení listové, jenž za plod sv. Klementa se vydávají, a nás ve přeložení syrském jenom dochovali se, o některých věcech mluví, jenž za věku mnohem pozdějšího povstaly. To překáží nám, abychom je za plod sv. Klementa pokládali, ač dobře víme, že mnozí mužové rázně o jich původčitost se byli zasadili; ani nejnovějším zastáváním původnosti listův těch od Jana Theod. Beelena (Lovanii 1856) veškery pochyby odvedeny nebyly, ač dotčený učenec některé proti listům těm vynášené námitky důmyslně uklidil.

Nad to se ještě tré spisů, ale povšechně za podvržené uznaných, sv. Klementovi Ř. přičítá. Jeden jest patero listů k osobám rozličným psaných. Druhý spis jest devatenáctero homilií, Klemen-

tinami zvaných; román to nábožensko-didaktický, od gnostického Ebionity nějakého v druhé polovici století druhého složený, jenžto později od člověka jinověrce předělán byl pod názvem Recognitionum Cl. 10. čili o shledání desatero kněh. Název ten odtud pošel, že předělatel mnoho dogmatického rozumování odmísiv, více se životem sv. Klementa se obírá, a jmenovitě o tom jedná, kterak sv. Klement s rodiči a bratry svými se opět shledal. Třetí spis na jmeno jeho sčítaný jest dvojí sbírka církevních apoštolům připisovaných, ale z času mnohem později pochodících ustanovení, z nichž jedna se nazývá Constitutiones apostolicae, druhá pak se Canones apostolici jmenuje.

O povaze sv. Klementa.

Sv. Klement byl u velké vážnosti u starobylosti. Co sv. Pavel v listu k Filip. 4, 3. píše o jmenovci jeho, že pracovník byl v rozšiřování evangelia, a že jmeno jeho v knize života zapsáno jest, to plnou měrou o něm platí, a Klement Alexandrijský ho apoštolem nazývá. (Strom. 4, 17.) Leč o ušlechtilosti a zbožnosti Klementa našeho nejlépe list jím psaný co čistý výprysk a výplyn duše jeho zřetelně svědčí. Ctnost křesťanskou v k. 1. a 2., a vznešenost lásky v k. 49. tak krásně, tak dojímavě, tak živě a pronikavě vyličuje, že zdá se, jako by proudové Boží v utrobě jeho se byli usídlili a milojemnými struhami z úst jeho vyplývali. (Jo. 7, 38.) Ty důvody a příklady ušlechtilé mysli, jež na odvedení rozštěpu uvodí, ta bolest, kteroužto cítí nad roztržkou, nám spanilomyslnost duše jeho a jeho povahu lásky k Bohu a ku bližnímu plnou ukazuje. Zbožné jeho srdce přetéká vděkem k Bohu a horlivostí o spasení bližních; a divno-liž, že i list ten jeho sobě vede v napomínáních ku vděčnosti k Bohu, k zachování jeho svaté vůle a k ustavičné modlitbě? Zná důstojnost víry a nejednou se vděčností a svatou radostí se o ní prohlašuje, avšak přece svrchovaně na skutky doléhá, nejsa spokojen s nábožnými city a jalovou, neplodnou toliko vírou. Leč na vlastní spravedlivosti nevolí sobě nic zakládati, ješto všecko Bohu se zalíbení za prostředkováním Kristovým vzniká. Vážnost představených církevních a bohodanou jich autoritu sice pevně doličuje, ale pro svou osobu z pokory neužívá jí, něžně, šetrně a jakoby prosebně k nápravě nabádaje a všady v napomí-

náních i sebe zahrnuje, ješto vždy říká: Čiňme, litujme atd. Strohé kárání zaměňuje (k. 7.) na slova lahodné potěchy, dle příkladu sv. Pavla, jenžto (Rom. 1, 12.) vírou Římanů se vzdělati žádal. I když buřiči chce pohnouti a zatřásti, činí to více ve příkladech ze St. Z. vzatých, šetrně a jakoby bezděčně, na př. v k. 11., kde uvodí Lothovu ženu. Přecházeje v k. 3. na stav zkaženosti církve Kor., s přemnohou bezděčností a bolestí to činí, a tudy bezspoječnými větami si vede. Všady se také hluboká moudrost, výtečná známost člověka, psychologická vniklost v záhyby srdce a jasný náhled v pohybování náruživostí projevuje. Aby podezření stranosti předešel a pýchavost a nádheru Korintských buřičů očitěji porazil, nepíše svým, nýbrž jmenem církve, následuje výroku Páně: „Větší buď sluhou vaším.“ Dorážka jeho není jako s patra, nepřikvačuje nenadále, nýbrž jako když se zdaleka blýská a tudy se lidé na hřímání připravují: tak sv. Klement předesýlá myšlenky, jimiž důsledky, ač nepříjemné, napřed již ospravedlňuje. — Z Písma také umí uvoditi místa, jenž nejednou příhodná jsou i ku pokárání nesvorných, i přiměřená ku potěšení lidí, mnohým příkořím vystavených, na př. v kap. 56. z Joba 5, 17. Prohlídá k tomu nejpředněji, aby neduh vniterný uléčen byl, načež samovolně i zevnější jeho výjev — roztržka — utuchne. V tom pak i moudrá opatrnost, i ušlechtilá mysli se jeví lahoda, že všeobecně mluví, žádného z původců roztržky jmenovitě neuvodě, nýbrž všecky vůbec napomínaje. Takto uskutečnil, že buřiči uraženi nebyli, že raději k dobrému získáni, avšak přece blahodějně zahanbeni byli. Protož také divu není, že takto sobě počínaje, každému zbožnému citu se zamlouvaje, všem mravným a náboženským potřebám hově, také veliký účinek spůsobil, a zavedl onen mír, jímž dříve církev Korintská oplývala.

Pro věk svůj Klement velikou známost nebes projevuje; v k. 20. mluví o pohybování (σαλεύεσθαι) a seřaďování (ἐξελίσσειν, vlastně rozvíjení, metafor. postupování) těles nebeských, v nábožné mysli předvídaje, co napotom vědou vystihnuto bylo. Nábožný náhled na přírodu, a duch, kterýmž přírodu jakoby oduševňuje, jak jej v listu celém, obzvláště pak v k. 20. shledáváme, velice čítatele zajímají. Všady Boha ve přírodě vidí, všady se jemu obdivuje, všady stopy jeho moudrosti nalezá. Příroda jest mu rovně knihou Boží, z nížto nauky křesťanské dovodí (na př. v kap. 25.), kteréž potom výroky Písma potvrzuje (na př. v k. 26.), čímž ovšem mocně prokazuje, že příroda s Písmem se shoduje, a že obě ku povztýčení a

podnesení blahoslavené naděje v srdcích křesťanských jednosvorně směřují.

Sloh sv. Klementa ovšem antickou lepotou a mluvou spanilou nevyniká, aniž strojení periodického, okrouhlosti a vděku Starořeků větám svojim přičiňuje. Zatonuv docela v citech bolných a v pečlivosti pro roztržku a ducha svého u vnitřek záležitosti takořka ponořiv, nemohl zevnějšku a okrasy jeho šetřiti. Avšak vnitřní krásy nikdo nepohřeší, jakož pak i ta jeho právě apoštolská prostota blahodějně srdce čtoucího zajímá.

Ješto mu kázaní apoštolů posud v uších znělo a posloupné učení ještě před očima stálo (jak dí Iren.), nedokládá se písma N. Z., nýbrž bez odvolávání se na spisatele svaté nauky a důkazy novozákonní jenom jako z ústního podání uvádí. Častěji ale se odvolává na písmo St. Z., a sice podle převodu sedmdesáti tlumočníků, a tudíž se často od hebr. a od Vulgaty uchyluje. Cituje pak svobodně, nejvíce z paměti, a tudy vypouští, přidává, mění (na př. v k. 42 z Is. 60, 17. atd.) a často (za příkladem Pavlovým Rom. 3, 10.) vyřčení z více míst v jedno shrnuje (na př. v k. 12.). Pro tu příčinu, a poněvadž také židovská tradice mu nedostupna nebyla, nelze hned na apokryfy mysliti, když sv. Klement uvádí místa z Písma sv., jichžto doslovně nikde v St. Z. nestává; na př. v k. 32. (kdež dí: Dvojmyslní neblaženi atd.); ačkoli nechceme popírati, že někde (na př. v k. 43.) i apokryfy před očima měl, což ovšem (cf. Judae v. 14.) nám divno býti nemůže. Příkladu o Abrahamovi (na př. v k. 10. atd.) užíval častěji, snad proto, aby na odměnu zbožnosti a spolu na vyplnění výpovědí Abrahamovi daných poukázal.

Výroky starozákonní duchovně vykládá podle příkladu sv. apoštolů, zvláště sv. Pavla. Typologický výklad na př. nalezáme v k. 12., kdežto mu červený provázek Ráhabin krev Kristovu značí. Svatí Otcové, Krista jsouce plni, všady také obrazy Jeho v St. Z. nalezali. Zakládá se ten spůsob vykládání na nutném spojení Starého Zákona se Zákonem Novým (Gal. 3, 24. Hebr. 10, 1.) a spolu na té St. Zákona povaze, podle kteréž až do Krista ve mnohých věcech byl knihou sedmi pečetmi zapečetěnou; naukou Krista Pána, jeho skutky, ději a strastmi, slovem osobností jeho pečeti ony zrušeny, a učitelům N. Zákona vyšší náhled v ty výroky popřán byl, nežli samým prorokům (I. Petr. 1, 11.). Protož také za prvních časů křesťanstva, dříve nežli se knihy novozákonní povšechněji rozšířily, Starý Zákon co náboženská kniha křesťanů považován býti a v něm celá nauka Kristova se zahrnovati mohla.

Někdy sv. Klement držán za skladatele epištoly k Židům, jmenovitě za věku Jeronymova, ješto sám tento sv. Otec jakousi shodu strany slohu mezi listem naším a listem N. Z. k Židům nalezal. Avšak shoda ta vznikla odtud, že i Klement i skladatel listu k Židům častěji Starého Zákona se dokládají. Ostatní ale shoda slohová neshodou se překonává, jakož každému oba listy porovnavšímu patrno.

Obsah listu sv. Klementa.

Sv. Klement Korinťany spůsobem sv. Pavla pozdraviv, příčinu své pozdní odpovědi udává a vychvaluje ctnosti, kteréž u Korinťanů před povstalou roztržkou panovaly (v k. 1. a 2.). Dále líčí nynější stav jejich smutný, jeho příčinu, hanebnost a záškodnost (k. 3—6.), a vyzývá je ku pokání, všelijaké příklady zbožnosti jim uváděje (k. 7—12.). Na to cestu ku pokání ukazuje, především pokoru, jížto na Kristu a na Svatých St. Z. vystavuje (k. 13—18.). V k 19. a 20. ku pokojnosti zbuzuje poukázaním na sám příklad Boží a na harmonii světa. Potom (v k. 21.) vylíčiv, čeho by každý ve svém stavu pilen býti měl, od k. 22. přistupuje k víře, na nížto se všecka ta jeho napomínání zakládají, a obšírněji se zmiňuje o z mrtvých vstání, načež k radostné naději a k bohabojnosti nepokrytské nabádá (23—28). Aby ale Korinťané všemožně k skutkům dobrým, k lásce Boží, ke svornosti, pokoře a pilnosti ve svém povolání vzbuzeni byli, doličuje (k. 29—35.), že požehnání Božího dojíti lze jediné skrze cnosti ony, kterých aby snažni byli, mnohými příklady napomíná (36—39.). Vystaviv Krista jakožto cestu ku svatému a blahoslavenému životu, a o potřebě svornosti a pořádku (an ve Kristu jedno tělo býti máme) se prohlásiv, ukazuje, kterakým spůsobem jednotlivcům svornosti šetřiti dlužno, a opětně (pro dokázaní nevyhnutelné potřeby totiž) ku pokání, k laskavosti, šlechetnosti, modlitbě za zbloudilé atd. napomíná (k. 40—59.). Zavírá zbožným želáním a prosbou, aby vyslanci brzy s radostnou zprávou se vrátiti mohli.

List sv. Klementa ke Korinťanům.

Církev Boží v Římě putující [1]) (posýlá pozdravení) církvi Boží v Korintu pohostinné, povolancům podle vůle Boží skrze Jesu Krista Pána našeho posvěceným. Milost a pokoj od Boha všemocného se vám skrze Jesu Krista rozhojni.

1. Pro nenadálé a po sobě na nás shluklé pohromy a nesnáze, později, rmoutíme se, [2]) mysl jsme obrátili k věcem, vámi, rozmilí, na nás tázaným, jakož i k onomu ohavnému a bezbožnému rozbroji, vyvolencům Božím neznámému a cizímu, jejžto někteří doskoční, sobělibí lidé až na takový stupeň nesmyslnosti roznítili, že vaše ctihodné, slovutné a lásky všech lidí hodné jmeno [3]) velice uhaněno bylo. Nebo kdo u vás pobyv, nechválil vaší všecnostné a pevné víry? kdo se neobdivoval střízlivé a povlovné nábožnosti vaší v Kristu? [4]) kdo nevyhlašoval vznešeného mravu hostinnosti vaší a neblahoslavil dokonalého, jistého poznání vašeho? Všecko jste činili bez přijímání osob, a v zákoně Božím chodili jste, poddáni jsouce představeným [5]) a kněžím svojim slušnou ctí se propůjčujíce. Mládež ku skromnosti a počestnosti jste vedli; ženy jste napomínali, aby všecko vykonávaly v neúhonném, počestném a čistém svědomí, k mužům slušnou láskou se majíce; a vyučovali jste je, aby v řádu poslušnosti trvajíce, dům s vážností spravovaly, všelijak poctivosti hledíce.[6])

2. Všickni jste pokorně smýšleli, nehonosíce se, raději poslouchajíce, než poroučejíce (I. Petr. 5, 5.), dávajíce raději, nežli

---

[1]) Παροικεῖν vlastně přebývati, v biblické a církevní mluvě zvláště prvních svatých Otců značí tolik, co: cizincovati, putovati, pohostinu býti; nebo první křesťané pamatovali se býti toliko poutníky a cizinci na zemi této, a obývali, jak dí list k Diogn. (c. 5.) ve vlasti své jako v cizině. Sr. I. Petr. 2, 22. Hebr. 13, 14. Polyk. k Fil. 1.

[2]) Jiní: domníváme se; podle toho, jak se buď tím, buď oním slovem mezera tuto naskytlá vyplňuje.

[3]) Jmeno klade se tuto, jako v Písmě častěji, za samu osobu, zde celou obec v sobě zahrnujíc.

[4]) Nábožnost v Kristu, t. j. nábožnost z víry křesťanské plynoucí.

[5]) t. j. duchovním (ἡγουμένοις; cf. Hebr. 13, 7. 17. 24.; cf. Act. 15, 22.) Světským beztoho vždy poslušni ostávali, a rozbroj jejich nebyl politický, nýbrž církevní.

[6]) Srov. Polyk. 4. k. Vůbec pozorovati, že sv. Polykarp list náš před očima měl.

berouce. (Act. 20, 35.) Spokojeni jsouce s útravou Boží, [1]) a na slova jeho pilně pozorujíce, v srdci jste je chovali, [2]) a muky jeho [3]) vám před očima stály (Gal. 3, 1.). Takto mír hluboký a hojný se vám uštědřoval. Žádost vaše dobročiniti nenasytná byla, a v bohatosti vylil se nade všemi vámi duch svatý. Plni svaté vůle pozdvihovali jste s ochotou ušlechtilou a s důvěrou zbožnou rukou svých k všemocnému Bohu (Hebr. 8, 12.), vzývajíce ho, aby milosrden byl vám, jestliže jste se v něčem bezděčně prohřešili. Dnem i nocí v závod jste o celé bratrstvo (I. Petr. 2, 17.) pečovali, aby celý počet vyvolenců Božích skrze milosrdenství jeho a čisté svědomí spasen byl. Upřímni a bezlestni jste vespolek bývali, a na žádné urážky jste nepamatovali; každá rozepře a roztržka vám ohavností byla; nad poklesky bližních jste se rmoutívali; nedostatek jejich za vlastní jste pokládali; žádného blahočinu jste nelitovali, ku všelikému dobrému skutku jste hotovi bývali. (Tit. 3, 1.) Takovým cnostným a ctihodným životem jsouce ozdobeni, všecko jste vykonávali v bázni Boží; příkazové a úchvaly Páně na prostranství srdce vám napsány byly. (Prov. 7, 3.)

3. Vám všeliké slávy a rozšířenosti [4]) se dostalo, a vyplnilo se, co psáno jest (Deut. 32, 15.): „Jedl a pil, a rozšířil se a ztučněl milý a zpíčil se.“ Z toho šla žehravost a závist a sváda a rozbroj, pronásledování a zbouření, půtka a zajetí. Tak povstali nevzácní na vzácné, slavní na neslavné, nemoudří na moudré a mladí na staré. (Is. 3, 5.) Tudy vymizely spravedlnost a pokoj [5]), ješto každý spustiv se bázně Boží a k víře jeho otupěv, ani v ustanoveních zákona Božího nechodí, aniž Krista důstojně se nechová, nýbrž za zlými jda pochoťmi, nesvatou a bezbožnou žehravost obnovuje, jížto smrt na svět vešla. (Sap. 2, 24.)

4. Nebo psáno jest (Gen. 4, 3. sq.): „Stalo se pak po dnech,

---

[1]) ἐφοδίοις: viatico Dei contenti, s útratným, s cestným (Zehrgeld) spokojeni, s tím, čeho nám na cestě života a v bojování křesťanském potřeba. Nemluví sv. Otec o potřebách života tělesných, nýbrž řeč raději jest o zásobě duchovní, kterou nás Bůh obmýšlí, abychom v boji duchovním statně sobě počínati mohli. Svatý Basil (epist. ad Melet.) nauky svaté nazývá útravou pro věk nynější a příští a svatý Cyrill Jerosol. (cat. 5.) napomíná katechumeny, aby snešení víry za cestné zachovávali po všechen život svůj.

[2]) Jiní: Spokojíce se s útravou Boží a slov jeho pilně pozorujíce oplývali jste útrpností.

[3]) Boží, t. j. Kristovy.

[4]) Důstojnost. Jiní však chtějí, že rozšířením zhusta v Písmě a u Otců radost se značí (Is. 60, 5.), pročež i tuto veselí a radost rozuměti.

[5]) t. j. cnost a blaženost.

obětoval Kain z úrody zemské oběť Bohu a Abel také obětoval z prvoplodu ovcí svojich a z tuku jejich. I vzhlédnul Bůh na Abela a na dary jeho; Kaina pak a oběti jeho nepozoroval. I zkormoutil se Kain náramně a opadla tvář jeho. A řekl Bůh k němu: Proč jsi se zarmoutil, a proč opadla tvář tvoje? Zdali nezhřešil jsi, jestliže jsi právě obětoval, ale neprávě rozděloval? [1]) Upokoj se! Nebo k tobě vrací se dar tvůj a ty jím vládnouti budeš. [2]) I řekl Kain k Abelovi bratru svému: Vyjděme na pole! A když byli na poli, povstal Kain proti bratru svému Abelovi a zabil jej." Vidíte, bratří, žárlivost a závist spůsobily bratrovraždu. Pro žárlivost prchnul otec náš Jakob před obličejem Esaua bratra svého. (Gen. 27.) Žárlivostí to zjednáno, že Josef až k smrti pronásledován byl a do poroby přišel. (Gen. 37.) Žárlivost Mojžíše přede tváří krále Faraona utíkati donutila, když od sourodníka uslyšel: „Kdož tě ustanovil soudcem neb opravcem nad námi? Zdali mne zabiti chceš, jako jsi včera zabil Egypťana?" (Exod. 2, 14.) Pro žárlivost Aaron [3]) a Maria vně stanův bydleli. (Num. 12.) Žárlivost Dathana i Abirona za živa do pekla svrhla, když proti Mojžíšovi, sluhovi Božímu, povstali. (Num. 16.) Pro žárlivost David nejenom od cizinců zášť snášel, nýbrž i od Saula, krále v Israeli, pronásledován byl. (I. Sam. 18, 18.)

5. Avšak abychom zanechali starověkých příkladů, přistupme k nejbližším hrdinům. — Předložme sobě ušlechtilé příklady věku svého. Žárlivostí a závistí nejvýtečnější a nejcnostnější sloupové

---

[1]) Sv. Irenej (4, 34.) takto písmová slova ta vykládá: podle toho, co se vidí, právě jsi obětoval dary svoje, avšak neprávě, co se duše tvé týká, srdcem rozděleným, neupřímným obětovav.

[2]) Smysl jest: kterak mi oběť tvá příjemná býti má, nejdouc od srdce a toliko soběckost tvou projevujíc? Nelopoť se ani raději s ní. Nepřijímám daru tvého, ty ostáváš pánem majetnosti své, a nekoříš se přede mnou. Svatý Augustin (o městě B. XV. 7.) dí, že pro zatmělost toho místa mnohý povstal smysl jeho mezi vykladači; sám pak následovně se prohlašuje: „Zle rozděloval, dávaje Bohu něco ze svého, sobě ale sám sebe zůstaviv. Což všickni ti činí, kteří nejdouce za vůlí Božskou, ale za svou, t. j. kteří nežijíce v pravosti, ale v převrácenosti srdce Bohu přece nějaký dar přinášejí, jímžto chtějí jej nakloniti k smyslu svému, ne aby jim byl pomocen v uzdravování zlých žádostí, nýbrž aby je k vyplnění přiváděl." A dále slova: k tobě vrací se, slyší o vadné žádostivosti a dí: „K tobě obrátí se, jestliže povolováním síliti ji (t. žádost zlou) nebudeš, nýbrž upokojováním krotiti. A ty jím vládnouti budeš, poněvadž nepovolíš-li (vadné žádostivosti) zevnitř účinku, pode mocnou vládou k dobrému náchylného ducha pomalu uvykne i vnitř býti nečinnou."

[3]) O Marii to z Písma sv. jisto jest, ne tak o Aaronovi, kterýž vyznáním viny, zdá se, byl sproštěn trestu toho; avšak Písmo sv. mluvíc o mnohých vůbec, to pronáší, co se částky toliko tkne, na př. Matth. 27, 44.

církve (cf. Gal. 2, 9. Apoc. 3, 12. atd.) stíháni byli a smrti došli. Představme je sobě, ty šlechetné apoštoly! Za bezbožnou žárlivost Petr ne jednu anebo dvoji muku, nýbrž jich přemnoho snášeti musel, a takto mučeníkem se stav, octnul se na místě slávy jemu příslušném.[1]) Pro žárlivost Pavel o odplatu trpělivosti bojovati se podvolil, sedmkráte[2]) okovy nesev, k útěku pohnán a kamenován byv. (Act. 13, 50. 14, 6. II. Cor. 11, 22. nn. Act. 14, 5. 19.) Hlasatelem evangelia byv na východu i západu, obdržel vznešenou slávu své víry, celý svět spravedlnosti vyučiv, a až k mezem západu[3]) přišed a skonav za vladařů[4]) jako mučeník. Takto se světa se odebral, a odputoval do místa svatého, byv převýtečným vzorem trpělivosti.

---

[1]) Slov těch užívá i sv. Polykarp (c. 9.). Zkrátka dotýká o sv. Petrovi, avšak dosti k účelu svému.

[2]) Není tolik, co mnohokráte, jak někteří slyší; není příčiny odstoupati od přirozeného významu slova toho. Věděl Klement z tradice, že Pavel sedmkrát byl v žaláři.

[3]) K mezem západu ἐπὶ τὸ τέρμα τῆς δύσεως ἐλθῶν. Jak daleko význam slova „meze západu“ uprostraněn býti má, stará jest hádka. Jedni vlastního těch slov smyslu se držíce, mezemi západu Hispanii rozumějí a drží, že skutečně Hispanům sv. Pavel kázal, dokládajíce se i svědectví Jeronymova (de script. eccl. c. 5. etc.), Theodoreta (comment. ad Rom. 15.), Cyrilla Jerusalemského (catech. 17.), Epifania a jiných výslovně to osvědčujících. Poslední sv. Otec z tuto uvedených (Epif. haer. 27, 6.) příčinu, proč ještě za života sv. Petra a Pavla v Římě biskup ustanoven byl, udává apoštolské jejich práce, ješto prý Pavel až do Hispanie vniknul, Petr ale častěji krajinu Pontskou a Bythinskou navštěvoval. Jiní slovem „meze“ rozumějí Řím toliko, an prý ve slohu řečnickém, jakýmž tu mluví sv. Klement, určitosti a stručnosti nešetříváno. Avšak těžko věřiti, že Říman slovem hranice západu rozumí město světovládné, v němž bytuje; co předchází o Pavlovi, že byl celý svět vyučil, tolikéž meze ty na západ uprostraniti velí. Tážeme-li se, kde staří geografové meze západu pokládali, odpovídá nám Strabo III., že ne jinde, leč v Hispanii hranice západní nalezali. Neznámý spisovatel z II. století v zlomku o kanonu (v. Routh reliquiae sacrae IV. 4.) výslovně svědčí o cestách sv. Pavlem do Hispanie konaných. Přidáváme, že cesta sv. Pavla do Hispanie s cestou jeho, již Filem. 22. Fil. 2, 24. v prvních okovech v Římě zamyslil, ovšem dobře obstáti může, anať mezi prvním a druhým Pavla zajetím čtyry leta uplynula. — O Angličanech slova ta na Anglicko vztahujících mlčeti chceme.

[4]) Za prefektů, ἐπὶ τῶν ἡγουμένων jiní jinak vykládají, jelikož slov ἡγέομαι, ἡγέμων nejen o náměstcích císařů, nýbrž i o samovládcích užíváno. Jestliže, jak se zdá, sv. Klement slovy „za vůdců, vladařů (prefektů)“ na nepřítomnost císaře Nerona naráží, tedy by se to bylo dálo roku 67. po Kristu, anto Nero tehdá v Achaji se nalezal, v jehožto nepřítomnosti prefektové Nymfidius Sabinus a mrzký Tigellinus správu v Římě vedli. (Tacit. Annal. XIV. 31.) Leč jiní domnívají se, že ti dva, Nymfid. Sabinus a Tigellinus teprvé po smrti

6. K těmto mužům svatě obcovavším velký se zástup vyvolenců připojil, jenžto vzory vznešenými se u nás [1]) stali, pro žárlivost mnohé nátisky a muky podstoupivše. Pro žárlivost ženy [2]) pronásledovány, a hrozná a bezbožná příkoří snáševše, jistého běhu víry dostihly, a vzaly důstojnou odplatu, ačkoli křehkého jsouce těla. Žárlivost odcizila ženy mužů, a zjinačila onen výrok Adama otce našeho: „To jest kost z kostí mojich a tělo z těla mého. [3]) (Gen. 2, 23.) Závist a svárlivost zkazila valná města a velké národy podvrátila.

7. Nepíšeme toho, rozmilí, jenom vás napomínajíce, nýbrž i sebe vzbuzujíce, ješto na stejném bojišti se nacházíme a stejný zápas na nás naléhá. Protož opustivše marné a ješitné péče [4]), usilujme ku slavnému a ušlechtilému cíli svatého povolání svého (cf. I. Cor. 9, 24. II. Cor. 10, 12. Hebr. 10, 32.). Prohlídejme k tomu, co před očima Stvořitele našeho krásno jest, příjemno a dobrolíbezno. Upírejme zraky své na krev Kristovu a vizme, jak vzácná jest krev ta před Bohem, jenž pro spásu naši vylitá celému světu milost pokání poskytla. Projděme všecka minulá pokolení a poznejme, že za každého pokolení uštědřoval Hospodin místa ku pokání těm, jenž k němu se obrátiti hodlali. Noe kázal pokání (Gen. 6, 8. II. Petr. 2, 5.), a kteří ho uposlechli, zachráněni byli. Jonáš předpovídal Ninivitům zkázu, oni ale hříchů litujíce, Boha prosbami smířili, a zachováni byli, ačkoli Boha cizí jsouce. (Jon. 3.)

8. Pokání kázali také Duchem svatým osvícení správcové milosti Boží, a on sám, Pán všech věcí, o pokání s přísahou se prohlásil: „Živ jsem já,“ dí Hospodin (Ezech. 33, 11.), „nechci smrti hříšníka, nýbrž pokání jeho;“ přičiniv také vznešený výrok (Ezech. 18, 30.): „Kajte se, dome Israelský, od nepravostí svých.“ A ku prorokovi dí (Ps. 103, 10. 11.): „Řekni synům národa mého: Budou-li hříchové vaši od země až do nebe dosahovati, budou-li

---

Neronově vládli, a že za dvouletého pobytí Neronova v Achaji vládu vedli milostníci jeho Helius Caesarianus a Polyklétus. (cf. Dio Cass. 63, 12. Tacit. Annal. 14, 39. 15, 72.) Nevhodné od některých vykládá se věta ona: přede vladaři a knížaty země pravdu křesťanskou vyznal.

[1]) U nás, t. j. v Římě. Slova ta ἐν ἡμῖν se očividně táhnou také ku Petru a Pavlovi, o nichž předešlo; výrokem tím se osvědčuje, že oba prvoapoštolé v Římě co mučeníci Páně sešli.

[2]) Jmena žen (Danaides a Dirke) z podezřelé glossemy do textu veklouzla za nedopatřením písařů, ač jiní jinak soudí.

[3]) Adam slovy těmi vybízí všecky ženy ku svaté a trvalé svornosti; ale žárlivost žen zaslepených zvrátila onu svornost ve svády.

[4]) Slov posledních užívá sv. Polykarp v listu svém k. 7.

červenější nad šarlat, a černější nad žíni, celým-li srdcem obrátíte se ke mně a řeknete: Otče! vyslyším vás co lid svůj svatý.“ (Jer. 3, 19. 22.) A na jiném místě (Is. 1, 16.) takto praví: „Umyjte se a čisti buďte! odejměte zlobu srdce svého od očí mých, přestaňte zlostí svých, naučte se dobře činiti; hleďte spravedlnosti, vysvoboďte potlačeného, zastaňte sirotka na soudu, ujměte se vdov. A potom přijďte, a suďme se, dí Hospodin; budou-li hříchové vaši jako šarlat, jako sníh zběleni budou, a budou-li jako červec, jako vlnu je zbělím. Budete-li chtíti a mne-li poslechnete, dobré věci země jísti budete. Pakli nebudete chtíti a neuposlechnete-li mne, meč vyhladí vás; nebo ústa Hospodinova to mluvila.“ Chtěje tedy všecky své milé pokání přiúčastniti, potvrdil to vůlí svou všemocnou. [1])

9. Protož velebné a vznešené vůle jeho poslušni buďme, prosebně se k milosrdenství a dobrotě jeho utíkajíce, přiviňme a obraťme se k jeho smilování, zanechavše marných skutků svárlivosti a žárlivosti k smrti vedoucí. Vzírejme na ty, jenžto dokonale sloužili jeho velebné vznešenosti. Pomněme na Henocha, jenž v poslušnosti spravedlivým nalezen byv, přenešen byl a nebylo na něm smrti shledáno. (Gen. 6, 24. Sir. 44, 16. Hebr. 11, 5.) Noe věrným byv nalezen, přísluhou svou ohlašoval světu novuzrození [2]) (Sir. 44, 17. I. Petr. 3, 20.) a skrze něho ochránil Bůh, cokoli z bytostí živých jednosvorně do korábu vešlo. (Hebr. 11, 7.)

10. Abraham, přítelem Božím jmenovaný, věrným jest nalezen, že výpovědí Božích poslušen byl. On za poslušenstvím vyšel z krajiny své a ze příbuzenství svého a z domu otce svého, aby skrovné krajiny, nepatrného příbuzenství a chatrného domu zanechav, zaslíbení Boží v dědictví obdržel. Nebo pravil Bůh k němu (Gen. 12, 1.): „Vyjdi ze země své, a ze příbuzenství svého, i z domu otce svého do země, kterouž ukáži tobě. A učiním tě v národ veliký a požehnám tobě a zvelebím jmeno tvé a ostaneš požehnaným. Požehnám žehnajícím tebe, a zlořečiti budu zlořečícím tobě, a v tobě požehnána budou všecka pokolení země.“ A opět když se od Lotha oddělil, řekl Bůh k němu (Gen. 13, 14.): „Po-

[1]) t. j. vůlí svou je spasiti.

[2]) Novuzrození, obrození života, t. j. pokání. Pokání není zajisté pouhé činu zlého napravení, nýbrž nového smyslu, nové mysli na sebe přijetí, v novém smyslu tom chození a stálé v něm bytování, slovem, jest nové skrze ducha svatého zrození. Kázaje Noe vrstevníkům svým pokání, prozíral k obnovení člověka, kteréž Kristem vykonáno býti mělo, a tudy dí Písmo, že potopa nastalá byla podobiznou křtu svatého, jakož i Noe sám byl obrazem Kristovým. (I. Petr. 3, 20. 21.)

zdvihni očí svých, a pohleď s místa, na němž nyní jsi, na sever i na jih, na východ a k moři (na západ), nebo všecku zemi, kterou vidíš, tobě dám a semenu tvému na vždy. A učiním símě tvé jako ten písek země; může-li kdo sčísti písek země, také símě tvé spočte." A zase (Gen. 15, 5.) dí: „Vyvedl Bůh Abrahama, a řekl jemu: Vzhlédni k nebi, a sečti hvězdy, můžeš-li sčísti je. Tak (četné) bude potomstvo tvé. I uvěřil Abraham Bohu, a počteno jest mu to za spravedlnost." Pro víru a hostinnost dán mu ve stáří syn, a z poslušnosti přinesl ho v oběť Bohu na jedné hoře, [1]) již mu ukázal. (Gen. 22.)

11. Pro hostinnost a pobožnost Loth ze Sodomy vyproštěn (Gen. 19. II. Petr. 2, 6. 7.), an na celou okolinu soud ohněm a sirou vynešen byl. Tak vyjevil Hospodin, že těch, jenž v něho doufají, neopouští, ty však, co jeho se odšinují, ku pokutě a mukám odkládá. Nebo žena Lothova, jenž s ním vyšla, jiné jsouc mysli, ve svornosti pak nezůstávajíc, za to na znamení postavena byla, ve sloup solný obrácena byvši, až do tohoto dne, [2]) aby všem patrno bylo, že dvojmyslní, a kdo se do moci Boží rozpakují, sobě k soudu, všem pak pokolením k znamení (výstražnému) bývají.

12. Pro víru a hostinnost nevěstka [3]) Ráhab zachována (Hebr. 11, 31.). Když totižto vyzvědačové od Josua, syna Navova, do Jericha vysláni byli, dověděl se toho král země, že přišli zemi jejich vyzvědět, a vyslal muže, aby jali je a jaté usmrtili. I přijavši je hostinská Ráhab, skryla je na hornici domu pod pazdeřím lněným. Když na to vyslanci královi přibyvše, pravili: „Mužové přišli k tobě, země naší shlédatelé; vyveď je, nebo takto král velí;" odpověděla: „Dva mužové, jichž hledáte, přišli ke mně; ale nakvap odešli a na cestě jsou;" jich jim neukazujíc. K mužům ale israelským řekla: „Vím zajisté, že vám Hospodin Bůh váš dá město toto; nebo strach

---

[1]) Podle pravěké tradice, u Židů chované, byla to táž hora, na které Spasitel náš, jehož obrazem byl Izák, umučen býti ráčil.

[2]) t. j. tam stojí. Jakož o stopách té proměny na půdě se vyskytajících Tacitus (hist. V. 7.) svědčí, tak Josefus Flavius, vrstevník sv. Klementa (v Starožitnostech I. 11, 4.) doličuje, že sám sloup ten posaváde stojící viděl. (Viz také Iren. contra haeres. IV. 31. Chrysost. in I. Thess. hom. 8.)

[3]) Že taková ženská v městě pohanském se nalezala, nemůže divno býti, a patrno jest, že v takovém domě vyzvědači nejlépe bez povyku se doptávati mohli. Žena ta, mužův israelských se vyskytnutím neobyčejně pohnuta, na pokání dala se, a k takové mysli ušlechtilosti skrze víru v krátce dospěla, že úplně o vítězství Hospodina Boha Israelských přesvědčena jsouc, pro ochránění israelských těch mužů i života se odvážila. Odtud ji staví (Hebr. 11, 31.) Písmo sv. mezi hrdiny víry.

a bázeň z vás připadla na obyvatele jeho. Jakmile se tedy vám vzíti je dostane, zachovejte dům otce mého.“ A oni odpověděli jí: „Stane se, jak jsi k nám mluvila. Jakmile tedy se dovíš, že jsme vešli, shromáždi všecku svou rodinu pode střechu svou, a zachováni budou; nebo kdokoli v ně domu postižen bude, zahyne.“ A dali jí také znamení, aby totiž provázek červený s domu svěsila; čímž vyjevili jsou, že všem, jenž věří a doufají v Boha, skrze krev Páně spasení se dostane. [1]) Ejhle, nejmilejší, nejenom víra, nýbrž i proroctví u té ženy se nalezalo.

13. Protož, bratří, pokorni buďme, složíce všecku hrdost a nadutost a pošetilost a všecken hněv, a čiňme, jak psáno jest. Dí zajisté Duch svatý: „Nechlub se moudrý v moudrosti své, aniž silný v síle své, ani bohatý v bohatství svém; nýbrž kdo se chlubí, chlub se v Pánu, hledaje ho a právo a spravedlnost vykonávaje. (Jer. 9, 23. I. Cor. 1, 31. II. Cor. 10, 17.) Obzvláště pak buďme pamětlivi slov Pána Ježíše, jež pronesl, povlovnosti a shovívavosti uče; pravil pak takto: „Buďte milosrdní, abyste milosrdenství došli; odpouštějte, aby vám bylo odpuštěno; jak činíte, tak i vám činěno bude, jak dáváte, tak i vám dáváno bude; jak soudíte, tak budete souzeni; jak vy se propůjčujete, tak se i vám propůjčovati budou, jakou měrou měříte, takovou vám zase odměřeno bude.“ (Luc. 6, 36. 38. Mt. 7, 21. Marc. 4, 24.) Těmito příkazy a poručeními se utvrďme, abychom v poslušenství se vší pokorou podle jeho výroků posvátných chodili; nebo takto zní svaté slovo (Is. 66, 2.): „Na koho mám milostivě vzezříti, leč na povlovného a na tichého, a bojícího se slov mojich?“

14. Záslužno jest tedy a svato, muži a bratří, raději Boha poslouchati, nežli v pýše a brojivosti následovati těch, jenžto vůdcové stali se ohavné žárlivosti. Nebo nepodnikneme případnou škodu, nýbrž velké nebezpečí, vydáme-li se přenáhleně libovolnosti lidí k vádě a sváru zaměřujících, aby nás od toho, co slično jest, odcizili. Laskavě s nimi zacházejme podle milosrdnosti a sladkoty Stvořitele svého. Nebo psáno jest: „Dobrotiví budou obývati zemi, a sprostní (nevinní) zůstávati na ní, nešlechetní ale vyhlazeni budou z ní.“ (Prov. 2, 21. nn.) A opět dí Písmo: „Viděl jsem bezbožníka velmi vyvýšeného a pozdviženého jako cedry libanské. A šel jsem tudy, a aj! nebylo ho; a hledal jsem místa jeho, a nenalezl jsem.

---

[1]) Podobně krom jiných svatých Otců, i Justin (dial. c. Tryph. 111.) praví, že provázek červený znamenal smrt Kristovu.

Ostříhej nevinnosti a patři na upřímnost; nebo člověka poklidného věci poslední jsou utěšené.“ [1]) (Ps. 36, 35. nn.)

15. Protož přiviňme se k oněm, jenžto s pobožností pokoje pílejí, a nikoli k těm, jenžto ošemetně poklidu žádají. Nebo praví písmo kdesi (Is. 29, 13.): „Lid tento ústy mne ctí, ale srdce jeho daleko jest ode mne.“ A opět (Jer. 9, 8. Ps. 61, 5.): „Ústy svými dobrořečili, srdcem ale zlořečili.“ A opět (Ps. 77, 36.): „Milovali ho ústy svými, a jazykem svým lhali jemu; srdce pak jejich nebylo přímé s ním, aniž věrni shledáni jsou ve smlouvě jeho.“ (Ps. 30, 19.): „Oněmějte, rtové lestní, a (Ps. 11, 3.) Hospodin vypleň všeliké rty úlisné a jazyk výchlubný těch, jenž říkají: Jazyk svůj zveličme, rtové naši při nás jsou, a kdož pánem naším jest? Pro bídu nuzných, a pro lkání chudých povstanu, dí Hospodin; ku pomoci mu přispěji, a důvěrně s ním [2]) nakládati budu.“

16. Kristu zajisté se propůjčuje toliko pokorným, nikoli však nade stádo jeho se hrdě vypínajícím. Pán náš Ježíš Kristus, žezlo velebnosti Boží [3]), nepřišel, ač moha, ve chlubné nádheře a pýše, nýbrž v pokoře, jak Duch svatý o něm předpověděl. Díť (Is. 53.): „Hospodine, kdo věří hlásání našemu, a rámě Hospodinovo komu zjeveno jest? Ohlašovali jsme před ním: jako pacholík jest, jako výstřelek v zemi vyprahlé; nemá podoby ani důstojnosti; a spatřili jsme ho a nebylo mu ani úhlednosti, ani krásy, nýbrž potupna byla tvářnost jeho, chabnoucí pode tvárností lidskou. Člověk to v ranách a svízelích a znající dobře bolesti snášeti; nebo odvrácen byl obličej jeho od nás, [4]) a pohaněn a znevážen. On hříchy naše nese a utrápen jest pro nás, a my domněli jsme se jej býti právem ve svízelu a v ranách a v soužení. On pak raněn jest pro nepravosti naše, potřín jest pro hříchy naše. Trestání (pro spůsobení nám) míru vloženo jest na něj, a zsinalostí jeho uzdraveni jsme. Všickni my jako ovce zbloudili jsme, jedenkaždý na cestu svou se uchýlil, a vydal jej Hospodin za hříchy naše. A utištěn jsa, neotevřel úst svých; jako ovce k zabití veden byl, a jako beránek oněmějící

---

[1]) Jiní vykládají: poněvadž člověku poklidnému **památka** ostává; jiní o potomstvu; jiní o odplatě; jinak jiní; v ř. jest **ostatkové**.

[2]) Slovo **s ním** jako předešlé **mu** kollektivně se béře tuto, t. místo **s nimi a jim**.

[3]) Slova tato Klementova uvodí sv. Hier. k Is. 52, 13. Žezlo jest znak vlády a důstojenství královského; smysl tedy jest, že v Kristu velebnost Boží spočívá a zřetelně se spatřuje. (Hebr. 1, 8.)

[4]) Totiž pro políčky a pro hanbu.

přede stříhajícím jej, takto neotevřel úst svých. Ponížením svým pokuty zbaven jest. [1]) Rod jeho kdo vypraví, an život jeho se země shlazen jest? Pro nešlechetnost lidu mého k smrti jest veden. S bezbožnými smrt jemu určena, avšak u bohatého nalezl hrob svůj, [2]) protože nepravosti neučinil, aniž lest nalezena v ústech jeho. Tak zalíbilo se Hospodinu, ranami očistiti ho. [3]) Poněvadž obětoval sebe [4]) za hříchy, uzří duše vaše símě dlouhověké. A Hospodin volí odníti dolehlivosti duše jeho, ukázati jemu světlo, vzdělati moudrostí a ospravedlniti spravedlivého toho, jenž mnohým [5]) sloužil a jich hříchy sám ponese. Proto vládnouti bude mnohými a kořistí mohutných rozdělovati, protože vydal na smrt duši svou, a se hříšnými počten jest; a on nesl nepravosti mnohých, a pro hříchy jejich vydán byl." — A opět praví sám (Ps. 21.): „Já pak červ jsem a ne člověk, pohanění lidu a povrhel chátry. Všickni vidouce posmívali se mně, rtoma mluvili, a potřásali hlavou (říkajíce): Doufal jest v Hospodina, nechť ho vytrhne, nechať ho vysvobodí, poněvadž se mu v něm zalíbilo." (Mt. 27, 44.)

Ejhle, mužové rozmilí, jaký vzor nám dán jesti! Nebo poněvadž se Pán tak ponížil, což my učiníme, kteří jsme skrze něho pode jho milosti přišli?

17. Následovníci buďme těch, jenž chodili v kožech kozích a ovčích, ohlašujíce příchod Kristův. [6]) Eliáše řku a Elisea a nadto Ezechiela proroků, a mimo ně i oněch, jenž dobrého svědectví (v Písmě) došli. Tak obdržel Abraham výborné svědectví, že i přítelem Božím jmenován (Is. 41, 8.); a přece, vzhlédaje na velebu Boží, pokorně pravil: „Prach jsem já a popel." (Gen. 18, 27.) Dále se o Jobovi takto píše: „Job byl spravedliv a neúhonný, a pravdy milovný a nábožný, vystříhaje se všeho zlého." (Job. 1, 1.) Ale sám na sebe žaluje, an dí (14, 4.): „Nikdo není čist od poskvrny, byť také jenom jediného dne trval život jeho." —

---

[1]) ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη: s jeho ponížením na kříži pokuta, bolesti a strasti a trudové jeho přestali, a oslavení jeho nastalo.

[2]) Věrně text řecký takto zní: Dám bezbožné za hrob jeho, a bohaté za úmrtí jeho; což jiní takto vykládají: Vysvobodím bezbožné pro hrob jeho a bohaté pro smrt jeho.

[3]) Jiní čtou πληγῆς a kladou: zbaviti ho rány.

[4]) Jiní lépe čtou: Budete-li obětovati za hříchy. Podle rukopisu čtou δῶτε místo δῶται.

[5]) t. j. všechněm. (Rom. 5, 15. 19. Dan. 12, 2.)

[6]) Sv. Klement s jiné strany je vystavuje, nežli Hebr. 11, 36., totižto v ten smysl: Ačkoli důvěrníci byli tajemství Božích, proto přece nezpyšněli, pokoru svou i oděvem projevujíce.

Mojžíš nazván jest nejvěrnějším (od Boha) ve všem domě jeho, (Num. 12, 7. Hebr. 3, 2.) a skrze službu jeho Hospodin soud vydal na Egypt v oněch ranách a v příkořenstvích; avšak, ač velice oslaven byv, nechlubil se tím, nýbrž, když na něho ze kře výrok Boží vzešel, pravil (Exod. 3, 11.): „Kdo jsem já, že mne posýláš? Já mám chatrnou řeč a jazyk mám neohebný.“ A opět dí: „Jsem jako pára z hrnce.“ [1])

18. Což ale díme o Davidovi tak slavně osvědčeném? O něm pravil Bůh (Ps. 89, 21. Act. 13, 22.): „Nalezl jsem muže podle srdce svého, Davida Isaioviče, věčným smilováním [2]) pomazal jsem ho.“ Ale i on pravil k Bohu (Ps. 50.): „Smiluj se nade mnou, Bože, podle velikého milosrdenství svého, a podle množství slitování svých shlaď nepravost mou. Více obmyj mne od nepravosti mé a ode hříchu mého očisti mne. Nebo nepravost svou já poznávám a hřích můj přede mnou jest vezdy. Tobě samému zhřešil jsem, a zlého se před tebou dopustil, abys spravedliv shledán byl v řečech svých a zvítězil, když souzen býváš. Nebo, aj! v nepravostech počat jsem, a ve hříších zplodila mne matka má. Nebo hle! pravdu zamiloval jsi, nezjevné a skryté věci moudrosti své oznámil jsi mně. Pokrop mne hysopem, a očištěn budu (cf. Lev. 14, 2. nn.), obmyj mne a nad sníh zbělám. Dej mi slyšeti radost a veselí, a zplésají kosti potřené. Odvrať tvář svou od hříchů mých, a vymaž všecky nepravosti mé. Srdce čisté stvoř ve mně, Bože, a ducha přímého obnov v utrobě mojí. Nezamítej mne ode tváři své, a ducha svatého neodjímej ode mne. Navrať mi radost spásy své, a duchem vládným utvrď mne. I budu vyučovati nepravé cestám tvým, a bezbožní se k tobě obrátí. Vysvoboď mne z krví, Bože, Bože spasení mého, a zplésá jazyk můj nad slitovností tvou. Pane, rty mé otevři, a budou ústa má zvěstovati chválu tvou. Nebo kdybys byl žádal oběti, byl bych ji dal ovšem; ale celopalů nelibuješ. Oběť Bohu příjemná duch skroušený, srdcem skroušeným a poníženým, Bože, nezhrdneš.“ [3])

---

[1]) Místa toho nadarmo v kanonických knihách Písma svatého hledáme. Proto mají za to jiní (Junius), že ze ztracených kněh St. Z., jiní, že z apokryfických to vzato; jiní, že slova ta stála v k. 18. jakožto slova Davidova (Ps. 118, 33.) a nedopatřením opisovatelů na nepřístojné místo přišla, načež prý dále také podle Os. 13, 3. (budou, jako dým z komína) proměněna byla. Nejpodobněji slova ta buď z nějaké církevní knihy, anebo z učení posloupného na apoštoly spadlého vyňata jsou.

[2]) Vulgata čte oleo ἐλαίῳ; sv. Klement ale má ἐλέει misericordia.

[3]) Že sv. Klement skoro celý žalm 50. tuto uvádí, jde odtud, poněvadž

19. Pokora tak šlechetných a velikých mužů tak osvědčených a poníženost jejich v poslušnosti nejenom nás, nýbrž i pokolení dřívější napravila a všecky, kdož s bázní a pravdou výpovědi Boží přijali. Účastni tedy jsouce tak mnohých vznešených a ušlechtilých skutkův, [1]) pospíchejmež k účelu nám na počátku vytknutému, k míru, a vzhlédajíce k Otci a Tvůrci všehomíra, držme se pevně vznešených a přehojných darů a dobrodiní pokoje. [2]) Považme v duchu jej samého, pohleďme očima duše své na dlouhomyslnost vůle jeho, a vizme, jak milostiv jest ke všem tvorům svým.

20. Nebesa, podle správy jeho se pohybujíce, poklidně se jemu podrobují. Den i noc konají dráhu od něho vytknutou, sobě nevadíce. Slunce i měsíc a hvězd sborové po velení jeho jednosvorně bez vyšinutí rozvinují přikázané sobě řády. Těhotná země podle vůle jeho v dobách svojich hojnost pokrmu pro lid, dobytek a všecka zvířata na ní obývající vydává, neváhajíc, aniž od jeho nařízení se odchylujíc; nevystihlé propasti a nevypravitelné hlubin krajiny [3]) týmiž udržují se zákony. Spousta nesmírného moře za velením Božským do prostorů svých shluklá neproráží závor jí uložených. (Job. 38, 11. Ps. 103, 9.), nýbrž jak od něho poručení vzala, takto činí. Pravil zajisté: „Až dotudto půjdeš, a tuto rozrážeti budeš vlnobití svá.“ Ocean lidem nepřeplavitelný a světové za ním [4]) spravují se podle týchže zákonů Hospodinových. Počasí roku,

právem za to měl, že taková kajicnost jenom z utroby muže „podle srdce Božího“ vynořiti se mohla.

[1]) Účastni jsme skutků těch, poněvadž se z Písma o nich k příkladu svému dovídáme. Ovšem tedy účastenství naše nemá toliko v mysli ostávati, nýbrž ve skutcích se vynořovati dlužno.

[2]) Jakož jej v přírodě pozorujeme.

[3]) Jiní místo κλίματα čtou κρίματα a vykládají: a nevýslovní hlubin řádové.

[4]) Že tuto sv. Klement myšlenku o nějakém Americe naší podobném země dílu projevuje, a tedy jenom o pótažné nepřeplavitelnosti moře mluví, svědčí Origenes, na dokázaní, že i druhá půlkoule obydlena jest, tohoto místa sv. Klementa se dokládaje (περὶ ἀρχῶν II. 3, 6.). Staří ovšem nějakou toho známost, aneb aspoň tušení nějaké měli, jakož vidíme na Senekovi, jenž v Medei (Act. II.) dí:

Věkové přijdou
Po mnoha letech,
Že i Oceanus
Pouta bytostem
Sejme a valnou zemi otevře;
Thetis tu nové odkryje země.

Virgil (Georg. I. 247—51.) takto pěje o pásu země opačném, nevěda, zda sluncem ozářen, anebo věčnou zastřen jest nocí:

vesna, léto, jeseň a zima poklidně se přejímají. Bez překážky zastávají řadové větrů časem svým službu svoji; ustaviční pramenové, ku požitku a ku zdraví stvoření, bez přestání prsa svá lidem k občerstvení poskytují, a nejmenší zvířátka sborují se v míru a svornosti.

Všem těmto věcem velí veliký Tvůrce a Pán všehomíra ve svornosti a pokoji stávati, všem dobročinně, oplývavě však nám, jenž k jeho slitování jsme utekli se skrze Pána našeho Ježíše Krista, jemužto budiž sláva a velebení na věky věků Amen. (Rom. 11, 36. Gal. 1, 5. Efes. 3, 21. Ap. 1, 6.)

21. Hleďte, nejmilejší, aby nám veškerým mnohá dobrodiní jeho nesloužila k odsouzení, nebudeme-li obcovati jeho hodně a konati ve svornosti, co před ním dobro jest a líbezno. Nebo dí kdesi (Prov. 20, 27.): „Duch Hospodinův jest svíce, jenž zpytuje skrýše utroby.“ Vizme, jak blízko jest nás, a že nic ho tajno není, ani z myšlení našeho ani z našich řečí, jež vedeme. Slušno tedy, abychom nepobíhali vůle jeho. Raději pošetilé a nerozumné a vynášivé a chvástáním se radující lidi nežli Boha uraziti volme. Ostýchejme se Pána Ježíše Krista, jehožto krev za nás dána. Ctěme představené svoje, [1]) važme sobě starších; učme mládež choditi v bázni Boží, řiďme k dobrému ženy své. [2]) Nechať milostný mrav cudnosti jeví, upřímnou vůli povlovnosti své ukazují, krotkost jazyka hlasem [3]) vyjadřují, svou přízní ne podle náklonnosti, nýbrž všem v bohabojnosti žijícím ve svatosti stejně se propůjčují.

Tam, jak dí pověst, umlká buď v hrůze tvrdá noc
A v noci obhalené pověčná mrákota hustne;
Neb se vrací od nás Auróra, a tam den uvádí,
A kdy spřeží supavou poprvé nás ověje východ,
Tam rdící se večer pozdnou svou svíci zažíhá.

Proč by nebyl mohl sv. Klement stejného náhledu býti, ješto slova jeho jenom takto nejlépe se vyložiti dají? Sv. Augustin (o měst. B. XVI. 9.) sice za velikou klade zpozdilost, chtělo-li by se tvrditi, že někteří lidé z této půle země na onu přes nesmírnou šíři rozplynulého moře se probrati, anebo přeplaviti mohli; a papež Zachariáš I. 748 v listu 10. k Bonifac. učení takové presbytera Virgilia o jiném podzemním světě co bohaprázdné a převrácené zavrhuje. Avšak to, co dobře znamenati sluší, nejvíce proto se stalo, aby se nezdálo, jako by někteří lidé z Adama nepocházeli, což Písmu se na odpor býti vidělo. — (Viz o tom více: Sv. Augustina o městě Božím přelož. od Fr. Čelakovského IV. p. 100.)

[1]) Ovšem duchovní (viz str. 19. pozn. 5.). Slovem pak „představení“ biskupové, jakož dále slovem „starší“ kněží se rozuměti mají.

[2]) Polyk. Filip. 4.

[3]) Jiní čtou σιγῇς skromným se odmlčováním.

Děti vaše kázně Kristovy se přiúčastňujte, a učte se, co může pokora u Boha, jak vysoce vážena bývá od něho cudná láska, jak krásná a vznešená jest bázeň Boží, a jak oblažna pro všecky, jenž v čistotě smyslu svatě před ním chodí. Zpytatel jestiť zajisté myšlenek a úmyslův, jehožto duch v nás jest, a jenž odnímá ho, když zalíbí se jemu.

22. To všecko víra v Krista Pána utvrzuje; [1]) neboť on všecky nás skrze Ducha svatého takto k sobě volá (Ps. 33, 12.): „Pojďte dítky, poslyšte mne! bázni Hospodinově vyučovati vás budu. Který jest člověk, jenž miluje život a dny dobré viděti žádá? Zdržuj jazyk svůj od zlého, a rtové tvoji ať nemluví lestně. Uchyl se ode zlého a čiň dobře, hledej pokoje a stíhej ho. (I. Petr. 3, 11.) Oči zajisté Hospodinovy nad spravedlivými, a uši jeho ku prosbám jejich. Ale obličej Hospodinův na ty, kdož páchají zlé, obrácen jest; aby vyhladil ze země památku jejich. Volá spravedlivý o pomoc a Hospodin vyslýchá ho, a ze všech zármutků jeho vysvobozuje ho. (Ps. 31, 10.) Mnoho ran okouší hříšník, ale ty, jenž naději skládají v Hospodinu, milosrdenství obejme.“

23. Otec ve všem slitovný a dobrotivý má srdce ke všem bojícím se ho a lahodně a vlídně milosti svoje rozdává těm, kdož k němu upřímnou myslí se přibližují. Nebuďme tedy dvojmyslní [2]) a při hojných a znamenitých jeho darech nevynášej se duše naše. Vzdáleno buď od nás, co opět Písmo praví: [3]) „Neblaženi dvojmyslní, jenž rozpačité jsou duše, a jenž říkají: Slyšeli jsme to také za otcův našich, a aj! sestárli jsme, a nic toho nás nepotkalo.“ Ó, blázni! vezměte podobenství ode stromu, vezměte kmen vinný! Nejdříve se odlistuje, pak se klíčí, pak pouští lupeny, potom květ; nato jde hýže, [4]) naposledy pak hrozen došlý. Ejhle! v nedrahné době k zralosti dospívá ovoce stromu! Tak věru v brzku a nakvap vykoná se vůle jeho, jakož i Písmo svědčí (cf. Mal. 3, 1.), že nenadále přijde a neumešká, náhle přijde do chrámu svého Hospodin, a svatý, jehož vy očekáváte. [5])

24. Rozvažujme, nejmilejší, kterak nám Hospodin ukazuje usta-

---

[1]) t. j. Ne já toliko vás k tomu napomínám; Písmo sv. samo nabádá tolikéž.

[2]) μὴ διψυχῶμεν, jednak k Bohu, jednak k světu se přivinujíce.

[3]) Doslovně se to nikde nenachází; nejblíže přistupuje II. Petr. 3, 3. 4. a Jac. 1, 8.

[4]) hýže, parodek, kyselka, trpký plod, nedozralka.

[5]) To se zde uvádí na důkaz, jak neočekávaně kvapně přikvačuje soud bezbožné; místo prorokovo nedoslovně uvodí se. Níže Klem. II. Cor. 11.

vičně příští z mrtvých vstání, jehožto prvotinami učinil Pána Ježíše Krista (I. Cor. 15, 20.), vzkřísiv ho z mrtvých. Vizme, jak dobami svými ve přírodě zkříšení se přihází. Již den a noc nám vyjevují z mrtvých vstání. Zesne-li noc, vstává den; den mizí a noc přichází. Vizme osení, jak se děje setba? Jde rozsevač a rozmítá símě v zemi, a co ze semena naho a sucho na zem padlo, rozpouští se. Z rozpustku je opět vzkřisuje veleba prozřetelnosti Boží, rozmnožujíc jedno, na mnoho vyvádí požitky.

25. Považme podivný ten zázrak ve východních krajinách, jmenovitě v oněch vůkol Arabie se nahodívající. Pták to jest, samolet nazvaný. [1]) On jedinák ve svém rodě žije patero set let, a blízek jsa skonání, dělá k úmrtí svému z kadidla, myrry a jiných koření sobě hnízdo, do něhož, když čas jeho vyprší, vchází a skonává. Z těla jeho, když zpráchniví, vyniká červík jakýsi, a vlahami skonalého živoka se živě opeřuje se. Potom dospěv, bourá to hnízdo, kdež kosti předka jeho leží, a je odnášeje z Arabie, až v Egyptě se ocítá v městě Heliopoli; tam, an ho všickni spatřují, za dne doletěv, pokládá je na oltář slunce, a takto zpátky se vrací. Potom

---

[1]) Fenix, ohniváček, za našeho věku mezi báječné tvory se počítá; nikolivěk ale v starobylosti. Pomíjejíce tuto spisovatelů křesťanských, kteří po sv. Klem. obrazu toho užívali, aby učení o z mrtvých vstání (a jiné) utvrdili, a k mysli blíže přivedli (na př. Tertull. de resurrect. c. 13. Cyrill Jeros. cat. 18. n. 8. Greg. Naz. or. 33. n. 23. Ambros. hexaemer. 5, 23. Augustin a jiní): nejučenější mezi pohany, jakož nejenom Herodot (II. 73.), nýbrž také Tacit (annal. 6, 28.), Mela (3, 18.), Plinius (h. n. 7, 10. 12, 13, 9. 29, 9.) za skutečného pravého ptáka ho drželi. (Cf. Ovid. Met. 14, 391. sq.) Proč by nebyl směl sv. Klement náhledu toho tenkráte vůbec běžného užívati, nadcházeje takto pochopnosti lidské v pojímání křesťanské pravdy? Mohl to zajisté učiniti, a uvoditi samoleta jakožto tvora mocnost Boží tak podivně doličujícího, veda, jak říkají, důvod ku člověku; což také mnohem prostěji a přírodněji činí, nežli na př. Herodot. Rabíni slovo chul (Job. 29, 18.) o samoletu vykládají, čemuž ale povoliti nelze. Ve kritické rozbírání představy té sv. Klement se vydávati nemohl. Sr. také Matth. 5, 45., kdež P. Ježíš o vycházení slunce mluví, tolikéž důvodu ku člověku užívaje. Protož netřeba ani místo toto sv. Klementa v pochybnost bráti, aniž přístojno, sv. Klementa proto haněti, anebo méně sobě ho vážiti, jakož po Photiovi (Cod. 126.) někteří kritikové jsou se osmělili. Ostatně se ptákem tím symbolika obnáší vůbec známá. Samolet totiž značí obrození a přechod starověku do nového věku. Otec ptákův jest věk starý; z popela jeho povstává syn, věk nový. Staré řády odstoupiti musí, mají-li noví řádové ovládnouti; tudy samolet se sám obětuje. Ale nové pokolení má uctivosti ku předešlému pilno býti a proto nový samolet ujímá mrtvolu otcovu se svatou láskou. Proč mrtvola otce ohniváčka ve chrámu slunka pohřbena, ovšem patrno, ano slunko ředitelem času se projevuje.

nahlídají kněží do letopisů, a nalezají, že pták tento po úplynu pěti set let opět přišel.

26. Zdaliž tedy za věc velkou a podivnou to položíme, že Tvůrce všehomíra k životu vzkřísí ty, kteříž jemu s doufanlivostí dobré víry zbožně sloužili, ješto nám ptákem vznešenost připovědi své dokazuje? Nebo praví kdesi (Ps. 27, 7.): „Vzkřísíš mne a já oslavovati budu tebe;“ a (Ps. 3, 6.): „Spal jsem, a usnul jsem; opět jsem vstal, nebo ty se mnou jsi.“ A zase Job (19, 25.) dí: „Aj, ty tělo mé, kteréž všecko to vytrpělo, vzkřísíš opět.“ [1])

27. Touto nadějí tedy uvazovati dejme srdce svoje pevně k tomu, jenž věrný ve slibech a spravedliv jest v soudech svých. On, vele nelhati, zajisté mnohem méně obelže nás; nebo není u Boha nic nemožného kromě lháti. (I. Tim. 2, 13. Hebr. 6, 18.) Protož ožij v nás víra jeho, a rozvažme, že všecko jest blízko jeho. [2]) Slovem velebnosti své ustanovil všecko, a slovem svým všecko může zničiti (Sap. 11, 22. 12, 12): „Kdož může říci jemu: Proč jsi to učinil? Anebo moci ramene jeho kdo odolá?“ Kdy chce a jak chce, všecko spůsobí, a nic z toho, co umínil, nepomine. Všecko jest před obličejem jeho, a nic netají se vůli jeho. (Ps. 18.) „Nebesa vypravují slávu jeho, a dílo rukou jeho zvěstuje obloha. Den dni slovo vypravuje, a noc noci vědomost oznamuje; nejsou to slova, ani řeči, jichžto hlasům by rozuměti nebylo.“

28. Poněvadž tedy všecko vidí a slyší, bojme se ho, a zanechejme nečistého bažení po skutcích zlých, abychom milosrdenstvím jeho před budoucím soudem ochráněni byli. Nebo kam bude lze nám před jeho mocnou rukou utéci? Který svět přijme toho, jenž Boha poběhl? Nebo Písmo dí kdesi (Ps. 138, 7—10.): „Kam uteku a kde ukryji se přede tváří tvou? Jestliže vstoupím na nebe, ty tam jsi; ujdu-li až ku končinám země, i tam jest pravice tvá; pakli bych ustlal sobě v propastech, i tam jestiť duch tvůj.“ Kam tedy kdo ujde, a kam se přede všeobsahujícím schová?

29. Protož ve svatosti duše své k němu se přibližme, čistých a neposkvrněných rukou k němu pozdvihujíce (I. Tim. 2, 8.), a milujíce Otce svého laskavého a milosrdného, jenž nás učinil částkou vyvolení svého.[3]) Nebo tak psáno jest (Deut. 32, 8. 9.):

---

[1]) I tuto patrno, že sv. Klement Písma sv. Starého Zákona raději dosmyslně, nežli doslovně se dokládá. O místu Joba vece Jeronym: Žádné místo po Kristu nemluví tak jasně o vzkříšení, jak toto místo před Kristem.

[2]) Všechno jest blízko Boha, t. j. blízko jeho všemocnosti a blízko jeho vševědoucnosti; on všecko může a všecko ví.

[3]) t. j. přijal mezi vyvolence svoje.

„Když nejvyšší rozděloval národy, když rozsazoval syny Adamovy, uložil meze národův podle počtu andělů Božích. [1]) Díl Hospodinův byl Jakob, lid jeho, a provázek [2]) dědictví jeho Israel.“ A na jiném místě (II. Par. 31, 14. Numer. 18, 27.) praví: „Ejhle, Hospodin obral sobě národ z prostředku národův, jako člověk si obírá z prvotiny humen; a z lidu toho vyjdou svatosvatiny.“ [3])

30. Částkou tedy Svatého [4]) jsouce, čiňme, co k svatosti života náleží, vystříhajíce se všeho pomlouvání, nečistých a necudných společností, opilství a novotářství a hanebných pochotí, mrzkého cizoložství, ohavné pýchy. „Bůh zajisté,“ dí Písmo (Prov. 3, 34. Jak. 4, 6. I. Petr. 5, 5.), „pyšným se protiví, pokorným ale milost dává.“ Protož k těm přilněme, jimž milost Bohem se dává. [5]) Oblecme se ve svornost pokorně, a zdrželivě si vedouce, všeho reptání a pomlouvání se vzdalujíce, skutkem, ne pak slovy toliko se ospravedlňujíce. „Nebo kdo mnoho mluví,“ dí Písmo, „ten na obrat i slyš. Anebli se žváč domnívá spravedliv býti? Blaze tobě, krátkověký, ze ženy narozený; nebuď přílišným v řečech svých.“ (Job. 11, 2. 3. 14, 1.) Chvála naše buď v Bohu, ne pak od nás pocházej (II. Cor. 10, 17.); nenávidí Bůh sebechválců (Rom. 2, 29.). Svědectví obcování šlechetného buď od jiných dáváno nám, jakož otcům našim bylo dáno, jenž spravedlivi byli. Na doskočnost, osobivost a opovážlivost doléhá kletba Boží; na mírnost ale, pokoru a lahodu požehnání Boží se vylévá.

31. Držme se tedy pevně požehnání jeho, a vizme, které dráhy vedou ku požehnání. Rozpomeňme se na to, co se od počátku dálo! Proč otci našemu Abrahamovi požehnáno? (Jak. 2, 21.)

---

[1]) Takto zní to místo podle převodu LXX., což by dle hebrejského a Vulgaty mělo býti: podle počtu synů israelských. Četli LXX. synů Božích, a dle Gen. 6, 2. vyložili: andělů Božích.

[2]) Poněvadž pole ve Starém Zákoně provázkem rozdělována, tudíž provázek často znamená tolik co: podíl, míra, částka.

[3]) Z dvou míst vyňal sv. Klement slova ta, z Num. 18, 27. a II. Parall. 31, 14. Smysl: Bůh z lidstva ostatního nás sobě oddělil a učinil částkou vyvolení svého, jako se s humna berou prvotiny Bohu zasvěcené, jenž jsou svatosvatiny, t. j. částka nejsvětější. Mohl pak sv. Klement blaženost křesťanského vyvolení dobře ze St. Z. dovoditi, ješto St. Z. v Novém pravdu a splnění své nachází. (Srovn. I. Thess. 2, 12. II. Thess. 2, 14. Rom. 8, 33. Col. 3, 12. Tit. 2, 14.) Jiní čtou: vyjde svatyně svatých, a slyší to o Kristu Pánu, v jehož člověčenství podstatně Božství bytovalo.

[4]) ἁγίου, o Bohu slyš, jak spojitost káže. Jsmeť zajisté částkou Boží, lidem jeho vyvoleným.

[5]) t. j. ku pokorným.

Ne-li proto, že vírou konal spravedlnost a pravdu?[1]) — Izák s doufanlivostí budoucnost znaje,[2]) v oběť se vydal. Jakob s ponížeností bratra svého pobíhaje, opustil otčinu, a odebrav se k Labanovi, sloužil jemu; i dostalo se mu dvanáctero pokolení Israelských.[3])

32. Kdožkoli všecko upřímně pováží, pozná velikost darů od Boha propůjčovaných jemu (Jakobovi).[4]) Od něho zajisté všickni kněží a levitové oltáři Božímu sloužící pocházejí; od něho podle těla[5]) pochází Pán Ježíš; od něho králové, knížata a vůdcové Judští.[6]) I jeho ostatní pokolení neprojevují se ve skrovném blesku, ješto mu Bůh připověděl: „Plémě tvoje bude jako hvězdy nebeské.“ (Gen. 22, 17. 28, 4.) Všickni tedy došli cti a vznešenosti, ne sice sebou samými, ani skutky svými, ani činy spravedlivými, jež vykonali, nýbrž vůlí jeho. I my tedy skrze vůli jeho v Jesu Kristu[7]) povolaní nejsme ospravedlněni[8]) samými sebou, ani vlastní svou moudrostí neb věhlasností neb zbožností anebo skutky v (domnělé) svatosti srdce vykonanými; nýbrž vírou, skrze kteroužto všemohutný Bůh všecky od počátku lidi ospravedlnil.[9]) Jemu čest na věky věkův. Amen.

---

[1]) t. j. důvody, jež víra křesťanská poskytá, odříkal se všeliké šalebnosti, klamavosti, lhavosti atd.

[2]) s jistotou předvídaje, že vyplnění na něm rozkazu Božího k jeho výhodě vypadne a mu ku spáse poslouží. Jsa též podobiznou Páně, nějakým spůsobem předvídal či tušil předpodobící povahu svou. A toto poslední zdá se na mysli míti sv. Klement.

[3]) Vlastně: dvanáctero žezel israelských; avšak z k. 32. vidno, že sv. Klement žezlo za pokolení užívá.

[4]) Jiní vykládají: velikost darův od Jakoba nám propůjčených. Leč prvnější výklad jest případnější.

[5]) podle člověčenství (Ř. 9, 5.).

[6]) Chce říci: ústavové starozákonní dokazují dobrotivost Boží.

[7]) Nedí: skrze Ježíše Krista, nýbrž v Ježíši Kristu, poněvadž Kristus není toliko prostředek a nástroj, nýbrž počátek povolání našeho.

[8]) Ospravedlnění nebéře se tu ve smyslu pozdnějším školském, nýbrž ve smyslu N. Z., vyznačujíc celé dílo spásy. (Conf. I. Cor. 6, 11. Rom. 3, 26. 30.)

[9]) Z celého spůsobu, kterým se nese list sv. Klementa, vysvítá, že vírou tuto míní víru živou, v dobrých skutcích se jevící, ješto častěji také dobré skutky čistým úmyslem vykonané jakožto cestu vystavuje, kteroužto dojíti lze požehnání Božího (jmenovitě v k. 34.). Tak i sv. Pavel. Dí pak: od počátku, poněvadž i v St. Z. lidé zbožní toliko vírou ve připověděného Mesiáše spaseni byli. (Gal. 3, 7. sq.) Kristus zajisté od věčnosti za Mesiáše ustanoven, a za takového v idei Boží nazírán byl, ač teprva v čase spasení lidské vyplnil. V témž smyslu (Apok. 13, 8.) mluví Písmo o beránku zabitém od ustanovení světa. (Sr. Efes. 3, 8. 9. II. Tim. 1, 9. 10. I. Petr. 1, 19. 20.) Nemožno se tedy na toto místo odvolávati k dokazování z něho, jako by víra i beze skutků ospravedlňovala.

33. Což tedy učiníme, bratří? Ustaneme-li v činění dobra a opustíme-liž lásku? — Uchovej nás od toho Bůh. Raději s horlivostí a ochotou chvátejme každé dílo dobré vykonávat. Sám zajisté Tvůrce a Hospodin všehomíra se raduje skutkům svojim. Onť svrchovanou mocí svou nebesa utvrdil a podle nevystíhlé moudrosti své je ozdobil. Takto i zemi oddělil od vody ji obkličující, a na nevrátkém vůle své základě upevnil; zvířatům po ní chodícím rozkazem svým býti poručil; moře také a živočichy v něm dříve stvořiv, mocností svou uzamkl. — Nad to nejvýtečnější a dle rozumnosti ducha převznešenou bytost člověka, obraz podobenství svého, [1]) svatýma a neposkvrněnýma rukama svýma utvořil; nebo takto Bůh praví: „Učiňme člověka k obrazu a podobenství svému. I učinil Bůh člověka, muže a ženu učinil je.“ To všecko dokonav, pochválil je, a požehnal jim, řka: „Rosťte a množte se.“ (Gen. 1, 26.) Vizme, že ušlechtilými skutky všickni spravedliví ozdobeni byli. I sám tedy Hospodin zradoval se, skutky zvelebiv sebe. Takovýto tedy vzor majíce, přistupme k vůli jeho, a vykonávejme se vší silou dílo spravedlnosti.

34. Dobrý dělník s doufanlivostí béře chléb díla svého, lenivý pak a nedbalý straní se zraku najatele svého. Slušno tedy, abychom ochotnými byli k dobročinění; z něho zajisté všecko jest. [2]) Předpovídá nám zajisté (Is. 40, 10. 62, 11.): „Ejhle, Hospodin! a mzda jeho před ním, aby odplatil každému podle skutků jeho.“ Napomíná tedy nás, celým srdcem k němu se obrátiti a nebýti váhavými a nedbanlivými ke skutkům dobrým. V něm buď chlouba naše (II. Cor. 10, 17. 18.) a důvěra, jeho vůle poslušni buďme. Vzírejmež pilně na celý zástup andělů jeho, kterak přístojíce vykonávají vůli jeho. Díť Písmo: „Desettisíckrát sto tisíců stálo před ním (Dan. 7, 10.) a tisícové tisíců sloužili jemu. A volali: Svatý, svatý, svatý jest Hospodin zástupů, tvorstvo plno jest velebnosti jeho.“ (Is. 6, 3.) Protož také my ve svornosti zjednáni jsouce z utroby jako jedním ústem snažně k němu volejme, abychom velkých jeho a vznešených slibův účastni byli. Nebo dí Písmo (Is. 64, 4.): „Oko nevídalo, ucho neslýchalo, a na srdce lidské nevstoupilo, co Bůh připravil očekávajícím ho.“

35. Jak blaživí a podivní jsou, nejmilejší, darové Boží. Život v bezsmrtnosti (Jo. 10, 28. I. Jo. 5, 11.), skvělost ve spravedlnosti, pravda ve svobodě, víra v doufanlivosti, zdrženlivost ve svatosti!

---

[1]) Podle toho tedy podobenství Boží u člověka záleží ve výtečnosti rozumu a mysli.

[2]) t. j. od něho (Boha najatele) nám zajisté všecko se uštědřuje.

A ty všecky věci v pochopnost naši padají. [1]) Co teprvé budou ony, jež jsou připraveny očekávajícím ho? Sám Tvůrce a Otec věků všesvatý zná jich velikost a krásu. Zápasme tedy v počtu ho očekávajících nalezenu býti, abychom přislíbených darů se přiúčastnili. Jak k tomu dospějeme, nejmilejší? Jestliže naše mysl víru v Boha se ustavila,[2]) jestliže věcí jemu líbezných a příjemných hledáme, jestliže činiti budeme, co k neúhonné vůli jeho přileží, a budeme-li choditi po stezkách pravdy, odvrhnouce od sebe všecku nespravedlnost a nepravost, lakomství, sváry, ošemetnosti a potměšilosti, sočení a pomlouvání, bezbožnost, pýchu a hrdost, marnou chlubivost a nelaskavost. Nebo kdo věci ty činí, ohavni jsou Bohu; a nejenom ti, jenž to činí, nýbrž i ti, kteříž jim to schvalují.[3]) Nebo dí Písmo (Ps. 49, 16.): „Hříšníku dí Bůh: Proč mluvíš o ustanoveních mojich, a béřeš mou smlouvu v ústa svá? Ty pak nenáviděl jsi kázně a řeči moje zavrhnul jsi vzad? Viděl's-li zloděje, běhal jsi s ním, a k cizoložníkům se's přiúčastňoval. Ústa tvá oplývala zlobou a jazyk tvůj lesti osnoval. Usadiv se (v soudu), proti bratrovi svému jsi mluvíval a synu matky své jsi nastrahoval úraz. To jsi činil; a mlčel jsem já; domníval jsi se, nešlechetníče, mne tobě podobna býti? Já však usvědčím tebe a postavím tě proti tváři tvojí.[4]) Srozumějtež tomu, kteří zapomínáte na Boha, aby někdy neuchvátil vás jako lev, a nebyl by, kdo by vytrhl vás. Oběť chvály mne uctí, a ta jest cesta, kterou jemu spásu Boží ukážu.“

36. To, nejmilejší, stezka jest, kterouž našli jsme spásu svou, Ježíše Krista, velekněze obětí našich,[5]) ochránce a pomocníka slaboty naší. Skrze něho k výšem nebeským pozíráme; skrze něho spatřujeme svatou a velebnou tvář Boží.[6]) Skrze něho oči srdce našeho otevřeny; skrze něho zkvétá nemoudrá a zatemnělá mysl naše opět ku podivnému světlu Božímu, skrze něho chtěl nám Hospodin dáti

---

[1]) Již tuto pravý křesťan darů uvedených zakouší. Onť Božský život v duši své pociťuje, an Kristus v něm žije; on krásu cnosti vnímá, skrze nauku Kristovu pravé svobody se súčastňuje, všem žádostem světským skrze vnitřní v něm se ubytovavší svatost výhost dává, a skrze víru svou nebeskou radostí oblažen bývá. A z toho lze mu zavírati, jaké skvostné dary mu budoucně v jiném životě Bohem připraveny. — Podobně věk tento proti příštímu klade sv. Jan (I. 3, 2.).

[2]) Jiní: jestliže poznání víry naší v Boha se ustavilo.

[3]) Patrno, že sv. Otec, píše ta slova, před očima měl list sv. Pavla k Řím. 1, 32.

[4]) Hříchy tvoje tobě vůči vmetám a vykydnu.

[5]) Tedy také v N. Z. oběti.

[6]) t. j. v něm vidíme podstatu Boží. (Jo. 14, 9. 10.)

okusiti nesmrtelného poznání.[1]) Onť zajisté, oblesk jsa veleby jeho, tím jest větší nad anděly, čím znamenitější obdržel před nimi jmeno. (Hebr. 1, 4.) Nebo psáno jest: „Kterýž činí duchy posly svými a plameny ohně sluhami svými.“ (Ps. 103, 4.) O synu svém ale dí Hospodin: „Syn můj jsi ty, dnes já zplodil jsem tebe. Požádej ode mne, a dám tobě národy dědictvím, a vladařstvím končiny země.“ (Ps. 2, 7. 8.) A opět (Ps. 109, 1.): „Seď na pravici mé, dokavad nepoložím nepřátel tvých za podnož k nohoum tvým.“ — Kteří pak jsou nepřátelé Hospodinovi? Zlí a kteří vůli Boží odporují.

37. Bojujme tedy, muži bratří, pod jeho neúhonnými příkazy se vší snažností. (Cf. I. Tim. 6, 12. II. Tim. 2, 3. 4. Jud. 3. Ignat. ad Polyc. c. 6.) Pozorujme na ony, jenž pod náčelníky našimi slouží, jak pořádně, jak hbitě, jak povolně rozkazy vykonávají. Nejsou všickni vévodové, ani tisícníkové, ani setníkové, ani podsetníkové a tak napořád, nýbrž každý plní na svém místě, co mu císařem a vévodou poručeno. Velcí nemohou bez nízkých a nízcí bez velkých býti. Všady směs jest a z toho jde užitek. Vezměme sobě vlastní tělo (za příklad)! Hlava bez nohou nic není, jakož i nohy bez hlavy, a nejnepatrnější údové těla našeho celému tělu potřebni jsou a prospěšni.[2]) Ano, všickni se sjednávají a jedním podřízením se podřizují, aby celé tělo se zachovalo. (Cf. I. Cor. 12, 14. sq.)

38. Zachováno tedy buď celé tělo naše ve Kristu Ježíši,[3]) a každý bližnímu poddán buď v pořádku, v němž z jeho milosti postaven jest. Silný slabého nezanedbávej (cf. I. Cor. 12.), slabý pak vážnost proukazuj silnému! Bohatý sděluj se s chudým, chudý ale děkuj Bohu, že dal jemu, kdož by nedostatku jeho vyhověl. Moudrý neprokazuj moudrosti své slovy (toliko), nýbrž dobrými skutky, pokorný sám sobě svědectví neuděluj, nýbrž od jiných dávej o sobě svědčiti. Kdo zdrželivého jest těla, utajuj a nevychloubej se tím, věda, že jiný jest, jenž mu dar zdrželivosti uděluje. (I. Cor. 4, 7. 7, 7.) Považme tedy, bratří, z jaké látky utvořeni jsme, kterak a jako kdož jsme na tento svět přišli, jako z hrobu a tmy. Tvůrce a vzdělatel náš na svůj nás uvedl svět, připraviv nám, dříve narození našeho, dobrodiní svá. To všecko tedy od něho majíce, vše-

---

[1]) Slova posledních tří řádkův uvodí Klem. Alex. (Strom. 4, 17.) (Srovnej s nimi též Rom. 1, 21. I. Petr. 2, 9.)

[2]) Převelké má do sebe výhody ta nestejnost mezi lidmi panující a naprosto jest potřebna a nutna v stavu člověka po pádu. Jinak bylo by v ráji bývalo, kdyby se člověk nebyl Boha spustil.

[3]) t. j. církev. (Sr. I. Cor. 12, 17. Ef. 1, 22. 23. ib. 4, 4.)

lijak jemu děkovati máme, jemužto čest budiž na věky věkův. Amen. (Cf. I. Thess. 5, 18.)

39. Pošetilí a nesmyslní a nemoudří a nevědomí lidé tupí nás a posmívají se nám, chtějíce sami sebe v mysli své povýšiti. Co však může smrtelník, a jakou sílu má zplozenec země? Nebo psáno jest (Job. 4, 16.): „Nebylo tvárnosti před očima mýma, nýbrž hlas a šumání toto uslyšel jsem: Zdali smrtelník čist ostojí před Bohem, aneb ze svých skutků neúhonným bude, ješto ani svým sluhům nedůvěřuje a úhony na andělích svých pozoruje? Ani nebesa před ním čista nejsou: čím méně bydlitelé stánků hliněných, z nichžto i my jsme z téže hlíny vzděláni. Jako mol je stráví, a od jitra do večera není jich více. Nemohouce přispěti sobě, zhynuli; dechnul na ně, a skonali, že moudrosti neměli. Volej, zda někdo uslyší tebe, anębo spatříš-li některého z andělů svatých. Blázna jenom hubí hněv a hloupého zabíjí žárlivost. Viděl jsem blázny kořeny vpouštěti,[1]) ale kvapem stráveno jest obydlí jejich. Vzdáleni budou synové jejich od spasení, potřeni ve dveřích nuzáků a nebude, kdo by vytrhl je. Nebo co jim přichystáno, spravedliví budou požívati, oni pak nebudou z pohrom vysvobozeni.“[2])

40. Any věci ty nám zřejmy jsou a my ve hloub poznání Božího nahlédáme, všecko co Hospodin činiti velel v čase určitém, slušně v pravém pořádku vykonávati máme. (I. Cor. 14, 40.) Přikázal pak vykonávati oběti a služby Boží, nikoli maně a nepořádně, nýbrž v určitých časech a hodinách. Kde a kým co má jednáno býti, on určil svrchovanou vůlí svou, aby všecko dle jeho libosti svatě se stávalo a jeho vůli příjemno bylo. Kdož tedy ustanoveným časem oběti své přinášejí, bohulíbezní a blaženi jsou;[3]) příkazů Božích zajisté následujíce nevyštěrbují. Nebo veleknězi zvláštní úřad dán, kněžím vlastní místo určeno, a levitům vlastní služba náleží; laik ale ku povinnostem laika zavázán jest.[4])

---

[1]) t. j. dařiti se nešlechetníkům.

[2]) To místo z knihy Job. 4. a 5. k. uvedeno podle LXX. Vulgata se lépe s hebrejským textem srovnává.

[3]) Jenom vetřelí kněží, zdá se, odstupovali od pořádku, aniť druzí řádní ho dobře pilni bývali.

[4]) Z tohoto jistotně dá se souditi, že již za onoho věku, t. j. na počátku církve, kněžství a církevní řádové za Boží ustanovení jmíni, a že rozdíl mezi řádem kněžským a mezi laiky či nekněžími v církvi vždy pozorován byl. Nebo ačkoli sv. otec k řádům Starého Zákona prohlídá, přece nejinak se pronáší, než pokládaje a nadesýlaje, že tolikéž v Církvi křesťanské má se zachovávati. To dále patrněji vysvítá (44.). Slovo laik jest křesťanského původu.

41. Každý tedy z vás, bratří, v pořádku svém přinášej díkůčinění [1]) Bohu s počestností, dobré svědomí zachovávaje, za obor určený služby své nevystoupaje. Nevšady, bratří, přinášívají se oběti ustavičné, buď prosebné aneb oběti za hřích a vinu, nýbrž toliko v Jerusalémě; a také tam neobětuje se na všech místech, nýbrž jenom v síni chrámu na oltáři, když oběť od velekněze a jiných nadpověděných sluhův zevrub prohlídnuta byla.[2]) (Lev. 22, 21.) Kdo tedy mimo to, co se s vůlí jeho srovnává, činí, smrt pokutou odnesou. Vidíte, bratří, čím většího poznání jsme došli, tím většímu nebezpečí podleháme.[3])

42. Apoštolové nám hlásali evangelium od Pána Ježíše Krista, Ježíš Kristus ale od Boha. [4]) Kristus poslán od Boha, apoštolové od Krista; obojí dálo se v pořádku z vůle Boží. Rozkaz zajisté dostavše, vzkříšením Pána našeho Ježíše Krista úplné jistoty nabyvše a slovem Božím u víře utvrzeni jsouce, s jistým Ducha svatého přesvědčením vyšli a ohlašovali, že přichází království Boží. Takto po krajích a městech kážíce, ustanovovali prvotiny [5]), Duchem je svatým vyšetřivše, biskupy a jahny nad budoucně věřícími. [6]) Také to nic nebylo nového, ješto od drahných časů o biskupech a jahnech psáno bylo. Takto zajisté dí Písmo někdesi (Is. 60, 17.): „Ustanovím jim biskupy ve spravedlnosti a jahny u věrnosti.“ [7])

---

[1]) εὐχαριστεῖν tuto podle kontextu tolik co u Ign. Smyrn. (c. 7.) ἀγαπᾶν, totiž znamená večeři Páně.

[2]) Prohlížení obětí dálo se od kněží podřízených, tu však jmenuje i velekněze, jelikož se to stávalo pod jeho dozorstvím.

[3]) Naráží tuto na Exod. 30, 38. 31, 14. Num. 15, 30. atd., kde spurnost a odboj proti Božímu řízení smrtí trestati se velí. Zevnějšek jest vyjeveným vnitřkem a proto nemohou se zevnitřní služby Boží za lhostejné pokládati. Kdo zajisté zevnějšku zanedbává, ten vlastní života svého mravnost podkopává.

[4]) Slovo od značí tolik co jmenem, povelením. Jiní vykládají: Apoštolové přijali pro nás evangelium od P. J. K. K slovům prohlídá Joan. 17, 6. Zjevil jsem jmeno tvé atd. Slova, jež jsi mně dal, jim dal jsem.

[5]) Prvotinami ve St. Z. nejlepší a nejšlechetnější věci se vyznačují; tedy tuto: nejznamenitější, nejdůstojnější osoby mezi věřícími. Jiní rozumějí ty, jenž nejprvé obráceni byli na víru.

[6]) Sv. Klement zde o kněžích se zvláště nezmiňuje, slovem biskup i kněží zahrnuje, a navzájem jinde opět jmeno kněz, starší, πρεσβύτερος o biskupech užívaje. V tom následoval Písmo sv. (Cf. Act. 20, 17. 28. — Tit. 1, 5. 7. — I. Petr. 5, 1.) Avšak úřad biskupský od úřadu kněžského již za věku apoštolského dobře se rozeznával. Ve zjevení sv. Jana (Kap. 1, 2. 3.) anděly církve rozumějí se biskupové v užším smyslu, a sv. Ignát, muž od apoštolů posvěcený, patrný rozdíl mezi oběma činí, jak každému z jeho listů se přesvědčiti lze.

[7]) Z této k. 42. dovozováno, že sv. Klement o věku apoštolském co o

43. Což tedy divu, jestliže ti, jimžto Bůh v Kristu to dílo svěřil, právě zmíněné ustanovili? ješto i blažený, věrný služebník v celém domě (Hebr. 3, 5.), Mojžíš, všecko, což mu poručíno, ve svatých knihách zaznamenal, [1]) jejž i druzí prorokové následovali, o všem, co od něho zákonně ustanoveno, svědčíce. Nebo když pro kněžství řevnivost povstala, a pokolení o tom se nesnadila, které by z nich tím vznešeným jmenem [2]) mělo zdobeno býti, dal Mojžíš ode knížat dvanáctera pokolení sobě pruty donésti, na nichžto každé pokolení zejmena psáno bylo. Ty vzav svázal a zapečetil je prsteny knížat, a uložil je ve stánku svědectví na stůl Boží. A zavřev stánek, zpečetil také klíče jakož i pruty a řekl jim: „Muži bratří, pokolení, jehožto prut se rozzelená, to vyvolil Bůh sobě ku kněžství a k zvláštní službě.“ Když nastalo ráno, svolav všecken Israel, šestkrát stotisíc mužů, ukázal knížatům pečeti, otevřel stánek svědectví a vynesl pruty. I nalezlo se, že prut Aronův nejen se zelenal, nýbrž i ovoce nesl. [3]) Co se vám zdá, rozmilí? Nepředvídal-li Mojžíš, že takto se to rozhodne? Zajisté to věděl, aby ale nepovstala kramola v Israeli, učinil takto, aby jmeno pravého a jediného Boha zvelebeno bylo, jemužto buď čest na věky věkův. Amen.

44. I naši apoštolové [4]) věděli skrze Ježíše Krista, že pro jmeno biskupa [5]) nesnáz vznikne. Za tou příčinou podle dokonalého předvídání [6]) ustanovili napověděné (církevní představené), a těmto napotom dali nařízení, [7]) aby, kdyby onino zesnuli, jiní muži osvěd-

---

vzdáleném mluví, že tedy později (teprv po Domitianovu pronásledování) list jeho psán byl. Avšak proč by nebyl mohl sv. Klem. po Neronově pronásledování tak mluviti? Ode vstoupení Páně až do l. 69. drahně dosti uplynulo času, aniž sv. Petra a Pavla více na životě stávalo. Sice jinak ani po Domitianově pronásledování slov oněch v úsečném odměru vlastně užíváno býti nemohlo, an sv. Jan Ev. ještě na živě byl.

[1]) Sv. Klement dalšími slovy dokázati hodlá, že, jakož v St. Z. nezávisela kněžská důstojnost od libovolnosti, tak ani v N. Z. nezávisí.

[2]) Jmeno — úřad, důstojenství.

[3]) Co zde od sv. Klem. více nad tu zprávu, již o tom v Num. 17. nalezáme, se praví, z ústního podání čerpáno jest.

[4]) Míní tuto zvláště sv. Petra a Pavla, kteří po prvním Pavlově zajetí spolu v Korintu byli, jak svědčí Dionys u Euseb. (h. e. 2, 25.), kdežto i Římskou i Korintskou církev jmenuje společně vštípením od Petra a Pavla založeným.

[5]) t. j. pro důstojenství biskupské.

[6]) Z toho jde, že pořádek ten, jakož i rozdíl mezi laictvem a kněžstvem pro všechny časy ustanoven.

[7]) Jiní: posloupnost zařídili, jiní: závěť učinili; podle toho jak slovo ἐπινομή slyší; smysl neliší se velmi. Jiní vykládají: a těmto mezitím či prozatím (μεταξύ) vedlejší pastvu čili přípastvu svěřili, aby, když by sami (apoštolové)

čení v jich úřad nastoupili. (II. Tim. 2, 2.) Kteří tedy od nich samých aneb potom od jiných výborných mužů [1]) s přivolením celé církve zřízeni byli a stádu Kristovu bez úhony, s pokorou, v míru, důstojně sloužili a za drahně času ode všech dobře osvědčeni byli, tito, domníváme se, nemohou s úřadu spravedlivým spůsobem složeni býti. Nebudeť nám malým hříchem, jestliže bychom ty, jenž neúhonně a svatě dary obětovali, [2]) s biskupství svrhnuli. Blaženi kněží, dříve doputovavší, kteří prospěšného a dokonalého rozloučení došli; není se jim obávati, že je někdo s místa jim vykázaného vyhostí. Spatřujeme zajisté, že některé, ač sličně obcují, s důstojenství, jimi bez úhony zastávaného, odjímáte.[3])

45. Jste, bratří, svárlivi a žárlivi pro věci, ku spasení se neodnášející. Nahlédněte do Písem, výroků to pravých Ducha svatého. Pozorujte, že v nich nic nepravého, nic převráceného se nepíše. Nenajdete zajisté, že by spravedliví od nábožných mužů zavrženi byli. Pronásledováni zajisté byli spravedliví, ale od nespravedlivých; žalařováni byli, ale od bezbožných; kamenováni, ale od nešlechetníků; zabiti, ale od zlosynů a lidí bezbožnou závistí pojatých. To všecko trpělivě a slavně snášeli. Anebo což díme, bratří? Zdali Daniel od bohabojných do jámy lvové uvrhnut? (Dan. 6, 16.) Ananias, Azarias a Misael zda těmi, jenžto vznešenou a slavnou poctou Svrchovanému sloužili, v ohnivou pec zavříni? (Dan. 3, 20.) Odstup to! Jací tedy lidé takových věcí natropili? Ohavníci a lidé plní zlosti všeliké až takovým se svářili vztekem, že svatým a neúhonným úmyslem Bohu sloužící v muky uvrhli, nevědouce, že Svrchovaný ochráncem jest a obráncem lidí, předokonalému jmenu jeho čistým svědomím sloužících, jemuž čest na věky věkův. Amen. Oni ale

---

zesnuli, tito v jejich (apoštolův) úřad se uvázali. Prvé prý za života apoštolův měli jenom vedlejší pastvu, nyní ale po smrti apoštolův těch mělo se jim celé pastvy celého úřadu dostati. Leč výklad tento jest násilný, strojený a líčený a ovšem ustoupiti musí výkladu v textu vyjádřenému.

[1]) na př. od Timothea, Tita a jiných, jimž veleno na svém místě ustanoviti biskupy, kněží a diakony. (Tit. 1, 5.)

[2]) Tuto patrně mluví sv. Klem. o oběti novozákonní, přinášívané na oltářích našich. (Srovn. i kap. 36. a 40. a Ignat. Smyrn. 7. Ef. 5. Filad. 4. Tral. 7. Rom. 2.)

[3]) Z této kap. nadarmo odkazovali učenci někteří list náš v pozdější věk; zmiňuje se ovšem sv. Klem. o biskupech a kněžích ne apoštoly, nýbrž jinými muži výbornými ustanovených; avšak toho již sv. Pavel navrhuje (v. na př. I. Tim. 1, 5.). Slova πολλοῖς χρόνοις, za drahně času, nedají se mathematicky odměřiti a mohou také o 6—12 letech slyšána býti. (Srovn. ostatně pozn. 7. str. 41.)

s doufanlivostí vytrvavše, zdědili slávu a velebu a povýšeni i oslaveni byli od Boha v památce své na věky věkův. Amen.

46. Takových příkladů musíme také my se přidržeti, bratří; nebo psáno jest: „Připojte se k svatým; nebo kdo se k nim připojují, posvěceni budou.“ [1]) A opět na jinem místě (Ps. 17, 27.): „S nevinným nevinný budeš, s vyvoleným vyvolený, s převráceným se převrátíš.“ Přidržme se tedy neúhonných a spravedlivých; tito vyvolení Boží jsou. Proč jsou mezi vámi vády a nevole, a různice a roztržky a boje? (Jac. 4, 1.) Nemáme-li jednoho Boha a jednoho Krista? ne-li jednoho Ducha milosti [2]) vylitého na nás, a jedno povolání v Kristu? Proč tedy roztrhujeme a rozškubujeme údy Kristovy, a odboj činíme proti vlastnímu tělu a zanikáme v takové bláznovství, že jsme zapomenuli býti vespolek údy těla jednoho? Pamatujte na slova Ježíše, Pána našeho; nebo dí (Mt. 18, 6. Luc. 17, 2. Marc. 9, 42.): „Běda člověku tomu! Lépe by jemu bylo, kdyby se byl nenarodil, než aby jednoho z vyvolených mojich pohoršil. Lépe by jemu bylo, aby žernov ověšen byl jemu, a on do moře vhozen, než aby jednoho z maličkých mých pohoršil.“ Roztržka vaše mnohé převrátila, mnohé zmalomyslnila, mnohé zviklala, všecky pak zarmoutila: a ještě trvá odboj váš!

47. Vezměte do rukou list blahoslaveného apoštola Pavla! Což vám psal na počátku evangelia? [3]) Věru, duchovně vám napsal v listu o sobě i o Kefovi a Apollovi, poněvadž i tenkráte rozstrkové mezi vámi se dáli. (I. Cor. 1, 12. 3, 13.) Avšak onen rozstrk vám méně hříšen byl; nebo jste stranili pro apoštoly výborné, osvědčené, a pro muže od nich zdověřeného. Považte ale, kdož nyní vás převrátili a výtečnost proslulé vaší lásky umenšili. Hanebné, bratří, přehanebné a životu křesťanskému nepřístojné věci proslýchají se o vás! Ta stará, tak pevně utvrzená církev Korintská pro dvě nebo tři osoby proti kněžím [4]) brojí. A pověst ta nejenom k nám se dostala, nýbrž i k těm, jenž nepřejí nám, [5]) tak že pro vaši

---

[1]) Doslovného místa nadarmo hledati v St. Z.; dle smyslu nejblíže jde Sir. 6, 35—36.

[2]) Zjevná tedy tuto řeč o nejsvětější Trojici.

[3]) „Počátkem evangelia“ slyš tuto první čas obrácení jejich na víru (cf. Fil. 4, 15.). Co tedy tuto sv. Klem. o starobylosti církve Korintské praviti se zdá, jenom poměrně praví; nazývá ji starou, že matkou mnohým jiným církvím byla. Nelze tedy z toho zavírati na pozdější vyhotovení listu našeho; ve vlastním smyslu by to vyjádření i na věk Domitianův nepřístojno bylo.

[4]) Viz poznam. 6. na str. 41.

[5]) t. j. pohanům a Židům.

nemoudrost rouhání se děje jmenu Páně, vám pak velká nebezpečnost nastává. (Rom. 2, 24. I. Tim. 6, 1.)

48. Odkliďme to tedy spěšně, padněme k nohoum Páně, a prosme plačíce, aby milosrdenstvím pohnut s námi se smířil, a opět nás do ctihodného a čistého obecenství bratrské lásky postavil. Nebo to jest ta brána spravedlnosti k životu otevřená, jak psáno jest (Psalm. 117, 19. 20.): „Otevřete mi brány spravedlnosti, vejda do nich oslavovati budu Hospodina. Toť jest brána Hospodinova, spravedliví vejdou skrze ni.“ Ješto tedy více bran otevřených jest (Mat. 7, 13. 14.): brána spravedlnosti jest tatáž brána v Kristu (otevřená). [1]) Blaženi, jenž vešli v ni, a cestu svou ve svatosti a spravedlnosti spravují, všecko nematečně vykonávajíce. Měj si člověk víru, buď mocným u vykládání vědy, buď moudrým v uvažování nauky, buď čirým ve skutcích: tím pokornější býti má, čím větší se před jinými zdá býti, a tím více má hledati obecného dobra, a ne vlastního. (Mt. 23, 11. I. Cor. 10, 24. 33.)

49. Kdo má lásku Kristovu, zachovávej přikázaní Kristova. (Jo. 14, 23.) Kdož může vyjádřiti vznešenost svazku lásky Boží? (Col. 3, 14.) Kdo s to jest, výtečnost krásy její příslušně dolíčiti? Výše, k nížto láska vede, jest nevyslovitelná. Láska nás s Bohem pojí, láska přikrývá mnoho hříchů. (Jac. 5, 20. I. Petr. 4, 8. I. Cor. 13, 4.) Láska všecko snáší, všecko shovívajíc trpí; v lásce není nic podlého, nic zpupného. Láska nezná různice, nezpouzí se; láska všecko ve svornosti koná: láskou všickni vyvolenci dospěli k dokonalosti; bez lásky nic není milého Bohu. Z lásky ujal nás Hospodin, z lásky, již měl k nám, dal Pán náš Kristus Ježíš podle vůle Boží krev svou a tělo své za tělo naše, a duši svou za duše naše. [2])

50. Ejhle, nejmilejší, jak velká a podivná jest láska, a jak nedolíčitelna dokonalost její! Kdo v ní schopen nalezenu býti, [3]) leč koho odůstojnil Bůh? Prosme tedy a vzývejme smilování jeho, abychom v lásce žili, vzdáleni vší strannosti, bez úhony. Všecka pokolení od Adama až do dneška pominula, ale lidé v lásce z milosti Boží dokonalí octnuli se v sídlech blaženců; ti se při zjevení říše Kristovy u skvělosti své ukáží. Nebo psáno jest (Is. 26, 20.): „Jdi maličko do komnat svých, dokavad nepřejde prchlivost a nevole

---

[1]) (Herm. Past. III. 9, 12.) Brána jest syn B., jediný přístup k Bohu. (Cf. Ign. Filad. 9.)

[2]) Ježíš tedy i člověk dokonalý jest a nás v těle svém spasil. Sv. Klem. béře snad na vzkříšení těl našich ohled, aneb naráží na Rom. 7, 24. 25.

[3]) Kdo schopen jest ji míti.

má, a rozpomenu se na den dobrý a vzbudím vás z hrobů vašich." (Ezech. 37, 13.) [1]) Blaženi jsme, rozmilí, jestliže jsme ve svorné lásce přikázaní Boží vykonávali, aby nám hříchové pro lásku [2]) odpuštěni byli, ano psáno jest (Ps. 31, 1. 2.): „Blaženi, jimžto jsou odpuštěny nepravosti, a jichžto přikryti jsou hříchové. Blažen muž, jemuž Hospodin nepřičítá hříchu, aniž jest lsti v ústech jeho." (Rom. 4, 8.) Tohoto blahoslavenství dostává se vyvoleným Božím skrze Pána našeho Ježíše Krista, jemuž čest buď na věky věkův. Amen.

51. Jakkoli pak jsme za ponoukáním nepřítele našeho pochybili: vzývejmež o smilování. Ti, kdož původcové odboje a různice byli, musí zříti ku společné naději. [3]) Nebo kteří v lásce a bohabojnosti chodí, raději sebe než bližní v trápení padati vidí; raději snášejí sami pohanění, než aby nějaká hana padla na tu, jenž nás krásně a čistě došla, církve svornost. Lépe zajisté jest člověku poklesky vyznávati, nežli srdce zatvrditi, jakož srdcem se ti zatvrdili (Num. 16.), jenž proti Mojžíšovi, sluhovi Božímu, se spikli, ježto pokuta veřejná zastihla; nebo za živa do propasti sestoupili a smrtí pohlceni byli. Farao a vojsko jeho, a všickni vojvodové egyptští, vozové jejich a jezdcové za žádnou jinou příčinou Rudým mořem ponořeni a zahlazeni nebyli, leč poněvadž nemoudrost srdce jejich zaryta byla, přes tolik znamení a zázraků Mojžíšem, sluhou Božím, v Egyptě učiněných.

52. Nic, bratří, nepotřebuje Pán všech věcí, a nic nežádá od nás, leč abychom se vyznávali jemu. Nebo vyvolenec Boží David dí (Ps. 68, 32—34.): „Vyznávati budu Hospodinu, a líbiti se to bude jemu nad tele mladé, jemuž rohy a kopyta vyrážejí. Vizte to, chudí, a veselte se." A opět dí (Ps. 49, 14.): „Obětuj Bohu oběť chvály, a plň Nejvyššímu sliby své. Vzývej mne v den soužení, vytrhnu tě, a ty mne budeš oslavovati." A (Ps. 50, 19.): „Oběť Bohu příjemná duch skroušený."

53. Leč vy znáte, a výborně znáte Písma svatá, nejmilejší, a nahlédáte u výroky Boží. Rozpomeňte se nyní na toto. Mojžíš na horu vstoupiv, a čtyřicet dnů a čtyřicet nocí postem a ponížením stráviv, dostal odpověď od Boha (Exod. 32. Deut. 9.): „Mojžíši, Mojžíši, sstup rychle dolů, nebo zhřešil lid tvůj, jejž jsi z Egypta

---

[1]) Smysl jest: za nedrahný čas pobudou v hrobích a pak vstanou.

[2]) Tu sv. Otec připisuje lásce, co sv. Pavel víře přičítá, totiž ospravedlnění.

[3]) Společnou nadějí sv. Ignát (v listech k Efeským a Filadelfským ku konci) Krista nazývá; leč tuto se křesťanská víra a společná všem svatého života pilným dostanoucí se věčná blaženosť rozumí.

vyvedl; rychle sešli s cesty, kterou jsi přikázal jim, a nadělali sobě litin. I řekl Hospodin k němu: Jednou a po dvakráte mluvil jsem k tobě: Viděl jsem lid ten, a aj, urputný lid to jest. Pusť mne a vyhladím je; vymaži jmeno jejich pod nebem, tebe pak učiním v národ veliký a podivný a četnější nad tento. Mojžíš ale pravil: Nikoli, Hospodine! odpusť vinu lidu tomu, anebo vymaž i mne z knihy života." Ó té svrchované lásky! té nevyrovnané dokonalosti! Svobodně promlouvá sluha k Hospodinu, prosí odpuštění pro lid, aneb sám s ním vymazán býti žádá! (Cf. Rom. 9, 1. sq.)

54. Kdo z vás jest šlecheten? Kdo milosrden, kdož pln lásky? Takový rci: Jestliže různice, vády a roztržky pro mne povstaly, opustím vlast, odejdu, kam libo vám, a učiním, co mi poručíno bude od obce. [1]) Jenom stádo Kristovo s kněžími sobě představenými v poklidu žij. Kdo to učiní, velkou slávu v Pánu sobě získá, a každé místo přijme ho. (Ps. 23, 1.) „Nebo Hospodinova jest země a plnost její." — Takto jednali, tak vždy jednati budou, kdož Božský život nezželný [2]) vedou.

55. Abychom také příklady pohanův uvedli, mnozí králové a knížata za moru hubivého, přijavše výrok odpovědnice, na smrt se vydali, aby svou krví zachovali spoluměšťany své. [3]) Mnozí opustili

---

[1]) To učinil sv. Řehoř Nazian., pro mír od patriarchatu Cařihradského odstoupiv, opakuje slova Jonášova: Mou-li příčinou děje se bouře, uvrhněte mne v moře. Ano Epif. (haer. 27, 6.) totéž vypravuje o našem Klementu, že totiž pro uvarování nepokoje stolice apoštolské se odčetl a do vyhnanství samoděk se vyhostil. (Sr. nahoře str. 10. a 11.) Sv. Cyprian (de unit. eccl.) dí, že, kdo roztrhnul církev, viny své ani smrtí mučenickou nesmyje.

[2]) jehož nikdy želeti, pykati, litovati nebude.

[3]) Na př. Kodrus, Lykurgus, Genusius Cippus, Curtius a Deciové. Vůbec u starých mníno, že smrtí jednoho život druhého vykoupen býti může. U Seneky v Oedipu mluví odpovědnice:

K Thébám Kadmeiským přelahodné slunko se vrátí,
Jestliže, hoste cizí, ismenskou Dirku opustíš.

A Oedip, na něhožto směřovala a jenž krvosmilstvím moru příčinu prý zavdal, praví k ještě žijícím, louče se:

Kdo umdlený a sklíčený pro zlý neduh
Těla polomrtvá vlečete, aj! jdu již, prchám,
Svou šiji teď podnes! Lahodnější nebes
Již dostíhá tvárnost.

Sveton o Kaligulovi (k. 14.) vypravuje: Když padl do těžké nemoci, ponůcky valné okolo paláce držány; a nenedostávalo se mužů, jenž se pro spásu nemocného braněmi se potýkati a za touže příčinou života se odvažovati podvolovali. Origenes (in Jo. tom. 6. c. 36. t. 28, 14.) praví, že za skrytými v přírodě zákony utrpení svatých moc mají, vinníky zbaviti pomsty jimi zasloužené,

otčinu, aby různicemi déle se nebouřila. [1]) Známe i mezi námi mnohé, jenž pro vyprostění bližních okovy podnikli. [2]) Mnozí v otroctví se prodali, a obdrženou cenou nuzné živili. Mnohé ženy milostí Boží posilněny byvše, mužské činy vykonaly. Blahoslavená Juditha, když obleženo bylo město, vyžádala na přednostech, by směla vyjíti do ležení nepřátelského; takto se v nebezpečí vydavši z lásky ku vlasti a k národu svému obležením sklíčenému, ven do tábora vyšla, a Hospodin dal Holoferna v ruce ženy. (Judith 8.) Neméně i Esther, u víře dokonalá, života se odvážila, aby dvanáctero pokolení Israelské ze záhuby jim nastávající vysvobodila; postem zajisté a pokorou svou vyprosila to na Hospodinu vševědoucím, Bohu věkův, kterýžto shlédnuv na pokoru duše její, vysvobodil lid, pro nějžto nebezpečenství podstoupila.

56. I my tedy se modleme za ty, jenž ve hříchu nějakém jsou, [3]) aby jim byla dána ústupnost a poníženost podrobiti se ne nám, nýbrž vůli Boží; nebo takto památka (za ně) k Bohu a svatým s nábožnou útrpností (vykonávaná) pro ně spasitelná a účinná bude. [4]) Přijměmež, nejmilejší, kázeň, kteréž žádnému hněvno býti nesmí. Napomínání, jež sobě vespolek činíme, dobré jest a veleprospěšné, nebo nás přivinuje k vůli Boží. Nebo tak vece slovo svaté (Ps. 117, 18.): „Trestaje potrestal mne Hospodin, ale smrti nevydal mne. Nebo (Hebr. 12, 6. Prov. 3, 11.) koho Bůh miluje, toho trestá, a mrská syna každého, jejžto zalibuje sobě.“ Dále dí (Ps. 140, 5.): „Spravedlivý mne s vlídností potrestá a domlouvati mi bude; olej pak hříšníků ať nezmastí hlavy mé.“ [5]) A opět praví (Job. 5, 17.): „Blažen člověk, kteréhož pokáral Hospodin; trestání tedy Páně nezamítej. Nebo on raní a opět hojí, tepá a ruce jeho léčí. Šestkráte z úzkostí vysvobodí tebe, a v sedmé nedotkne se

---

při čemž se odvolává na panující mezi pohany domnění, že skrze mužův výtečných ve smrt se obětování města a krajiny od pohrom ochráněny byly.

[1]) Na př. Scipio Afrikánský, jenž opouštěje město nevděčné (Řím) pravil: Odcházím, více-li, než tobě prospěšno, jsem se vzmohl.

[2]) Na př. Priska a Akvilla (Rom. 16, 3.), kteří pro život sv. Pavla hrdlo nasadili; Epafrodit (Fil. 2, 30.), jenž života se opovážil, aby naplnil, čeho se Filippenským při posluhování sv. Pavla nedostávalo. Sv. Paulin Nolanský sebe prodal, aby cenou za sebe utrženou vykoupil syna vdovy chudobné. A jiní, jejichžto počet za Theodosia byl tak veliký, že i císařskými nálezy tomu překáženo býti muselo. (Cod. Theod. l. 16. tit. 2, de ep. & cler. leg. 42.)

[3]) Míní zde v šetrnosti své odbůjce a tropitele roztržek.

[4]) Tuto se tedy již sv. Klement zmiňuje o prosbách ke svatým činěných.

[5]) t. j. raději chci útrpné napomenutí od Hospodina přijíti, nežli hodů okoušeti se hříšníky.

tebe zlo. Ve hladu vytrhne tebe od smrti, v boji od meče vyprostí tebe, a od biče jazyka ochrání tebe, a nastávajících bíd nebudeš se strachovati. Ze zlosynů a nespravedlivých smáti se budeš, a litých zvířat nebudeš se báti, nebo šelmy divoké okrotnou tobě. Potom zvíš, že dům tvůj pokoje užije a přebývání v stánku svém nepohřešíš. Shledáš mnohé símě své a rodinu svou jako byliny zemské. Do hrobu vejdeš jako pšenice zralá, sežatá časem svým, anebo jako stoh na humno sklizený hodinou svou." Vidíte, nejmilejší, že kárávaným ode Pána dostává se ochrany; nebo Bůh dobrotiv jsa, trestá, aby nás kázní svou svatou k dobrému nabídnul.

57. Kdo tedy jste základ rozbroje položili, podrobte se kněžím a sklonivše kolena srdce svého, dejte se ku pokání pokárati. Naučte se poslouchati, odloživše chlubnou a pyšnou zpupnost jazyka svého. Nebo lépe jest vám ve stádě Kristově nepatrnými a blahopověstnými nalezenu býti, nežli náramně se skvějíce od naděje v něho býti odvrženu. [1]) Nebo takto mluví převýborná moudrost [2]) (Prov. 1, 23.): „Hle, pronesu vám řeči ducha svého a naučím vás slovům svým. Poněvadž jsem volala, a neposlechli jste, vztáhla jsem slova a nepozorovali jste, nýbrž pohrdli jste radou mojí, a domlouvání mému jste se zprotivili: tedy i já k zahynutí vašemu smáti se budu, a radovati se, když vás pohroma zastihne a náhlá na vás připadne bída, a když záhuba jako bouře vznikne a přijde na vás soužení a úzkost. A stane se, volati budete, a nevyslyším vás; zlí mne hledati budou a nenaleznou. Nebo v nenávisti měli moudrost, a bázně Hospodinovy nepřijali, aniž povolili radě mé, ale posmívali se káráním mojim. Protož nechať uživou ovoce cesty své a nasytí se bezbožností svou . . . ." [3])

58. Vševidoucí Bůh, vládce duchů a pán všeho těla (cf. Luc. 3, 6.), jenž vyvolil Pána Ježíše Krista, a nás skrze něho za lid svůj vlastní (Tit. 2, 14.), uštědři každé duši vzývající svaté a velebné jmeno jeho víru, bohabojnost, poklid, trpělivost, dlouhomyslnost, zdrželivost, čistotu a skromnost, aby zalíbila se jmenu jeho skrze velekněze a zástupce našeho Ježíše Krista, skrze něhož

[1]) Pozoruj, co dí tuto, že kromě církve není spásy.

[2]) Vlastně: všecnostná πανάρετος σοφία; t. j. ke všem cnostem vedoucí moudrost; tím jmenem nejenom kniha Moudrosti, nýbrž i Přísloví a Siracha se vytýkala, jak i v missalu našem pod názvem Sapientiæ tři knihy se rozumějí: kniha Přísloví, Sirachova a Moudrosti. Jinde se i píseň Šalamounova a Kazatel tím jmenem obstihuje.

[3]) Zde mezera v textu, an nejméně list celý v rukopisu schází. Odtud vysvětliti, kterak pozdější spisatelé z Klementova listu uváděti mohli místa, jež se v tomto listu nenacházejí.

jemu čest budiž a sláva, mocnost, velebení, čest nyní a na věky věků. Amen.

59. Klaudia, Efeba a Valeria, Vitona i s Fortunatem, [1]) vyslance naše k vám, brzo v pokoji s radostí nám odešlete, aby spíše nám o želaném a snažně žádaném pokoji a o (obnovené) svornosti zprávu dali, a my se tím dříve dobrému stavu vašemu radovati mohli. Milost Pána našeho Ježíše Krista buď s vámi a se všemi kdekoli od Boha povolanými skrze toho, skrze něhožto jemu buď sláva, čest, mocnost, velebení a věčné panování od věků na věky věkův. Amen.

---

[1]) Tuto podle toho, že více neb méně čárek dělají, jiní pět osob, jiní tři toliko přijímají osoby. Jestliže dva z nich byli svobodníci Klaudiů a Valeriů, jak se někteří domnívají, tedy by ovšem jenom tři osoby čítány býti měly. O Valeriovi k 29. lednu martyrologia svědčí, že učeníkem Petrovým a pak Trevírským byl biskupem. O Fortunatovi zmiňuje se sv. Pavel (ač jest-li totožná osoba) I. Cor. 16, 17. a spisatel kroniky alexandrinské ho mezi 70 učeníky Páně pokládá.

O sv. Ignátiovi mučeníku.

Svatý Ignát, příjmím Bohonosný, [1]) pocházel buď z Nury v Kapadocii [2]), buď raději [3]) dle domnění jiných ze Syrie, kdež se hned na počátku křesťanská víra ujala. Učeníkem byl sv. Jana Ev., ano i ss. Petra a Pavla za biskupa ho posvětivších, ve kterémžto důstojenství po Evodiovi, jenž bezprostředně po sv. Petrovi církev Antiochenskou spravoval, na té stolici nastoupil. [4]) O životě jeho málo nám zaznamenáno, čehož ovšem nám převelmi želeti přichází. Leč dálo se to během obyčejným. Kdež nová nauka mocně se v životě ujímá, tu lidská mysl méně k událostem zevnějším prohlídá, novým tím vědomím docela jsouc zaujata. Nad to pak u Ignátia veškeren vnější život zhola ztrácí se a mizí proti bohatství života vnitřního v listech jeho osvědčeného. Přece ale nevycházíme tu docela

---

[1]) Θεόφορος podle toho, jestliže se buď třetí buď druhá slabika akcentuje, znamená ono: člověka, jenž od Boha nesen jest; totohle: člověka, jenž Boha nese. Z posledního významu snad povstala pověst, že sv. Ignát byl ono pachole, které Ježíš (Matth. 18.) vzav na lokty pěstoval a za příklad pokory a sprostnosti učeníkům o přednost se hádajícím vystavil. Pověst ta na podání docela vrátkém spolehá, ješto teprvé v IX. století u Anastasia bibliotekáře se vyskytá, svatý pak Jan Zlatoústý, kněz druhdy Antiochenský, o tom, ač mu na tom záleželo, zhola neví, ano výslovně praví (orat. 40. et in cap. 18. Mtth.), že sv. Ignát Spasitele neviděl. Tolik ale z toho patrno, že se příjmení Theofora sv. Ignatiovi odjinud dostalo, an by ho sice za svou pokorou byl neužíval.

[2]) Nura neb Nora jiná v Sardinii leží a odtud někteří původ Ignátiův pokládali.

[3]) Assemani (bibl. or. t. III. p. r. p. 16) zajisté slovo Nurono vydává za překlad syrský jmena Ignatius, Ohnivý.

[4]) Tak Euseb. (h. e. 3, 22.), Jeron. (c. 16.) a jiní. Chrysost. (in s. Ign. h. 4.) jej bezprostředným nástupcem Petra klade. Ustanovení app. (7, 46.) praví, že spolu s Evodiem biskupoval. Učenci neshodu tu narovnávají kladouce, že oba stejným časem, onen křesťanům ze Židů, tento křesťanům z pohanů předkovali. Když na to obojí strana křesťanů se smířila, ustoupil prý Ignát Evodiovi, až pak po tohoto sejití sám v biskupství to se uvázal. Leč narovnání to docela na sypkém podkladě spoléhá a není příčiny, proč bychom od udání Euse

s prázdnem. Dochovala se nás akta umučení světce našeho, která nám vypravují, s jakým duchovním požehnáním po 40 let tu církev sobě svěřenou řídil, jakými duchovními prostředky ji hájil, jak ji co světlo nebeské osvěcoval; jakými proudy milosti Boží církev ta skrze modlitbu, příklad, hlásání slova Božího, a skrze posty sv. Ignátia zavlažována bývala; s jakou podivuhodnou svatou radostí naposled svoje umučení podnikal. O tom a mnohém jiném hodnověrnou zprávu dávají nám akta mučenictví jeho, jimižto dni života jeho takovou září se zaskvívají, že téměř všecka tma na paměti o předešlém bytování jeho usedlá pomíjí. Sepsána jsou byla ode přátelů jeho Filona Kaja, a Agathopoda, jenž ho z Antiochie až do Říma doprovodili, a jimžto sv. mučeník v listu k Filadelfanům tak krásné svědectví dává. Nalezl je l. 1647 latině v Oxfordě Usher; později 1689 táž akta v původu řeckém Ruinartem se našla a shledáno, že onen starý latinský překlad Usherem nalezený a vydaný s původním textem se docela sjednává. Na hodnověrnosti jejich můžeme docela spoléhati a ovšem každý nepředpojatý jim přednost dá před akty sv. Ignatia jinými všelijak podplátanými. Proto i my jim tu místa propůjčujeme.

Znějí pak v nelíčené prostotě v tato slova:

1. Když Trajan od nedávna[1]) ve vládu nad Římany se uvázal, Ignát, učeník apoštola Jana, muž docela apoštolský, s pečlivostí církev Antiochenskou spravoval. Dřívějších bouří mnohého za Domitiana pronásledování s tíží zniknuv, jakožto dobrý kormidelník veslem modlitby a postu, vytrvalým vyučováním a úsilím ducha návalům protivným odolával, obávaje se, aby někoho z malomyslných neb sprostnějších neztratil. Protož pro pokoj církve se radoval sice, když pronásledování na nedrahný čas ustalo, avšak se u sebe rmoutil, že posavade nedospěl ku pravé lásce Kristově, ani ke stupni dokonalého učeníka. Domýšlel se zajisté, že vyznání Krista smrtí mučenickou jej více s Pánem spříbuzní. Nemnohá leta napotom ještě v církvi zůstávaje a jako svíce Božská mysl všelikou naukou Písma svatého osvěcuje, žádosti svojí postihoval.

2. Trajan zajisté v devátém roku panování svého [2]) vydobytým

biova odstoupali, zvláště an katalog patriarchův antiochenských z chaldejského latině přeložený s ním se shoduje. (Viz Eus. hist. od Lämera p. 194.)

[1]) Z toho slůvka od nedávna jde, že umučení sv. Ignátia neudálo se teprvé l. 116, nýbrž jistě již 107, jak akta najisto doleji svědčí. Vláda Trajanova počíná s l. 98 po Kr.

[2]) Leta po Kristu 107. Na počátku toho leta sv. Ignát odsouzen a ku konci téhož (20. prosince) mučen byl. Mnozí učenci ovšem stanovili rok 116 jakožto rok umučení sv. Ignátia proti výslovnému akt našich svědectví. To

nade Skyty a Daky a jinými národy vítězstvím zpyšněv, domníval se, že mu ku podmanění všehomíra nezbývá leč bohabojný sbor křesťanů. Protož jim, s jinými-li národy službu démonův nepodniknou, vyhrožoval pronásledováním a donucoval všecky, jenžto zbožné žili, buď modlám obětovati, anebo umříti. [1]) Tehdáž šlechetný Kristův bojovník, boje se o Antiochenskou církev, samovolně vydal se ku Trajanovi [2]) tenkráte sice v Antiochii meškajícímu, ale proti Armenům a Partům usilujícímu. Když před obličejem císaře Trajana stanul, otázal se ho tento: Ty, kdož jsi, zloduchu tak snažný, přestupovati velení naše, a jiné spolu na totéž namlouvati, aby zle zahynuli? Odpověděl Ignát: Nikdo nejmenuje theofora (bohonosce) zloduchem; zloduchové zajisté odstoupili služebníků Božích. Jestliže ale proto, že oněm obtížen jsem, zlým mne nazýváš proti zloduchům, povoluji tomu; nebo maje Krista, krále nebeského, zmařuji úskoky jejich. Trajan řekl: Kdo jest theoforem? Ignát odslovil: Kdo Krista v utrobě nosí. Trajan pravil: Což my se tobě zdáme v mysli nemíti bohů svých, jež máme pomocníky proti nepřátelům? Ignát odpověděl: Bloudíš, zloduchy pohanů bohy nazývaje. Jeden zajisté jest Bůh, jenžto stvořil nebe a zemi, a moře a všecko, co v nich jest. A jeden Kristus Ježíš, jednorozený syn Boží, jehožto kéž uživu království! Trajan dí: Mluvíš o tom, jenž pod Pontským Pilátem ukřižován byl? O tom, odpověděl Ignát, jenžto hříchy moje i s jejich původcem ukřižoval a veškeren podvod a všecku zlobu zloduchů pod nohy v srdci ho nosících podrobil. Nosíš tedy,

---

činili, že jenom o jedné výpravě císaře Trajana proti Arménům a Parthům věděli. Leč Trajan podvakrát proti národům dotčeným táhl, jak to vysvítá zajisté i z peníze, na němž Trajan, již desátého leta vlády své, t. j. l. 108 po nar K. partickým se nazývá. A tudy odpadá všeliká příčina, pro kterou bychom od udání akt našich odstupovali.

[1]) Pověst se roznesla, a z ní bázeň povstala, že všickni křesťané buď bohům obětovati anebo umříti donucováni budou. Možná, že něco takového od pohanů obmýšleno, a však víme, že to ve skutek povšechně uvedeno nebylo. Trajan, císař ušlechtilých vlastností a povahy lahodné, nižádným zjevně vydaným rozkazem křesťanů nepronásledoval. Proti křesťanům se provinil, zášti pohanův proti nim svobodně průchodu dopouštěje. To nám nemůže divno býti na Římana bojovného ducha, kterýžto podle vzdělání a náhledu svého klesnutí říše ve vymizení téhož bojovného ducha nacházel, a tudíž jej Římanům opět vštípiti usiloval, takto skleslému státu napomoci se domnívaje. Při tom se mu ovšem mírumilovné křesťanství závadou býti zdálo. Kromě toho domněl se, že mu co nejvyššímu pontifikovi náleží státní náboženství ostříhati a před znevažováním, jakéž mu křesťanstvím hrozilo, chrániti.

[2]) Samoděk dal se k Trajanovi, naděje se snad, že ho jinam namluví, vyjádří-li a předloží-li mu celou nauku křesťanů, aneb toho-li by nemohl dovésti, že všechen hněv Trajanův na sebe obrátě, církev Antiochenskou bázně sprostí.

vece Trajan, ukřižovaného v sobě? Ano, dí Ignát; nebo psáno jest: „Přebývati budu v nich, a procházeti se mezi nimi.“ (III. Mojž. 26, 12. II. Cor. 6, 16.) Tož vynesl Trajan úsudek: Nalezli jsme, aby Ignát, jenž praví v sobě nositi ukřižovaného, v okovech vojáky do velkého Říma veden byl a tam divokým zvířatům za pokrm sloužil k obveselení lidu. [1]) Uslyšev sv. mučeník ten úsudek, radostí zvolal: Děkuji tobě, Pane, že's mne ráčil dokonalou k tobě poctíti láskou, svázav mě železnými okovy s apoštolem svým Pavlem. To pověděv, přijal okovy s veselím. Pomodliv se prvé za církev a odporučiv ji v slzách Pánu, jako beran úhledný, jenž vůdcem jest výborného stáda, [2]) od divoké ukrutnosti vojenské chopen jest, aby do Říma veden byl krvežíznivým zvířatům za pokrm.

3. S velikou ochotou a radostí, vroucně trpěti žádaje, odešel z Antiochie do Seleucie, [3]) odkud se po lodi plavil. Po mnohých nesnázech ve Smyrně přistav [4]) a radostně z lodi vystoupiv, chvátal

---

[1]) Ve všech sice větších městech amfitheater byl, kdež lidi z trestu šelmám předhazováni bývali, a do Říma jediné posýláno ty, jenž měšťanství Římského účastni byli, kteřížto ale nesměli šelmám předhazováni býti. Ale obzvláštní a znamenité oběti veřejného trestu, jako tuto biskup jedné z nejvalnějších křesťanských obcí, do Říma posýlávány. Stávalo se to kromě příčin jiných také proto, aby nesnázemi a závadami obtížné cesty přemohla se stálost svatých mučeníků; ač nepřátelé tím církvi jenom více prospěli, an Bůh zlé jich obmysly ku potvrzení tolika církví křesťanských obrátil. Takto i sv. Ignátia Bůh chtěl celé církvi za příklad vystaviti, a pohanstvu na něm moc víry své svaté dokázati, což ovšem ze hlavního města lépe nežli z jiného se docílilo. Byla jeho cesta podobná dráze slunka od východu k západu svět osvěcujícího.

[2]) Staří stavu přírodného jsouce bližší, užívali podobenství takovýchto, vkusu našemu odporných. I u klassiků je nacházíme. V Hekubě Euripid. Talthybios o Polyxeně (u vší vážnosti, chtěje mluviti něžně) užívá slova, jehož by se místo d c e r y u nás neužilo.

[3]) Syrské, na moři ležící.

[4]) Smyrna, hlavní město kupecké, s nímžto města zvláště ku pomoří přiléhající obchod vedla. Jak dlouho se tam zdržel sv. Ignát, určiti nelze. Jednak zdá se, že přes půl leta trvalo jeho tamto ostávání. Trajan 7. Januaria do Antiochie přišel; a naspěch maje, chtěje táhnouti do boje východního, jistě ještě v lednu sv. Ignátiovi úsudek pronesl. Sv. Ignát ale 23. srpna (v. list jeho k Řím. c. 10.) psal ještě ze Smyrny. Ze Smyrny, zdá se, jemu, aspoň od lakomých hlídačů vojanských dovoleno bylo, nejbližší církve navštíviti; neboť z l. k Řím. (k. 9.) a jinde se podobá, že některé církve osobně, a netoliko skrze vyslance ve Smyrně, byl poznal. Vojáků jemu ku stráži daných bylo deset, z nichžto k jednomu bezpochyby (dle obyčeje římského) řetězem přivázán byl, aspoň když na zem vystoupili. Takovýto voják vlastním životem státi musel za uvězněného; nechal ho ale často u přátel přebývati, choditi, psáti atd., kteroužto ochotu vojáci ti sobě draho zaplatiti dávali, ana jim také obtížna byla. — Ostatně snad sv. Ignát již dříve, když druhdy učitele svého v Efesu navštívil, také ve Filadelfii a jiných poblízkých městech církve byl osobně poznal.

uvidět svatého Polykarpa, biskupa Smyrnenského, spoluučně svého. Byli zajisté druhdy učeníci svatého Jana apoštola. [1]) U něho se ubytovav a přiúčastniv ho duchovních darů svých, [2]) plesal nad okovy svými, a napomínal ho, aby s ním pro předsevzetí jeho bojoval. [3]) O to prosil nejsnažněji celou církev; nebo města a církve Asie[4]) vítaly světce skrze biskupy, kněží a jahny, ješto všickni k němu chvátali, zda by nějaký dar duchovní od něho obdrželi. [5]) Především pak žádal svatého Polykarpa, orodovati za něho, aby spíše divokými zvířaty světu znevidoměv, ku spatřování tváře Kristovy se octnul.

4. Tak mluvil, tak osvědčoval, takovou ku Kristu láskou se rozšiřoval, jako již maje dojíti nebes sličným vyznáním a snahou těch, jenž o zápas jeho na modlitbách trvali. Aby církvem ho skrze správce uvítavším se odsloužil, poslal jim na děkování listy, z nichžto milostnost duchovní se želáními a napomínáními kapala. Vida tedy, že všickni k němu blahomyslní jsou, obával se, aby nyní, ješto krásná brána mučenictví se jemu otevřela, láska jeho ku Kristu Pánu snahy nepřeryla, a tudy psal list k Římanům, jenž následuje. [6])

5. Takto listem tím, jako byl žádal, upokojiv bratry v Římě odporné, [7]) odeploul ze Smyrny. Nebo vojáci dorývali na toho Kristonositele, chvátati do velkého Říma k veřejným hrám, aby před obličejem lidu římského šelmám byv předhozen, koruny bojování svého dosáhl. Přišel tedy do Troady, [8]) odkud převezen byl do Neapole, potom na Filippy šel skrze Macedonii, a v části Epiru okolo Epidamna [9]) na přímoří loď naleznuv, mořem siným ploul,

---

[1]) Oba sice byli učeníkové sv. Jana, avšak časem rozdílným, jelikož Polykarp sotva žil ještě, když Ignát již biskupem byl. Sv. Polykarp teprv po téměř 60 letech po sv. Ig. (166. l.) smrtí mučenickou sešel.

[2]) svých cností, moudrosti své, zanícené své k Bohu a Kristu lásky. Jiným se zdá, že to se má rozuměti o Velebné Svátosti, kterouž dle obyčeje onoho věku byl podal Polykarpovi, oběť svatou v jeho chrámu konaje.

[3]) Na modlitbách totiž o vyprošení milosti a síly k mučenictví.

[4]) Asie, prokonsulární provincie.

[5]) Z Efesu došel k němu Onesim biskup (sotva onen, jehož v Kristu zplodil sv. Pavel, Filem. 10.) s Burrhem, Krokem, Euplem a Frontonem, jahny. Z Magnesie biskup Damas s kněžími Apolloniem a Bassem; z Trall biskup Polybius.

[6]) Tuto druhové cesty sv. Ignátia připojili jeho list k Řím., jejž my mezi ostatními klademe.

[7]) t. j. jenž smrti jeho mučenické odporovali.

[8]) Do Troady doprovodili ho Burrhus, jahen církve Efeské. Tuto se i dověděl k radosti svojí, že pronásledování v Antiochii přestalo. — Přišel také do Troady k němu biskup Filadelfický, snad onen, jehož před asi 12 lety Syn Boží skrze miláčka svého (Apoc. 3, 10.) tak slavně osvědčil.

[9]) Epidamnus, pomořské město v Illyrii macedonské, u Římanů Dyrra-

a odtud dostav se do moře Tyrrhenského, a mnoho ostrovů a měst pominuv, zočil Puteoly. I želal tuto vystoupiti, chtěje po šlépějích apoštola Pavla kráčeti (Act. 28, 13. 14.), ale prudký náhle povstalý vítr na předek lodi narážeje, nedopustil tomu. Požehnav tedy lásku bratří v místě onom, odploul dále. Když pak jsme pohodlného větru za den a za noc užili, proti vůli své dále se ocítivše, vzdychali jsme, že nám nastává se rozžehnati se spravedlivým tímto. — Jemu ale šlo po vůli, ješto pospíchal tím spíše odebrati se se světa, aby přišel ku Pánu zamilovanému. Když jsme doplavili se Portu Římského[1]) a čas nečackých her již ku konci se blížil, vojáci kormoutili se pro zdlouhavost tu, biskup ale rád podrobil se jejich nastoupání.

6. Odtud tedy odstanuli od místa, jenžto sluje Port; již pak rozešla se pověst o svatém mučeníkovi. I potkali jsme se s bratřími, bázně i radosti plnými; radosti sice, že se jim dostalo s Theoforem sejíti se; bázně pak, že takového muže ku smrti vedeno. Ješto pak někteří v horlivosti pravili, že ukojí lid, aby nežádal smrti spravedlivého toho, poroučel jim (Ignát) odmlčovati se. Poznav v duchu úminek jejich, a všecky pozdraviv, prosil, aby pravou láskou se jemu propůjčovali, a snažněji než v listu nyní se jim zamlouval. I namluviv je na to, nezáviděti jemu, že ku Pánu pospíchá, se všemi bratřími na kolena se uvrhnul a pomodlil se k Synu Božímu za církev, a aby přestalo pronásledování, a bratří v lásce vzájemné aby setrvávali: úprkem do amfitheatru byl veden. Tam bez meškání vstrčen byl podle rozkazu prvé od císaře vyšlého, ješto se hry zápasní skončovaly. Nebo byl právě den nejslavnější, v jazyku Římanů třináctý prozvaný,[2]) kdežto největší zástup lidí sešel se. Tak předhozen byl krutým šelmám blíže chrámu,[3]) že tudíž naplnila se žádost jeho, jako psáno jest: „Žádost spravedlivých dobrolíbezná jest.“ (Prov. 10, 24.) Tak zajisté dříve dokonati žádal sobě v listu (k Řím.), aby žádnému sbíráním ostatků jeho obtížností

chium, nyní Durač (Durazzo). Cesta ta, kterou se bral světec náš, sloula cestou Ignatianskou. List ale jeho k Římanům ze Smyrny poslán byl cestou pomořskou o mnoho bližší.

[1]) Porto u Ostie při ústí Tibery. Přístav to druhdy byl od Klaudia císaře založený a od Trajana v město proměněný. Nezbývá z něho leč zbořený palác na bažinách.

[2]) Třináctý t. před kalendami Januarii (107. l.), t. 20. Decembr. Slavena od 17tého Decembra skrze 5 dnů slavnost Saturnalia řečená, mimo dva následující dny, kteréž podle obrázků, jež si lidé vzájemně darovali, slavnost obrázků (sigillaria) slouly.

[3]) Amfitheater byl bohu nějakému posvěcen a tudíž o chrámu řeč jest. Jiné čtení místo slov oblíž chrámu čte od bezbožníků.

se nepřidalo. Zůstaly také jenom tvrdší části z ostatkův jeho, jenž do Antiochie přinešeny a ve schránce uloženy byly co převzácný poklad pro milost mučeníkovu církvi svaté odkázaný. [1])

7. To pak se přihodilo dne třináctého před kalendami Januarovými, to jest 20. prosince za druhého konsulatu Sury a Senecia. [2]) Vlastníma to spatřivše očima, bděli jsme doma celou noc v slzách a modlili jsme se ku Pánu se vroucností kolenama skloněnýma, aby ujistil nás slabé o tom, co se dálo. [3]) Když jsme na to pozdřímnuli, uviděli jsme ho, jiní, an u nás stál a nás objímal, jiní spatřili jsme modliti se za nás blaženého Ignátia, jiní potem mokvati jako z veliké nesnáze přišlého a u Pána přistanulého. To vidouce, naplněni jsme byli náramnou radostí, a vidění snů porovnavše, vespolek chválili jsme Boha, dárce všeho dobra, a blahoslavili svatého. Udali jsme vám i den i čas, abychom v čas umučení sejdouce se, s tímto bojovníkem a svědkem šlechetným Kristovým obcování osvědčovali, [4]) jenž ďábla pošlapal a běh žádosti kristulibé dokonal v Kristu Ježíši Pánu našem, skrze něhož a s nímžto Otci buď čest a mocnost s Duchem svatým na věky. Amen.

O listech sv. Ignátia.

Věc jistá jest, že sv. Ignát několik listů napsal. Svědčí nám o tom vrstevník jeho sv. Polykarp v listu svém, Filipanům poslaném. Tam zajisté v k. 13. klade o listech, jež psal nám, vece, t. j. samému Polykarpovi a církvi Smyrnenské, a nad to o jiných veškerých, jichžto, dí, jsme dostali. Ze slov těch jasně máme, že sv. Ignát mnoho listů napsal. Leč kolik bylo těch listů a komu psány byly?

---

[1]) Ostatkův úcta zřejmě se tu velebí. Za věku Chrysostomova se ještě valně ctily ostatky sv. Ignátia. (Sr. řeč jeho o sv. Ignátiovi k. 5. Opp. II. 660 ed. Montf.)

[2]) Když oba spolu konsulovali. Dříve spolu konsuly byli l. 102., podruhé l. 107. Senecio IV. Sura III. Téhož dne (20. pros.) církev východní památku jeho slaví. V církvi latinské koná se ta památka dne 1. Febru, bezmála proto, poněvadž ostatkové světce toho na den ten v kapli sv. Klementa uloženy jsou, od císaře Heraklia, což nejpodobnější jest, po vybojování města Antiochie l. 637 do Říma přenešeny byvše.

[3]) t. j. co se s Ignátiem po jeho smrti stalo, zdaž Bohu líbá byla jeho smrt.

[4]) Za nejstarší tedy již doby narozeniny, t. j. den umučení svatých mučeníkův slavívány. (Viz Mart. Polyc. 18.)

O tom nás vyučuje Euseb, jenž (h. e. 3, 36.) obšírně o nich pokládá. Píše on: Ve Smyrně psal 1. list k Efešanům, kde Onesima, 2. k Magnesianům, kde Dana biskupa jmenuje, 3. ke Trallským, jejichžto přednosta byl Polybius, 4. k Římanům, jichžto žádá, aby ho mučenictví nezbavili. Potom přišed do Troady, psal 5. Filadelfianům, 6. Smyrňanům a 7. Polykarpovi, biskupu Smyrnenskému, jehožto péči Antiochenskou církev odevzdává. To Euseb. S ním docela stejně se pronáší Jeronym (cat. 16.), sedm listů k těmže církvem Ignátiovi připisuje.

Ale tu předůležitá nastává otázka, jaký text Euseb a svatý Jeronym před rukama měli? Jest totiž, jak chtějí tomu, trojí recense oněch listů, dvě řecké, jedna stručnější, druhá obšírnější, a jedna syrská před lety na světlo vynešená, mnohem kratší než krátká řecká. Tu nezbytná samoděk navrhuje se otázka, která z těchto tří recensí přednost míti zasluhuje?

Přihlédněme k recensím těm, abychom tím snáze a jistěji o nich soud vynésti mohli. Nejprvé se nám naskytá recense syrská. Roku 1843 dostal se z lybické pouště do britického musea syrský překlad listův Ignátiových a vydán byl od Curetona v Londýně 1845. Překlad ten obsahuje tři jenom listy sv. Ignátia, totiž ku Polykarpovi, k Efešanům a k Římanům a vede text mnohem obmezenější, než sám krátký text řecký jest. Mnoho slov a vět, ano i celých kapitol tam vypuštěno, z listů k Efešanům sotva třetina z menší recense řecké v něm ostala, v listu ku Polykarpovi dvě poslední kapitoly vynechány jsou a list k Římanům na čtyřiceti místech od menší recense řecké odstupuje. Vydatel Cureton syrskému tomu zkomolenému překladu před menší řeckou recensí přednost dává a hledí dokázati, že předně jenom ti tři listové Ignátiovi praví jsou a že za druhé v nich jen ta slova za slova Ignátiova platiti mají, jež se v syrském překladu nalezají.

Co se prvního tvrzení, že jen tři dotčení listové Ignátiovi připsati se mohou, dotýká, jisto jest, že svědectvím nejstarší doby odporuje. Polykarp, jak jsme výše slyšeli, mluví o více než třech listech Ignátiových. Nadto svědectví Eusebiovo a Jeronymovo tak jasné jest a tak pevně a nepodvratně stojí, že bez odřeknutí se historického smyslu o sedmeru listech Ignátiových nijak pochybovati nelze. Sami zlomkové syrští od Curetona uvedení nasvědčují, že ještě jiní, než jsou tři dotčení listové, od Ignátia pocházeli.

S tím již velice klesá váha druhého jistění, že jen ta slova přesna jsou, která se v syrském přeložení nalezají. Důvodové pak, jež Cureton pro tu domněnku svou uvádí, zhola mělci, matni a křehci

jsou, že snadnou měrou od kritiků vyvráceni byli. Přispěl k tomu nemálo J. H. Petermann, vydav armenský překlad dotčených epištol sv. Ignátia v Berolíně 1849; v něm zajisté dokázal, že armenský překlad ze syrského textu pošel a že tedy, poněvadž armenská předloha s menší řeckou recensí se srovnává, také text syrský druhdy s ní na rovni byl, a tedy veškery listy a veškera místa tak sebou obnášel, jak se v kratší řecké recensi nalezají. Celá povaha, jak Petermann dokazuje, překladu syrského svědčí, že necel a zkomolen jest. Na nejednom místě se mu vazby a souvislosti nedostává, na nejednom patrná mezera všemu vyrozumívání vadí, na nejednom proto holý nesmysl se vyskytá. Přátelé syrského čtení všelijak je přestavovali a proměňovali, aby souvislosti a vyrozumívání jeho pomohli; leč jim to na neprospěch vyšlo. I má se nyní za to, že překlad syrský není leč nějaký výtah z řeckého textu. O účelu jeho rozličně se dohadovali, jedni že k ascetickým užitbám strojen byl, druzí, že od Eutychiana pro zjednání nějakého tomu rozkolu důstojenství učiněn byl. Leč domyslů těch lišiti se můžeme, ješto výslovný přípisek při Pařížském kodexu nám praví, že do syrského čtení jenom ta slova přijata byla, jež vážnost kanonů mají.

Z toho všeho patrno, že text syrský zhola obdržeti nemůže, a že celá váha tu na řeckých textech leží. Ale kterému ze dvou textů těch přednost dáme, kratšímu-li či obšírnějšímu? Již z toho, co jsme výše pověděli, patrno jest, že text menší tu přednost má. Porovná-li čtenář obě recense, shledá tudíž, že recense větší podplátána, porušena a zneřestěna jest; mnoho matného v ní přidáno, mnoho dobrého vypuštěno, mnoho nejapně z Písma přilípáno jest. Naproti tomu recense kratší tak jest v sobě dostatečna, plynuta, celistva a jasna, že jí hned každý nepodjatý čtenář přednost přisoudí. Recense delší chová v sobě nejedny živly dob pozdějších a mluví o ústavech církevních, kteří teprvé po Ignátiovi v život vstoupili; recense menší ale věku Ignátiovu dokona a všestranně odpovídá. Jestliže již tato okoličnost nám přednost menší recense poznati dává, dokladové z listů těch, jež u nejstarších spisovatelů nalezáme, ji dokona doličují a nade všechnu pochybnost staví. Svatý Ireneus, Origenes, Euseb, svatý Athanáš a jiní slova z listů těch přinášejíce, tak právě, jak se v menší recensi čtou, je kladou. Přidáme-li ještě to, že armenský překlad dle vší podobnosti v pátém století strojen a dvojí prastaré přeložení latinské s menší řeckou recensí se shodují, což jiného zavírati budeme, leč že menší recense řecká ovšem jediné přesná a pravá jest?

Ale co souditi o větší recensi textu řeckého? Proč, kým

a kdy přesný a čirý text listův Ignátiových podplátán a potvořen byl? O původci té věci se zhola odmlčeti musíme, tu ani dohadování možno není. O účelu by se spíše mluviti dalo, kdyby to s prospěchem bylo a neukazovalo se pro nás odchodno býti. Za to můžeme určiti dobu, ve které se porušení epištol Ignátiových provedlo. Jest to století šesté. Ještě v pátém století Theodoret mnohokráte listův Ignátiových se dokládaje, neuvádí žádného místa, jehož by v menší recensi řecké nebylo. Ale ku konci šestého století přitáčí Štěpán Gobaz místa z listů Ignátiových, kteráž se jenom v podplátaném textu větší recense řecké nalezají. Patrno z toho, že porušení listů světce našeho ve století šestém předevzato bylo.

Na tom bychom přestati mohli, za to majíce, že pravost, čirost a hodnověrnost menší recense řecké každému soudnému sama se naskytne, an vidí, že celá ctihodná starožitnost po tolik století jim dostatečné svědectví dává. Leč přece nemůžeme pominouti zásluh, kterých si anglický učenec Pearson již l. 1672 ve knize své „Vindiciae epistolarum s. Ignatii“ o zastání přesného textu našich listův dobyl. Když za jeho doby někteří kritikové proti pravosti listů Ignátiových povstali, připustiti se zdráhajíce, že by Ignát byl o některých naukách jasněji, než jim libo bylo, se pronesti mohl, odpověděl Jan Pearson oním l. 1672 vydaným spisem na všecky odpory a námitky jejich. Odpověď jeho tak vhodna, rázna a důkladna byla, že veškeren spor o věci té za ukončený se mohl považovati. Ale když otázka o povaze prvocírkve na přetřes brána byla a k dolíčení pravého rázu jejího naši listové co svědkové se uváděli, vystoupila s odporem negativná strana mezi protestanty proti listům sv. Ignátia. Jest to zvláště moderní škola mladohegelská v Tubingách, která nejednoho učence po sobě potáhla. Noví ti svatoborcové s podstatnými novými důvody se nevytasili. Co proti listům namítají, jest zboží velmi chatrné a pavučinám podobno se býti vidí, lehkým váním pravdy v nivec se rozplizujíc. Důvodové od Pearsona uvedení posaváde v celé síle a neoblomnosti své pevně stojí a dobře k vyvrácení těch nových odporů stačí.

Psáni listové, jak již zmíněno, l. 107, an sv. Ignát z Antiochie na moři pouť konal do Říma k smrti mučenické. Když totižto ve Smyrně se zdržoval, se všech stran bližší církve jako o závod k němu biskupy vyslaly, žádostivy jsouce úctu svou jemu prokázati a spolu zásluh jeho súčastniti se. Z Efesu navštívil ho Onesimus, tamější biskup (snad jiný, nežli o němž Filem. 10.), s jahnem Burrhem, Krokem, Euplem a Frontonem; z Magnesie (na Maeandru) došel biskup Damas s kněžími Bassem a Apolloniem; z Trall na

pomezích Karie a Lydie biskup Polybius. Ti potěchou byli sv Ignátiovi pro odklad blahoslaveného s Kristem spojení zarmoucenému, zbožností svou jej obradujíce, jakož i svým o nábožném smyslu církví svojich vypravováním. — Po nich církvím listové Ignátiovi posláni; také Římanům, u nichž Evarest sv. byl nástupcem sv. Petra, list psán, poněvadž někteří bratří Efeští do Říma cestovati hodlali. Ze Smyrny sv. Ignát do Troady, kamž ho Burrhus, Efeský jahen, doprovodil, se připlaviv, tuto ostatní tři svoje listy napsal. Chtěl více listů k rozličným církvím psáti, ale přinucen byv nakvap v loď vstoupiti, žádost vyplniti nesměl; proto věc tu vložil na sv. Polykarpa, k němužto psaný list jest poslední.

Porovnáme-li těchto sedm listů podle obsahu vespolek, shledáme, že, vyjmouce list k Římanům a ku Polykarpovi, o věci stejné neb aspoň velmi podobné pojednávají. Sv. Ignát celý na tom se ustanovil, aby pravdu učení katolického proti bludařům věku svého obhajoval. Bludaři ti dvojího od sebe velmi rozdílného druhu byli. Leč obojí ten druh nejzazší meze nauky křesťanské za střed vyzdvihnouti a světu celému vnutiti usilovali; jedni ty meze, jenž s pohanstvím se stýkají, druzí ony, jenž do židovství vybíhají. Titohle poslednější učili, že s křesťanstvím i obřady židovské spojiti dlužno, a v pomyslech pozemských dokona zatonuvše, Krista Pána za člověka pouhého vydávali. Onino ale ve zblouznilé mysli své za idealy jakýmisi pouštějíce se, Krista Pána ze všelikého těla vyzouvali, a vidomý svět ten i hmotu jeho za zlo podstatné pokládali. Jedni byli Ebionité, druzí Doketové gnostičtí. Proti obojím zasazuje se sv. Ignát a bludy jich mocně poráží. Při tom on velelepo sobě počíná, ne tak proti jednotlivým nepravdám dorývaje, jako raději k úzkému a tuhému spojení se středem církve, s biskupem, namlouvaje.

Kromě sedmi pravých a neporušených listů ještě jiná písma jmenem sv. Ignátia naznačena jsou, a sice abychom při listech ostali: 1. k Marii Kassabolické; 2. k církvi Tarské; 3. Heronovi jahnu Antiochenskému; 4. Antiochianům; 5. Filippanům, 6. a 7. dva listy Janu Evang.; 8. Matce Boží; 9. Anastasii atd. Ač jinak možná věc, že sv. Ignát některé z těchtchle listů k takovým osobám psal, těch, jež my nyní máme, za plod jeho nelze přijímati, anyť podvrženost a nerůdnost na čele vyrytu nesou. O spisech podvržených ostatních zbytečno by bylo tuto se místněji šířiti. Ještě přidati musíme, že první české přeložení epištol svat. Ignátia učinil Matouš Benešovský, a je vydal okolo l. 1570—1580 bez udání místa a roku. Obsahuje epištoly Ignátiovy podle širšího čtení, jak ani jinak býti nemohlo, ješto vydání přesných listů téměř o sto

let později se vyskytlo. Přeložení to české stalo se z překladu latinského. Faustin Procházka je vydal znova 1786.

O povaze sv. Ignátia.

Tohoto sv. Otce opisují akta umučení jako muže apoštolům dokona rovného, lebkou modlitby, postem a stálostí proti návalům křivé nauky se opírajícího, jako světlo mysl věřících osvěcujícího, srdce jich zahřívajícího, vroucně planoucího pro zachování církve na smrt se vydati.

A věru, kdo jenom poněkud rozvažuje povahu otce tohoto, zajisté přesvědčí se, že, jak Bůh vůbec podiven jest ve svatých svých, tak zvláště ve světci našem podivným se býti prokázal. Což může s jeho zbožnou vroucností porovnáno býti? Ohněm dýchají listové jeho a silou duchaplného života hárají skutkové jeho. Kdo s to jest, aby četl list jeho k Římanům a hojnost slz svaté radosti a svatého se udivování nevyléval? Jakkoli mluva řecká prostranná jest, přece návalu jeho zbožných citů nestačovala. Jest to jinoch milostí a láskou prodchnutý, prostouplý, proniklý, proháraný, opojený; Kristus láska, Kristus choť jeho. Jest-li kde, jistě na něm poznati lze, že láska silná jest co smrt, a žáha její co plamen Páně. Protož také plápolavým milosti a zbožné lásky tokem se vylévá, a výmluvnost jeho jako bystřina zachvacuje. — Jakož měl příjmení Theofor, že Krista v srdci nosil, tak v skutku jediný, nekonečný a nesmírný Kristus srdce jeho naplňuje. Mimo Krista nic mu není příjemného, nic vznešeného; kromě Krista všecko jest mu marné a ješitné. Na něm v plné míře vyplnilo se: „Kristus život můj, a umříti jest mi zisk.“ (Filip. 1, 21.) K orlovi již sv. Jan připodobňován. Ale jestliže sv. Jan ve slunce života, Krista, nepohnutým jako zatonulý pozírá okem, sv. Ignát tolikéž orlu podobný, ustavičně k onomu Slunci vzlítá peruťma svatou láskou rozohněnýma. Kristus jest mu středem života duchovního pro celé člověčenstvo; on i před svým narozením lidstvo skrze proroky vyučoval. (Magn. 8.) Víra ve Krista jest mu tak jistá, že důvodů veškerých dobře lišiti se může. V církvi, v ústrojí jejím historická stránka křesťanské víry tak pojištěna jest, že, jak dí Fil. 8., archivů a starých písemností nepotřebí. Bezprostředně ubezpečen jest o pravdivosti víry křesťanské; více o ní přesvědčen jest, nežli o vlastním bytí. Protož ani pro jiné dlouhých důkazů neshledává.

Kde mocnost a síla víry Kristovy nic neprospěla, tu se mu zdálo všecko jiné radění a dokazování na prázdno a nadarmo vycházeti. Kdož o Kristu věděti nechtějí, ti jsou toliko náhrobkové a sochy, na nichžto jmena lidí napsána. (Filad. 6.) Věřiti ve Krista potřebno i nejvznešenějším duchům, jinak oni blaženi býti nemohou. (Smyrn. 6.) Bez Krista nelze mu žádného ani pozdraviti. Prosí-li, ve Kristu prosí, pozdravuje-li, ve Kristu to činí. (Smyrn. 12.) Milovati jest mu: Krista v sobě chovati, s Kristem spojenu býti; protož láska neznačí u něho pouze milování, nýbrž znamená požívání Krista ve svaté večeři. Smrt Páně jest počátek a počinek lásky na světě, a toho počinku obzvláště se účastníme v eucharistii, v níž v jeho lásku potaženi býváme a kdež jeho láska naší láskou se stává. (Trall. 8. Fil. 2, 5. Sm. 1. 7.) Tudy také ta obětovnost Páně, jíž se za nás dal, v nás bytovati má. (Ef. 18. 21. Sm. 10. 13. Ign.) Proto sluje αντίψυχον, περίψυχον za křesťany. V nejsvětější večeři Krista živého vidí, s ním tam nejúže býti doufá a jist tím jest, že (v k. 7. k Řím.) tužbou po sv. večeři projevuje spolu tužbu po věčném spojení se s Kristem. S Kristem spojenu býti jest určení křesťana; spojení to ale jenom láskou uskutečniti se dá. Protož náramnou žádost a vroucnou touhu jeho po smrti haněti může toliko člověk, jenž již na světě tomto pravý život nalezá. Ignátiovi ale tento život smrtí se býti podobá, on k životu pravému doufá teprvé skrze skonání svoje přijíti; ve svém umučení spatřuje on zrození svoje. (Rom. 6.) A proto se obává, aby Římané mu nebyli překážkou ve spojení se s Kristem, proto je prosí a zaklíná, neucházeti se o jeho život tělesný. V pravém smyslu našeho slova byl Ignátius pobožný, zbožný, plný Boha, a Bůh mu všecko a nadevšecko. Proto také věci nejvýtečnější v Bohu vidí, je jako Bohem nadané, jako Boha účastné (avšak nikoli v rozumu pantheistickém) považuje a naznačuje; utrpení Kristovo nazývá bohoblahým, kněžstvo bohahodným. (Smyrnen. 2.) Cnosti člověka z Boha jsou, a jsou Božská stránka jeho, jsou Boží; veškeři křesťané jsou a býti mají cnostonoši a Bohonoši (Ef. 9. 15. Tr. 3.). Ignát důkazem jest, jak úzkého a vroucího spojení s Bohem křesťan dosahuje, svět s Bohem nemata. Tudíž divu není, když o moci lásky, která se modlitbami projevuje, (Rom. 9.) dí, že kromě Ježíše Krista láska Římanů církev Antiochenskou, biskupa zbavenou, spravovati bude.

Kde však jest láska, tam také jednota. Protož i sv. Ignát všady k jednotě stojí, k ní všady napomíná, prosí a zaklíná, aby se jí drželi. Jako otec, umírati maje, co mu nejvzácnějšího, dětem

poroučí, tak sv. Ignát v listech svých církvím v poručenství jednotu odkazuje. Jednota jemu nevyhnutelně potřebna v církvi. Bez jednoty nelze obstáti křesťanstvu tak málo, jako údům od těla odděleným. (Trall. 11.) Víra dle Ignátia toliko možnost církve navrhuje; aby skutečnosti dosáhla církev, to děje se láskou a výjevem jejím, jednotou. Odtud Tillemont (tom. I. p. 206.) sv. Ignátia právem apoštolem jednoty nazývá, jakož on sám (Fil. 8.) se nazývá člověkem k jednotě určeným πρὸς ἕνωσιν κατηρτισμένον. Jednota ale jenom skrze biskupa zachována býti může, v němžto Pána samého spatřovati máme. (Ef. 6.) Biskup mu jest zástupce, plnomocník, obraz Boha. (Rom. začát.) Poslušnost biskupovi prokázaná jest mu Bohu prokázanou. Biskup jest mu obraz církve; v lásce biskupově spatřuje lásku církve. (Trall. 2.) Neodvolává se on, jak Klement Ř. (I. Cor. 42. 44.) na apoštolské ustanovení úřadu biskupského; úřad ten mu sám sebou potřebu a nutnost svou obnáší, tak jako Božské založení samého křesťanství. Jednotou se značí pravda církve a ta bez biskupa možna není. Jenom kde ten církevní Bohem a Kristem volený (Mag. 2, 3.) pořádek vládne, tam se spatřuje obraz Kristův. (Magn. 6.) Biskup netoliko z milosti Boží ustanoven jest, nýbrž jest sám v milosti Boží (Magn. 2.), jehož pro Boha a Krista poslouchati máme (Magn. 3.) — Pastýřská opatrnost sv. Ignátia se obzvláště v l. ku Polykarpovi jeví. Nekaždá rána tímže lékem se hojí. Prudčejší nápad ukájeti dlužno občinky (k. 2.). O jistých věcech, bludech a nepravostech u vyučování veřejném neradno se zmiňovati (k. 5.). Věhlasnosti ku správě duchovní nabyti lze pozorováním hýbání vlastního srdce (ib. k. 2.). Výborná to zásada, kteréžto šetříce správcové duchovní s úspěchem i samy sebe posvěcovati, i o spasení jiných se zasazovati budou. (Cf. Hebr. 2, 18. 4, 15.) Neméně pečování o církev sobě svěřenou za vzor sloužiti může. Péče jeho šla sice o všecky církve, předce nejvíce mu leží na srdci vlastní jeho církev Antiochenská; prosí církví jiných, aby se za ni modlily, aby ji buď písemně, buď ústně vyslanci potěšovaly, aby ji z obdrženého pokoje blahoslavily. I šetrnost a útlá něžnost povážení hodna jest u sv. Ignátia. Filipanům (k. 7.) mohl vytýkati, že jak se z k. 11. dovídáme, mnozí z nich s pohrdou jednali s jeho věrnými průvodčími, ale on raději jenom vesměs k svornosti, k varování se různic atd. napomíná.

Jakou hlubokou myslí nadán byl, patrno také z toho, co o výmyslech gnostických praví, kteréžto vystavuje jako výrodek vlastní nicoty původců. Titohle jsou mu bytosti bezpodstatné, bezživotné, démonové, čímž chtěli učiniti Boha starozákonního (Smyrn. c. 2. 5.);

mrtvoly jsou zbavené vší pravdy a života z Boha pocházejícího odcizené. A v skutku, kdyby gnostické sny jejich o hmotě, o hříchu a podobné byly opanovati měly, všecko by muselo v marný sen, v holé nic zajíti. Jestliže Kristus, jak tvrdili Doketové gnostičtí, jenom napohledné tělo nosil, a jenom napohledně trpěl, nemohl býti Spasitelem světa; my posaváde tedy ve smrti jsme, smrt a porušení posaváde mocnařují nade stvořením; — protož je i mrtvonoše či smrtonoše jmenuje.

Ale k tak hlubokému vniknutí v tajemství Boží, k takové výši zbožnosti jenom pokora dospívá, k takovému nebeské tužby horování jenom pokora vyniká. Jí dána křídla orlice, ji toliko uchopuje Duch svatý jako orlice mladé své a povznáší k tajemným výšem své svatosti. Z toho již domýšleti se, jakou pokoru pěstoval v srdci sv. Ignát. On na jediném toliko místě, jenom tam, kde nevyhnutelná potřeba toho byla, biskupem se jmenuje (Rom. 9.), ač jinde dosti také příležitosti k tomu se naskytalo. Ve své poníženosti raději se k jahnům přirovnává, je spoludělníky svými nazývaje. (Magn. 2.) Sobě zdá se býti nedochůdčetem, nehodným, po Antiochianech biskupem jejich se jmenovati. (Rom. 9.) Zjevně také o své nedočkavosti, o pokušeních svých, o prudkosti letory své se projevuje (Trall. 4.), jako druhdy sv. Pavel. (II. Cor. 12, 7.) Avšak nedočkavost ta byla svatá, a strany pokušení a letory mohl říci (Rom. 7.), že láska jeho (pochotí pozemských) ukřižována. Bojí se pak (Rom. 6.), že by blízek jsa smrti, žádati mohl, aby život časný dán byl jemu. Takto se pokora bojí, vědouc, že všecky dobré úmysly, dokavad na zemi putujeme, v nebezpečí se nacházejí, a že poklad milosti Boží ve hliněných nádobách nosí. (II. Cor. 4, 17.)

Sv. Ignát více Syřan jsa nežli Řek, asiatského slohu východního užívá, a tudy znamenati všudy orientálnou citův přeplněnost a takovou bohatost pomyslů, že za každým novým čtením nová se ti namane myšlenka. Jakkoli okrasy antické a starořecké lepoty nadarmo hledati v listech jeho: dýchají předce vděkem duchovním, a duše krásná, milostná (nejenom vroucná) se v nich bleskotá. — Účel-li básnictví jest podnášeti mysl lidskou v říši ideálů až ku prakráse, jejížto známky všady rozlity, tedy nazvati lze sv. Ignátia básníkem první třídy, ješto nejušlechtilejším zápalem básnickým až k nejvyšším vysostem horuje; neschází mu leč rozměru, nebo rythmus duchovní dobře vnímati jest, jenž jako nadzemská andělská hudba duši slastí naplňuje. To platí zvláště o listu k Řím. Slovem, po Písmu sv. není nad tyto listy nic milostnějšího, výbornějšího, lahodnějšího.

List sv. Ignátia k Efeským.

Ignát, jenž i Theofor, církvi velkostí Boha Otce a plností jeho požehnané (cf. Ef. 1, 19. 3, 19. nn.), předzřízené před věky, aby navždy k nepominutelné, stálé slávě byla spojena, a pravým utrpením skze vůli Otce a Ježíše Krista Boha našeho vyvolena, církvi mnohoblahé v Efesu v Asii, mnohého pozdravení v Ježíši Kristu a v bezúhonné milosti. [1])

1. Přijal jsem v Bohu přemilé vaše jmeno [2]), jehož jste dosáhli cnostným obcováním, podle víry a lásky v Ježíši Kristu, Spasiteli našem. Následovníci Boha jsouce, krví Boží [3]) oživše, dílo bratrské jste dokonale provedli. Nebo uslyševše, že já pro společné nám jmeno a pro společnou naději ze Syrie jsem v okovech odvežen byl, s láskou v Kristu mne uvidět [4]) jste pospíchali. Doufám také, že dostihnu modlitbami vašimi, s divokými zvířaty v Římě se potýkati, aby se mi skrze mučenictví dostalo učeníkem býti toho, jenž vydal se za nás Bohu k daru a oběti. (Cf. Ef. 5, 2.)

Valnou církev vaši ve jmenu Božím jsem přijal v Onesimu, muži lásky nevýslovné, podle těla biskupu vašem; [5]) žádám, abyste ho podle Ježíše Krista milovali, a všickni jemu podobni byli. Pochválen buď, jenž vám dle zásluhy takového biskupa míti propůjčil.

2. Co do Burrha, spoluslužebníka mého, vašeho jahna podle Boha, [6]) ve všech věcech požehnaného: prosím, aby vám a biskupovi vždy ke cti sloužil. Také Krokus, Boha a vás dostojný, jehož jsem co vzor vaší ke mně lásky přijal, ve všem mě občerstvil, jakož jej druhdy Otec Ježíše Krista občerstviti račiž; spolu i s Onesimem, Burrhem, Euplem a Frontónem, v nichžto jsem vás všecky podle lásky viděl. Kéž ustavičně vás uživu, hoden-li jsem toho. — Slušno, abyste všelikým spůsobem Ježíše Krista zvelebovali, kterýžto i vás zvelebil; abyste v jednosvorném poslušenství byli dokonalí, [7])

---

[1]) Jiní čtou: v bezúhonné radosti.

[2]) t. j. přijal jsem vás slavné a milé Efeské v Onesimovi biskupu vašem; jmeno stojí za osobu a tuto za celou církev.

[3]) Krví Boží = smrtí Kristovou. (Cf. Act. 20, 28. a I. Petr. 1, 18. 19.)

[4]) Slovo to dokládá se z přelohy latinské a armenské; v originálu zajisté dopověď vynechána.

[5]) Biskupem ho zve podle těla, t. j. vidomým, jelikož zastupuje místo nevidomého biskupa, t. j. Ježíše Krista.

[6]) Jahen dle Boha, t. j. jahen Bohu líbezný.

[7]) Slova ta, vzatá z I. Kor. 1, 10., nenalezají se v lat. a arm. překladu a vklouzla bez mála nějakým přepisovatelem do textu.

v témže smyslu a mínění, a všickni totéž o něm mluvili, abyste biskupu a kněžím poddáni jsouce, ve všem posvěceni byli.

3. Nevelím vám, jako jsa něčím. Nebo ač pro jmeno Ježíše Krista svázán jsem, nejsem ještě dokonalý v něm. Nyní teprvé počínám učeníkem býti, a mluvím k vám, jako k souučitelům svým. [1]) Měl bych zajisté já od vás vírou, napomínáním, trpělivostí a dlouhomyslností vaší pomazán [2]) býti; ješto mi však láska k vám mlčeti nedává, předešel jsem vás a nabízím, abyste se sbíhali se smyslem Božím. [3]) Nebo Ježíš Kristus, život náš nerozlučný [4]), jest smysl Otcův, [5]) jakož i po oboru země ustanovení biskupové ve smyslu jsou Ježíše Krista.

4. Proto slušno, abyste se sbíhali ku smyslu biskupa, což i konáte; nebo vaše chvalitebné a bohadostojné kněžstvo souhlasí s biskupem, jako struny s kytarou. Tudy se vaší svorností a jednohlasnou láskou Ježíš Kristus opěvuje. Ano i jednotlivci sborem buďte, [6]) abyste souzvučni jsouce ve svornosti, píseň Boží přijmouce v jednotě, jedním hlasem skrze Ježíše Krista prozpěvovali; aby i vás uslyšel, a poznal vás z dobrých skutků, že údové jste Syna jeho. Výhodno tedy, v jednotě nezkalené setrvati, abyste vždy Boha účastni bývali.

5. Já-li jsem v času krátkém k biskupu vašemu přátelstvím, ne tělesným, alebrž duchovním přilnul: kterak mnohem více jest mi blahoslaviti vás, ješto s ním spojeni jste jako církev s Ježíšem Kristem, a Ježíš Kristus s Otcem, aby všecko v jednotě souhlasilo. Nikdo se mýliti nedej! Kdo se nenalezá vnitř oltáře, zbavuje se chleba Božího. Má-li modlitba jednoho nebo dvou takovou sílu (cf. Mat. 18, 19.): čím více modlitba biskupa a celé církve? Kdo tedy nepřichází do jednoho shromáždění, ten již pýchou se vynáší, a sám se odsoudil. Nebo psáno jest (Prov. 3, 34. Jak. 4, 6.):

---

[1]) t. j. kromě Krista vy učitelé moji jste.

[2]) pomazán, probuzen, potvrzen, posilněn.

[3]) sbíhali, sjednávali, shodovali s vůlí Boží.

[4]) t. j. my v něm žijeme a on v nás. (Jo. 15, 5. Col. 3, 4. a doleji Trall. 1.)

[5]) Kristus v celém živobytí svém vůli (smysl γνώμην) Otcovu toliko ve skutek uvodil. (Jo. 4, 34. 6, 39. 15, 30.) Z toho vylož, co hned o biskupech dí. Smysl toho: Kdo ve smyslu biskupově se nalezá, t. j. kdo s ním spojen a sjednán jest, jest také sjednocen s Kristem, a kdo spojen jest s Kristem, ten jest sjednocen také s Otcem.

[6]) t. j. každý z vás skrze mír s Bohem dospívej ke vnitřní harmonii s sebou samým, kterážto jedině pokoj Boží uštědřiti může.

„Bůh pyšným se protiví.“ Snažme se tedy neodporovati biskupovi, abychom poslušníci Boží byli.

6. Čím více kdo biskupa se odmlčovati [1]) spatřuje, tím více ho cti. Nebo kohokoli hospodář na hospodářství posýlá, toho musíme tak přijíti, jako toho, kterýž ho poslal. — Patrno tedy, že ku biskupu jako k samému Pánu prohlídati máme. Onesimus pak sám náramně chválí zbožný řád váš, že všickni dle pravdy chodíte (III. Jo. 4.), a že nižádná mezi vámi neplíží se roztržka, nýbrž že neposloucháte žádného více leda Ježíše Krista, jenž pravdu mluví. [2]) (Cf. Jo. 8, 40. 44.)

7. Nebo někteří ošemetně Kristovo jmeno nosívají, konajíce díla Boha nedůstojná. Jich vy se varovati máte jako lité zvěři; jsou zajisté psové zběsilí, tajně kousající; těch máte se vystříhati, ješto těžko je uléčiti. Jeden jest lékař tělesný, tělesný spolu i duchovní, učiněný a neučiněný, Bůh v těle zjevený, ve smrti život pravý [3]), z Marie i z Boha; prvé stradatelný, nyní nestradatelný [4]) Kristus Ježíš, Pán náš.

8. Nikdo tedy vás nesvozuj, jakož se sváděti nedáváte, docela jsouce Boží. Nebo ješto nevplížila se mezi vás sváda, jenž by vás mohla zkormoutiti, tedy podle Boha žijete. Jsem vám povrhel, jenž skrze vaši po všechen čas slavenou církev musí očištěn býti. [5]) — Lidé tělesní nemohou duchovních věcí konati, aniž duchovní lidé skutků tělesných, jakož ani víra skutků nevěry, ani nevěra skutků víry. Cokoli pak vy také podle těla činíte, duchovní jest, ješto všecko ve Kristu Ježíši vykonáváte. (Cf. I. Thess. 5, 18.)

9. Dověděl jsem se, že někteří odtamtud [6]) se špatným učením u vás prošli, jimž jste nedopustili síti u vás, uši zatknuvše, abyste nevnímali semen jejich. Tak jste se dokázali býti kameny chrámu Otcova, uchystanými ku stavbě Boha Otce (cf. Ef. 2, 21. I. Cor. 3, 9.); podnešenými do výše strojem Ježíše Krista, jenž jest

---

[1]) t. j netrestati pohrdatelů důstojenství svého. (Sr. dolcji k. 15. a Filad. 1.)

[2]) Doslovně stojí: v pravdě mluví; považuje se pravda co živel, v němž při mluvení svém Kristus bytuje.

[3]) Jiní čtou: nesmrtný v životě pravém.

[4]) dříve podtrpný, nyní nepodtrpný.

[5]) Takto, zdá se, toto místo nejpřípadněji přeložiti. Jiní vykládají: vyvrhel váš jest posvěta vaše, t. j. všechno zlo vyvrhujíce, silnějšími a světějšími stanete se.

[6]) Tak mluví, nechtě místněji věc určiti, ač pak jiní to vykládají o Smyrně, kteréž město bylo jakoby sídlo Doketů.

kříž, za láno užívajíce Ducha svatého. [1]) Víra pak vaše jest zdvihadlo vaše a láska vaše jest cesta vzhůru k Bohu vedoucí. Všickni tedy spolupocestní jste, bohonositelé a chrámonositelé [2]), Kristonositelé, svatonositelé, [3]) dokona ozdobení přikázaními Krista Ježíše. Protož i plesám, že jsem udůstojen v listu tomto promluviti k vám, a spolu radovati se, že dle jiného života [4]) nemilujete leč jediného Boha.

10. Modlete se i za lidi druhé [5]) bez přestání; nebo doufati lze, že na pokání se dají, aby Boha dostihli. Propůjčte se jim, aby aspoň skutky vašimi poučeni byli. — Ke hněvům jejich lahodně se mějte, ke chlubnosti jich skromně, k rouháním jejich s modlitbami, ke bludům jejich okazujte stálost u víře, a k divokosti jejich povlovni buďte. — Nesnažíce se jich následovati (cf. Mt. 5, 44.), vlídností co bratří jejich shledáni buďme. Usilujme raději následovníky Páně býti (Mt. 5, 47.), ač by kdo byl namnoze křivdu snášel, oloupen a potupen byl (I. Cor. 6, 7. 8.), [6]) aby se nenalezlo mezi vámi nějaké buřeně satanovy, [7]) nýbrž abyste v čistotě a mírnosti všeliké, dle těla i ducha, ve Kristu Ježíši ostávali.

11. Časové jsou poslední. [8]) Ostýchejme a bojme se dlouhomyslnosti Boží, aby nám k odsouzení nebyla. Buďto se bojme příštího hněvu, anebo přítomnou milost zamilujme; jedno z obojího. Jenom ať ve Kristu Ježíši shledáni jsme, abychom žili životem pravým. Mimo něho nic se vám nezalibuj; pro něho nosím okovy, tyto perly duchovní. [9]) Kéž dáno mi v nich vstáti modlitbou vaší, kteréžto napořáde nechať účasten bývám, abych shledán byl v účasti křesťanů Efeských, jenžto s apoštoly vždy sjednáni byli skrze moc Ježíše Krista.

---

[1]) Sv. Ignát tuto království Otcovo biblickým spůsobem v obrazu velkého stavení předkládá. Smysl: účastnými se stáváte Otce skrze utrpení Syna jeho, prostředkováním Ducha svatého.

[2]) kteří v sobě chrám Boží nesou.

[3]) kteříž pravou života svatost v sobě nosí.

[4]) t. j. dle života křesťanského, jenž jest jiný, vyšší přirozeného; ku přírodnému se zrozuje člověk, k tomu ale obrozen bývá.

[5]) nekřesťany.

[6]) Jiní takto: snažme se býti následovníky Páně (komu více ukřivděno, kdo více opuštěn, kým víc pohrdáno?)

[7]) Zlí nejsou štípení otcovo (Mt. 15, 13.), nýbrž bylina nezdárná, neplecha, buřeň satanova. (Filad. 3. Trall. 6.)

[8]) Křesťan má vždy hotov býti, nevěda poslední hodiny. (Cf. Mt. 24, 42. II. Thess. 2, 2.)

[9]) (Sr. Polyc. Filipp. 1.) Proto sv. mučeník Babylas s okovy svými žádal pohřben býti.

12. Vím, kdo jsem a komu píši. Odsouzenec jsem já, vy smilovanci; já nebezpečím se zmítám, vy utvrzeni jste; vy jste průchod usmrcencům k Bohu. [1]) Spoluzasvěcenci jste Pavla [2]) svatého, mučeníka, vší blahoslavenosti hodného (v jehožto šlépějích kéž jsem nalezen, když Boha se súčastním), kterýžto v každém listu vás v Ježíši Kristu zpomíná. [3])

13. Vynasnažujte se častěji se k večeři scházeti a k zvelebování Božímu.[4]) Nebo když často spolu se shromažďujete, satanova moc se zmařuje a zkáza jeho jednotou víry vaší se ruší. Neníť nad pokoj, jímžto všecken svár mezi nebešťany i mezi pozemšťany vyhlazen bývá.

14. Nic toho není vás tajno, máte-li ku Kristu dokonalou víru a lásku, jenž jest počátek i konec života. Víra totiž počátek, láska jest konec (Cf. I. Tim. 1, 5. I. Cor. 13.) Obě v jedno spojené jsou z Boha, a všecko jiné, co ke zbožnosti náleží, z nich následuje. Žádný víru vyznávaje, nehřeší, a žádný lásku maje, nenávidí. Po ovoci strom se poznává (Mt. 12, 33.); tudy ti, jenž křesťany býti se vyznávají, ze skutků patrni bývají. Nezáleží zajisté na vyznávání, nýbrž na síle víry, věrným-li kdo až do konce shledán bude.

15. Lépe jest mlčeti a býti, nežli mluviti a nebýti. [5]) Krásnotě vyučovati, ten-li, kdo mluví, sám to činí. Jest pak jeden učitel, jenž mluvil a stalo se: i to, co mlče konal, Otce jest hodno. [6]) Kdo slovo Ježíšovo v sobě má, může v pravdě jeho mlčení vnímati, aby doko-

---

[1]) V Efesu sv. Pavel se loučil (Act. 20.), maje pro Krista pronásledován býti; z Efesu sv. Jan na Pathmos vyhostěn; Efesem také jiné z východu k umučení posýláno. Smysl: Vámi dosahují posily ti, jenž pro Boha umírají.

[2]) (Cf. Ef. 3, 3. 4, 9. Col. 1, 28., kde sv. Pavel co znatel tajemství Božích se ukazuje a kde spolu vidno, proč svatým jmenován.) Smysl: účastni jste tajemství, jež ode Pána zvláště zjeveno a od sv. Pavla u vás kázáno bylo. Jiní: Spoluúčastníci jste s Pavlem v tajemstvích Božích, jelikož u vás kázal, vám velebnou Svátostí posluhoval, divy u vás činil atd.

[3]) Ve Kristu zpomínati = mysl někoho křesťanskou, čistokřesťanský život jeho vychvalovati (Cf. II. Cor. 2, 17.) Naráží ale spolu na požehnání křesťanské (Ef. 1, 3.), aneb jest smysl ten, jejž větší recense tu naskýtá, ana čte: kterýž vezdy na modlitbách svojich vás pamětliv jest. Jsou totiž Efešané část církví ode Pavla založených a Pavel veškery církve své Bohu na modlitbách odporoučí. Překlad: v celém listu chybný a nepravý jest.

[4]) modlitbami, díkůčiněním, prozpěvováním hymnův. Za onoho času pronásledování ke službám Božím se shromažďovati mnohým nesnázem, mrzutostem domácím, až i nebezpečenstvím podléhalo.

[5]) Nyní vystoupá proti žváčům a svárlivcům; chce pak říci těmi slovy: Dobrý křesťan jím v tichosti jest, nemluvě mnoho.

[6]) Kristus, když také divy činil, nestál o slávu lidskou. (Jo. 6, 15. — Mat. 9, 30.)

nalým byl,[1]) čině i tím, co mluví, i mlčením poznán bývaje. Nic Pána tajno není, nýbrž i skrytosti naše blízky jsou ho. — Čiňme tedy všecko, jako by on v nás obýval, abychom byli chrámové jeho, a on aby sám byl Bůh náš, což také jest a před obličejem naším se ukáže, pročež ho záslušno milujeme.

16. Nemylte se, bratří moji! Cizoložníci[2]) nebudou vládnouti královstvím Božím. Jestliže tedy ti, jenž dle těla takové věci činí, smrti propadli, čím více, někdo-li zlým učením víru Boží kazí, pro kterouž Ježíš Kristus ukřižován byl? (Cf. I. Cor. 10, 8. Hebr. 10, 28. 29.) Takovýto jsa naprzněn odejde do ohně neuhasitelného, jakož i ten, kdož ho poslouchá. (Cf. Ef. 5, 5. I. Cor. 3, 15. I. Tim. 4, 2.)

17. Proto přijal Pán mast na hlavu svou, aby církvi neporušitelnost zavanul.[3]) Nepomazujte se tedy zlovonnou naukou knížete světa tohoto! Nedejte se jím ukořistiti od života vám vytknutého. Proč nezmudřujeme všickni, dosáhnuvše poznání o Bohu, kteréž jest Ježíš Kristus? Proč hyneme zpozdile, neuznávajíce daru nám Bohem v skutku poslaného?[4])

18. Jest duch můj plihotou kříže,[5]) jenž nevěrcům jest pohoršením, nám ale spasením a životem věčným. (I. Cor. 1, 18.) Kde jest moudrý? kde badatel (Cor. 7, 20.)? kde chlouba těch, jenž věhlasnými slovou? Bůh zajisté náš Ježíš Kristus podle Božího řízení v životě Mariině nošen jest byl, z Davidova sice pokolení, ale skrze Ducha svatého. Narozen jest a pokřtěn, aby utrpením svým vodu posvětil.[6])

19. Bylo pak skryto před knížetem tohoto světa panenství Marie i porod její, podobně i smrt Páně, troje tajemství teď roz-

---

[1]) Tiché působení Boha pochopujeme teprv pojavše v sebe slovo jeho; bez poznání Boha v Kristu skrze víru nelze dospěti k dokonalosti v dobru.

[2]) Doslovně: kaziči rodin, narážeje spolu na kaziče víry. (Cf. I. Cor. 6, 9. 10. Herm. III. 5, 7.)

[3]) Prohlídá k Jo. 12, 17., kdež řeč jest o pomazání ku pohřbu slavnému: že Pán vstáti měl; vonnému pro církev: že odtud nadějí budoucího vzkříšení ovanuta byla.

[4]) Patrně tu naříká nad těmi, jenž k učení bludařů přestoupili a Krista vírou a skutky zapírali.

[5]) Plihotou, nečistotou kříže, t. j. musí duch můj skrze kříž od hříchů očištěn býti. Křížem rozumí smrt Páně. Jiní čtou: Jest duch můj klanitbou kříže, t. j. duch můj klaní se kříži tomu, jenž nevěrcům jest ku pohoršení. Tak syrský překlad.

[6]) Utrpením svým dokonal dílo výkupy a posvěty naší, a tím teprvé se křest stal koupelí obrození našeho. (Jo. 3, 5.)

hlášená, [1]) která v tichosti Boží vykonána byla. Kterak ale světu zjevena jsou? Hvězda zářila na nebi nade všecky hvězdy, a světlost její byla nevýslovná, a novota její působila úžas; všecky pak hvězdy ostatní se sluncem a měsícem za stoupenstvo sloužily hvězdě té. Ta pak rozšiřovala světlo své na všecky; a zkormoucení nastalo, odkud by ta novost jim tak nepodobná byla? Tudy všecko magictví se rozpadalo, [2]) veškera vazba zlosti se rozsmekla, nevědomost se zničila, a stará vláda zrušila se, an Bůh po člověcku se zjevil pro obnovení života věčného. (Cf. Hebr. 2, 14. I. Jo. 3, 8. Jo. 12, 46. Ef. 1, 10.) Tehdáž počátek bralo, co u Boha uchystáno bylo. Takto odtamtud všecko přišlo v pohýbání, ano zničení smrti zamýšleno bylo. [3])

20. Uzná-li mne Ježíš Kristus skrze modlitbu vaši za hodného, a jeho-li jest vůle, v druhém listu, jejž vám psáti hodlám, dále provedu, co jsem tuto počal o vzdělávání v nového člověka Ježíše Krista, [4]) skrze víru v něho a lásku k němu, skrze utrpení a vzkříšení jeho; obzvláště jestliže mi Pán zjeví, že vy všickni do jednoho zejmena [5]) skrze milost Boží shodujete se svorně v jednu víru a spojeni jste v Ježíši Kristu (kterýžto podle těla z pokolení jsa Davidova, syn člověka jest a Syn Boží), tak že biskupa a kněžstva posloucháte s myslí nerozdělenou, jeden chléb lámajíce, jenžto jest lék nesmrtelnosti, prostředek, abychom neumřeli, nýbrž věčně žili v Ježíši Kristu.

---

[1]) doslovně: tajemství křiku, t. tajemství hlučná. Satan nevěděl o nich ani svět ve službu jeho vydaný; nyní ale tajemství ta slavně zjevená předmětem křiku synů světa učeného se stala, jenž vně se nalezajíce, jim nerozumějí. Satan neznal panenství Mariina, ješto se mu zdála obyčejnou matkou býti; aniž chudobu a nuznost porodu Páně poznal; zhola pak nepoznal smrti Páně, t. j. moci smrti té, za to maje, že zvítězil, když Kristus na kříži skonal.

[2]) Magové byli kněží a mudrci perští, nejprvé ostatky podání starého Božského ostříhající, jejichžto umění ale později zbuřenělo, obírajíc se vykládáním snů, hvězdopravectvím a jinými tajemstvími čarodějnými. Slyš tedy magictvím všelikou lichou moudrotu.

[3]) Kristus nejdříve přemohl smrt a ztad jeho stoupenci také smrt a všecko zlo přemáhají. Ignát tu křesťanství co střed vystavuje, z něhož se všecko pohybuje, kam všecko směřuje a se vrací. Kristus centrum historie člověčenstva. To pěkně vyličuje sv. Ignát v ukázání se hvězdy a stoupenstva jejího. Jiní slyší to pohýbání na říši pekelnou; předěsili se zlí duchové, poněvadž Kristus příchodem svým smrt zkazil.

[4]) Máme totiž (I. Cor. 15, 47. Ef. 4, 24. Col. 3, 1.) ze člověka zemského v obraz nebeského člověka Ježíše Krista vzděláni býti, kterýžto v nás tvaru nabyti má. (Gal. 4, 19.) Nedostalo se však svatému Ignátiovi toho čeho sobě tuto žádá, aspoň starožitnost nám o tom nevypravuje.

[5]) každý z vás osobně a všichni společně.

21. Nad duši svou miluji vás [1]) a ty, které jste poslali ke cti Boží do Smyrny, odkud i píši vám, Pánu děkuje, Polykarpa, jako i vás miluje. Pamatujte na mne, jakož i Ježíš Kristus na vás. Modlete se za církev v Syrii, odkud mne ve vazbách do Říma vedou, mne posledního z tamějších věřících, an hodným uznán jsem ke cti jeho shledán býti.

Zdrávi buďte [2]) v Bohu Otci a v Ježíši Kristu, společné naději naší.

---

[1]) jiní: Duši svou bych dal za vás a za ty atd. Opět jiní: Kéž vám k otavení posloužím a těm atd. Slovo to ἀντίψυχον všelijak překladatele v nesnáz uvodilo.

[2]) ἔῤῥωσθε (cf. Act. 15, 29.). Ignát spolu i kořenný význam „silným býti“ se slovem tím spojuje.

List sv. Ignátia k Magneským.

Ignát, příjmím Theofor, církvi v Magnesii na Maeandru, [1]) požehnané skrze milost Boha Otce v Ježíši Kristu Spasiteli našem, v němžto ji pozdravuji a všeho dobra želám v Bohu Otci a v Ježíši Kristu.[2])

1. Poznav vaši blahozřízenou podle Boha lásku, umínil jsem s plesáním u víře Ježíše Krista promluviti k vám. [3]) Udůstojen jsa jmena nejvznešenějšího ve vazbách, jež nosím, církve zvelebuji, [4]) a prosím jim sjednocenost těla a ducha Kristova, [5]) jenž jest náš život věčný, sjednocenost víry a lásky, jenž všecko přesahá, obzvláště pak (sjednocenost) s Ježíšem a Otcem, v němž všelikému příkoří knížete tohoto světa odolajíce a jeho zniknuvše, Boha se přiúčastníme.

2. Udůstojen jsem byl spatřiti vás v Damovi, biskupu vašem, Boha hodném, a ve ctihodných kněžích Bassu a Apolloniu, a ve spolusluhovi svém [6]) jahnu Sotionovi, kteréhož bodej déle uživu,

---

[1]) V Jonii, k rozeznání jiných měst téhož jmena, na př. v Macedonii, v Lydii atd.

[2]) Ve Kristu pozdraviti jest tolik, co křesťanskou příznivostí křesťany jako křesťany pozdraviti.

[3]) Vírou Ježíše Krista tuto se rozumí zbožný, Kristem v lidstvu zarozený život. Smysl: umínil jsem promluviti k vám s myslí právě křesťanskou.

[4]) Opěvám; zaujat radostí nebeskou tak se vyjadřuje. Míní pak listy své k rozličným církvím poslané. Jmenem se znamená důstojnost, a tuto ne tak o příjmí svém Theofor, jako raději o hodnosti mučenické řeč vede.

[5]) Poněvadž na tom nejvíce záleží, abychom právě o vtělení Kristovu věřili, a skrze tu víru spasení došli (Jo. 3, 16.; 17, 2. 3.), proto sv. Ignát tuto a jinde (na př. Smyrn. 1, 2. 5.) snažně vštěpuje nauku o tělu a duchu Kristově, t. j. o Božské a lidské přirozenosti v Kristu a vystříhá církve od tenkráte povstalých záludných výmyslů a zhoubných fantastických ostrovtipnůstek Gnostiků, kteřížto hmotu všelikou jako ode zlé bytosti stvořenou zhola v sobě za zlou pokládali. Tolikéž i o lidském těle nesličně smýšlejíce, Krista Ježíše buď všeho pravého těla odsuzovali, jediné napohledné, zdánlivé jemu připouštějíce; aneb (jako Cerinth) Ježíše za pouhého člověka měli, jemužto ale na křtu v Jordáně aeon Kristus od dobrého Boha poslaný se připojil, ale při umučení opět od něho odstoupil. Sv. Ignát nerůdnost učení toho hlubokomyslně vystavuje co výrodek vnitřní těch mudrochů ničemnosti. (Cf. Smyrn. 5.)

[6]) Z pokory se tuto (a jinde, na př. Smyrn. 12. Filad. 4.) sv. Ignát, ačkoli biskupem jsa, k jahnům připojuje.

an biskupa jest poslušen jako milosti Boží, [1]) a kněží jako příkazů Ježíše Krista. [2])

3. Sluší ale i na vás, nenadužívati věku biskupova, nýbrž podle moci Boha Otce [3]) všelikou úctou se mu propůjčovati, jakož jsem i na zbožných kněžích shledal, že nenamítajíce patrného mládeneckého věku, jeho co moudří v Bohu [4]) poslušni jsou (cf. I. Tim. 4, 12.), avšak ne jeho, nýbrž Otce Ježíše Krista, jenž biskupem všech jest. Ke cti toho, jenž nás zamiloval, slušno vám, onoho bez pokrytství poslouchati; nejen zajisté vidomého biskupa někdo šálí, nýbrž klame i nevidomého. V těch věcech nepřistojí prohlédati k tělu, [5]) ale k Bohu, jenž i skryté věci zná.

4. Slušno tedy nejenom křesťanem se nazývati, ale také jím býti. Jakož pak někteří zajisté k biskupu se hlásí, [6]) avšak všecko bez něho vykonávají. Takovíto nezdají se mně dobré míti do sebe svědomí, nescházejíce se pořádně podle ustanovení. [7])

5. Ješto všecky věci konec vezmou, také nám dvoje věci, smrt a život, předloženy jsou, a každý se na své místo dostane. (Act. 25. Clem. hor. 5. Polyc. Filip. 9.) Nebo jako jest dvojí peníz, jeden Boží, druhý světa, a každý má vtlačený vlastní ráz svůj, tak nevěrcové ráz světa nosí, věřící ale v lásce ráz Boha Otce skrze Ježíše Krista, jehožto života v nás není, hotovi-li nejsme, ochotně podle utrpení jeho umříti. [8])

6. Poněvadž jsem v nadzmíněných osobách u víře a lásce vaši obec celou spatřil, [9]) proto napomínám Vás, usilujte všecko v jednotě Boží vykonávati, ješto biskup na místě Božím předkuje, a kněží místo rady apoštolské zaujímají, jahnům pak, mně přemilým, služba Ježíše Krista svěřena jest, kterýžto byv přede všemi věky u Otce, naposled se ukázal. Všickni tedy stejný mrav Boží přijavše, vážnost sobě vespolek prokazujte. Nikdo po lidsku nepohlížej na bližního, nýbrž v Ježíši Kristu se ustavičně milujte. Nic nebuď

[1]) jako milosti Boží, kteroužto onen biskupem ustanoven.

[2]) t. j. jak onoho příkazu, jímž kněží ustanoveno v církvi.

[3]) kteroužto v něm považovati a ctíti máme.

[4]) Moudrý v Bohu naproti se klade moudrosti světa tohoto, jenž chytrost toliko pouhá jest.

[5]) t. j. člověku.

[6]) jej Bohem ustanovena býti vyznávají.

[7]) totiž dle ustanovení Páně a apoštolův se nesborujíce.

[8]) Naráží na onu daň (Mt. 22, 20.), která (Exod. 30, 13.) do chrámu platiti se měla v penízi posvátném, jehož ale v nedostatku za římský (světský) peníz změňováno. (Cf. Mth. 21, 12.)

[9]) t. j. víru a lásku celé církve Magneské.

mezi vámi, co by vás děliti mohlo, nýbrž s biskupem a s představenými podle vzoru a nauky nesmrtelnosti se sjednoťte. [1])

7. Jakož tedy Pán bez Otce, s nímžto sjednocen byl, ničeho nečinil ani sám skrze sebe, ani skrze apoštoly své, tak ani vy bez biskupa a kněží nic nečiňte; aniž usilujte, aby věc vámi různo učiněná slušnou se zdála. [2]) Na témže místě mějte jednu modlitbu, jedno vzývání, jednu mysl, jednu naději v lásce a v radosti bezúhonné. Jeden jest Ježíš Kristus, nad něhož nic není lepšího. Protož chvátejte všickni jako do jednoho chrámu Božího, [3]) jako k jednomu oltáři, jako k jednomu Ježíši Kristu, jenž od jednoho Otce pochází, v jednom jest a k jednomu se vrátil. [4])

8. Nedávejte se jinakým učením [5]) mámiti, aniž bájemi starými, ješto neužitečné jsou. Nebo jestliže posaváde podle zákona židovstva žijeme, vyznáváme, že jsme milosti nepřijali. (Cf. Gal. 5, 4.) Sami zajisté velebožní prorokové žili podle Ježíše Krista; [6]) protož i pronásledováni byli, jeho milostí jsouce nadchnuti, aby nevěrce přesvědčili, že jeden Bůh jest, jenžto se zjevil skrze Ježíše Krista Syna svého, kterýžto jest slovo jeho věčné, nepochodilé z mlčení, [7]) a ve kterémž tomu, jenž ho poslal, zúplna se zalíbilo. (Mt. 17, 5.)

9. Jestliže ti, kteřížto ve starých řádech žili, [8]) k obnovené

---

[1]) t. j. jednota s biskupem obrazem buď toho života, jejž svatí vedou v jednotě s Bohem, a jiní jednotu vaši s biskupem nazírajíce, docházejtež přesvědčení o životě onom.

[2]) Neusilujte různění svého nějakou napohledností obělovati. T. j. byť se vám zdálo, že i bez biskupa a kněží něco rozšafného provedete, nemáte předce ničeho bez nich podjímati se.

[3]) jiní: jako jeden do chrámu Božího.

[4]) Poslední dvě slova opáčiti takto: k jednomu se vrátil a u jednoho bytuje.

[5]) Sv. Ignát velí tuto utíkati učení záludného bludařů takových, kteřížto jakousi směsici ze křesťanství a ze židovství sosnovali, na př. Ebionitů, Nazareů atd. Ti zajisté ode křesťanů druhých se odloučivše, zvláštní sekty zarazili, často i stežejných nauk křesťanstva (na př. Ebionité božství Kristova) se odčítajíce.

[6]) Kristus, středem jsa duchovního života lidstva, byl také ve St. Z. světlem každého člověka osvěcujícím. (Jo. 1, 4. 5. 9.)

[7]) Kristus z mlčení nepošel, jelikož od věčnosti z Otce pochází; neníť Kristus podoben slovu naší mluvy, kteréžto s mlčením počíná a s mlčením se skončuje, není pozdější než mlčení, t. j. věčný jest. Tuto buď sv. mučeníkovi namanulo se, jako ve kmitu duchem svým zbožným a často horovným do vnitřní, nepřístupné bytnosti Božství nahlédnouti, aneb naráží na bludy Simona čarodějníka tehdá se vyskytlé, o nichž po vydání knihy Hippolytovy 1851 místnější jsme nabyli zprávy.

[8]) podle Starého Zákona.

přišli naději, nesobotujíce již, [1]) nýbrž žijíce podle dne vzkříšení Páně, kdežto i náš život vzešel skrze něho a smrt jeho (již někteří zapírají [2]): kterak my, jenž tím tajemstvím [3]) jsme víry došli, a pro ně v trpělivosti setrváváme, abychom jakožto učeníci Ježíše Krista, jediného učitele svého, nalezeni byli, kterak budeme, pravím, my bez toho žíti moci, jehožto i proroci očekávali, učeníci jeho skrze Ducha svatého byvše? Protož také ten, jehožto záslušně očekávali, přibyv, je z mrtvých vzkřísil. [4])

10. Nebuďme tedy necitelni dobroty jeho! Nebo kdyby on nás dle skutků našich následoval, nebylo by nás více. Protož učeníci jeho jsouce, učme se podle křesťanství žíti. Nebo kdo po jiném, nežli po tomto sluje jmenu, [5]) ten Bohu nepřináleží. Odstraňtež tedy kvas zlý, zastaralý a zakyslý a proměňte se (I. Cor. 5, 7.) v přesnici novou, jenž jest Ježíš Kristus. V něm dejte se osoliti, aby se nikdo z vás nenakazil (Marc. 9, 49.), ješto někdy podle vůně souzeni budete. (II. Cor. 2, 15.) Nemístno vzývati Ježíše Krista a židovati; [6]) nebo křesťanství nevěří v židovství, nýbrž židovství ve křesťanství, [7]) aby všeliký jazyk vírou s Bohem spojen byl. [8])

11. Těch věcí však, nejmilejší, nepíši, jako bych byl poznal, že někteří z vás toho smyslu jsou; nýbrž hodlám jako nejmenší mezi vámi vystříhati vás, abyste udicem nicoucí nauky nepodpadli, [9]) nýbrž pevně přesvědčeni stáli v narození Syna Božího, v jeho utrpení a vzkříšení, stalém za vladaře Pontského Piláta, ve věcech, kteréžto skutečně a nepochybně dokonány jsou Ježíšem Kristem, nadějí naší, ode kteréžto nikdo z vás odvrácen nebuď.

---

[1]) t. j. soboty neslavíce, čímž všeliký Zákon Starý míní jako hned dnem vzkříšení Páně všeliký stav novozákonní.

[2]) za napobledné je vydávajíce.

[3]) Tajemstvím smrti a vzkříšení Páně.

[4]) Slova ta očividně nejdou jediné na těch několika světců, jenž po vzkříšení Páně z mrtvých vstali, nýbrž se týkají těch, kteří v předpeklí příchod Páně očekávali. Nebo praví sv. Ignát, že Kristus přišed, přijda či raděj s nimi jsa παρών, je vzkřísil. Byl pak s nimi v podsvětí.

[5]) Slouti v biblickém mluvení spůsobu jest tolik co býti, a jmeno křesťanské tolik co povaha mravná křesťanská, mravné křesťanské chování. Aneb raděj mluví o haereticích, jenž jmena původců nosili.

[6]) po židovsku sobě počínati.

[7]) t. j. křesťanství neodkazuje na židovství co doplněk svůj; ale naopak celý Zákon Starý nebyl leč ustavičný odkaz na příští Kristovo.

[8]) t. j. aby věřící ze všech národů se shromáždili k jednomu středu, jenž jest Bůh. (Sr. Jo. 10, 16.)

[9]) Sr. Smyrn. I. Ef. 18. 19.

12. Kéž bych ve všech věcech vás užil, hoden-li toho jsem. Ač pak jsem svázán, k žádnému z vás, jenž svobodni jste, přirovnán býti nemohu. Vím, že proto nezpyšníte, máte zajisté v sobě Ježíše Krista; ano, raději se zardíváte, chválím-li vás, jako psáno jest (Prov. 18, 17.): „Spravedlivý sám na sebe žaluje.“

13. Snažte se utvrzenu býti v naukách Páně a apoštolů, abyste ve všem, cokoli konáte, dobrého zdaru nabývali, v tělesných věcech i duchovních, ve víře i v lásce, v Otci, Synu a Duchu sv., od začátku až do konce, i se ctihodným biskupem svým, a se blaho-uvitým duchovním věncem kněžstva svého, a s božnými jahny. Poddáni buďte biskupovi a sobě vzájemně, jako Ježíš Kristus podle těla [1]) Otci svému, a apoštolé Kristovi i Otci a Duchu svatému, abyste jednotou tělesnou i duchovní sjednoceni byli. [2])

14. Věda vás Bohem naplněné, zkrátka napomenul jsem vás. Pamatujte na mne na modlitbách svých, abych Boha došel, a na církev syrskou (podle kteréžto se jmenovati hoden nejsem). [3]) Nebo potřeba mi vaší společné v Bohu modlitby a lásky, aby mohla církev syrská od církve vaší orosena býti. [4])

15. Ze Smyrny, odkud píši vám, pozdravují vás Efeští, jenž přítomni jsou k oslavě Boží, [5]) jakož i vašincové a s Polykarpem, biskupem Smyrnenským, mě ve všem občerstvili. I ostatní církve pozdravují vás ke cti Ježíše Krista. Buďte zdrávi v jednotě Boží, majíce ducha nerozdílného, jenž jest Ježíš Kristus. [6])

---

[1]) jako člověk.

[2]) O duchovní jednotě (Jo. 17, 11. 21.); avšak (Ef. 4, 13—17) ta jednota se také vně projevovati dlužna. Ve všech má Kristus napodoben býti, ale o té s Kristem podobě a srovnalosti život celý patrně svědčiti má, aby tak vnitřek v zevnějšku výrazu svého docházel.

[3]) Biskupem Antiochenským. (Cf. Ign. Rom. 9.)

[4]) rosou milosti Boží býti ovlažena.

[5]) přišli zajisté s Onesimem biskupem do Smyrny pozdravit Ignátia a duchovních jeho darův se přiúčastniti.

[6]) Koho obživuje duch Kristův, ten jistě jednotu chová i jeví. (Ig. Ef. 3. Trall. 1.)

List sv. Ignátia k Trallským.

Ignát, kterýž i Theofor, od Boha Otce Jesu Kristova milované, svaté v Trallích v Asii[1]) církvi vyvolené, bohadůstojné, jenž pokoje[2]) užívá skrze tělo, krev a utrpení Ježíše Krista, naděje naší v našem pro něho vzkříšení, kteroužto já v plnosti[3]) spůsobem apoštolů[4]) pozdravuji, všeliké blahosti jí želaje.

1. Dověděl jsem se, že v neúhonném a nerozdílném napořád smyslu trváte, netoliko obyčejem, nýbrž povahou, [5]) jakož mne zpravil Polybius, biskup váš; kterýžto podle vůle Boží a Ježíše Krista ve Smyrně se octnul, a se mnou v Ježíši Kristu [6]) svázaným takto se radoval, že jsem v něm celou církev vaši spatřoval. Když tedy jsem přijal skrze něho to, jež dle Boha jest, přání vaše, podobalo se mi, [7]) že jsem vás nalezl, kteréž jsem poznal následovníky Boha býti.

2. Biskupu zajisté poddáni jsouce jako Ježíši Kristu, vidíte se mi ne podle člověka, ale podle Ježíše Krista žíti, jenž umřel za vás, abyste vírou ve smrt jeho smrti ušli. Potřeba tedy vám ničeho bez biskupa nepodjímati, což i činíte. Ale i kněžím poddáni buďte, jako apoštolům Ježíše Krista, jenž jest naděje naše, v jehožto obcování se nalezejme. Také jahnově jakožto sluhové tajemství Ježíše Krista mají všelikým spůsobem u všech v zalíbení býti; nebo nejsou posluhovatelé pokrmů a nápojů, nýbrž sluhové církve Boží; proto mají se úhon jak ohně varovati.

3. Všichni podobně jahnům vážnost prokazujte jako ustanovení Ježíše Krista, a biskupovi jako Ježíši Kristu, Synu Otce, kně-

---

[1]) V Lydii nedaleko Maeandru.

[2]) božího, vnitřního, jehož člověčenstvo skrze tělo, t. j. příští a skrze krev t. j. smrt Krista Pána dochodí.

[3]) v plnosti, t. j. jejížto všechny údy já pozdravuji.

[4]) Nepřirovnává sebe k apoštolům, nýbrž jako nástupce apoštolů jim apoštolského pozdravení uděluje.

[5]) t. j.: Mysl ta svorná není u vás případná a nejeví se jenom zevnitř, přijata byvši snad jen pro odiv a na pohled, nýbrž s vaší povahou vnitřní srostla a dokonale se u vás jako ustálila, jako byste se s ní byli narodili.

[6]) Biblickým spůsobem řečeno, t. j. pro Ježíše Krista.

[7]) Jiní jiného čtení se držíce, takto vykládají: obdržev skrze něho pobohé (t. j. jež po Bohu či podle Boha jest) přání vaše splesal jsem, poznav vás následovníky Boha býti.

žím pak jako radě Boží a shromáždění apoštolskému. Bez nich není církve. Přesvědčen pak jsem, že v tom stejně smýšlíte. Obdržel jsem zajisté vzor lásky vaší, jejž i u sebe chovám, v biskupu vašem, jehožto zevnějšek již velikou naukou, jehožto lahodnost jest silou; myslím, že i bezbožníci ho ctí, kteří návidí, že sobě neodpouštím.[1]) Zdali o tom psáti moha, k té o sobě domněnce jsem dospěl, abych, ač odsouzencem jsa, vám jak apoštol poroučel?[2])

4. Mnoho vím v Bohu, ale sám sebe měřím,[3]) abych ve chloubě nezahynul. Nebo nyní mně nejvíce jest se obávati, a nikoli nepozorovati na ty, jenž nadýmají mne; kdo zajisté vychvalují mne, ti mne bičují. Rád sice trpím, ale nevím, zda jsem hoden toho. Horoucnost moje není sice mnohým patrna, avšak na mne tím prudčeji dorývá.[4]) Krotkosti mi tedy potřeba, jížto kníže tohoto světa zkažen bývá.

5. Nemohu-liž vám o věcech nebeských psáti? Avšak bojím se, abych vám maličkým škody nepřinesl. A vy propustíte mne z toho, abyste snad nemohouce toho pochopiti, se nezalknuli. Neboť i já, že v okovech jsem, ne již hned proto věcí nebeských, řádů andělských, sborů a poměrů knížatstev nebeských, věcí vidomých a nevidomých chápati umím.[5]) Ale i kromě toho dotud učeníkem jsem.[6]) Mnoho nám zajisté chybí, abychom se s Bohem nechybili.

6. Protož prosím vás, ne však já, nýbrž láska Kristova, abyste křesťanské toliko potravy požívali, a býlí cizího se varovali, kteréž jest bludařství. Slučujíť Ježíše Krista s jedovatinou svou, a za

---

[1]) Nemohli zajisté ani pohané neobdivovati se vznešenosti a stálosti mysli na mučenících.

[2]) Jiní jinak čtouce, překládají: Ze šetrnosti k vám v doléhavějších, ač moha, výrazech o tom se nepronáším atd. Vykladatelům těm sv. Ignát zdá se tu dotýkati nějaké z doslechu známé předešlé Trallanů k biskupu svému hořkosti, již prý ale veřejně přetřásati nevolí. Avšak lépe ku čtení rukopisu přiléhá, co v textu se nalezá.

[3]) Mohu o sobě veliké věci vynésti, jimiž mne Bůh obmyslil, ale uskrovňuji. (II. Cor. 10, 12.) Chrysostom dí, že sv. Ignát obcování s anděly důstojen byl.

[4]) Mravnou vnitřní půtku svou, jiným ukrytou, avšak od něho samého dobře pocítěnou tuto projadřuje sv. Ignát. (Podobně sv. Pavel II. Cor. 12, 7.)

[5]) Jiní: neboť i já nehned proto, že ve vazbách jsem a věci nebeské, řády andělské a stav knížatstev, věci vidomé a nevidomé chápati mohu, již učeníkem jsem atd.

[6]) t. j. nejenom tajemství oněch nepostíhám, nýbrž i v jiných věcech posavad učeníkem jsem. Jiní zprosta: U věcech těch učeníkem ještě jsem. Jiní jinak. (Viz pozn. před.)

svým důstojenstvím víry docházejí, [1]) jako ti, kteří k úmorné jedovatině medoviny přiměšují, jižto nevědomec s radostí přijímaje, záhubnou pochotí smrti se dopíjí.

7. Takovýchto se varujte. A to se vám povede, nedáte-li se nadmouti a přilnete-li nerozlučně k Bohu, k Ježíši Kristu, k biskupu a k ustanovením apoštolským. Kdo uvnitř oltáře [2]) jest, ten čistým jest; kdo se vně oltáře nalezá, nečist jest, to jest, kdo bez biskupa, kněžstva a jahnů něco před sebe béře, ten není čist ve svědomí.

8. Ne jako bych o něčem takovém mezi vámi se byl dověděl, nýbrž napřed vystříhám vás, jako rozmilé svoje, úklady ďábla předvídaje. Znova se tedy v lahodnost obleknuvše, obnovte se u víře, jenž jest tělo Páně, a v lásce, jenž jest krev Ježíše Krista. [3]) Nikdo z vás neměj něco proti bližnímu. Nedávejte pohanům příčiny, aby pro několik zpozdilců celé církvi Boží se urouhávali. Běda tomu, jehožto lehkovážností jmeno Boží v porouhání bývá. (Jes. 52, 5. Ezech. 36, 23.)

9. Ohluchněte, někdo-li vám mluví bez Ježíše Krista, jenž jest z pokolení Davidova, z Marie, jenž v pravdě se narodil, jedl a pil, v pravdě pod Pontským Pilátem byl pronásledován, v pravdě byl ukřižován a umřel, ani se dívali nebešťané, pozemšťané a podsvěťané; kterýžto také vstal z mrtvých, an jej Otec jeho vzkřísil, jakož i nás v něho věřící Otec jeho vzkřísí podle jeho podobenství skrze Ježíše Krista, bez něhožto pravého života nemáme.

10. Jestliže ale, jak někteří bohaprázdní, to jest nevěřící praví, jenom zdánlivě trpěl — sami zdánlivost jsouce — proč já v poutech se nalezám? nač žádám se potýkati se šelmami? Tedy nadarmo umírám? Nemluvím-li proti Hospodinu lhavě? [4])

---

[1]) Z bludařů mnozí nějakou zevnější vážnost buď měli, buď si osobovali, pro kterouž i ve bludech víru u jiných nacházeli. Naráží snad na Gnostiky, jenž vyšším poznáním se vychloubali a zbrojemi sofistiky na jiné vypadali. I mravní jejich přísnost jim u neopatrných duší víru získala. Jiní vykládají: mluvíce věci nehodnověrné.

[2]) Kdo spolkuje s církví. Tenkráte nebyl leda jediný ve chrámích oltář.

[3]) (Cf. Smyrn. 6. Ef. 14.) Smysl jest: na víře a lásce všecko záleží, a všecky cnosti z nich se rodí; tak zajisté v těle a krvi Páně celý Kristus bytuje. Spolu ale jak tělo a krev k sobě patří nerozlučně, tak i víra a láska nemají se od sebe odloučiti; láska jest krev, jenž má kolovati v žilách každého křesťana.

[4]) (Cf. I. Cor. 15, 32. Magn. 5.) t. j. mají-li onino pravdu, smrt Páně popírajíce, jistě bych já se na nepravdě nalezal a smrt moje by učení nepravé ohlašovala. Ovšem ale opak toho všeho jest. Lze větu poslední bez otázky vyložiti: věru nemluvím já křivých věcí o Pánu.

11. Utíkejte tedy zlých těchto výstřelků smrtelné ovoce nesoucích, z něhož kdo okusí, tudíž umírá. Ti nejsou štípení Otcovo (Mt. 15, 13.); kdyby byli, prokazovali by se ratolestmi kříže, a ovoce jejich bylo by neporušitelné. Křížem tím v utrpení svém vás zove Kristus, jehož jste údové. Nemůže tedy hlava odloučeně bez údův roditi se, an jednotu přislíbil Bůh, kterýmž jest On sám. [1])

12. Pozdravuji vás ze Smyrny spolu i s jinými tuto (ve vyslancích) přítomnými církvemi Božími, jenžto mne všelijak duchovně i tělesně občerstvily. Pro pouta svoje, která nosím pro Ježíše Krista, modle se, bych Boha účastným se stal, prosím vás, ostávejte ve svornosti a modlitbě vzájemné. Sluší zajisté na každého z vás, obzvláště pak na kněží, občerstvovati biskupa ke cti Otce, Ježíše Krista a apoštolů. Želám, abyste mne v lásce poslechli, abych toto napsav, nebyl na svědectví proti vám. [2]) Modlete se také za mne, lásky vaší potřebujícího ve smilování Božím, abych dědictví, jehož jsem tak blízek, hodným se stal, a nebyl zavrhnutým nalezen.

13. Pozdravuje vás láska Smyrňanů a Efešanů. Pamatujte na modlitbách svých na církev Syrskou, po nížto jmeno nejsem nositi hoden, posledním jsa z nich. Zdrávi buďte v Ježíši Kristu. — Poslušni buďte biskupa co Bohem ustanoveného, tolikéž také i kněžstva. Milujte se vespolek nerozdílným srdcem. Duše má skrze vás očištěna jest netoliko nyní, ale také když se u Boha octnu. [3]) Nebo posaváde v nebezpečí trvám, avšak věrný jest Otec, v Ježíši Kristu splniti moji a vaši prosbu. Kéž byste v něm (v Ježíši Kristu) neúhonnými nalezeni byli!

---

[1]) Kristus hlava, věřící jsou jeho údové. On bez nás, pro které podnikl smrt, do slávy vejíti nemůže, ano by se jemu něčeho nedostávalo; hlava zajisté bez údův obstáti nemůže. Takovou s údy jednotu sám zaslíbil (Jo. 17, 21. 23. 12, 26.) a dokonána bude tenkráte, když odevzdá vládu Otci a Bůh všecko ve všem bude. (Cf. I. Cor. 15, 24. 29.) Zjevné tuto svědectví o božské Krista Pána povaze.

[2]) Cf. Filad. 6.

[3]) Starostliv a bázliv jsa s strany spasení svého, zaklíná je, aby modlitbu svou s jeho modlitbou spojili; ano, když dojde vroucně žádaného cíle, ostane svazkem lásky s nimi spojen, a ješto přímluvám jejich přičítá spásu svoji, také svazkem vděčnosti.

List sv. Ignátia k Římanům.

Ignát, jenž i Theofor, církvi, která skrze velikost svrchovaného Otce a Ježíše Krista Syna jeho jediného milosti došla, [1]) kteráž milována a osvícena jest vůlí toho, jenž všecko umínil, co jest dle lásky Boha našeho Ježíše Krista; kterážto i předkuje v místě okresu římského; [2]) kterážto jest Boha hodná, důstojná, hodná všeho blahoslavení, vší pochvaly, hodná dojíti účelu, čistohodná, [3]) představená spolku lásky, [4]) po Kristu a po Otci nazvaná; [5]) kteroužto i pozdravuji ve jmenu Ježíše Krista Syna Otcova; těm, jenž podle těla i ducha ve všech přikázaních jeho sjednoceni jsou, vždy milostí Boží naplněni, a ode vší cizorodé barvy [6]) ocíděni, pozdravení hojného a neúhonného v Ježíši Kristu Bohu našem.

1. Modlitbou svou k Bohu dosáhl jsem uviděti vaše božné tváře, [7]) tak že více jsem obdržel, nežli jsem prosil; [8]) naději se

---

[1]) t. j. kteráž Božím smilováním ku všecko převyšujícímu poznání Boha (jehožto nevýslovná velkost a velebnost teprv křesťanstvím se zcela zjevila) došla a k účastenství věčného spasení povolána jest.

[2]) Nedí: Předkuje okresu římskému, nýbrž předkuje ve hlavním místě (t. j. městě, an τόπος často významu toho bývá [cf. Justin. Tryf. 80.]) okresu římského. Přednost ta nemůže býti ona, jenž biskupovi v každé církvi náleží, nýbrž vyšší nějaká, ješto sv. Ignát jí žádné jiné církvi nepřipisuje, a zajisté bez rozumu nemluvil. Přednost ta Stolice římské hned místněji se určuje: προκαθημένη τῆς ἀγάπης, nad spolkem lásky, nad společností milujících. Spolek ten lásky pak nic jiného nemůže znamenati leč společnost všech křesťanů, celou církev křesťanskou. Přednost tedy Stolice římské podle sv. Ignátia na všecky církve se vztahuje. Avšak bychom i slova προκαθημένη τῆς ἀγάπης jinak vykládali, přednost Stolice římské ze slov προκάθηται ἐν τόπῳ atd. jistá jest. Ano, již ten rozdíl mezi povahou listu k Římanům a povahou jiných listů předpokládá vysokou úctu sv. Ignátia k církvi římské. Jiným církvím nejednou důrazně radí, aby svatosti a čiré nauky pílely; v našem listě toho není. Ignátiovi zdálo se neslušeti předpis jim nějaký přičiniti, jako Petr a Pavel. Tudy dí (k. 4.): „Nevelím vám jako Petr a Pavel.“

[3]) t. j. ctihodná pro čistotu mysli.

[4]) Že ἀγάπη takto přeloženo býti může (a tuto podle kontextu musí), viz Smyrn. 12. Filad. 11. Trall. 13. Kdyby sv. Ignát byl jenom výbornost lásky Římanů chtěl chváliti, zajisté byl by buď místo προκαθημένη jiného slova použil, aneb aspoň na místo τῆς ἀγάπης užíval ἐν ἀγάπῃ.

[5]) χριστώνυμος, πατρώνυμος, t. j. jenž nese jmeno, které i Kristu i Otci přináleží. Tuto se rovně na přednost církve římské jmenem či na místě Otce a Krista jí připsanou ukazuje. (Cf. Philipp. 2, 10.)

[6]) Cizorodá barva značí jinorodé, liché učení. Podobenství vzato od neduhů, jimiž barva pleti se změňuje.

[7]) Z toho vidno, že někteří z Říma byli navštívili sv. Ignátia. Sv. mučeník jako jinde tak i tuto mluví, jako by všecky byl viděl, uviděv toliko ty, jenž od církve vysláni byli.

[8]) jiné čtení: tak že více obdržeti jsem prosil.

zajisté ve vazbách pro Ježíše Krista vás brzo pozdraviti, jest-li vůle Boží, udůstojniti mne, abych cíle došel. Začátek zajisté šťastně zaveden jest, jenom-li ještě milosti účasten budu, nezávadně losu svého dostihnouti. Nebo se obávám lásky vaší, aby mně k úrazu nebyla. [1]) Vám zajisté snadno jest učiniti, čeho žádáte, ale mně těžko Boha dojíti, chcete-li vy mne ušetřiti.

2. Nechci zajisté, abyste se lidem líbili, nýbrž Bohu, jakož se také líbíte. Nebo nikdy nebudu míti takové příležitosti, Boha dostihnouti, aniž vy lepšího skutku se propůjčiti můžete, jenom-li se odmlčíte. Nebo jestliže o mně mlčeti budete, stanu se Božím, [2]) pakli ale tělo moje zamilujete, znova musím běh svůj počíti. [3]) Neposkytujte mně lepších věcí, leč abych Bohu obětován byl, dokavad oltář uchystán jest; abyste ve sbor láskou se spojíce, prozpěvovali Otci v Ježíši Kristu, že biskupa Syrského za hodného Bůh uznal, od východu k západu obeslav jej. Krásnotě, se světa k Bohu zapadnouti, abych opět v něm vzešel. [4])

3. Žádnému jste ještě nezáviděli, [5]) jiných napomínali jste. Žádám já, abyste potvrdili toho, k čemu jste napomínáním nabízeli. Vyproste mi jenom sílu vnitřní a zevnitřní, abych tak nejenom mluvil, ale i volil, abych křesťanem nejenom slul, ale i shledán byl. Jím-li shledán budu, také jím slouti mohu, a tedy mohu věrným býti, když více neukáži se přede světem. Nic, co se ukazuje, věčno [6]) není; nebo vidomé věci trvají na čas, nevidomé na věky. (II. Cor. 4, 18.) Nebo i Bůh náš Ježíš Kristus, co u Otce jest, u větší se ukazuje záři. [7]) Křesťanství není jen dílo mlčení, nýbrž i velikosti. [8])

---

[1]) Obává se Ignát, aby Římané buď modlitbou, buď prosbou, buď penězi, buď násilím jemu v mučenictví nepřekáželi. To se zajisté stávalo, jak Euseb. (h. e. 6, 40.) svědčí.

[2]) Dokonav ku spatřování jeho dojdu.

[3]) na okole života, jehožto cíle jsem téměř dostihl. (I. Cor. 9, 24.)

[4]) Připodobňuje tu krásným podobenstvím život k oběhu slunečnímu, t. j. zapadnuv světu (umřev), v Bohu vzejdu na onom světě.

[5]) podstoupením mučenické smrti Boha dojíti.

[6]) jiné čtení: dobro.

[7]) Kristus odešed k Otci, vešel sice ve slávu svou; ale jeho sláva se projevuje na zemi vítězstvím křesťanství v pronásledováních a nepřemoženou stálostí mučeníků.

[8]) Křesťanství nezáleží jen v tichosti, nýbrž i v duchovním velicí. Nevidomá velkost a vznešenost křesťanské mysli jest sice stežejná stránka; avšak jest-li pravá vznešenost ta, jistě také vně se projeví; sice jinak by pouhá ochabělost byla, kterouž ode pravé křesťanské tichosti, s vysokou duše silou spojené, dobře rozeznávati sluší. Přidávají někteří rukopisové: když od světa nenáviděno bývá.

4. Píši církvím, všem hlásaje, že rád pro Boha umru, vy-li jenom mi nepřekazíte. Prosím vás, neprokazujte se mi s nevčasnou přízní. Dopusťte mi pokrmem šelem býti, jimiž dáno mi k Bohu se dostati. Jsem žito Boží, a zuby šelem rozemlín býti musím, abych čistým chlebem Kristovým shledán byl. Lichoťte raději šelmám, aby hrobem se mi staly, a nic neostavily z těla mého, abych zesnuv, žádnému obtížen nebyl. — Tenkráte pravým učeníkem Kristovým budu, když svět ani těla mého nespatří. Proste za mne Krista, abych nástroji těmito [1]) shledán byl obětí. Nevelím vám jako Petr a Pavel; oni byli apoštolové, já odsouzenec jsem; oni svobodní, [2]) já otrok až do nynějška; ale budu-li trpěti, stanu se svobodníkem Ježíšovým a vstanu v něm svobodným. Nyní v okovech učím se nežádati věcí zemských a pomíjejících. [3])

5. Od Syrie až do Říma, na zemi a na moři, za dne a za noci, se šelmami se potýkám, an k desíti leopardům [4]) přivázán jsem, jimiž jest rota vojenská (I. Cor. 15, 32.), jenž na dobrodiní jenom horšími se stávají. [5]) Avšak příkořenství jejich mně k naučení slouží; tím ale ještě nejsem ospravedlněn. (I. Cor. 4, 4.) Ó bodejž uživu divokých zvířat na mne uchystaných! Želám je hotové nalezti, a lichotiti budu jim, aby mne rychle sežraly, ne jak některých se ostýchajíce ani se nedotkly. Nebudou-li chtíti odporujíce, přinutím je násilím. Odpusťte mi! Vím, co mně prospěšno. Nyní počínám učeníkem býti. Nikdo mně z vidomých ani z nevidomých nezáviď, abych Ježíše Krista dostihnul. Oheň a kříž, útok šelem, roztrhání, roztahování, rozeptýlení kostí, zhmoždění údů, celého těla rozsápání, zlá muka satanova nechať se na mne shluknou; toliko ať Krista dostihnu.

6. Nic mi neprospějí rozkoše světa, [6]) nic království věku tohoto. Lépe mi v Kristu Ježíši umříti, nežli končinami světa vládnouti. Nebo co prospěje člověku, by celý svět získal, ale duši svou škodoval? (Mt. 16, 26.) Toho já hledám, jenž za nás umřel, toho žádám, jenž pro nás z mrtvých vstal. (Cf. II. Cor. 5, 14.)

---

[1]) Zuby šelem.

[2]) Prostí vší křehkosti lidské. Dvou apoštolův oněch dotýká, pověvadž v církvi předkovali. Z toho viděti, že oba apoštolové v Římě učili a co zakladatelé církve římské se považovali.

[3]) jiné čtení jen prostě klade: učím se nežádati ničeho.

[4]) Domnívají se někteří, že legie ta, ku kteréž vojáci ti patřili, jmeno leopardův nosila. Jiní o povaze vojínů Ignatia strážných to slyší.

[5]) Zdá se, že vojáci ti ode křesťanů dary obdrželi, aby se sv. Ignátiem vlídněji nakládali.

[6]) jiné čtení: končiny světa.

Mně narození nastává. [1]) Odpusťte mi, bratří! Nezabraňte mi žíti, nechtějte, abych umřel; ano, Božím chci býti, nezadejte mne světu. Dejte mi světla čirého dostati. Tam dostihnuv, budu člověkem Božím. Dopřejte mi následovníkem býti utrpení Boha mého. Má-li ho kdo v sobě, chápej, co chci, a měj útrpnost se mnou, věda, co mne skličuje.

7. Kníže tohoto světa mě uchvátiti chce, a mysl moji k Bohu obrácenou porušiti. Nikdo z vašinců přítomných mu nepomáhej. Stůjte raději po mé straně, to jest po Bohu mém. [2]) Nemluvte o Kristu Ježíši, světa chutnajíce. Nebuď žádné u vás závisti. Bych také přítomen jsa, jiného žádal, nedejte se namluviti. Raději tomu věřte, co píši vám. Nebo žijíc, [3]) vám píši, po smrti touže. Láska moje ukřižována [4]) a ve mně nehárá oheň paliva chtivý; ale živá a ve mně promlouvající voda (Jo. 7, 35.) [5]) praví v utrobě mojí: Pojď k Otci. Nelibuji sobě potravy pomíjející, aniž rozkoší tohoto života. Po chlebu Božím dychtím, po chlebu nebeském, po chlebu života, kterýž jest tělo Ježíše Krista, Syna Božího, jenž v posledních časech ze semene Davidova a Abrahamova učiněn; a po nápoji Božím, po jeho krvi dychtím, jenž jest láska neporušená a život věčný. [6])

8. Nechci déle po lidsku žíti. (Rom. 3, 5. Gal. 3, 15.) Toho se mi také dostane, jestliže vy mi přejete. Přejte mi tedy, aby i vám přáno bylo. Kratičkým psaním prosím vás: dejte mi víru. Zjeví pak vám, že pravdu pravím, Ježíš Kristus, ústo nelživé, skrze něhožto ve pravdě Otec mluvil. Modlete se za mne, abych toho dosáhl. Ne podle těla jsem psal vám, nýbrž podle mysli Boží. Dojdu-li utrpení, tedy jste mi přáli; zavržen-li budu, [7]) nenáviděli jste mne.

9. Pamatujte na modlitbách svojich na církev v Syrii, kteráž na místo mne Boha má za pastýře. Ježíš Kristus toliko jí bude

---

[1]) Den smrti považuje za den narození. Jiní vykládají: toť mi jest ziskem.

[2]) Doslovně: Buďtež raději mojimi, to jest Božími.

[3]) život maje v sobě pravý, rozvázán jsa ode vší lásky zemské; ješto bych potom mohl snad opět láskou ke světu, k životu tělesnému pojat býti.

[4]) Jiní láskou rozumějí Krista, jiní pochoť věcí světských.

[5]) Voda ta živá jest Duch svatý k mučenictví pobádající.

[6]) Na mnohých místech sv. Ignát o večeři Páně se vyjadřuje (Smyrn. 7. Ef. 5, 20. Fil. 4.) Touha jeho jde po skutečném s Kristem živým se spojení; proto nalezá v nejsvětější večeři nejvnitřnější sloučení se s pravým živým Kristem. Odtud jeho žádost, spatřiti nezakrytě, co se v nejsvětější svátosti pod rouškou smyslům ukrývá.

[7]) Jako utrpení nehodný.

biskupovati a láska vaše. [1]) Já pak se zardívám, mezi nimi jmenován býti; neboť nejsem toho hoden, jsa z nich jako posledním a nedochůdčetem. (Cf. I. Cor. 15, 8.) Ale však umilostěn jsem něčím býti, jestliže Boha dostihnu. Pozdravuje vás duch můj a láska církví, jenž mě pro jmeno Ježíše Krista přijaly, netoliko jako pocestného; [2]) nebo i ty církve, jenž cesty, již jsem dle těla vykonával, blízky nebyly, po městech mě doprovázely.

10. To vám píši ze Smyrny skrze Efešany hodné blahoslavenu býti. Mimo jiné mnohé jest u mne také Krokus, jmeno mně drahé. Co do těch, jenžto mne ze Syrie do Říma ke cti Boží předešli, myslím, že jste se s nimi již seznámili. Dejte jim věděti, že blízek jsem. Nebo všickni jsou Boha i vás hodni, a slušno, abyste je ve všem občerstvili.

Tohle jsem vám napsal devátého před kalendami Septembrovými (t. j. 23. srpna). Mějte se dobře až do konce v trpělivosti pro Ježíše Krista. Amen.

---

[1]) láska modlitbami a přímluvami se vyskytající (cf. I. Jo. 5, 14. 15. Jac. 5, 16.), nýbrž i velepastýřská péče velebiskupa vašeho. Ta myšlenka tane tu na mysli sv. Ignátiu.

[2]) nýbrž jako bych jich biskupem byl, s takovou láskou a útulností se mně propůjčili.

List sv. Ignátia k Filadelfianům.

Ignát, jenž i Theofor, církvi Boha Otce a Pána Ježíše Krista ve Filadelfii v Asii, [1]) jenž milosrdenství došla a v jednotě Boží utvrzena jest, a neustavně nad utrpením Pána našeho plesá, [2]) a jeho vzkříšením plného přesvědčení o milosrdenství Božím nabyla; kterou já pozdravuji skrze krev Ježíše Krista; [3]) kterážto jest ustavičnou a nepomíjející radostí mou, zvláště sjednocena-li jest s biskupem, s kněžími a jahny jeho po úchvale Ježíše Krista ustanovenými, kteréžto duchem svým svatým podle své dobrolíbeznosti u stálosti utvrdil.

1. Biskupa vašeho poznal jsem co muže, jenž správy církevní nedošel o své újmě, ani skrze člověka (Gal. 1, 1.), ani pro slávu marnou, nýbrž láskou Boha Otce a Pána Ježíše Krista. Nad jeho povlovností jsem se užasnul, jenžto mlčením více působí, nežli mluvitelé marných věcí. S přikázaními zajisté tak krásně souhlasí, jako kytara se strunami. Proto duše má blahoslaví zbožnou mysl jeho, vědouc ji býti cnostnou a dokonalou, jakož i nepohnutelnost a poklidnost jeho, kterýž podle vlídnosti Boha se spravuje.

2. Jakožto synové světla a pravdy utíkejte různic a zlonauk; kde pastýř jest, tam následujte jako ovce. Nebo mnozí vlkové na pohled hodnověrní zajímají běhatele Boží rozkošemi záhubnými (II. Tim. 3, 6.); ale svornost vaše nedá jim místa. (Act. 20, 29.)

3. Zdržujte se bylin zlých, jichžto Ježíš Kristus nepěstuje, any nejsou štípení Otcovo. (Mt. 15, 13.) Ne, jako bych u vás byl různici nalezl, nýbrž procíděnost. [4]) Nebo kdo patří Bohu a Ježíši Kristu, ti s biskupem jsou. Koližpakkoli na pokání se dadouce, v jednotu církve vstoupí, i ti Boží budou, napotom dle Ježíše Krista žijíce. Nedejte se svésti, bratří! Kdo rozkolníka následuje,

---

[1]) Asie se slyší prokonsulárná, jenž zahrnovala krajiny maloasiatské při moři egejském. K těm krajinám patřila také Lydia a v ní u paty hory Tmólu stála naše Filadelfie. Jest to jedno ze sedmera měst, k nimž sv. Jan apokalypsu napsal. (Ap. 1, 11. 3, 7.)

[2]) t. j. nerozlučně ku Krista Pana utrpení lne. (Cf. Ef. 3. Magn. 15. Trall. 1. Rom. přípis.)

[3]) t. j. v Kristu Spasiteli našem, jenž prolitím krve své naším Spasitelem se stal. Sv. Ignát pozdravení svému tímto spůsobem chce působivosti přičiniti, v tom smyslu, jako my říkáme: Prosím vás pro pět ran Kristových.

[4]) čistotu, čirotu, nezkalenost, neporušenost; co různice bylo, to se procedilo a pouhá čirota zůstala.

nebude děditi království Božího; kdo chodí v cizí domněnce (Trall. 6.), s utrpením se neshoduje. [1])

4. Snažte se tedy jednu eucharistii slaviti. Jedno zajisté jest tělo Pána našeho Ježíše Krista, a jeden kalich pro sjednocenost krve jeho (I. Cor. 10, 16.), jeden oltář, jakož jeden biskup s kněžstvem a s jahny, spolusluhami mojimi; abyste, cokoli konáte, [2]) podle Boha vykonávali.

5. Hojnou, bratří, láskou k vám přetékám, a v plesání posiluji vás, avšak ne já, nýbrž Ježíš Kristus, pro něhožto svázán jsa, mnohem více obávám se, an ještě dokonalým nejsem. [3]) Leč modlitba vaše dokoná mne pro Boha, abych losu, jímž mě smilování Boží obmyslilo, dosáhl, uteka se k evangeliu jako k tělu Kristovu, a k apoštolům, co ku kněžstvu (radě) církve. [4]) Ale i proroky milujme, poněvadž i oni evangelium ohlašovali, v Krista doufali, jej očekávali, a v něho věříce, spasení došli v jednotě s Ježíšem Kristem. Byli zajisté lásky a podivu hodní světci, jenž od Ježíše Krista svědectví dosáhli (Luc. 24, 25—27.), a v evangeliu společné naděje spolu zahrnuti byli.

6. Někdo-li ale u vás židovství káže, neposlouchejte ho. [5]) Lépe jest od muže obřezance křesťanství slyšeti, nežli od neobřezance židovství. Oba-li však nehlásají o Ježíši Kristu, jsou náhrobky toliko a sochy pohřebné, na nichžto jenom jmena lidí napsána jsou. Utíkejte tedy hanebných lstí a úskoků knížete světa tohoto, abyste usouženi jsouce chytrostí jeho, neochabovali v lásce; raději s nerozdílným srdcem na jednotě se stanovujte. Děkuji pak Bohu svému, že se strany vás dobré svědomí mám, a žádný ani

---

[1]) Různě a roztrhávaje církev, protiví se pravdě, že Kristus krví svou církev založil.

[2]) u věcech církevních.

[3]) podle jiného čtení: an ještě uchvácencem jsem, ještě totiž mne uchvacují, sápají, smýkají, vlekou a všelijak mne Krista zbaviti usilují.

[4]) Evangeliem rozumí obsah života a skutků Kristových a nazývá je tělem Páně, poněvadž se jím Kristus předmětně vystavuje a smyslně takořka ku pochopení naskytá. Skrze apoštoly slyší ústní jejich o Kristu vypravování a nazývá je kněžstvem, poněvadž apoštolé jsou pro veškeru církev to, co pro jednotlivé církve jest presbyterium. Smysl jest: Přivětuji se k věcem od Krista hlásaným a činěným, jako by Kristus dosavad žil, a k vypravováním apoštolů tak se přikazuji, jako by posavad církev spravovali. Avšak i prorokův St. Z. se přitýkám, any jejich výroky stvrzují pravdu evangelia. Jiní rozumějí zde spisy evangelistů, listy apoštolské a písma prorocká.

[5]) Ošemetným Písma vykládáním někteří Gnostikové potřebu obřezání a jiné doličovali.

skrytě ani veřejně chlubiti se nemůže, jako bych někoho byl obtížil, buď ve věcech velkých, buď v nepatrných. [1]) (Cf. I. Cor. 12, 13.) Také za všecky, mezi nimiž jsem mluvil, se modlívám, aby to nebylo na svědectví proti nim. (Trall. 12.)

7. Ačkoli mne podle těla někteří oklamati chtěli, duch předce, jsa od Boha, nedá se klamati. Víť, odkud přichází a kam jde (Jo. 3, 8.), a trestá věci skryté. Volal jsem u vás jsa, hlasem velikým [2]) mluvil jsem: Biskupa poslouchejte a kněžstva a jahnů. Někteří domněli se, že tak mluvím, předvídaje roztržky. Ale svědek jest mi ten, pro něhožto svázán jsem, že jsem nevěděl o tom podle těla, nýbrž duch mluvil ke mně a pravil: Nic nevykonávejte bez biskupa; ostřihejte těla svého co chrámu Božího (I. Cor. 6, 18. 19.); milujte jednotu, utíkejte roztržek, buďte následovníci Ježíše Krista, jak i on jest Otce svého.

8. Činil jsem, co na mně bylo, jakožto člověk k jednotě určený. Kde různice a hněvy jsou, tam Bůh neobývá. Proto Bůh všem, jenž se kají, odpouští, jestliže se obrátí k jednotě s Bohem a ku společenství s biskupem. Důvěřuji v milost Ježíše Krista, jenž každé pouto vám sejme; předce ale napomínám vás, nic nečiniti ze svárlivosti, nýbrž všecko podle učení Kristova. — An jsem některé zaslechl říkati: „Nenajdu-li toho ve Starých, neuvěřím evangeliu," i an pak jsem já pravil jim: „Jestiť tak psáno," [3]) odpověděli mně: „Na otazu jest." [4]) Mně pak Písmy starými jest Kristus, [5]) nedotklivou starobylostí jest mi kříž jeho a smrt a vzkříšení a víra skrze něho na svět přišlá; těmito žádám s pomocí modlitby vaší ospravedlněn býti.

9. Kněží vzácní ovšem jsou, však vznešenější jest velekněz, [6])

---

[1]) Tu viděti, jakož i z kapit. 7., že sv. Ignát osobně ve Filadelfii byl. Slyší to někteří o nevzkládání židovského jha na ně.

[2]) hlasem Božím, má starý lat. překlad.

[3]) t. j. v skutku staré Písmo svědčí ve prorocích o Kristu, o jeho narození, zázracích, o jeho umučení, vstoupení, o vyzdvižení jím zákona obřadního a t. d. Jiní vykládají o Písmech N. Z. v archivech uložených, na něž prý se mnozí odvolávali, příkoří úřadu biskupskému učiniti hodlajíce v ten způsob: nenajdu-li v listinách. Ale výklad v textu více přiléhá ke spojitosti.

[4]) Totiž zda tak psáno se nalezá, zda Písmo staré o příští a utrpení Páně prorokuje. Prohlédá k nevěrcům, jenž předpověděním Starého Zákona o Kristu místa nedávali.

[5]) t. j. Kristus mně bezprostředně, byť se i ve St. Z. nic o něm nenacházelo, hodnověren jest, ačkoli pak ostatně dobře ho St. Písmo, kteréž já co svaté ctím (cf. c. 5, 9.) osvědčuje. Ne nadarmo se tedy Ignát Theoforem jmenoval.

[6]) t. j. Kristus. (Hebr. 4, 14. 9, 11. 12. 10, 2.) Kněží tedy tu značí Zákon Starý, velekněz znamená Z. Nový.

jemuž svatyně svatých odevzdána, jemuž jedinému tajemství Boží svěřena. Ontě dvéře k Otci (Jo. 10, 7.), jimiž Abraham, Izák a Jakub a proroci a apoštolé i církev vcházejí. Všecko to (zří) k jednotě s Bohem. [1]) Má pak evangelium něco výtečného do sebe, totiž příchod Pána Spasitele našeho Ježíše Krista, jeho utrpení a vzkříšení. Nebo milení prorokové předvěstovali ho; evangelium ale jest dokonání neporušitelnosti. [2]) — Všecko [3]) spolu výborno jest, jenom-li v lásce věříte.

10. Poněvadž pak, jakož mne došlo, modlitbami vašimi a smilováním, jež máte v Ježíši Kristu, církev v Antiochii syrské pokoje užívá, přístojno tudy na vás jakožto na církev Boží, jahna vyvoliti, kterýž by tam poselství Boží vykonal, a ve sboru jim společnou lásku vaši oznámil a jmeno Boží zvelebil. Blažen v Ježíši Kristu, kdo k té službě za hodného uznán bude. I vás také za to budou oslavovati. Chcete-li jenom, neníť nemožno vám, pro jmeno Boží (tomu se podvoliti); jakož i poblízké církve biskupy, [4]) jiné pak kněží a jahny tam poslaly.

11. Co se tkne jahna Filóna z Cilicie, muže nejlépe osvědčeného, jenž také nyní pro věc Boží mně slouží, mimo Rhea Agathopoda (Smyrn. 10.), muže výborného, jenž od Syrie mě doprovází, života se odečta; ti vám dobré dávají svědectví, a já Bohu děkuji pro vás, že jste je přijali, jako i vás Pán. (Rom. 15, 7.) Bodejž těm také, co s nimi příkorně nakládali, skrze milost Ježíše Krista prominuto bylo.

Pozdravuje vás láska bratří z Troady, odkud vám skrze Burrha píši, kterýžto mi od Efešanů a Smyrňanů z uctivosti průvodčím dán byl. Za to je poctí Pán Ježíš Kristus, v něhož doufají tělem, duší, duchem, věrou, láskou, jednomyslností.

Zdrávi buďte v Ježíši Kristu, společné naději naší.

---

[1]) t. j. účel i proroků i apoštolů atd. týž jest, jednota totiž lidstva s Bohem.

[2]) t. j. skrze evangelium a v něm přišlo k nám království Boží a v něm se nám dává život onen neporušitelný, věčný, o němž proroci toliko předvěstovali.

[3]) t. j. oba Zákonové.

[4]) Sv. Polykarp sám nabízí se k tomu v listu svém ku Filipp. (k. 13.)

List sv. Ignátia ke Smyrnenským.

Ignát, jenž i Theofor, církvi Boha Otce a milovaného Ježíše Krista, kteráž umilostněna jest všelikým darem, naplněna vírou a láskou, a oplývá všemi milostmi, církvi velezbožné, svatonosné [1]) ve Smyrně v Asii, v čistém Duchu a Slovu (Jo. 1, 1.) Božím srdečné pozdravení.

1. Velebím Ježíše Krista Boha, že vám takové moudrosti propůjčil. Nebo jsem spozoroval, že dokonalí jste v nepohnutelné víře, jako přitknuti ku kříži Pána Ježíše Krista, i podle těla i podle ducha, [2]) upevněni v lásce krví Kristovou, dokona přesvědčeni, že Pán náš skutečně z Davidova pokolení jest podle těla, Syn Boží podle vůle a moci Boží, [3]) v pravdě z panny narozený, od Jana pokřtěný, aby všecka spravedlnost se od něho naplnila (Mt. 3, 15.), skutečně v těle za nás pod Pontským Pilátem a Herodem tetrarchou ukřižovaný. Z jehožto plodu [4]) také my jsme skrze blahobohé utrpení jeho, jež podstoupil, aby skrze vstání svoje pro všecky věky vyzdvihnul prapor pro svaté a věrné své (Is. 5, 26. 49, 22.), mezi židy i pohany, v jednom těle církve svojí.

2. Nebo všecko to utrpěl pro nás, abychom spaseni byli. A v pravdě trpěl, jakož i v pravdě povstal [5]), ne jak někteří nevěrci praví, že jenom zdánlivě trpěl, sami toliko zdáním jsouce [6]), a jak smyslí, tak se jim povede, ani jsou beztělesni a ďábelští. (Trall. 10.)

3. Já zajisté vím, že i po svém vstání v těle byl, a věřím, že posaváde jest. Přišed ku Petrovi a těm, co s ním byli, pravil k nim: Vezměte, ohmatejte mne, a vizte, že nejsem duch beztělesný. [7]) A hned ohmatavše, uvěřili, přesvědčenost majíce o těle

---

[1]) t. j. jenžto svatými a světicemi oplývá a jimi jako by zarozuje a s útěžkem chodí.

[2]) t. j. dokona a beze všelikého nedostatku. Spolu také prohlídá ku Gnostikům, jako hned v k. 2. zjevněji. (Viz o tom v I. Magnes. str. 15. pozn. 5.)

[3]) Mluví tuto, jak spojitost tomu učí, o Kristovi co člověku čili o včlověčení se jeho, kteréžto se ovšem dle vůle a skrze moc Otcovu dálo. Slova ta i o předvěkém zrození Kristově praviti se dají na osvědčení, že v Bohu žádná nutnost nepanuje.

[4]) Plodem kříže nazývá Krista, že na kříži co na stromě pněl.

[5]) Doslovně: sebe vzkřísil. (Trall. 9. Jo. 10, 17. Rom. 4, 24.)

[6]) nebytujíce, stíny jsouce nicoucí.

[7]) Origenes (περὶ ἀρχῶν l. I.) to místo z knihy pod názvem „nauka

i duchu jeho.[1]) Protož i smrtí pohrdali, a vítěziteli smrti shledáni byli. Po z mrtvých vstání jedl s nimi a pil co bytnost tělesná, ač podle ducha s Otcem sjednocen jsa. (Luc. 24, 40. Act. 10, 41.)

4. Na to pak napomínám vás, nejmilejší, ač věda vás takto smysliti. Ohražuji vás proti šelmám lidotvárným, abyste jich netoliko nepřijímali, ale ani s nimi, možná-li, se nepotkávali, nýbrž jenom modlili se za ně, zdali se obrátí, což ovšem těžko. Avšak to v moci jest Ježíše Krista, jenž jest život náš pravý. Ono-li[2]) však toliko napohled od Pána našeho se stalo, i já napohled jenom svázán jsem. Nač pak jsem smrti sám se vydal, k ohni, k meči, k divokým zvířatům? Avšak blízko meče, blízko Boha; s dravci, s Bohem, jenom-li to jest ve jmenu Ježíše Krista. Abych s ním trpěl, podstupuji všecko, posilňován jsa od něho, jenž dokonalým člověkem se stal.

5. Jej někteří zapírají neznajíce ho, aneb raději od něho zapřeni jsou, více smrt nežli pravdu zastávajíce. Ani proroctví, ani zákon Mojžíšův, ani samo dosud evangelium,[3]) aniž také nátisky každého z nás přikvačující nepřesvědčily jich. I o nás tolikéž smýšlejí.[4]) Nebo což mi platno, jestliže mne někdo chválí, Pánu mému ale se rouhá, nevyznávaje, že tělo nosil?[5]) Kdo ale toho nevyznává, ten se ho docela zapřel a mrtvonoš jest.[6]) Jmen jejich ale, ani jsou nevěrci, nezdálo se tuto zaznamenati. Miň nás také dále se o nich zmiňovati, leda až obrátí se k utrpení, jenž jest vzkříšení naše.[7])

6. Nikdo se neklam! I nebešťanů, i velebenstva andělů, i knížatstev, vidomých i nevidomých, neuvěří-li v krev Kristovu, i těchto soud očekává. Kdo pochopiti může, pochop. (Mt. 19, 12.) Místo

---

sv. Petra" a sv. Jeronym (Catal. d. vir. ill. c. 16.) z evangelia podle hebrejských odvozoval; jiní to místo z Luc. 24. za pokleskou paměti přejinačeného vykládají. Raději sv. Ignát věci ty z podání doložil.

[1]) jiní čtou: přiměsivše, přivinuvše se k tělu a duchu jeho.

[2]) totiž utrpení.

[3]) t. j. kázaním o životě a skutcích Páně.

[4]) Domýšlejí se, že my jen napohled vykoupeni jsme, aneb že zdánlivě toliko, t. j. nadarmo smrt podnikáme.

[5]) Posavade bychom pode vládou smrti a knížete světa tohoto lkáti museli, kdyby Kristus se skutečně nebyl vtělil.

[6]) mrtvonositel neb mrtvolonositel jest, kdo živ jsa mrtvolu svou nosí, t. j. sám umřel jest. Krista nazývá tělonositele proti Doketům; sám příjmení má bohonositele, a bludaře, jenž Kristovi tělo odpírají, zove mrtvonosiče.

[7]) t. j. až uvěří, že Kristus v skutku trpěl a umřel, ve kterémžto utrpení a ve kteréžto smrti spása nám uchystána.

(vznešené) žádného nenadýmej: neb všecko záleží na víře a lásce, nad něžto nic nejde. Pozorujte pak ty, jenž o došlé nás milosti Ježíše Krista jinak soudí, kterak se vůli Boží protivují! — Nedbají o lásku, ani o vdovu, ani o sirotka, ani o sklíčeného, ani o svázaného nebo rozvázaného, ani o lačného nebo žíznivého. [1])

7. Zdržují se večeře Páně a modlitby, [2]) že nevyznávají večeři Páně tělo býti Spasitele našeho Ježíše Krista, které za naše hříchy trpělo, a kteréž Otec dle své dobroty vzkřísil. Kdo tedy odporují tomu daru Božímu, umírají v hádkách svých. Spasitelné by pro ně bylo, kdyby milovati chtěli, tu by také povstali. [3]) Slušno tedy, takových se varovati, a ani soukromí, ani veřejně o nich nemluviti; ale raději šetřiti proroků, obzvláště pak evangelia, v němž nám utrpení Páně se představuje, a z mrtvých vstání dokonané se ukazuje. — Roztržek ale varujte se co počátku všeho zlého.

8. Poslouchejte všickni biskupa, jako Ježíš Kristus Otce, a kněžstva jako apoštolů, jahny ctěte jako rozkaz Boží. [4]) Nikdo nic, co se církve týká, nekonej bez biskupa. Ta svatá večeře jenom pravou sluj, která od biskupa se slaví anebo od toho, komu by on dopustil. (Trall. 13.) Kdekoli biskup se okáže, tam budiž obec, jakož i všeobecná církev jest tam, kdež Ježíš Kristus jest. Bez biskupa se nedovoluje ani křtíti, ani hostinu lásky slaviti; což ale on schválí, to i Bohu líbezno jest; (protož jej následujte), aby všecko, co se koná, bezpečné a pevné shledáno bylo.

9. Ostatně věhlasno, opět ostřízvěti, a dokavad čas máme, k Bohu se obrátiti; dobréť ku Bohu a biskupovi prohlédati. Kdo biskupa ctí, od Boha ctěn bývá. Kdo tajně biskupa něco činí, ďáblovi slouží. Všeho se vám tedy v hojnosti skrze milost Boží dostaň, ani toho jste hodni. Ve všem jste mne občerstvili, i vás občerství Ježíš Kristus. Milovali jste mne přítomného i vzdáleného. Zaplať vám to Bůh, pro něhož všecko podstupujíce ho dostihnete.

10. Že jste Filona a Rhea Agathopoda, jenž mne pro věc Boží následovali, jako sluhy Krista Boha přijali, v tom sličně jste

---

[1]) Ovoce pravého nenesouce, také ani pravého učení míti nemohou, anoť po ovoci strom dobrý se poznává. (Mt. 7, 20.)

[2]) Nemůže zřejmějšího místa v také starobylosti (psáno to l. 107.) býti, jímž by pravda katolické nauky o večeři Páně průvodněji se dolíčiti dala. Modlitby pak ty slyš modlitby veřejné, jenž při oběti svaté se konaly.

[3]) Tu vidno, že ἀγαπάω dlužno ohledem na ἀγάπη (večeři lásky) vykládati, a o tělu pravém Kristově rozuměti, kteréžto sv. Ignát (podle Jo. 6, 54.) za lék nesmrtelnosti považuje. Tedy také slovce povstali o povstání z mrtvých slyšáno býti musí.

[4]) (Trall. 13.) t. j. poněvadž od Boha ustanoveni jsou.

učinili. Oni též děkují Pánu z vás, že jste je ve všem občerstvili. Nic z toho pro vás nebude ztraceno. [1]) Vzájemně občerstviž vás duch můj a ta pouta, [2]) jimiž jste nepohrdli a za něžto jste se nestyděli. Ani za vás nebude se styděti dokonalá věrnost [3]) Ježíš Kristus.

11. Modlitba vaše došla církve Antiochenské v Syrii. [4]) Odtamtud bohumilými vazbami svázán, pozdravuji všecky, ač hoden nejsa tam býti, jsa poslední z nich. Avšak podle vůle Boží předce hoden toho učiněn jsem, nikoli pro povědomí dobra, nýbrž z milosti Boží, jižto prosím v hojnosti mi dánu býti, abych skrze modlitbu vaši k Bohu se dostal. Aby pak dílo vaše na zemi i na nebi dokonalé bylo, záslušno, by církev vaše ke cti Boží svatoposla vyvolila, aby do Syrie přibyv, želal jim, že nyní pokoj mají, předešlé velikosti opět nabyli, a tílko církve jejich že opět vzděláno jest. [5]) Vidělo se mi záhodno býti, abyste někoho z vašinců s listem tam poslali, aby spoluvelebil s nimi Boha za propůjčený poklid, a za to, že skrze modlitbu vaši do přístavu již dostihli. Dokonalí jsouce, zamýšlejí věci dokonalé. Nebo hodláte-li dobře činiti, Bůh hotov jest, v tom se vám propůjčiti.

12. Pozdravuje vás láska bratří Troadských, odkud vám skrze Burrha píši, poslaného se mnou od vás spolu s Efešany, bratřími vašimi, jenž mě všelijak občerstvil. Bodejž ho všickni následují, an vzorem jest ve sloužení Bohu. Milost Boží všecko jemu odplatí. Pozdravuji bohadůstojného biskupa a kněžstvo bohovýtečné, a jahny spolusluhy svoje, a každého zvláště, a všecky pospolu; ve jmenu Ježíše Krista, v tělu a krvi jeho, v utrpení a v tělesném i duchovním jeho vzkříšení, v jednotě Boží i vaší. Milost, smilování, pokoj buď vám a setrvání navždy.

13. Pozdravuji také rodiny bratří svojich se ženami a dětmi, a panny, vdovami prozvané. [6]) Buďte silni v moci Ducha. Pozdravuje vás Filon, jenž při mně jest. Pozdravuji dům Tavie, kteroužto

---

[1]) t. j. neujde vás odplata za dobrodiní jim prokázaná.

[2]) jiní: Neboť i já na vzájem obětuji za vás ducha svého a pouta svoje. (Ef. 21. Ku Polyk. 2, 6.)

[3]) t. j. jenž dokonale věrným jest.

[4]) Došla ovšem v působení svém. (Filad. 10. Ign. 7.)

[5]) Snad někteří se větších pronásledování obávajíce rozprchnuli anebo ukryli se.

[6]) (Cf. Rom. 16, 1. I. Tim. 5, 9.) Sv. Ignát vdovy ty, posluhovatelkyně církevní u ženských nemocných a u křesťenkyní, pro čistotu, cudnost a úmínek vdovami ostalé, pannami nazývá.

žádám u víře a lásce tělesně i duchovně utvrzovati se. Alku také [1]) pozdravuji, milé mně jmeno, a Dafna nevyrovnaného a Eutekna a všecky jiné zejmena. Zdrávi buďte v milosti Boží.

---

[1]) Snad tato Alka (o nížto i v l. ku Polyk. 8.) byla Niketova sestra, jenž za dnů Polykarpových žil, a jehožto syn Herodes irenarchou ve Smyrně byl, když sv. Polykarp umučen.

List sv. Ignátia ku Polykarpovi.

Ignát, jenž i Theofor, Polykarpovi, biskupu církve Smyrnenské, kterýžto ale sám Boha Otce a Pána Ježíše Krista za biskupa má, mnohého zdraví.

1. Smysl tvůj zbožný jako na skále nepohnuté upevněný schvaluje, velebím Boha, že jsem svatého obličeje tvého udůstojen byl, jehožto kéž v Bohu užívu! (Ef. 2. Magn. 2. 12. Rom. 5.) Prosím tebe s milostí, jíž oblečen jsi, v běhu svém prospívati a všecky napomínati, aby spaseni byli. Se vší tělesnou i duchovní snažností úřad svůj zastávej. Pečuj o jednotu, nad nižto není lepšího. Všecky snášej, jako i tebe Pán. Se všemi strpení v lásce mívej, jakož i míváš. Oddej se na modlitby neustálé. Pros o moudrost hlubší, nežli máš. Bdi, duchem nadán jsa nedřímavým. S každým mluv podle pomoci Bohem tobě udělené. Neduhy všech snášej, jak dokonalý bojovník. Kde více trudu, tam více zisku.

2. Vděku nezasloužíš, miluješ-li jenom dobré učeníky, raději nakažence vlídností přemáhej. Nekaždá rána týmže omazkem se hojí. Prudčejší nápady ukájej nálevy. [1]) Ve všem buď opatrný jako had a sprostný jako holubice. (Mt. 10, 16.). Proto z těla sestáváš a z ducha, aby s tím, co se ti na zrak naskytuje, vlídně nakládal; [2]) o věci ale nevidomé se modli, aby tobě zjeveny byly, [3]) aby se ti ničeho nedostávalo, a abys dary všelikými oplýval. Čas dožaduje tebe jako správce lodi větru, jako zmítání přístavu, abys

---

[1]) či náparami. Jako prý v lékařství mnohokrát nelze jiného prostředku upotřebiti kromě nápary, nálevu, tak i v duchovním paroxysmu mravním nejlépe užiti prostředku náparám lékařským podobného, na př. rozkypěné mysli nejlépe vyhovíš lahodností. Výrok jediný z Písma nebo ze zkušenosti vlídně jako nalitý na člověka vášní zachváceného více prospěje, nežli dlouhé kázaní.

[2]) O tělu se zmiňuje, jako by pravil: sám podroben jsi křehkostem, a proto strpení měj s vadami jiných. Tělo σάρξ v Písmě sv. značí nestatečnost a křehkosť lidskou. Jiní takto: pozorováním náklonnosti stránky tělesné, jakož i pozorováním toho, čím duše tvá zajímána, čím k nebeským věcem vedena bývá, moudrosti a věhlasnosti ke správě duchovní nabývej. (Cf. Hebr. 2, 18. 4, 15.) Avšak z toho dostatečnosti k oné správě dojíti nemoha, modli se, aby tobě moudrost ta a opatrnost s hůry dána byla, jak hned dokládá.

[3]) Rozumějí někteří moudrost, jak praveno; jiní tajné vady jiných, jiní věci příští, a opět jiní skrytá tajemství Boží.

Boha došel.[1]) Střízliv buď[2]) jako bojovník Boží. Složená odplata jest nesmrtelnost a život věčný, o čemž dobře jsi přesvědčen. Kéž jsem já v ostrabu tobě[3]) i okovy tyto, jež jsi zamiloval.

3. Těm, kteří cizím učí naukám, ač by věrohodnými se zdáli, děsiti se nedávej. Stůj pevně jako nákovadlí ubíjené. Přístojno velkého bojovníka, bitu býti a vítěziti. Obzvláště ale pro Boha všecko musíme snášeti, aby také on snesl nás. Zahorli více, nežli horlíš. Rozuměj časům. Očekávej toho, jenž nad časy jest, bezčasého, neviditelného, jenž pro nás viditelným se stal, nedotknutelného, netrpitelného, pro nás ale utrpením podrobeného, kterýž bolesti všeho druhu pro nás podstoupil.

4. Vdov nebuď zanedbáváno. Po Pánu ty buď opatrovníkem jejich. Bez povolení tvého nic se nestávej, ale ani ty nečiň nic bez vůle Boží, jakož také nečiníš, v dobrém stálým jsa. Častěji se církev scházej. Dohledávej se každého ze jmena.[4]) Otroky a otrokyněmi nepomítej; ale ani tito se nenadýmejte,[5]) nýbrž ke cti Boží snažněji služte, aby u Boha lepší svobody dosáhli; aniž pak žádejte propustu na útraty obecné, aby nebyli shledáni otroky žádosti.[6])

5. Varuj se hanebných úskoků,[7]) více pak k lidu o nich se pronášej. Sestrám mojim přimlouvej, aby Pána milovaly, a s muži svými dle těla i ducha se spokojovaly. Tak i poroučej ve jmenu Ježíše Krista bratřím mojim, aby milovali své manželky, jako Pán církev. (Ef. 5, 25.) Může-li někdo ve zdrželivosti ostávati ke cti vtěleného Pána,[8]) ostávej, ale bez chlouby (I. Cor. 7, 8.); chlubí-li

---

[1]) Okolnosti žádají muže, jako ty jsi, jenž o církev v nebezpečných těch časech pečuje, ji do přístavu jako větrové loď, t. j. k určení vede a věřícím v bouři pronásledování a bludných nauk za útočiště slouží, aby Boha zbaveni nebyli.

[2]) Křesťanská střízlivost jest nezabředlost v péče tohoto věku, směr vůle k věci jediné potřebné.

[3]) aneb: rád za tebe se dám.

[4]) všecky jmenovitě ke schůzím církevním volej.

[5]) Služebníci křesťanští u pohanských pánů sloužíce, pro svobodu synů Božích jim propůjčenou snadno zpýchnouti mohli.

[6]) Buď pro žádost svobody křesťanství přijímajíce, buď pro neobvyklost svobodu za vůli ku prostopáchání berouce.

[7]) (Cf. Filad. 2.) Slyš to o naukách, o šalbách a lstech bludařů; ač jiní nedobře o černokněžnictví to vykládají.

[8]) Ke cti Pána Ježíše Krista, jenž tělo lidské posvětil a ve vší zdrželivosti, čistotě a cudnosti panické žil. Znamenej, že tenkráte již panictví ctitele nalezalo, a kdo se zdržoval manželského sňatku, činíval to ke cti Ježíše Krista, jehož tím obzvláště ctíti doufal. — Jiní doslovně: ke cti Pána těla, t. j. jenž pánem

se, veta jest po něm, a chce-li výše nad biskupa viděn býti, zahynul jest. Sluší pak, aby ženichové a nevěsty sňatek ve shodnosti s biskupem uzavírali, by spojení jejich dle Boha se dálo a ne dle pochoti. Všecko se stávej ke cti Boží. (I. Cor. 10, 31.)

6. Pozorujte na biskupa, [1]) aby také Bůh pozoroval na vás. Duši dám za ty, [2]) jenž biskupa, kněží a jahnů poslušni jsou. Kéž s nimi v Bohu podíl vezmu. Společně usilujte, společně bojujte, běhejte, snášejte, společně spěte a vstávejte, [3]) jakožto správcové, přátelé a služebníci Boží. Zalibujte se tomu, pod nímž bojujete a od něhožto platu dostanete. Nikdo z vás poběhlcem shledán nebuď. Křest váš ostávej vám zbrojí, víra lebkou, láska pavezou, trpělivost celým oděním. (Ef. 6, 11.) Skutkové (dobří) vaši buďte vám úložkem, abyste hodnou kořistí naděleni byli. [4]) Shovívejte s sebou vespolek v lahodě, jako Bůh s vámi. Bodejž vás na věky uživu.

7. Poněvadž církev v Antiochii syrské, jak mne zpraveno, pro vaši modlitbu opět pokoje užívá, i já nyní poklidnějšího jsem srdce v Božské nepečlivosti, jenom-li utrpením k Bohu dospěji, abych skrze modlitbu vaši [5]) učeníkem Páně shledán byl. Slušno jest, blahoslavený Polykarpe, bohahodné shromáždění povolati a vyvoliti někoho z vás, jenž vám velmi jest mil a neunaven, a jenž by běhounem Božím slouti mohl; na toho složte hodnost, do Syrie cestovati a tam neunavenou lásku vaši k oslavě Kristově zvelebiti. (Smyrn. 11.) Křesťan nemá moci nad sebou, nýbrž Bohu se uprazdňuje. To dílo jest dílo Boží, vaše pak, když je pro něho vykonáte. Dovčřuji se jistě v milosti Boží, že jste k tomu činu šlechetnému, bohumilému ochotni. Znaje tudy vaši snažnost po pravdě nemnohými slovy jsem vás napomenouti hodlal.

---

všeho těla jest, jenž tělo naše vzkřísí, a jehož údy jsou těla naše. (I. Cor. 6, 14. 15.)

[1]) Zde sv. Ignát k církvi Smyrnenské se obracuje, an list ten měl v církvi veřejně býti přečten. Podobně sv. Pavel v l. k Timoth. a Titovi přičiňuje mnohé nauky, jež se církve celé dotýkají. (Cf. I. Tim. 4, 12. Tit. 2, 15.) Nikdo tebou nepohrdej. A Filip. 4, 3. dává naučení biskupu církve Filippenské zvlášť.

[2]) jinak: Kéž občerstvím duši těch.

[3]) Snad naráží na zesnutí skrze smrt a na vzkříšení.

[4]) Sv. Ignát, jakož také jiní řečtí spisatelé onoho věku ve věcech vojenských činili, užívá latinských slov desertor, deposita, akkepta. Deposita úklad, sklad značí to, čeho sobě římští vojáci na vojně vydobyli a co u praporův ukládali a schovávali. Accepta (sc. pars) se jmenoval podíl, jejž obdržel voják v rolích krajiny vybojované po skončeném boji. Z toho vylož sobě smysl sv. Ignátia. Dí však: ostávej, poněvadž úskokové vojenští i zbroj a zbraň odvrhovali.

[5]) Jiní čtou: na vzkříšení z mrtvých.

8. Poněvadž jsem ale nemohl všem církvím psáti, nakvap, jak úchvala velí, z Troady do Neapole (Act. 16, 11.) odplouti maje, tedy ty jakožto smyslu Božího došlý poblízkým církvím psáti budeš, aby i ony tolikéž učinily. [1]) Kdož mohou, nechať odešlou muže pěší, jiní ale listy po těch, jež pošleš, abyste, jakož hoden jsi, slávy došli tím skutkem věčným.

Pozdravuji všecky zejmena, i choť Epitropovu s celým domem a s dětmi. Pozdravuji milovaného Attala. Pozdravuji toho, jenž do Syrie cestovati za hodného uznán bude; milost Boží ustavičně bude s ním a s Polykarpem, jenž ho odešle. Ustavičně prosím, abyste se veždy dobře měli v Bohu našem Ježíši Kristu. Kéž ostáváte skrze něho v jednotě s Bohem, a s biskupem. [2]) Pozdravuji Alku (Smyrn. 13.), žádoucí mně jmeno. Mějte se dobře v Pánu. Amen.

---

[1]) t. j. posly do Antiochie zjednali a svou sdílnost a své přání jim vyjádřili.

[2]) Jiní kladou: s dozorstvím, biskupstvím, se správou biskupskou.

O sv. Polykarpovi.

Mládí svatého Polykarpa ve tmách skrytosti zahalena, a udání, že blíž Antiochie v Syrii se narodiv, za raního věku jako nevolník ve Smyrně od Kallisty, paní křesťanské, koupen a co vlastní syn vychován byl, na vrátkých spolehá důvodech a tudy se zavrhuje. To jisto jest, že brzo za mládeneckého věku se na víru křesťanskou obrátil, vyučen v ní byv od apoštolů, s nimižto, jako i s jinými, jenž Pána viděli, důvěrně obcoval. Obzvláště s miláčkem Páně, sv. Janem, tovaryšil, od něhožto biskupem ve Smyrně, proslulém a překrásném městě v Jonii, a sice dříve nežli zjevení sv. Jana psáno (to jest před l. 95.) ustanoven byl. [1]) Jak svatě, s jakou horlivostí, a s jakým požehnáním úřad ten svatý, v němžto se téměř 70 let skvěl, zastával, doličují nám svědkové nade všecku pochybnost vznešení, mezi nimiž učeník jeho sv. Ireneus, sv. Ignát, mučeník, církev Smyrnenská a jiní se vyznamenávají. Sv. Ireneus praví o něm (u Eus. h. e. 5, 20.): „Mohu i místo udati, na kterémž Polykarp sedě učíval, jeho přicházení a odcházení, celý života spůsob, tvářnost těla, řeči, jež k lidu činíval a cokoli o svém obcování s Janem a s jinými, jenž Pána viděli, o řečech jejich, o všech jejich Pána se týkajících výpovědech připomínal. I o zázracích a učení jeho, jakož to přijal od těch, jenž život Slova spatřovali, všecko ve shodě s Písmem přednášel.“

Po smrti sv. Jana apoštola celá přední Asie menší k němu přilnula, a v něm knížete svého, jak dí Jeronym, ctila. Léta 107 sv. Ignát, mučeník, biskup Antiochenský, jehož Trajan k divokým zvířatům odsoudil, v okovech do Říma veden jsa, ve Smyrně přistál. Polykarp uvítal ho s celou církví, jak slušelo na muže, pro Krista krev vyceditiмajícího, ulíbal okovy jeho, a přáno mu, an Ignát tuto déle pobyl, s ním drahněji zacházeti. A tu přesličné svědectví

[1]) Euseb. h. e. 3, 36. 4, 41.

sv. Ignát Polykarpově zbožnosti a milostnosti dává, jakož patrno z Ign. Ef. 21. Magn. 15. Trall. 12. 13. Rom. 10. Obzvláště vidí se to Polyk. 1., kdež o něm dí: „Poznav zbožný smysl tvůj, jako na skále založený přetékám vděčností, že udůsto jen jsem byl spatřiti svatou tvář tvou, kteréžto kéž v Bohu uživu. Prosím tě milostí, jíž odín jsi, zmocniti se v běhu svém.“ Jemu také poručil osiřelou církev v Antiochii, aby jmenovitě za jeho péčí vyslanci ode všech církví radostná sdílnost pro navrácený náboženský pokoj jí osvědčena byla. Polykarp sám do Antiochie hodlal; zda však skutečně tam cestoval, neznámo; to jisto jest, že listy Ignátiovy Filippanům odeslal, a tedy uschování těch převýborných listů jemu děkujeme.

Za našeho věku lhostejnost náboženská nejen bloudících osob (což chvalno), nýbrž i samých bludův ušetřuje. Jak docela jinak počínal sobě sv. Polykarp! Ireneus dí o něm (l. c.), že slyše kacířské učení, uši zahradil a volal: „Bože dobrý, k jakým časům jsi mne dochoval!“ a hned s místa utekl, na kterémž seděl nebo stál. Jindy s Marcionem se potkav, když tento jej oslovil: „Znáš-li mne?“ odpověděl Polykarp (jako druhdy Jan Ev. Basilidovi kacířovi): „Znám prvorozence satanova.“ Tak, dokládá Ireneus (haer. 3, 3. Eus. 4, 14.), snažni bývali apoštolové a jejich učeníci, ani ve slovích nespolkovati s někým z těch, jenž pravdu podvracují. (Tit. 3, 20.)

Okolo l. 160 ctihodný stařec Polykarp do Říma, kdež tehdá na stolici Petrově Anicet seděl, putoval za příčinou (jak Euseb. h. e. 4, 14, a Hieron. cat. 17. udávají) sporných otázek o slavení velikonoci, kterou orientalové, sv. Jana Ap. se dokládajíce, povždy 14. měsíce Nisana — na jakýkoli den padla — occidentalové ale povždy v den nedělní slavívali. Zdá se pak, že i pro jiné důvody velebný stařeček tu dalekou a obtížnou cestu předsevzal, ješto o tom Ireneus (haer. 3, 3.) jenom mimojda se zmiňuje, a výsledek takový nebyl, aby rozřešení výše zmíněné otázky za jediný účel cesty Polykarpovy se považovati mohlo; rozešli se zajisté v míru a v políbení pokoje, každý při svém obyčeji ostávajíce, ano, Anicet postoupil Polykarpovi veřejné vykonávání eucharistie čili sloužení oběti novozákonné. (Euseb. h. e. 5, 24.) Za to ale Ireneus tamže udává, že velký zástup haeretiků (Valentinianů, obzvláště pak Marcionitů) v Římě Polykarpem církvi byl navrácen, nemohoucích odolati vážnosti velebného starce, jenž tenkráte jediný mohl říci, že z úst apoštolů Kristovo učení obdržel. Poraziti nesmyslnost haeretiků těch bezpochyby také záměrem cestování Polykarpova bylo.

Na 70 let spravoval církev Smyrnenskou, a takovou sobě získal vážnost, že i pohané o něm co o muži podivném soudili (l. círk. Smyrn. 12.), a že křesťané, kde se vyskytnul ten světec, jemu — potřeba-li bylo — o závod obuv vyzouvali, a tělo jeho líbali. (Ib. k. 13.) Avšak zdá se, že od samého Syna Božího chvalným osvědčením poctěn byl; nebo svědectví to krásné, jež Ježíš Kristus biskupu církve Smyrnenské dává (Zjev. 2, 9. 10.), nejlépe o výtečném a u vrstevníků proslulém muži, jakým Polykarp byl, se slyší; ač věc ta průvodna není.

Sv. Polykarp život slavný, že pro Krista vedený, slavnou dokonal smrtí. Za M. Aurelia, [1]) císaře, muže stoika víře Kristově již pro pokoru, které učí, nenávistného, popouzením luzy pohanské v malé Asii povstalo pronásledování, jenž léta 166 obzvláště ve Smyrně bylo obnoveno. [2]) Máme o tom hodnověrnou zprávu v listu Smyrnenské církve, o jehožto pravosti nestává pochyby, a jenž psán nedlouho po umučení Polykarpově. Smyrnenští totiž ode přespolních církví (na př. Filomelické) s strany muk blahoslaveného Polykarpa, sobě toliko z pověsti známých, v potaz bráni jsouce, obšírnější hodnověrnou zprávu o tom vyhotovili, snad také i vzor vystaviti chtějíce, jak by mučenictví podle pravidla evangelia Kristova podnikáno býti mělo. (Cf. cap. 1. 19. nn.) [3])

Takovou pak svatou milostností dýchá ten encyklický list, že i nejupýpavější kritikové (na př. Scaliger ostrovtipný a učený protestant) nemohli se čítáním jeho dosti nasytiti, tvrdíce, že není v celé církevní historii nic zajímavějšího a srdcejemnějšího, jelikož jeho čtením jako proměněni a mimo sebe potrženi bývají. Podáváme ho tuto.

---

[1]) V čas M. Aurelia nejlépe umučení sv. Polykarpa jest pokládati, ač jiní, že o mnoho dříve se dálo, se domnívají. Rok zevrubně určiti nelze, nejpodobnější jest 166. — Pearson udává r. 147, Basnage r. 178 ustanovuje.

[2]) Jeden z učitelů M. Aurelia, Corn. Fronto, všem bajkám na křesťany vymyšleným věřil. (Cf. Min. Fel. Oct. c. 9 & 31.)

[3]) Eusebius větší díl listu tohoto vesnoval do své církevní historie, v 17. století pak Usher, učený biskup Anglikanský, jej celý nalezl a vydal 1647.

Církev Boží putující [1]) ve Smyrně církvi Boží, jenž ve Filadelfii [2]) putuje, a všem všady pohostinným osadám církve svaté a katolické, milosrdenství, pokoje a lásky od Boha Otce a od Pána našeho Ježíše Krista v hojnosti vám uděleno budiž. (Jud. 2.)

1. Napsali jsme vám, bratří, o mučenících a o blaženém Polykarpovi, jenž mučenictvím svým pronásledování jako zpečetiv, je ukončil. Nebo téměř všecko, co předcházelo, stalo se proto, aby Pán s hůry nám ukázal mučenictví, jaké s evangeliem se sjednává. Neboť očekával (Polykarp), až by vydán byl, jakož i Pán činil, bychom i my jeho následovníky byli, neprohlédajíce jediné k tomu, co nám, nýbrž co i bližnímu prospívá. Na pravou zajisté a dokonalou lásku slušno, pečovati nejenom o spasení svoje, nýbrž také všech svých bratří. [3])

2. Všecky ty smrti mučenické byly blaženy a ušlechtily, kteréž byly podle vůle Boží podniknuty. Nebo nám, Boha se bojícím, ve všem Bohu moc a sílu připisovati přísluší. [4]) Kdo by zajisté neměl obdivovati se ušlechtilosti, vytrvalosti a lásce ku Pánu oněch, jenž biči zdrásáni byvše, tak že až na vnitřní žíly a šlachy ústrojí těla viděti bylo, předce vytrvali, tak že i přítomní [5]) nad nimi útrpnost měli a hořekovali; onino pak k takové ušlechtilosti mysli dospěli, že nikdo z nich ani nehlesnul ani nezastenal. Okázali všem nám, že svědkové Kristovi v hodinu, když jsou mučeni, těla se uprázdnili, anebo že raději Pán jim po boku stoje, k nim promlouval. [6]) K milosti Kristově prohlédajíce, opomítali mukami

---

[1]) Viz list sv. Klementa na začátku. Diogn. 5. Zač. Polyk. Filip. a porovnej Hebr. 11, 13.

[2]) V jiných rukopisech stojí Filomelium (velké město ve Frygii, nyní Ilgun řečené; takto čte i Euseb. h. e. 4, 15.) Obojí se hodí, jelikož list ten byl encyklický (oběžný).

[3]) Kárá se tu, že mnozí samovolně, ano svévolně u vrchností pohanských se udávali, umučeni býti žádajíce; čímž příkaz Krista (velejícího Mt. 10, 23., aby jsouce v jednom městě pronásledováni, utekli se do druhého) i zákon lásky přestoupali, pohanům příčinu k nespravedlnosti poskytajíce; ano sami sebe v nebezpečenství odpadnutí od víry vydávali, ješto pro přílišnou v sebe důvěru a tudy vzniklou hrdost od Boha v rozhodném okamžení opouštíváni bývali jakož hned v tomto listu příklad toho nalezáme.

[4]) Smysl: Poněvadž věci veškery se stávají za vůlí Boží, tedy také velikodušné, ušlechtilé, nadlidské chování se mučeníků, Polykarpa a druhův jeho, vůlí a milostí Boží se dálo.

[5]) t. j. pohané o umučení křesťanů stojící.

[6]) a takto působením slova svého a přítomnosti své je posiloval.

světskými, jednou hodinou z pokuty věčné se vykupujíce. Chladen jim byl oheň ukrutných mučitelů, ješto měli před očima, ujíti věčnému, nikdy neshasitelnému ohni a očima srdce pozírali ke statkům, jenž vytrvalým uchovány jsou, jichž ani ucho neslyšelo ani oko nevidělo, a jenž na srdce lidské nevstoupily (I. Cor. 2, 9.), jim ale ne již lidmi, nýbrž anděly jsoucím ode Pána se opovídaly. Takto i ti, co k šelmám odsouzeni byli, hrozné muky snášeli, na skořepiny ostranek [1]) kladeni a jinými rozličnými otrapami katováni jsouce, aby, možná-li, ukrutník drahnotou trýzně k zapření je obrátil.

3. Mnoho sice nastrojoval ďábel proti nim, ale, bohudík, nepovedlo se proti všem. Choulostivost druhů posiloval stálostí svou ušlechtilý Germanikus,[2]) kterýž skvěle se šelmami se potýkal. Když ho prokonsul přemluviti usiloval a žádal útrpnost míti s věkem svým, popudil on divoké zvíře úsilím proti sobě, dříve nespravedlnosti a krutosti jejich [3]) zniknouti chtěje. I užasnuv všechen lid (pohanský) nad ušlechtilostí bohamilovného a bohabojného pokolení křesťanského, vzkřikl: Pryč s bezbožníky! [4]) Polykarpa hledejte!

4. Jeden však, jmenem Kvintus, Frygian, ze Frygie nedávno přibylý, zchoulostněl, divoká zvířata uvida. Týž dříve sebe a jiné jest doháněl, samovolně přistoupiti. Teď mnohými prokonsul ho přemluvil prosbami, že přísahal a obětoval. Protož, bratří, neschvalujeme těch, jenž samochtějíce se vydávají, poněvadž tak evangelium neučí. (Cf. Mt. 10, 24.)

5. Polykarp ale, muž podivuhodný, uslyšev (že lid o jeho bezživotí ukládá), nebyl ustrašen, nýbrž chtěl napřed v městě ostati. Nejmnožší mu ale přimlouvali, aby poodešel. I poodešel na stateček nedaleko od města vzdálený, a tam s nemnohými bydlel, nečině jiného, leda dnem i nocí za všecky, a za rozptýlené po světě církve se modle, jakož obyčej jeho býval. Tři dny před tím, než jat byl, na modlitbách měl vidění: podušku svou ohněm shárati viděl. Tedy obrátiv se, pravil prorocky těm, jenž s ním byli: Mám za živa upálen býti.

6. Když slídičové ho již dostíhali, ušel na jiný stateček; a hned přitekli stíhatelé. Nenaleznuvše ho však, jali dva otroky, z nichž jeden mučen jsa, jej vyzradil. Ješto udavači jeho domácí

---

[1]) Ostranka (κήρυξ murex) jest velice zubatá, špičatá; tudíž Římané ostrým kotvicím jmeno „murices“ dávali.

[2]) Památka jeho se koná 19. Januaria.

[3]) t. j. vrahů.

[4]) ἀθέους; tak křesťané od pohanů zváni, že modlám jejich se neklaněli.

byli, nemohl déle skryt zůstati. Smírce či kleronom, což týž jest úřad, [1]) Herodes jmenem, pospíchal ho do závodiště uvést, aby onen sice údělu svého dokonale došel, společníkem Kristovým se stav, zrádce pak jeho aby pokuta Jidášova zastihla.

7. Majíce tedy otroka (jenž ho udal), stíhatelé a jezdcové vytáhli v čas večeře v pátek s obyčejným oružím, jako na loupežníka vytíkajíce. Pozdě navečer dostihše nalezli ho v nějaké chaloupce, an v hořejšku odpočíval. Mohl odtud na jiný dvorec utéci, avšak nechtěl, řka: Staň se vůle Páně. (Mt. 6, 10. Act. 21, 14.) Uslyšev pak nablízku ony lidi, sstoupil a rozmlouval s nimi, tak že se divili jeho vysokému stáří a jeho vytrvalosti, a že takového úsilí užili na uchopení stařečka takového. — I povelel hned jim v hodinu tu pokrmu a nápoje předložiti, kolik by chtěli; poprosil pak jich, aby hodinu mu svobodně se pomodliti dali. Když mu toho dopustili, stoje modlil se, pln jsa milosti Boží, tak že po dvě hodiny odmlčeti se nemohl, a posluchači užasnuli, a mnozí toho želeli, že na takového zbožného stařečka vyšli.

8. Když pak vykonal modlitbu, ve kteréž na všecky zpomněl, s nimižto kdy se byl sešel, na malé i velké, slovutné i neslovutné, také na celou po zemi církev katolickou, posadivše ho, ana přišla hodina odchodu, na osla, vedli ho do města v sobotu velkou. [2]) Jeli mu naproti irenarcha Herodes a otec jeho Niketes na vozu, a pojavše ho k sobě na kočár, namlouvali ho, sedíce podle něho: Což to zlého, říci „císaři Pane,“ [3]) kadidla nasypati a konati, co s tím spojeno, a takto zachovati sebe? Z počátku jim neodpovídal; ani však na tom trvali, pravil k nim: Neučiním, co mi radíte. Když pak se jim nepovedlo ho namluviti, tvrdými se na něho obořili slovy, nakvap ho s vozu strčili, že slízaje sobě holeň vymknul. On pak neobrátiv se, jako by ničeho nebyl utrpěl, radostně a hbitě kráčel, veden jsa k závodišti, kdež takový povyk povstal, že nemohl nikdo uslyšán býti.

---

[1]) εἰρηναρχος. Ve svobodných Asie městech byla kromě císařské i tatohle městská vrchnost, každoročně volívaná, naší policii podobná. Že ji dávno volíváno losem, tedy i nesla jmeno kleronom t. j. losem volená. Prohlídati jí bylo k tomu, aby zatknuti byli ti, jenž veřejný pokoj a pořádek rušili.

[2]) Latinský překlad má: Svatou sobotu t. j. na sobotu bílou.

[3]) Nebylo tehdá jmeno Pán tak obecné jak u nás, nýbrž byla se jmenem tím jakási nadlidská pocta spojena a tudy se ho křesťané vystříhali, ve smyslu tom jediného Boha a Krista Pánem nazývajíce. Tertull. apol. 34 dí, že nezpěčuje se císaře Pánem nazývati, ale v jiném smyslu, nežli se Bůh Pánem jmenuje: Neb sice jinak jsem ho svoboden a mám jednoho toliko Pána, totiž Boha věčného a všemocného, jenž i císařovým jest Pánem.

9. An pak Polykarp do okolu vcházel, ozval se mu hlas s nebe: Posilni a zmuž se, Polykarpe. Mluvícího nikdo neviděl, hlas ale slyšeli ti z nás, jenž přítomni byli. Když doveden byl, a se rozneslo, že Polykarp jat jest, povstal hluk veliký. Když byl předveden, otázal se ho prokonsul, zdali jest Polykarp? A když přisvědčil, onen mu domlouval, Krista zapříti, napomínaje ho: Ušetři stáří svého, a podobného více povídaje, což u nich zvykem jest, jako: Přisáhni Štěstenou [1]) císařovou! Usmysli sobě! Rci: Pryč s bezbožníky. [2]) S vážným obličejem tedy pohleděv Polykarp na celý zástup nespravedlivých na okole pohanů, roztáhl ruku po nich, vzdechl, k nebi pohledl a pravil: Vyhlaď ty neznabohy! [3]) Prokonsul pak neustále na něho dorývaje, pravil: Přísahej a oprostím tebe, uhaň Krista. Polykarp odpověděl: Šest a osmdesáte let jemu sloužím [4]) a nijak mně neublížil. Kterak mi možno urouhati se králi svému, jenž mne vykoupil?

10. Opět dolehal na něho prokonsul: Přisáhni Štěstenou císařovou! Na to odpověděl: Poněvadž v tom čest marnou hledáš, abych Fortunou císařovou přísahal, a kdo jsem já, se nevěda činíš: tedy slyš to veřejně: Křesťan jsem. Chceš-li ale místněji poznati nauku křesťanskou, urči den a vyslyš. Prokonsul pravil: Namluv na to lid! [5]) Polykarp odslovil: S tebou mluviti za hodné kladu; nebo naučeni jsme vrchnostem a mocnostem od Boha zřízeným slušnou úctu prokazovati, která svědomí našeho neuráží. Těchto pak neuznávám hodnými, abych před nimi z víry odpovídal.

11. Prokonsul jemu pověděl: Mám divoká zvířata, těm tebe dám předhoditi, neusmyslíš-li sobě. Dej jim přijíti, odpověděl onen. Mysl naše nepřecházívá s lepšího na horší, ale slično pro mne ode zlého k tomu, co spravedlivo, se obrátiti. Opět pravil prokonsul: Ohněm tebe dám stráviti, neusmyslíš-li sobě, an zví-

---

[1]) Štěstena, Tyche, Fortuna co bohyně ctěna; jí tedy přísahati bylo tolik jako modly se dokládati. Ve provinciích, kde latině se mluvilo, geniem císařovým přísahali, které genie rovně za bohy ctěno.

[2]) t. j. žádej záhuby křesťanstva, jak to činí pohané.

[3]) αἶρε τοὺς ἀθέους, zahlaď, ukliď bezbožné, t. j. pohany. Slova ta z úst Polykarpových jistě jiného jsou významu, nežli z úst pohanů, neobsahujíce proklínání, nýbrž buď proroctví aneb raději žádost obrácení jich na víru. Jiným se vidí, že se potahují slova ta na modly a že světec žádá, aby nebohové zničeni, modlářství podvráceno bylo.

[4]) leta od svého na víru obrácení počítaje. Dosáhltě Polykarp stáří téměř sto let.

[5]) t. j. uslyším tebe milerád, jenom-li sobě odklad své odpravy na lidu vymůžeš. Zdá se, že prokonsul Polykarpa zachovati hodlal.

řaty pohrdáš. Hrozíš, dí Polykarp, ohněm za hodinku hořícím a v mále hasnoucím; neznáš zajisté ohně budoucího soudu a věčného trestu zlým uchovaného. Však nač prodléváš? Dej přijíti, cokoli ti libo.

12. Ty a jiné mnohé věci mluvě, naplňoval se důvěrou a radostí, a milost Boží rozplývala po tváři jeho, že netoliko tím, co mu řečeno, pomásti a polekati se nedal, nýbrž raději prokonsul žasnul, a poslal provolatele na prostřed závodiště, a dal třikráte provolati: Polykarp vyznal se křesťanem býti. To když hlasatel vyvolal, veškero množství pohanů a Židů ve Smyrně bydlejících hlasem velikým v náramné vzteklosti vzkřikli: Tento jest učitel Asie, otec křesťanů, bohů našich zhoubce, jenž mnohé učí bohům neobětovati aniž se jim klaněti. Tak mluvíce křičeli a žádali asiarcha [1]) Filippa, by na Polykarpa lva pustil. Filipp odpověděl, že mu nedovoleno, any již tyto honby dokonány. Tož jednomyslně se jim vidělo zvolati, aby Polykarp za živa upálen byl. Nebo se muselo vyplniti ukázané jemu vidění o podušce, již viděl hořeti modle se, o čemž prorocky pověděl potom, obrátiv se k věrným, co kolem něho byli: Mám za živa upálen býti.

13. Tyto pak věci kvapněji se dály, než slovy pověděti lze. Všecken lid tudíž snášel z dílen a lázní polena a roždí; obzvláště Židé, jak obyčejně, k tomu přeochotně se propůjčovali. Když hranice dohotovena, svléknuv se docela Polykarp a odloživ páseň, počal i vyzouvati se, čehož nečiníval jindy, anoť se povždy každý z věřících o závod těla jeho dotknouti snažíval. Nebo pro svaté obcování své již před mučenictvím všelikou ctí ozdoben býval. Tudíž mu nástroje při upalování obyčejné přičiněno. [2]) Když pak ho také pevně přibiti chtěli, pravil: Nechte mne tak! Ten, jenž mi dá oheň snésti, dá mi také bez útuhy vašich hřebů nepohnutě na hranici ostáti. [3])

14. Tedy ho nepřibili, nýbrž svázali jej. On pak ruce na

---

[1]) Asiarchové byli muži, kteří o svaté hry ke cti bohům pro dobro kraje jistými dobami odbývané péči vedli. Poněvadž divadla ta v úctu bohův se vykonávala, tedy se kněžími zvali. Půtky divokých zvířat, i obapolné i proti člověkům (obojí honby prozvané), patřily spolu k těmto hrám náboženským. Bylo to kněžství přeobtížné, s výlohami velkými spojené a proto zámožnici jenom úřadu tohoto se přiúčastňovati hodlali. Strabo praví, že asiarchové ponejvíce z Trallských měšťanů bráni, poněvadž měšťané ti bohatstvím nad jiné obce se skvěli. Proto týž Filipp doleji c. 21. veleknězem Trallským sluje.

[2]) t. j. košile smolou a pryskyřicí napuštěná, provazy k uvázání, kůl atd.

[3]) Někdy upálenci ku dřevu přibíjeni; tuto ale snad jenom úvazy ke hranici přibity měly býti, aby se nehnuly.

zad držel, a svázán byv jako výtečný beran z valného stáda uchystaný co ustrojená bohumilá oběť k nebesům vzhledna, mluvil: Pane Bože všemocný, Otče milého a požehnaného Syna svého Ježíše Krista, skrze něhož jsme poznání tebe dosáhli, Bože andělů a mocností, a veškerenstva a celého pokolení spravedlivých, jenž žijí před obličejem tvým: velebím tebe, že's mně ráčil v den tento a v tuto hodinu v počtu mučeníků tvých podíl dáti v kalichu Krista tvého (Mt. 20, 22. 26, 39. Mr. 10, 38.) ku vzkříšení k životu věčnému, duše i těla, v neporušenosti [1]) Ducha svatého, k nimžto kéž dnes přivtělen jsem před tebou v tučnou a líbeznou oběť, jakože jsi uchystal ji, předvěstil [2]) a vyplnil, Bože neklamavý a pravdomluvný. Proto chválím tebe za všecko, velebím a oslavuji tebe i s věčným nebeským Ježíšem Kristem, Synem tvým milým, s nímžto tobě a Duchu svatému čest buď nyní a na věky. Amen.

15. Ledva Amen vypustil a modlitbu dokonal, biřicové zanítili oheň. Když pak valný vyblesknul plamen, uzřeli jsme div velký my, jimžto uviděti dáno bylo, a jenž proto jsme byli dochováni, abychom, co se dálo, jiným zvěstovali. Oheň zajisté spůsobu klenby učině, jako plachta plavecká větrem nadýmaná obklíčil dokola tělo mučeníkovo; on pak stoje uprostřed, nebyl podoben hořícímu tělu, nýbrž chlebu propekávanému anebo zlatu a stříbru v peci rozžhavenému. A vůni jsme počili rovnou vůni kadidla aneb jiného drahého koření.

16. Vidouce naposled bezbožníci, že tělo jeho ohněm stráveno býti nemůže, veleli konfektorovi [3]) přistoupiti a dýkou tělo jeho probodnouti. Což když učinil, vylila se krev v takové valnosti, že i oheň uhasila [4]), a celý zástup žasnul, že rozdíl jest takový mezi nevěrci a vyvolenci. Takovým byl zajisté nejvýše podivuhodný Polykarp, věku našeho apoštolský a prorocký učitel, a biskup katolické církve ve Smyrně. Každé slovo z úst jeho vyšlé vyplnilo se anebo vyplní.

17. Ale soupeř onen závistivý a nešlechetný, protivník pokolení spravedlivých, vznešenost mučenictví jeho a jeho obcování od

---

[1]) v neporušitelném obnovení skrze Ducha svatého.

[2]) skrze podušku hořící. (Viz k. 5.)

[3]) Konfektor dobiječ byl, jenž divokým zvířatům, za vzteklostí pro diváky nebezpečným nebo smrtelně raněným poslední ránu dodával, t. j. je usmrcoval.

[4]) Někteří rukopisové mluví o holubici z rány Polykarpovy vyletělé; přípisek ten bezmála pošel odtud, že si čtenář nějaký v listu místo, kde o vyjití Polykarpa ze života tohoto řeč jest, spůsobem v církvi užívaným zaznamenal; holubice zajisté byla obrazem duše z těla vychodilé a tudy na hrobích a jinde častěji se s ní potkáváme.

počátku neúhonné vida a kterak nyní ošlechtěn jest korunou nesmrtelnosti a mzdy vytknuté nezáporně dosáhl, snažil se, aby žádný ostatek z něho námi odnešen nebyl, ač mnozí to činiti žádali, želajíce jeho svaté mrtvole obcovati. [1]) I vnukl Nikétovi, otci Heródově, bratru Alky, požádati prokonsula, aby mrtvoly křesťanům nevydal ku pohřbení, aby, vece, odpadše Ukřižovaného, tohoto ctíti nepočali. Tak pravili za ponoukáním a doleháním Židů hlídajících, ani jsme ho z ohně vytáhnouti se jali. Nevědělit, že Krista, jenž pro spásu všech na celém světě spasenců trpěl (bezúhonný za hříšníky) [2]), nikdy opustiti a jiného ctíti nemůžeme. Tomu zajisté, an jest Syn Boží, se klaníme; mučeníky pak co učně a následovníky Páně právem milujeme pro jejich nepřesáhlou lásku ke svému králi a mistrovi, a bodejž se staneme společníky a spoluučeníky jejich!

18. Setník vida tu Židů rozjitřenost, dal mrtvolu doprostřed ohně položiti a spáliti. My pak nato jsme sebrali kosti jeho vzácnější nad kameny drahé a výbornější nad zlato, a schovali jsme je na slušném místě. [3]) Tamto nám Pán popřeje dle možnosti se shromažďovati, s plesáním a radostí výroční den muk jeho slaviti na památku těch, jenž bojovali, ku cviku a přípravě potomků.

19. To se událo s blaženým Polykarpem, jenž s dvanácterem z Filadelfie smrt mučenickou ve Smyrně podnikl, jenž ale jediné ode všech se připomíná, tak že i pohané všudy o něm mluví. Nebyl jenom znamenitý učitel, nýbrž také výtečný mučeník, tak že všickni v mučenictví jemu se podobati želají, ješto dle evangelia Kristova bylo podstoupeno. Stálým vytrváním přemohl nespravedlivého vladaře, a tak dosáhnuv věnce nesmrtelnosti, plesá s apoštoly a všemi spravedlivými, oslavuje Boha a Otce a velebí Pána našeho Ježíše Krista, Spasitele duší a vládce těl našich a pastýře katolické po celém světě církve.

20. Žádali jste vy na nás, abychom vám obšírně celou událost vypravili; my jsme vám nyní úhrnkem zprávu dali skrze bratra našeho Marka. Známosti o tom nabyvše, odešlete list bratřím dálejším, aby také oni Pána oslavovali, jenž takové obrání koná ve

---

[1]) Křesťané se výročně na den narození mučeníků (tak nazývali den smrti jejich) na tom místě scházívali, kde jich ostatky schovány byly, obnovovali tam památku jejich, osvědčujíce spolu s nimi stejnou míti víru a naději a stejný lásky předmět, povzbuzovali sebe k rovnému života pro víru se odvažování.

[2]) Co tuto v závorkách, nenalezá se ani u Eusebia ani ve starém překladu ani u Rufina; jest to přípisek z I. Petr. 3, 18.

[3]) Posavad blíže Smyrny ukazují místo, kde světec náš mučen a popel jeho pochován.

sluhách svých, [1]) a jenž může nás všecky milostí a darem uvésti do království svého věčného skrze jednorozeného Syna svého Ježíše Krista, jemuž sláva, čest, moc, velebnost na věky buď. Amen. Pozdravte všecky svaté. Pozdravují vás ti, jenž u nás jsou, také Evarestus, jenž toto psal, pozdravuje vás s celým domem.

21. Umučen byl blažený Polykarp druhého Xantika, sedmého před kalendami májovými na velkou sobotu [2]) v osmou hodinu. [3]) Jat byl od Heroda za velekněze Filippa Trallského [4]) pod prokonsulem Statiem Quadratem, za kralování věčného Ježíše Krista, jemuž buď sláva, čest, velebení, trůn věčný od proňárodů do pronárodů. Amen.

22. Želáme vám, bratří, byste se dobře měli, kráčejíce podle slov evangelia Ježíše Krista, s nímž buď sláva Bohu Otci a Duchu svatému pro spasení vyvolených svatých, jakož i osvědčil blahoslavený Polykarp smrtí svou, [5]) po jehož šlépějích kéž v říši Ježíše Krista se shledáme.

To z rukopisů Irenea, učeníka Polykarpova, opsal Kajus, [6]) jenž obcoval s Ireneem. Já pak Sokrates v Korintu tento přepis jsem učinil dle rukopisu Kajova. Milost Boží buď se všemi. Zase pak já Pionius [7]) učinil jsem opis tento, shledav dřívější rukopisy, jež mi Polykarp u vidění objevil, jakož níže povím. [8]) Sebral jsem je, any již věkem téměř stýřely, aby tak i mne sebral Pán Ježíš Kristus s vyvolenými svými do říše své nebeské, jemužto buď čest s Otcem a s Duchem svatým na věky věkův. Amen.

---

[1]) t. j. jenž některých věřících k mučenictví povolává.

[2]) Kterého leta a měsíce a dne sv. Polykarp sešel, posavade na sporu jest. Pearson klade 147. Tillemont místo kalend májových čte marciových a dí, že Xanthikos měsíc s 22. únorem počínal. Usher klade r. 169 dovodě, že měsíc Xanthik počínal s 25. březnem; tedy bylo by se to dálo dne 26. března; čemuž dosvědčuje i to, že se to dálo na velkou, t. j. bílou sobotu. S ním i Pagi smýšlí. Viz nahoře.

[3]) t. j. ráno před polednem; Asiaté snad počítali hodiny, jak nyní u nás se počítají.

[4]) v k. 12. sluje asiarchem.

[5]) k oslavě Ježíše Krista a ku vzoru věřících podstoupenou.

[6]) Snad onen, o němžto co spisovateli zmiňují se Euseb a Jeronym.

[7]) Snad onen potom (drahně po sv. Polykarpovi) za živa upálený kněz Smyrnenský.

[8]) Slova ta se vztahují na podvržená akta o mučenictví sv. Polykarpa, v nichž se o tom jedná, co Pioniovi Polykarp zjevil. Patrno, že poslední přípisek tento od pozdější ruky pochází.

O spisech sv. Polykarpa.

Svatý Polykarp, jak Ireneus u Eusebia (h. e. 5, 20.) svědčí, více psal listů, dílem k celým církvím, dílem k jednotlivým údům, na př. k Athéňanům, Dionysiovi Korintskému atd., avšak nám bohužel jenom jediný, ku Filippanům, dochován, a ani toho v řeckém jazyku v celosti nestává; poslední zajisté kapitoly jenom v latinském, však starém a pokud souditi se dá, věrném překladu nás došly. List ten nedýchá sice onou citu jemností a neoplývá onou vroucností, jako listové Ignátiovi. Avšak přece Otce apoštolského jest hoden, luznou slohu vynikaje prostotou. O něm s pochvalou se zmiňují sv. Otcové církve nejstarší; Ireneus (l. 3, cap. 3), učeník Polykarpův, nazývá ten list převýtečným, přeznamenitým či předůležitým; Euseb. (3, 36.) část poslední do své historie vetkal a sv. Jeronym (cat. 17.) svědčí, že list ten Polykarpův, jak ho jmenuje, přeužitečný ještě za jeho věku v církevních sborech Asie (Jonie) čítáván býval; tudy o pravosti a hodnověrnosti listu toho pochybnosti býti nemůže.

K sepsání listu toho pohnut byl svatý Polykarp, když Filippané s prosbou se na něho obrátili, aby jim listy sv. Ignátia poslal, jakož z jeho listu (c. 13.) vysvítá. Z tohotéž místa se určiti dá, že list tento psán l. 107 anebo začátkem 108, ješto brzo po odchodu sv. Ignátia z Filipp tamější křesťané sv. Polykarpovi psali, a tento zajisté (cf. c. 3.) žádosti jejich vyhověti dlouho neodkládal.

Napomíná pak, a to jest obsah listu toho, k životu křesťanskému, udává povinnosti jednotlivých stavů. Kněžím dí, aby spravedlivě soudili a příliš přísni nebyli, vědouce, že všichni hříchům podrobeni jsme: z čehož odvětovati, že kněží nejenom hlasatelé slova Božího byli, nýbrž také soudcové nade hříchy věřících. Nato mluví o skutečnosti smrti Ježíšovy a o jeho z mrtvých vstání, a zbuzuje k následování příkladu trpělivosti spatřovaného na blahoslavených mužích. S bolestí potom dotknuv poklesky kněze Filippského, napomíná Filippany, aby se za vše knížata i za vrahy své modlili, a dokládaje, že jim posýlá Ignátiovy listy, psaní své zavírá.

List sv. Polykarpa k Filippanům.

Polykarp a kněží, co s ním jsou, [1]) církvi Boží ve Filippech [2]) putující,[3]) milosrdenství a pokoje od Boha všemohoucího a Pána Ježíše Krista Spasitele našeho v hojnosti vám uděleno buď.

1. Zradoval jsem se velice s vámi v Ježíši Kristu Pánu našem, že jste obrazy pravé lásky [4]) přijali, a jak vám náleželo, dále doprovodili je sevřené pouty svatých hodnými, kterážto jsou ozdoba opravdově od Boha a Pána našeho (J. Kr.) vyvolených; a že pevný víry vaší kořen od dávna proslulý až do nynějška trvá a ovoce nese v Pánu Ježíši Kristovi (Col. 1, 6.), kterýž se podvolil za naše hříchy smrt podstoupiti, kterého ale vzkřísil Bůh, rozvázav okovy smrti (Act. 2, 24.). Ve kteréhož, ač neviděvše ho, věříte, věříce pak plesáte radostí nevypravitelnou a oslavenou (I. Petr. 1, 8.), do kteréž mnozí vejíti touží, vědouce, že milostí spaseni jste, ne ze skutků (Ef. 2, 8. 9.), nýbrž vůlí Boží skrze Ježíše Krista.

2. Protož přepášíce bedra svá, služte Bohu v bázni a v pravdě (I. Petr. 1, 13. Žalm 2, 11.), odřeknouce se prázdné marnomluvnosti a bludův zástupu, věříce v Toho, jenž Pána našeho z mrtvých vzkřísil (I. Petr. 1, 21.) a jemu dal slávu a trůn na pravici své (Ef. 1, 20. 22.); jemuž podrobeno všecko na nebi i na zemi; jemuž všeliký duch slouží; jenž přijde jako soudce živých a mrtvých; jehož krev vyhledávati bude Bůh od nevěřících v něho. Kterýž pak ho z mrtvých vzkřísil (Rom. 8, 11.), ten i nás vzkřísí, jestliže jeho vůli konáme, podle přikázaní jeho chodíme a milujeme, co on miloval, vystříhajíce se vší nepravosti, lakoty, všeho lakomství, pomluvy, křivého svědectví, neodplacujíce zlého za zlé (I. Petr. 3, 9.), ani zlořečení za zlořečení, ani rány za ránu, ani kletby za kletbu, pamatujíce na to, co pravil Pán, uče takto: „Neodsuzujte, abyste nebyli odsouzeni; odpouštějte, a bude vám odpuštěno“ (Luc. 6, 37.); „milosrdni buďte, abyste milosrdenství došli“ (Mt. 7, 7.); „jakou měrou měříte, bude vám odměřeno.“ (Luc. 6, 38.) A: „Blahoslaveni chudí, a pro spravedlnost pronásledovaní, nebo jejich jest království Boží.“ (Mt. 5, 3. 10.)

---

[1]) Ačkoli, jak i tu viděti, biskup od kněží se dobře rozeznává: záležitosti církevní společně od biskupa a kněží vyjednávány bývaly.

[2]) Město v Macedonii, kam i sv. Pavel list psal.

[3]) Viz list sv. Klementa, pozn. 1.

[4]) vzory, jichž vám sluší následovati, t. j. sv. Ignátia a průvodčí jeho.

3. Toho, bratří, nepíši vám osobivě o spravedlnosti, nýbrž poněvadž jste mne vybídli. Nebo ani já, ani kdokoli jiný mně podobný nemůže dostihnouti moudrosti blahého a slavného Pavla, jenž byv u vás, před obličejem tehdejších lidí učil dokonale a jistě slovu pravdy, jenžto i nepřítomen jsa, vám listy psal,[1]) do kterýchž-li nahlídati budete, můžete se vzdělávati u víře vám udělené, kteráž jest matkou všech nás,[2]) na kterou následuje naděje, ana předchází láska k Bohu, Kristu a ke bližnímu. Nebo kdo v tom se hýbe a žije, naplňuje zákon spravedlnosti. (Rom. 13, 10.) Kdo zajisté lásku do sebe má, vzdálen jest všeho hříchu.

4. Počátek všelikého zlého jest lakomství (I. Tim. 6, 7. 10.) Vědouce tedy, že jsme nic nepřinesli na svět, ale ani odnésti nemůžeme, oblecme se v odění cnosti (Ef. 6, 14.), a naučme předně sebe v zákoně Páně choditi; napotom také manželky vaše (vyučovati hodláme) v propůjčené jim víře, v lásce a cudnosti (choditi), manžely své u vší upřímnosti milovati, ve všem pak lidem stejnou přízní se propůjčovati ve vší zdrželivosti, a děti v bázni Boží vychovávati.[3]) Vdovy (učiti budeme) ve víře v Pána rozumně sobě počínati, bez přestání za všecky se modliti (Tit. 2, 5. I. Tim. 5, 5.) a vzdalovati se všeho utrhání, lání, křivého svědectví, lakomství a všeho zlého, vědouce, že oltářové Boží jsou,[4]) že Bůh všecko prohlídá, a že ho nic tajno není, ani z myšlenek, ani z obmyslů, ani ze skrytosti srdce.

5. Vědouce tedy, že Bůh nebývá posmíván (Gal. 6, 7.), musíme zákona a slávy jeho důstojně obcovati. Podobně jahnové bez úhony buďte před obličejem spravedlnosti jeho jako sluhové Boží a Krista a ne lidí; neutrhaví, ne dvojího jazyka (I. Tim. 3, 3.), nelakomí, ve všem zdrželiví, milosrdní, pečliví (v povolání), obcující podle pravdy Páně, jenž se stal sluhou všech. (Mt. 20, 28. Rom. 15, 8.) Kterémuž jestliže zalíbíme se v tom životě, také budoucího dosáhneme, jakože přislíbil nám, že nás z mrtvých vzkřísí, a že, jestliže jeho důstojně obcovati budeme, také s ním budeme kralovati, ač věříme-li. Podobně i mládenci neúhonní buďte ve všem, nejpředněji k cudnotě prohlédajíce, proti všemu zlému na úzdu se berouce.

---

[1]) ἐπιστολαί ve pluralu často o jediném listu se užívá.

[2]) (Gal. 4, 6. Ign. Ef. 14.) Víra Kristova uskutečňuje nové zrození naše, jí ze hříšníků stáváme se syny a dědici Božími a tudy jest matka naše, rodička naše k životu nebeskému.

[3]) Cf. Clem. c. 1. 21.

[4]) Duše Bohu oddaná jest oltář Bohu zasvěcený a modlitby její jsou kadidlo k Bohu vstupující.

Nebo krásné jest strhnouti se žádostí světských. Každá zajisté pochoť bojuje proti duchu (I. Petr. 2, 11.), a ani smilníci, ani ženkýlové, ani samcoložníci království Božího děditi nebudou (I. Cor. 6, 9.), aniž ti, jenž neslušné věci páchají. Protož vám dlužno vystříhati se všeho toho, a podrobiti se kněžím a jahnům, jako Bohu a Kristovi. [1]) Panny obcujte v neúhonném a čistém svědomí.

6. Kněží buďte útrpni a milosrdni ke všem, obracujte, co zabloudilo, navštěvujte všecky neduživé, nezanedbávejte vdov ani sirotků ani chudých, ale prohlídejte vždy k tomu, co dobré jest před Bohem a lidmi. (II. Cor. 8, 21. Rom. 12, 17.) Varujte se všeho hněvu, přijímání osob (Jac. 2, 1.), křivého soudu. Vzdáleni buďte všeho lakomství; nerychle věřte o jiných zlého; nebývejte přísni na soudu k nim, vědouce, že všickni jsme dlužníci hříchu. Prosíme-li tedy Pána, aby nám odpustil, musíme i sami odpouštěti. Nebo všickni stojíme před očima Páně a Božíma, a všickni se postaviti musíme před soudnou stolici Kristovu (II. Cor. 5, 10. Rom. 14, 10. 12.) a každý za sebe bude počet skládati. Služme tedy jemu s bázní a uctivostí, jakož velel nám on a apoštolové, jenž nám kázali, a proroci, jenž nám příchod Pána našeho předpověděli. Horleme v dobrém (Gal. 4, 18.), vystříhejme se pohoršení a křivých bratří a těch, jenž v pokrytství jmeno Páně nesou a marné lidi svádějí. [2])

7. Nebo každý, kdo nevyznává, že Ježíš Kristus v těle přišel, antikrist jest (I. Jo. 4, 3.) a kdo nevyznává svědectví o kříži (I. Cor. 1, 6.), z ďábla jest, a kdo převrací výroky Páně podle pochotí svých, a tvrdí nebýti ani z mrtvých vstání ani soudu, ten jest prvorozenec satanův. Protož opustivše marnost zástupu [3]) a křivé učení [4]), obraťme se k slovu (víry křesťanské) nám s počátku podanému (Jud. 3.), bedlivi jsouce na modlitbách (I. Petr. 4, 7), trvajíce na postech, prosíce na modlitbách Boha vševidoucího, aby neuvedl nás v pokušení (Mt. 6, 13. 26, 41.), jak Pán sám pravil: „Duch sice hotov jest, ale tělo slabo.“ (Mt. 26, 41.)

8. Bez přestání setrvávejme v naději své a závdavku ospravedlnění svého, jenž jest Kristus Ježíš, kterýžto na vlastním těle vnesl hříchy naše na dřevo (I. Petr. 2, 14.), kterýž hříchu neučinil, aniž nalezena jest lest v ústech jeho (I. Petr. 2, 22.), nýbrž pro nás, abychom v něm život měli, všecko to podstoupil. (Ign. k Polyk.

---

[1]) (Cf. Ign. Smyrn. 8.) Nečiní zmínky o biskupu, ostýchaje se napomínati toho, jenž s ním stejné choval důstojenství.

[2]) Cf. Ign. Filad. 9. Ef. 7. 9. Fil. 2. 3. 6.

[3]) pohanství.

[4]) t. j. haeretiků. (Cf. Ig. Ef. 7.)

k. 3.) Následovníci tedy buďme trpělivosti jeho, a oslavujme ho, trpíme-li pro jmeno jeho. Tento zajisté příklad nám na sobě předložil, a my v ten jsme uvěřili. [1])

9. Prosím tedy vás všechny, abyste poslušni byli slova spravedlnosti, a se ve vší trpělivosti cvičili, již vlastníma očima jste spatřili netoliko na blahoslaveném Ignátiovi, na Zosimu a Rufovi, [2]) ale i na jiných z vašinců, ano i na samém Pavlu a ostatních apoštolech, přesvědčeni jsouce, že tito všickni ne naprázdno běželi (Gal. 2, 2.), nýbrž u víře a spravedlnosti, [3]) a že na místě sobě náležitém u Pána se octnuli [4]), s nímžto trpěli. Nebo nemilovali nynějšího světa, nýbrž toho, jenž za nás umřel a od Boha pro nás vzkříšen jest. [5])

10. Na tom tedy se ustanovte, a následujte příkladu Páně, pevni jsouce u víře a nezměnitelni, kochatelé bratrstva (I. Petr. 2, 17.), vespolek se milujíce, spojeni v pravdě, lahodou Páně druh druhu se propůjčujíce, nikým nepohrdajíce. Mohouce dobře činiti, neodkládejte, poněvadž milostina (almužna) od smrti osvobozuje. (Tob. 12, 9.) Všickni sobě vespolek poddáni buďte, [6]) obcování mezi pohany bez úhony mějte (I. Petr. 2, 12.), aby z vašich dobrých skutků vám pochvaly se dostalo, a Pánu pro vás urouháno nebylo. (I. Tim. 6, 1.) Běda pak tomu, skrze něhožto jmeno Páně v rouhání přichází. (Jes. 52, 5.) [7]) Střídmosti tedy všecky vyučujte, v ní také sami obcujíce.

11. Pro Valenta, jenž druhdy knězem u vás byl, velmi zarmoucen jsem, že tak špatně místu sobě propůjčenému rozumí. [8]) Protož napomínám vás, abyste lakomství se vystříhali a byli čisti a pravdomluvni. Varujte se všeho zlého. (I. Thess. 5, 22.) Kdo ale v těchto věcech sebou vládnouti nezná, jak je může jiným kázati? (I. Tim. 3, 5.) Kdo se lakomství nezdržuje, ten se modlářstvím po-

[1]) Věříme, že Kristus za nás umřel a že v jeho šlépějích kráčeti máme podle své možnosti. Nechtějíce tedy pro Krista ničeho snášeti, v odpor jdeme s vírou svou.

[2]) jichž den se slaví ve Filippech 18. prosince.

[3]) Již Bůh nenechá bez oplaty.

[4]) Není tu odpor s k. 13. Sv. Polykarp mohl tušiti, ba za jisté pokládati, že Ignát, dokud hry trvaly, obětí se stal, obzvláštní zprávy ani nečekaje.

[5]) Tu přestává text řecký a jenom z latinského překladu čerpati můžeme.

[6]) Úslužni sobě buďte, jako by jeden druhému poddán byl.

[7]) Cf. Ign. Trall. 8.

[8]) Provinění toho kněze zdá se býti osvojení sobě peněz chudým určených, v čemž i manželka jeho podíl vzala, jak z dalšího listu vysvítá. Jiní to o smilství slyší, an jistě v řeckém textu stálo πλεονεξία, kterým slovem všeliká lakota a bažnost jmenovitě po věcech šestým přikázaním zapověděných se vyznačuje.

skvrňuje (Ef. 5, 5.), a za pohana souzen bude. Kdož pak nezná soudu Páně? Zdali nevíme, že svatí svět souditi budou, jak učí Pavel?[1]) (I. Cor. 6, 2.) Avšak jsem nic takového na vás neshledal, aniž čeho uslyšel o vás,[2]) u nichžto blahoslavený Pavel pracoval, a kteréžto na počátku listu svého tak chválí.[3]) Nebo vámi se honosí u všech církví, kteréž tenkráte jenom Boha znaly, ani jsme my[4]) ho ještě neznali. Velmi se tedy, bratří, rmoutím pro Valenta a manželku jeho. Bůh jim uděl pravé kajicnosti. Dokazujte v tom ohledu opatrnou mírnost, a nepokládejte takových za nepřátely, nýbrž jako neduživé a ušinulé údy je na pravou cestu vraťte, abyste celé tělo své (církve) zachovali; nebo to činíce, sami sebe vzděláváte.

12. Doufání mám, že dobře v Písmech svatých vycvičeni jste, a že vás nic tajno z nich není. Mně pak se nedovoluje nyní (o tom dále mluviti). Jakož to v Písmě tomto zní: „Hněvejte se, ale nehřešte, slunce nezapadej nad hněvem vaším.“ (Ef. 4, 26.)[5]) Blažen, kdo toho pamětliv jest. U vás, doufám, se to zachovává. Bůh pak a Otec Pána našeho Ježíše Krista, a on, věčný velekněz (Hebr. 7, 24.), Syn Boží, Kristus Ježíš vzdělávej vás u víře a pravdě ve vší lahodě a krotkosti, trpělivosti a dlouhomyslnosti, snášelivosti a čistotě, a dej vám podíl a částku mezi svatými svými (Col. 1, 12.), a nám s vámi a se všemi, kteří pod nebem bytují (Col. 1, 23.), a uvěří v Pána našeho Ježíše Krista a v Otce jeho, jenž ho vzkřísil z mrtvých. (Gal. 1, 1.) Za všecky svaté[6]) se modlete. Modlete se také za krále a mocnáře (I. Tim. 2, 1.) a knížata a za pronásledovníky a nenávistníky své, a za nepřátely kříže, aby ovoce víry vaší ve všem patrno bylo (I. Tim. 4, 15.) a vy abyste v něm dokonalí byli.

13.[7]) Psali jste mně vy i Ignát,[8]) aby, půjde-li někdo od nás do Syrie, i vaše listy tam odnesl. Učiním to, dostane-li se mně

---

[1]) a proto neslušno v lakomství se vydávati, důstojenství křesťana potráceti a v nebezpečenství zabíhati, aby s pohany odsouzeni byli.

[2]) Podobně Ign. (k Magn. 11. Trall. 8.)

[3]) jiní: kteří jste od počátku listem jeho; naráží prý na II. Cor. 3, 2. nn.

[4]) Smyrnenští na víru později obrácení.

[5]) Tu sv. Polykarp zjevně apoštolské spisy Písmem svatým nazývá.

[6]) V apoštolského věku mluvě tolik co křesťany.

[7]) Tu nám řecký text zachován od Eusebia (h. e. 3, 36.)

[8]) Viz Ign. l. ku Polyk. v k. 8., kdež Ignát Polykarpa napomíná, psáti okolním církvím, aby buď muže, buď listy do Antiochie poslaly a Polykarp aby listy dále obstaral. Bezpochyby Filippané od sv. Ignátia zpraveni byli, aby se v té věci obrátili ku Polykarpovi.

příhodné chvíle, buď sám, anebo skrze toho, jehož tam i s vaším poselstvím pošlu.

Listy Ignátiovy nám [1]) od něho poslané, a kteréžkoli jiné jsme u sebe měli, vám jsme poslali, jakož jste žádali; připojeny jsou listu tomuto. Z nich vám mnohého prospěchu se dostati může, neboť obsahují víru a vytrvalost a všeliké vzdělání (ve víře a lásce), jež ku Pánu našemu přináleží.

Čeho [2]) se o Ignátiovi a o jeho společnících dovíte, toho i nás zpravte. [3])

14. Toto jsem vám napsal po Krescentovi, kterého jsem vám do dneška poroučel, a také nyní poroučím. — Obcoval zajisté mezi námi bez úhony; doufám, že podobně i mezi vámi. I sestru jeho sobě poručenu mějte, když přijde k vám.

Zdrávi buďte v Pánu Ježíši Kristu, a milost jeho buď se všemi vámi. Amen.

---

[1]) nám, t. j. mně Polykarpovi a církvi Smyrnenské.

[2]) Tu nás opět řecký text opouští.

[3]) Srovn. str. 116. pozn. 4. Pokládá sice, že Ignát již to přestál, avšak by rád místněji o tom zpraven byl.

O listu k Diognétovi.

K nejsličnějším památkám starožitnosti církevní právem se pokládá list k Diognétovi. Krásná to charakteristika života křesťanského; rázné vylíčení srovnalosti, v jaké se křesťanství odnáší k židovství a pohanství; ta vroucnost, s jakou se k nauce křesťanské přivinuje; ta hlubokost a jasnost, s jakou ji postihuje; ta vznešenost a ta skromnost ducha, která všudy co záře nebeská prokmitá; ta prostota a čirost, s jakou věci svoje navrhuje; ta prostomilá správnost slohu, jímž myšlenky své vyjadřuje; všecko toto přerozkošně dojímá čitatele.

Ač pak všichni se strany výbornosti listu toho se sjednávají: v tom, komu by list ten připsán býti měl, dosti veliká neshoda panuje. Když list ten l. 1592 poprvé byl vydán, přičteno jej prvním vydatelem Jindř. Stefanem Justinovi svatému a mnozí badatelé starožitné církve výroku toho následovali, jakož pak někteří rukopisové, v nichž se nalezá, svatému Justinovi jej připisují. Ale s koncem XVII. století, když bystrý Tillemont byl mnoho důkazů vynesl, za nimiž list ten sv. Justinovi přičítán býti nemůže: veškeří kritikové věku tohoto dřívější domněnky odstoupili, Tillemonta se přidržujíce a náhledu jeho nového novými důvody doličujíce. Nejnověji Otto (de ep. ad D. edit. 2. 1852.) k domněnce dřívější se vrátil, svatého Justina spisatelem listu našeho býti zastávaje. Avšak odvody svými všemi toliko některé matnější důvody pozdějších kritiků vyvracuje, toho však, že by Justin spisatelem byl toho listu, nikterak nedoličuje, ješto důvodové druzí při vší váze svojí ostávají. My tedy posavad právě smýšlíme, že sv. Justin epištoly té skladatelem býti nemůže, ana mnohá místa udávání tomu odporují.

1. Nejprvé divno, že nikdo ze starých, o Justinových spisech jednaje, listu našeho nedotýká, čehož by zajisté pro bohatost, krásu a důležitost listu toho nebyl mohl mlčením pomíjeti.

2. Rukopisové, jež spis ten sv. Justinovi připisují, jsou velmi novověcí; starší pak rukopisové žádného o Justinovi přípisu nemají.

3. Sloh listu se liší ode slohu Justinova. Justin, zabraný a ponořený v myšlenkách svojich, krásy a sličnosti slohové málo šetří, ano druhdy i správnosti jeho zanedbává; průpovědi zajisté osuhlé a periody zavilé zde onde u něho se nalezají. Spisatel listu našeho ku správnosti slohu všudy prohlídá, jazyka přesného, jakýž v době klassické panoval, užívá, myšlenky své jasně pronáší, a mluvou květnatou i půvabností řečnickou se vyznamenává. Vyniká také listu našeho sloh větší silou, důrazností a stručností, ješto sv. Justin mnohem rozvlačitěji se vyjadřuje.

4. Duch v listu našem jiný jest, nežli u Justina panuje; náhled listu našeho či jeho spisatele o pohanském a židovském náboženství s tím, co Justin o obojím soudí, dokona protivuje. O Starém Zákoně, o svatých obřadech a obětech jeho Justin s úctou velikou mluví, ustanovením Božím pro věk předkřesťanský jej býti pokládaje. Skladatel však listu k Diogn. božské povahy Zákona Starého zhola neuznává, ano o něm s pohrdou mluví, kdež ovšem v přehrubém uvázl omylu. (c. 3, 4.) O bozích pohanských skladatel listu našeho mluví co o pouhých litinách a obrazích, co o ješitném kamení, dřevu a kovu mrtvém. Náhled Justinův o bozích pohanských jiný jest, duchovnější. On zajisté je klade býti jestotami duchovými, zlými totiž duchy osobními, jenž v sochách a obrazích svojich bytují, oběti a modlitby od lidí přijímajíce. (Ap. I. 5, 9. 12. Ap. II. 5.) Aniž pak se namítati dá, že spisatel listu mluví oštídavě a po hospodářsku, t. j. dle příhody a úpotřeby, jinou takměř polovici náhledu svého jako za lubem nechávaje. Celá zajisté osnova listu našeho a celé to spisatelovo proti pohanským bohům rozumování jinak by bylo muselo vypadnouti, kdyby list ten pochodil od muže stejného s Justinem o pohanství náhledu.

Těmi důvody nabýváme jistoty, že sv. Justin nemůže býti skladatelem listu našeho. Ostatně pak prázdnými o původci listu našeho domněnkami obírati se nechceme.

Se strany času, ve kterém list náš psán byl, nemůžeme se s těmi sjednávati, jenž ho do věku Neronova kladou, mníce, že v k. 3. a 4. o židovství tak mluví, jako by docela ještě ve svém právě a vládě své kvetlo, a nevidouce, že pisatel tu považuje židovství, ne jak v skutečnosti bytovalo, nýbrž dle principu jeho, jehož se nikdy Židé nezhostili. Důvodové toho na snadě jsou.

Nejprvé mluví se tu o více pronásledováních, v nichž křesťané šelmám předhazováni, aby zapřeli Pána (c. 7.), ješto Nero křesťany (i s některými pohany) pro velký oheň, jehož založení na ně sčítáno, v Římě pronásledovati dal. A více protivenství klada,

o pozdějším času svého bytu svědčí. Nemálo za druhé má ta okolnost tuto váhy, že křesťané se v listu našem zřejmě od Židů rozeznávají; to před časy Trajanovými pohan sotva nahlížel. Nad to i ta nenávist proti židovství, jakou tu shledáváme, nejlépe se hodí do časů Trajanových. Také v listu našem víru křesťanskou dále rozšířenou spatřujeme, nežli za věku Neronova býti mohla.

Tím povozeni jsme, list náš do časů pozdějších postaviti, a sice po obyčeji učenců do věku Trajanova († 117) jej klademe. Nevadí tu, že se spisovatel zove učeníkem apoštolů; však i my jsme jimi posud, a kromě toho se tak zove v kap. 11., jenž za nevhodný přípisek se drží.

Kdo Diognét byl, vystihnouti nelze. Že byl rodu vznešeného, zavírají mnozí z toho, poněvadž se v listu κράτιστος nazývá, kterého titulu prý mužům vyneslé toliko třídy udělováno. Avšak titulu toho nejenom k vyznačení úcty osobám vznešeného stavu skládávané (cf. Act. 23, 26. 24, 3. 26, 25.), ale také k vyjádření obzvláštní přátelské příchylnosti užíváno. (Theophr. charact. c. 6.) Jiní bez kusa důvodu Diognéta našeho s učitelem M. Aurelia stotožňují.

Tolik jisto, že myslný, povšechně vzdělaný muž psal list ten, ana nad ním záplava věčnosti, vnitřního souhlasu a jasnosti rozlita jest, vyšlá z odvěčných oborů křesťanské víry, a tudy málo divu býti může, že v něm nemnoho stop věku, v němž žil, se nalezá.

Příčina, pro kterou sepsán list náš, pro nás přepamátná jest, ješto tudy spatřujeme, čím pohané pro křesťanství získáni bývali. Čistý totižto a svatý život křesťanů vzbuzoval pozornost pohanů, a nabádal je, ohledovati pramen jeho. Vede pak spisovatel věc svou spůsobem, jenž výše se povznáší nad spůsob, kterého u jiných Otcův apoštolských nalezáme. Tito zajisté více pareneticky sobě počínají, ku cnostem navozujíce, od bludů a nepravostí vystříhajíce. List náš již promyšlené pojednání theologické obnáší, tedy výše stojí a přechod činí k učeným obranám víry křesťanské během druhého století sepsaným.

Obsah listu ve tři části se rozpadá. V části I. (k. 1—4.) odpovídá se Diognétovi na otázku jeho, proč křesťané i pohanské i židovské náboženství zavrhují; v II. (k. 5—8.) odpovídá se na druhou jeho otázku, proč ta víra tak pozdě se vyskytla; ostatek listu (od k. 9.) zahrnuje odpověď na otázku III. (k. 9.), kterak křesťané tak vznešeného smýšlení dostihují, že i smrtí lze jim pohrdati. Poslední dvě kapitoly (11. 12.) od kritiků mnohých za podvrhlé se kladou, a jinému spisateli přičítají. Důvody jich jsou tyto: a) Věc, o které spisatel listu ku D. jednati zamýšlel, s koncem kapitoly 10. docela prove-

dena jest. Co dále následuje, s předešlým nesouvisí, aniž mezi sebou dosti spojeno se býti spatřuje. b) Co v k. 12. o vědě či gnosi mluví, potýká se s tím, co v k. 8. o víře pravil. c) V k. 11. dí, že velením Božským píše věci svoje, ješto část celá předešlá toliko na otázky od Diognéta předložené odpovídá. d) V posledních dvou kk. zdá se míti na mysli muže již povědomé nauk křesťanských, ana předešlá část se vztahuje ku pohanu, jemuž povaha víry křesťanské neznáma. e) O St. Z. jiný úsudek prosvítá v k. 11. 12., nežli který se nachází v předešlých. Naposled f) i sloh i mluva i celé důvodění, jenž se v kk. 11. a 12. vyskýtá, jinorodé jest a odchodné od slohu a mluvy části předcházející. Na tyto důvody odpovědi nemajíce, o své váze jich ponecháváme.

List ku Diognétovi.

1. Poněvadž vidím, velemožný Diognéte, že nad míru snažen jsi poznati náboženství křesťanů a že velmi pilně o nich se dotazuješ, v jakého Boha doufajíce, a kterak ho vzývajíce světem všickni opomítaji, smrtí pohrdají, domnělé od pohanů bohy za bohy nekladou, aniž pověry Židů zachovávají; poněvadž věděti hodláš, jakou to lásku vzájemně k sobě mají, a proč nové to pokolení čili ustanovení nyní a ne dříve se vyskytlo: schvaluji tu tvou dychtivost, a Boha, jenž nám i mluviti i poslouchati propůjčuje, prosím, aby dáno bylo mně tak mluviti, aby ovšem ten, jenž uslyšel,[1]) lepším se stal; tobě ale takto poslouchati, aby nebyl zarmoucen ten, jenž mluvil.

2. Nuže tedy, očistiv se ode všech mysl tvou zaměstnávajících myšlenek, a obvyku tebe mámícího se zhostiv, a stav se jako z počátku novým člověkem, nové nauky, jak jsi i sám vyznal, posluchačem býti maje,[2]) viz netoliko očima, nýbrž i rozmyslem, jaké podstaty a spůsoby jsou ti, jež vy bohy jmenujete a za takové považujete. Není-li ten kámen podobný tomu, na nějžto šlapeme, jiný měď, o nic lepší nádob nám ku potřebám urobených, jiný — dřevo, a sice i práchnivé, jiný stříbro, jenž potřebuje člověka ochránce, aby ukradeno nebylo; jiný — železo rezí nakažené; jiný — hliněná nádoba nikoliv sličnější té, jenž k nejpodlejším službám vyhotovena jest? Není-li to všecko z látky porušitelné? Není-li železem a ohněm utvořeno? Zdali toho z nich kameník, onoho kovář, jiného stříbrník, jiného hrnčíř neurobil? Zdali dříve, nežli uměním oněch (umělců) v podobu těch (bohů) vytvořeni byli, každý z nich každým (umělcem), jakož se dosavad děje, proměňován nebyl?[3]) Zdali by nádoby, jenž z též sestávají látky, těmto, kdyby se jim stejných umělců dostalo, podobnými se státi nemohly? Nemohou-li

---

[1]) V rkp. jest čtení ἀκοῦσαι; leč kritikové čtou ἀκούσαντα, jehož jsme se v I. vydání drželi, přeloživše: abys vyslyšev nejprvé lepším atd.

[2]) (Sr. Ef. 4, 21—24.) Podobně Theoph. k Autol. na zač.: Bůh vidín bývá od těch, jenž ho viděti mohou. Protože někteří slepí jsou, nepřestává slunko svítiti, nýbrž slepotě své to přičítati musejí, když nevidí. Duše člověka musí čistá býti jako zrcadlo se lesknoucí. Nalezá-li se rez na zrcadle, nemůže se v něm spatřiti obličej člověka; tak kde hřích v člověku jest, nemůže člověk takový Boha viděti.

[3]) t. j. tvaru svého nedosahoval sobě přiměřeného, což ovšem toliko dobrodiním umělců se dálo.

opět ti, kterým se vy nyní klaníte, obrazové nádobám jiným rovnými se státi? Nejsou-li všickni hluši? Ne-li slepi? Ne-li bezduši? Ne-li smyslů zbaveni? Ne-li nepohnutelni? Ne-li stýřenlivi všickni? Nekazí-li se všichni? A tyto vy bohy nazýváte, těm sloužíte, těm se kořítе, těm se naposledy podobnými stáváte. [1]) Proto křesťanů nenávidíte, poněvadž jich za bohy nemají!

Sami pak vy, ač je za bohy pokládajíce a berouce, zdali jimi mnohem více než oni (křesťané) nepohrdáte? Zdali se jim více neposmíváte, a jich více neurážíte, kamenné a hliněné bez ostrahy ctíce, stříbrné a zlaté za noci uzavírajíce, za dne ale stráží obklopujíce, aby ukradeni nebyli? Úctami, jaké jim přinášeti se domníváte, smyslem-li nadáni jsou, je raději pokutujete; pakli smyslu zbaveni jsou, na důkaz toho krví a smahami je ctíte.[2]) To z vás někdo snášej! To někdo sobě dej činiti! Ale člověk ani jeden té pokuty samochtě nestrpí; má zajisté smysl a rozum. Kámen toliko to snáší, smyslu zbaven jsa. Věru nijak nedokazujete jej [3]) smyslem nadána býti. O tom pak, že se křesťané takovýmto bohům ve službu nedali, mnoho jiného bych ještě mluviti mohl; komu ale to se postačovati nezdá, tomu zbytečno mním déle o tom šířiti řeči.

3. Dále pak za to mám, že převelmi dychtíš uslyšeti o tom, proč křesťané stejné se Židy pocty Boží nemají. Židé (odpovídám) zdržují se nadřečené liché služby a jednoho Boha všech věcí vzývati a za Pána pokládati hodlají; bloudí ale, poctu jemu podobným svrchu řečené (pohanské poctě) spůsobem vykonávajíce. Nebo jak pohané věcem bezcitným a hluchým obětujíce, nesmysl prokazují, rovně tito Bohu jakoby nuznému poskytovati se domnívajíce, za pošetilost raději nežli za poctu Boží by to klásti měli. Nebo kterýž nebe a zemi a všecko, co na nich jest, učinil, a všecko nám, čeho potřebujeme, uděluje, zajisté netrpí nedostatku ve věcech, jichž těm, kteří jemu dávati smyslí, sám uštědřuje. Ti pak, jenž skrze krev a smahu a celopaly jemu oběti konati a těmito poctami jej zvelebovati se domnívají, domýšlejíce se poskytovati něčeho tomu, jenž ničeho nepotřebuje, tito ničím se mi různiti nezdají od těch,

---

[1]) Podobnou myšlenku projevuje i Žalmista Ž. 113, b. 8: „Podobni učiněni jsou modlám ti, kdo je dělají a důvěřují v ně.“ Smysl: marným a pomíjivým věcem se klanějíce, sami jste marni, t. j. vší pravdy a života pravého zbaveni.

[2]) na důkaz jich necitnosti a bezsmyslnosti; jinak by, jak hned dokládá, bohové toho nesnesli, kdyby skutečně žili. Jiní slovo ἐλέγχω slyší ve významu haněti, urážeti v ten smysl: jsou-li smyslů zbaveni, haníte je, krví a smahami je ctíce. Leč výklad dřívější předkuje.

[3]) kámen.

jenž němé modle, ačkoli cti chápati nemohoucí, stejnou úctu prokazují. [1])

4. Co však jejich s strany pokrmů bázlivosti, jejich pověry s strany sobot, jejich obřízkou se vychloubání, a jejich pokrytosti s strany postů a novoměsíců se týká, směšných to věcí a zmínky nehodných, abys toho ode mne se dověděl, za potřebné neuznávám. [2]) Nebo z věcí od Boha k užívání člověka stvořených některé sice jako dobře stvořené přijímati, jiných ale jako nepotřebných a zbytečných se zdráhati, kterak to můž pravo býti? (Cf. I. Tim. 4, 3.) O Bohu lháti, jako by zbraňoval v den sobotní dobré činiti (Marc. 3, 4.), není-li bezbožno? Ujmou těla [3]) co svědectvím vyvolení se vynášeti, jako by proto obzvláště od Boha milováni byli, není-li to posměchu hodno? Anto pak hvězd [4]) a luny [5]) pílejíce, v pozorování měsíců a dnů se zabírají (Gal. 4, 10.), a řízení Boží ve přírodě [6]) a proměny času podle svých pochotí pořádají (tyto zajisté k hodům [7]), jiné ke smutku) [8]): kdož to za důkaz nábožnosti a ne raději mnohem více pošetilosti bude pokládati? Že tedy společné jim [9]) ješitnosti a bludnosti, jakož i té všetečnosti a honosivosti Židů [10])

---

[1]) Spisatel listu našeho s pohrdou mluví o zákonu Mojžíšově v této a v následující kapitole. Ovšem sluší znamenati, že to psáno, ana již s domem Judovým nová smlouva skrze Krista dokonána (Jer. 31, 31. Hebr. 8, 8.), a že se v oboru tak skrovného listu, jak jest tento, v podrobné a zevrubné uvažování o celé oekonomii Zjevení Božského pouštěti nemohl. Avšak ač takové pozorování poněkud ho vymluvna učiniti může, předce nelze nikoli zapírati, že v hrozném tu bludu zabředl.

[2]) Jiní: uznávám; poněvadž hned dále o věcech těch mluví. Avšak jakkoli čteme, smysl týž jest, snadno zajisté poznati, že zápor toliko pomíjením se klade.

[3]) t. j. ujmutím, uskrovněním těla, t. j. obřízkou.

[4]) Židé den nový pokládají s vyskytnutím se tří hvězd na obloze; známoť, že s večerem den začínají. Když jedna hvězda se spatřovala, toliko ještě den býti souzeno, když dvě hvězdy se viděly, zváno dobu tu mezisluním, teprvé když tři hvězdy jasně se rozeznávaly, noc nastávati se počítalo. A proto jim bylo třeba, obzvláště v pátek dobře pozorovati na hvězdy, aby se práce nepodjímali a tedy nehřešili, kdy dotčené hvězdy se okáží na blankytě, ana tehdy již sobota nastala.

[5]) Prohlídá k novoměsícům.

[6]) Řízením Božím tuto nemíní leč proměny času, o nichž hned dokládá.

[7]) Rozumí tuto hody výroční s proměnami času spojené, na př. velkonoc, letnice, slavnost stánků a rok nový.

[8]) Tane mu tuto na mysl obzvláště den očisty či smíru (Lev. 23, 27—32.) čili, jak se prostě říká, den dlouhý.

[9]) Pohanům a Židům.

[10]) O obojí zajisté shora byl mluvil. Všetečnost jejich záležela v tom, že nával rozličných věcí k službám Božím hromadili.

křesťané právem se zdržují, s dostatek mním tebe poučena. Ale tajemství vlastní jejich (křesťanů) pocty Boží nedoufej, by možná bylo ode člověka se naučiti. [1])

5. Křesťané, zajisté ani krajinou, ani jazykem, ani obyčeji [2]) se od ostatních lidí nerozeznávají. Nebo ani zvláštních měst neobývají, ani jazyka odchylného neužívají, ani znamenitého života neprovodí. Aniž pak důvtipem a snahou nějakou lidí všetečných [3]) nauka ta jim zvěstována, aniž nálezu lidskému povolují jako někteří. Obývajíce města řecká i barbarská, jak se každému osudem dostalo, obyčeje krajanův v oděvu, potravě a ostatním životě následujíce, podivuhodný a právě nepodobný spůsob obcování ukazují. Obývají dědiny vlastní, ale jako podruhové; všeho se přiúčastňují jako občané, a všecko snášejí jako cizincové. Každá cizina jest jim vlastí, a každá vlast cizinou. Žení se jako druzí, zplozují děti, ale rozenců neodmítají. Stolu společně užívají, nikoli však lože. [4]) V těle jsou, ale nežijí podle těla. Na zemi bytují, ale obcování jich jest v nebesích. Zachovávají ustanovené zákony, a vlastním životem zákony převyšují. [5]) Všecky milují, a ode všech pronásledováni bývají; nepoznáni, a předce odsuzováni; [6]) zabíjeni bývají, a obživují. Chudí jsou, ale mnohé obohacují; všeho zbaveni, a vším oplývají; potupováni a v potupách oslavováni; zlehčováni, a předce ospravedlňováni. [7]) Zlořečí se jim, a žehnají; příkořím se stíhají, a úctu prokazují; dobře činí, a jako zlí trestáni bývají. Trestáni pak

---

[1]) Jako by pravil: takové duchovní, nadzemské ponětí pozemského života nemůže od lidí pocházeti, to za jejich obmezenou pochopností leží a byť ke známosti takové přišli, předce by (bez vyšší pomoci) se jí neuchopili (sr., co dí v k. 7.).

[2]) občanskými mravy, o nichž doleji.

[3]) Všetečné lidi jmenuje, kteří po novotách se sháněji. Tohoť, dí, u křesťanův není, jelikož slova jenom Božího následují, výmysly lidské zamítajíce. Leč viz o všetečnosti výše.

[4]) t. j. manželek, jakož druhdy se dálo u pohanů a jak pohané křesťany tím naříkali. Tak dí Tertull. (apol. 39.): Všechny věci máme společné kromě manželek. Jiní takto text vykládají: Stolu společného užívají, avšak nikoli neřestného; ano prý se naráží na hostiny thyestské, jichž křesťanům neprávě vyčítáno. Jiní opět o vel. Svátosti to slyší: Stůl mají společný, ale ne pospolitý, t. j. ne obyčejný, ani neposvátný, nýbrž svatý.

[5]) Netoliko to činíce, k čemu zákon vede, ale i nad to mnohem více, čeho zákon nepřikazuje a kam ovšem nedosáhá.

[6]) Tak o tom sv. Otcové se prohlašují, že pohané křesťanského náboženství neznajíce předce vyznavatele jeho na smrt odsuzovali. (Cf. též II. Cor. 6, 9.)

[7]) před Bohem, jenž jich nevinu dobře zná; anoť i lidé, ač nemnozí, naznávají svatost života jejich. (Cf. II. Cor. 6, 10.)

jsouce, radují se, jako by k životu vcházeli. Od Židů jako cizincové obojováni, a od pohanů pronásledováni bývají; a příčiny té nenávisti protivníci udati nemohou. (I. Cor. 4, 12.)

6. Abych zprosta řekl: Co duše v těle jest, to jsou křesťané ve světě. Duše ve všech těla údech rozšířena: křesťané ve všech světa městech; duše sice v těle přebývá, ale není z těla: tak i křesťané na světě bydlejí, avšak nejsou ze světa. (Jo. 17, 11. 14. 16.) Neviditelná duše v těle viditelném se chová: křesťanů obývání na světě zřejmé, zbožná mysl jejich ale nevidomá jest. Nenávidí tělo duši a bojuje proti ní, v ničem uraženo nejsouc, poněvadž pochotěm hověti zbraňováno bývá, nenávidí svět křesťany, ničím uražen nebyv, že jeho pochotěm nepovolují. Duše miluje tělo a údy jeho, ač jí nenávidoucího: křesťané milují nenávistníky své; [1]) zavřena jest duše v těle, sama pak tělo zachovává: křesťané na světě jako u vězení se zdržují, sami pak svět udržují. [2]) Nesmrtelná duše přebývá ve smrtelném stánku: a křesťané podruhují v porušitelných místech, neporušitelnosti v nebesích očekávajíce. Duše v pokrmu a nápoji skracovaná se zlepšuje: [3]) a křesťané každodenně umučovaní více se rozmnožují. Na tak výtečném místě postavil je Bůh, jehožto se zdráhati jim neslušno jest.

7. To pak, jako jsem pravil, [4]) jim nebylo dáno co nálezek pozemský, aniž smrtelného výmyslu tak pečlivě zachovávati se snaží, aniž lidských tajemství řád jim svěřen, [5]) nýbrž v pravdě všemocný Tvůrce světa a neviditelný Bůh sám s nebe Pravdu a Slovo svaté a nevystihlé mezi lidi umístil a v srdcích jejich upevnil. [6]) Neposlal, jak by se někomu zazdálo, lidem sluhu nějakého, neb anděla, nebo knížete, nebo správce věcí pozemských, anebo někoho z těch, jimž řízení věcí nebeských svěřeno jest, nýbrž samého Stvořitele a správce všehomíra, jímž nebesa založil, jímž moře

---

[1]) Matth. 5, 44. Luc. 6, 27. Justin. ap. I. 15.

[2]) Sr., co dí sv. Justin (Apol. II. 7.), že totiž Bůh oddaluje s podvrácením a zkázou všehomíra pro křesťany. Podobně církev v hymnách nazývá na př. sv. Josefa sloupem světa (v druhém vydání hymnů p. 147 pozn.).

[3]) Vlastně stojí: duše utrmácená, aneb duše hubená či soužená pro (skrovný) pokrm a nápoj se zlepšuje. Duše se tu považuje co princip života smyslného či tělesného, jak i v Písmě Luc. 12, 19.: řeknu duši své: jez a pij atd. Podobně Heraklit říkal, že duše suchá jest nejmoudřejší.

[4]) Na začátku k. 5.

[5]) Jako by pravil: aniž tajemství jim svěřená lidského jsou původu.

[6]) t. j. chtěl, aby pevné a trvalé sídlo v duších lidských mělo.

mezemi svými uzavřel, jehož tajemství [1]) všickni živlové [2]) věrně zachovávají, od něhož slunko odměry denních běhů k zachovávání obdrželo, jehož poslouchá měsíc, když mu za noci šeřiti velí, jehož poslouchají hvězdy během po měsíci jdouce; od něhož všecko spořádáno a obmezeno (Col. 1, 16.), a (lidem) podrobeno jest, nebesa a co na nebesích, země a co na zemi, moře a co v moři jest, oheň, vzduch, propasť, a co u výši, co na hloubích a co uprostřed se nachází. Tohoto k nim poslal, zdali, jak by člověk některý za to měl, k ukrutenství a ke strachu a úžasu? Nikoliv, nýbrž v milostivosti a lahodě. Jako král kralevice ho poslal, jako Boha jej poslal, k lidem ho poslal, aby je spasil, jako namlouvaje, ne pak utiskuje, nebo utiskování na Boha nepřipadá. Poslal ho, aby je volal, ne pak stíhal; poslal jako miluje, a nikoli soudě. Nebo k soudu ho druhdy pošle, a kdož příchodu jeho snese?..... [3]) Nevidíš-li, že předhození šelmám, aby zapřeli Pána, přemoženi nebývají? Nespatřuješ-li, že, čím více jich umučují, oni se tím víc rozhojňují? To nevidí se býti skutek člověka, to moc jest Boží, to důkaz příchodu jeho.

8. Nebo kdož naprosto z lidí věděl, co Bůh jest, nežli on přišel? Čili schvaluješ marné a titěrné řeči mudrců těch hodnověrných, [4]) z nichž jedni oheň pravili býti bohem (to, k čemu zamčřují sami, bohem nazývajíce), [5]) jiní vodu, jiní jiný ze živlů od Boha stvořených. Jestliže ale z těch řečí komu něco přijmouti libo, mohl by rovně také každý z těch ostatních tvorů za boha jmín býti. Ale jsou to jen příšery a klamy obluditelů. Z lidí zajisté

---

[1]) Tajemstvím rozuměj zákony, jimiž Bůh veškerenstvo spravuje; tajemstvím jsou pro člověka, jelikož zákonů těch nepronikáme svou myslí, jenom z následků a účinků je poznávajíce.

[2]) Živly těmito slyš hvězdy, o nichž hned dále mluví, obzvláště dvanáct znamení zvířetníka.

[3]) Mezeru tuto se nalezající Prudent. Maran. vyplňuje z Justina (dial. c. Tryph. c. 121.): „Byla-li při prvním, potupném a poníženém příchodu Kristově předce skvělost a mohutnost jeho taková, že u všech národů proslynul, a všudy pokání se chápají: jaká teprvé bude velebnost druhého příchodu jeho.“ Že pak slova ta jen ku předešlým připadají, s následujícími nesouvisíce, tedy jiní jiný přípisek sem přičinují. A toho druhého příští jeho všickni po všem světě v něho věřící zajisté očekávají, že jich nic ustrašiti a sobě podmaniti nemůže.

[4]) Ovšem hodnověrnými je po ironicku nazývá.

[5]) To, k čemuž zaměřovati či (vlastněji vyloženo) kam přijíti mají filosofové ti, vykládají mnozí o věčném ohni. Snad ale jen vesměs praví, že lidé všickni a i filosofové kladou býti bohem to, s čím na vždy spojeni býti žádají, a co nejvnitřnější tužbu duše jich zaměstnává.

nikdo Boha neviděl, ani nepoznal, on se toliko sám ukázal. Ukázal se ale skrze víru, které jediné Boha viděti propůjčeno. [1]) Nebo Hospodin a Tvůrce veškerenstva, Bůh, jenž všecko učinil a dle pořádku rozestavil, nejenom lidí byl milovný, ale i shovívavý. Byl vždy takový, a jest, a bude, milostivý a dobrý, bezhněvý a pravdivý a sám jediný dobrý. (Mt. 19, 17.) Zamyslil pak něco velkého a nevýslovného, čím se jen se Synem svým sdělil. Dokavad tedy moudrý úmysl svůj v tajnosti zdržoval a choval, o nás se nestarati a nepečovati zdál. Když ale skrze milovaného Syna svého zvěstoval a zjevil, co již od počátku uchystáno bylo, všechno spolu nám uštědřil, i účastnu býti dobrodiní jeho i spatřovati velebnost jeho. [2]) Kdo z nás byl by někdy očekával toho? Všecko tedy věděl u sebe se Synem svým, za úradou svou. [3])

9. Až do nedávna nechal nás Bůh, ani jsme pochoťmi a žádostmi zmítáni byli, dle vůle naší nepořádnými pudy zachvacovánu býti; ne že by sobě liboval ve hříších našich, ale že shovíval s nimi; aniž jako by čas nespravedlnosti schvaloval, nýbrž dobu spravedlnosti zakládaje, [4]) abychom za onoho času vlastními skutky přesvědčeni jsouce, že nehodni jsme života, nyní skrze dobrotivost Boží udůstojněni ho byli; a prokázavše sebe nestatečnými, vejíti do království Božího ze síly vlastní, skrze moc Boží k tomu ostatečněli. Když pak se dovršila zlost naše a se dokonale objevilo, že mzdou hříchu pokuta a smrt se očekává; když přišel čas, v němž Bůh ustanovil napotom dobrotivost a moc svou na jevo dáti, kterak pro jedinou lásku neobsáhlé vlídnosti Boží [5]) nikoli nás nenáviděl, aniž zavrhnul, aniž našich zlostí pamětliv byl, nýbrž je

---

[1]) V následujících jedná o tom, proč Bůh v posledních teprvé časích s milostí svou se k člověčenstvu naklonil.

[2]) Tu v rukopisech mezerka se nalezá, jižto jiní jinak vyplňují. Jiní přidávají spatřovati a makati, podle slov Luk. 24, 39; jiní přičiňují slovce: a působiti, na vznešené cnosti prvních křesťanů pomýšlejíce. Ostatně porovnej k tomu, co předchází, slova apoštola Pavla (Rom. 14, 24. I. Cor. 2, 7—10. Ef. 3, 4. Col. 1, 26. II. Thess. 2, 13.).

[3]) t. j. zjevení se a vtělení Syna Božího dávno uzavřeno, ale prozřetelnost Boží toho žádala, aby sstoupení Syna Božího v plnosti času se dálo. (Viz, co hned v k. 9. následuje. Cf. Ef. 3, 5.)

[4]) t. j. vědomí svatosti, jakou Bůh žádá, v duších lidských vzbuzujíc. (Sr. Rom. 3, 21—26. 5, 20. Gal. 4, 4.)

[5]) Jiní od slovce kterak až do slova vlídnosti kladou takto: kteraká to neobsáhlá již se k nám nese vlídnosti! a slova ta závorkami obmezují; ti ovšem hned po těch slovech dovětu či apodosi začínají takto: nikoli nás nenáviděl atd.

snesl: přijal jest hříchy naše na sebe,[1]) vlastního Syna dal výplatou za nás, svatého za nesvaté, nevinného za hříšné, spravedlivého za nespravedlivé, neskonalého za konečné, nesmrtelného za smrtelné. (Rom. 8, 32. I. Petr. 3, 18.) Nebo což jiného mohlo ukryti hříchy naše, leč jediné spravedlnost jeho? Kým jiným můžeme bezbožníci a provinilci my ospravedlněni býti, leč jediným Synem Božím? Ó té sladké proměny! ó nevystihlého opatření toho! ó neočekávaných těch dobrodiní! aby nepravost mnohých jediným spravedlivým zakryta byla, a spravedlnost jednoho mnohé nešlechetníky ospravedlnila. Dokázav tedy za předešlého času nestatečnosti přirozenosti naší k dosáhnutí života, nyní pak Spasitele dostatečného spasiti také to, co nemožné se zdálo, ukázav: skrze obojí[2]) chtěl nám důvěru ve svou dobrotivost vštípiti, abychom ho za živitele, otce, učitele, rádce, lékaře, mysl, světlo, čest, slávu, sílu a život považovali, o stravu a oděv nic nepečujíce. (Matth. 6, 25 — 31.)

10. Toužíš-li také ty po té víře, dostihneš nejprvé ku poznání Otce. Nebo Bůh miloval lidi, pro ně učinil svět, jim všecko na zemi podrobil, jim dal rozum a mysl, jim jediným, aby k němu vzhlédali, dopustil, je k obrazu svému stvořil, k nim poslal Syna svého jednorozeného, jim království nebeské zaslíbil, jehož i těm udělí, kdož ho milovali. Poznav pak ho,[3]) jakou asi potom radostí naplněn budeš, jakou láskou se mu propůjčíš, an dříve miloval tebe? (I. Jo. 4, 11.) Zamilovav pak ho, staneš se i následovníkem dobroty jeho. I nediv se, že člověk může následovníkem Boha býti. Může, Bůh-li tomu chce. Nebo bližnímu panovati, nade slabší se povyšovati, bohatnouti a nad nižším násilí provoditi, to není býti blaženým; aniž v tom někdo Boha následovati může; to zajisté na velebnost jeho nepřipadá.[4]) Ale kdo břemeno bližního na sebe béře, kdo v tom, v čem jest výtečnější, menšímu dobrodiní prokazovati volí, kdo v tom, co od Boha dosáhnul, nuznému se propůjčuje; ten bohem jest přijímajících, ten jest následovník Boha. Potom na zemi obcuje, nahlídneš, že Bůh svět na nebi řídí, potom tajemství Boží hlásati počneš;[5]) potom ty,

---

[1]) Otec přijal hříchy naše, jelikož poslal Syna svého ke zhlazení jich.

[2]) obojí, t. j. skrze ukázání nemožnosti a nestatečnosti naší, a skrze ukázání nám ostatečnění našeho Spasitelem.

[3]) totiž Otce, jak o tom shora praví.

[4]) t. j. čelí proti neskonalé dobrotě Boží, jíž následovati máme.

[5]) Nahoře tvrdil, že se ke svatému životu přichází poznáním křesťanské nauky, tuto naopak křesťanský život co bránu ku poznání doličuje. Obojí právem se říci dá. U věcech zajisté nebeských poznání a život jedno jest, jak dí Clem. Alex. Str. 4. Thom. a Kemp. imit. 2, 4.: Kdybys byl uvnitř dobrým

jenž Boha zapříti nechtějíce trestáni bývají, milovati a jim se obdivovati budeš; potom bludy a klamy světa zatratíš, an pravý život nebeský poznáš, an tou, jenž tady se klade býti smrtí [1]), pohrdati, pravdivé smrti ale báti se budeš, jenž ku věčnému ohni odsouzeným schována jest, a postižené až do konce trýzniti bude. Potom s podivením tobě budou ti, jenž pro spravedlnost oheň dočasný snášejí; potom, poznav onen oheň věčný, je blahoslaviti budeš.

11. Nemluvím o věcech cizích, aniž nerozumně jich vyhledávám, ale byv učeníkem apoštolů, stávám se učitelem pohanů: posluhuji tím, co mi podáno, těm, jenž učeníky jsou pravdy hodnými. Nebo kdož právě vyučen a Slovem milovaným narozen jsa (Jo. 3, 3.), nesnaží se patrně poznati toho, co od Slova zjevně ukázáno bylo učeníkům? Jim se Slovo zjevilo a svobodně rozmlouvá, ač nepochopeno od nevěrců, avšak učeníkům se vyložilo, kteří věrnými od něho uznáni byvše, poznali tajemství Otcova. Proto [2]) poslal Slovo, aby se světu vyskytlo, kteréž od lidu zneuctěno, od apoštolů hlásáno, od pohanů uvěřeno bylo. To jsouc od počátku (I. Jo. 1, 1.), jako nové se ukázalo a starým nalezeno bylo, a napořád znova v srdcích svatých se zrozuje. To (Slovo) vždy jsoucí dnes Synem pokládáno (Ps. 2, 7.); jím církev bohatne, jím milost znásobená se ve svatých rozhojňuje, rozum poskytujíc, tajemství odmykajíc, časy ohlašujíc, nad věřícími se radujíc, hledajícím se propůjčujíc, těm, jenž meze víry neprotrhují, aniž hranice otců přeskakují. [3]) Potom bázeň zákona se opěvuje, milost proroků se poznává, [4]) víra evangelií stanovuje, podání apoštolů zachovává a milost církve plesá. Té milosti-li nezarmoutíš, poznáš, čemu Slovo vyučuje, a skrze koho žádá, když se zalíbí jemu. Nebo co jsme, pohnuti jsouce vůlí Slova velícího, s trudem vypravovali, z lásky se s tím, co nám zjeveno, s vámi sdělujeme.

12. To s bedlivostí čtouce a poslouchajíce, dovíte se, co Bůh právě milujícím poskýtá. Tak stanete se rájem slasti, plnoplodný strom pěkně zelenavý v sobě vyvodíce, rozličným ovocem ozdobeni

a čistým, všechno bys bez překážky viděl a dokonale chápal. (I. Cor. 2, 14. Jo. 7, 17. Col. 1, 10. 2, 2. I. Petr. 1, 6. 8.)

[1]) jenž tu zdá se býti smrtí, ale dobrým jest přejití ve slávu Boží. (Sr. martyr. s. Polyk. c. 11.)

[2]) abychom totiž poznali, co Slovo učeníkům vyjevilo.

[3]) Tuto zjevně mluví o tradicí, jako by pravil: Církví byv vychován pochopíš smysl naučení Kristova, skrze ni a v ní bude tobě otevřen rozum všeho proroctví, poznáš, že učení evangelické pevný má základ, že podání apoštolské docela se s ním shoduje atd., co hned níže praví. Hranice otců jsou zajisté ustanovení církevní o článcích víry a o kázni církevní.

[4]) milost Ducha svatého, jíž osvíceni byli prorokové.

jsouce. Nebo v ráji strom vědění a strom života podle sebe vštípeny byly. Ale neusmrcuje strom vědění, nýbrž hřích usmrcuje. Není zajisté neznámo,[1]) co psáno jest, kterak Bůh na počátku strom života uprostřed ráje vsadil, poznáním život ukázav,[2]) jehožto [3]) neprávě prarodičové uživše, klamem hadovým obnaženi byli. Nebo není života bez poznání, aniž jistého poznání bez pravého života. Protož poblíž sebe oba vštípeni byli stromové ti. Tu moc [4]) nahlídnuv apoštol tupí umění, které se bez pravdy příkazu [5]) v životě vyskýtá, řka (I. Cor. 8, 1.): „Umění nadýmá, láska vzdělává.“ Nebo kdo se domnívá něco věděti bez poznání pravého a životem osvědčeného, nepoznal nic, od hada sklamán jest, že nemiloval života. Ale kdo s bázní poznal a života vyhledává, ten v naději štěpuje, ovoce očekávaje.[6]) Buď tobě srdcem poznání, a životem slovo pravé, uvnitř přijaté. [7]) Strom nesa a ovoce vydávaje, [8]) dojdeš veždy toho, čeho se od Boha vyhledává, čeho se had nedotýká, a klam nezastíhá, kde Eva se neporušuje, nýbrž za pannu [9]) se pokládá, kde spasení se ukazuje, apoštolové rozumem jsou nadáni, pascha Páně vyniká,[10]) zástupové se shlučují,[11]) a ozdobně seřaďují, a Slovo vyučujíc svaté se raduje, skrze něhožto Otec se oslavuje. Jemu buď sláva na věky. Amen.

---

[1]) t. j. nedálo se to bez významu hlubšího, že Bůh v ráji strom života uprostřed sadil, ukázav tím, že věděním života se dochází.

[2]) t. j. skrze pravé poznání Bůh prarodičům také pravý spůsob života ukázal; zdá se míti na mysli gnosticismus onen, jenž pád prarodičů za příčinu vědění a poznání pokládal.

[3]) t. j. poznání.

[4]) t. j. jaký význam to blízké sestavení obou těch stromů do sebe má.

[5]) t. j. bez pravdy nauky.

[6]) Kdo to, co poznávati počíná, spolu životem projevovati se snaží, ten má naději k dokonalému poznání dostihnouti tak jistou, jak jisto člověk, jenž štěpoval strom, ovoce očekávati může.

[7]) Srdce je střed síly tělesné, ze srdce rozstoupá a rozšiřuje se vláda do všech údů. Tak poznání člověka nemá v mysli ostávati, nýbrž do všech ducha mohutností vplývati, až by člověk říci mohl, že Kristus v něm žije. (Gal. 2, 20.) Jiní opáčením podmětu a přísudku tak překládají: Buď tobě srdce poznáním a život slovem pravým pojatým. Smysl neliší se mnoho od předešlého a jest tento: Srdce tvoje pravou moudrostí buď docela prostoupeno a prolito, a život tvůj ustavičným a zřejmým buď důkazem, že jsi Krista a pravé slovo jeho v sebe pojal.

[8]) t. j. i poznávaje i čině.

[9]) K takové dospěješ cnosti pevné, že ji ani pokušení ďáblovo nezviklá.

[10]) t. j. přechod (πάσχα) z toho života do blahoslavenství se poskytá.

[11]) Tak místo κηροί čtou mnozí χοροί; jiní ostávajíce při slově κηρο vykládají to o voskových svícech, jichž od nejstarších dob při oběti novozákonní užíváno.

O domnělém druhém listu sv. Klementa.

Kromě listu sv. Klementa vůbec za pravý jeho plod uznaného máme také zlomek znamenitý, jenž pode jmenem druhého listu sv. Klementa nás došel a průchod má, jelikož se při témž rukopisu Starého i Nového Zákona našel, při kterémž i listu I. nalezeno. [1]) O pravosti jeho dlouhé vedeny půtky mezi učenými, které posaváde ukončeny nejsou.

Zastavatelům pravosti listu toho připouštíme, že sv. Klement Římský v skutku nějaký list druhý ku Korinťanům psáti mohl, jelikož ve starobylosti o dvou listech Klementových zmínka se stává. Ale ten list takový, jestliže ho kdy bylo, ke ztracení zajisté přišel, [2]) a ten, co se nyní za druhý list sv. Klementa vydává, jest raději zlomek z homilie, který pro nepatrnou příbuznost, poněvadž některé myšlenky z listu pravého (I.) v něj vesnovány, za list sv. Klementa druhý, avšak ztracený, pokládán býti počal. O pravém II. tomto, ale ztraceném listu Euseb, zdá se, mluví (h. e. 3, 38.), an dí: O druhém nějakém listu svatého Klementa se mluví; avšak ten není, jak dobře víme, tak znám jak první, ješto ho ani staří neužívali. Sv. Jeronym (cat. 15.) a Fotius (cod. 113.), druhý list sv. Klementa jakož nepravý zavrhujíce, mluví o tom podvrženém, jehožto zlomek nás došel. A v skutku dvěma posledním mužům, jejichž úsudek jistě platným se prokazuje, v té věci neradno odpírati. Nebo obsah-li a sloh obou porovnáme, rozdílný se nám projeví spisatel.

a) Ve zlomku docela jiný duch panuje, nežli v I. listu; neboť častěji o mzdě cnosti se tu mluví, ješto v listu pravém (I.) ušle-

---

[1]) Viz o tom nahoře v úvodu k listu I. Klementa Ř.

[2]) Domýšleti se jest, že list ten pravý druhý sv. Klementa, pokud, jak se zdá, o roztržkách dokona mlčel, psán byl před oním, jenž nyní za I. se pokládá, a snad obsahoval místnější zprávu o smrti mučenické sv. apoštolů Petra a Pavla. A tak by se i vyložiti dalo, proč v listu nás došlém (I.), ač brzo po smrti řečené vyhotoveném, sv. Klement místněji o tom se nevyjadřuje.

chtilost mysli v častém napomínání ku prosbě o čistou cnost se vynořuje.

b) O Božské Pána Ježíše Krista bytnosti sv. Klement v pravém listu sice neskrytě se prohlašuje, avšak nikde nemluví tak dogmaticky, jako ve zlomku hned na počátku nalezáme.

c) Nabízení také ku pokání tu i tam rozdílné shledáváme; ve zlomku stává se jedinou téměř jenom představou, že totiž po smrti není místa ku pokání (c. 8.), ana v listu pravém velká bohatost s strany toho se vyskýtá.

d) O víře, o níž v listu I. tolikráte řeč jest, ve zlomku méně se mluví, než bychom očekávali.

e) V zlomku o samém pohanství řeč jest; v Korintu ale jistě mnoho křesťanů ze židovstva pošlých obývalo. Zdali by Klement jich byl zanedbal?

f) Spisatel zlomku častěji Nového nežli Starého Zákona se dokládá, což v pravém listu sv. Klementa právě naopak se nachází, jakož i spůsob citování v obou rozdílný se spatřuje.

g) Ve zlomku pohřešujeme onu prostotu, samoplynnost, souslednost, nenucenost a nehledanost, která nás v listu pravém tak blahodějně zajímá.

Avšak ačkoli z toho patrno, že zlomek nás došlý a za druhý list Klementův vydávaný od něho nepochází, předce mnohá chová naučení nenehodná věku apoštolského, jakož i v skutku ode mnohých kritiků do první polovice druhého století se klade. Pro velikou jeho s pastýřem Hermy ve zvláštních náhledech příbuznost vidí se některým ten zlomek býti výňatkem z listu, jímžto spis Hermův se odporučuje a schvaluje a jenž podle Herm. (I. 2.) Klementovi se připisoval.

Domnělý list II. sv. Klementa.

1. Bratří, o Ježíši Kristu dlužno nám smýšleti jak o Bohu, jako o soudci živých a mrtvých [1]), aniž sluší, abychom spásu svou za málo pokládali; [2]) nebo za málo ji kladouce, malých věcí dosáhnouti se nadějeme. Slyšíme-li ty věci jako nepatrné, hřešíme, nevědouce odkud, od koho a na jaké místo povoláni jsme, a co

---

[1]) Patrné svědectví o božské Krista důstojnosti.

[2]) Jako Židé, jenž o království Messiášově pozemském blouznili.

pro nás Ježíš Kristus podstoupiti hodlal. Jakou tedy jemu dáme odplatu a jaké ovoce hodné věcí těch, jichž nám sám udělil? Za jak velká dobra jemu děkovati máme? Nebo nám propůjčil světla, [1]) nazval nás [2]) jak otec syny svými, od záhuby nás spasil. Jakou tedy chválu vzdáme jemu aneb odplatu náhradou za věci nám uštědřené? (Ž. 114, 3.) Chatrni jsme byli rozumem, kamenům a dřevu a zlatu a stříbru a mědi, stvůrám lidským se klaněјíce, a celý život náš nebyl nic jiného leda smrt. Tmou jsouce obklíčeni a zraky majíce plny takové mrákoty, prohlédli jsme, odloživše za jeho vůlí mlhu nás obhrnující. Slitovaltě se nad námi a projat jsa v utrobě, spasil nás, vida v nás mnohý blud a mnohou zkázu, a že nemáme naděje ke spasení, leč toliko od něho. Neb nás povolal, kteříž jsme nebyli, a chtěl, abychom z ničeho byli. (Rom. 9, 25. 4, 17.)

2. „Vesel se, neplodná, která nerodíš; vykřikni a volej, která ku porodu nepracuješ, nebo mnoho dětí má opuštěná, více než ta, která má muže.“ (Is. 54, 1.) Co pravil: „vesel se neplodná, která nerodíš,“ o nás pravil; neplodna zajisté byla církev naše, dříve nežli jí děti dáno. Co však dí: „volej, která ku porodu nepracuješ,“ jest toto, abychom modlitby svoje prostě k Bohu odesýlali, aniž pak oblevovali [3]) jako rodičky. Což ale pravil: „mnoho má dětí opuštěná, více než ta, jenž má muže,“ to mluvil, že opuštěn a prázden Boha zdál se býti národ náš, nyní ale nás, kteří jsme uvěřili, víc jest než těch, kteří Boha míti se domnívali. (Gal. 4, 27.) A jiné Písmo dí (Mat. 9, 13. Luc. 5, 32.): „Nepřišel jsem volat spravedlivých, ale hříšných;“ to praví, že hynoucí spasiti má. To zajisté jest věc velká a podivná: podpírati ne to, co stojí, nýbrž to, co padá. Tak i Kristus hodlal spasiti, co hynulo, a spasil mnohé, přišed a povolav nás jižjiž hynoucích.

3. Poněvadž nám tedy takové milosrdenství prokázal, předně, že my živi jsouce, mrtvým bohům neobětujeme, aniž se jim klaníme, nýbrž že jsme poznali skrze něho Otce pravdy: v čem záleží poznání jeho, leda v neodpírání se toho, skrze kteréhož jsme jej poznali? Dí pak sám (Mt. 10, 32.): „Kdo mne vyznal před lidmi, vyznám ho před Otcem svým.“ To jest tedy odměna naše, když toho vyznávati budeme, jímž spaseni jsme. Čím ale ho vyzná-

---

[1]) duchovního.

[2]) t. j. učinil nás. Viděti, že spisatel z pohanstva pošel a k těm mluví, jenž z pohanstva byli. Dí to proti těm, jenž k židovství lnuli, nechtějíce vznešenost křesťanství a svrchované výše Kristovy uznati.

[3]) Jiní vykládají: pokřikovali, čtouce ἐγκαχέω místo ἐκκαχέω.

váme? Konáním toho, co velí, a neoslýcháním příkazů jeho, a ctěním ho netoliko ústoma, nýbrž z celého srdce a z celé mysli. Dí zajisté v Isaiáši (29, 13. Mt. 7, 21.): „Lid tento ústoma ctí mě, srdce ale jejich daleko jest ode mne.“

4. Nejenom tedy jej Pánem nazývejme, nebo to nespasí nás. Nebo dí (Mt. 7, 21.): „Ne každý, kdož mi říká Pane, Pane, spasen bude, ale ten, kdo činí spravedlnost.“ Tedy bratří, jej skutky vyznávejme, vespolek se milujíce, necizoložíce, nepomlouvajíce, nezávidíce, nýbrž zdrželivi, milosrdni, dobrotivi jsouce; a útrpností, ne pak žádostí peněz vésti se dávejme. Těmi skutky, nevšak protivnými, vyznávejme ho, aniž se máme báti lidí více, nýbrž Boha. Proto, ani tak činíme, praví Pán: „Kdybyste také v lůně mém byli shromážděni, a nezachovávali přikázaní mojich, zavrhnu vás [1]) a řeknu vám: Odejděte ode mne, neznám vás, odkud jste, činitelé nepravosti.“ (Mt. 7, 13. Luc. 13, 27.)

5. Protož, bratří, putování světskému výhost davše, čiňme vůli toho, jenž povolal nás, a nebojme se vyjíti ze světa toho. Dí zajisté Pán (Mt. 10, 16.): „Budete jak beránci uprostřed vlkův.“ Odpověděv pak Petr, řekl mu: „Jestli tedy vlci beránky roztrhnou?“ Odvětil Ježíš Petrovi: „Nebojte se, beránkové, po smrti svojí vlků, a vy nebojte se těch, jenž vás zabíjejí, dále vám nic učiniti nemohouce, ale bojte se toho, jenž po úmrtí vašem moc nad duší a tělem má, v oheň pekelný je uvrhnouti.“ (Mt. 10, 28. Luc. 12, 45.) A vězte, bratří, že putování těla toho na tomto světě nedrahné a krátkodobé jest; zaslíbení však Kristovo jest velké a podivné a odpočinutí království příštího i života pověčné. Co tedy činíce, dostihneme věcí těch, leč svatě živi jsouce a spravedlivě, věci pozemské za cizí pokládajíce, aniž po nich bažíce? Nebo jich dosáhnouti žádajíce, vyšinujeme se z dráhy pravé.

6. Praví pak Pán (Mt. 6, 24. Luc. 16, 13.): „Žádný služebník nemůže dvěma pánům sloužiti.“ Nepříhodno jesti nám, kdybychom Bohu i mamoně sloužiti volili. „Nebo co prospěje, kdyby někdo celý svět získal a na duši své škodoval?“ (Mt. 16, 26.) Věk přítomný a věk budoucí zajisté dva nepřátelé jsou. Onen mluví o smilství, zkaženosti, lakomství a lsti, tento pak výhost jim dává. Nemůžeme tedy obou přátelé býti, nýbrž potřebí, abychom se onoho odřeknuvše, tímto se žičili. Mějme za to, že lépe jest nenáviděti

---

[1]) Toto a to, co hned v k. 5. o Petrovi se praví, buďto z ústního podání, anebo také ze spisu nějakého apokryfického uvedeno. Staří zhusta se dokládali kněh také takových, jenom-li u vážnosti stály u těch, s nimižto narovnávali.

věcí přítomných, poněvadž malé, pomíjivé a porušitelné jsou, ony věci pak, co dobré a neporušitelné, milovati. Nebo činíce vůli Kristovu, odpočinutí nalezneme; sic jinak nic nás pokuty věčné neuchrání, opovrhneme-li přikázaními jeho. Nebo Písmo praví u Ezechiela (14, 14. 20.): „Byť Noe, Job a Daniel z mrtvých vstali, nevysvobodí ze zajetí synů svých.“ Jestliže ale takoví spravedlivci spravedlivostmi svými nemohou vysvoboditi dětí svých, s jakou důvěrou my, nezachováme-li křtu svého v čistotě a neposkvrněnosti, doufáme vejíti do království Božího? Anebo kdo bude zástupcem naším, nebudeme-li shledáni jako ti, jenž svaté a šlechetné skutky mají?

7. Protož, bratří moji, bojujme vědouce, že svět jest na půtkách, a že mnozí k bojům porušitelným přistávají, [1]) avšak ne všickni korunováni bývají, leč jenom ti, kdo mnoho se namáhali a výborně bojovali. My tedy bojujme tak, abychom všickni koruny dosáhli. Protož běžme cestou přímou, bojujme boj neporušitelný, a mnozí k němu se plavme a zápasme, abychom i korunováni byli. Nemůžeme-li všickni korunováni býti, aspoň blízci koruny buďme. [2]) Nebo věděti nám sluší, že, kdo zápasí zápasem porušitelným, bude-li shledán rušitelem, bičován byv, bude odňat a ven z okolu vyvržen. Co zdá se vám? Co utrpí ten, jenž půtku neporušitelnosti porušil? O těch zajisté, jenž nezachovali pečeti [3]) své, dí Pán: „Červ jejich neumře, oheň jejich neuhasne a budou na odiv všelikému tělu.“ (Is. 66, 24.)

8. Dokud tedy jsme na zemi, kajme se; jsmeť zajisté hlína v rukou umělcových. Neb jako hrnčíř čině nádobu, když se v rukou jeho nakřivila neb roztloukla, opět ji napravuje; když ji ale v pec ohnivou vhoditi se uhodlal, již nepomůže jí; tak i my, dokud jsme

---

[1]) Naráží, jak patrno, na zápasení v okole provozovaná (o nichž viz I. Cor. 9, 24.). Dí pak přistávají a doleji plavme se, poněvadž Korint město s dvou stran mořem obklíčeno bylo a ku půtkám tamo slaveným z nejmnožších krajin plaviti se museli.

[2]) t. j. nemůžeme-li nejvyššího stupně blahoslavenství dostihnouti, hleďme aspoň nižšího se domoci, jakož pak i na okolech a potyčkách řeckých první koruna se jenom nejudatnějšímu v odměnu dostává, jiní ale s menšími odměnami za vděk berou. To místo potěšitelno pro ty, jenž, ačkoli snažně se namáhajíce, se své zlé náruživosti docela býti nemohou.

[3]) Pečeť = křest, na němž duši nezrušitelné znamení se vtlačuje a jako pečeť vtiská. (Cf. Barn. 9.) Hermas III. 9, 16. a jiní otcové takto křest jmenují, narážejíce na smlouvu na sv. křtu učiněnou, jakož i na milosti, jichžto propůjčením Bůh pokřtěnce jako pro sebe vyznačuje. U pozdějších Otců některých biřmování takto sluje na př. Cyp. ep. ad Jab. 73. pečeť neb znak Páně, Ambr. sacram. 3, 41. pečeť duchovní atd.

na tomto světě, z hříchů v těle vykonaných celým srdcem se kajme, abychom od Pána spaseni byli, dokavad máme kdy se káti. Nebo po vyjití se světa toho, nemůžeme tam již více vyznati se z hříchů, ani se káti. Protož, bratří, vůli Otcovu vykonávajíce, tělo v čistotě zachovajíce, přikázaní Páně ostřehouce, dostihneme života věčného. Dí Pán v evangeliu [1]) (Luc. 16, 10—12.): „Jestli jste toho, co malé jest, nezachovali, kdož vám dá věci velké? Nebo pravím vám, kdo věren jest v nejmenším, věren jest i u věci velké.“ Toť jest tedy, co dí: Zachovejte tělo čisté a pečeť neposkvrněnou, abyste života věčného dosáhli.

9. Nikdo z vás neříkej, že tělo to nebude souzeno aniž z mrtvých vstane. (I. Cor. 15, 12.) Uznejte, v čem jste spaseni byli, v čem jste prohlédli, leč v těle tom žijíce. Dlužno tedy nám ostražiti tělo co chrám Boží. (I. Cor. 3, 16. 6, 19.) Nebo jako v těle tom byli jste povoláni, tak i v těle tom k soudu přijdete. Jako Kristus Pán, jenž spasil nás, jsa prvé Duchem, [2]) stal se tělem a tak povolal nás: tak i my v těle tomto mzdu obdržíme. Milujme se tedy vespolek, abychom všickni přišli do království Božího. Dokavad kdy máme uléčeni býti, oddejme se lékaři Bohu, odměnu jemu dadouce. [3]) Jakou odměnu? Bychom se káli z čirého srdce. Nebo jest předvídatel všech věcí a znatel toho, co v srdci našem se děje. Vzdejme tedy jemu chválu ne z úst toliko, ale i ze srdce, aby nás co syny přijal. Nebo Pán pravil (Mt. 12, 53.): „Bratří moji jsou ti, kdož činí vůli Otce mého.“

10. Proto, bratří moji, čiňme vůli Otce, jenž nás povolal, abychom žili; snažme se více o cnost, nepravosti však se odřekněme co předchůdkyně hříchů [4]) našich, a utecme bezbožnosti, aby nás pohromy nezastihly. Nebo budeme-li o dobré konání usilovati, pokoj nás postihovati bude. Pro tu příčinu nenalezají ho lidé bázní lidskou povozovaní, přítomnou rozkoš předkládajíce budoucí přípovědi. [5]) Nevědí zajisté, jakou otrapu do sebe má rozkoš přítomná a jakou slast má přípověď budoucí. A snesitelné by bylo, kdyby jenom to sami činili. Ale onino usilují duše nevinné ve bludy

---

[1]) Již tedy užívá psaného evangelia.

[2]) Duch tuto značí božskou Krista Pána povahu, jak i Herm. Past. III. 5, 5. (Rom. 1, 4. I. Cor. 15, 45—47.)

[3]) Za to, že se Kristus nám dal, i my jemu se dejme. V čem by záležela ta odměna, hned pokládá.

[4]) Jiní čtou: pokut. Snad prohlídal spisatel k Jac. 1, 15. a tedy by slovo nepravost či zloba (κακία) o vnitřní pochoti a zlé kochavosti se bráti muselo.

[5]) Přípověď zde očividně se béře předmětně a značí věci od Boha připověděné.

uvésti, nepovažujíce, že dvojí budou míti zátratu, sami oni a ti, jenž jich poslouchají.

11. Bohu tedy služme se srdcem čistým, a budeme spravedliví; jinak-li jemu sloužiti nebudeme, slibu jeho nedověrni jsouce, bídni budeme. Nebo řeč prorokova dí: „Bídny jsou duše obojetné a vrátkomyslné, říkajíce: Slyšeli jsme všecko to za otců našich; my ale ode dne ke dni to očekávajíce, nic jsme z toho nespatřili.“ [1]) Ó nesmyslníci! Přirovnejte se stromu, vezměte lozu. Nejprvé lupení smítá, potom vyráží ratolesti; na to kyselý, a naposledy sladký hrozen přichází. Takto i lid můj snášel protivenství a trápení, ale na to dobra dostane. Protož, bratří moji, nebuďme dvojmyslni, nýbrž doufajíce, setrvávejme, abychom i odplatu odnesli. Věrný zajisté jest, jenž přislíbil odplatiti každému dle skutků jeho. Budeme-li tedy spravedlnost konati před Bohem, vejdeme v království jeho a dosáhneme připovědí Božích, jichž ucho neslyšelo, oko nevidělo a jenž na srdce lidské nevstoupily. (I. Cor. 2, 9. Is. 64, 4.)

12. Očekávejme tedy každou hodinu v lásce a spravedlnosti království Božího, ješto nevíme dne zjevení Božího. Sám Pán, byv od někoho otázán, kdy přijde království jeho, odvětil: [2]) Když dvě bude jedno, a zevnitřní bude jako vnitřní, když mužské se ženskou, ani muž ani žena. Dvě pak jsou jedno, když mluvíme pravdu vespolek, a když obývá upřímně ve dvou tělích duše jedna. Co uvnitř jest, bude vně, toto jest: duši nazývá, co vnitř, a tělo, co vně jest. Jakož tedy tělo tvé zjevno jest, tak i duše tvá dobrými skutky se objevuj. A mužské se ženskou, aniž muž ani žena to. [3])

---

[1]) shora I. Klem. 23, str. 32. II. Petr. 3, 3. 4.

[2]) To z apokryfického evangelia podle Egyptských vyňato. (Cf. Clem. Alex. Str. 3. ku konci, kde se praví, že to Pán odpověděl Salómě ženě.)

[3]) Tu přestává ta kusá částka. Klement však Alexandr. (Strom. III. 9, 13.) dálejšek toho v ten smysl uvodí; toto jest: mužské nazývá hněv, a pochoť nazývá ženskou. (Gal. 3, 28.)

O listu Barnabovu.

List tento, jenž prostě od Barnaby psaným se býti osvědčuje, od některých připisován svatému Barnabášovi, společníku a pomocníku sv. Pavla, ze Skutků apoštolských známému a v nich tak krásně osvědčenému. (Act. 4, 37. 11, 24.) Mezi těmi vynikají Klement Alexandr. [1]) a Origenes, [2]) mužové učeností a nábožností stejně proslulí, ze starých; z nových ale, abychom o straně protestantské mlčeli, Dupin, [3]) Gallandi, [4]) Fleury, [5]) Alzog [6]) a jiní. [7]) Ovšem znamenití to zastavatelé pravosti listu tohoto.

Ale proti tomu zabíhá mnohá pochybnost. A sice již ve starověku Euseb (h. e. 3, 25.) list ten podvrženým jmenuje, a sv. Jeronym (cat. 6.) ho mezi apokryfickými pokládá. Odtud novější badatelé někteří, jmenovitě Natalis Alexander (h. e. sec. I. 12. a 8.), Remi Ceillier (T. I. p. 498.), Tillemont (I. 177.), Stolberg, Lumper (I. 110.), Hug (Ztschrft. Erzb. Fr. 2, 132. 3, 208.), Hefele (pp. apost. opera v úvodu) dotčený list sv. Barnabovi odčítají. Aniž se přátelé apoštolského původu listu našeho tím zastávati mohou, že Euseb a Jeronym na místech uvedených jenom o nekanoničnosti listu se projadřují, svatému Barnabovi jeho nikterak neodpírajíce; neb církev prvotná by jej ovšem byla do kanonu položila, kdyby

---

[1]) Klement Al. sedmkráte se dokládá listu našeho (Strom. II. 6. 7. 15. 18. 20. V. 8. a 10.) a po čtyřikráte ho Barnabovi apoštolu přičítá, avšak nikoli o něm nemluví s tou úctou, s jakou o písmu jiném apoštolském projadřovati se uvykl.

[2]) Contra Celsum I. c. 5, 63. a jmenuje ho listem obecným ἐπιστολὴ καθολική. De princ. III. 2, 4.

[3]) Bibliotheque hist. et critique des auteurs eccl. T. 1.

[4]) Tom. I. p. 29.

[5]) V historii kn. II.

[6]) Patrologie pg. 28—31.

[7]) Obzvláště protestanti, čehož divno by nám býti mohlo, kdybychom nevěděli, že na subjektivních toliko všeliká jich obrana listu spoléhá důvodech. Jsou to na př. Henke (de ep. B. Jenae 1827), Rördam (de auth. ep. B. Hafniae 1828) atd.

ho byla za plod apoštolského muže držela. Sv. Augustin zajisté knihy apokryfické na jmena apoštolů Ondřeje a Jana za jeho věku sčítané pro ten jediný zavrhuje důvod, že, kdyby původně od nich pocházely, od církve by nepochybně do kanonu byly přijaty byly. Důkaz toho máme na knihách tak řečených druhokanonických N. Z., kterých co kanonických povšechně po více století nepřijímáno; když pak se s jistotou provedlo, že od apoštolů pocházejí, všecky hned církve jednosvorně za kanonické je pokládaly. Jak tedy viděti, vnější svědectví nejsou přízniva apoštolskému původu listu našeho.

Ohledněme se již na list sám a pojměmež ho na otázku; což on sám o sobě svědčí? Vezmeme-li především v potaz spůsob, jakým list psán, nabudeme brzo jistoty, že muž apoštolský listu toho psáti nemohl. Barnabáš apoštol příjmení svého „Barnaba" dosáhl, že nějak vynikal výřečností a výmluvností; ale té v listu nadarmo hledáme. Sloh listu zajisté váhavý a liknavý jest, řeč jeho jako z přímrazu pochodí a myšlenky jeho s tíží se vlekou jako kuřátka skořepin ještě nepozbylá. Avšak sloh sám vždy poslední důvod stanoví, aniž my tedy veliké váhy jemu přikládáme. Leč pozorujme věci samy, jež přednáší list náš, a suďme podle nich, mohl-liž Barnabáš apoštol takto psáti. Spisatel listu toho o židovství pronáší věci, jichž se nikterak do Barnaby apoštola nadíti nemůžeme. Obřezání těla pověrou býti pokládá (c. 9.), svěcení soboty potupuje (c. 15.), ano i projadřuje se, že Zákon Starý hned rozbitím skrze Mojžíše desk kamenných za své vzal. Kdož bude věci ty připisovati Barnabovi ap., jenž poslán byl z Jerusaléma do Antiochie, aby věřící ze židovstva s věřícími z pohanstva smířil? Kdož do Barnaby se toho domýšleti bude, jenž (Gal. 2, 13.) tak snadno se Židům propůjčoval a k obyčejům jejich se přiúčastňoval? Mystické a druhdy kabalistické (k. 9.) vykládání Písma Starého Zákona za onoho věku u Židů v užívání bylo, ano i pohané již za Varrona se vynasnažovali, hanebnosti přebídného bludu svého v podobě vyšší jakési nauky vyličovati (August. de civ. Dei VII. 5.) a Porfyr osmělil se říci, že Origenes spůsob svůj allegorického Písma vykládání od řeckých filosofů přijal. U Židů pověstná jest z toho ohledu škola Alexandrinská, a abychom o jiných (na př. o sboru Therapeutů) mlčeli, jediný Philo, vrstevník téměř spisatele našeho listu, slavným jest toho důkazem, ješto pod obalem litery Starého Zákona mnohem vznešenějšího smyslu tam od Boha vpraveného vyhledával a nacházel. Mírné, střídmé a slušné užívání allegorie tedy také na muže apoštolského dobře připadati může. Avšak

spisatel listu našeho v nemírnosti zatonul; allegorizování to zajisté v listu našem přílišné, zatmělé, často nemotorné, nucené a nezáživné jest, jakéhož od apoštola Barnaby zhola očekávati nelze. (Obzvláště v k. 7., 8., 9. atd.) Kdo na př. bajku tu snese, že hyéna doročně pohlaví svoje proměňuje? Kdo ta lichá Písma uvozování a ty přísady rabinistických snů? Kdo to, co o 318 pacholcích Abrahamových (k. 9.) dí, a co z toho odvádí? Vnímání takového tajného smyslu a jemu vyrozumívání jmenuje on gnósou γνῶσις, vyšším poznáním a hlubším názorem.

Nadto nalezáme jiné věci dosti nevážné a nepravé, jakéž od apoštola a levity Barnaby psány býti nemohou. O apoštolech (k. 5.) dí, že před svým obrácením nade všelikou nepravost hříšnější byli; o obřadech židovských (k. 7. a 8.) bludné věci naskýtá; o Syrech a jiných (k. 9.) praví, že obřezáni byli atd. Odstup to, abychom bludů takových se nadáli do Barnaby ap., jenž levitského jsa pokolení, ovšem obřadů židovských dobře byl povědom; v Syrii bydle, nemohl nevěděti, že Syrové obřízky nemají, a s apoštoly obcovav, o předešlém jich živobytí tak nadsaditi nemohl. Vnější tedy svědectví a vnitřní povaha spisu tím nás ujišťuje, že apoštol Barnabáš skladatelem jeho býti nemůže. Nadto svatý Barnabáš sešel dle tradice co mučeník před zkázou města Jerusaléma, list náš ale ovšem po oné rozhodě byl sepsán. O tom, že všudy Písmo Starého Zákona podle sedmdesátců řeckých cituje, k textu hebrejskému nehledě, tuto pomlčeti chceme.

Kdo v pravdě jest autorem listu tohoto, neurčeno vždy ostane. Že byl ze školy Alexandrinské, dosvědčuje zalibování sobě v allegoriích. Z listu samého vysvítá, že po zkáze města Jerusaléma psán jest, ano se o ní co o věci stalé v k. 4. a ještě zřejměji v k. 16. mluví. Ve hlavě dvanácté uvádí slova ze čtvrté knihy Ezdrášovy, která teprvé ku konci prvého století sepsána byla. Dále na tom spisatel jest celý, aby dolíčil neplatnost Starého Zákona pro křesťany a vystřehl proti oněm, jenž křesťanství se židovstvím slučovali. Taková napomínání ale po druhém zboření Jerusaléma za Hadriana (l. 137) byla zbytečná, jelikož od té doby křesťané ze židovstva pošlí, dle svědectví Justinova, docela od Zákona Mojžíšova odelnuli. List ten tedy zajisté před dotčenou dobou psán. Čas, ve kterém se list náš vyskytnul, jest čas mezi lety 70—137 po Kristu. Avšak i blíže čas určiti můžeme. Nevole ta, ta zášť a tvrdost, s jakou na židovství spisatel náš dorývá, nadesýlá nějakou moc křesťanstvu škodlivou, která přísnějšího na Židy nastupování vymáhati se podobala. Víme pak, že s počátkem století druhého

Judaisté nejurputněji na církev křesťanskou se obořovali. V těchto sporech a dorýváních zášť onano ovšem povstati mohla, jakož pak za času onoho i spisatel listu ku Diognétovi stejným horlením a rozhořčením na židovství doléhá. Nad to výše v k. 15. l. našeho se dí, že křesťané sobotu světiti nepřestali, což před druhým stoletím se nestalo. Zajisté se tedy s pravdou nemineme, list náš za let 100 — 137 psána býti kladouce. [1])

Ptáme-li se, proč Barnabovi list náš připsán byl od spisovatele, musíme ovšem na domněnkách přestávati. Nenepodobna jest domněnka, že se to stalo pro Ebionity, kteří bezmála nejednou se k Barnabovi a k jeho v starozákonných obyčejích povolnosti odvolávali, při svou hodlajíce váhou tak znamenité osoby provésti. I podsunul list náš na jmeno jeho, aby takovou protiváhou všechny důkazy Ebionitů z osoby Barnabovy dobírané porazil a odrazil. Čtenáři, jimžto list náš psán jest, pokládají se býti lidé od Barnaby na víru křesťanskou obrácení. Dokazují to promluvy, jimiž se k nim obrací, syny a dcerami svými je nazývaje. Nevadí tomu okolnost, že je také bratry a sestrami jmenuje; to zajisté z příchylného k čtenářům přítulku činí; zdá se, že při spisování svém více na křesťany z pohanů, nežli ze Židů ohled bral.

List ten starým byl dobře znám, ano i l. 825 ještě se od Nicefora patriarchy Cařihradského připomíná. Napotom ale v nepaměti zanikl, aniž se o něm kde před 17. stoletím zmínka děje. První jeho vydání stalo se l. 1645 v quartě skrze Benediktiny francouzské, ode které doby častěji na světlo jest vysýlán. Nejnověji od l. 1863 mezery textu řeckého a jmenovitě půl páté kapitoly začátku z kodexu Sinaiského se doplnily, any dřívější se toliko v překladu latinském nacházely. Rozpadá se na dva díly: v I. (k. 1—19.) dogmaticky dovodí, že Starý Zákon nezavazuje křesťanů, a platnost svou docela ztratil; v druhém dílu (k. 19—kon.) pravidla obcování právě křesťanského se udávají.

---

[1]) O těch nemnohých, jenž list náš Barnabovi apoštolu připisují, avšak jej všelikými vpisky nedosti souvislými podplátaným či interpolovaným býti praví, tuto pro plitkost důvodů jejich rozprostraňovati se nebudeme. Důvodové jich jsou tak malicherní a matní, a naopak souvislost listu jest tak pevná a části všechny tak k sobě přiléhají, že díl od dílu odděliti nelze. Na štěstí netřeba s těmi záporci dlouho bojovati, any staré rukopisy a staré překlady netoliko, nýbrž také i nejstarší spisovatelé různých těch v pochybnost braných částek pod stejným jmenem Barnaby se dokládají, celistvost listu na jisto potvrzujíce. Rukopis Sinaiský jest nejvěrnějším důkazem, celou tu epištolu vyskýtaje.

List Barnabův.

I.

1. Pozdravení vám, synové a dcery, [1]) ve jmenu Pána našeho Ježíše Krista, jenžto zamiloval nás v pokoji. Poněvadž veliké cnosti Boží hojně se u vás nalezají, převelmi a náramně plesám nad duchy vašimi blaženými a výtečnými, že jste takto vštípenou milost duchovního daru obdrželi. [2]) Protož blahoslavím sebe převelmi, a spasení [3]) se naději, an skutečně vidím, že bohatého láskou Pána duch na vás vylit jest; takto mne projal nad vámi přežádoucí pohled na vás. Přesvědčen zajisté a zcela ubezpečen jsem, že kázaje vám mnoho jsem prospěl, a vím, že se mnou chodil na pravé cestě Pán. [4]) Proto přinucen jsem, zhola nad duši svou milovati vás, že ve vás bydlí veliká víra a láska s nadějí života jeho. Rozváživ tedy, že, vynasnažím-li se s vámi sděliti se tím, čeho se mi dostalo mzdou, mně bude takovým duchům [5]) sloužiti, pospíšil jsem nemnoho slov poslat vám, abyste s vírou i dokonalého poznání měli.

Jest zajisté trojí řád Bohem ustanovený: naděje života, počátek a dokonání. [6]) Nebo Panovník nám zvěstoval skrze proroky věci minulé a přítomné, avšak i počátky věcí budoucích nám

---

[1]) Ovšem duchovní syny a dcery, zplozené kázaním evangelia, rozumí. (I. Cor. 4, 14. 17. Gal. 4, 19. Jo. 2, 28.)

[2]) Že netoliko sluchem, ale celou duší a celým životem jste postihli a v sebe přijali nauku Páně, jenž jest pravé štípení Boží. (I. Cor. 3, 9. Jac. 1, 21.)

[3]) t. j. přijetí do věčné slávy. Tak Pavel k Thess. dí, že žije, jestliže oni stojí v Pánu.

[4]) t. j. moje kázaní u vás s hojným prospěchem se neminulo, an sám Pán mne vedl a vnukal, co vám hlásati.

[5]) t. j. do nichž všelikého dobra právem se naději.

[6]) Trojí stupeň: a) naděje života skrze Krista ve Starém Zák.; b) počátek života toho, t. j. skutečné přijmutí víry Kristovy; c) dokonalé poznání, když to, co vírou pojímáme, i rozumem pochopujeme, kdežto ne již vně u vchodu chrámu, aniž v lodi se nacházíme, nýbrž až k samému známosti Boží oltáři přistupujeme. Tam abyste dostihali, listem vás napomínati hodlám. Takto starý převod latinský. Text řecký, Sinaiský nesrozumitelně si vede a klade: Tři tedy jsou ustanovení (δόγματα) Páně: život, víra, naděje. Počátek a konec náš a spravedlnost soudu; počátek a konec láska, radost a plesota skutků ve svědectví spravedlnosti. Ačbychom za to měli, že opětování slov počátek a konec od spisovatele pochází a je tudy vypustili, přece stíží jasného smyslu se dobéřeme.

okusiti dal.[1]) Protož vidouce ty věci tak stávati, jak byl pověděl, musíme počestněji a výše k oltáři jeho přistoupiti.[2]) Já pak ne jako učitel, nýbrž co jeden z vás, něco málo vám okáži, čímž v nynějšku radosti dobudete.

2. Poněvadž pak dnové jsou nešlechetní a zlopůsobce vládu drží,[3]) dlužno úchvaly Boží pozorněji ohledovati. Víry naší pomocnice jsou bázeň Boží a trpělivost, spolubojovnice pak naše jsou vytrvalost a zdrženlivost; k těm, přesně-li se chovají u věcech Božích,[4]) radostně se přidružují moudrost, věda, um a poznání.[5]) Projevil pak se k nám Hospodin skrze proroky, že nepotřebuje obětí, celopalů a žertev našich, řka: „K čemu jest mi množství obětí vašich? Syt jsem celopalů, a nechci tuku beránkův a krve kozlův a býků, aniž toho, abyste přicházeli ukázati se přede mnou. Nebo kdo hledal těch věcí z rukou vašich? Síní mojich dále šlapati nebudete, ani kdybyste přinášeli běl daremnou; kadění v ohavnosti mám. Novměsíců vašich a sobot[6]) nesnesu; postu, sobot a slavností vašich nenávidí duše má.“[7]) (Is. 1, 11—14.) Ty věci tedy zrušil, aby Nový Zákon Pána našeho Ježíše Krista bez jarma nutnosti jsa, měl neučiněnou od lidí[8]) oběť. Opět dí Pán k nim (Jer. 7, 22. 23.): „Zda jsem přikázal otcům vašim, když vycházeli ze země Egyptské, přinášeti mně celopaly a žertvy?[9]) Ale toto jsem velel jim, řka

---

[1]) Takový postup již skrze proroky od Boha ukázán jest. Ti zajisté a) o naději života kázali prorokujíce o věcech, jenž b) nyní udály se (začátek života), a jenž c) díti se budoucně mají (dokonání života).

[2]) k oltáři, t. j. ku pravému ctění Božímu. Tak čte latinský překlad; text řecký má slovo bázeň místo oltáře. (Sr. ostatně Hebr. 13, 10. a Herm. III. 8, 2.)

[3]) (Ef. 2, 2. 5. 17. 6, 12.) Ďábel roztrousil smysl bludný namlouvaje polučovati zrušený řád staré Úmluvy se zákonem milosti.

[4]) v zámezí-li nezabíhají.

[5]) Moudrost a um, t. j. hlubší poznání věcí Božích dlužny spojiti se s oněmi cnostmi, ač mají-li tyto pravými cnostmi býti a jimi ostávati. Jiní na obrat vykládají, že prohlídá spisatel k tomu, že tenkráte jenom umění a vědění pravou cenu mají, když se cnostmi oněmi ozdobují; bez nich zajisté (I. Cor. 8, 2.) věda nadýmá.

[6]) Latinský překlad čte: dne velkého vašeho, t. j. dne smíření, jenž jest den desátý měsíce sedmého.

[7]) Slova postu atd. Sinajský kodex vypustil.

[8]) Takto čte kodex Sinajský ἀνθρωποποίητον. Překlad latinský čte lidskou, člověckou, rozumnou, t. j. srdce, hotové zachovávati přikázaní Boží.

[9]) Nezapírá naprosto prorok, že oběti přinášeti Bohem v Z. St. přikázáno, (Ex. 12, 3. 20, 24.), ale to dí, že nechtěl, aby na nich základ pocty Boží spoléhal. Chce říci: Bůh se již u Jeremiáše proroka pronesl, že obětí židovských nechce.

(Zach. 8, 17.): „Neměj zloby druh proti druhu svému v srdci svém, a přísahy křivé nemilujte.“ Máme tedy, nejsme-li bez rozumu, dobrotivé vůli Otce svého rozuměti; nebo praví nám, chtěje nás podobně jak oni nebloudících hledati, jak k němu přistoupiti máme. Nám tedy takto dí (Ps. 50, 19.): „Oběť boholibá jest srdce skroušené, blahovůně jest Pánu srdce, jenž oslavuje Tvůrce svého.“ Pečlivěji tedy ku spáse své prohlédati musíme, bratří, aby vrah nevloudil se k nám, a nás ošále, neodmrštil od života našeho.

3. Opět dí o tom k nim (Židům) (Is. 58, 4, 5.) takto: „Nač se mně postíte, vece Hospodin, aby dnes uslyšán byl hlas váš s pokřikem? Takového postu nevyvolil jsem, dí Pán, aby člověk trápil duši svou, ani aby zkroutil jako obruč šiji svou a žíni a popel prostřel sobě, aniž to nazvete postem mně příjemným.“ K nám ale praví: „Aj, to jest půst, jejž vyvolil jsem, dí Pán. Ne aby trápil člověk duši svou, nýbrž rozřeš každý svazek nespravedlnosti, rozvaž provazy násilného obchodu a propusť zraněné na svobodu, a všeliký nespravedlivý úpis roztrhej. [1]) Lámej lačnému chléb svůj a uzříš-li nahého, oděj ho; bezstřeché uveď do domu svého; a vidíš-li usouženého, nezhrdej domácími rodu svého. Tehdá vyrazí světlo tvé jako jitro, a uléčení tvoje záhy vzejde. [2]) Předcházeti bude tebe spravedlivost a záře Hospodinova obklopí tebe. Tehdy volati budeš a uslyší Bůh tebe; když ještě mluviti budeš, řekne: Aj, teď jsem, jestliže odejmeš uzel [3]) a vztahování rukou a řeč reptavou, a udělíš-li z té duše chleba lačnému a nad duší poníženou se slituješ.“

Proto tedy, bratří, milosrdný Bůh předvídaje, že lid, jejž připravil v milovaném Synu svém, uvěří v prostotě, nám o všem předzvěstoval, abychom na jich (Židův) zákonu jako cizinci se neurazili. [4])

Židé nechtěli toho bludu ostaviti; ale nyní po zkáze chrámu se s ním vytasiti nemohli. A tu oni v zaslepení svém náhradu v obětech mravných býti pravili neuznávajíce, že celý Zákon Starý nemožným a tedy vyzdviženým se býti prokazuje.

[1]) Latiník druhdy věty jiné klade a některé vypouští, nám tu nalezený kodex Sinajský byl vůdcem.

[2]) I zde dřívější text opraven jest z kodexu Sinajského, jenž m. ἱματία čte ἰαματα. Není řeč o rouchu, nýbrž o zdraví.

[3]) Latiník opět od textu řeckého nejednou odstupuje. Tak vypustil vztahování rukou (po cizém zboží).

[4]) Místo ἐπίλυτοι chtějí čísti někteří ἐπιλύτω a dávají smysl: Abychom se na jich zákonu co vyloženém neurazili, jako by totiž Zákon Starý vyššího smyslu neměl.

4. Proto sluší o věcech nynějších mnoho přemítati a ohledovati to, co nás spasiti může. Utíkejme tedy dokona všech skutků nepravosti, aby nás skutkové nepravosti nepřikvačili a nenáviďme blud věku tohoto, [1]) abychom v budoucím milováni byli (od Boha). Nedopouštějme duši své spočívati, aby s bezbožnými a hříšníky se rozbíhati mohla, abychom se jim nepřipodobnili. Píše se o konečném pokušení: Přiblížilo se, jak psáno jest a jak Henoch dí, nyní. [2]) Panovník zajisté proto ukrátil časy a dny, aby záhy Syn jeho účasti své [3]) došel. Takto pak vece prorok (Dan. 7, 24.): „Království deset kralovati bude na zemi, a po nich povstane král malý, jenž krále tři pokoří najednou.“ [4]) A tolikéž o tom [5]) opět dí Daniel (7, 7. 8.): „Viděl jsem šelmu čtvrtou zlou a silnou a divější nade vše šelmy zemské, a vyskytlo se z ní deset rohů a uprostřed jich roh jiný krátký a pokořil najednou tři z rohů větších.“ Musíte tedy vyrozumívati tomu. [6]) Nadto vás prosím jako jeden z vás, všechny vás vroucně nad duši svou milující, abyste se nyní ostříhali a nepřipodobňovali některým, [7]) hříchy shromažďujíce a pravíce: Úmluva naše jest. Avšak oni ji, kterou již Mojžíš obdržel, na věky ztratili, [8]) nebo dí Písmo (Ex. 31, 18. 34, 28.): „Byl Mojžíš na hoře, postě se čtyřicet dní a čtyřicet nocí, a vzal úmluvu od Hospodina, desky kamenné, napsané prstem ruky Hospodinovy.“ Avšak obrátivše se k modlám, úmluvu ztratili. Nebo pravil Hospodin k Mojžíšovi (Ex. 32, 7. Deut. 9, 12.): „Mojžíši, sestup rychle, nebo lid tvůj, jejž jsi vyvedl z Egypta, přestoupil zákon.“ I srozuměl Mojžíš a povrhnul deskama dvěma z rukou svých, a smlouva jejich polámána jest, aby úmluva milovaného Ježíše zapečetěna byla v srdcích našich a my naději skládali na víru

---

[1]) Blud věku toho jest utkvění v mosaismu, jako by křesťanství bez obřadu St. Z. člověka spasena učiniti nemohlo. Jiní o zbrodněch pohanských to slyší.

[2]) Jižjiž příchod antikristův nastává. Přeložení latinské místo Enocha čte Daniel 9, 24. Kodex Sinajský má Enoch. Doslovně se to v knize Enochově nynější nenalezá.

[3]) podílu, dědictví svého, jemu přislíbeného, t. j. že panovati bude skrze víru a učení své nade všemi národy.

[4]) Potře je.

[5]) Antikristovi.

[6]) An příchod antikristův nedalek jest, dlužno nám přihlídati, bychom v pokušení nezahynuli.

[7]) Ebionitům, kteří potřebu Starého Z. pro křesťany dovozovali a se Židy pravili, že přese všeliké nepravosti zavrženi nebudou, ješto vyvoleným jsou národem.

[8]) Jiní překládají: za samého Mojžíše, jenž ji přijal. Jiní opět: Jak již Mojžíš pochopil.

v něho. [1]) Mnohobych hodlal o tom psáti, ne co učitel, nýbrž jako sluší na toho, jenž miluje, neopouštěti psáti o tom, seč jsme. I snažil jsem se tudy já povrhel váš. (I. Cor. 4, 13.) Protož šetřme dnů posledních. Nebo celý čas naší víry nic neprospěje nám, jestliže nyní v nešlechetném čase a v budoucích pokušeních, jakož sluší na syny Boží, [2]) nebudeme odporovati, aby nemohl se vlouditi černý. Utíkejme všeliké marnosti a dokona nenáviďme skutků zlostezky. Neosamujte se (pýchou) sami o sobě chodíce, jako byste již dokonalí byli, ale všichni na jedno místo se scházejíce, prohlédejte k tomu, co všem obecně s prospěchem jest. (Hebr. 10, 25.) Nebo dí Písmo (Jes. 5, 21.): „Běda těm, kdož moudří jsou jen sobě a rozumni jsou v očích svých.“ Buďme duchovní, buďme dokonalý chrám Boží. (Ef. 2, 21.) Což na nás jest, hleďme Boží bázně a snažme se zachovávati přikázaní jeho, abychom se ze spravedlnosti Boží radovali. Bez ohledu osoby Pán soudí svět, každý obdrží dle skutků svých. (I. Petr. 1, 17. Gal. 2, 6. I. Cor. 3, 8.) Dobrým-li byl, předejde ho spravedlnost jeho; byl-li zlým, mzda zloby jeho bude před ním. (Jes. 58, 8.) Usilujte, abychom povoláni jsouce, neustávali a nezesnuli ve hříších svých, [3]) a zlokníže ujav vládu, neopanoval nás a neodsunul od království Páně. I na to pomněte, že po tolika znameních mezi lidem israelským činěných [4]) vidíte je předce tak od Boha opuštěné. [5]) Proto hleďme, abychom nebyli shledáni, jak psáno jest, mnozí povolaní, nemnozí vyvolení. [6]) (Mt. 20, 16.)

5. Proto zajisté nechal Pán tělo své v záhubu vydati, abychom odnětím hříchů posvěceni byli, to jest očistou krve jeho. Nebo psáno jest o něm něco k Israelitům, jiné k nám. Vece pak takto (Is. 53, 5. 7.): „Poraněn byl pro nepravosti naše a usoužen pro hříchy naše; sinalostmi jeho ozdravěli jsme. Jako ovce k zabití veden byl a jako beránek mlčenlivý přede stříhajícím ho.“ I musíme vřele děkovati Pánu, že nám věci minulé odhalil [7]), o nynéj-

[1]) Polámání desk oznamovalo, že již Židé výsad svojich pozbyli a že tedy křesťané, nikoli však již Židé, jsou nápadníci úmluvy Boží.

[2]) Latinský překlad čte: jak dí Syn Boží, což v evangeliích se nenalezajíc z ústního podání uvedeno se býti zdálo, jakož i Act. 20, 35. krásná výpověd Kristova jenom ústním podáním dochována. Leč nyní po vynešení původního řeckého textu přesné čtení nalezeno jest.

[3]) jako panny nemoudré. (Mt. 25, 5. nn.)

[4]) divy jsou především ty, jež Bůh v Starém Zákoně konal.

[5]) Ani zbaveni jsou již vlasti, chrámu atd., aniž věcí těch opět dostíhajíce.

[6]) Jest to důležitý důkaz, že evangelium sv. Matouše na počátku druhého století rozšířeno a za písmo bohodeché uznáno bylo. Nebo rčení: jak psáno jest užívá se toliko o posvátných knihách.

[7]) Bychom porozuměli předpověděm prorockým, na př. o smrti Kristově atd.

ších nás vyučil a o budoucích nás bez poznání nenechal. [1]) Praví ale Písmo (Prov. 1, 17.): „Neneprávě rozstírají se tenata na ptáky.“ To praví, poněvadž právem zahyne člověk, jenž maje známost cesty pravdy, odšinuje se na cestu tmy. A proto, bratří moji, Pán za duše naše trpěti hodlal, ač Pán jsa oboru země, k němuž Bůh přede stvořením světa pravil (Gen. 1, 26.): „Učiňme člověka k obrazu a podobenství svému.“ Viztež tedy, kterak trápení od rukou lidských připravené snášel. Prorokové milost majíce od něho, o něm předpovídali; on ale, poněvadž v těle přijíti měl, aby smrt zmařil a vzkříšení z mrtvých ukázal, utrpením se podrobil, aby zaslíbení otcům daná splnil (II. Tim. 1, 10. Rom. 15, 8.) a [2]) sobě připravil lid nový a na zemi obývaje ukázal, že sám vzkřísiv lidi z mrtvých, souditi bude. Nad to uče lid israelský a takové divy a znamení konaje mezi nimi, hlásal jim a náramně miloval je. An pak apoštoly svoje ku hlásání evangelia svého volil, největší vybral hříšníky nade všelikou nepravost hříšnější, aby dokázal, že nepřišel volat spravedlivých, ale hříšných ku pokání. [3]) Tak se

---

[1]) Co nás očekává, to též nám Kristem předvěstíno, na př. druhé jeho příští atd.

[2]) Tu počínal text řecký, dříve než celý od Sinaje přinešen byl.

[3]) Cf. Mt. 9, 13., kde sv. Matouš mezi hříšníky se pokládá, a I. Tim. 1, 13. 15., kde sv. Pavel sám sebe utrhačem, protivníkem, hancem církve Kristovy jmenuje a prvním ze hříšníkův. Z tohoto místa i pohan Celsus vzal námětek, uhaněními se na apoštoly potrhovati, jemuž ale Origenes odpovídá (I. 63, 2).: „Zdali to zpozdilé jest, když Ježíš, ukázati hodlaje mocnost učení svého k uzdravování duší, lidi zlé a nespravedlivé sobě za svědky vyvolil, ale je tak posvětil, že těm, jimž evangelium kázali, za příklad nejnevinnějšího a nejsvětějšího obcování sloužiti mohli?“ A sv. Chrysostom o sv. Pavlovi dí (hom. 4. in ep. Tim.): „Řekne-li kdo, že chce král všem odpustiti, neuvěří se tomu, leč se uvidí, že i nejhorší dosáhl rovného odpuštění. Tak, dí Pavel, chtěje Bůh lidi ubezpečiti, že jim všecko odpouští, toho, jenž v hříších nad jiné postižen byl, vyvoliti ráčil.“ Ukazováním na taková ve sv. Otcech místa mnozí výrok ten našeho Barnaby, apoštoly za největší hříšníky pokládajícího, ospravedlniti hledí. Avšak místo ze sv. Chrysostoma uvedené platí jenom o sv. Pavlovi, jenž se ovšem nejmenším apoštolem jmenuje, ohled-li má na své dřívější křesťanstva pronásledování, ale jinde (I. Cor. 15, 10. Fil. 3, 6. atd.) zase o sobě praví, že více nežli všickni apoštolé pracoval a že jeho obcování podle zákona Mojžíšova neúhonně zřízeno a docela dle svědomí spořádáno bylo. Origenes domnívaje se, že list náš pochází od sv. Barnaby apoštola, ovšem výroky listu tohoto co výroky Ducha svatého ctil a hájil; jelikož pak my o listu s dobrým svědomím jinak smýšlíme, nevolíme zastávati tohoto o apoštolech upřílišení, nýbrž za to máme, že spisatel tuto z hruba tesal. Apoštolé sice, nežli od Krista byli vyvoleni, sprostí, neučení, bludům židovským oddaní lidé byli; avšak také hostinskými, upřímnými, pracovitými a nábožnými se shledávají, abychom o tom

prokázal Synem býti Božím. Nebo kdyby nebyl přišel v těle, kterak by lidé mohli zachováni býti, spatříce jej? ješto lidé slunko to pomíjitelné, jenž jest dílo rukou jeho, spatřujíce, v paprsky jeho pohlednouti zhola nemohou. Proto dále tedy Syn Boží na svět v těle přišel, aby dokonal hříchy těch lidí, jenž proroky jeho až ke smrti pronásledovali. A proto trpěl. [1]) Dí zajisté Bůh, že rána těla jeho jest od nich (Is. 53, 8.), a jiný prorok vece (Zach. 13, 7.): „Když bíti budu pastýře, tehdá rozprchnou se ovce stáda.“ [2]) Chtěl pak takto trpěti; nebo slušelo, aby na dřevě trpěl. Praví zajisté ten, jenž o něm prorokoval (Ps. 21, 21.): „Ušetři meče duši mou, hřeby probij tělo moje (Ps. 118, 120.), nebo hlůza zlosynů povstala proti mně.“ (Ps. 21, 7.) A opět dí (Is. 50, 6. 7.): „Ejhle, vydal jsem hřbet svůj bitím a líce svoje poličkováním, ale tváře své jsem postavil co skálu pevnou.“ [3])

6. Když pak příkaz vyplnil, [4]) co dí (Is. 50, 8. 9.): „Kdož se mnou hádati se bude? Zepři se mně. Aneb kdož odsoudí mne? Přibliž se k synovi Páně. Běda vám! všickni vy zvetšíte jako roucho a mol sežíře vás.“ A opět dí prorok (Is. 8, 14.): „Jako kámen silný ku potření položen jest; aj, vpouštím pro základ Sionu kámen vzácný, výborný, úhelný, drahý.“ (Is. 28, 16. Cf. I. Petr. 2, 6.) A co dí dále? „Kdo v něho se naděje, žíti bude na věky.“ (Ib.) Na kameni-li tedy spolehá naděje naše? Odstup to; nýbrž (tak vece prorok), že Pán tělo svoje silou opatřil. Dí zajisté (Is. 50, 7.): „Položil mne jak skálu pevnou.“ Opět dí prorok (Ps. 117, 22.): „Kámen, jejž zavrhli stavitelé, učiněn jest kamenem úhelným.“ A opět vece (ib. 24.): „To jest ten den velký a podivný, jejž učinil Pán.“ [5]) Sprostě vám píši, abyste rozuměli — já povrhel lásky vaší. [6]) Což praví opět prorok (Ps. 21, 17.): „Ob-

---

pomlčeli, že by jinak domněnkou Barnabovou a Origenovou i čest Spasitele našeho úhonu brala.

[1]) Tu jinou příčinu příchodu Kristova přivodí, Krista co stvořitele světa vystavuje; dříve myšlenky starozákonní, že Bůh bez obalu ode člověka, by neumřel tento, spatřen býti nemůže, o P. Ježíši Kristu užívá.

[2]) Smysl jest: Dal Bůh prorokovati, že Židé zabijí Krista, a že zabití to jim záhubou bude.

[3]) t. j. neodvrátil jsem tváři své.

[4]) t. j. příkaz od Otce daný s strany vtělení se a umučení a tím vykoupení lidstva.

[5]) t. j. den, v němž kámen zavržený (Kristus ukřižovaný) učiněn jest kamenem úhelným, jest den velký v Božím úmyslu.

[6]) vše za vás podnikati hotov jsa. (I. Cor. 4, 13. Ign. Ef. 18.)

stoupil mne zástup hříšníků, jako včely plást mne obklíčili (Ps. 117, 12.), a (Ps. 21, 19.) o roucho moje metali jsou los.“ Poněvadž tedy on v těle zjeviti a trpěti hodlal, předpověděno bylo utrpení jeho. Dí zajisté prorok o Israeli (Is. 3, 9. Sap. 2, 18.): „Běda duši jich, že uradili radu zlou proti sobě, řkouce: svažme spravedlivého, poněvadž nám protiven jest.“ I Mojžíš dí k nim (Exod. 33, 1. Lev. 20, 24.): „Ejhle, to praví Hospodin Bůh: Vejděte do země dobré, již přísáhl Hospodin dáti Abrahamovi, Izákovi a Jakubovi a zdědíte ji, zemi mlékem a medem tekoucí.“ Učte se pochopiti hlubší smysl [1]) toho. Jestiť pak: Doufejte v Ježíše, jenžto se v těle vám vyjeviti má. Tu člověk jest útrpná země, anoť Adam ze hmoty země byl utvořen. [2]) Což ale jest, že dí [3]) zemi dobrou, medem a mlékem tekoucí? Pochválen budiž Pán náš, jenž poznání a rozum tajemství svých nám ušetřil. Nebo dí prorok (Os. 14, 10.): „Kdo porozumí podobenství Páně, leda moudrý, vědomý a Hospodina milovný?“ Obnoviv tedy nás skrze odpuštění hříchů, udělil nám tvárnosti nové, abychom duši měli dětenčí, jakožto byvše duchovně obtvořeni. Nebo o nás dí Písmo, co Bůh k Synu praví (Gen. 1, 26.): „Učiňme člověka k obrazu a podobenství svému, ať vládne zvířatům země a ptactvu nebeskému a rybám mořským.“ A uzřev Hospodin tvor krásný člověka, pravil (ib. 1, 28.): „Rostte a množte se a naplňte zemi.“ Ty věci pravil k Synovi (o nás v pravěku). Dále vám okáži, kterak na konci věků na nás stvoření druhé učinil. Praví pak Hospodin: „Ejhle, učiním věci poslední jako první.“ [4]) Na to [5]) hlásal prorok: „Vejděte do země, mlékem a medem tekoucí, a opanujte ji.“ Ejhle, my obtvořeni jsme, jakož praví Hospodin u proroka jiného (Ez. 11, 19. 36, 26.): „Aj, já odejmu od nich“, t. j. od těch, jež předvídal duch Páně, „srdce kamenná a vložím srdce masitá v ně;“ [6]) neboť on v těle se zje-

---

[1]) doslovně: Pochopte, co poznání praví; t. j. poznej též tajný, allegorický význam starozákonních výroků. Jiní méně vhodně myslí, že se tu obzvláštní kniha uvodí, jejíž název γνῶσις byl, jakož prý tenkráte více takových kněh stávalo.

[2]) a tedy Kristus zemi přirovnán býti může.

[3]) Druhý výklad tu počíná slov Ex. 33, 1. shora uvedených. Země mu jest a) tělo Kristovo, b) křesťané Kristem obrození.

[4]) Doslovně se slova ta nikde nenalezají; tudy jedni myslí na podobná místa Is. 43, 18. 19. II. Cor. 5, 17. Ap. 21, 5., jiní ale na zvláštní teď již ztracenou knihu.

[5]) t. j. ohledem druhého narození.

[6]) t. j. znovu je stvořím, udělím jim povolnou mysl a srdce k dobru náchylné.

viti a v nás obývati hodlal.[1]) Chrámem zajisté svatým jest Pánu obydlí srdce našeho, bratří. Opět dí (David Ps. 41, 3.): „Kdež se okáži před Hospodinem Bohem svým a oslaven budu?“ A zase (Ps. 21, 23.): „Vyznávati budu tebe ve shromáždění uprostřed bratří svých, a mezi svatými vzpěji tobě.[2]) My jsme ti, jež do země dobré uvedl. Co ale jest mléko a med? Dítě napřed medem, potom mlékem se odchovává; tak i my vírou v přípovědi a slovem obživeni jsouce, žíti[3]) a zemí vládnouti budeme. Shora napověděl: Rostte a panujte rybám. Kdož ale nyní může panovati zvířatům, rybám anebo ptactvu nebeskému? Víme zajisté, že panování nadesýlá mocnost, jíž člověk nařizuje a vládne. Ač pak jí při nás teď není, předce nám ji přislíbil.[4]) Kdy se to stane? Až i my dokonáni budeme, abychom byli dědicové úmluvy Páně.

7. Rozvažte tedy, synáčkové milí, že nám Pán dobrý všecko dříve zjevil, abychom věděli, komu ve všem chválou a vděčností povinni jsme. Jestliže tedy Syn Boží, ač Pán jsa a souditi buda živé i mrtvé, utrpěl, abychom ranou jeho obživli: věřmež, že Syn Boží nemohl leč jediné pro nás trpěti.[5]) Pněje pak na kříži, octem a žlučí napojen byl. Slyšte, kterak to kněží chrámu (židovského) naznačili. Písemným příkazem velel Hospodin (Lev. 23, 29.), aby, kdo postu nedrží, smrtí umřel, poněvadž i sám za hříchy naše nádobu ducha svého[6]) v oběť dáti hodlal, aby spolu náznak daný v Izáku, když na oltář obětován byl, se vyplnil.[7]) Což tedy dí u proroka?[8]) „Nechať jedí z kozla, za postu pro všechny hříchy

---

[1]) Obýváním jeho v nás se obnovujeme, ale my i obnoveni býváme, aby on v nás bydleti mohl.

[2]) Uvodí ta místa za příčinou, že nyní třetí allegorický výklad země medem a mlékem tekoucí přičiňuje, zemí tou slyše nyní církev. Nejprvé nám země ta značí Kristovo se vtělení, podruhé jí naše obrození či obnovení rozumí, nyní pak již ji na církev celou potahuje.

[3]) Jako rozeňátko mlékem a medem krmíváno bývá, tak stará církev dávala novokřesťanům okoušeti medu a mléka. (Cf. I. Petr. 2, 2.) Mlékem pak a medem rozumí se kázaní a nauka Kristova.

[4]) S nynějškem se nám vlády té nad zvířaty atd. nedostává, avšak jí dojista druhdy dosáhneme.

[5]) Judaisté někteří, zdá se, představovali sobě smrt Kristovu co smrt mučenickou, již Pán skrze hříchy Židův utrpěl. Proti tomu tuto spisatel čelí uče, že smrt Páně za nás náměstna byla.

[6]) t. j. tělo svoje.

[7]) Smysl: přikázaní postu naznačovalo utrpení Páně.

[8]) Kdo by ten prorok byl, neznámo a zdálo se, že to vzal bez mála z podání ústného; jiným do konce se vidělo, že jen allegorický výklad místa Lev. 23. již uvedeného má na mysli. Opět jiní pravěji za to mají, že se táhne ku proroku, jehož spisové zašli.

obětovaného.“ Dobře pozorujte! Kněží sami všickni mají vnitřností nevypraných s octem požívati. [1]) Nač? „Poněvadž, dí Pán, když tělo své za hříchy lidu nového vydám, octem a žlučí napojíte, protož sami toho požívejte, ješto lid se postiti a v žíni i popeli smutněti bude.“ Tím označiti chtěl, že za ně trpěti má. Kterak tedy přikázal? Slyšte! „Vezměte kozly dva pěkné a stejné, a obětujte je, a kněz vezmi jednoho k zápalu za hříchy.“ (Lev. 16, 7.) Co však s jiným učiní? Ten, dí, proklat bude. [2]) Pozorujte, jak se tuto náznak Krista vyskýtá. „I uplivněte ho všickni a probodněte ho a obložte vlnu šarlatovou o hlavu jeho, a takto na poušť vyvržen buď.“ [3]) To když se stalo, nositel vede kozla na poušť, snímá s něho vlnu tu a klade ji na keř, jemuž jmeno ostružina, jejíž výstřelky na poli nalezše, jídáme, a jenž jediná z trnin ovoce nese sladké. Nač pak věci ty? Slyšte: „jednoho na oltář, druhého v klatbu.“ A proč ten kletý se korunuje? Poněvadž jej druhdy v den onen (soudný) uzří obdaného řízou šarlatovou vůkol těla, a řeknou: není-liž to ten, jehož jsme ukřižovali, potupivše jej a probodše [4]) a jemu se posmívavše? On to věru jest, jenž tehdy Synem Božím se býti pravil. Kterak tedy podobně a proč dva podobné a pěkné kozly stejné dáti veleno? Aby vidouce ho druhdy přicházeti, užasli nad podobností kozlovou. Vizte tedy podobiznu Ježíše trpěti majícího. [5]) Proč ale vlnu kladou mezi trní? Jest to obraz Ježíše církvi předložený, aby, kdo chce ujíti vlnu šarlatovou, pro hroznost trnu

---

[1]) Ani v Písmé ani v Thalmudě se o tom neděje zmínky a neví se, kterak pověsti takové ku pravdě nepodobné a Písmu, jak se zdá, odporné (Lev. 16, 27 23, 29.) spisatel listu došel.

[2]) Lev. 16, 8. propustný, výpustný, vypuštěný na poušť, kdež jest obydlí duchů zlých. (Tob. 8, 3.) Hebrejsky: Azazaelovi věnovaný, t. j. satanovi; na kozla toho skládáním rukou veleknězových všichni hříchové lidu složeni a odevzdáním kozla toho satanovi, původu všelikého hříchu, ti hříchové jemu jakoby vráceni byli.

[3]) O tom uplivání a bodání ani Písmo ani Thalmud se neprohlašují; toliko Justin (dial. 40.) a Tertull. (adv. Jud. 14. ctr. Marc. 3, 7.) věcí těch dotýkají. Thalmud jen o vlně šarlatové mluví.

[4]) Sinajský rukopis vypouští slovo probodše καταστήσαντες nějakým nedopatřením.

[5]) Stejnost a podobnost obou kozlů se žádala, poněvadž obadva Krista předukazovati měli. Jeden, jenž byl obětí za hříchy lidu, značil Krista za hříchy světa ve smrt se vydavšího; druhý potupený, uplivaný, zavržený atd. v tom všem byl podobiznou Kristovou. Vlna šarlatová daná kozlovi mezi rohy věstila, že ten od lidu zavržený jest korunovanec, t. j. král a pán; což Židé na druhém Páně příští poznají, nad stejností toho, jejž zavrhli, s tím, jehož teď Synem Božím býti poznávají, ovšem užasnouce.

mnoho trpěti a v bolestech jí domáhati se musel. Tak dí (Kristus) [1]: „Kdo mne viděti a království mého dojíti hodlají, musejí namáháním a utrpením mne dostihnouti.“

8. Což, mníte, vyobrazovalo dané Israelitům přikázaní (Num. 19, 2.), že muži, v nichž dospěli hříchové, měli přivésti jalovici, ji zabiti a spáliti, že potom pacholata měla sebrati popel a do nádob uvrhnouti a o hůl vlnu šarlatovou s hysopem ovázati, a že tak měla ta pacholata skropiti každého z lidu, aby všickni očištěni byli ode hříchů? Vizte, kterak Pán v prostotě [2]) k nám mluví. Jalovice ta jest Ježíš. Muži hříšní ji obětující jsou ti, jenž ho k zabití přivedli. Ale ti teď nejsou již hříšníci, aniž se za hříšníky mají. Pacholíci pokropující jsou hlasatelé odpuštění hříchů a očištění srdce, jimž Pán moc hlásati evangelium propůjčil; dvanáct jich jest na označení pokolení, poněvadž dvanáctero jest pokolení israelských. Proč ale tré pacholíků pokropujících? Na osvědčení Abrahama, Izáka a Jakuba, že byli velicí před Bohem. Nač ale vlna na dřevě? Že království Ježíšovo na dřevě založeno, čímž ti, jenž v něho doufají, na věky žíti budou. Proč ale vlna spolu i s hysopem? Že v říši jeho budou dnové zlí a nečistí, v nichž ale my spaseni budeme, a poněvadž, kdo tělem neduživ jest, skrze šťávu hysopovou uléčen bývá. Proč ty věci se dály, nám patrno, oněm (Židům) ale zastřeno jest, ani neposlechli hlasu Páně.[3])

9. Mluví pak Písmo dále o uších, kterak i srdce naše Pán obřezal. Nebo dí Pán u proroka (Ps. 17, 45.): „Slyšením uší poslechli mne.“ A opět (Is. 53, 13.): „Slyšením uslyší ti, jenž vzdáleni jsou, a poznají, co učinil jsem.“ [4]) A zas dí (Jer. 4, 4.): „Obřežte srdce svoje.“ A opět vece (Jer. 7, 2.): „Slyš, Israeli, toto praví Hospodin Bůh tvůj.“ A opět Duch Hospodinův prorokuje (Ps. 33, 13.): „Kdož jesti, jenž žíti chce na věky? Poslušen buď hlasu Syna mého.“ A opět dí (Is. 1, 2.): „Slyšte nebesa a vnímej země, nebo Hospodin mluvil jest.“ To pak mluvil k osvědčení. [5]) Opět pak vece (Is. 1, 10.): „Slyšte slovo Hospodinovo, knížata lidu toho.“ A zas (Is. 40, 3.): „Slyšte, dítky, hlas volající na poušti.“ Obřezal tedy uši naše, abychom uslyšíce slova jeho, uvě-

---

[1]) Netřeba mysliti na nějaké místo písmové; spisatel jenom gnostický výklad svůj v ústa Páně klade.

[2]) v prostotě, t. j. v podobenství.

[3]) Přemnohých věcí tu B. dotýká, jichž ani Num. 19. ani v Thalmudě dočísti nelze, ano v některých věcech, zdá se, oběma odporem stojí. My toho všeho o své váze necháváme.

[4]) Napomínaje ku poslouchání nadesýlá napomínku obřezání uší.

[5]) jaká obřízka mu líbezna jest.

řili; obřízka zajisté, v niž onino doufali, zrušena jest. Nebo Hospodin projádřil se, že obřízka nemá se na těle díti, oni ale to přestoupili,[1]) že anděl zlý ošálil je. Díť k nim (Jer. 4, 3.): „Takto mluví Hospodin Bůh váš (v tom pak nalezám nové přikázaní): Nesejte do trní, obřežte se Hospodinovi svému.“ A co tím míní? „Obřežte otvrdlost srdce svého a šije svojí nezatvrzujte.“ (Jer. 7, 26.) A opět (Jer. 9, 25. 26.): „Ejhle, dí Hospodin, všickni národové neobřezáni jsou a mají zálupu; avšak lid tento neobřezaného jest srdce.“ Řekneš ale: Lid ten obřezuje se na zapečetění smlouvy! Leč také všeliký Syr, Arab a veškeři kněží modlářští obřezáni jsou,[2]) zdali i ti jsou ze smlouvy Boží? I Egypťané obřízku mají. Poznejtež tedy všechno s dostatkem, synové moji, že Abraham, jenž první uvodil obřízku, prohlédaje v duchu na Ježíše, obřezoval, tajemného smyslu tří písmen uživ. Nebo dí: Obřezal Abraham z domu svého tři sta osmnácte mužův.[3]) Jaké v tom jemu dáno poznání? Poslyšte dříve o osmnácti, potom o třech stech. Osmnáct značí se: jotou deset a etou osm. Tu máš (začátek jmena) Ježíš. Poněvadž pak kříž v podobě litery Tau milost spásy naší znamenati měl, tedy dí: třista. Dvěma tedy literami ukazuje Ježíše a jednou značí kříž. Ví to ten, jenž nám vštěpil dar nauky[4]) své. Nikdo ještě důstojnějším věcem ode mne se nenaučil; vím ale, že vy toho jste hodni.[5])

10. Proč ale Mojžíš přikázal: „Nejezte svině, ani orla, ani luňáka, ani krkavce, ani jaké ryby, šupin nemající“? (Lev. 11.

---

[1]) Řeč jest o Židech Starého Zákona a chce říci Barnabáš, že Židé již tehdá předpisům těm nerozuměli. Jiní to nejapně berou o Zákoně Novém, jako by chtěl Barnabáš říci, že se nyní také po příbytí Krista Židé zatvrdili, neuznávajíce, že nová duchovní obřízka nastati má. Ti slovo κύριος o Kristu berou, leč to činí proti souvislosti; ježto všady tuto o Hospodinu vůbec řeč jde.

[2]) Také jiní národové obřízku měli, ješto jak oběť tak i obřízka vyšla z pocitu přirozené nečistoty a hříšnosti. U Egypťanů toliko kněží a vojíni se obřezovali.

[3]) Prohlídá k Gen. 17, 26. 27. a Gen. 11, 14. Ty, jež Abraham proti čtyřem králům pro vysvobození Lotha vedl, spisatel obřezanými býti klade, čehož se buď z tradice dověděl, buď jen z dohadu povahy Abrahamovy domyslil.

[4]) Místo nauky čte Sinajský rukopis: zákona. Rozdíl veliký ve smyslu z toho nevyniká.

[5]) Písmové hračky ty sotva připadají na muže apoštolského, nad to pak to s hračkami těmi tajemnůstkování a vychloubání. Obvyklé však to bylo u Židů ze školy Alexandrinské, na př. u Filona, u něhož v knize o cherubích na př. častěji nalezati zvolání toto neb podobné: Odstupte nyní lidé obmezení atd. Vy zasvěcení, ujměte v duši svou tajemství ta a nesdělujte se s tím (allegorickým výkladem St. Z.) se žádným nesvěcencem atd.

Deut. 14.) Duchovní v tom nauku trojí zahrnuje. Nad to jim praví Bůh v Deuteronomiu (4, 1.): „Předložím lidu tomu přikázaní svá.“ Není-liž tedy Bohem přikázáno, aby nejedli? [1]) Leč Mojžíš duchovně mluvil. Tedy mluvě o svini, praví jakoby: Nepřipoj a nepodobuj se k lidem, jenž sviním jsou podobni; nebo když hodují, zapomínají na Pána svého, když ale nedostatek trpí, poznávají ho. I svině, když žere, nestará se o pána, když však lační, křičí a dostavši, opět mlčí. Nejez, vece, „orla, káně, ani supa, ani krkavce.“ Chce říci: Nelípni k lidem, jenž liknaví se sjednávati sobě výživu pracováním a potem, nýbrž bezprávně jiné olupují, a číhají, prosto chodíce a ohledujíce, koho by svlékli z lakoty. Tak ptáci ti lenivě sedíce, hledí, jak by cizího masa pojedli, a jsou za zlobou svou morem pro jiné. Aniž pak, dí, jez hruje, polypu, ani plotice; chce říci: nepřipodob a nepřipoj se k lidem, jenž dokonce jsou bezbožní a smrti propadlí [2]), jako i ryby onyno prokleté ve hloubi poplovují, nevynořujíce se jak druhé, nýbrž na půdě v tůni žijí. Aniž, dí, zajíce jísti budeš. Proč? Nebuď dětokazem, aniž se připodob takovýmto, poněvadž zajíc ročně záchod rozmnožuje a kolik roků žije, tolik otvorů má. [3]) Aniž jez hyény, [4]) nebuď, dí, cizoložníkem ani svůdcem aniž se připodob lidem takovým. Proč? Protože zvíře to doročně pohlaví proměňuje, jednak jsouc samec, jednak samice. Ale i lasice právě nenávidí. Nepřirovnej se, dí, mužům těm, jež nešlechetnosti ústy nečistými slyšíme se dopouštěti, aniž se připoj k ženám nečistým, jenž bezbožnosti se ústoma dočiňují. Nebo zvíře to ústoma počíná. Mojžíš tedy o pokrmech trojí příkaz duchovně pronesl, oni však dle tělesné žádosti o jídlech obyčejných to slyšeli. David ale pojal smysl tří těch příkazů, a rovně dí (Ps. 1, 1.): „Blažený muž, co nechodí v radě bezbožných,“ jako ryby

---

[1]) t. j. není Bohem přikázáno, aby nejedli, ale Mojžíš duchovně toliko mluvil. Dle toho spisatel listu zatonul v omylu témže, v jakém skladatel listu k Diogn. k. 4., jak již výše při obřízce zmíněno.

[2]) Jiní čtou a vykládají: jenž zhola bezbožni jsou a se ukrývají pro usmrcení jiných; podle toho, že i sepie či plotice vypouštějí barvitou šťávu, aby tak za kala raky a jiné korýše snadněji podáviti mohly. Ostatně se z pohrdavého o rybách mluvení vidí, že tehdá ještě pojmenování Krista anagramem ryby ἰχθύς se neužívalo, sic jinak nebyl by Barnabáš tak mluvil.

[3]) Co tuto o zajících a doleji o jiných živocích z přírodopisu uvodí, v tom nikoli sám nestojí, nýbrž bájek těch drahně i zpytatelé přírody zmiňují. Tak o zajíci Plin. h. n. 8, 55.

[4]) Hyény Písmo nedotýká zejmena, avšak ji zahrnuje v oněch zvířatech, jimžto se dotčených (Lev. 11, 3.) vlastností nedostává. Co tu klade o proměňovaném od hyény doročně pohlaví, to již Aristoteles (histor. animal.) za báji byl prohlásil.

chodí ve tmách a hloubi; „aniž stojí na cestě hříšných," jako ti, jenž Pána se báti zdají, ale hřeší jako svině; „a nesedá na stolici s bezbožnými," jako ptáci, na kořist číhajíce. Máte nyní plné poznání o pokrmech. Avšak Mojžíš dí (Lev. 11, 3.): „Jísti budete všecko dvouklané [1]) a přežívavé." Což to dí? Kdo pokrm bera, zná živitele a nasycen jsa, v něm se radovati shledán bývá. Krásně Mojžíš, přihlédaje ku příkazu, prohlásil se. Což tedy míní? Přidruž se k bohabojným, k těm, jenž v srdci rozvažují to, jehož dostali přikázaní, k těm, jenž o úchvalách Páně mluví a jich ostříhají, k těm, jenž vědí, že rozjímání jest radostný skutek a jenž proto přežívají slovo Páně. Což pak znamená dvouklané? Že spravedlivý na světě tom chodí a věku svatého očekává. Vidíte, jak krásně Mojžíšem to poroučeno! Ale kterak jim [2]) to nahlížeti a tomu rozuměti? My však příkazům těm dobře rozumějíce, mluvíme, jak Pán chtěl. Proto obřezal uši a srdce naše, abychom těm věcem porozuměli.

11. Zpytujme dále, zda nám Pán ráčil naznačiti něco o vodě a o kříži. O vodě psáno jest, že Israelité nepřijmou křestu, jenž nese odpuštění hříchů, jiný sobě stanovíce. [3]) Tudíž dí prorok (Jer. 2, 12.): „Užasni se nebe, a zhroz se země, nebo dvoje veliké zlo učinil lid ten. Mne opustili, zřídlo živé, a děravých studní si nadělali. Zdali skalou pustou jest svatá hora má Sion? Budete zajisté jako ptáčata, jenž se plaší, když se odjalo hnízdo. [4]) (Is. 16, 1. 2.) A opět dí skrze proroka (Is. 45, 2. 3.): „Já půjdu před tebou a hory urovnám a vrata měděná potru a závory železné zlámu, a dám ti poklady skryté, tajné, nevidomé, aby poznali, že já jsem Hospodin Bůh" [5]) A opět (Is. 33, 16.): „Bydleti bude ve vysoké jeskyni skály tvrdé." A co dále dí o Synu? (Is. 33, 17. a 18.) „Voda jeho věrná; uzříte ho králem se slávou a duše vaše považovati bude bázeň Hospodinovu." [6]) A zas v jiném proroku dí (Ps. 1, 3.): „Kdož to činí, bude jako strom vštípený u stoků vod, jenž vydá ovoce časem svým; lupení jeho neoprchne a vše, co učiní,

---

[1]) t. j. co kopyta dělí.

[2]) Židům.

[3]) Dotýká tuto rozličných židovských se umývání, lázní, očisťování atd. jichž tenkráte (s počátkem II. století) mezi Judaisty drahně stávalo.

[4]) Tím, že mne odstoupíte, bude se vám díti jako ptáčatům, jenž zbavena byvše hnízda, všelikého útočiště jsou prázdna.

[5]) t. j. já oblažím vás.

[6]) Kristus, voda živá a nevyprahlá, z hory věčné vypryskující, napořád s milostí svou vám přítomen jest. Druhdy pak jej uzříte ve slávě a s hlubokou pokorou na něho pozírati budete.

podaří se. Ne tak bezbožní, ne tak; ale jako pleva, kterouž rozmítá vítr od země. Protož neobstojí bezbožní na soudu, aniž hříšníci v radě spravedlivých, nebo zná Hospodin cestu spravedlivých a stezka bezbožných zahyne.“ [1]) Rozvažte, kterak vodu a kříž spolu vytknul. Nebo tím se znamená, že blaženi jsou, kdo doufajíce ve kříž, sestoupili do vody; nebo dosáhnou mzdy své časem svým; někdy, dí, odplatím jim. Nyní pak dí: „lupení nesprchne,“ to jest: každá řeč, jenž vyjde z úst vašich ve víře a lásce, bude mnohým k obrácení a k naději. Opět dí prorok jiný (Sof. 3, 19.): „Země Jakubova chválena byla přede vší zemí.“ Tím značí, že nádoba ducha jeho (Kristovo tělo) oslavena bude. [2]) A co dále dí? (Ez. 47, 12.) „A vyřinul se potok se strany pravé, a vzešla z něho stromoví krásná; kdo s nich bude jísti, živ bude na věky.“ To pak jest: plní hříchů a neřestí stoupáme do vody, ale jako úrodní stromové vystoupáme, v srdcích majíce bázeň a doufání v Ježíše Krista skrze Ducha. „A kdo z toho jí, bude věčně žíti;“ tím vece: kdo uslyší volání jich a uvěří, žíti bude na věky. [3])

12. Podobně i kříž nastiňuje u proroka jiného řkoucího: [4]) „I kdy se dokonají věci ty?“ Vece Pán: „Když poražený strom opět povstane, a (IV. Ezdr. 5, 5.) když krev se stromu kapati bude.“ Máš opět věst o kříži a o tom, jenž na něm pníti má. Mluví pak o tom opět u Mojžíše, když obojován byl Israel od cizinců. [5]) Aby pak v boji upamatoval je, že pro hříchy vydáni byli na smrt, pravil Duch v srdce Mojžíšovi (Exod. 18.), aby utvořil podobiznu kříže a toho, jenž trpěti měl na něm, že, nebudou-li v něj doufati, na věky přemoženi budou. Položil tedy Mojžíš zbroj na zbroj uprostřed návozu, [6]) a stoje nade vše vojsko výše, rozpial ruce svoje k modlitbě, [7]) i vítězil Israel; když ale spustil ruce, opět byli usmrcováni. A proč? Aby poznali, že nemohou spaseni býti, leda doufajíce v Krista. A u proroka jiného praví (Is. 65, 2.): „Celého dne jsem rozprostíral ruce své k lidu nevěřícímu a odpornému

---

[1]) Slovy žalmisty Páně, jehož často prorokem nazývá, vyličuje blahost, jíž se nám z křestu a z kříže dostává.

[2]) Výše v k. 6. přirovnával tělo Páně k zemi mlékem a medem tekoucí a proto i zde slova proroka Sofoniáše o zemi na tělo Páně přenáší.

[3]) Jasně vytýká blažené účinky křestu, totiž odpuštění hříchů a čáku věčné blaženosti.

[4]) Co následuje, vzato z knihy apokryfické.

[5]) t. j. Amalechitských. (Ex. 17, 8. Sr. Just. dial. 111. Tert. advers. Jud. 10, contr. Marc. 3, 18.)

[6]) Čtení jiné: Prut na prut uprostřed dlaně rukou svojich.

[7]) A tak činil znamení kříže rukou svých přeložením.

cestě spravedlivé mojí.“ [1]) A opět Mojžíš naznačil o Ježíši, že trpěti musí, ale život dá, on, o němž myslili, že ho na kříži zahubili; bylo to, když padal Israel. Nebo dopustil Bůh hady (Num. 21. Jo. 3, 14.), kteří je uštipovali a usmrcovali, chtěje, ano přestoupení skrze hada Evou se počalo, přesvědčiti je, že pro přestoupení v nátisk smrti vydáni budou. Nad to týž Mojžíš, jenž přikázal (Deut. 27, 15.): „Nebudete míti rytin ani litin za Boha;“ ten to činí, aby podobiznu Ježíše ukázal. [2]) Učinil tedy Mojžíš hada měděného, vyzdvihnul jej na tyči a hlasatelem dal povolati lid. Když pak sešli se, prosili Mojžíše, aby za ně obětoval modle se o jich uzdravení. I řekl k nim Mojžíš: „Když z vás někdo uštknut byl, přijdi k hadu na tyči vstavenému a věř a doufej, že had, ač mrtvý, života může propůjčiti, ihned ozdraví.“ A tak činili. I tuto máš velebnost Ježíšovu, že v něm a k němu všecko jest. [3]) (Cf. Col. 1, 16. 17.) Což dí opět Mojžíš k Josuovi, synu Návovu, dav jemu to jmeno [4]) co prorokovi, aby jen veškeren lid porozuměl, že Otec o Synu svém Ježíši všechno vyjevil synovi Návovu? Nebo přiloživ mu to jmeno, když ho poslal vyzvědačem do země chanánské, [5]) pravil (Ex. 17, 14.): „Vezmi knihu do rukou svých a piš, co praví Hospodin, že kořenem vyhladí Syn Boží ve dny poslední dům Amalekův.“ [6]) Ejhle opět, Ježíš není syn člověka, ale syn Boží, jenžto v podobizně a v těle se zjevil. (I. Tim. 3, 16.) Poněvadž ale hodlali říci, že Kristus jest synem Davidovým, [7]) boje se a znaje blud zlostníků, prorokoval David sám (Ps. 109. Mt. 22, 43.): „Řekl Pán Pánu mému, seď na pravici mé, až položím nepřátely tvoje za podnože nohou tvojich.“ A opět Isaiáš takto dí (45, 1.): „Řekl Pán Kristu, Pánu mému, [8]) jehož jsem ujal za pravici, aby ho po-

---

[1]) t. j. pněl jsem na kříži pro lid zlý. (Just. Apol. I. 35. dial. 97.)

[2]) Výminku činil příkazů svých za tou důležitou příčinou, aby Kristus předukázán byl.

[3]) k němu se všecko potahuje.

[4]) Josue dříve Ause jmenován; potom Josuem = Ježíšem (obojí zajisté v hebr. jedno jest), maje náznakem Kristovým býti.

[5]) Zdají se ta slova když vyzvědačem atd. býti pozdějším vpiskem, an jinak dvojí děj časem dosti různý by od B. pomaten byl. Sr. Ex. 17, 8., kdež Amalechitští poraženi brzy po přejití rudým mořem, a Num. 13, 1, kde mnohem později vyzvědače vysláno do Palaestiny.

[6]) Amalechitskými rozuměj satana a zběř jeho, ježto Kristus vyhubiti předpověděn byl.

[7]) Sr. Matth. 22, 43. Zde mysliti na Judaisty, na př. Ebionity.

[8]) Tak čte B., ač LXX. i text. hebr. má Cyrovi Κύρῳ (místo κυρίῳ). O Kristu Pánu též mnozí staří spisovatelé církve slova Isaiášova slyšeli jako Cyprian, Tertullian a j.

slouchali národové, i přelomím sílu králův.“ Aj, jak ho David Pánem a Synem Božím nazývá!

13. Ale vizme, tento-liž lid či prvější-li [1]) dědicem jest, a úmluva-li nám, či oněm přináleží. Poslyšte nyní, co dí Písmo o lidu (Gen. 25, 21. Rom. 9, 10—12.): „Modlil se Izák za Rebekku manželku svou, že byla neplodná; a počala na to. I vyšla Rebekka otázat se Hospodina, a pravil Hospodin k ní (Gen. 25, 23.): „Dva národové jsou v životě tvém a dvě pokolení v utrobě tvé, a národ přemůže národ a starší sloužiti bude mladšímu.“ Musíte chápati, kdož Izák byl, kdož Rebekka, a o kom se pronesl, že národ ten jest větší než onen. A v jiném proroctví mluví Jakub zjevněji k Josefovi synu svému, řka (Gen. 48, 9. 11.): „Aj, nezbavil mne Hospodin tváře tvé; přiveď mně syny své, abych požehnal jim.“ A přivedl Efraima a Manassa, chtěje, aby Manassovi co staršímu požehnal, jehož také Josef na pravici otce svého Jakuba dovedl. Viděl však Jakub v duchu podobiznu národa potomného. A co praví Písmo? Jakub přeložil křížem ruce svoje a položil pravici na hlavu Efraima druhého a mladšího a požehnal jemu. I řekl Josef k Jakubovi (Gen. 48, 18.): „Převeď pravici svou na hlavu Manassovu, poněvadž prvorozencem mým jest. A dí Jakub k Josefovi: Vím, synu, vím; ale starší bude sloužiti mladšímu; avšak i onomu požehnáno bude.“ Vidíte, na koho Bůh položil prvním býti lidem a dědicem úmluvy. Jestliže pak lid ten i Abrahamem připomíná se, dostihli jsme vrchu poznání svého. Což tedy dí Bůh Abrahamovi, když uvěřil a položeno jemu ku spravedlnosti? „Aj, položil jsem tebe otcem národů, co v neobřízce uvěří v Pána.“ (Gen. 15, 6. 47, 5. Rom. 4, 3.)

14. Zpytujme pak, zdali Bůh vyplnil úmluvu, kterou lidu dáti se otcům našim zapřisáhnul. Vyplnil ovšem. Ale oni pro hříchy své nebyli hodni dostati ji. Nebo dí prorok (Ex. 24, 18.): „Postil se Mojžíš na hoře Sinai čtyřicet dní a čtyřicet nocí, aby obdržel úmluvu Hospodina s lidem.“ A (Ex. 31, 18.) obdržel od Hospodina desky dvě napsané prstem ruky Hospodinovy spůsobem duchovním. A vzav je Mojžíš, nesl je k lidu, aby mu je dal. I dí Hospodin k Mojžíšovi (Ex. 32, 7. Deut. 9, 12.): „Mojžíši, Mojžíši, sejdi spěšně, nebo lid tvůj, jejž jsi vyvedl z Egypta, prohřešil se.“ I porozuměl Mojžíš, že opět sobě litin nadělali, povrhnul deskami z rukou a rozrazily se desky úmluvy Hospodinovy. Mojžíš tedy ovšem dosáhl úmluvy, onino však nebyli hodni. Poslyšte nyní, kterak jsme my úmluvu obdrželi. Mojžíš co sluha (Hebr. 3, 5.)

[1]) t. j. křesťané či Židé.

úmluvu přijal, nám pak udělil sám Pán, abychom byli dědičným lidem, za nás trpěv. On pak přibyl, aby míra hříchů jejich naplněna byla a my dědictví došedše, úmluvu Pána Ježíše vzali; ustanoven zajisté byl, aby příchodem svým srdce naše, již smrti propadlá a v nepravost bludu vydaná, ze tmy vybaviv, slovem svým úmluvu s námi založil. Nebo psáno jest, kterak Otec jemu přikázal, aby vysvobodiv nás ze tmy lid nový připravil sobě. Proto vece prorok (Is. 42, 6. 7.): „Já Hospodin Bůh tvůj povolal jsem tebe v spravedlnosti, ujmu tebe za ruku a posilním tebe, vydal jsem tě v úmluvu s lidstvem, ve světlo pohanů, abys otevřel oči slepých a vyvedl z okovů zajaté, a sedící ve tmách z vězení.“ Znejtež tedy, od čeho vysvobozeni jsme. Opět pak dí prorok (Is. 49, 6.): „Aj, položil jsem tebe za světlo národů, abys jim byl ku spáse až do končin země (Deut. 13, 47.), praví Hospodin vysvoboditel tvůj.“ A opět dí prorok (Is. 61, 1.): „Duch Páně nade mnou; proto pomazal mne, abych poníženým zvěstoval milost; poslal mne, abych zahojil ty, jenž jsou skroušeného srdce, hlásal zajatým svobodu a slepým prozření a oznámil milostivé léto Páně a den odplaty a potěšil všechny zarmoucené.“ [1])

15. Dále pak psáno jest o sobotě v desateru, jež Hospodin na hoře Sinai k Mojžíšovi tváří v tvář mluvil (Ex. 20, 8. Deut. 5, 12.): „Posvěťte sobotu Hospodinovi rukama čistýma a srdcem čistým.“ [2]) A jinde dí (Jer. 17, 24. 25.): „Zachovají-li synové moji sobotu, tehdy položím milosrdenství své na ně.“ O sobotě pak se již na počátku stvoření zmiňuje, an dí: „Bůh učinil v šesti dnech dílo rukou svých, a dokonal dne sedmého, v nějž odpočinul a posvětil jej.“ (Gen. 2, 2.) Pozorujte, dítky, co tím dí: „dokonal v šesti dnech;“ to značí: že v šesti tisících let Pán všecko dokoná, nebo u něho den jest jako tisíc let. To sám osvědčuje, řka: (Ps. 89, 4. II. Petr. 3, 8.): „Aj, den ten jest jak tisíc let.“ [3]) Protož, milé dítky, v šesti dnech, to jest, v šesti tisících letech všecky věci do-

---

[1]) Kodex Sinajský jiným pořádkem výrok ten čte; leč rozdíl tím ve smyslu nepovstává.

[2]) Slova: rukama čistýma a srdcem čistým nečtou se v písmě a nevíme jak o tom souditi. Bezmála, jak o slovech απο τοῦ ξύλου se dřeva při slovech žalmu 95, 19: Řekněte mezi národy: Ujal Bůh království. Četl ta slova Justin Tryf. 73., četl je Tertullian (a ligno) a jiných drahně spisovatelů, aniž možná tvrditi, že by je byli Židé schvalně vypustili, jak ze starých nejeden soudil.

[3]) Tuto Sinajský kodex přidává: Svědčí mně David, jenž dí: Tisíc let před Tebou jak den včerejší, jenž pominul, a stráž v noci.

konány budou. Že pak sedmého dne odpočinul, znamená: Syn jeho přijda, skončí věk nepravosti, bezbožné odsoudí a slunko, měsíc a hvězdy promění, a potom slavně dne sedmého odpočine.[1]) Nad to ještě dí: „Posvětíš ho rukama čistýma a srdcem čistým.“ Jestliže tedy někdo den Bohem zasvěcený nyní světiti může, jakožto jsa čist srdcem, opět oblouzeni jsme.[2]) Viz tedy! tehdáž slušně odpočívajíce, ji posvětíme, když ospravedlněni byvše, po přijetí zámluvy, po vyplenění nepravostí a všech věcí ode Pána obnovení budeme moci dobře činiti. Tehdáž ji budeme světiti moci, sami dříve posvěceni byvše. Naposledy jim praví (Is. 1, 13.): „Novoměsíců vašich a sobot vašich nestrpím.“ Vizte, kterak dí: Nejsou mně příjemny soboty nynější, ale ony, jež jsem já učinil (cf. Ps. 117, 24.), když totižto všecko dokonav, učiním počátek dne osmého, to jest, počátek jiného světa. Protož my (křesťané) radostně slavíme den osmý, ve

---

[1]) Spisovatel tu praví, že po šesteru tisíci letech všecko se dokoná a sedmého dne, an přijde Ježíš k soudu, odpočinutí nastane; a dále potom začátek druhého světa klade v den osmý. I hádají se tu kritici, zatonul-li Barnabáš v chiliasmu čili jeho scyllu i charibdu šťastně oploul? Slova jeho nejsou tak jasna, aby ta pře snadně se odklidila. Jednak z oposice, kterou proti ústavám Starého zákona klade, můžeme pravého náhledu jeho dojíti. Sedm dní sice značí dočasný život; sedmerem dnů veškeren život časný obíhá a den osmý jsa již vně kruhu toho znamená život věčný. Ale Barnabáš o tisíciletém Páně dne či tisíciletí sedmého panování nic netvrdí, nýbrž docela pravověrně při druhém příští Páně soud poslední, konec starého světa a začátek světa nového klade. Mluví on o odpočinku, ale odpočinutí to neobmezuje dnem sedmým, nýbrž, jak ze slov ku konci kapitoly té položených patrno jest, je na celou věčnost rozprostraňuje a nejmenuje ho sedmým ale osmým dnem t. j. tisícletím. To činí, aby ukázal, že křesťané osmý den místo sedmého slavíce, t. j. neděli místo soboty světíce, předujímají a předstihují nový ten věk a jej z věčných obytů takměř na zemi podávají. Den sedmý jemu v jedno splývá se dnem osmým. Nezatonul tedy Barnabáš v domněnce chiliastů, podle kterých přítomné věkování šest tisíc let zahrnuje, sedmý tisíc (dne sedmého) za tisícileté kralování Kristovo se svatými se béře a v osmý tisíc věčná blaženost se pokládá. Nenalezáme tedy u Barnabáše ani toho chiliasmu, jejž u některého sv. Otce nalezáme, a jenž střízlivý jest, mírný, vznešený a ovšem důstojný, odpočinutí dne sedmého klada za odpočinutí od hříchů a nepravostí a obrození a v dobru utvrzení. Co v kap. šesté ku konci o vládě nad zvířaty praví, to velmi povšechně se nese a tuto sudidlem býti nemůže. Památno také, že spisatel tuto o tělesích nebeských (slunci, luně a hvězdách) a vůbec o světě vidomém se nedomnívá, aby se v nic obrátiti měly, nýbrž že skrze Krista v den soudný proměnu v lepší stav vezmou.

[2]) t. j. kdyby pravá byla sobota Židů, jenž ji bez čistoty srdce světiti moci se domnívají, tedy Bohem oklamáni jsme čistých rukou a čistého srdce požadujícím, což poněvadž nemožno, tedy i sobotování Židů nepravo jest.

který i Ježíš z mrtvých vstal. A zjeviv se (učeníkům) na nebesa vstoupil. [1])

16. Ještě také s vámi pojednám o chrámu, kterak zbloudilí bídáci se v dům důvěřovali, jako by příbytkem Božím byl, a ne v Boha, [2]) Stvořitele svého. Nebo téměř jako pohané ho ve chrámu ctili. Ale kterak Pán mluví chrám neplatným čině, poslyšte: „Kdo změřil nebesa pídí, a zemi dlaní? Ne-li já to?“ (Is. 40, 12.) To praví Hospodin (Is. 66.): „Nebe jest stolec můj, a země podnož nohou mojich. Jaký dům vzděláte mně, aneb jaké místo odpočinutí mého?“ Poznejte, že naděje jejich marna jest. Nad to pak dále vece (Is. 49, 17.): „Aj, kdo zbořili chrám tento, opět vystaví jej.“ Nebo pro vedení války od nepřátel chrám zkažen byl; nyní pak sami oni a nepřátelův služebníci jej vystaví. [3]) Opět pak zvěstováno, že město, chrám i lid Israelský vydán bude. [4]) Nebo dí Písmo: „A stane se za dnů posledních, vydá Hospodin ovce pastvy a ovčín a věž jejich v záhubu.“ [5]) A přihodilo se, jak mluvil Hospodin.

---

[1]) Patrno, že za věku spisatelova den nedělní slaveno, a sice proto, že dne toho Pán z mrtvých vstal. Co ale hned dále praví o vstoupení na nebesa, tím nechce říci, že téhož dne Pán na nebesa vstoupil, což by proti zjevné pravdě čelilo, nýbrž tu myšlenku na osvědčení slávy Kristovy přičiňuje. O dni nedělním dí sv. Jeronym (in Ps. 117, 24.): „Tento jest den, kterýž učinil Hospodin atd. Bůh sice všecky dny učinil, ale ostatní dnové mohou i dnové Židů, bludařů, pohanů býti. Den Páně, den vzkříšení jeho, jest den křesťanů, den náš. Nazývá se pak dnem Páně, poněvadž v ten den Pán co vítěz vstoupil k Otci. Jmenují-li ho pohané dnem slunce, i to vyznáváme milerádi; nebo dne toho světlo světa vzešlo, dne toho vzešlo slunce spravedlnosti.“ Praví tedy Jeronym také, že Kristus v den vzkříšení svého k Otci se vznesl. Veškera oslava Kristova se co děj jeden považuje. Ostatně den Páně nepředstavuje jediné vzkříšení Spasitele našeho, nýbrž i povšechné všech lidí z mrtvých povstání a dověčnou v nebi sobotu. Protož den ten v radosti slavně slaven a klatbou vyhrožováno těm, jenž by se toho dne postili.

[2]) Té liché důvěry dopustili se Ebionité, židovskou pověru se křesťanstvím spojující, jak svědčí Ir. 1, 26. adv. haer.

[3]) Ta slova přerozličně se vykládají. Jedni pravili tu řeč býti o časech Hadriána, jenž prý napřed Židům chrám vystavěti hodlal. Ten výklad Rabinisté bez platných důkazů vynesli. Jiní ta slova táhnou k dobám ihned po zkáze chrámu za Tita, kde prý Židé se těšili, že jim chrám vystavěn bude. I to bezdůvodno jest. Jiní vykládají, že od těch, jenž chrám hmotný zbořili, duchovní chrám vystavěn bude; pohané totiž přijmou víru křesťanskou, ano služebníci pohanů (Nerona, Vespasiána, Tita, císařů pohanských) obrátí se na víru, jako již (Fil. 4, 22.) sv. Pavel dosvědčuje. Nejlépe slova ta slyšeti o časech Zorobabela a futurum vystaví prorokovi se v ústa klade.

[4]) Zde mluví o zkáze za Tita.

[5]) Co se zde uvádí, darmo v Písmě hledati. (Cf. Is. 5. Jer. 25. Mich 4. stojí v knize Henocha 89. o ovcech, ale slov těch tam není podle písmene.)

Vyhledejme tedy, stává-li ještě chrámu Božího.[1]) Ovšem, ten, o němžto se prohlásil, že jej sám vystaví a dokoná. Nebo psáno jest: „Stane se, že po vyplynutí téhodne chrám slavný vystavěn bude na jmeno Hospodinovo.“ (Dan. 9, 24. 25. 27. Agg. 2, 10.) Nalezám tedy, že chrámu ještě stává. Kterak ale ve jmenu Páně vystavěn bude? Poslyšte: Dříve nežli jsme Bohu uvěřili, obydlí srdce našeho zkažené bylo a křehké, jako chrám v skutku rukami ustavěný; bylit jsme domem plným modloslužebností, a byli jsme modlářstvím, příbytek demonů, protože jsme činili, co Bohu odporno bylo.[2]) Ale vzdělán bude ve jmenu Páně, aby — dobře pozorujte — chrám Páně slavný založen byl. Kterak? Poslyšte. Odpuštění hříchů dosáhnuvše a ve jmeno Páně se důvěřujíce, noví učiněni jsme, docela znova jsme stvořeni.[3]) Pročež Bůh v pravdě obývá v domě našem, t. j. v nás. Kterak? Slovo víry jeho, hlas slibů jeho, moudrost úchval jeho, příkazové nauky jeho, jsou v nás, on sám v nás prorokuje, v nás obývá, nám otrokům smrti otvírá dvéře chrámu, t. j. ústa,[4]) propůjčiv nám pokání, uvodí nás do chrámu neporušitelného.[5]) (Cf. I. Petr. 2, 5.) Kdo tedy spasen býti žádá, nehledí na člověka,[6]) nýbrž na toho, kdož v něm bydlí a mluví, divě se, že nikdy ani neslyšel ho tak ústy slova mluvícího aniž věcí takových slyšeti toužil. Totě chrám duchovní, jenžto se Pánu staví.[7])

17. Doufám, že jsem tolik, kolik lze bylo, a sprostně projádřil o věcech těch, snažen jsa, bych neopomenul žádné věci vám za ny-

---

[1]) Po zboření chrámu Jerusalémského táže se, zda chrám jiný stavěti se bude.

[2]) Očividně mluví o stavu srdce, nikoliv o zevnějším sloužení modlám. Nelze tedy z toho odváděti, že pocházel z pohanstva. Úmyslně některých výrazův o Židech tuto jak jinde užívá, kteréž jinak o pohanech se vypovídají.

[3]) Klem. Alex. uvodě to místo z Barnaby našeho (str. II. 20.) dokládá z něho dále (což v našem textu vypuštěno): „Nevymýtají se z nás ďáblové, ale hříchové se nám odpouštějí, jichž jsme se dopustili za nevěry své.“ Z toho viděti, jakým spůsobem hříšník jest příbytkem satanovým, ne že by v něm přebýval, nýbrž jelikož jeho skutky činí.

[4]) k oslavování Božímu.

[5]) t. j. učinil nás chrámem takovým.

[6]) t. j. na kazatele, jenž mu Krista ohlašuje.

[7]) Smysl všeho: věřte v pravdě, že Boha jste se přiúčastnili, že Božími chrámy skrze víru v Krista jste se stali; nebo nezáleží na člověku, skrze něhožto se vám kázal Kristus, nýbrž na Bohu či Kristu, jenž v něm se činným prokázal; on (Kristus) mocen byl, ve vás Bohu chrám vystavěti, jsa tolikéž Pán a Bůh sám. Bůh sám staví sobě chrám v nás; tudíž netřeba hořekovati pro zkázu chrámu Jerusalémského.

nějška ke spasení potřebné.[1]) Nebo kdybych o příštích věcech psal vám, any skryty jsou, neporozuměli byste jim ještě. Tolik o věcech těch.

II.

18. Přistupme nyní k jinému poznání a k jinaké nauce. Dvě cesty nauky a mocnosti[2]) jsou, jedna světla, druhá temnosti. Veliký rozdíl jest dvou cest těchto. Nad onou postaveni jsou světlovodní andělé Boží, nade druhou andělé satanovi. Onen jest Pán od věkův do věkův, tento (satan) jest kníže času nepravosti.

19. Ta pak jest cesta světla. Chce-li kdo místa vytknutého cestou dojíti, přičiň se o skutky její. Poznání tedy, kterak máme na cestě této kráčeti, nám propůjčené toto jest. Miluj toho, který tebe stvořil. Oslavuj toho, jenž ode smrti osvobodil tebe. Sprostný buď srdcem, a bohatý duchem. Nelni k těm, jenž na cestě smrti kráčejí. Nenáviď všeho, co nelibo jest Bohu; nenáviď všeliké pokrytství. Nespouštěj se přikázaní Božích! Nebuď vypínavým, ale pokorným. Neosobuj si slávy. Nezamýšlej zlého proti bližnímu. Nedej duši své býti soběhrdou. Nesmilni, necizolož, nekaz pacholat. Řeč tobě Bohem daná nevycházej z tebe v nečistotě.[3]) Nehleď na osobu, někoho z vad káraje. Krotkým buď, buď pokojným. Chvěj se před slovy, ježto jsi slyšel. (Is. 66, 2.) Odpouštěj bratru svému. Nepochybuj, stane-li se to, nebo nic.[4]) Neber nadarmo jmena Paně. Miluj bližního nad duši svou. Neusmrcuj plodu dříve narození jeho, aniž ho zahubuj po porodu.[5]) Neodvracuj ruky své od syna ani od dcery své, nýbrž z mládí vyučuj je bázni Boží. Nežádej, co jest bližního tvého, a neshrabuj z lakomosti. Nepřivinuj se srdcem k vysokým, nýbrž ku pokorným a spravedlivým připojuj se. Jakékoli protivenství potká tebe, za

---

[1]) Jenž se nyní na rozmluvách a rozbíráních povahují; na př. otázka o přednosti Nového Zákona; zda židovská přikázaní posavad platí atd. Kodex Sinajský táhne slovo nynější k následující větě.

[2]) Mluví v násl. o dvojí nauce, dobré a zlé, a o dvojí mocnosti, andělech zlých a dobrých.

[3]) t. j. neužívej slova Božího k nečistým zámyslům; aneb raději: kázaje evangelium, nebuď nečistých mravů.

[4]) t. j. neměj pochybnosti, vyplní-li se soudové Boží, o nichžto jsem svrchu řeč zavedl. (Cf. II. Petr. 3, 3. 4.)

[5]) Obojího se pohané dopouštívali. Ve Spartě zrozeňátka, jenž neduživá a slabá se zdála, usmrcována bývala.

dobrodiní považuj je, věda, že bez Boha nic neděje se. Nebuď dvojí mysli, ani dvojího jazyka; dvojjazyčnost jest osidlo smrti. Poddán buď Pánu a mohutníkům, jakožto obrazu Božímu, ve skromnosti a uctivosti. (Ef. 6, 5.) Nerozhořči se, poroučeje děvce anebo sluhovi, v téhož Boha s tebou doufajícím, aby neopustila tebe bázeň tvého a jejich Boha, ješto přišel volat ne na osobu lidskou pohlédaje, nýbrž podle uchystání jich duchem svým. Uděluj ze všeho bližnímu svému, svým nic nenazývej; společníci-li jste u věcech nepomíjitelných, čím více v pomíjejících. Nebývej prostořekým; jazyk jest osidlo smrti. Bojuj pro duši, jak nejvíce moha. [1]) Nevztahuj rukou svých ku braní, a nestuluj jich k dávání. (Sir. 4, 36.) Každého, kdo ti mluví slovo Boží, miluj jako zřítelnici oka svého. Za dne i za noci na soudný den pamatuj. Každého dne vyhledávej obličeje svatých, řeči jich zkoumaje [2]) a navštěvuje, abys jiné napomínal, a rozvažuje, kterak bys slovem duši spasil. [3]) Pracuj rukama svýma k oproštění hříchů svých. [4]) Nerozpakuj, máš-li dáti, a dávaje nereptej. (Cf. Filip. 2, 14.) Dávej každému prosícímu tebe, a zvíš, kdo odplatitelem jest dobrým. Zachovávej, cos obdržel, [5]) ani nepřidávaje, ani neubíraje. Nenáviď zlého [6]) do konce. Suď spravedlivě. Neztropuj žádných svárů, ale pokoj chovej a nesvorné ku pokoji měj. Vyznávej se ze hříchů svojich. [7]) Nepřistupuj k modlitbě se zlým svědomím. To stezka světla.

20. Stezka pak temnosti jest křiva, plna zlořečení. Nebo jest cesta smrti věčné s pokutou. Na ní se nalezá, co duši lidskou zahubuje, modlářství, opovážlivost, mocnozpupnost [8]), pokrytství, dvou-

---

[1]) Podle jiného čtení: jak možná tobě, ano i nad moc duše tvé čistý buď.

[2]) Obcuj s křesťany a hleď, aby řeči a nauk jejich k dobrému užil. Jiní: ve slově či slovem pracuje.

[3]) Jak ty prospíváš z obcování s druhými, tak i ty druhy vzdělávej.

[4]) Pro odvrácení hříchův uloženo člověku v potu tváře své dobývati sobě chleba. (Gen. 3, 19.) Rozum tedy jest: Pracuj rukama svýma, abys navyklých hříchů a zlých náklonností sprostiti se mohl. Avšak dlužno také porovnati Dan. 4, 24., kdež dí Daniel k Nabuchodonosorovi: Hříchy své milostinami vykupuj a nepravosti své milosrdenstvím k chudým, a shoví snad Bůh se hříchy tvými. Sv. Pavel (Ef. 4, 28.) napomíná pracovati, abychom měli čeho nuznému uděliti. Skutkům milosrdenství z lásky zbožné vykonaným Bůh pro zásluhy Ježíše Krista velkou váhu přikládá (Mt. 25, 35.). v nás, jak dí se sv. Augustinem sněm Tridentský, milosti své korunuje. O almužně to místo se již v konstitucech app. béře (7, 13.).

[5]) Učení křesťanské. (Cf. I. Tim. 6, 20.)

[6]) t. ďábla a skutků jeho.

[7]) Svědectví o zpovědi z věku nejprvějšího církve.

[8]) vysoké sobě vedení pro mocnost svou.

srdečnost, cizoložství, vražda, lupičství, vysokomyslnost, přestoupení, klam, zloba, osobivost, travičství, kouzelnictví, lakomost, nebázeň Boží. Na ní jsou pronásledovníci dobrých, nenávistníci pravdy, milovníci lži, ti, jenž neznají mzdy spravedlivosti, jenž se nepřidržují dobra, jenž nepřihlédají ku spravedlivému souzení vdovám a sirotkům, kdo nebdí k bázni Boží, nýbrž k nepravosti, jichž vzdálena jest krotkost a trpělivost, jenž milují marné věci, shánějí se po odměnách, nesmilovávají se nad chudým, nepracují pro strmáceného, rychlí ku pomlouvání, jenž k Tvůrci svému se neznají, jenž děti zabíjejí, kazitelé tvorů Božích, ti, jenž se od chudých odvracují, soužené utiskují, zastavatelé bohatců, nespravedliví soudcové nuzných, prostopášníci.

21. Záslušno pak, abychom vyučeni jsouce Božím příkazům shora psaným, chodívali v nich. Kdo vykonává je, toho sláva očekává v království Božím. Kdo se strany protivné přidržuje, zahyne se skutky svými. Proto vzkříšení jest, proto odplata. Prosím vás, urozenci (ač chcete-li radu vůle mé dobré přijíti): chovejte lidi, pro něžto jste pracovali;[1]) neopouštějte jich. Blízký zajisté jest den, v němž všechno se zlostníkem zajde. Pán blízko jest i odplata jeho. (Is. 40, 10. Fil. 4, 5. Apoc. 22, 12.) Opět a opět prosím vás, buďte sobě dobří zákonodárci, zůstaňte dobrorádcové sobě, vzdalte od sebe všeliké pokrytství, a Bůh, jenž mocnařuje celému světu, dej vám moudrost, vědoucnost, poznání a nahlédnutí do soudů svých s vytrvalostí. Dejte se Bohem vyučiti vyhledávajíce, čeho Pán od vás žádá, a čiňte, abyste v den soudu spaseni byli. Jest-li jaká památka dobra u vás, pamatujte na mne a prohlídejte k věcem těm, aby žádost a pečlivost moje o vás na dobro vyšla. Prosím, jako milost od vás žádaje. Dokavad ve stánku tom (těla) se nalezáte, v žádné z těch věcí váhaví nebývejte, nýbrž neustávajíce jich vyhledávejte, a každé přikázaní zachovávejte; ta zajisté toho zasluhují. Proto jsem se vynasnažil, vám dle možnosti své psáti, abych obradoval vás. Mějte se dobře, dítky lásky a pokoje. Pán slávy a vší milosti buď s duchem vaším. Amen.

---

[1]) Jiní lépe: Máte u sebe lidi, jimž jste dobře činili.

O Hermovi a jeho »Pastýřovi«.

Spisovatelé staří nic nepoznamenali o Hermovi tom, jenžto se skladatelem knihy „Pastýře“ býti povahuje, a otázka o něm, dosud rozřešena nejsouc, na dohadech se povahuje. Dvě pak docela od sebe rozdílné domněnky o Hermovi tom nalezáme, kteréžto domněnka třetí sloučiti a ve shodu uvésti usiluje. Jedni totižto skladatele spisu toho býti praví Hermu toho, jehož mezi jinými sv. Pavel v l. k Řím. 16, 14. pozdravuje. Kdo přilnuli k domněnce této, odvolávají se nejprvé na Origena, jenž ji první pronesl, nedoloživ se však ani písemného, ani ústního svědectví. Praví ve svém výkladě l. k Řím. 16, 14.: Mám za to, že Hermas tento sepsal knihu tu, jenž se „Pastýř“ nazývá, kteréžto písmo se mně velmi užitečno, ano, jak držím, od Boha vdechnuto býti vidí. Dále uvodí Eusebia co zástupce svého mínění, jenžto prý již (h. e. 3, 3.) odvolává se na povšechné mínění, že „Pastýře“ knihu sepsal Hermas známý z Rom. 16, 14. a jenžto dí, že tu knihu pro začátečníky za velmi užitečnou od některých vydáváno, ano i veřejně v církvech některých čítáváno. Naposledy se domáhají svědectví svatého Jeronyma, jenž (cat. 10.) praví, že onen Hermas (Rom. 16, 14.) za původce knihy „Pastýře“ se drží Domněnku tu sám spis potvrzovati se zdá, ješto tam vrstevníci apoštolů co živí se uvádějí a spisatel knihy naší v Římě mnohé známosti měl, anto (I. 2, 4.) se mu poroučí, aby opis Klementovi Římskému odeslal. Nad to pak nade všecko ještě také sv. Ireneus (adv. haer. 4, 20.) naprosto spis náš „písmem“ ἡ γραφή nazývá, což jinak jenom při spisech apoštolů aneb apoštolských otců činí.

Ale od toho, jak se podobá, dosti odůvodněného mínění odtrhlo se drahně mužů tenkráte, když Muratori zlomek na světlo vydal asi v druhé polovici století druhého napsaný. V něm zřejmě praví se toto (Murat. antiq. ital. med. aev. Tom. III. pag. 853.): „Pastýře“ nejnověji za času našeho složil Hermas, když na stolici města Říma seděl Pius biskup, bratr jeho.“ Podle toho tedy mnozí

za skladatele „Pastýře“ knihy mají Hermu (čili Herméta, jak se jinde nazývá), bratra sv. Pia I. papeže římského (140—152) prostřed druhého století. A tím více váhy, dí, slovům těm přikládati sluší, poněvadž vrstevník svědectví to vynáší. Kromě toho se volají ku pseudotertullianovým veršům (proti Marc. 3, 9.), k druhému listu Pia I., Justovi biskupu Vienskému a ku pontifikálu římskému, kteřížto spisové, ač se jich věk zevrub určiti nedá, vždy předce z pradoby církve pocházejí a při otázce té bez hlasu nejsou. Ti pak jednosvitně Hermu bratra Piova I., kterýž po Hyginovi, devátém papeži, nastoupil, za skladatele spisu „Pastýře“ buď výslovně vydávají buď aspoň tak se projadřují, že ze slov jich právem na Hermu co knihy dotčené sepsatele zavírati můžeme. Přidávají, že Tertullian (pud. 10.) s opomítáním o knize té mluví, knihu tu cizoložnou nazývaje, což by sotva byl činil, kdyby za původce jejího byl tenkrát v církvi latinské považován býval přítel a učeník sv. Pavla. I to, že kniha ta u Řekův u veliké vážnosti byla, ač na obrat latiníci jí dle Jeronyma (cat. 10.) téměř neznali, se jim velice ku provedení hypothese hodí; nebo mohli-liž prý tito výše o knize té smýšleti a si jí tolik všímati, znajíce původa jejího nebyti muže apoštolského, nýbrž bratra Piova? Řekové ale nevědouce, kdo sepsatelem spisu toho jest, a neprávě Hermovi apoštolskému jej připisujíce, z nevědomosti prý toliko takovou cenu mu přikládali, že i ve chrámě jej čítali.

Co se pak dotýká důvodův od zástupců apoštolského Hermy co původce spisu toho výše uvedených, tedy přívrženci, abychom tak se vyjádřili, bratra Piova jim nepovolují, platnost jejich všelijak podvracujíce. Nejprvé nastoupají na slova, jichžto staří Otcové při svědectví svém užívají, jimiž prý podobnost, ne však jistotu náhledu svého líčí. Origenes užívá slova domnívám se (puto), Eusebius má slovo praví se (φασίν), Jeronym slova chtějí tomu (asserunt). Z toho zhola nevysvítá obecnost toho o Hermovi náhledu, an nad to Jeronym při výkladu k Habakuku (1, 14.) o spisu našem s pohrdou mluví. Přihlédneme-li, pokračují ti hajitelé druhého náhledu ve svém odporu, přihlédneme-li ke spůsobu, jakým spis náš mluví o smrti apoštolů (III. 9, 16.), o ženách podchozích (III. 9, 11.) a přibéřeme-li k tomu zřetel jeho k naukám Montanistů, máme zračitý důkaz, že spis náš teprvé v druhém století psán býti mohl. Dále neplatno býti dokazují, že to, co se praví jakoby o velení, velkonoc slaviti, jak zástupcové apoštolského Hermy tvrdí, spis náš smlčeti naprosto nemohl, kdyby od bratra Piova pocházel. Proti námitce té se totiž zastírají zastavatelé domněnky

druhé tím, že stať ta o velkonoci podplátatelem nějakým později mohla býti vetkána a že beztoho o věci té jen list Pia I. podstrčený a kniha pontifikální rovně nepůvodčitá se zmiňují, ana celá starožitnost o ní neví. A nemohl-li Hermas spis dvojí — ač podobný druh druhu — sepsati?

Jakkoli my důvodům těm zastavatelův domněnky druhé nikoli váhy neodpíráme, předce jednak důvod onen ze sv. Irenea (adv. haer. 4, 20.) vzatý nám zdá se býti nevývratným a ovšem jedin dosti mocným, ujistiti nás tím, že skladatel spisu našeho starším býti musel, než domněnka ta druhá připustiti může, čemuž i to nakládá, že Eusebius na rozpacích byl, nemá-li knihu naši ku knihám písmovým připočísti. Pro tu příčinu nám velmi vhodně zavítá domněnka třetí, jenž dvě první sloučiti usiluje. Poněvadž totiž důvody těch, jenž Hermu biblického skladatelem knihy býti praví, dosti závažnými se jim podobají, se strany pak druhé zlomek Kajovi za Pia I. živšímu připisovaný (Murator. ant. ital. t. III. p. 853.) bratra Piova za skladatele spisu našeho udává: proto někteří (jako Lumper I. 103, Möhler I. 99. atd.) Hermu (onoho Rom. 16, 14.) za spisatele, Herméta ale či Hermu, bratra Piova, za překladatele (do latiny) považují. Omylem prý potom Hermes překladatel za skladatele vydáván, ani Latiníkové teprv skrze jeho převod s naší knihou se seznámili. Převod ten latinský (pro nás pramen jediný, ješto dosud celého originálu řeckého nemáme) skutečně tak jest starý, že již Tertullian ho užívá.

Domněnku tuto poslední my za nejpodobnější pokládáme, nic se na žádné jakkoli napohledné a slibné námitky neohledajíce. Žádným zajisté důkazem provésti nelze, že by něco ve spisu našem duchu onoho věku odporovalo; nebo což s věkem oním méně srozumno a shodno se býti zdá, to překladateli přičítati dlužno.

Hermas náš, jehožto za pravdě podobného spisatele „Pastýře“ pokládáme,[1]) zdá se, byl rodem Řek (aspoň spis jeho řecky původně psán byl), ale v Italii a v Římě ponejvíce obývaje (viz I. 1, 1. I. 4, 1. I. 2, 1. čteme-li na posledním místě „Cumis“ místo „cum his“, jak někteří). Z I. 2, 4., kde se Hermovi velí, aby dva opisy svých zjevení obstaral: Klementovi Ř. jeden, jejž by tento církvím přespolním poslal, jiný Graptě, aby vdovám a sirotkům jimi opatrovaným čítáván býval, sám ale aby spis svůj četl kněžím v městě (Římě): z toho místa, dím, zavírali někteří (na př. Dodwell, Gallandi), že Hermas náš knězem byl. Jakož prý Klement biskup

[1]) Alzog Patrologie str. 46. za to má, že spisovatelem „Pastýře“ jest Hermas, bratr papeže Pia I., a že list sepsán v polovici druhého století.

opis biskupům měl poslati, Grapta vdova vdovám čítati, tak i Hermas kněžím čísti maje, knězem býti musel. Avšak závěrek to kvapný. Raději, zdá se, Hermas laikem byl, jenž druhdy docela jinaký nežli křesťanský život vedl, jakož i sám (I. 1, 3. I. 2, 3.) vyznává, že často poklesal a jiné klamal. I když se byl obrátil na víru, zdá se, ostala manželka jeho hanlivou pohankou, ano se mu zjevuje, že manželka jeho sestrou (křesťankou) se jemu stane. Vůbec rodina jeho, pro nedbalost a dobroduchost jeho, život necnostný a hanebný vedla, že Bůh jej trestati umínil. (I. 2, 3.) Vydán pak byl andělovi pokání (II. proleg.), jenž k němu ve spůsobě pastýře přišel, oblečeného ve plášť bílý, mošnu na ramenou majícího, a hůl v ruce držícího, odkud snad i název té knihy pošel. Avšak nač déle se potřebí o věcech těch šířiti? Nejedni zajisté knihu za báseň, a co se v ní o místech a osobách praví, za výmysl považují. Ale ani ti, jenž věci ty za historické přijímají, neumějí nám o smrti Hermy pověděti.

Spis ten nejpodobněji přede třetím letem Trajanovým (tedy před letem 100) psán byl; nebo v tom letě podle Eusebia (h. e. 3, 34.) sv. Klement sešel, tuto pak ve spisu našem (I. 2, 4.) za živého se pokládá; se strany druhé ale již tu zjevná řeč o pronásledování (I. 2, 2.) se stává.

O ceně spisu našeho rozdílné jsou úsudky. V církvi řecké, jak již dotčeno, za věku nejprvnějšího tytýž veřejně čítáván byl; Ireneus, Klement Alex. a Origenes velkou přikládali cenu spisu našemu, ano ještě za Eusebia (h. e. 3, 3.) někteří pastýře ku písmovým knihám přičítali. Avšak v latinské církvi nikdy, ani když ve známost přišel (což se později teprvé stalo), takové vážnosti nedosáhl, až pak na sněmu v Římě položeném za Gelasia (494) i apokryfickým vyhlášen jest. Nedá se ovšem upříti, že spis náš ani listu Barnabovu se nevyrovná a rozvláčným velice jest. Ale proto není bez ceny. Nejenom pro učení v sobě obsažené a pro své stáří, ale také proto důležitým se prokazuje, že nám věk svůj vypisuje a spolu bránu otvírá ku posouzení a hlubšímu vyrozumění Otcův, na spis náš se odvolávajících. On učí, že kořenem všeliké cnosti jest víra, a že křesťanství záleží v účinném a dějném vykonávání příkazů Božích. Mravosloví jeho oddýchá pravou a zdravou zbožností a vzdáleno jest tuhé strohosti i rozpásalé rozmařilosti. Řád církevní všudy se uznává, a představeným, jenž důstojně své místo zastávají, se obecenství s anděly slibuje. (3, 9, 25.) Vůbec všelijak říci můžeme, že v tom spise zříti oblesk večerné církevní záře, a slyšeti jako ze vzdálí ohlas svrchované hudby její. Při-

rovnáme-li jej ke spisům N. Z., a chceme-li příbuzenství nějakého se dohledávati, seznáme, že jak Klement ku Pavlovi, Ignát, Polykarp a list k Diogn. ku Pavlovi i Janovi zří, a Barnabáš povahy Petrovy nejblíže dostoupá, tak pastýř Hermův příbuzenstvím nějakým k listu Jakubovu a ke Zjevení Janovu se hlásí.

Ale jakým záměrem byl veden skladatel spisu našeho? K té otázce nejedni v nejednom smyslu odpověděli. Různost náhledů jest tak veliká, že jedni Hermu k nášlapníkům Montanistů kladou, ješto na obrat jiní právě za to mají, že spis ten, proti stoupencům Montana i proti domnělým jich zjevením ustrojen byl. Ani tento ani onen úsudek na pravdě osnován není; ale ovšem odpor proti lichoprorocké té nauce spíše a více nežli jakási shoda s naukou tou ve spise Hermově se zračí. Příkrá strohost Montanismu se tu nejeví, druhé pokání se nezavrhuje, církvi se výhost nedává, vyššího něco, než apoštolé nařídili, se nezamýšlí, aniž křesťanství snům a mátohám se podčiňuje, což všecko při Montanismu nalezáme. Proto Montanista Tertullian tak náruživě tu knihu nenáviděl. Ale aby spis náš byl přímo bludy Montanistů porážeti sobě předevzal, toho nenalezáme. Nepřišli ani ti na pravou stopu, kdož za to mají, že nouze, povodeň a hlad za Pia I. (142—157) spisu našemu příčinu daly. Nejzáze se ale odšinuli od pravdy ti, kdo z bludů elkesejských knihu naši odvodili, nešetrně, abychom neřekli nezbedně, přitom si počínajíce. Pravda jenom jest, že psán byl ku potěšení mladé církve v čas nátisků a pronásledování, v nichžto aby srdnatě a stále vytrvali, je k odplatě budoucí odkazuje. Vznikl tedy z potřeb duchovních onoho věku, a tudy mírnějšího posouzení od nás žádati může.

Vidění ve knize obsažená jiní za pozůstatek darů Ducha svatého prvním křesťanům v hojnější míře propůjčovaných mají, jiní ale za často nepodařené nápodobení Zjevení sv. Jana. Ještě jiní pokládají ta vidění, ba celou knihu za nápodobení čtvrté knihy Ezdrášovy, pravíce, že jako Zjevení sv. Jana co do povahy apokalyptické odpovídá Danielovi, tak apokryfická kniha Ezdrášova IV. vzorem byla Hermově pastýřovi. Avšak s posledními nemůžeme se shodovati; nebo ač nelze upírati nějakou mezi knihama oběma shodu (v obojí knize anděl vyučuje, v obojí se udělují vidění ležícímu na loži, v obojí se ukládá půst a modlení, v obojí se všetečnost trestá): předce kniha naše více ethickou nežli apokalyptickou povahu do sebe má, a tudy ovšem liší se ode knihy IV. Ezdrášovy, v níž opak se nalezá. Všechna zajisté netoliko přikázaní, ale i vidění a podobenství knihy naší k tomu směřují, aby učily,

kterak člověk mysli křesťanské, a kterak život křesťanského rázu nabyti může. Není to proroctví předhledné ani zpětozorné, nýbrž jest prorocké osvětlení přítomného stavu církve, jak počala a rozvinula se stavba církve. Jednak v tom se poněkud ku proroctví blíží, že o dovršení té stavby mluví.

Rozpadá se spis ten na tři díly. Díl I. čtvero vidění; II. dvanáctero přikázaní; III. desatero podobenství zahrnuje. Nejnověji dvojí text řecký a dvojí překlad, ethiopský a starý jeden latinský, vynašly se. Těmi nálezy mnoho světla přibylo pro vyrozumění spisu tomu. Jsou sice na nejednom místě odchodni ti spisové, leč celá odchodnost jen větší neb menší obšírnosti se týká. My staršího textu se držíme, při tom zřetel majíce na různosti textů odchodných.

Pastýř Hermův.

Kniha I.: Vidění.

Vidění I.

Proti nečistým a hrdým myšlenkám a nedbalé u dítek kázni.

1. Ten, jenž vychoval mne, prodal mne nějaké Rodě do Říma. Po mnohých letech poznal jsem ji a počal ji milovati co sestru. [1]) Po některém čase spatřil jsem ji, ana se v řece Tibeře koupala; i podal jsem jí ruku a vytáhl jsem ji z řeky. I vida krásu její, myslil jsem v srdci svém, řka: Šťastným bych se pokládal, kdyby se mně manželky takovéto i co do krásy i co do mravů dostalo. To jenom a nic více nepomyslil jsem. Nedlouho na to, jda do Kum, oslavoval jsem stvoření Boží, jak velka, ušlechtila a mocna jsou. A pochodiv usnul jsem. I uchvátil mne duch a unesl mne [2]) bezcestím jakýmsi, kudy člověku cestovati lze nebylo. Bylo pak místo ono příkré a od vody vyšlechtalé. A prošed řeku onu, na pláň jsem se dostal a padl na kolena a počal jsem se Bohu modliti a hříchy své vyznávati. A an modlím se, otevřelo se nebe, a spatřuji ženu, po které jsem byl toužil, ana mne s nebe pozdravuje a dí: Zdráv buď, Hermo! Já pak na ni pohléd, pravím: Paní, co tuto děláš? Ona ale odpověděla mně: Vzata jsem byla vzhůru, abych ze hříchů obvinila tebe u Pána. Dím jí: Paní, ty-li tedy na mne žaluješ? Nikoliv, odtuší; avšak slyš slova, jež projevím tobě. Bůh jenž v nebesích bydlí a z ničeho stvořil to, což jest, rozhojnil i rozmnožil to pro svatou církev svou, [3]) hněvá se na tebe, že jsi se proti mně prohřešil. Odtušiv, pravím jí: Paní, proti tobě jsem zhřešil? na kterém místě? anebo kdy jsem k tobě nějaké neslušné slovo prořekl? Nepokládal-li jsem tebe vždy za bohyni? Nectíval-liž jsem tebe vždy co sestru? Proč na mne lžeš věci ty zlé a hanebné? Tož ona usmávši se, dí: Žádost zlá v tvém

---

[1]) Za prvního křesťanského věku mnozí manželé cudně a zdrželivě co bratr a sestra pospolu žili. Tuto ale sestra v obyčejném smyslu se béře.

[2]) totiž u vidění.

[3]) Sr. níže vid. II. k. 4.

srdci povstala. Čili se ti nezdá muži spravedlivému hříchem býti, když mu v srdci žádost zlá povstane? Hříchem jemu to jest, vece, a velkým. Spravedlivý muž zajisté věci spravedlivé myslí. Ant ale věci spravedlivé myslí, vzdělává se sláva jeho v nebesích a mívá Pána milostiva při všelikém díle svém. Kdož ale věci zlé myslí v srdcích svých, smrt a zajetí na sebe potahují, zvláště ti, jenž světa toho se domáhají a bohatstvím se vynášejí a dober budoucích se nepřidržují. Pykati toho budou duše jejich, ješto nemají naděje, ale o sobě a životě svém pustili. Ty však modli se k Bohu a uzdraví hříchy tvoje a celého domu tvého a všech svatých.[1])

2. Když dopověděla slova tato, zavřela se nebesa a já celý jsem byl ustrašen a zarmoucen. I dím k sobě: Tento-li hřích se mi připisuje, kterak spasen býti mohu, aneb kterak usmířím Boha pro náramné hříchy své? Jakými slovy se Pána doprošovati budu, aby smiloval se nade mnou? Ty věci přemítaje a uvažuje v srdci, zřím naproti stolici bílou, velkou, z vlny co sníh bílé učiněnou. I přišla žena stařena[2]) v oděvu přeskvoucím, knihu majíc v ruce; a zasedla samotna a pozdravila mne: Zdráv buď, Hermo! Já pak smuten a pláče pravil jsem: Zdráva buď, paní! Ona pak dí ke mně: Což jsi smuten, Hermo, jenž jsi druhdy býval trpěliv, bezhněven a veždy se usmíval? Proč jsi tak zasmušilého pohledu a nevesel? A já jsem pravil jí: To jde od ženy veledobré, jenž praví, že jsem se prohřešil proti ní. Ona pak mně řekla: Odstup věc ta od sluhy Božího. Ale snad v srdci tvém povstala žádost po ní? Žádost taková hřích uvodí na sluhy Boží. Nebo to rada zlá a hrozná jest pro každého čistého ducha a již osvědčeného, když požádá skutku zlého, a zvláště Hermas, ten zdrželivý a vzdálený vší žádosti zlé a plný sprostnosti všeliké a veliké nevinnosti.

3. Avšak Bůh nehněvá se na tebe pro věc tu, nýbrž abys obrátil čeleď svou, jenž vyštěrbovala proti Pánu a proti sobě a proti rodičům svým. A ty jsa milovníkem synů svých, nekáral jsi domu svého, nýbrž nechal jsi je se pokaziti. Proto hněvá se Pán na tebe; ale uléčí všechno zlé, jež se dříve v domě tvém dálo. Pro hříchy zajisté a nepravosti jejich hynul jsi v zaměstnáních světských.[3]) Ale milosrdnost Páně smilovala se nad tebou a nad čeledí

---

[1]) t. j. křesťanů.

[2]) t. j. církev oděná co Sibylla.

[3]) Z toho a co se u vid. II. 2., praví, že zapleten jest v zaměstnáních, dovodí někteří, že Hermas obchodníkem byl a o bohatství svoje skrze nepravost synů svých přišel.

tvou a posilní tě a zachová tě v slávě. Ty jenom neoblevuj, nýbrž obodři a posilni čeleď svou. Nebo jako kovář díla svého kováním dokonává výrobek, jejž chce (cf. Mt. 13, 52. 25, 27.), tak i každodenní slovo pravé překonává všelikou nepravost. Neustávej tedy napomínati dětí svých; vím zajisté, že, budou-li pokání činiti z celého srdce svého, zapsáni budou[1]) v knize života se svatými. A domluvivši slova ta, vece mně: Chceš-li mne poslyšeti, když čísti budu? I dím: Chci, paní. Buď tedy posluchačem a poslyš slávu Boží. I slyšel jsem věci veliké a podivné, jichž jsem nemohl v paměti podržeti. Nebo byla všechna ta slova hrozlivá,[2]) jichž člověk snésti nemůže. Poslední pak slova jsem zapamatoval sobě, ana byla příměrna a lahodna: Hle, Bůh mocností, [3]) jenž mocí statnou a moudrostí svou velkou svět stvořil, a vznešenou radou stvoření svému sličnost přičinil a silným slovem svým upevnil nebesa a zemi utvrdil nad vodami (II. Petr. 3, 5.), a svou moudrostí a prozřetelností založil církev svatou svou, jíž i požehnal; ejhle, přenese nebesa a hory, pahrbky a moře, a všecko se urovná vyvolencům jeho, aby jim vyplnil zámluvy, ježto zaslíbil, se ctí velikou a s radostí, zachovají-li přikázaní Boží, jež přijali, s pevnou vírou.

4. A dočetši, povstala ze stolice; a přišli jinochové čtyři a odnesli stolici na východ. I povolala mne k sobě, dotekla se hrudi mé a vece mi: Zda se tobě líbilo čtení moje? Dím jí: Paní, věci ty poslední mně líbily se, přednější ale jsou těžky a tvrdy. Ona pak pravila mi: Věci poslední jsou pro spravedlivé, prvnější ale pro pohany a odpadlíky. A když mluvila se mnou, ukázali se dva mužové, pozdvihli ji na ramena a odešli tam, kde stolice byla, na východ. Odešla pak s dobrou myslí. A odcházejíc, řekla mi: Zmuž se, Hermo!

Vidění II.

Opět o nedbalém manželky prostořeké a vilných synův kárání a o mravech jejich.

1. Když jsem se ubíral do Kum v čas týž, v jaký vloni, na procházce připomínal jsem sobě vidění lonské. A opět mne duch

[1]) Dle domyslu má býti prý takto: a zapíše je. (Sr. Fil. 4, 3. Ap. 3, 5. 17, 8. 20, 15.)

[2]) Podobných slov strašných nalezati v IV. Ezdr. 9, 17., která spisatel náš snad před očima měl.

[3]) Rkp. Sin. přidává slova jejž miluji; vsuvek to, jehož odchodnost a nepřilehlost na bíledni jest.

uchopil a odnesl na místo, kam vloni. A přišed na místo ono, poklekl jsem a počal jsem se modliti ku Pánu a oslavovati jmeno jeho, že mne uznal hodna a hříchy předešlé mně oznámil. A povstav od modlitby, vidím naproti onu stařenu, kterou jsem i vloni viděl, [1]) ana se prochází a knížku nějakou čte. A vece mi: Můžeš-li věci tyto vyvoleným Božím ohlásiti? Dím jí: Paní, tolik věcí v paměti podržeti nemohu; ale dej mi knížku, abych ji opsal. Vezmi ji, vece, a opět mi ji navrať. A vzav a na jisté popluží odešed, opsal jsem všecko do písmena; slabik zajisté nenacházel jsem. [2]) A když jsem opis knížky dohotovil, uchvácena mi najednou z ruky knížka; od koho, neviděl jsem.

2. Za patnáctero dnů, an jsem se byl postil a mnoho modlil ku Pánu, zjeveno mi poznání písma. [3]) Bylo pak napsáno toto: Símě tvé, Hermo, provinilo se proti Bohu a rouhalo se Pánu a velkou nešlechetností zradili rodiče svoje. I zváni jsou zrádcové rodičův. A zradou nic neprospěli jsou. [4]) Ano, ještě přidali ku hříchům svým chlipnosti a ohavné nešlechetnosti, a tak naplnili nepravosti své. Ale oznam slova ta dětem svým všechněm a manželce svojí, jenž bude sestrou tvou. [5]) Ona zajisté neskrocuje jazyka svého, kterýmž zlé činí, ale uslyšíc slova ta, jej skrocovati bude, a milosrdenství dojde. A když jim vytkneš slova ta, jež přikázal Panovník, aby zjevena byla tobě, tehdy jim hříchové odpuštěni budou, jichž se druhdy dopustili, jakož i všem svatým, jenž do dneška prohřešili se, budou-li z celého srdce činiti pokání a vyhostí-li ze srdcí svojich všeliké obojetnosti. Nebo Panovník se zapřisáhl slávou svojí nad vyvolenými svými, [6]) že, kdož v určitý den onen ještě hřešiti budou, spasení nedojdou. [7]) Máť pokání spravedlivých konec svůj. Doplněni jsou dnové pokání všem

---

[1]) církev. (Sr. vid. I. 2.)

[2]) Podivno jest některým, že zde jest řeč o slabikách, ješto víme, že za věku onoho nepřetržitě a spojitě se psalo, tak že ani slovo od slova nedělilo se. Leč Hermas frásí tou nechce nic jiného říci, leč že nijak nemohl ve smysl knížky vniknouti.

[3]) oné knížky.

[4]) Mluví o tom, že rodiče své udali u pohanské vrchnosti co křesťany a jim ku pronásledování posloužili.

[5]) t. j. skrze zdrželivost; bývalo zajisté nemálo manželův v církvi první, jenž obapolným svolením dluhu manželského se odříkali. (Tert. ux. 1, 6. Sr. doleji hned v násl. k. a k. III. podob. 9, 11.)

[6]) Zapřisáhl se slávou vyvoleným uchystanou.

[7]) Sr. II. 4, 1. ku konci. Nemluví o dni soudném, nýbrž jen vůbec, že hříchům lhůta a míra položena jest.

svatým; [1]) pohanům ale (se propůjčuje) pokání až do nejposlednějšího dne. [2]) Řekneš tedy těm, jenž předkují církvi, aby cesty svoje řídili v pravosti, aby úplně dosáhli zaslíbení se slávou hojnou. Setrvejtež tedy, kdo spravedlnost konáte, a nebuďte vrtkavi, aby přechod váš dál se s anděly. [3]) Šťastni, kdo snášíte nastalou svízel velkou a kdo nezapřel života svého. [4]) Přisáhl zajisté Hospodin synem svým (Mt. 10, 33.), že, kdo zaprou Pána svého, odeprou se života svého: kdož totiž nyní zaprou se ve dnech příštích. Kdo však se ho dříve odepřeli, těm pro náramné slitování milostiv bude.

3. Ty však, Hermo, nezapomínej na nepravosti synů svých, avšak ani sestry své [5]) nezanedbej, aby se očistili z předešlých hříchů svojich; nebo kárati se budou spravedlivou kázní, [6]) nebudeš-li pamětliv křivd jejich. Pamatování křivd zajisté působí smrt. Ty pak, Hermo, velká protivenství světská jsi podstoupil pro přestupky domu svého, [7]) poněvadž ses o ně nestaral, nýbrž jich zanedbal a v zlých neprázdněch svých se zapletal. To však tebe spasí, že jsi Boha živého neodstoupil. Sprostnost pak tvoje a zdrželivost tvá obzvláštní spasí tebe, vytrváš-li. [8]) Ano, všickni spasení dojdou, jenž ty věci činí, v nevinnosti a sprostnosti kráčejíce. Ti přemohou všechny nešlechetnosti a zůstanou k životu věčnému. Šťastni jsou všickni, jenžto spravedlnost konají; nezahynou na věky. Řekneš ale Maximovi [9]): Aj, protivenství nastává, zachce-li se tobě,

---

[1]) Bůh určil lhůtu, v níž volí shovívati s nepravostmi jak člověků jednotlivých tak celých národů, která když uplyne, s trestem přikročuje. (Hebr. 6, 6. Sr., co Hermas dí přikáz. IV. 3.)

[2]) Hermas dvojí věc pokáním projadřuje, nejprv pokání, jak se u nás béře, podruhé pak tím slovem naznačuje i křest, jejž ovšem po řecku μετανοία nazvati mohl, poněvadž kdo pokřtěn byl, pohanského života se odřekl a mysl svou proměniti a sebe jakoby přemysliti musel. O tomto pokání, t. j. křtu praví, že pohanům neobráceným, jimž nemohlo býti hlásáno evangelium, zbývá až do dne soudného; zabřednul zajisté v nepravém domnění, že i mrtvým přisluhováno býti musí křtem, aby došli spasení. Viz podob. IX. 16., kde dí, že apoštolé sestoupili do podzemí, aby spravedlivé Starého Zákona pokřtili.

[3]) t. j. aby vás po smrti andělé donesli do lůna Abrahamova. Luc. 16, 22.

[4]) Života svého t. j. Pána, jenž nám životem jest, jak hned níže ji. (Jo. 1, 4. 11, 25. 14, 6. I. Jo. 5, 12.)

[5]) manželky. (Sr. vid. II. 2.)

[6]) t. j. usmyslí sobě, jestliže spravedlivou při nich kázeň povedeš.

[7]) Viz výše vid. I. 3.

[8]) Tu jak shora I. 2. chlouba vybíhá z úst jeho, jenž ale nemůže vaditi, an Hermas i nechvalné věci o sobě vykládá. (Vid. III. 1. 2.)

[9]) Kdož Maximus ten byl, těžko jest se dohadovati.

zapříti ho znova; blízek jest Pán těch, jenž se k němu obracují, jakož psáno jest u Heldama a Modala, [1]) kteří na poušti lidu prorokovali.

4. Zjeveno pak mi jest, bratří, ve snách od jinocha sličného, řkoucího ke mně: Kým stařenu tu, od níž jsi obdržel knihu, býti se domníváš? I dím: Sibyllou. [2]) Mýlíš se, vece, neníť. Kým tedy jest? dím. I praví mně: Jest to církev Boží. I dím k němu: Proč tedy stařenou jest? Poněvadž, odvece, nejprvněji stvořena jest, proto jest stařena, a pro ni svět ustrojen jest. [3]) Na to jsem viděl vidění v domě svém. Přišla stařice ona, a tázala se mne, dal-li jsem již knížku presbyterům. [4]) A když odvětil jsem, že ještě nedal jsem, vece: Dobře's učinil; neb mám několik slov přičiniti. Když tedy dokonám slova všechna, od tebe vyvolencům oznámena budou. Opiš tedy dvě knihy a pošli jednu Klementovi a jednu Graptě, [5]) Klement pak ji pošle do měst přespolních; na něho zajisté to připadá. Grapta však napomene vdovy a sirotky. [6]) Ty ale ji čti v městě tom s presbytery, představenými církve.

Vidění III.

O stavbě církve vítězné a o rozličných řádech lidí zavrhlých.

1. Vidění, jež jsem viděl, bratří, takové bylo. Když jsem byl často se postil a ku Pánu modlil, aby mně ukázal zjevení, jež mi

---

[1]) V Num. 11, 26. 27., kdež jich jmena v hebr. a ve Vulgátě slují Eldad a Medad, vypravuje se o nich, že měli dar prorokování. Z toho snad některý podvodník ujal příležitost knihu jmenem jich podstrčiti. Komu se zachce odepříti se Pána, ten milosrdenství jeho se opovažuje, o němž kniha Eldad nedosti vážně mluví.

[2]) Na Sibyllu myslí, an shora o Kumách se praví; bylať zajisté Sibylla Kumská nejslavnější mezi prorokyněmi a věštkyněmi pohanskými.

[3]) Myšlenka to veledůžitá a velepravá; církev jest tělo Kristovo, jest plnota jeho, jest říše a království Boží na zemi, v níž on vládne a panuje; jest chrám, v němž se jemu ustavičně oběti a chvály přinášejí. To svrchovaný účel jest celého člověčenstva i andělstva. Tak i Malebranche filosof křesťanský smýšlel. U Hermy jenom to vadí, že sobě církev představuje co aeona nebeského, bezpochyby za působením tehdejšího gnosticismu.

[4]) Kněžím, jak hned. (Sr. shora k. 2.)

[5]) Klement jest bezpochyby Klement Ř. Grapta zdá se byla jahenkou. Osoba Grapte jmenem přichodí u Josefa Flav. Bell. jud. 5, 9. Podobně poručeno Janovi Apoc. 1, 11.

[6]) ješto pro slabotu do kostela přijíti a tam čtení té knihy poslouchati nemohou.

ukázati skrze stařici onu připověděl, té noci vyskytla se mi stařice ta, a pravila mi: Poněvadž tak prahneš a se snažíš dověděti se všeho, pojď na pole,[1]) na které chceš, a o hodině páté zjevím se tobě a ukáži tobě, čeho ti potřeba viděti. Otázal jsem se jí, řka: Paní, na které místo pole toho? Kde chceš, vece. Obral jsem místo dobré, odlehlé. Než ale jsem počal mluviti a jí povídati místo, dí mně: Přijdu, kam chceš. Byl jsem tedy, bratří, na poli a pozoroval jsem na hodinu a přišel jsem na místo, kam jsem přijíti jí ustanovil. I zřím lavici posazenou slonovou, a na lavici ležela poduška plátěná a na ní prostřené šaty kmentové. Vida věci ty ležeti a žádného tu nebýti, užasl jsem a hrůza mne jala a vlasové moji zježili se a jako zkřehlost přišla na mne, an jsem samoten byl. Zpamatovav se ale a na slávu Boží zpomenuv a dodav si mysli, poklekna,[2]) vyznával jsem se Pánu opět z hříchů jak dříve. Aj, tu přibyla tam se šesti jinochy, ježto jsem i prvé viděl, stála za mnou modlícím se, a slyšela, an jsem se modlil a Bohu svoje hříchy vyznával.[3]) A dotknuvši se mne, vece: Přestaniž, Hermo, za své toliko hříchy prositi; pros také o spravedlivost, abys částku z ní vzal do domu svého. I pozdvihne mne rukou a vede mne k lavici a dí jinochům: Jděte a stavějte. Když byli jinochové odešli a my sami byli, vece mně: Sedni tuto. I pravím jí: Paní, dej dříve seděti starším. Jakož dím tobě, odvece, posaď se. Když jsem tedy sedal na pravici, nedopustila toho, nýbrž pokynula mně rukou, abych na levici usedl. An pak jsem to rozvažoval a truchliv byl, že mi po pravici seděti nedovolila, dí ke mně:[4]) Truchlíš, Hermo? Místo na pravici jiným patří, těm, jenžto Bohu se zalíbili a pro jmeno jeho utrpěli.[5]) Tobě ale mnoho schází, abys s nimi seděti mohl. Setrvávej ale, jak trváš, ve sprostnosti své a seděti budeš s nimi, a kdokoli vykonají skutky jejich, a vystojí, co oni vystáli.

2. Dím jí: Co vystáli? Poslyš, odtuší mně: bičování, vězení, veliké útrapy, kříže, šelmy pro jmeno jeho. Proto pravice svatosti přísluší jim, a kdokoli trpí pro jmeno Boží; jiní ale drží stranu levou. Oběma pak, i těm na pravici i těm na levici sedícím, jsou dary a zámluvy společny; jenom že ti na pravici sedí a slávu

---

[1]) Tak i v IV. Ezdr. 9, 26. velí se, aby Ezdráš na pole Ardath jmenované se bral.

[2]) Kleče se modlívali hříšníci a kajicníci, ješto druzí stojíce to činili.

[3]) Věty poslední od slovce Aj nenacházejí se v rukopise Sinajském.

[4]) Od slova nýbrž až sem jest schodek v rukopise Sinajském.

[5]) Celá starožitnost svědčí o tom, že koruna mučeníků zvláštní září se leskla.

nějakou mají. Ty pak žádáš s nimi seděti na pravici, ač nemálo do sebe maje nedostatků. Očisti se z nedostatků svých. Avšak všichni, jenž obojetni nejsou,[1]) očištěni budou od hříchů svých do dneška. A to pověděvši, chtěla odejíti. I padnuv jí k nohám, prosil jsem ji pro Pána, aby mně ukázala vidění, jež mi přislíbila. Ona pak opět ujavši ruku mou, pozdvihla mne a posadila mne v levo na lavici a sama zasedla na pravici, a zvedši rozhu nějakou lesklou, dí mně: Vidíš-li věc velkou? Pravím jí: Paní, nevidím nic. Aj, vece, nevidíš-li naproti sobě věž velkou,[2]) jenž se staví nad vodami z kamení čtverečného, skvostného? Nebo ve čtverhranu stavěla se věž od oněch šesti jinochů,[3]) kteří s ní přišli jsou. Jiní pak tisícové mužů donášeli kamení, ti z hlubiny, ti z půdy, a podávali oněm šesti jinochům. Ti pak přijímali a stavěli. Kamení z hloubi vytahované napořád pokládali do stavení; bylo zajisté upraveno a příhodno ku spojení s kamením ostatním, a tak vespolek přiléhalo, že se vazba nespatřovala. I vyskýtala se stavba věže jakoby z jednoho kamene vystavěná. Z kamení pak, jenž z půdy se přinášelo, některé zavrhovali, jiné ale kladli do stavby, jiné otesávali a daleko od věže odmítali.[4]) Některé pak leželo kolem věže, jehož ke stavění neužívali. Nebo z něho bylo některé drasiavo, jiné mělo skouly, jiné bylo zkomoleno, jiné jsouc bílo a kulato, nehodilo se pro stavbu. Viděl pak jsem kamení jiné, ano odvrhováno daleko od věže, padalo na cestu, však nezůstávalo na cestě, ale se koulelo s cesty na bezcestí; jiné zřel jsem do ohně padati a hořeti; jiné padalo podle vod, nemohlo pak se do vody posunouti, ač kouleti se a do vody vejíti hodlalo.

3. To mi ukázavši, chtěla odběhnouti. I pravím jí: Paní, což mi platno, že jsem ty věci uzřel, nevím-li, co ty věci jsou? Odpověděla mi, řkouc: Chytrý's ty, člověče, žádaje věděti věci, jenž se týkají věže. Ano, paní, pravím, abych to bratřím ohlásil a ti se zradovali, a uslyšíce to, velebili Pána s veleslávou.[5]) Ona pak dí: Uslyší mnozí a uslyševše jiní budou se radovati, jiní ale plakati. A i tito, uslyší-li a dají-li se na pokání, radovati se budou.

---

[1]) Sr. vid. II., 2.

[2]) V násl. k. věž ta znamená církev na zemi, která však stejná jest s církví nebeskou, jak patrno z kap. násl., kdež dí se: Věž, kterou vidíš stavěti, jsem já církev, jenž jsem se zjevila tobě. (Sr. vid. II. 4.)

[3]) Sinajský rkp. čte šedesáti místo šesti.

[4]) Výklad toho všeho následuje hned doleji v k. 3. a nn.

[5]) Rukopis Sinajský čte jenom: abych bratřím zvěstoval a oni slyšíce poznali Pána ve veleslávě.

Poslyš nyní o podobenství věže, vyjevím ti všecko, a již pak mne pro zjevení více neobtěžuj. Zjevení ta zajisté konec mají, ana naplněna jsou. Ty ale nepřestáváš o zjevení žádati, dotěravým jsa. Věž pak, kterou stavěti spatřuješ, jsem já církev, kteráž jsem se tobě ukázala i nyní i dříve. Načkoli tedy chceš, otazuj se o věži, a vyjevím tobě, aby se radoval se svatými. Dím na to jí: Paní, poněvadž jsi mne jednou za hodného měla, věci veškeré mně vyjeviti, vyjeviž. I vece mi: Cokoli sluší, aby tobě vyjeveno bylo, vyjeveno bude, jenom nechať srdce tvé jest u Pána a nepochybuj, cožkoli uvidíš. Otázal jsem se jí: Proč věž vystavěna jest nad vodami, paní? Odtušila: Pravila jsem tobě dříve, a o věži pečlivě vyhledáváš; vyhledávaje tedy, pravdu nalezneš. Proč tedy věž nad vodami se staví, slyš: poněvadž život váš skrze vodu [1]) spasen jest a spasen bude. Založena jest věž slovem jmena všemohoucího a velebného, udržuje se pak od moci neviditelné Panovníkovy.

4. Odpovídaje, dím jí: Vznešeny jsou věci ty a podivny. Těch pak šestero jinochů, jenž stavějí, kdož jsou, paní? To jsou svatí andělé Boží, jenž nejprvé byli stvořeni, jimž Pán veškero stvoření odevzdal, aby vzdělávali a budovali je, a panovali nad stvořením jeho. Jimi se dokoná stavba věže. [2]) Ti pak ostatní, jenž kamení donášejí, kdož jsou? I ti jsou svatí andělé Páně; ale těch šestero jsou vznešenější. [3]) Bude tedy dohotovena stavba věže, a budou všickni spolu plesati okolo věže, a Boha velebiti, že dostavěna jest věž. Otázal jsem se jí, řka: Rád bych znal srovnalost kamenů a povahu jejich; jakáž jest? Odpovídajíc, řekla mi: Ne že bys hodnějším nad jiné byl, aby tobě to oznámeno bylo, jiní zajisté nad tebe jsou přednější a lepší, jimž měla vidění ta vyjádřena býti; ale aby se velebilo jmeno Boží, vyloženo bylo tobě, a vyloží se pro lidi dvojmyslné, jenž pochybují v srdcích svojich, zdali věci ty jsou, čili nic. Řekni jim, že všecky věci ty pravdivy jsou, a nic se mimo pravdu nenalezá, nýbrž všecko jisto jest a pevno a utvrzeno.

5. Slyš nyní také o kamenech v budově. Kamení ono čtverhranné a bílé, jenž dokona se hodí do spon svých, jsou apoštolé,

---

[1]) Slyš to o křtu svatém.

[2]) Bůh andělům odevzdal národy, aby o ně pečovali. Ovšem pak péče ta netoliko věcí pozemských se týká, ale nejvíce nebeských. Proto pokládají andělé všelikou péči svou obzvláště v tom, aby církev Boží mezi národy sobě svěřenými ustavovali a k hojnějšímu rozkvétání přivodili.

[3]) Známo vůbec, že i Písmo činí rozdíl mezi anděly, některým z nich větší důstojnost přikládajíc. (I. Thess. 4, 16. Ef. 1, 21. 3, 10. I. Petr. 3, 22.)

biskupové, učitelé a diakoni,[1]) jenž chodili podle Boží počestnosti, a biskupovali a učili a sloužili svatě i počestně vyvoleným Božím, z nichž jedni zesnuli a jiní ještě jsou; ti se s nimi[2]) veždy shodovali, vespolek pokoj měli a se vespolek poslouchali. Proto také spony jejich se shodují se stavbou věže. Kteří pak z hlubiny se vytahují a do stavby se kladou, a jichžto spony shodují se s kameny ostatními již vbudovanými, kdož jsou? Ti jsou, jenžto již zesnuli a trpěli byli pro jmeno Páně. Ostatní ale kamení, jenžto z pole se donášelo, rád bych věděl, kdo jsou, paní? Vece: Ti, jenž v budovu vešli a otesáni nejsou,[3]) to jsou lidé, jež Bůh sobě zalíbil, poněvadž chodili v pravosti Páně, a řídili se podle přikázaní jeho. Kteří ale se donášejí a kladou ve stavbu věže, kdož ti jsou? Jsou nováčkové u víře, ač již věřící. Napomínají se ale od andělů, aby dobře činili, poněvadž nalezena byla nepravost na nich. Kdož ale jsou ti, jež odvrhovali a pomítali? Odpovídá: To jsou, jenžto zhřešili a pokání činiti chtěli; protož nejsou daleko od věže odvrženi, poněvadž prospěšni budou při stavbě, pokání-li budou činiti. Kdo tedy káti se hodlají, pokání činíce, budou silni u víře, jestliže nyní, dokud se věž staví, se pokají. Nebo když bude stavba dokonána, nebudou již místa míti, nýbrž zavrženi budou,[4]) toho se jim toliko dostane, že u věže budou ležeti.[5])

6. Chceš-li pak věděti, kdo ti jsou, jenž otesáni a od věže daleko odvrženi byli? To jsou synové nešlechetnosti, jenž v pokrytství uvěřili a jichžto neostala všeliká nepravost. Proto nemají spasení, nejsouce prospěšni ve stavbě pro nepravosti své. Protož stesáni jsou a daleko zavrženi pro hněv Páně, poněvadž rozhněvali ho. Co do kamenů ostatních, jichž jsi viděl více položených, pro stavbu nevhodných, z těch draslaví jsou ti, jenž poznali pravdu, avšak ani v ní nezůstali aniž se svatými se spojili,[6]) a proto neužitečni jsou. Jenž ale mají skouly, kdož jsou? Jsou ti, kteří v srdcích vespolek nevoli mají a mezi sebou pokoje nechovají; v tváři sice pokoj mají, když ale druh druha odejde, ostává zloba v srdcích jejich. To jsou rozsedliny, jež mají kamenové. Co ale kusí

---

[1]) Učiteli rozuměj kněží; předkládá tedy řadu rozdílnou stupňů hierarchických.

[2]) ovcemi svými či vyvolenci.

[3]) t. j. nejsou biskupy, kněžími, mučeníky atd.; tito zajisté uleštěni, t. j. nad jiné výborní jsou.

[4]) Učí tu Hermas, že kromě církve spasení se nedojde.

[5]) t. j. tomu toliko v církvi místo popřáno, jenž za budování věže pokání činí.

[6]) t. j. odtrženci, kacíři.

jsou, to jsou ti, jenž uvěřili, jenž větší díl spravedlnosti, ale některý díl nepravosti do sebe mají a proto komoli jsou a necelistvi. Ti pak bílí a kulatí a pro stavbu věže nehodilí, kdož jsou to, paní? Odtušila mně, řkouc: Jak dlouho budeš pošetilým a nesmyslným, napořáde se tázaje a ničemu nerozuměje? Ti jsou, jenž, ač majíce víru, mají však i bohatství, jestotu tohoto světa. Když tedy dolehne soužení, tu pro bohatství a zaneprázdnění svá zapírají Pána. Odpovídaje, dím jí: Paní, kdy tedy budou s prospěchem pro stavbu? Když, odvětila, otesáno bude jejich bohatství, jenž je za sebou láká, tenkrát užitečnými budou Bohu pro budovu. Neb jak okrouhlý kámen, nebyv otesán a neodmetnuv něco se sebe, nemůže čtverhranným býti; tak i bohatcové světa tohoto, leč by otesalo se bohatství jich, nemohou Pánu býti ku prospěchu. (Cf. Mt. 19, 21.) Od sebe nejprvé poznávej.[1]) Bohatým když jsi byl, byl jsi užitečným; nyní ale užitečným jsi a spůsobným k životu. Buďte prospěšni Bohu; i ty z kamenův oněch prospívej.

7. Ostatek kamení, jež jsi viděl pohozeno opodál věže na cestu padati, a s cesty se na bezcestí váleti: jsou ti, jenž sice uvěřili, ale za pochybenstvím svým zůstavili dráhy svojí pravé, domnívajíce se, že lepší cestu nalezti mohou. (II. Petr. 2, 15.) Bloudí však a bídni jsou, po bezcestích se berouce. Kteří ale padali do ohně a hořeli, jsou ti, jenž pověčně odstoupili od Boha živého, aniž jim vstoupilo na srdce činiti pokání pro žádosti chlípy jejich a pro nepravosti, jež páchali. Ostatní ale, jenž padali podle vody nemohouce svaliti se do ní, kdož jsou? Ti jsou, jenž slyšeli slovo a ve jmenu Páně pokřtěni býti chtěli; když jim ale na mysl tane svatost pravdy, odvracují se a opět chodí po žádostech svých hříšných. Dokonala tedy vykládání o věži. Já opováživ se, jí tázal jsem se ještě, zda kamenům těm veškerým, jenž odvrženi byli a pro budovu věže se nehodili, zůstává pokání a budou-li míti místo v té věži? Pokání se jim propůjčuje,[2]) avšak pro věž tu nemohou hoditi se;[3]) na jiném ale místě o mnoho nižším postaveni

[1]) Hermas byv bohat pro marnotratnost synů svých na mizinu přišel. (Vid. I. 3.)

[2]) Jiní o tomto životě, jiní o posmrtném pokání v očistci to vykládají; o očistci-li to myslil Hermas, ovšem se s bludem potkal, učil-li, jako by tam zásluhám neb vinám se místa propůjčovalo.

[3]) Slova ta nemohou slyšeti se tak, že hříšníkové ti pokání na zemi vykonavše by neměli již do církve této viditelné přijíti se; jak patrno to z kn. II. přikáz. 4, 1., kdežto zřejmě povídá Hermas: sluhům Božím se dává pokání jedno, jež podnikše opět mají býti přijímáni. Protož buď smysl jest: nemohou po podstoupení pokání v očistci býti připojeni k zástupu věřících na zemi; aneb raději

budou,[1]) a to sice trápeni byvše a dny hříchů svých dokonavše. A proto převedeni budou, poněvadž přijali slovo spravedlnosti. Tenkráte pak dostane se jim zbýti pokut, když sobě k srdci připustí skutky zlé, jichžto jsou se dopustili. Jinak, neujmou-li jich sobě k srdci, nebudou spaseni pro zatvrzelost srdce svého.

8. Když tedy přestal jsem tázati se na ty věci veškery, řekla mně: Chceš-li věci jiné spatřiti? Dychtiv jsa viděti, radoval jsem se na spatřování. Pohlednouc na mne, usmála se a dí mi: Vidíš-li sedm žen kolem věže? Vidím, paní, pravím. Věž tu podpírají podle příkazu Páně. Slyš nyní o skutcích jejich. První z nich, jenž rukou (církev) drží,[2]) jmenuje se víra; skrze ni spaseni budou vyvolení Boží.[3]) Druhá, jenž se podkasala a mužně sobě vede, sluje zdrželivost; ta jest dcera víry. Kdož jí v životě následuje, šťasten jest v životě svém, poněvadž se všech skutků zlých bude zdržovati, věře, že, odečte-li se vší zlé pochoti, dědicem bude života věčného. Ostatních pět, dím, kdož to jsou, paní? Jsou to, odvece, vespolek dcery. Jedna slove sprostnost, druhá nevinnost, jiná počestnost, jiná věhlasnost, jiná pak láska. Jestliže tedy zachováš skutky mateře jejich všecky, budeš moci žíti. Rád bych věděl, paní, jakou moc každá z nich má? Slyš, dí, jaké moci do sebe mají. Udržují se vespol mocí svou, a následují po sobě tak, jak se zrodily. Z víry se rodí zdrželivost, ze zdrželivosti sprostnost, ze sprostnosti nevinnost, z nevinnosti počestnost, z počestnosti věhlasnost, z věhlasnosti láska. Skutkové jejich tedy jsou svati a cudni a božští. Kdo tedy jim slouží a jich skutky zachovati usiluje, bude míti ve věži obydlí se svatými Božími. Otázal jsem se jí o časích, zdali již dokonání nastane? Ona ale vzkřikla hlasem velikým, řkouc: Nesmyslný člověče! Nevidíš-li, že věž se napořád staví?[4]) Když tedy bude věž dokonána a dostavěna, přijde konec; avšak brzo bude dokonána. Již se mne o ničem nedotazuj. Spokoj se ty a svatí všichni s napověděním tím, a s občerstvením duchů vašich. Věci tyto ale nejsou tobě toliko zjeveny, nýbrž abys je všem ukázal po třech dnech. Nebo máš dříve vyrozuměti slovům

---

tento smysl slovům těm přilož: nemohou se, ač vykonavše pokání, přiúčastniti blaženosti té, jež těm bude udělena, kteří nikdy hříchů velkých se nedopustili.

[1]) budou poděleni blažeností nějakou nižší.

[2]) Jiní kladou prostě: jenž ruce drží, t. j. ruce zavřeny má, což jest prý znak víry, ujímající zámluvu Boží.

[3]) Sr. Mt. 9, 22. Mr. 5, 34. 10, 52. Luc. 7, 50. 8, 48. 17, 19. Act. 26, 18. Rom. 3, 22. 28. 5, 1.

[4]) t. j. kterak má přijíti věk dokonání, ješto věž dokonána není.

těm, Hermo, jež hodlám [1]) mluviti k tobě, abys je pověděl do uší svatých, aby uslyšíce a vykonávajíce je, očištěni byli od nepravostí svých, a ty s nimi.

9. [2]) Slyšte mne tedy, dítky! Já jsem vychovala vás ve mnohé sprostnosti a nevině a počestnosti pro milosrdenství Páně, jenžto se na vás vylilo ve spravedlivosti, abyste byli posvěceni a ospravedlněni ode vší nepravosti a převrácenosti; vy pak nechcete zanechati nepravostí svojich. Nyní tedy slyšte mne a mějte pokoj vespolek a navštěvujte se, [3]) přispívejte si vzájemně a neužívejte sami tvorů Božích [4]) marnotratně, než také uštědřujte nuzným. Někteří zajisté mnohými jídly nemoc na tělo své uvádějí a uchabují tělo své. Tělo pak těch, jenž pokrmů nemají, ochabuje pro nedostatek jídla a tělo jejich hyne. Nestřídmost tedy ta vám škodna jest, kteří majíce nesdělujete se s těmi, jimžto se nedostává. Šetřete soudu příštího. Vy vznešenější vyhledávejte lačných, dokud věž není dostavěna. Nebo po dokonání věže zachce se vám dobře činiti, ale nebudete míti místa k tomu. [5]) Viztež tedy vy, kdo bujíte v bohatství svém, aby snad nevzdychali nuzní a úpění jejich nevstupovalo ku Pánu (Jac. 5, 4.), a vy abyste nebyli vyloučeni se statky svými ven ze dveří věže. Nyní tedy pravím vám, jenžto církvi předstojíte a stolice první milujete: [6]) Nebuďte podobni otravníkům. [7]) Travičové zajisté jedy svoje nosí v krabicích, vy však jed svůj a svou otraveninu v srdci. Zatvrzelí jste a nechcete očistiti srdcí svojich a upraviti mysl svou v srdci čistém, abyste dosáhli milosrdenství od krále velkého. Viztež již, děti, aby snad různice vaše neoklamaly života vašeho. Kterak chcete kárati vyvolené Boží, sami kázně nemajíce? Kárejte se tedy vespolek a buďte s sebou pokojni, abych i já před Otcem radostně stojíc, počet Pánu vašemu vydala za vás a všechny.

---

[1]) V kapitole následující.

[2]) Co tuto praví církev, má Hermas všem oznámiti.

[3]) Podobně Barnabáš 19.

[4]) Dobrodiní Božích. (Sr. Job. 31, 17.)

[5]) S dokonáním církve i věk tento se skončí a nastane věčnost.

[6]) Mt. 23, 6. Mr. 12, 39. Luc. 11, 43. 20, 46.

[7]) Lact. 3, 15 uvodí ze Seneky slova tato: Nejvíce filosofů pro vlastní hanbu svou výmluvni jsou; když mluví proti lakomství, proti vilnosti, proti ctižádosti, zdá se, že vlastní nepovahu svou vnitřní na jevo dávají; potupy, jimiž se na člověka každého potrhují, na ně samy se vracují. Jsou to lékařové, jejichž krabice, ač slynouce nápisem léků, jed v sobě chovají.

10. A když se mnou domluvila, přibylo oněch šestero mládenců, jenž stavěli, a unesli ji k věži a jiní čtyři vzali stolici a odnesli ji sami opět do věže. Obličejův jich nespatřil jsem, poněvadž odvráceni byli. Když odcházela, prosil jsem ji, aby mně vyložila o třech tvárnostech, v nichžto zjevila se mně. Odpovídajíc, řekla mi: O tom jiného se tázati musíš, aby se vyložilo tobě. Ukázala se pak mně, bratří, u vidění prvním vloni, co velmi stará a sedící na stolici. (Vid. I. 2. násl.) U vidění druhém měla sice tvář mladistvou, avšak pleť a vlasy stařecké a stojíc mluvila se mnou; byla však veselejší nežli prvníkráte. (Vid. II. 1.) U vidění pak třetím (Vid. III. 7.) byla celá omladlá a krásy přesličné, jenom že měla vlasy stařecké; byla však obličeje dokona veselého a seděla na stolici. Pro věci ty veškery byl jsem velmi truchliv, až jsem byl poznal vidění to.

I zřím stařenu tu, ana mně u vidu v noci vece: Každá otázka pokory potřebí má; posti se tedy a obdržíš od Pána, čeho žádáš. Postil jsem se tedy za den jeden. Té noci ukázal se mi jinoch a dí: Proč ty ihned žádáš zjevení na modlitbách? Viz, aby mnoho žádaje, neuškodil tělu svému. Spokoj se se zjeveními těmi. Můžeš-li spatřiti zjevení ráznější, než které jsi viděl? Odpovídaje, dím jemu: Pane, prosím toliko o to, aby mi ty tři tvárnosti stařeny oné dokona vyloženy byly. Odvece mi: Až dosavad jste nesmyslní? Ale pochybnosti vaše činí vás nesmyslnými a to, že nemáte srdce svého ku Pánu (obráceného). Odtuším jemu: Od tebe věcem těm správněji vyrozumíme.

11. Slyš, vece, o tvárnostech, jichžto vyhledáváš. Proč tedy v prvním vidění ukázala se tobě co stařena sedící na stolci. [1]) Poněvadž duch váš obstárlý jest a ochablý, nemaje síly pro křehkosti vaše a pro pochybnost srdce vašeho. Nebo jako starcové, nemajíce naděje omladnouti, neočekávají leč zesnutí svého: tak i vy zaměstnáním světským ochabnuvše, vydali jste se v rozmařilost a neodložili jste pečlivosti od sebe na Pána (I. Petr. 5, 7.), a poražena jest mysl vaše a sestárli jste v zármutcích svých. Proč tedy na stolici seděla, rád bych věděl, pane? Odvece: Poněvadž neduživec každý na stolici sedí pro neduh svůj, aby se těla jeho nestateč zadržela. Aj, máš obraz vidění prvního.

12. V druhém vidění jsi viděl ji, ana stála majíc obličej mladistvý a veselejší než dříve, pleť ale a vlasy obstarožné. Poslyš, vece, i o tom podobenství. Když stařec pustí o sobě pro slabotu

---

[1]) Jiná příčina toho se udává u vidění II. 4. Poněvadž první ze všech stvořena, proto stařenou jest.

a nuznost svou, neočekává leč posledního dne života svého. Potom najednou v dědictví napadá; i slyše vztýčí se a rozveseliv se obléká sílu; a již nepolehá, nýbrž stojí a obnovuje se duch již téměř zmařený od skutků předešlých a nesedí více, nýbrž mužně si počíná. Takto i vy uslyševše o zjevení, jež vám zjevil Bůh, že nad vámi smiloval se a obnovil ducha vašeho, odložili jste rozmařilosti svoje, přibyla k vám statečnost a sesílili jste ve víře, a Pán spatře sílu vaši, zaradoval se. Proto vám ukázal stavbu věže; a jiné věci vám ukáže, budete-li vespolek pokoj míti z celého srdce.

13. U vidění pak třetím spatřil jsi ji mladší, sličnou a veselou a jasný obličej její. Nebo jak když člověka smutného dojde návěští dobré, on hned na smutek zapomena a jiného neočekávaje, leč co zvěstováno jemu, do ostatku se k dobru zmuží, a duch jeho obnovuje se skrze radost dosaženou: takto i vám dostalo se obnovení ducha vašeho, když jste uviděli dobra tato. A žes viděl ji na stolici seděti, to značí pevné postavení její, poněvadž stolice čtyry trnože má a pevně stojí. Nebo i svět čtverem živlů se drží. Kdo tedy pokání činí, docela mládi a pevni budou, ačli z celého srdce budou činiti pokání. Máš vyložení úplné; nežádej více vykládání jiného. Bude-li však čeho potřebí, vyjeví se tobě.

Vidění IV.

O pokušení a protivenství, jenž lidem nastane.

1. Viděl jsem, bratří, vidění dvacet dní po vidění prvnějším, obraz protivenství nastávajícího. [1]) Šel jsem cestou kampanskou; [2]) od cesty ale veřejné až na popluží [3]) jest téměř desatero honů. Snadno pak se cestuje na tom místě. Sám jda, prosil jsem Pána, aby vidění a zjevení, jež mi ukázal skrze svatou církev svou, dokonal, aby mě posilnil a pokání propůjčil všem sluhům svojim, kteří poklesli; aby velebeno bylo jmeno jeho velké a slavné, poněvadž mne hodna býti uznal, ukázati mi divné věci své. A když jsem velebil ho a díky vzdával jemu, odpoví mi hlas nějaký: Nepochybuj, Hermo! Počal jsem tedy u sebe mysliti a mluviti: Což mám já za příčinu pochybovati, ode Pána tak byv upevněn a věci velebné spatřiv? Nedrahně dále kráčeje, bratří, aj, vidím prach, jako by až k nebesům. I dím u sebe: Zda přichází dobytek a prach vztřásá?

---

[1]) Za Domitiána.

[2]) Appickou, jenž vede do Kum. (Vid. II. 1.)

[3]) Sr. vid. III. 1.

Vzdálen pak byl asi za hon ode mne. A když víc a více prach vyvstával, domníval jsem se, býti tu něco božského. Poněkud slunko zasvítilo, a hle, vidím zvíře velké jako velrybu [1]), a kobylky ohnivé z úst jeho vycházely. Byla pak výše toho zvířete asi sto stop, hlavu pak mělo jako vědérce. I počnu plakati [2]) a prositi Pána, aby mne od něho osvobodil. I rozpomenul jsem se na slovo, jež jsem byl slyšel: Nepochybuj, Hermo! Obléknuv se tedy u víru Boží, bratří, a pomněv na věci veliké, jež mi ukázány, srdnatě jsem se vydal na zvíře. A to zvíře tak se ryčíc bralo, jako by rázem město zkaziti mělo. Přiblížil jsem se k němu a ta šelma náramná roztáhla se na zemi a toliko jazyk vyplazila, zhola se nehýbajíc, až jsem ji docela minul. Měla pak šelma ta na hlavě čtvero barev: černou, pak ryšavou a krvavou, potom zlatou a pak bílou.

2. Když jsem byl šelmu pominul a pokročil asi za třiceti stop, aj, potkala mne panna ozdobená, vychodící jako z komnaty (Ap. 21, 2.), celá v obuvi bílé a v běli zahalena až na čelo, a závoj měla za okrytí; měla pak skvoucí vlasy. Poznal jsem z vidění předešlých, že to církev jest, a rozveselil jsem se. Pozdravila mne, řkouc: Zdráv buď, člověče! A odpozdravil jsem ji, řka: Zdráva buď, paní! Odpovědíc pak, dí mně: Nic nepotkalo tebe, člověče? Pravím jí: Paní, nadešla mne šelma taková, jenž by národ zahubiti mohla; ale mocí Páně a milosrdenstvím jeho ušel jsem jí. Ušel jsi zvířeti, vece, poněvadž péči svou jsi vložil na Boha (I. Petr. 5, 7.) a srdce své jsi k němu otevřel, věře, že nemůžeš spasen býti leč skrze velebné a slavné jmeno jeho. (Act. 4, 12.) Proto poslal Pán anděla svého, jenž jest nad zvířaty, jemuž jest jmeno Thegri, [3]) a zacpal ústa jeho, aby nerozsápalo tebe. Ušel jsi protivenství velkého pro víru svou a poněvadž jsi, uviděv takovou šelmu, nepadl v pochybování. Jdi tedy a vylož vyvolencům Páně velké věci jeho a řekneš jim, že ta šelma jest obraz nátisku nastávajícího velkého. Uchystáte-li tedy sebe a obrátíte-li se z celého srdce ku Pánu, můžete ho ujíti, je-li srdce vaše čisté a neúhonné, a budete-li po ostatní dny života svého Pánu bez úhony sloužiti. Uvrhujte péče svoje na Pána a on [4]) říditi je bude. Věřte Pánu, vy obojetníci, an všecko může,

---

[1]) Sr. Ap. 11, 7. 12, 3. 13, 1. 17, 8.

[2]) Sinajský text má: klekati.

[3]) Thegri aneb jak píše latinský jeden překlad, Hegriu; jmeno nedopatřením překladatele povstalé, nejpodobněji má znamenati hlásného neb strážného, zkrácené ἐγρηγ, t. j. ἐγρήγορος. (Sr. Dan. 4, 10. 20.)

[4]) Ps. 54, 23. Mt. 6, 25. Luc. 12, 22. Phil. 4, 6. I. Petr. 5, 7.

i prchlivost svou od vás odvrátiti i rány na vás seslati, budete-li dvojmyslní. Běda, kdož slyšíce slova ta, jimi pohrdají; lépe jim bylo nenaroditi se. (Mt. 26, 24. Mr. 14, 21.)

3. Otázal jsem se jí na těch čtvero barev, jež měla šelma na hlavě. Ona pak mi odvece, řkouc: Opět zvědavý jsi na věci takové. I dím: Paní, vyjev mi, co znamenají. Slyš, vece. Ona černá jest svět, na němž bydlíte; ohnivá pak a krvavá jest, poněvadž svět ten má skrze oheň a krev zahynouti; zlatá část ale jste vy, jenž jste se světu tomu vyvinuli. (II. Petr 2, 20.) Nebo jako skrze oheň zkušuje se zlato a užitečným se stává: tak i vy se zkušujete, jenž bydlíte mezi světáky oněmi. Kdo tedy vytrváte a zkušeni budete ohněm, očištěni budete. A jako zlato pouští trusku svou, tak i vy odvrhnete všelikou truchlivost a tesklivost a očištěni budete a užitečni v stavbu věže. Bílá pak částka jest věk budoucí, v němž budou bydleti vyvolenci Boží, poněvadž neposkvrněni a čisti jsouce, vyvoleni budou k životu věčnému. Ty tedy nepřestávej to mluviti v uši svatých. Máte obraz velkého protivenství příštího. Budete-li však vy chtíti, nebude toho.[1]) Mějtež to na mysli, o čemž napřed napsáno. To pověděvši, odešla. Nespatřil jsem však, na které místo odešla. Stal pak se šramot[2]) a odvrátil jsem se zpátky, boje se[3]) a domníval jsem se, tu šelmu přicházeti.

Vidění V.

Když jsem se doma pomodlil a na lože posadil,[4]) vešel muž obličeje velebného v obleku pastýře, oděn jsa pláštěm bílým, mošnu maje na ramenou a hůl v rukou a pozdravil mne. Já pak odpozdravil jsem. I hned posadil se podle mne a dí mně: Poslán jsem od onoho velebného anděla, abych přebýval s tebou ostatní dny života tvého. Já domníval jsem se, že přišel zkoušet mne. I dím jemu: Kdož jsi ty? Vím zajisté, komu odevzdán jsem. Vece mi: Neznáš-li mne? Neznám, pravím.[5]) Já, odvece, jsem pastýř onen, jemuž odevzdán jsi. A když ještě mluvil, přejinačila se tvárnost

---

[1]) t. j. neuškodí se vám, jak šelma ta neuškodila Hermovi.

[2]) Sin. rkp. čte: mrak, mhla νέφος místo ψόφος.

[3]) Sr. IV. Ezdr. 10, 26.

[4]) Z místa toho dle Tert. or. 12. odvodili někteří spůsob modliti se sedíce. I Ezdrášovi stalo se zjevení, an seděl. (IV. Ezdr. 3, 1.)

[5]) Ač strážce svého již byl (Vid. II. 4) spatřil, pro oděv pastýřský hned nepoznal ho.

jeho. I poznal jsem, že jest to ten, jemuž jsem odevzdán, a náhle zaražen jsem byl a strach pojal mne a všechen hořem jsem byl sklíčen, že jsem takto odpověděl jemu zle a nemoudře. On ale odpovídaje, pravil mně: Nezarážej se, nýbrž posilni se ku přikázaním mojim, jež dáti tobě hodlám. Nebo jsem poslán, abych, co jsi dříve spatřil, tobě všechno opět to hlavní ukázal, co vám prospěšno jest. Nejprvé napiš přikázaní a podobenství moje, ostatek tak napíšeš, jak okáži tobě. Proto však velím tobě nejdříve přikázaní a podobenství napsati, abys je častěji čítal a je zachovávati mohl. Napsal jsem tedy přikázaní a podobenství, jakož poručil mně. Těch věcí budete-li poslouchati, v nich choditi a s myslí čistou je vykonávati: obdržíte ode Pána, co připověděl vám. Pakli uslyševše je, káti se nebudete, nýbrž ještě přičiňovati k nepravostem svým, protivenství ode Pána se vám dostane. Toto všecko velel mi napsati onen pastýř, anděl pokání.

Pastýř Hermův.

Kniha druhá: Přikázaní.

Přikázaní první.

O víře v jednoho Boha.

Především věř, že jeden jest Bůh, jenž všecko stvořil, dokonal, z ničeho všecko učinil. [1]) On všecko obsahuje, sám neobsáhlý jsa, nemoha ani slovy vypsán ani myslí pochopen býti. Věř tedy v něho, boj se ho, a boje se, zdrželivosti pilen buď. Zachovávej věci ty, a odvrhni od sebe všelikou nepravost a oblec se ve všelikou cnost spravedlivosti; a žíti budeš Bohu, jestliže přikázaní to zachováš.

Přikázaní druhé.

O neutrhování a almužny ve sprostnosti udělování.

Dí mně: Měj do sebe sprostnost a nevinným buď, a budeš jako nemluvně, jenž nezná zloby, která zahubuje život lidský. Nejprvé žádného nepomlouvej, aniž rád pomlouvače poslouchej. Sice, budeš-li ho poslouchati, vinen budeš hříchem pomlouvatele a budeš-li věřiti pomluvě, kterou jsi slyšel věře zajisté, budeš i ty hřích míti, poněvadž jsi uvěřil pomlouvajícímu bratra tvého. Nešlechetno jest utrhání, ďábelství jest neustavné; nikdy v pokoji netrvá, nýbrž vždy v různicích bydlí. Zdržuj se ho tedy a mívej pořád pokoj se všemi. Oblec se ve vážnost, v níž úrazu zlého není, nýbrž všecko veselo a rovno jest. Čiň dobře i z výdělku svého, jehož Bůh udělil tobě. Všem nuzným uštědřuj ve sprostnosti, nerozpakuje, komu dáti, komu nedati; všem uděluj, nebo Bůh chce, aby všem z darů jeho se do-

[1]) Toto přikázaní svatí Otcové co nejvíce poroučeli při obracování pohanů na víru křesťanskou. Ariani se také k němu táhli, leč to činili drze a nestydatě, jako by církev nebyla veždy za stěžeje, osnovu a základ bytí svého jednotu Boží vydávala.

stalo. Kdož přijímají, vydají počet Bohu, proč a k čemu byli přijali. Kdo přijímají, jsouce sklíčeni, nebudou odsouzeni, kdož ale v pokrytství přijímají, pokutu ponesou; kdo však dává, nevinen bude. Jako zajisté ode Pána obdržel, konati povinnost sprostně, vykonal ji nerozpakuje, komu dáti a komu nedati, byla tedy služba jeho, sprostně byvši vykonána, před Bohem slavna. Kdo tedy tak sprostně slouží Bohu, žíti bude. Zachovávej tedy přikázaní toto, jakož jsem tobě pravil, aby pokání tvoje a domu tvého sprostným shledáno bylo, abys čistě žíti mohl.

Přikázaní třetí.

O vystříhání se lži a Hermově pokání pro pokrytství.

Opět pravil mně: Pravdu miluj a všeliká pravda z úst tvojich vycházej, aby duch, jehož Pán ustanovil v těle tvém, pravdomluvným shledán býval u všech lidí a veleben byl i ten, jenž bydlí v tobě. Pán zajisté pravdiv jest v každém slově a lži v něm není. Kdo tedy lhou, ti pohrdají Pánem a stávají se pokladači Božími, nevracujíce Pánu skladu, jehož byli přijali. Přijali zajisté od něho ducha nelživého, toho-li vracují lživého, znečistili odkaz Páně a klamci se stali. To uslyše, velice jsem zplakal. On pak vida mne, an pláči, vece mi: Proč pláčeš? I pravím: Poněvadž, pane, nevím, spasen-li býti mohu. Proč? odvece. I dím: Poněvadž jsem nikdy v životě svém pravdy nemluvil, nýbrž vždy jsem chodil v licoměrnosti[1]) a lež jsem za pravdu všem vydával, a nikdo mně neodmlouval, nýbrž víra přidávala se slovům mojim. Kterak tedy budu žíti moci, takto činívav? I pravil mně: Ty ovšem dobře a právě soudíš, nebo slušelo tobě co sluhovi Božímu choditi v pravdě a svědomí zlého nespojovati s duchem pravdy, aniž zármutku působiti Duchu Božímu svatému a pravdivému. (Ef. 4, 30.) Nikdy jsem, dím jemu, pane, slov těch dokonale neslyšel. Praví mně: Teď slyšíš; ostříhej jich, aby i tomu, co jsi dříve mluvil lživého pro obchod svůj, slovy těmi, kteráž shledána jsou pravdivými, víry se dostalo. Může se zajisté i onomu víry přičiniti, napotom-li pravdu mluviti budeš; zachovaje pak pravdu, života věčného dosáhnouti můžeš. A kdokoli přikázaní to uslyší a vykoná, a odstoupí nešlechetné lži, Bohu žíti bude.

[1]) Sr. vid. I. 3.

Přikázaní čtvrté.

O propuštění cizoložnice.

1. Přikazuji tobě, dí, aby čistotu zachovával a nevstupuj v srdce tvoje myšlenka o manželství cizím, aneb o smilství, aneb o podobných nepravostech; nebo to čině, velkého dopouštíš se hříchu. Na svou vždy pamatuje na manželku, v tom nikdy nezhřešíš. Nebo jestliže myšlenka taková zlá dostoupí srdce tvého, velkého se dopouštíš hříchu, a kdož jinou podobně nepravost zamýšlí, zle činí; myšlení to zajisté jest velikým hříchem pro sluhu Božího. Jestliže kdo činí zlý skutek ten, smrti se dočiňuje. Viz tedy ty; varuj se myšlenky té. Kde zajisté čistota v srdci člověka spravedlivého ostává, tam nikdy nemá vznikati myšlenka zlá. I dím jemu: Pane, dovol mi na něco se tebe otázati. Mluv, vece. I dím: Pane, maje někdo manželku věřící v Pánu, nalezne-li ji v cizoložství, zda hřeší muž s ní přebývaje? Odvece mi: Dokud neví o tom, nehřeší. Ví-li však muž o hříchu jejím a nedá-li se žena na pokání, zůstávajíc ve smilství svém, a předce-li muž žije s ní: vinen jest hříchem jejím a přiúčastňuje se cizoložství jejího. [1]) I dím k němu: Což tedy, pane, má činiti muž, když zůstává žena v nepravosti své? I odvece: Propusť ji muž a sám o sobě ostávej; když ale propustiv manželku svou, pojme jinou, i sám cizoloží. (Mt. 5, 32. Mr. 10, 11. 16. 7, 11.) Což tedy, dím, pane, jestliže žena propuštěná pokání činí a k manželu svému se vrátiti chce, nebude-li přijata? Vece mně: Ba, nepřijme-li ji muž její, hřeší a hříchu velkého se dopouští, ale přijíti má hříšnici, jenž pokání činila, avšak ne častokráte. Nebo pro služebníky Boží jedno pokání jest. [2]) Pro pokání tedy ženiti se muž její nesmí. To rovně platí i o manželu

---

[1]) Přijato to do práva kanon. Decret. V. Tit. 16. cap. 3.

[2]) Mluví tu v tom smyslu, v němž se Hebr. 6, 4. praví, že mnohým nemožno jest se dáti na pokání; nemožným se býti praví, čeho sotva nadíti se, co nepodobno; spolu se tím vytýká ohavnost hříchu a ošklivost jeho se doličuje. Obnovení a obrození člověka toho, jenž veškerými milosti Boží dary obmyšlen byl a přes to všechno do nepravostí svojich se vrátil, proto stává se nemožným, že on pohrdá všemi prostředky spásy, kromě nichžto není druhých. Tak i u Hermy se ukazuje na podobný stav lidí, kteří opakováním hříchů svojich ztracují možnost k Bohu se navrátiti. Viz níže v 8. a 9. podobenství, kde polouschlé větve neodmítají se, nýbrž andělu pokání se odevzdávají a podobně kamenové k budově věže nehned příhodní se neodhazují, nýbrž se obdělávají a přihlazují a tehdá teprv se zavrhují, když obdělání žádného schopni nejsou.

i o manželce. Není toliko cizoložství, když kdo tělo své zprzňují, nýbrž i ten, kdo věci činí podobné pohanům, cizoloží. [1]) Jestliže tedy kdo ve skutcích těch setrvá a neučiní pokání, varuj se ho a s ním neobcuj; jinak bys i ty účasten byl hříchu jeho. Proto přikázáno vám, abyste ostali svobodni, i muž i žena; může zajisté u takových pokání býti. [2]) Avšak já tím nedávám příležitosti, aby ty věci dály se, nýbrž aby již dále ten, jenž hřešil, se neprohřešoval. [3]) Co do předešlých ale hříchů jeho, to připadá na toho, jenž dáti může uléčení, nebo on má vládu veškerenstva.

2. Opět otázal jsem se, řka: Poněvadž mne Pán můj za hodného uznal, abys se mnou vždy přebýval: několik slov mi ještě dovol, an ničemu nerozumím a srdce moje ode předešlých skutků zarputilé jest; smysl mi otevři, poněvadž velmi otupěl jsem a zhola ničemu nerozumím. A odpovídaje, řekl mi: Já představen jsem nad pokáním a všem pokání činícím poznání propůjčuji. Nezdá-liž se tobě, že pokání činiti velká moudrost jest? Pokání činiti, dí, jest veliká rozumnost. Poznává zajisté člověk prohřešilý, že nepravě konal před Pánem. I tane mu na mysli skutek, jehož se dopustil, a činí pokání a dále nečiní zlého, nýbrž činí hojně dobře, pokořuje duši svou a trápí ji, že hřešila. Vidíš tedy, že pokání moudrost jest velká. I pravil jsem jemu: Proto já, pane, od tebe na všecko pilně se táži; nejprvé, že hříšník jsem, abych věděl, co činiti, a abych žil; ješto mnozí jsou a rozliční hříchové moji. Žíti budeš, vece mi, zachováš-li přikázaní moje a v nich-li choditi budeš, a kdokoli slyšeti a konati bude přikázaní ta, žíti bude Bohu.

3. Ještě, dím, pane, otázati se hodlám tebe. Mluv, dí. I řekl jsem: Slyšel jsem, dím, pane, od některých učitelů, že není jiného pokání leč ono, když do vody stupujeme a dosahujeme odpuštění hříchů svých dřívějších. Dí mně: Dobře jsi slyšel, tak jest. Nebo sluší na toho, kdož obdržel odpuštění hříchů, dále již nehřešiti, nýbrž v čistotě ostávati. [4]) Nyní ale, poněvadž všecko zevrubně

---

[1]) Duchovní cizoložství (v St. Z. zhusta o něm zmínka) jest, když duše Bohu, choti svému, se zpronevěříc k tvorům se přivinuje.

[2]) t. j. mohou buď cizoložník neb cizoložnice pokání činiti, aby po jeho vykonání strana ode strany druhé opět přijata byla; proto se nemá svazkem nového manželství uvazovati.

[3]) t. j. uče, aby cizoložnici kajicnou manžel opět přijal, nechci pochop dávati k cizoložství.

[4]) Dvojí pokání rozeznává se tuto, křest totiž a pokání v užším smyslu; křest udělován bývaje z částky větší lidem dorostlým, pokáním slul a sice dokonalým, že člověk skutků předekřestných litovati musel a k tomu všech

zpytuješ, i to ukáži tobě, nedávaje pak příležitosti (k hřešení) těm, jenž věřiti budou v Pána, nebo jenž v něho již byli uvěřili. Ti zajisté, jenžto již uvěřili anebo uvěří, nemají pokání za hříchy, nýbrž odpuštění jich.[1]) Těm ale, jenž povoláni byli dříve dnů těchto, uložil Bůh pokání.[2]) Nebo jsa znatel srdcí a všecko napřed věda, Pán zná křehkost lidskou a mnohou zavilost ďábla, že vždy něco zlého služebníkům Božím bude osnovati a jim zlé úklady strojiti. Milosrdný tedy Bůh smiloval se nade tvorem svým, a udělil mu pokání toho a vládu pokání oddal mně. A proto pravím tobě, že, někdo-li po onom povolání svatém a velkém od ďábla pokoušen byv, zhřeší, jedno pokání má. Pakli častěji hřeší, ač opět pokání činí, nebude to jemu prospívati, sotva zajisté Bohu živ bude.[3]) A já pravil jsem: Pane, ožil jsem, uslyšev tak zevrubně od tebe věci ty. Vím zajisté, že, nepřidám-li dále ke hříchům svým, spasen budu. I dí: Spasen budeš, pravím, a všickni, jenž to konati budou.

4. A opět jsem se ho otázal, řka: Poněvadž jednou trpělivě mne slyšíš, i to ještě mi vylož. Mluv, vece. I dím: Když muž neb žena něčí zesne, zda hřeší ten, kdo z nich do manželství vstoupá? Kdo vstoupá, nehřeší, ale jestliže o sobě ostane, větší dochází cti a veliké slávy u Boha; vstoupí-li v manželství, nehřeší. Zachovávej tedy čistotu a počestnost a živ budeš Bohu. Co k tobě mluvím a tobě mluviti budu, zachovávej to napotom ode dne, co jsi mně oddán byl, a budu v domě tvém bydleti. I dostane se předešlým hříchům tvým odpuštění, budeš-li zachovávati ta přikázaní má. Ale i všickni obdrží odpuštění, jenž přikázaní moje zachovají a choditi budou v čistotě této.

---

hříchův svých i skutkových i prvotního, jich viny a všelikých pokut a trestů jejich odpuštění dosáhl. Dále pokáním rozumí pokání vlastně tak řečené, jehož jak dí, jenom jednou účastni býti mohli, kdo po křtu hříchu se dopustili, o čemž doleji.

[1]) Kdo křest přijali nebo přijíti hodlali, neměli pokání, t. j. nemuseli pokutám a kajicným skutkům se podrobovati, ješto bez zadostčinění se jim hříchův odpuštění dostávalo. Proto mnozí křest až na smrtné lože odkládali.

[2]) Těm, jenž po křtu do hříchu jsou padli, Bůh pokání propůjčuje.

[3]) Očividně rozumí pokáním obrození a proměnu, jakou vyvodí křest a jiné svátosti. Nezavrhuje druhého pokání, nýbrž ukazuje, že zneužívání svátostí ničí spasitelné jeho plody. Chce říci: Nebude přijat do církve a sotva spasení dojde, ješto dlouhý zvyk stal se mu přirozeností. Nemluví o naprosté nemožnosti, nýbrž o nepodobnosti a nenadějnosti, jak nahoře k. I. a Hebr. 6, 4. Jiní to slyší o pokání veřejném. Pokání veřejného toliko jednou propůjčováno; kdo po veřejně odbytém pokání opět padl do těžkých hříchů, tomu se více svátostmi neposluhovávalo, leda na loži smrti, kál-li se ze hříchův svých. Takoví jenom napomínáni k napravení sebe a na milosrdenství Boží odkazováni.

Přikázaní páté.

O zármutku srdce a o trpělivosti.

1. Bývej dlouhomyslným [1]) a rozumným, a budeš panovati nade všemi skutky zlými a činiti všelikou spravedlivost. Nebo dlouhomyslným-li budeš, Duch svatý, jenž přebývá v tobě, čist ostane a nebude zatměn od ducha jiného, [2]) nýbrž prostranněji přebývaje, radovati se a plesati bude a s nádobou, v níž obývá [3]), bude Bohu ve veselosti sloužiti [4]) všelikým obihem oplývaje. Pojme-li tebe zlobivost nějaká, ihned duch svatý, jenž útlým jest, v úzkosti se nalezá, nemaje místa čistého a odtud odstoupiti hledí. Udušen zajisté bývá špinou ducha nešlechetného a nemá prostrannosti, aby sloužil, jak chce, pokálen bývaje od zlobivosti. Nebo v dlouhomyslnosti bydlí Pán, ve zlobivosti ďábel. Kdež tedy oba ti duchové zároveň bydlejí, neshodni a záhubni jsou člověku, v němž bydlejí. Nebo když trochu pelunku vezma, do nádoby medu ji přileješ, nevymizí-li med veškeren? A trocha pelunku hubí sladkost medu a již nemá [5]) libosti u pána svého, poněvadž všechen zahořknul a užitek svůj ztratil. Nepřičiní-li se ale do medu pelunku, ostane med sladkým a ku prospěchu pánu svému. Vidíš tedy, že rovnomyslnost sladší jest nad med a prospěšna Bohu, a že Pán v ní bývá; zlobivost ale hořka a neužitečna jest. Když tedy se směšuje s dlouhomyslností zlobivost, pokaluje se dlouhomyslnost a nebývá prospěšna modlitba její u Boha. I dím jemu: Rád bych, pane, poznal působení zlobivosti, abych vystříhal se jí. A pravil mně: Ovšem, nevystříháš-li se jí ty a dům tvůj, ztratíš naději všelikou. Ale varuj se jí. Nebo já anděl s tebou jsem. A všickni, jenž jí odstoupí, kdokoli pokání činiti budou z celého srdce svého. Nebo s nimi budu a zachovám všecky; nebo všickni ospravedlněni jsou přesvatým andělem (poslem). [6])

2. Poslyš nyní, praví, působení zlobivosti, jak jest nešlechetna a záhubna, a kterak sluhy Boží podvracuje. Ale těch,

---

[1]) či trpělivým, vytrvalým.

[2]) totiž zlého a nešlechetného, jak klade latinský překlad.

[3]) v těle totiž (I. Cor. 3, 16. Rom. 8, 11.)

[4]) Co se Duchu svatému tu připisuje, slyš to, jak Rom. 8, 26., kdež praví, že Duch sv. za nás prosí vzdycháním nevyslovným.

[5]) med.

[6]) Kristem Pánem.

kdo jsou plni víry, nepodvracuje, aniž může na nich moc provoditi, ana moc Páně jest s nimi; avšak pochybné a víry prázdné podvracuje. Kdykoli zajisté vidí takovým lidem dobře se dařiti, vmítá se v srdce jejich a tu z ničeho buď muž buď žena rozhořčují se pro věci vezdejší, pro pokrm, pro chatrnosti, pro přítele nějakého, pro dar, aneb pro podobné věci nemoudré. Ty pak věci veškery zpozdilé, marné a pošetilé jsou pro sluhy Boží. Dlouhomyslnost ale jest veliká a pevná a má moc silnou a sedá o šíři [1]) velké, vesela jsouc, radostna, bezpečliva a Boha chválíc každého času, nemajíc v sobě hořkosti, veždy lahodna a pokojna ostávajíc. Ta dlouhomyslnost tedy přebývá s těmi, jenž jsou plni víry; zlobivost ale jest pošetilá a lehkovážná a zpozdilá. Z nemoudrosti pak povstává hořkost, z hořkosti prudkost, z prudkosti hněv, ze hněvu vztek. Vztek potom ten, z tolika zlého vzniklý, stává se hříchem velkým a nezhojitelným. Nebo když zloduchové ti všickni v jedné nádobě bydlejí, [2]) kdež i Duch svatý bydlí, nevnímá toho v sebe nádoba, nýbrž přetéká, an duch útlý nemůže s duchem zlým a se zarytostí přebývati. I odstoupá od takového člověka a hledí bydleti s duchem lahodným a pokojným. [3]) Potom, když byl odstoupil od člověka, v němž bydlel, stává se člověk prázdným Ducha svatého a tož naplněn bývá od duchů zlých (Luc. 11, 26.); nestálým jest ve všem jednání svém, semotamo tahán bývaje od duchů zlých a oslepne všechno myšlení jeho dobré. Tak všem zlobivým se přihází. Odstup tedy zlobivosti ducha přezlého a obleč se v dlouhomyslnost a odpírej zlobivosti a hořkosti a shledán budeš se svatostí milovanou ode Pána. Viz tedy, aby snad nezanedbával přikázaní toho; nebo poslušen-li budeš přikázaní toho, i přikázaní ostatní, jež dám tobě, zachovati budeš moci. Utvrď se tedy v přikázaních těch a umocni se, abys žil Bohu; a kdokoli zachovají přikázaní ta, živi budou Bohu. [4]) (Mt. 19, 17. I. Jo. 3, 24.)

Přikázaní šesté.

O dvou při každém člověku andělích a vnukání obou.

1. Přikázal jsem tobě v prvním přikázaní, aby zachovával víru a bázeň a zdrželivost. Ano, Pane, pravím. I vece: Nyní ale

[1]) Amplitudo, πλατυσμός, rozšíření, t. j. radost a veselí srdce. (I. Clem. 4.) Jiné čtení místo καθεμένη má εὐθυνουμένη, vodí sobě o šíři v týž smysl.

[2]) v duši lidské. (Sr. přik. XI.)

[3]) t. j. opustiv duši tu vstupuje v duši krotkou a lahodnou.

[4]) Jiné čtení: A všichni se umocněte, kdo chtějí v nich choditi.

tobě chci ukázati mocnost jejich, abys věděl, jakou z nich moc která má a působnost. Dvojí zajisté jest působnost jejich, které se odnášejí k tomu, co spravedlivo a nespravedlivo jest. Ty pak věř tomu, co spravedlivo jest; ale tomu, co nespravedlivo jest, nikterak nevěř. Nebo spravedlivost má cestu přímou, nespravedlivost ale má křivou. Ty ale choď přímou a rovnou a opusť křivou. Cesta zajisté křivá nemá dobrého chodníku, nýbrž má mnoho bezcestí a ústrků; kostrbata jest a trnovita, a záhubna jest lidem po ní chodícím. Kdo ale cestou pravou se berou, kráčejí hladko a bez ústrku, nebo není ani kostrbata ani trnovita. Vidíš tedy, že lépe jest touto kráčeti cestou. Beř se tedy po ní, praví, a kdokoli se z celého srdce ku Pánu obrátí, po ní kráčeti bude.

2. Slyš nyní o víře. Dva jsou andělové při člověku, jeden pravosti, jeden nepravosti. I pravím jemu: Kterak mohu poznati působnost jejich, ješto oba andělé se mnou bydlejí? Slyš, vece, a rozuměj. Duch pravosti jemný jest a stydlivý, krotký a pokojný. Když tedy na srdce tvoje vstoupí, mluví napořáde s tebou o spravedlivosti, o stydlivosti, o čistotě, o dobrotivosti, o odpuštění, o lásce a pobožnosti a o všelikém skutku spravedlivém a o všeliké cnosti ušlechtilé. Tyto věci když vstoupí v tebe, věz, že anděl pravosti s tebou jest; tomuto tedy andělovi věř a skutkům jeho. Viz nyní také skutky anděla nepravosti. Nejprvé hořký jest, zlobivý a nerozumný, a skutkové jeho záhubni jsou a podvracují sluhy Boží. Když tedy věci ty vstoupí na srdce tvoje, znej ho ze skutkův jeho. I pravím jemu: Kterak, pane, vyrozumím? Slyš, vece, a rozuměj. Když tebe zastihne zlobivost neb hořkost, věz, že on v tobě jest; napotom když tebe napadne chtíč věcí mnohých a krmí vzácných a opojů a rozdílných jídel zbytečných a žádost žen a lakomost a pýcha mnohá a vynášelivost a blebtavost a ctižádost, a co tomu podobno.[1]) Tyto věci tedy když vstoupí v srdce tvoje, věz, že anděl nepravosti v tobě jest. Ty tedy poznav skutky jeho, odstup od něho a nevěř jemu, nebo zlí jsou skutkové jeho a nepřísluší na sluhu Božího. To jsou tedy skutkové obou andělů.[2]) Rozuměj

---

[1]) Rozliční rukopisové rozličná slova přidávají; opisovatel každý, co se mu vidělo, ze svého připisoval a jsou tudy čtení velmi od sebe rozdílna.

[2]) Nauce té o dvou andělích, dobrém jednom, druhém zlém, nikoli se od církve katolické neučí, ač se jí Origenes (princ. 3, 3.), Cassianus (coll. 8, 17.) a Gregor Nysský (de vita Mosis) drží, učíce, že každý člověk zvláštního jak dobrého tak zlého anděla má. Pokud se tím rozumí toliko, že člověk každý jakož dobrého anděla vnukáním k dobrému, takto i vnukáním anděla zlého ke zlému bývá navnazován a přiluzován, ovšem se výrok ten s pravdou nepomíjí.

jim a věř andělovi pravosti, ana nauka jeho dobra jest, a odkloň se od anděla nepravosti, ana nauka jeho zla jest ve všelikém skutku. Nebo by člověk sebe věrnějším byl, vstoupí-li myšlení toho anděla do srdce jeho, muž ten nebo žena ta hřešiti musí. By pak muž některý neb žena některá byli sebe horšími, vstoupí-li v srdce jich skutkové anděla pravosti, nutno, že on neb ona něco dobrého učiní. Vidíš tedy, že dobré jest následovati anděla pravosti a andělu nepravosti výhost dávati. To tedy jest příkaz víry, bys skutkům anděla pravosti věřil a je čině žil Bohu. Věz pak, že skutkové anděla nepravosti zlí jsou, a nečině jich, žíti budeš Bohu.

Přikázaní sedmé.

O bání se Boha a nebání se ďábla.

„Boj se Pána a přikázaní jeho zachovávej.“ (Eccl. 12, 13.) Zachovávaje přikázaní Boží, mocen budeš ve všem skutku a všeliký skutek tvůj bude nevyrovnaným. Nebo boje se Pána, všecko dobře konati budeš. Ta jest bázeň, kterou se báti náleží, aby spasen býti mohl. Ďábla však neboj se; boje se zajisté Pána, ovládneš ďábla, jelikož v něm není žádné moci. V kom ale moci žádné není, před tím není bázně. Všelikého však mocníka báti se jest; kdo moci nemá, tím všickni pohrdají. Skutků ďáblových tedy boj se, že jsou zlí. Pána se boje, nebudeš činiti skutků ďáblových, nýbrž varovati se jich budeš. Jest zajisté bázeň dvojí. Zachce-li se tobě zlého činění, boj se Boha a neučiníš toho. Bázeň Páně jistě mocna jest a nesmírna a slavna. Boj se tedy Pána, a živ budeš jemu. A kdokoli bojí se jeho zachovávajíce přikázaní jeho, žíti budou Bohu. Proč, dím, pane, pravil jsi o zachovávajících příkazy jeho, že žíti budou v Bohu? Poněvadž, vece, všeliký tvor se bojí Pána.

Přikázaní osmé.

Zlého odstoupati a dobré činiti náleží.

Pravil jsem tobě, že dvojí jsou tvorové Boží, ale i zdrželivost dvojí jest. Od některých zajisté věcí potřebí se zdržovati, některých pak nikolivěk. Oznam mi, dím, pane, jakých se zdržovati a jakých

---

Avšak onino každému člověkovi zvláštního anděla zlého co ustavičného druha a postoupence připojovali, kterou nauku Bellarmin. de script. eccl. pag. 20. (edit. Venet. 1728) za blud vyhlašuje.

se nezdržovati. Slyš, vece, zdržuj se zlého a nečiň toho, dobrého ale nezdržuj se, nýbrž čiň je. Nebo jako dobrého se zdržuje a nečině jeho, hřešíš, tak zdržuje se zlého, činiti budeš všelikou pravost. Které ale jsou ty nepravosti, dím, pane, jichž zdržovati se třeba? Slyš, vece: cizoložství, smilství, opilství, hodování zlých, jídla přílišného, nádhery, nepočestnosti, pýchy, zapírání, lži, utrhání, pokrytství, pamatování křivdy a všeliké rouhání. [1]) To jsou skutkové nešlechetnosti, horší nad jiné všechny v životě lidském, jichž tedy zdržovati se musí sluha Boží. Nebo kdo se jich nezdržuje, nemůže ani Bohu žíti. Slyš o spoluchůdcích jejich. Ještě-li, dím, pane, jsou jiní skutkové zlí? Mnoho věcí jest, dí, jichž varovati se má sluha Boží, krádeže, lži, zapření, křivého svědectví, lakomství, zlochtičů, podvodu, chlubnosti, pýchy a cokoli těm se podobá. Ty věci zdají-li se tobě býti zlé, čili nic? — Ovšem pak přezlé jsou pro sluhy Boží. — Těch tedy veškerých vystříhati se musí služebník Boží. Zdržuj se tedy všech věcí těch, aby žil Bohu a zapsán byl se zdrželivými. Ty věci jsou, jichž zdržovati se tobě; kterých ale nezdržovati se, o těch poslyš. Nezdržuj se dobrého, nýbrž vykonávej je. I oznam, dím, pane, mně povahu dobrých skutků, abych v nich chodil a jim sloužil a je konaje mohl spasen býti. Slyš, dí, o cnosti dobrých skutků, jež konati máš a nikoli se jich zdržovati. První ze všech jest víra, bázeň Boží, láska, svornost, slušnost, pravda, trpělivost, čistota. Nad ty není lepších věcí v životě lidí; kdo ty věci zachovává a vykonává, blažen jest v živobytí svém. Dále slyš spoluchůdce [2]) jich: Pomáhati vdovám, sirotky a nuznými nepohrdati, služebníky Boží ze svízelů vykupovati, hostinným býti (nebo v hostinství se nalezá skutek dobrý), neodmlouvati, pokojným býti, poníženým býti nade všecky lidi více, starší ctíti, spravedlivosti píleti, bratrství zachovávati, urážky snášeti, rovnomyslným býti, odpadlců od víry nezavrhovati, nýbrž je obraceti a mysli jim dodávati, hříšníky napomínati, dlužníků neutiskovati, a co tomu podobno. Zdají-li se ty věci tobě býti dobré, čili nezdají? Což, dím, lepší jest nad věci ty? Choď tedy, vece, v nich a nezdržuj se jich a žíti budeš Bohu. Zachovávej tedy přikázaní to. Nebo zachovávaje všecka přikázaní ta a neodstoupaje od nich, žíti budeš Bohu, jakož i všickni, kdo tak činiti budou,

[1]) Čtení tu rozličná jsou a téměř každý pisec z pokladu svojí mysli některé věci přičinil jiné vypouštěje.

[2]) ἀκολουθα to jest, co z předešlých cností co z pramenů se vyřinuje. Výše jsme slova toho spoluchůdci užili o skutcích zlých, jenž z jiných necností vyplývají.

Bohu žíti budou. A opět, jestliže zlého nebudeš činiti nýbrž se ho zdržovati, žíti budeš Bohu, a všickni budou Bohu žíti, kdožkoli ta přikázaní zachovají a choditi budou v nich.

Přikázaní deváté.

Stále a bez pochybování Boha prositi náleží.

Opět dí mně: Odejmi všelikou rozpačitost od sebe a zhola se nerozpakuj, prositi něco od Boha, říkaje u sebe: Kterak mohu od Pána něčeho žádati a dosáhnouti, takto se proti němu prohřešiv? Nemysli tak, nýbrž z celého srdce obrať se ku Pánu. Žádej od něho bez pochybenství a poznáš slitovnost Boží, že neopustí tebe, nébrž prosbu duše tvé vyplní. Nebo není Bůh jako lidé urážek pamětliví, nýbrž na urážky zapomíná a nade tvorem svým smilovává se. Očisti tedy srdce své ode všelikých vad světa tohoto a od toho, co tobě pověděno bylo, a žádej od Boha a dosáhneš všelikého dobra, jehož žádáš, a ničeho ze všeliké žádosti své nepostrádáš, o cokoli bez pochybnosti žádati budeš Pána. Když ale se rozpáčíš v srdci svém, nic neobdržíš z těch věcí, o které jsi prosil. Nebo lidé rozpačliví jsou dvojmyslní a ovšem ničeho nedostávají, oč prosí. Kdo zajisté jsou plni víry, prosí o všecko, v Pána se dověřujíce a dosahují, že bez pochybnosti prosí, nic se nerozpakujíce. Nebo všeliký člověk pochybující, nebude-li se káti, s tíží spasen bude. Očisť tedy duši svou od pochybenství, obuj víru, ješto jest silna, a věř Bohu, že všeho, oč žádáš, dostane se tobě. Když pak někdy prosíš ode Pána a pozdě obdržuješ, nepochybuj, nedostav brzy žádosti duše své. Nebo snad pro zkušení aneb pro hřích, jehož neznáš, zpozdileji se dobíráš žádavku svého. Avšak neustávej prositi o žádosti duše své a obdržíš. Ustaneš-li ale prositi, a rozpáčíš-li se, na sebe naříkej, ne pak na toho, jenž dává. Viz tedy, jak pochybování jest záhubno a nerozumno, a jak od víry vykořeňuje lidi mnohé také pevné. Pochybnost ta zajisté jest sestra ďáblova a velmi zle nakládá se služebníky Božími. Pohrdej tedy pochybenstvím, a jím ve vší věci vládnouti budeš. Oděj se ve všem skutku svém u víru pevnou a silnou; víra zajisté všecko přislibuje a všecko dokonává; [1]) pochybnost ale v sebe nedověřujíc, připravuje se o všecky skutky, jež vykonává. Zříš tedy, dí, že víra s hůry jest od Pána a že má velikou moc; pochybnost ale jest duch zemský

[1]) Přislíbení svoje plní.

a od ďábla, žádné moci nemajíc. Ty tedy služ víře, která mocnost má, pochybnosti ale, jenž moci nemá, odstupuj, a žíti budeš Bohu; a všickni, jenž tolikéž smýšlejí, Bohu žíti budou.

Přikázaní desáté.

O smutku duše a o nezarmucování ducha Božího, jenž v nás jest.

1. Odejmi od sebe zármutek; neb on jest bratr pochybnosti a zlobivosti. Kterak, pane, dím, jest bratrem jejich? Nebo jiným se mně býti vidí zármutek, jiným zlobivost, jiným pochybenství. Odvece: Nerozumný, jsi člověče! Nenahlížíš-li, že zármutek všech duchův jest nejhorší a sluhům Božím nejhroznější, a nade vše zloduchy hubí lidi a utýrá ducha svatého, ale opět spasuje. Já, pane, dím, nemoudrý jsem a nerozumím podobenstvím těm; kterak utýrati a opět spasiti může? Poslyš, vece, a rozuměj. Ti, jenž nikdy nezkoumali pravdy, aniž bádali o božství, nébrž jen toliko věřili a zapleteni jsou do věcí a bohatství a libosti pohanů a jiných mnohých věcí světa toho.[1])

Kdož tedy těch věcí se domáhají, nevyrozumívají podobenstvím Božím; zatemňujíť se oněmi neprázdněmi, kazí a zapustlí jsou. Jako vinice dobré, zanedbává-li se jich, travou rozličnou a trním pustnou: tak i lidi, jenž víru přijavše v dotčené skutky mnohé padají, odchylují se od rozumu svého, pocházejí a ničemu zhola nerozumějí. Nebo slyší-li o spravedlnosti, mysl jejich v neprázdněch zabrána jest a tudy ničemu nerozumějí. Kdož ale mají bázeň Boží a o pravdě Boží zpytují, všeliké myšlení svoje na Pána obracujíce: všecky věci, jenž se jim praví, vnímají a jim ihned rozumějí, poněvadž bázeň Páně do sebe mají. Kde zajisté duch Páně přebývá, tam i mnoho rozumu jest. Přilni tedy ku Pánu a všem věcem vyrozumíš a je pronikneš.

2. Poslyš nyní, nemoudrý, kterak zármutek ducha svatého[2]) souží, a opět spasena činí. Když pochybník skutku nějakého se podjímá a ten pro pochybnost se mu nedaří: zármutek vchází v člověka toho, zarmucuje ducha svatého a souží ho. Potom opět když zlobivost se člověka pro nějaký skutek chytá a on velmi hořekuje, opět smutek vchází v srdce člověka zlobivce, a trápí se

[1]) t. j. stojí jen o věci zemské jako pohané. Starý jeden překlad latinský sem klade věci, které níže v přik. XI. státi mají. Podle nalezeného textu řeckého a jiného latinského překladu jsme my také níže částku tu položili.

[2]) v nás přebývajícího; nemluví zajisté Hermas o třetí osobě v božství. (Cf. I. Cor. 2, 11. 12.)

pro věc onu, již činil, a lituje toho, že zle činil. Ta tedy truchlivost zdá se spásu míti, poněvadž člověk zlého se dopustiv, se kál. Obojí věc tedy ducha zarmucuje; pochybenství, že se mu nezdařil počinek jeho, zlobivost ale ducha rmoutí, že zlého se dočinil. Obojí věc tedy obtížna jest duchu svatému.

Zhosť se tedy truchlivosti a neurážej ducha svatého, jenž v tobě přebývá, aby snad nepřimlouval se proti tobě a neopustil tebe. Nebo duch Boží, jenž dán jest v tělo to, nestrpí tělesné truchlivosti a takové úzkosti. Oblec se v radostivost, jenž veždy u Boha milost nalezá, a líbezna jest jemu, a rozvesel se v ní. Nebo každý muž veselý dobré činí, dobré smyslí a zármutkem pohrdá. Člověk ale truchlivý zlé činí; nejprvé zlé činí, že zarmucuje ducha svatého, jenž dán jest člověku veselý. A za druhé zlé činí zarmucovatel ducha svatého, že nemodlí se, a nevyznává se Pánu. Prosba zajisté člověka smutného nikdy nemá té moci, aby vstoupila před oltář Boží. I dím jemu: Pane, proč modlitba truchlivého nevstoupá před oltář Páně? Poněvadž, vece, smutek sedí v srdci jeho. Přimísí-li se tedy smutek k modlitbě, nedopouští modlitbě vstupovati čistě před oltář Boží. Nebo jako víno s octem pomíšené nemá do sebe lahody své, tak i truchlivost pomíšená s duchem svatým nemá čisté modlitby. Očisť se tedy ode zlé truchlivosti a požiješ Bohu, a všickni žíti budou Bohu, jenž odvrhnou od sebe truchlivost a oblekou se v radostivost.

Přikázaní jedenácté.

Že duchy a proroky ze skutkův zkoušeti, a o duchu dvojím.

Ukázal mně lidi na lavici sedící, a jednoho, jenž seděl na stolici. I vece mi: Vidíš-li ty, co sedí na lavici? Vidím, řku, pane. To jsou, dí, věřící, a ten, jenž na stolici sedí, jest lichoprorok, jenž maří mysl služebníků Božích, ale maří jen těch, jenž dvojmyslni jsou, nevšak těch věrných. Tito dvojmyslníci přicházejí k němu co k věštci a táží se ho, co jim nastati má, a ten lžeprorok, ač žádné moci ducha Božího v sobě nemaje, mluví jim podle otázek jejich a podle žádeb zlosti jejich, a naplňuje duše jejich, jak sami chtějí. Nebo sám jsa ničemným, věci ničemné lidem ničemným odpovídá; nač zajisté tázán bývá, podle ničemnosti lidí odpovídá. Některé ale řeči pravdivé mluví; nebo ďábel ho naplňuje duchem svým, zda by mohl poraziti někoho ze spravedlivých. Kdo tedy silni jsou ve víře Páně a v pravdu oblečeni, ti k takovým

duchům se nepřivinují, nýbrž se jich varují. Kdož ale jsou dvojmyslní a často mysl mění a na věštby se vydávají jako pohané, také převeliký hřích na sebe uvalují, modlám sloužíce. Nebo kdo se táže lichoproroka na věc nějakou, modloslužebník jest, a prázden pravdy a nemoudrý. Všelikého zajisté ducha Bohem daného netáží se, nýbrž on maje moc Boží, od sebe mluví všecko, poněvadž s hůry jest od moci Ducha svatého. Duch ale, kterého se táží, a jenž mluví podle žádosti lidí, pozemský jest, lehký, aniž moci má a nemluví zhola, neotazují-li se jeho. Kterak tedy, dím, pane, pozná člověk, kdo z nich prorokem jest, a kdo lžeprorokem? Slyš, vece, o obou prorocích, a jak tobě povím, takto poznáš proroka a lichoproroka. Po životu zkušuj člověka majícího ducha Božského. Nejprvé ten, kdo má ducha s hůry, lahoden jest, pokojen a pokoren, a varuje se vší nepravosti a marné žádosti světa toho, a pokořuje se více nežli všickni lidé, a neodpovídá žádnému, byv otázán, aniž mluví soukromě; neboť nemluví duch Boží člověkovi, když tomuto se zachce, nýbrž tenkrát mluví, když Bůh chce, aby mluvil. Když tedy přijde člověk, jenž má ducha Božího, do sboru spravedlivých, majících víru Boží, a modlitba se koná k Bohu od sboru mužův oněch, tehdy anděl prorocký, jenž nad ním postaven jest, naplňuje člověka toho, a Duchem svatým jsa naplněn, mluví k zástupu, jak Pán chce. Tak se tedy poznává duch Boží. To tedy jest mocnost ducha Páně. Poslyš nyní také o duchu zemském, jalovém, všeliké moci prázdném a nemoudrém. [1]) Nejprvé pak člověk, jenžto zdá se míti ducha, se vynáší, chce stolici první míti, jest divý, přívazčivý a blabotavý, provodí se v rozkošech mnohých, a jiných mnohých rozmarech a mzdu přijímá za věštění své. Nedostane-li ji, neprorokuje. Takliže může duch Boží mzdu přijímati, aby prorokoval? Nesluší toho činiti prorokovi Božímu, nýbrž duch takových proroků zemský jest. On se zhola do sboru mužů spravedlivých nepřibližuje, nýbrž jich ubíhá. Přivinuje se pak dvojmyslným a prázdným a v koutech jim věští a je obluzuje, mluvě dle žádosti jejich všecko na prázdno, nebo prázdným lidem odpovídá; nebo nádoba prázdná s prázdnými spojená se neuráží, nýbrž s nimi se shoduje. Když ale přijde do spolku mužů spravedlivých, majících ducha božského a ti modlitbu

[1]) Co se dále praví o vadách lichoprorokův, tím spisatel na Montanisty, jak je vypisuje Euseb (hist. eccl. 5, 16. 18.), prý naráží, z čehož průvodno býti praví, že spis náš povstal teprvé v polovici století druhého. Avšak dobře možno jest i to, že ke spisu později překladatelem přičiněno, čeho se potřeba zdála, i to, že lidí Montanistům podobných již mnohem dříve stávalo; ze slov těch tudíž na čas sepsání knihy naší nijak zavírati nemožno.

konají, vyprazdňuje se člověk ten a duch onen nemoudrý utíká od něho strachem. I ohluchá člověk ten, a docela se poráží, nemoha mluviti. Nebo jestliže do sklepa nakládáš vína neb oleje a mezi nimi postavíš nádobu prázdnou a opět vyklidíš sklep, nádobu tu, kterou jsi prázdnou postavil, opět prázdnou nalezneš. Takto i ti proroci prázdní, octnou-li se mezi duchy spravedlivými, takými, jací přišli, shledáni bývají. Tuto máš ten život obojích prorokův. Zkušuj tedy ze života a ze skutkův člověka, jenž praví se míti ducha. Ty pak důvěřuj se duchu od Boha pochodícímu, jenž moc do sebe má; duchu ale zemskému a prázdnému nevěř, ješto moci v něm není, od ďábla zajisté pochází. Slyš podobenství, jež řeknu tobě. Vezmi kámen a hoď k nebi a viz, zda ho dostihneš, anebo vezmi stříkač a vystříkni k nebi, a viziž, nebe-li postihneš. Kterak bych, dím, to mohl? Obojí zajisté věc, o nížto jsi pravil, nemožna jest. Jakož tedy, dí, ty věci nemožny jsou, tak i duchové zemští jsou bez moci a bez účinku. Vezmi nyní mocnost, jenž s hůry pochodí. Ledovec jest zrno přemalé; padne-li však na hlavu člověka, jaké bolesti působí jemu! A opět pohleď na okap, jenž se křidlice na zem padaje, kameny vydloubá. Vidíš tedy, že věci nejmenší, jenž s hůry na zem padají, velkou mají moc do sebe; tak i duch božský s hůry pocházeje, mocným jest. Tomu tedy duchu věř, toho druhého ale varuj se.

Přikázaní dvanácté.

O dvojí žádosti; o tom, že přikázaní Boží nejsou nemožna a že ďábla věřícím nebáti se.

1. Opět pravil mně: Zhosť se všeliké zlé žádosti, a oblec se v žádost dobrou a svatou. Neb oblekna žádost dobrou, nenáviděti budeš žádosti zlé a ukrotíš ji, jak chtíti budeš. Žádost zlá jest divoka a s tíží se skrocuje. Jest zajisté hrozná velmi, a za divokostí svou moří lidi; obzvláště když do ní padne sluha Boží; nebo nebude-li moudrým, od ní přezle bude zahuben. Zahubuje však ona takové lidi, jenž nemají oděvu žádosti dobré, a zapletli se do věcí světa tohoto; ty ona smrti vydává. Kteří pak jsou, dím, skutkové žádosti zlé, jenž člověka smrti vydávají? Oznam mně je, abych se jich vzdaloval. Poslyš, vece, jakými skutky žádost zlá sluhy Boží ve smrt vydává.

2. Především jest to žádost manželky cizí, neb cizího manžela, a nádhery, bohatství a množství jídel zbytečných a opojů

a jiných rozkoší mnohých a nemoudrých. Nemoudro zajisté a marno jest každé hýření sluhům Božím. Ty tedy žádosti zlé jsou a usmrcují sluhy Boží; nebo zlá žádost, ta dcera ďáblova jest. Náleží tedy odstoupiti od žádosti zlé, abyste odstoupivše, Bohu žili. Nebo kdož se podmanili žádosti zlé, aniž jí odpírají, navždy umrou; smrtelné zajisté jsou žádosti tyto. Ty tedy oděj se v žádost spravedlivosti a ozbrojen bázní Páně jim odporuj. Bázeň zajisté Boží přebývá v žádosti dobré. Žádost zlá, vidouc, an jí ozbrojen bázní Boží odpíráš, uprchne od tebe daleko, a neoctne se před tebou, bojíc se zbroje tvé. Ty tedy, jsa korunován proti ní, přijdi k žádosti dobré, a vítězství, jež jsi obdržel, jí oddav, služ jí, jak jí líbezno jest. Slouže pak žádosti dobré a jí poddán jsa, panovati moci budeš žádosti zlé a ji podmaniti, jak se ti zalíbí.

3. Rád bych věděl, pane, jakou měrou žádosti dobré sloužiti mám. Slyš, odvece. Konej spravedlnost a cnost, pravdu a kázeň Boží, víru a tichost a co jim podobno jest, dobro. To čině, budeš dobrolíbezným sluhou Božím, a Bohu žíti budeš, a všickni, jenž žádosti dobré sloužiti budou, Bohu budou žíti.

A když dokonal o dvanácti přikázaních těch, řekl mně: Máš přikázaní ta, a kráčej v nich, a kdo tě slyší, těch napomínej, aby pokání jich čisté bylo za ostatních dnů života jejich. A službu tu, již odevzdávám tobě, dokonale vyřiď, a dosáhneš užitku mnohého; nebo nalezneš milost u všech, jenž pokání učiní a slovům tvojim uvěří. Nebo já s tebou budu a přinutím je věřiti tobě. I dím jemu: Pane, přikázaní ta velika jsou a výborna a důstojna, a obveseliti mohou srdce člověka zachovávati je mohoucího. Však nevím, mohou-li přikázaní ta od člověka zachovávána býti,[1]) poněvadž těžka jsou velmi. Odvece mi: Jestliže sobě položíš, že mohou zachovati se, snadno zachováš je, aniž tobě tvrda budou; pakli ale na mysl připustíš, že jich zachovati od člověka nelze, nezachováš jich. Nyní však dím tobě, nezachováš-li přikázaní těch, a zanedbáš-li jich, nebudeš spasen, ani děti tvoje, ani dům tvůj, poněvadž domníváš se, že od člověka zachovávána býti nemohou.

4. Věci ty, velmi rozhněván, ke mně mluvil, tak že jsem se velice zkormoutil a polekal. Obličej zajisté svůj proměnil tak, že

---

[1]) Za podobným bludem Tryfon u sv. Justina projadřuje se, že přikázaní křesťanská ovšem podivuhodna jsou a výborna, avšak že jich zachovávati nikomu lze není. Bludu tomu záhy i od reformatorů učeno, o čemž viz Symbol. Möhl. V. vydání, str. 208.

člověk nemohl snésti hněvu jeho.[1]) I vida mne býti cela zkormoucena a pomatena, počal ke mně mluviti přívětivěji, řka: Bloude, nemudráku a nestálče, neznáš slávy Boží, jak velka a podivna jest; nebo stvořil svět pro člověka a tvor svůj všeliký člověkovi podrobil a jemu dal všelikou moc, aby panoval všem věcem pod nebem. Jest-li tedy, dí, člověk pánem tvorů Božích a vším vládne, nemůže-li také panovati nad přikázaními? Panovati může, vece, nade všemi přikázaními těmi, kdo má Pána v srdci svém. Kdo však mají Pána v ústech svých (Is. 29, 13. Mt. 15, 8.), jejichž ale srdce jest zaryté (Jo. 12, 40. II. Cor. 3, 14.) a jenžto Hospodina vzdáleni jsou, těm přikázaní ta jsou tvrda a těžka. Uložtež tedy u sebe vy, jenž prázdni jste a lehci u víře, Pána svého do srdce, a poznáte nic nebýti lehčího těch přikázaní, nic sladšího, nic mírnějšího. Obraťte se vy, jenžto chodíte v příkazech ďábla, v nesnadných a hořkých a trpkých chlipnostech, a nebojte se ďábla, ješto proti vám moci nemá. Já zajisté anděl pokání, jenž nad ním vládnu, při vás jsem. Ďábel strach vypouští, ale strach jeho plach jest. Nebojte se ho tedy, a uteče od vás. (Jac. 4, 7.)

5. I dím jemu: Pane, slyš několik slov mojich. Pověz, vece, co chceš. Člověk ovšem, dím, náchylen jest přikázaní Boží zachovávati, a není člověka, jenž by neprosil Pána, aby sesílel v přikázaních jeho a jim se podrobil; avšak ďábel tvrdý jest a mocí svou panuje nad nimi.[2]) Nemůže on, dí, panovati sluhům Božím, jenž celým srdcem se v Pána důvěřují. Můžeť ďábel zápasiti, ale přepasiti[3]) nemůže. Nebo odpíráte-li jemu, přemožen byv, uteče od vás zahanbený. (Jac. 4, 7.) Nebo kdo víry prázdni jsou, bojí se ďábla jakoby moc majícího.[4]) Když člověk naplní nádoby příhodné vínem dobrým, a mezi nádoby ty položí několik nádob poloprázdných, přijda k nádobám, neohleduje těch plných, věda, že plny jsou, nýbrž okouší nedoplných, boje se, aby snad nezkysaly, anyť nedoplné brzy kysají a sladkost vinnou potracují. Tak i ďábel přichází ke všem sluhům Božím, aby pokoušel jich.

---

[1]) V textu řeckém vyskytá se nějaký přípisek dosti nevhodný; zní: „Ty jsi zavřel světlo a oddělil jsi tmu od něho, založil jsi zemi a stvořil jsi plody všelijaké, slunko, měsíc, souhlasný pohyb hvězd, živoky okřídlené, čtvernohé, plazy, živoky vodné, divoké a pitomé a stvořil jsi člověka pánem všechněch tvorů těchto.“ Patrno, že přípisek ten odchylen jest od věcí v textu pravených.

[2]) sluhami Božími.

[3]) či zvítěziti.

[4]) Latinský překlad přidává: Ďábel zajisté pokouší sluhů Božích a nalezá-li je prázdné, podvracuje je.

Kdož tedy jsou plni víry, udatně jemu odpírají, a on utíká od nich, nemaje přístupu k nim. Tož se béře k těm vyprázdněným, a přístup maje, vchází do nich a činí jim, co se zachce jemu, a stávají se sluhami jeho.

6. Vám však pravím já anděl pokání: Nebojte se ďábla. Nebo poslán jsem, abych s vámi byl, jenž z celého srdce pokání činíte, a u víře abych utvrdil vás. Věřtež tedy Bohu vy, jenžto pro hříchy své pouštíte o životě svém, a přimnožujete hříchy a život svůj obtěžujete; obrátíte-li se ku Pánu z celého srdce svého, a budete-li jemu sloužiti dle vůle jeho, učiní lékařství předešlým hříchům vašim, a budete míti moc, panovati nade všemi skutky ďáblovými. Hrozeb pak jeho se zhola nebojte, jsoutě bez moci, jak nervové mrtevce. Slyšte mne tedy a bojte se Pána všemohoucího, jenž vás spasiti i zatratiti může, a zachovávejte přikázaní jeho, a budete Bohu žíti. I dím jemu: Pane, nyní utvrzen jsem ve všech přikázaních Páně, nebo ty se mnou jsi; a vím, že polámeš všechnu moc ďáblovu, a i my přemůžeme ho, a opanujeme všecky skutky jeho. I naději se, pane, že mohu přikázaní, o nichžto jsi velel, s pomocí Páně zachovati. Zachováš je, odtuší, srdce-li svoje očistíš pro Pána. Ale i všickni je zachovají, kdož očistí srdce svá od žádostí marných světa tohoto a Bohu žíti budou.

Pastýř Hermův.

Kniha třetí: Podobenství.

Podobenství první.

Že nemajíce na světě tomto místa zůstávajícího hledati máme budoucího.

I řekl mně: Víte, že co sluhové Boží v cizině bydlíte. Město zajisté vaše daleko jest od města tohoto. Znáte-li tedy město své, v němž bydleti budete, proč tuto si dobýváte polí, strojíte lahodnosti a stavby a příbytky zbytečné? Kdo zajisté oněmi věcmi v tom městě se zásobuje, nemůže navrátiti se do města svého. Ó pošetilý, pochybný a bídný člověče, nerozumíš-li věci ty všecky býti cizí a pod vládou cizí? [1]) Díť zajisté Pán města toho: Nechci, abys bydlel v městě mém, nýbrž vyjdi z města toho, an se zákony mojimi nespravuješ. Ty tedy, maje pole a příbytky a jiný nábytek mnohý, vyvržen buda od něho, co učiníš s polem svým a se svým domem a s ostatními věcmi, kteréž jsi sobě připravil? Nebo praví tobě právem pán krajiny té: Buď zákony mojimi se spravuj, aneb kraje mého prázden buď. Ty tedy co učiníš, maje zákon v městě svém? Zdaž pro pole svá, pro ostatní nábytky své zapřeš zákona svého, a půjdeš po zákonu města toho? Viz, aby ti nebylo neprospěšno, zapříti zákon svůj. Zapřeš-li, hodlaje potom vrátiti se do města svého, přijat nebudeš, žes zapřel zákon města svého, a vyvrhnou tebe odtud. Prohlídej tedy k tomu, aby v cizině bydleje, nezjednával sobě více, než co pro potřebu postačí tobě, a připraven buď, abys, když přijde pán města tohoto vypudit tebe, jenž příkazu jeho ses protivil, vyšel z města jeho a ubíral se do města svého, maje užiti zákona svého vesele bez újmy. Vy tedy, jenž Bohu sloužíte a jej v srdcích máte, přičiňujte se; vykonávejte díla Boží, pamatujíce na přikázaní a připovědi jeho, ježto přislíbil,

[1]) Jo. 12, 31. mluví Pán o knížeti světa tohoto, a Luc. 16, 12. všeliký majetek pozemský jmenuje cizím.

a věřte jemu, že učiní je, budete-li přikázaní jeho zachovávati. Namísto polí tedy vykupujte duše sklíčené, jak kdo moha, a vdov a sirotků se ujímejte, a nezanedbávejte jich (Is. 1, 17.) a bohatství a statky svoje na takové nivy a domy vynakládejte, jichž dostali jste od Boha (za tou příčinou). K tomu vás zajisté Pán obohatil, abyste službám takovým se jemu propůjčovali. Mnohem lépe jest taková pole a statky a domy kupovati, kteréž nalezneš v městě svém, když se do něho odebereš. To jest bohatost dobrá a radostná, jenž nemá zármutku a bázně. Nepožadujte tedy bohatství pohanův, nebo jest záškodno sluhům Božím, nýbrž vlastního bohatství hleďte, jímž byste mohli dojíti radosti. Necizoložte, aniž věcí cizích se dotýkejte aniž jich požadujte (Mt. 5, 27. 28.), nebo zlo to jest, cizích věcí žádati. Konej, co tvého jest, a spasen budeš.

Podobenství druhé.

Jako réva o jilmu opírá se, tak bohatec prospívá modlitbou chudého.

Když jsem polem se procházel, o jilmě a révě rozjímal a považoval je a jich ovoce, ukázal se mně anděl a dí mně: Co tak u sebe uvažuješ o révě a jilmě? Přemítám, dím, že sobě vespolek přesličny jsou. I vece mi: Dva stromy ty za příklad položeny jsou sluhům Božím. I pravím jemu: Rád bych, Pane, znal příklad stromů těch, o němž mluvíš. Slyš, vece; vidíš-li révu tu a jilmu tu? Vidím, řku, pane. Réva ta plodna jest, jilma však jest strom neúrodný; avšak réva ta, nepřivine-li se k jilmě, nemůže ovoce hojného vydati,[1]) ležíc na zemi, a plod, jejž vynáší, hnije, nevise na jilmě; když ale se ovije o jilmu, i za sebe i za jilmu ovoce vydává. Vidíš tedy, že jilma dává mnoho ovoce, neméně než réva, nýbrž více, ana réva přitoulejíc se k jilmě, dává ovoce hojné a dobré, na zemi ležíc ale skrovné a špatné. Podobenství to položeno sluhům Božím, chudému i bohatému. I řku: Pane, kterak to, ukaž mi. Slyš, vece. Bohatec mnoho majetku má, ale v Bohu jest chud, roznášeje se po bohatství svém, a nedrahně vyznání a modliteb koná ku Pánu, a kterou koná, ta jest chatrna a nejápna a u Boha neúčinna. Když tedy občerstvuje bohatec chudého a poskýtá mu věcí potřebných, věře, že, co činí chudému, za to u Boha odplaty dojíti může, ješto chudý bohat jest na modlitbě

[1]) Z toho, co zde se dí, odvozují nový důkaz, že ten spis učiněn byl v Italii.

a chvalách a moc velkou má modlitba jeho u Boha. I uděluje chudému všecko bez pochybování, chudý pak zásoben byv od bohatce, modlí se za něho k Bohu, díky vzdávaje za toho, jenž mu podává; onen stará se o chudého, aby se mu nic nenedostávalo v životě jeho, nebo ví, že modlitba chudého líbezna a bohata jest u Boha. Oba tedy dílo vykonávají; chudý koná modlitbu, jíž bohat jest, kterou obdržel od Pána; tu odevzdává Pánu, jenž mu ji poskytl, a bohatec podobně bohatství, jež dostal od Pána, bez pochybování poskýtá chudému. A dílo to velké jest a příjemné u Boha, že si srozuměl o bohatství svém a vynaložil na chudého z darů Páně, a vykonal řádně službu Páně. Lidem zdá se jilma ovoce nenésti, a nevědí aniž rozumějí, že když sucho nastane, jilma vláhu majíc, živí révu a réva neustálou vláhu majíc, dvojí ovoce vydává, i za sebe i za jilmu. Takto i chudí za bohaté se modlíce k Pánu, rozhojňují bohatství jejich a opět bohatci poskýtajíce chudým což jim potřebno, rozhojňují život jejich. Oba tedy přiúčastňují se skutků dobrých. Kdož to činí, nebude opuštěn od Pána a napsán bude v knize života. Šťastni tedy, kdo mají a rozumějí, že od Boha bohatnou.

Podobenství třetí.

Jako v zimě stromoví svěží od suchého, tak ve světě tom lidi dobré ode zlých nerozeznati.

Ukázal mně mnoho stromů s lupením opadlým, jenž se mi viděly suché býti; všechny zajisté sobě byly podobny. I vece: Vidíš-li stromy ty? Vidím, řku, pane, sobě podobné a suché. I odvece mně: Stromové ti jsou podobni lidem na světě tomto žijícím. I řku: Proč, pane, suchy jsou a podobny sobě? Poněvadž, dí, ani dobrých ani zlých rozeznati nelze, nýbrž sobě podobni jsou na světě tomto. Nebo svět tento jest pro spravedlivé zimou, ješto se nepoznávají, se hříšníky přebývajíce. Jako za zimy stromové veškeří, lupení sronivše, podobni jsou, aniž znáti lze, kteří jsou suši a kteří zeleni, tak i na světě tomto ani spravedliví ani hříšní nerozeznávají se, nýbrž podobni jsou všickni.

Podobenství čtvrté.

Jako v létě stromové živí od suchých ovocem a lupením zeleným se rozeznávají, tak na světě budoucím spravedliví od nespravedlivých blaženosti se rozlikují.

Ukázal mně opět mnoho stromů, z nichžto někteří lupení vyrazili, jiní suši ostali. I dí ke mně: Vidíš-li stromy ty? Odtuším: Vidím některé suché, jiné s lupením. Stromové tito, vece, jenž zeleni jsou, to jsou spravedliví, jenž budou bydleti na světě budoucím. Nebo svět budoucí jest léto pro spravedlivé, pro hříšníky ale jest zimou. Když tedy zasvitne milosrdenství Páně, tehdá se zjeví ti, kdo Bohu slouží, a všem na odiv budou. Nebo jako za léta ovoce stromu každého se zjevuje a jakým jest, ukazuje: tak i plodové spravedlivých se zjeví a ukáží se všickni, kdož květni na onom světě budou. Pohané však a hříšníci shledání budou jako stromy, jež jsi viděl suchými býti, takoví uschlí a bez ovoce na světě onom, a jako dříví suché spáleni budou, [1]) a zjeví se, že skutkové jejich byli zlí za života jejich, a ti hříšní spáleni budou pro to, že se prohřešili a ze hříchů svých nekáli se. Ale pohané spáleni budou, že nepoznali Boha Stvořitele svého. (Rom. 1, 20.) Ty tedy ovoce dobré přinášej, aby ovoce tvé poznalo se v onom létě; varuj se mnoha zaneprázdnění a nevyvineš v ničem. Nebo kdo mnohými věcmi se zaneprázdňují, namnoze vyvinují, odvlečeni bývajíce od věcí a Bohu nesloužíce. Nebo kterak může člověk, Bohu neslouže, něčeho od Boha žádati a dosahovati? Kdo zajisté Bohu slouží, žádají a dosahují žádosti své; kdo ale neslouží Pánu, ti ničeho nedosahují. Jednou-li věcí se zanáší člověk, Bohu sloužiti může, anať mysl jeho Pána se neodcizuje, nýbrž mysl čistou maje, Bohu slouží. To čině, budeš moci na světě příštím ovoce míti, ale i všickni, jenž to konají, ovoce donesou.

Podobenství páté.

O pravém postu a mzdě jeho, i o čistotě těla.

1. Postě se a sedě na hoře nějaké a Bohu díky vzdávaje za všecko, čeho mi uštědřil, vidím pastýře, an sedí vedle mne a mně praví: Cože jsi tak ráno sem přišel? Odpovídám: Poněvadž, pane,

---

[1]) v pekle ovšem. (Cf. Mt. 3, 10. 7, 19.)

stání mám. [1]) Což jest, vece, stání? I dím: Postím se. I vece: Jaký jest ten půst, jímžto se postíš? Jak jsem uvykl, dím, tak se postím. Neumíte se, vece, Bohu postiti; aniž pak jest to půst, jímž se postíte, nic neprospívajíce. [2]) Proč, pane, dím, takto mluvíš? Pravím tobě, odvece, že to není půst, jakým vy se postiti domníváte; ale já naučím tebe, který jest půst dokonalý a bohulibý. Slyš, vece. Bůh nežádá postu zbytečného takového; nebo takto se postě, neprospíváš v pravosti. Posť se raději postem pravým, tímto: Nedopouštěj se zlého v životě svém, nýbrž služ Bohu čistou myslí; zachovávej přikázaní jeho, v zákonech jeho chodě, žádná žádost zlá nevstupuj na srdce tvoje. Důvěřuj se ale Pánu, že to čině a bázeň jeho chovaje a skutku zlého všelikého se varuje, Bohu žíti budeš. To čině, vykonáš půst veliký a líbezný Pánu.

2. Slyš podobenství, jež řeknu tobě, co do postu. Někdo měl pole a mnoho služebníků a část pole svého vinicí osadil a vyvoliv služebníka, jehož měl nejvěrnějšího a nejmilejšího, povolal ho a dí jemu: Přijmi tu vinici, kterou jsem vštípil, a vykol ji, dokavad nepřijdu, aniž co jiného dělej na vinici. Ten příkaz můj zachovej a svobodným u mne budeš. I odešel pán ten toho služebníka přes pole. A když on odešel, služebník ten, péče se ujav, vykůlil vinici a vykůlení to dokonav, shledal vinici travou býti zarostlu. I rozjímal u sebe, řka: Vykonal jsem, co mně velel Pán; okopám nyní tu vinici a bude nejpěknější, skopána jsouc, a po vypletí trávy úrodu větší vydá, aniž buření udušena bude. Ihned na to vinici kopal a buřeň všelikou, jenž v ní byla, vyplel; a vinice stala se přepěknou a libokvětnou, od buřeně dusivé nezatčenou. Po nedrahně času přišed Pán statku jeho vešel do vinice. Spatřiv ji pěkně vykůlenou, okopanou a od buřeně vypletou a révy tudíž svěží, velikou radost vzal ze skutku toho sluhy. I pojav syna miláčka a dědice svého a přátely, jež ku poradě povolal, vyložil jim, co sluhovi svému učiniti velel a co vykonáno nalezl. Ti pak ihned přáli štěstí sluhovi tomu, že tak dokonalého svědectví od pána svého došel. I řekl jim napotom: Já arci jsem sluhovi tomu svobodu přislíbil, zachová-li příkaz, jejž dal jsem jemu; on pak zachoval ho, a nad to dobrého díla se podjal na vinici mé, což se velice

---

[1]) Sestupovali se druhdy křesťané k modlitbám a vesměs službám Božím, což stáním nazývali, jako na stráži stáním, ješto povolání své přirovnávali službě vojenské. Ve dny postní ve středu a v pátek a onde i v sobotu déle na službách Božích trvávali, odkud jmenem stání naznačováno i dny ony, jakož vesměs cvičení se duchovní, a obzvláště půst.

[2]) O postě lichém viz Barnabu 3.

mně líbilo. Pro skutek ten, jejž byl učinil, chci ho se synem svým učiniti spoludědicem, že poznav, co dobré, nezanedbal toho, nýbrž vykonal je. Úmysl ten páně schválil i syn, aby totiž stal se sluha spoludědicem se synem. Po nemnoha dnech ustrojil hostinu a poslal z obědu svého mnoho jidel sluhovi onomu.[1]) I vzav sluha jídla, sobě od pána poslaná, vzal, čeho mu potřebí bylo, ostatek pak spolusluhům svým rozdělil. Spolusluhové ti, dosáhnuvše jidel těch, radovali se a jali se mu přáti, aby větší milosti došel u pána pro učiněné jim dobrodiní. To všecko uslyšev Pán jeho, velikou opět radost nad skutkem jeho[2]) pojal, a svolav opět přátely a syna svého, vyložil jim, kterak sluha konal s jídly jemu poslanými. Oni tedy tím více shodli se, že služebník má spoludědicem syna býti.

3. I dím: Pane, těch podobenství tvojich neznám, aniž jim rozuměti mohu, leč mi je vyložíš. Všecko dí, vyložím tobě, a cožkoli s tebou promluvím, okáži. Zachovávej přikázaní Páně a příjemný jemu budeš, a zapíši tebe do počtu zachovatelů přikázaní Božích. Jestliže však nad přikázaní Boží co dobrého přičiníš, důstojenství sobě větší objednáš a u větší váze budeš u Pána, než bys byl býval.[3]) Zachovaje tedy příkazy Páně a stání ta přičiňuje, radovati se budeš, zachováš-li je podle velení mého. I řku jemu: Cožkoli poručíš mně, pane, vyplním; vím zajisté, že mně přítomen budeš. Budu, vece, an takové máš dobrých činů předsevzetí. Ale i všem přítomen budu, kdo totéž předsevzetí mají. Půst ten, zachováš-li spolu přikázaní Páně, velmi prospěšen jest. Tak tedy ostřežeš postu toho. Nejprvé varuj se všeliké řeči zlé a všeliké zlé žádosti, a očisti mysl svou ode vší marnosti světa toho. Zachováš-li to, bude půst tvůj pravý. Tak tedy učiníš. Vykonav, o čem shora psáno, v den postu neokusíš kromě chleba a vody, a spočítav cenu za jídlo, jehož jindy požíváš, výlohy dne toho, jež bysi byl učinil, odložíš a dáš vdově, sirotkovi aneb nuznému,[4])

---

[1]) Na důkaz lásky a příchylnosti sluhám pokrmy ze stola páně posýláno. Když ale ke stolu povoláni, tu i na svobodu propuštěni byli.

[2]) Tu ze starého přeložení se doplnilo, co v řeckém textu se vypouští.

[3]) Patrno, že Hermas tu zření má ke skutkům tak řečeným nadbytečným. Již v Starém Zákoně nebyl hned přikázán celý objem a obstih mravných požadavků Božích aniž mravnost starozákonná stojí na výši mravenství novozákonného. Pokrok tu záleží v překroku dané míry positivných příkazů.

[4]) Podobně čteme v knize Constit. Apost. I. 5, 20.: „Někdo-li pro jmeno Kristovo, pro lásku Boží, pro víru odsouzen jest, aby se potýkal se šelmami anebo v lomech pracoval, nepohrdejte jím, nýbrž posýlejte jemu, co jste vydělali prací a potem svým, aby se mu živnosti nenedostávalo. Kdo nemá, posti

a tak se ponížíš, aby z ponížení tvého,[1]) kdo z něho obdržel, duši svou nasytil, a za tebe se dála ku Pánu modlitba. Takto-li vykonáš půst svůj, jak jsem poručil tobě, bude půst ten obětí Bohu libou a (v knize života) zapsán bude. Stání takto konané dobré jest, radostné a Pánu líbezné. To zachovav blažen budeš. A kdožkoli to zachovají, blaženi budou a čeho požádají, dosáhnou od Pána.

4. Prosil jsem ho velmi, aby mně vyložil podobenství to o poli a pánu, o vinici a sluhovi, jenž vykůlil vinici a o kolech a o buřeni vypleté na vinici, o synu a přátelích, s nimiž v radu vešel. Poznal jsem zajisté podobenstvím to býti. I řekl mně: Tys velmi drzý k otazování se;[2]) neměl jsi se zhola otazovati; čeho zajisté potřebí tobě ukázati, ukáže se. I pravím jemu: Pane, cožkoli mně ukážeš, nevyložíš-li toho, nadarmo to spatřím, nevyrozuměje, což by to bylo; a nevyložíš-li mně podobenství, jež povíš mně, nadarmo slyším je. Odpověděl mně opět, řka: Kdo sluhou jest Božím a Pána v srdci chová, žádá od něho rozumu a dochází ho, a vykládá podobenství každé a známa jsou mu slova Páně, v podobenstvích pravená. Kdo ale jsou nejapni a lenivi k modlitbě, nedůvěřují se žádati od Pána, ač pak jest Pán veledobrotiv a všechněm, jenž ho prosí, bez přestání dává. Ty tedy od svatého vyslance[3]) utvrzen byv a takové dostihnuv od něho modlitby, proč, nejsa lenivým, nežádáš od Pána výkladu, aby dosáhl ho? I řku jemu: Pane, já tebe mám přítomna, a potřeba od tebe žádati a tebe tázati se. Ty zajisté mně všecko ukazuješ a se mnou mluvíš. Nebo kdybych věci ty bez tebe viděl, nebo slyšel, tedy Pána prosil bych, aby vyjádřil mi.

5. I vece mně: Pravil jsem tobě před nedrahnem, že zvědavý jsi a smělý při dotazování se po výkladu podobenství. Ale že tak setrvalým jsi (Luc. 11, 8.), vyložím tobě podobenství pole a věcí ostatních všech, abys všem je oznámil. Slyš nyní, vece, a rozuměj. Polem jest obor země. Pánem pole pak jest, jenž všecko stvořil,

---

se a jídlo uspořené onomu pošli . . . Poroučíme vám to, čeho postem ušetříte, mezi chudé rozdělovati.“ (A tak zhusta sv. Otcové káží spojovati půst s almužnou.)

[1]) Ponížením duše rozumí, jak patrno, odřeknutí se a zdrželivost.

[2]) Sr. vid. 3, 5., kdež se jemu tolikéž nezbednost vytýká.

[3]) Rozuměj onoho mládence krásného, o němž vid. II. 4. a vid. III. 10., od něhožto že vyslán jest, anděl ve spůsobě pastýře vyznává ve předmluvě ku knize II.

dokonal a moc všemu vštípil.[1]) Sluhou jest syn Boží; vinicí pak jest lid od něho vštípený; kolové jsou svatí andělé Páně, kteří opatrují lid jeho. Buřeň vypletá z vinice jsou dopustkové služebníků Božích. Pokrmové, jež mu od oběda poslal, příkazové jsou, které dal skrze Syna svého lidu svému. Přátelé pak ti, a rádcové, jsou andělové svatí, které nejprvé stvořil. Odchod pak hospodáře jest čas, jenž zbývá do příchodu jeho. Dím k němu: Pane, všecko to vznešeno jest, podivno a velikolepo; jak bych byl já toho postihnouti mohl? Žádný, buď sebe moudřejší člověk, by nevyrozuměl tomu. Ještě pak vyjádři mně, pane, oč se otáži. Ptej se, nač chceš, vece. Proč, dím, Syn Boží v podobenství tom klade se v podobě služebníka?

6. Slyš, praví, Syn Boží neklade se ve stavě služebném, nýbrž u velké vládě a moci. Kterak to? dím jemu, nerozumím tomu. Poněvadž, odvece, Bůh vinici vštípil, to jest lid stvořil a Synu svému odevzdal; Syn nad nimi anděly ustanovil, aby zachováni byli. On pak sám přemnoho pracovav a přemnoho vytrpěv, shladil hříchy naše; žádná zajisté vinice nemůže bez práce a obtíže okopána býti. Shladiv tedy hříchy národa svého, ukázal jim stezky života, vydav jim zákon, jehož dosáhl od Otce. O tom pak, že Pán stran dědictví sluhova v radu vzal syna dědice a náčelné anděly, poslyš Ducha svatého, jenž předbytoval a všeliké tvorstvo stvořil, Bůh do těla, v němž se mu zalíbilo, ubydlil.[2]) To tělo tedy, v něž uveden byl ten duch svatý, sloužilo duchu tomu, správně chodíc ve skromnotě a čistotě, aniž kdy onečistilo ducha svatého. Tělo tedy ono, jenž sličně a svatě obcovalo a s duchem spolupracovalo a spolu působilo statně ve všelikém díle a mužně chodilo s duchem svatým, přijal za spoludědice. Nebo běh těla toho líbil se Bohu,

---

[1]) Staré jedno přeložení latinské klade tu: „Synem pak jest Duch svatý.“ Tu Duchem svatým rozuměj třetí božskou osobu, neboť se výslovně od Syna Božího odlišuje. Pro nějakou temnost slov těchto spisovatel řecký jich vynechal. Temnost ta a ten napohledný a zdánlivý zmatek pomíjí, když různíme podobenství od výkladu jeho a syna v podobenství od Syna Božího podstatného. Duch svatý nesluje synem v poměru k Otci podstatném, nýbrž toliko v podobenství tom sluje pro rozdíl od ostatního stvořenstva.

[2]) Místo to v textu latinském pokažené a přítemné jiní jinak vykládali, až text řecký světla jemu přičinil. Duch svatý přebýval v Kristu plnou měrou. (Jo. 3, 34.) Tělo Kristovo počato bylo z Ducha svatého. (Mt. 1, 20. Luc. 1, 35.) Tudy slušně spolurádcem býti se klade. Sv. Augustin (Trin. 15, 18.) velí dobře hleděti, když v Písmě o Duchu sv. se mluví, bychom rozsouditi uměli, zda se slovem tím třetí osoba v božství čili účinky její znamenají.

že se nepokálelo na zemi, ducha svatého majíc u sebe. Radu bral tedy se Synem a anděly předními, aby i tomu tělu, jenž duchu svatému neúhonně sloužilo, nějakého místa ku přebývání se dostalo, aniž pak se zdálo, že mzdu služby své propadlo tělo to, jenž čistým a neúhonným shledáno bylo, v němž duch svatý přebýval. [1]) Máš výklad i toho podobenství.

7. Raduji se, dím, pane, výklad ten slyše. Nyní slyš dále, vece. Zachovávej to své tělo čisté a bez poskvrny, aby duch, jenž obývá v něm, jemu svědectví dával a ospravedlněno bylo tělo tvoje. Prohlídej také, aby nenamluvili tebe na to, že tělo to porušitelno jest, a abys nezneužíval jeho ku pokálení nějakému. Nebo tělo své zprzniv, poskrvníš i ducha svatého, a ducha svatého poskvrniv, nebudeš žíti. Jak ale, ptám se, jestliže kdo vyvinul v čem z nevědomí, dříve než uslyšel slov těch? Kterak ten spasení dojde, tělo své poskvrniv? Proti dřívějším nevědomostem, odvece, Bůh toliko lék dáti může; jeho zajisté jest moc všeliká. Avšak nyní ty ostříhej se; poněvadž Bůh všemocný jest a milosrdný, propůjčí léku pro předešlé prohřešky, budoucně-li neposkvrníš těla a ducha svého. Oba zajisté jsou druhové spolem a druh bez druha se neposkvrňuje. Oboje tedy chovej čisté, a Bohu žíti budeš.

Podobenství šesté.

O dvojím druhu rozkošníkův, o jich smrti, pádu a o trvání pokut jejich.

1. Sedě doma a oslavuje Pána za všecko, co jsem spatřil, a rozjímaje o přikázaních, jak jsou velmi dobrá, vznešená, počestná a příjemná a duši lidské spasitelná, ty věci u sebe mluvil jsem: Blažen budu, v přikázaních těch chodě, a kdokoli v nich choditi bude, blažen bude. To s sebou rozmlouvaje, patřím nenadále jej, [2]) an sedí vedle mne a to mně praví: Proč se rozpakuješ nad přikázaními mojimi, která jsem velel tobě? Dobrá jsou, nerozpakuj se zhola, nýbrž obuj se ve víru Páně a zachováš je; jáť dám tobě sílu k nim. Přikázaní ta prospěšna jsou těm, jenž pokání činiti hodlají, nebo nebudou-li v nich choditi, daremno jest postání jejich. Kdo tedy činíte pokání, odvrhněte od sebe nešlechetnost světa tohoto, jenž vás potírá. Oblecte se pak ve vši cnost a slušnost

---

To mluví proti Doketům, jenž Syna Božího od těla Kristova při smrti odlučovali.

[2]) Překlad latinský přidává: toho, jehož jsem dřív byl spatřil.

a budeť vám lze zachovati přikázaní ta, a dále nepřičíněti hříchů. V přikázaních tedy mojich choďte a Bohu žíti budete. Ty věci já pravil jsem vám. To mně dopověděv, dí: Pojďme na pole a ukáži tobě pastýře ovcí. Pojďme, dím, pane. I přišli jsme na roli, a ukázal mi tam pastýře mladého, oděného v roucha nákladná, brunátná.[1]) Pásl však ovce přemnohé, ovce pak ty jako na rozkoších byly a bujely a veselily se, semotam poskakujíce. Pastýř radost velkou měl nad stádem svým, obličej jeho byl velmi veselý, an ovce svoje obíhal.[2]) A jiné viděl jsem ovce, které bujely a kratochvílely, ale neposkakovaly.[3])

2. I dí mně: Vidíš pastýře toho? Vidím, řku, pane. I řekl mi: Anděl to jest rozkoše a lichoty; potírá on duše marnivých služebníků Božích a od pravdy je odvracuje, lichotě jim zlými pochotěmi; i zahynují, zapomínajíce na přikázaní Boha živého a chodíce v rozkošech a oblibách marných. I podvráceni bývají skrze anděla toho jiní až k smrti,[4]) jiní až k nákaze.[5]) Dím jemu: Nerozumím co to: k smrti, a co to: k nákaze. Slyš, vece. Ovce, jež jsi viděl velmi bujné a skákající, jsou ti, jenž se Boha navždy spustili a vydali se v pochotě a lichoty světa tohoto. Pro ty tedy návratu k životu skrze pokání není, ješto k ostatním nepravostem svým i to přičinili, že se jmenu Páně slovy hanlivými urouhali; lidé takoví k smrti ustanoveni jsou. Ovce ale,[6]) jež jsi viděl, any neposkakovaly, ale na jednom místě pásly se, jsou lidé ti, jenž se sice vydali v rozkoše a pochotě, však Pánu se nerouhali. Ti pravdy neodpadli, a proto jim zbývá naděje pokání, jíž mohou žíti. Nebo nákaza má poněkud čáku obnovy, smrt ale zkázou věčnou se postihuje. Opět jsem o něco popošel; i ukázal mně pastýře velikého, na pohled hrubého, oděného kozinou bílou, jenž nesl mošnu na ramenou a v ruce hůl sukovitou a tvrdou velmi a bič v ruce druhé, pohledu ale velmi posupného byl, že jsem se ho strachoval; takový byl

---

[1]) Převhodně andělovi pochotí, vnad a rozkoší oděv se dává brunátný; brunátný zajisté oděv jest drahý, skvostný, nosívaný od rozkošníků.

[2]) V řeckých zlomcích se klade ještě, co v textu řeckém a překladě latinském puštěno.

[3]) Co se v poslední větě klade o jiných těch ovcech, přijali jsme ze zlomků řeckých ve spisech Licho-athanas. zachovaných.

[4]) Na smrt ti, jenž nejen v rozkoše zlé padli, ale i víry se zhostili.

[5]) K nákaze, t. j. vyvinutím, k převrácenosti života.

[6]) Co se o těchto ovcech klade, opět jsme přijali ze starých zlomků řeckých již dotčených; text řecký nově vynešený v části té necel jest. Osnova řeči nutně doplňku toho vymáhá.

pohled jeho. Tento pastýř tedy bral od onoho pastýře mladého ovce ty, jenžto rozkoše sice provodily, avšak neposkakujíce, a vháněl je na místo příkré a trnovité, tak že se z trní a hloží vyplésti nemohly, nýbrž pasouce se, zaplétaly se do trní a hloží a velmi obolévaly, švihány od něho jsouce; tamto je zajisté poháněl, aniž jim státi a odpočinouti dopouštěje. I nevedlo se ovcem těm nikterak dobře.

3. Vida je tak bičovány a zbědovány uboléval jsem nad nimi, že velmi se trápily, aniž jim pokoje dopřáno bylo. I dím pastýři, jenž se mnou mluvil: Pane, kdož jest pastýř ten nelitostivý a trpký, jenž nijak nesmiloval se nad ovcemi těmi? Jest to, odvece mi, anděl pokuty; jest on jeden z andělů spravedlivých a postaven jest nad pokutami. Jemu odevzdáni bývají ti, jenžto Boha se spustili a sloužili pochotěm a žádostem světa toho, a on trestá je, jak každý z nich zasloužil, pokutami přísnými a rozličnými. Rád bych, dím, pane, věděl, jaké jsou ty pokuty rozličné. Slyš, vece, o pokutách a otrapách oněch rozličných. Jsou to obyčejná v životě trápení. Jiní zajisté trpí škodu, jiní nedostatek, jiní neduhy rozličné: někteří bezbydlí, jiní příkoří snášejí od nehodných a jiné mnohé potržky. Přemnozí zajisté v úmyslech vrtkavi jsouce, mnohé věci počínají, aniž se jim co daří. I stěžují sobě nemíti prospěchu ve skutcích svojich, a ješto jim na srdce nevstoupá, co zlého činili, dobývají se na Pána. Podstoupivše tedy všeliké otrapy a nehody, bývají mně odevzdáni k dobré kázni, a u víře Páně utvrzeni, a po dny ostatní života svého čistou myslí Pánu slouží. A když počnou[1]) káti se z přestupků svojich, tanou jim na mysl skutkové jejich, v nichžto sobě zle provodili, a tož dávají Bohu čest, pravíce jej soudcem býti spravedlivým a že slušně všecko zlé trpí pro skutky svoje. Ostatek ale slouží Bohu myslí čistou, a prospívají v počínání svém, obdržujíce od Pána, čeho žádají. A tedy velebí Pána, že mně odevzdáni byli, aniž jakého zla dále trpí.

4. Dím jemu: Ještě o něčem vyjádři se, pane. Čeho hledáš věděti? vece. Odpovím: Zda tak dlouho trápeni bývají ti pochotníci a rozkošníci, jak dlouho si hověli a se kochali? I odvece: Tak dlouho trápeni bývají. I dím jemu: Nedlouho tedy souží se;[2]) slušelo by zajisté, aby ti, jenž tak požívají rozkoší, že na Pána zapomínají, sedmkráte tolik trestu utrpěli. Odtuší mně: Nemudrák

---

[1]) Zde řečtí zlomkové staří opět lépe čtou než dochovaný kodex řeckého Hermy, jak viděti z latinských překladů. Tudy jsme neváhali je následovati.

[2]) Zde opět kusý jest text řecký a doceluje se z překladů.

jsi, aniž znáš moc pokuty té. I dím: Kdybych rozuměl, nežádal bych, pane, abys mi vyjádřil. Slyš tedy, vece, jakou moc má obé, i rozkoš i pokuta. Hodina rozkoše obmezuje se prostorem svým; hodina však pokuty má moc třiceti dnů. Kdo tedy dnem jedním požíval liché pochotě a rozkoše a po den trápen byl, trápení jeho vyvažuje se délkou roku celého. Tak kolik kdo dní užíval pochotí, tolik roků mučen bývá. Vidíš tedy, že přeskrovný jest čas pochoti a rozkoše světské, pokuty ale a trýzně drahný.

5. I dím jemu: Pane, nechápám dokona o času pochoti, rozkoše a pokuty: světleji mně to rozpověz. Odvece: Nemoudrost tvá stále se tebe přidrží a nechceš očistiti srdce a Bohu sloužiti. Viz, aby, když čas vyprší, nemoudrým shledán nebyl. Slyš nyní, jak chceš, abys lépe vyrozuměl. Kdo na den jeden vydá se v rozkoše a činí, čeho se mu zachce, obláčí se ve mnohou pošetilost, aniž rozumí nazejtří čeho se dopouští, nebo zapomíná čeho se dočinil včera. Po slasti a rozkoši světské zajisté není památky pro pošetilost, jenž vězí v ní. Když ale člověka trýzeň a pokuta na jeden den zajme, po rok celý trápí a souží se, nebo dlouhou památku pokuta a útrapa zůstavuje. Po celý rok tedy trápen a mučen jsa, zpomíná napotom na onu pochoť a rozkoš, a poznává, že pro ni pokutě podléhá. Každý tedy člověk, který se vydá v slasti a pochoti, takto pokutován bývá, poněvadž život maje sám se smrti podmaňuje. I dím jemu: Které jsou, pane, rozkoše škodlivé? Odvece: Každému člověkovi to rozkoší jest, čemu rád hoví. Nebo zlobivý náruživosti své hově požívá rozkoše své, a cizoložník a opilec a utrhač a lhář a lakomec a klamatel a kdokoli podobného se dopouští, neduhu svému podléhaje, rozkoš z toho béře. Rozkoše a slasti ty veškery škodlivy jsou sluhům Božím; pro ně tedy bývají trýzněni a pokutováni. Jsou však rozkoše, jenž člověku spásy dopomáhají. Nebo mnozí skutky dobré vykonávajíce, rozkoší okoušejí, unášeni jsouce slastí svou. Rozkoš ta sluhům Božím prospěšna jest a lidem takovým život zjednává; škodlivé ale rozkoše, o nichž nadzmíněno, trýzeň a trest zplozují. Kdož ale zůstávají v nich, aniž kají se, smrti se domáhají.

Podobenství sedmé.

Že kajicníci dobré ovoce pokání činiti mají.

Po několika dnech vidím jej na onom poli, na němžto jsem uzřel ony pastýře (pod. VI. 1.), a praví mně: Co hledáš? Přišel jsem, dím, prosit tebe, abys velel onomu pastýři pokutovému vy-

hostiti se z domu mého, poněvadž velice mučí mne. I vece: Potřebí tobě mučenu býti; tak zajisté poručil o tobě ten anděl skvoucí, an zkusiti chce tebe. Což jsem, pravím, tak zlého učinil, že tomu andělovi mne odevzdáno? Pozoruj, dí. Mnoho sice do sebe máš hříchů, nevšak tolik, abys měl vydán býti andělu tomu; ale dům tvůj mnohých poklesků a nepravostí se dopustil, a proto skvoucí anděl rozhořčen jsa pro skutky jejich, poručil, abys po nějaký čas mučen byl, aby také oni káli se a obmyli se ze vší žádosti světa toho. Až oni pokání učiní a očištěni budou, tehdá odstoupí od tebe anděl pokuty. I dím jemu: Pane, oni-li tak chovali se, že se rozhořčil skvoucí anděl: čeho jsem já se dočinil? Odpoví: Jinak nemohou oni příkoří trpěti, leč ty, jenž hlava celé rodiny jsi, trpíš. Nebo cokoli ty snášíš, to i jim cítiti jest; dokavad ale ty dobře se máš, onino muky žádné zakusiti nemohou. I pravím: Aj, již nyní se kají z celého srdce svého. Odvece: Vím, že se kají z celého srdce; avšak domníváš-li se, že hříchové těch, jenž činí pokání, hned shlazeni bývají? Ovšem nehned, nýbrž kdo na pokání dal se, musí zarmucovati duši svou, pokořovati se ve všem činu svém a všeliké a mnohé trýzně podnikati. A podstoupí-li vše to, co na něho připadá, tedy ovšem Pán, jenž stvořil a utvrdil věci všecky, milosrdenstvím se nad ním pohne a uštědří mu síly, a to ovšem, když on kaje se načisto ze všeho skutku nešlechetného. Tobě pak a rodině tvé nyní jest soužiti se. Leč nač bych mnoho mluvil? Trápiti se musíš, jakož poručil anděl Páně, jenž mně tebe odevzdal. Ba raději díky čiň Pánu, že hodným tebe uznati ráčil, abys napřed věda je statečně podstoupil. I dím jemu: Jen ty se mnou buď, pane, a snadno snesu všelikou trýzeň. Já, odvece, s tebou budu, ale i poprosím anděla pokuty, aby tebe mírněji trápil; avšak poněkud trápen budeš a opět budeš místu svému vrácen; toliko setrvej v pokoře ducha svého a služ Pánu s čistým srdcem, i dům tvůj i děti tvoje a choď ve přikázaních, jež přikázal jsem tobě, a tedy pokání tvé může stálé a čisté býti. Toto-li zachováš s domem svým, veškeré nepohody odstoupí od tebe; ale i ode všech lidí, kdož kráčeti budou ve přikázaních těch, všeliké příkoří odstoupí.

Podobenství osmé.

Vyvolenců a kajicníkův jsou druhové mnozí; všickni však dle míry kajicnosti a dobrých skutků svých odplatu vezmou.

1. Ukázal mně vrbu velikou, jenž kryla pole i hory, pod jejímžto stínem octli se všickni, jenž byli povoláni ve jmenu Páně. [1]) A podle vrby té stál anděl Páně přeskvoucí a vznešený, [2]) kosák veliký maje, a oklesťoval z vrby ony ratolesti, [3]) a lidu tomu, jenž se nalezal ve stínu vrby, rozdával pruty [4]) malé, asi na loket dlouhé. Když byli veškeří dostali, odložil kosák; strom pak zůstal neporušen, jako dříve jsem byl spatřil ho, čemu jsem se nemálo divil a nemálo o tom u sebe přemítal, kterak strom ten, oklestěn byv s tolika ratolestí, neporušen jest? I vece ke mně onen pastýř: Přestaň diviti se tomu, že strom, ač z tolikera haluzí byv oklestěn, ostal neporušen. Až všecko spatříš, vyjádří se tobě, kdož jest anděl onen, jenž rozdával pruty lidu. A opět jich zpátky žádal, a pořádkem, jakým je každý vzal, také k němu volán byl a pruty vracel, ježto vzav anděl Páně považoval je. Od některých zajisté obdržel suché a jako od molů provrtané; i velel lidi ty, jenž pruty takové podali, o sobě postaviti. Jiní podali pruty suché, avšak od molů nenahlodané; i ty kázal různo postaviti. Jiní podali pruty polosuché; i ti obzvláště postaveni jsou. Jiní odevzdali pruty polosuché a rozpukané; i ty různo postaveno. Jiní donesli pruty své, [5]) jichž polovina byla suchá, polovina však zelená; i ti různo postavili se. Jiní donesli pruty své, jichž dvě částky byly zelené, jedna však suchá; i ti různo postaveni. Jiní naskytli pruty, jichž částka dvojí byla suchá, třetí však zelená; i ti obzvláště staveni. Někteří podali pruty nemnoho uschlé; skrovnička zajisté část na prutech jich suchá byla, vrcholek totiž jejich, avšak rozpukány byly; ty podobně postavil různo. Jiní však měli na prutech přemálo zeleně, ostatek byla pouhá souš; i ty staveno zvláště. Jiní přibyli nesouce pruty své zelené, jak jich od anděla dostali, a část lidu největší

---

[1]) Vrba ta velká značí zákon evangelický po světě celém hlásaný.

[2]) t. j. archanděl Michael, jemuž křesťané v obranu odevzdáni. (Sr. k. 3.)

[3]) Sr. IV. Ezdr. 2, 45. a shora kn. I. vid. I. k. 3.

[4]) t. j. evangelium každému hlásáno.

[5]) Sr. k. 7. Tuto, zdá se, vypustil písař nedopatřením slova: jiní donesli pruty zelené, avšak rozštípané; toho zajisté dotýká níže v k. 5. a 7. a latinský překlad druhý je klade.

podali pruty takové, a velkou z nich pojal radost anděl onen; také ty obzvláště postaveno. Jiní donesli pruty své zelené a úponky mající, [1]) i ti postaveni různo; ty také anděl onen s velikou přijal radostí. Jiní přinesli pruty zelené, z nichž vyrostly úponky, kteréž i ovocem zarodily. Ti, jenž takové podali pruty, byli tváře veselé velmi, ale i anděl sám z nich velkou radost měl, neméně pak i onen pastýř z nich velkou radost pocítil.

2. Tedy kázal anděl Páně přinésti koruny. Přinešeny pak koruny jako z palem učiněné, a korunoval anděl muže ty, na jichž prutech našel úponky a ovoce, a velel jim jíti do věže. [2]) Ale i ty muže poslal do věže, na jichžto prutech nalezl úponky, ač bez ovoce, pečeti jim uděliv; měli zajisté totéž roucho, bílé totiž jako sníh, ti co do věže se brali. I ty propustil, kteří donesli pruty zelené, jak je byli obdrželi, uděliv jim roucha bílého a pečeti. To dokonav anděl pravil ku pastýři: [3]) Já odejdu, ty pak propusť tyto mezi zdi, jak každý z nich přebývati zasloužil, avšak dokonale pruty jich ohledej a tak je propusť; ovšem pozoruj, aby nikdo neoklamal tebe. Ale i kdyby některý tebe minul, já na oltáři zkusím jich. To k pastýři dopověděv odešel. A když anděl odešel, vece ke mně pastýř: Vezměme pruty ode všech a vsaďme je, zda které z nich mohou ožiti? I dím jemu: Pane, kterak prutové ti, jenž suši jsou, ožiti mohou? I odvece mně: Strom ten jest vrba a druh ten miluje život. [4]) Vsadí-li se tedy prutové ti a dostane-li se jim něco vláhy, velká část jich ožije. Pokusím se nyní a vodou je zaleji, a může-li některý z nich ožiti, přáti mu budu štěstí; jest-li jinak, alespoň nebudu se nedbanlivým zdáti. I velel mi povolati jich, jak z nich kdo stáli. I přišli jsou pořadem svým a oddali pruty svoje pastýřovi, kteréžto vzav on vsadil řádem svým. A všecky vsadiv, vody mnoho nalil na ně, tak že pro vodu prutové se nespatřovali. Tak ovlaživ je, dí mně: Pojďme a po několika dnech se vraťme a ohleďme pruty všecky. Ten zajisté, jenž stvořil strom ten, chce, aby žili veškeři ti, jenž pruty z něho vzali. Naději se pak, že mok přijavše a vodou ovlaženi byvše, prutové ti větším dílem ožijí.

---

[1]) Viz toho všeho výklad v kk. násl.

[2]) církve, sr. k. 3.; do věže posláni ti, jenž zákonu Božímu dostáli.

[3]) t. j. andělovi nad pokáním, jemuž odevzdáni, kteří pokání činiti měli. (Sr. k. 3.)

[4]) Vědomo, že prut z vrby uřezaný, a kde vláha, vsazený, hned se ujímá. Taktotě se hříšníkem nezarytým: ač byl zhřešil, jednak duše jeho, přičiněna byvši ku potůčkům milosti Boží, opět rozzelená se a ožije, na pokání se dadouc.

3. I dím jemu: Vyjádři mně, pane, co strom ten znamená; žasnu zajisté nad tím, že po uřezání s něho tolika haluzí neporušen jest, aniž že by ho v něčem ubylo, se spatřuje; čemu obzvláště divím se. Slyš, vece, strom ten veliký, jenž pole, hory a celou zemi okrývá, jest zákon Boží celému země oboru vydaný. Zákon ten pak jest Syn Boží hlásaný ve všech země končinách. Lidé, jenž stojí ve stíně jeho, jsou ti, jenž uslyševše hlásání uvěřili v něho. Anděl onen veliký a vznešený jest Michael, jenž panuje lidu tomu a řídí ho. On zajisté v srdce těch, jenž uvěřili, vštěpuje zákon, a ohleduje ty, jimž dal zákon, zda zachovávali ho. I vidíš pruty každého; prutové ti jsou zákon Boží. [1]) Vidíš tedy, mnohé pruty nakaženy jsou; poznáš pak všecky ty, jenž zákona Božího nezachovali, a uzříš místo jednoho každého. I pravím jemu: Proč, Pane, některé propustil do věže, jiné tobě tuto zůstavil? Ti, vece, jenž přestoupili zákon od něho vzatý, v moci mé ponecháni jsou, aby káli se; kteří ale zadost učinili zákonu a zachovali ho, pod vládou jeho jsou. Kdož jsou tedy, dím, ti, jenž šli do věže korunováni byvše? Odvece mi: Kteří s ďáblem potýkavše se přemohli jej, ti korunováni jsou. To jsou pak ti, kteří pro zachování zákona příkoří podstoupili. Ti ale, jenž odevzdali pruty zelené s úponkami bez ovoce, jsou ti, jenž sice pro zákon týž utrpěli křivdy, avšak smrti nepodstoupivše, ač zákona svatého se neodepřevše. Ti, jenž oddali pruty, jak vzali je, zelené, jsou lidé skromní a spravedliví, jenžto žili s myslí velečistou a přikázaní Boží zachovávali. Ostatek se dovíš, až ohledovati budu pruty, ježto jsem vsadil a ovlažil.

4. Po několika dnech jsme se na to místo vrátili. I posadil se pastýř na místě andělově, já pak stál jsem dle něho. I dí mně: Opásej se opasnicí a služ mně. Opásal jsem se opasnicí čistou, jenž z houně byla učiněna. Vida pak mne opásána a připravena ke službě, vece: Zavolej muže ty, jichž prutové vsazeni byli, každého pořádkem svým, jak pruty odevzdali. I odešel jsem [2]) na pole, a svolal jsem všecky, a všickni přistáli pořadem svým. I vece k nim: Každý vytáhni prut svůj a ke mně přines. Nejprvé dali, jenž měli suché a kusé; a shledav je suchými a kusými býti, kázal jim různo státi. Potom podali ti, jenž měli suché, však nekusé; někteří z nich dali pruty zelené, jiní však suché a jako molem nahlozené. Těm, jenž dali zelené, kázal o sobě státi, ty pak, jenž

---

[1]) Prutové jednotliví značí zákon Boží od jednotlivců přijatý.

[2]) Jiné čtení: vedl mne.

měli suché a kusé, dle prvních postavil. Podávali potom ti, jenž byli polosuché měli a napukalé; mnozí z nich zelené poskytli nenalomené, někteří zelené, jenž i úponky a na úponkách ovoce měli, jak onino do věže vešedší korunovanci. Jiní podali suché a nahlozené, jiní suché, ale nenahlodané. Někteří pak tak, jak dřív byly, polosuché a porozštípané. Rozkázal každému z nich obzvláště státi, jiným u své řady, jiným obzvláště.

5. Potom podávali ti, jenž měli pruty zelené, avšak napukané. Ti všickni teď odevzdali zelené [1]) a stáli o řadě své. Radost pak pojal z nich pastýř, že byly všechny proměněny a štěrbiny se sebe složily. Na to podávali ti, jenž polozelené a polosuché měli; u některých nalezeny pruty docela zelené, u jiných polosuché, u jiných suché a nahlodané, u jiných zelené i s úponkami; ti všickni propuštěni, každý do řady své. Odevzdávali potom ti, jenž dvě částky prutů svých měli zelené, a třetí suchou; mnozí z nich oddali zelené, mnozí polosuché, [2]) ostatní však suché a nahlodané; ty všechny propuštěno do řad jejich. Potom oddávali, jenž měli pruty zelené a něco málo napukalé; z nich jiní podali zelené pruty, jiní zelené s úponkami; odešli i ti do řad svojich. Odevzdali potom, jenž nejmenší část měli zelenou, ostatek suchou; prutové jejich shledáni ponejvíce zeleni a měli ratolesti a na ratolestech plody; ostatní byli docela zelení. [3]) Z prutův těch pastýř onen velikou pojal radost, že je takto byl nalezl. Odešli pak i ti do řad svojich.

6. Ohledav pruty všech, dí mně pastýř: Pravil jsem tobě, že strom ten miluje život. Vidíš, že mnoho se jich dalo na pokání a došlo spásy. Vidím, řku, pane. Abys poznal, dí, slitovnost Páně že jest velka a všeliké cti hodna, a že dal ducha těm, kteří hodni byli činiti pokání. I dím: Proč tedy všickni pokání neučinili? Odvece: Pán udělil těm pokání, o nichžto předvídal, že budou míti mysl čistou a že jemu sloužiti budou z celého srdce. [4]) Těm ale, jichžto lest a zlost spatřoval a na nichžto pozoroval, že se neupřímně k němu obrátí, těm nedal pokání, aby se jmenu jeho znova nerouhali slovy ohavnými. Pravím jemu: Nyní mně, pane, ukaž, jakové

---

[1]) neopukalé.

[2]) Vynecháno tu, co dokládá latinský překlad: jiní suché a spuchřelé.

[3]) S řeckým textem stejně čte překlad jeden latinský, an překlad druhý jiného čtení následuje.

[4]) Srovnej co praví se v podob. IX. k. 33.: vida Pán jich pokání býti dobré a čisté a že ovšem v něm setrvati mohou, velel smazati dřívější hříchy jejich. Vysvítá z toho nauka Hermova, že člověk má svobodnou vůli a že Bůh k životu ty předustanovil, o nichž předvídal, že milosti jeho schopni budou.

místo obdržel každý z těch, jenž odevzdali pruty, a kde jest sídlo jejich; aby uslyševše ti, co uvěřili a jenž obdržené pečeti neporušené nezachovali, nýbrž ji promrhali, skutky své poznali a pokání činili, a dosáhše pečeti od tebe, vzdali čest Pánu, že se nad nimi slitováním pohnul a tebe poslal, abys obnovil duchy jejich. Slyš, praví. [1]) Ti, jichžto prutové shledáni byli suší a molem ohryzlí, to jsou úskokové a zrádcové Církve, jenž mezi jinými nepravostmi svými slovy neslýchanými se na Pána potrhovali, „jmena jeho se odepřeli, kteréž vzýváno nad nimi.“ (Jac. 2, 7.) Ti tedy dokonce zahynuli Bohu. Vidíš pak, že nikdo z nich nečinil pokání, ačkoli slyšeli přikázaní moje, která jsi ty jim pronesl; takových tedy lidí dalek jest život. Ti také, jenž suché, ale nespuchřelé pruty oddali, nebyli daleko od oněch; pokrytci zajisté byli a uvodili nauky cizí, a podvrátili sluhy Boží, zvláště ty, jenž prohřešili se, nedopouštějíce jim vrátiti se ku pokání, [2]) nýbrž naukami pošetilými je zadržujíce. Ti mají naději káti se, a vidíš také mnohé činiti pokání, co jsi jim vynesl přikázaní moje, a ještě budou pokání činiti. Kdo ale neučiní pokání, ti života zbaveni budou. Ti ale, jenž činili pokání, stali se dobrými, a zeď nejprvé za sídlo jejich dána, [3]) někteří pak i do věže vstoupili. Vidíš tedy, vece, že pokání má do sebe život, v nekajicnosti ale smrt uchystána jest.

7. Slyš pak o těch, jenž odevzdali pruty polosuché a skulinaté. Jichž prutové byli jenom polosuši, to jsou pochybníci, nejsouce ani živi ani mrtvi. Ti ale, jenž oddali polosuché a skulinaté, jsou pochybní a zlolajci, nepřítomným utrhajíce, pokoje mezi sebou nikdy nemajíce, než veždy vespolek se sváříce. Ale i těm poskytlo se pokání; vidíš zajisté, že někteří z nich se kají a ještě se u nich pokání nadíti lze. Kteří však z nich činili pokání, ti budou do věže usídleni; ti pak, jenž zpozdili se v pokání, na zdích přebývati budou. Kdo ale nečinili pokání, v skutcích svých zůstávajíce, smrtí umrou. Ti ale, jenž odevzdali pruty zelené, avšak rozsedlé, jsou, jenž bývali veždy věrni a dobři, avšak mezi sebou měli poněkud závist a žárlivost pro důstojenství a přednost. Leč všickni ti nemoudří jsou a pošetilí, jenž pro přednost vespolek žárlivi jsou. Předce ale ti jinak dobří jsouce, napraví-li se, přikázaní moje uslyševše a učiní-li záhy pokání, ve věži naposled počnou přebývati, jakož i ti, jenž

---

[1]) Sr. k. 1.

[2]) Patrno, že naráží na nauku Montanistům podobnou, jenž ale i dříve Montanistů byla zavládla.

[3]) t. j. až k samé věži, t. j. církvi pronikli, ač vně jí dosavad ostávajíce.

hodné činili pokání. Vrátí-li se však někdo z nich opět k různici, odpuzen bude od věže a ztratí život svůj. Život zajisté v zachovávání příkazů Páně záleží. Na přikázaních, nikoli na přednosti záleží, aniž na jakém důstojenství. Lidé zajisté skrze trpělivost a pokoru duše docházejí života, skrze různice však a pohrdání zákonem smrti se dobírají.

8. Kteří ale na prutech svých měli polovinu suchou a polovinu zelenou, jsou ti, jenž u věci zemské pohříženi k věcem svatým se nepřivinují; a proto polovice jejich žije, polovice však mrtva jest. Mnozí z nich přikázaní má uslyševše, na pokání se dali a u věži přebývati počali; někteří však z nich dokona odpadli; jim tedy (pro zapření víry) pokání se nepropůjčuje; nebo za počínáním svým ohavně se proti Pánu prosouvali a jeho se odepřeli. Pro nepravost tedy, kterou páchali, života se zbavili. Mnozí pak z nich obuli mysl pochybnou. I ti mají pokání, a záhy-li pokání učiní, budou míti sídlo ve věži; zpozdileji-li však pokání činiti budou, na zdích budou bydleti; nebudou-li se však káti, přijdou o život svůj. Ti, kdož oddali dvě části prutů svých zelené a třetí suchou, mnohými se měrami prohřešivše Pána se odepřeli. Z nich mnozí káli se, tak počínajíce bydleti ve věži; mnozí však Boha navždy odstoupili, a ti zhola život propadli. Někteří ale v pochybenství se zabravše, různice tropili; jim ještě se návratu dostává, brzo-li se budou káti, aniž v pochotěch setrvajíce; ostanou-li však ve skutcích svých, smrti se dozískají.

9. Kteří pak oddali pruty o dvou třetinách suché a třetinou zelené, byli ovšem věřící, avšak bohati jsouce a u národů přespolných slynouce, v pýchu velikou se oblékli a vysoko sobě vedli a pravdy se spustili; aniž pak přilnuli ku spravedlivým, nýbrž pohanům obcovali, a v cestách těch obzvláště kochali se; Boha však eodstoupili a ve víře setrvali, leč skutků víry nekonajíce. Mnozí z těch káli se a sídlo jich ve věži býti počalo. Jiní ale s pohany dokonce žijíce a marnostmi svými porušení berouce, Boha na vždy se spustili, nepravostem a skutkům pohanským sloužíce. Takovíto lidé počtěni jsou ku pohanům. Jiní z těchto v malomyslnost zabřídali, nenadějíce se pro skutky svoje spásy dosíci; jiní v pochybenství zatonuvše, různice stropili. Těmto i oněm, jenž pro skutky své zmalomyslněli, obrátiti se volno; avšak pokání to musí brzo se státi, aby se jim místa ve věži dostalo. Těm ale, jenž pokání nečiní, nýbrž v rozkošech svojich setrvávají, smrt nastává.

10. Ti, jenž pruty odevzdali zelené, jejichž vrcholky ale byly suché a skulinaté, bývali povždy dobří, věrní a správní před Bo-

hem, avšak poněkud vyvinuli pro marné rozkoše a malicherné myšlenky, ježto v sobě chovali. Uslyševše slova má, z nich přemnozí pokání záhy činili a počali ubytovávati se ve věži. Někteří pak z nich v pochybnosti uvázli; jiní nad to, že pochybenstvím se klátili, také různice stropili. U těch posaváde pokání nadíti se jest, poněvadž veždy dobří byli, a nesnadně někdo z nich umře. Kteří ale oddali pruty uschlé, vyjma malé části zelené, ti uvěřili sice v Boha, avšak v nepravostech obcovali, nikdy však Boha se zhola nespustíce, nýbrž veždy přerádi jmeno Boží nosili a sluhy Boží velerádi pohostinu brávali. Uslyšíce oni o pokání, bez odkladu se káli a všeliké slušné cnosti pilni byli. Někteří však z nich smrt podstoupili, a jiní radostně příkořím se podrobovali, skutků svých pamětlivi jsouce. Ti všickni ve věži bydleti budou.

11. Dokonav výklad všech prutů, vece ke mně: Jdi a řekni všem, aby činili pokání a žíti budou, anť Pán, pohnuv se slitovností velikou, mne poslal, abych pokání zvěstoval všem, i těm, jenž pro skutky své nezaslouží spásy dojíti. Avšak Pán shovívavým jest, a pozvání své skrze Syna svého učiněné zachovati hodlá. I dím jemu: Naději se, pane, že všickni, když to uslyší, káti se budou. Myslím zajisté, že každý, poznav skutky své a bázní Boží proniknut jsa, na pokání se obrátí. I vece mně: Kdo z celého srdce očistí se ode všeliké nepravosti, o níž nadpověděno, aniž čeho přičiní ku přestupkům svým, obdrží od Pána prominutí předešlých hříchů svých, nebudou-li zhola pochybovati o přikázaních těch, a žíti budou Bohu. Kteří ale, vece, přimnoží přestoupení svých a obcovati budou v pochotěch světa tohoto, sebesamy k smrti odsoudí.[1]) Ty však kráčej v přikázaních těch a žíti budeš Bohu a kdokoli v nich choditi a je právě konati budou, Bohu budou žíti. To všecko mi ukázav, vece: ostatek tobě po nedrahně dnů ukáži.

Podobenství deváté.

Převeliká tajemství bojující a vítězící církve, jenž má vystavěna býti.

1. Když jsem byl napsal přikázaní a podobenství pastýře onoho, anděla pokání, přišel on ke mně a řekl mi: Hodlám věci, jež tobě ukázal duch[2]) v podobě církve s tebou mluvivší, tobě opět

[1]) Té věty není v řeckém textu, ale obojí překlad ji drží.

[2]) t. j. Syn Boží, jenž, jak se tu povídá, ve viděních v podobě církve tajemství svoje Hermovi objevil. Sr. vid. III., kde praví, že Pán zjevení svá skrze církev ukázal. Nyní pastýř totéž v podobenství věže ukazuje.

ukázati. Onen duch zajisté Syn Boží jest. A poněvadž byl jsi nemocen tělem, nebylo tobě dříve skrze anděla[1]) dolíčeno, než až jsi omocněl duchem a se ukřepil v síle, abys též anděla viděti mohl. Tenkrát ovšem právě a skvěle tobě od církve ukázána stavba věže, veškery věci jak od panny okázané spatřil jsi.[2]) Nyní ale od anděla spatřuješ skrze téhož ducha totižto. Máš ale ode mne všemu zevrubněji vyrozuměti; proto zajisté poslán jsem od onoho velebného anděla[3]) přebývati v domě tvém, abys všecko dokonale spatřiv, nelekal se jako dříve. I uvedl mne do Arkadie na jednu kuželovitou horu[4]) a posadiv mne na vrcholu jejím, ukázal mně pole veliké a okolo něho dvanácte hor jiné a jiné podoby.[5]) První z nich byla černá jako saze; druhá byla holá bez trávy; třetí plná trní a hloží; čtvrtá měla polosuché byliny, jichž částka vrchní byla zelená, částka blíže kořenů suchá; i byliny některé, když slunko se rozehřálo, usychaly. Hora pátá byla příkrá, avšak měla byliny zelené. Hora šestá byla plná rozsedlin již menších již větších; a na rozsedlinách těch tráva byla, nevelmi bujná, nýbrž jako vadnouti se zdála. Hora sedmá však měla byliny přemilé a celá byla úrodná: a všeliký druh dobytka i ptactva nebeského pásl se na hoře té, a čím více z ní zvířata a ptáci požívali, tím bujněji rostly byliny ty. Hora osmá byla plná zřídel, a ze zřídel těch napájel se všeliký tvor Boží. Hora devátá neměla zhola žádné vody a celá byla zapustlá, anobrž i jedovaté zmije lidem škodné chovala. Hora desátá měla převysoké stromy a byla celá ostíněná, a pod stíny dobytek ležel, hově sobě a přežívaje. Hora jedenáctá byla stromnatá, a stromové ti rozličným ovocem ozdobeni býti se viděli, že, kdo je spatřil, tomu z ovoce toho jísti se zachtělo. Hora dvanáctá byla celá bílá a měla pohled přemilostný, a sama sobě byla obzvláštní okrasou.

---

[1]) t. j. Syna Božího. Sr. co doleji se dí, kde týž anděl jmenuje se týmže duchem = Synem Božím. Jmenuje Syna Božího Duchem k nadzemské bytnosti jeho prohlídaje. U Jana (4, 24.) sluje Otec Duchem, a Pavel (II. Cor. 3, 17. 18.) vece, že Pán Duch jest, ač u obou apoštolů Syn Boží dobře se ode Ducha sv. odlišuje.

[2]) Tehdy Syn Boží v podobě věže (vid. III. 2.) a panny (vid. IV. 2.) s tebou mluvil; nyní pak ho uzříš, an sám s tebou mluví, o čemž hned.

[3]) Syna Božího. Jiní neprávě o Michaelovi archandělu to slyší.

[4]) Tak i Ezdráš (IV. Ezdr. 2, 33.) přijal příkaz od Pána na hoře Horeb. (Sr. shora vid. I. 3.)

[5]) Hory ty jsou národové, jimž evangelium hlásáno. (Sr. doleji k. 17. a násled., kdež se podrobněji o horách těch jedná.)

2. Uprostřed pole pak ukázal mně skálu bílou a velikou,[1]) jenž vynikala z pole téhož, a skála ta byla vyšší hor těch a byla čtverhranná, tak že celý obor podpírati mohla. Byla skála ta stará, měla bránu vytesanou a od nedávna se to vytesání býti vidělo. A zářila brána ta světleji než slunko,[2]) tak že jsem velice obdivoval se jasnotě její. Okolo brány té stálo dvanáctero panen,[3]) z nichž čtyry, jimž dostalo se čtvero úhlů brány, důstojnějšími se mi býti viděly. Avšak i jiné byly důstojné; stály pak ve čtyrech částkách brány a uprostřed po dvou pannách. Oděny pak byly v řízách lněných, a slušně podkasány, a ramena pravá vystíraly, jako břímě zvedajíce. Tak ustrojeny byly, a byly veselé a ochotné. To vida u sebe jsem se obdivoval, že mi věci tak vznešené a výborné spatřiti se událo. A zase divil jsem se pro panny ty, že tak něžné jsouce, stály pevně, jako by nebesa nésti měly. To když jsem na mysli přemítal, dí ke mně pastýř onen: Proč hloubáš a trudíš se a nepokoj si tvoříš? Těm věcem rozuměti nemoha, nečiň jako by byl moudrým, nýbrž pros Pána, aby schopnosti dosáhl k vyrozumění těm věcem. Co za tebou jest, toho spatřiti nemůžeš, co ale před tebou jest, to ovšem vidíš. Věci tedy, jichž nemůžeš spatřiti, pusť a nesužuj se pro ně. Panuj nad věcmi, jež vidíš, o ostatních nebuď zvědavým. Já pak vyjádřím tobě všecko, co vyjádřiti potřebí; nyní ale pozoruj věcí ostatních.

3. To když dopověděl, vzhlédnul jsem; a aj, uzřel jsem, že došlo šest mužů vznešených a velebných, sobě v obličeji podobných,[4]) jenž zástup mužů jakýsi povolali; a také ti byli muži vznešení a udatní. Šestero pak mužů oněch velelo těmto věž nějakou vystavěti nad skalou tou. Stal pak se veliký povyk skrze muže, jenž semotam okolo věže obíhali, k vystavění věže přišedše. Panny ale ty, jenžto stály podle brány, poroučely jim pospíšiti sobě s vystavěním věže. Samy pak vystíraly ruce své, jako od mužů něčeho dosáhnouti hodlajíce. Tedy kázalo oněch šestero z hloubi jakési kamení pozvédati a ke stavění věže připraviti. I vynešeno deset kamenů bílých, čtyrhranných, neotesaných. Zavolavše pak šestero oněch mužů panny tyto, poručili jim donášeti veškery kameny, jichž k vystavění věže potřeba bylo, a procházeti branou a těm podávati, jenž měli vystavěti věž. Ihned počaly panny deset ka-

---

[1]) I. Cor. 10, 4. Srovnej i doleji k. 12. výklad toho.

[2]) Prohlídati se vidí spisatel ku božství Kristovu.

[3]) Sr. k. 13. a 15. a shora vid. III. 8., kdež se to vyjadřuje.

[4]) O nich viz k. 12. a sr. vid. III. 2. a 4. k.

menů, jenž dříve byly z hloubi pozvedány, sobě nakládati a po jednom je nesly spolu. [1])

4. Jak postavily se okolo brány, takto kamení nosily ty, které se zdály zdatny býti a k úhlům kamení kladly, jiné z nich ale je na stranách pokládaly. A tak všeliké kamení nosily panny ty, a branou prokládajíce, jak jim veleno, podávaly mužům do věže. Tito pak přijímajíce vyzdívali je. Stavba věže dála se nad skalou onou velikou. Nad branou upraveno bylo desatero těch kamenů co základ celé budovy věže. Skála a brána nesla celou tu věž. Po kamenech oněch desíti pak jiných pětadvacet zvedáno z hloubi; [2]) i ty vezděny jsou při stavbě té věže jako prvnější, pannami jak ty první nošeny byvše. Po těch vynešeno jiných pětatřidcet; i ty podobně do věže byly přičiněny. Na to se zvedlo kamenů čtyrydcet, a ty všecky připojeny ke stavbě věže oné. Bylo tedy již čtvero řad při základu věže té, a přestáno zvedati kamení ze hlubiny, a odpočinuli sobě poněkud stavitelé. Opět ale kázalo šest mužů oněch zástupu onomu, aby s oněch dvanácti hor[3]) donášeli kamení ke stavění věže té. Přenášelo se tedy s hor všechněch kamení barev rozličných, lámané od oněch mužů a dávány byly nám, kteréž přijímajíce bránou odnášely je a ke stavění věže podávaly. Zazděno pak byvši kamení to rozličné, skvoucím se stalo a všelijak se v barvách pestřilo. Některé pak od mužů podáváno do stavby nestalo se skvoucím, nébrž, jak vloženo, takým se vyskytalo; nebo nebylo od panen podáváno, ani skrze bránu přenešeno. To tedy kamení bylo nesličné ke stavbě. I pozorujíc ono mužů šestero v budově to kamení nesličné, veleli je vzíti a na místě svém položiti, odkud vzato bylo. I řkou těm, jenž donášeli kamení to: Nepodávejte nám nikoli kamení ke stavbě této, nýbrž položte je podle věže, aby panny branou přenášejíce podávaly je ke stavbě; nebo nebude-li rukami panen těch přenešeno bránou tou, nemůže barev svojich proměniti; nenamáhejtež se tedy nadarmo.

5. Stavba ta dne onoho dokonána, věž ale dokonána nebyla, anať měla teprvé dobudována býti; nyní pak bylo hojemství dáno. I kázalo oněch šestero mužů, aby stavitelé odešli a poněkud odpočinuli sobě, pannám však oněm poručili, neodcházeti od věže. Vidělo se mi pak, že ty panny proto zůstaveno, aby věž ostříhaly.

---

[1]) Výklad všeho toho viz v k. 13., 14., 15. a 16. níže.

[2]) O nich viz k. 15. doleji.

[3]) Sr. shora k. 1. An již bylo kamení, jímž spravedliví před Kristem značeni, vezdíváno, velí Pán přinášeti kamení z hor, t. j. křesťany k budově té.

Když všickni oni odebrali se, dím k pastýři onomu: Proč, pane, věž nedostavěno? Nemůže, odvece, dohotovena býti, leč až Pán přijde a ohledá stavbu tu, aby kamení, jež by shledal na ní schátralé, zaměnil s jinými; po jeho vůli zajisté věž ta se staví. Rád bych, pravím, věděl, pane, co znamená stavba věže té, jakož i o skále té a o bráně té bych rád poznal, i o horách a o pannách a kamenech ze hloubi pozvedaných a neotesaných, nýbrž tak jak pozdviženi byli vezděných do stavby; a proč napřed deset kamenův v základě staveno, potom pětadvacet, nápotom pětatřidcet a na to čtyrydcet; rovně o kamení onom, jenž položeno bylo do stavby, avšak opět odstraněno a na místo svoje vráceno. O všech těch věcech, pane, upokoj duši mou a vyjádři mně všecko. I vece mně: Nebudeš-li nezbedným nalezen, všecko poznáš, a viděti budeš věci ostatní, jenžto zří k této věži, a podobenstvím všem náležitě vyrozumíš.[1]) A po několika dnech opět jsme se octnuli na témže místě, kde jsme byli dříve seděli; i pravil mně: Pojďme k věži, nebo přijde Pán její, aby ji ohledal. Přibyli jsme tedy tamto, nebylo tam však nikoho kromě panen oněch. Otázal se jich pastýř, byl-li tu Pán věže té? Odpověděli, že hned přibude, aby stavbu tu spatřoval.

6. A aj, po chvilce vidím řadu mužů přicházeti a v jich prostředku muže tak vysokého, že velikostí svou nad věž vynikal.[2]) A s ním bylo šestero mužů, jež jsem spatřil při budově rozkazovati, a veškero množství těch, jenž stavěli věž onu a nad to muži jiní přemnozí znamenití byli okolo něho.[3]) Panny pak ty, jenž ostříhaly věž tu, přiběhly, políbily ho a podle něho počaly se procházeti. On ale pilně ohledoval stavbu, tak že každého kamene se dotýkal, ano i každý jakousi holí, již držel v ruce, třikrát otloukal. Z nich kamení některé udeřeno byvši, zčernalo jako saze, jiné pak zdrsnatělo, jiné pak zeskulinatělo, jiné zkusatělo, jiné nečerným a nebílým se stalo, jiné stalo se kostrbaté a od kamení ostatního odchodné, jiné pak dostalo poskvrny. To byly odličnosti kamení toho, jenž pro stavbu nehoditi se bylo shledáno. I velel Pán je zcela z věže oddáliti[4]) a vedle ní položiti, jiné kamení donésti a na místě jejich vezdíti. I otázali se ho zedníci, ze které hory by

---

[1]) Slov posledních: a viděti budeš atd. v řeckém textu se nedostává.

[2]) Syn to Boží. (Sr. shora k. 3. a dole k. 12.)

[3]) Text řecký vypouští větu o stavitelích, ale obojí překlad latinský čte ji.

[4]) Sr. k. 13. vid. III. 5. a 6. Kamení to zavržené jsou věřící nepravostem sloužící.

hodlal, aby kamení se doneslo a na místě vyvržených přičinilo? Z hor přinášeti ale zapověděl; avšak velel přinésti s pole blízkého. Kopali zajisté pole to, a nalezli kamení skvoucí čtyrhranné a některé z nich kulaté.[1]) Co ho na poli bylo, všecko vzato a branou od oněch panen přenešeno, a které bylo čtyrhranné, to vzděláno a na místě vyvržených položeno. Co ale bylo kulaté, toho nepřičiněno ke stavbě, poněvadž tvrdé bylo a zdálo se, že by otesávání jeho dlouho trvalo, nýbrž to položeno jest okolo věže, jako by napříští mělo otesáno a do stavby přičiněno býti, jsouc velmi skvoucí.

7. To dokonav muž ten vznešený a Pán věže celé, zavolal pastýře a odevzdal mu všechno kamení, jenžto se ze stavby odvrhlo a leželo podle věže, řka jemu: Očisť dokonale kamení to a uchystej ke stavbě věže to, jenž s druhým se shodne; to však, jenž hoditi se nebude, daleko odvrhneš od věže. To velev jemu, se všemi, s nimiž přibyl k věži, opět odešel. Panny pak stály kolem věže střehouce ji. I dím k pastýři opět: Kterak může kamení to, odhozeno byvši, opět vměstnati se ve stavbu věže této? I vece: Vidíš kamení to? I řku: Vidím. A vece: Já větší díl kamení toho oteši a do stavby přičiním a shodí se s ostatním. I řku jemu: Kterak, pane, otesáno byvši může hoditi se na totéž místo? Odvece: Které menším bude shledáno, v prostřed budovy půjde; větší ale vně se položí a ono držeti bude. Dopověděv, vece: Pojďme a po dvou dnech vraťme se, a kamení to očisťme a do budovy zazděme. Všecko zajisté, co kolem věže leží, očištěno býti musí, aby snad došed náhle Pán nenalezl nečisto, co kolem věže leží, a nerozhněval se, a aby kamení to snad nepřišlo do stavby věže té, a já abych nebyl nalezen nedbalým u něho. Po dvou dnech jsme sešli se u věže a vece mně: Ohleďme kamení to všecko a vizme, které z něho hodí se k budově. I řku: Ohleďme, pane.

8. Především počali jsme ohledovati kamení černé; i shledáno bylo takovým, jak ode stavby věže se odložilo; i velel odnésti je od věže a různo položiti. Nato ohledoval kamení kostrbaté, a vzav mnohé z něho otesal a skrze panny dal vpraviti do stavby věže; panny zvedly je a v prostředku budovy je vpravily. Ostatek dal uložiti s černým, anoť i toto zčernalo. Na to ohledoval kamení skulinaté, a i z nich mnoho otesal a skrze panny ke stavbě přičiniti velel. To vně vpraveno jest, byvši dobrým shledáno; ostatek ale pro množství rozsedlin nemohlo se upraviti; proto od

---

[1]) Toho všeho výklad následuje v k. 29. a 30.

stavby věže odhozeno bylo. Potom ohledoval kamení zkusatělé; mnoho z něho bylo zčernalo, a některé až nad to bylo se rozstoupilo; to dal uložiti ke kamení odhozenému, ostatek ale velel očistiti a upraviti a tak přičiniti k budově. I ujavše je panny uprostřed budovy je vměstnaly; bylo zajisté křehčejší. Potom ohledoval kamení půl černé a půl bílé; mnoho nyní z něho černým docela shledáno; a velel i to odnésti k odhozenému. Ostatní pak všechno od panen odnešeno bylo, nebo bílým jsouc, od panen bylo vpraveno do budovy. Byvši dobrým shledáno, bylo vně vpraveno, aby udržovalo kameny vnitř uložené; nebo z těch neotesáno ničeho. Potom považoval kamení přitvrdlé a drsné; nemálo z něho odhozeno bylo, že nemohlo býti otesáno, jsouc příliš tvrdým nalezeno; ostatek ale upraveno a od panen vzato a v prostřed budovy uloženo, že bylo poněkud kruché. Napotom považoval kamení, jenž mělo poskvrny; z něho přemálo zčernalo, a to k ostatním pohozeno. Co ale pozůstalo, bílým shledáno byvši, od panen přičiněno bylo do stavby a vně položeno pro sílu svoji.

9. Přišel na to, aby ohlédl kamení bílé a kulaté, a vece mi: Co učiníme s kamením tímto? Dím jemu: Nevím, pane. Nic jsi tedy, odvece, o něm nevymyslil? Já, pane, dím, neznám řemesla toho a nejsa kameníkem nemohu věci té rozuměti. I vece: Nevidíš-li, že velmi kulat jest? Hodlal-li bych je čtverhranným učiniti, přemnoho by z něho se muselo otesati; avšak potřebí, aby něco kamení toho do budovy té věže vešlo. I dím: Potřebí-li jest, proč tedy rozpakuješ se, a nevolíš, které máš voliti, a neupravuješ pro stavbu tu? I vybral z nich větší a skvělejší, a upravil je; panny pak vzavše je, uložily na zevnějšku budovy. Ostatek odňato a položeno na poli onom, s něhož vzato bylo, avšak nezahozeno, poněvadž, vece, málo něco zbývá u věže k budování, a snad hodlá Pán kamení toto upraviti pro stavbu, ano velmi skvělé jest. I přivoláno dvanácte žen přesličných, oděných v roucho černé, neopásaných, s vyhrnutými rameny, a prostovlasých.[1]) Zdály se mně však býti ženy sedlské. I kázal pastýř jim odnášeti kamení, jenž vyvrženo bylo ze stavby, a zanášeti do hor, z nichž vzato bylo. A ženy ty s radostí braly všecko a odnášely tam, odkud vzato bylo. Když již všecko kamení se odneslo a žádného kolem věže nebylo, vece ke mně: Obejděme věž tu a vizme, zda se jí něčeho nedostává. I obešel jsem ji s ním. A vida ji pastýř přesličně vystavěnou, rozveselil se velmi; byla zajisté tak sličně vybudována,

---

[1]) Sr. kk. 13., 15. a 18. Jsou to duchové zlí, t. j. vady.

že kdo ji spatřil, rozdychtil se po budově její, anať zdála se jako z kamene jednoho vystavěna býti, aniž kde ukazovala se vazba, nýbrž ze skály jedné zdála se utesána a viděla se mi býti jednokamem.

10. A já obcházeje s ním, vida takovéto věci sličné, jsem se radoval. I vece mně: Dones vápna a kaménků, abych vyplnil mezery kamenův, jenž z budovy byly vyňaty a uloženy; nebo všecko, co jest kolem věže, urovnati se musí. A učinil jsem, jak velel mi, a donesl jsem k němu. I vece mně: Pomáhej mně a brzo dílo to se vykoná. Vyplnil tedy mezery kamenů do stavby vzatých, a dal umésti a očistiti místo to kolem věže. Tedy panny ty, vzavše pometla, zametly dokona, sebraly smetí a polily vodou, a místo to stalo se přelibým a věže okrasou. I vece mně: Všecko čisto jest; když přijde Pán ohledat věže té, nenajde, proč by nás haněl. Dopověděv, odcházel. Já však mošnu jeho ujav, prosil jsem ho pro Pána, aby mně všecko, co mi ukázal, vyjádřil. Vece mi: Mám malé zaměstnání, avšak všecko vyložím tobě; čekej mne zde, až dojdu. I dím jemu: Pane, co tuto sám dělati mám? Odtušil: Nejsi sám, nebo s tebou jsou veškery panny. I dím: Odevzdej mne tedy jim. I zavolal je pastýř a dí jim: Odevzdávám tohoto vám, dokud nepřijdu. I odešel. Ostal jsem tedy s pannami těmi. Ony pak byly veselé a přívětivé ke mně, obzvláště ale čtyry z nich důstojnější.

11. Řekly mně potom ty panny: Dnes pastýř sem nepřijde. I dím: Co tedy činiti mám? Odpověděly: Čekej do večera, snad přijde a bude s tebou mluviti; nepřijde-li, s námi pobudeš, až přijde. Pravím jim: Počkám na něho do večera; nepřijde-li, domů půjdu a zítra vrátím se. Odpověděly mně: Nám jsi svěřen, nemůžeš od nás odejíti. I dím: Kde mám ostávati? Odtušily: U nás co bratr, nikoli co manžel, spáti budeš; nebo jsi bratr náš a my s tebou ovšem bydleti hodláme, anyť tebe přerády máme. Já ale styděl jsem se ostati s nimi. Ta však, jenž z nich nejpřednější[1]) býti se zdála, objavši mne, počala mne líbati. Ostatní pak vidouce mne objata od oné, tolikéž počaly mne co bratra líbati, okolo věže mě provoditi a se mnou hráti. A já jako omladnul jsem a počal jsem i sám s nimi pohrávati. Některé z nich žalmy zpívaly, jiné plesy provodily. Já pak jsem radostně s nimi mlčky kolem věže pocházel, a vesel jsem byl s nimi. Když pak se přivečeřilo, náhle jsem se domů strojil; ony ale mne zdržely a nedaly mně odejíti. Ostal

[1]) t. j. víra. (Sr. k. 15.)

jsem tedy s nimi za onu noc podle věže. I rozestlaly sukně své lněné na zem, uložily mne uprostřed, ony pak samy toliko modlily se. Ale i já s nimi jsem bez ustání modlil se, neméně než ony. A ony vidouce, an se takto modlím, velkou radost měly, a pobyl jsem s nimi až do dne příštího do hodiny druhé. I přišel potom pastýř a řekl k pannám: Neublížily jste jemu? A řekly jemu: Samého jeho se otaž. I dím jemu: Pane, velkou jsem pojat radostí, že jsem u nich zůstal. I řekl mně: Co jsi večeřel? Odpověděl jsem: Pane, po celou noc jsem slov Božích požíval. Přívětivě-li přijaly tebe, ptal se. Přívětivě, dím já. Nyní, vece, co slyšeti chceš napřed? I pravím: Jakož jsi, pane, mi zprvu okázal, prosím, abys, jak se tebe tázati budu, tak mně vykládal. Jak chceš, vece, tak tobě budu vykládati aniž čeho před tebou utajím.

12. Především mně, pane, vyjádři, co znamená skála a brána? Slyš, dí. Skála ta a brána ta jest Syn Boží. [1]) Proč, dím, skála je stará, brána však nová? Slyš, nemudrče, dí, a rozuměj. Syn Boží, vece, starší jest všeho tvoru, tak že v radě byl Otci svému při stvoření světa; proto i stár jest. Brána však proč jest nová? Proto jest nová, vece, že na skonání za dnů posledních se ukáže, [2]) aby ti, jenž dojdou spasení, skrze ni vešli do království Božího. Viděl-liž jsi, vece, že kamení jedno branou vešlo do stavby věže, jiné ale, jenž branou donešeno nebylo, opět zavrženo bylo? Pravím: Viděl jsem, pane. Tak, vece, nikdo nevejde do království Božího, kromě kdo přijme jmeno Syna Božího. Nebo chtěje do města nějakého vejíti, jenž odevšad jest obklíčeno zdí a jednu toliko bránu má, můžeš-li jinudy vejíti do města toho leč branou, kterou má? Kterak by, dím, pane, jinak se díti mohlo? Jak tedy, odvece, do města toho vejíti se nemůže leda skrze bránu jeho, tak i do království Božího nelze člověku jinak vejíti, leda skrze jmeno Syna jeho, jenž jemu přemilý jest. A dále pravil: Viděl jsi zástup těch, jenžto stavěli věž tu? Viděl, pane, dím. I vece: Ti všickni jsou andělé důstojenstvím velební; jimi jako zdí obklíčen jest Pán. Brána pak jest Syn Boží, anť sám jest přístup k Bohu; [3]) jinak

---

[1]) I v Písmě sv. zove se skalou a dveřmi. (I. Cor. 10, 4. Jo. 10, 7. 9.)

[2]) Řecký text klade takto: jelikož v plnosti času v posledních dnech se zjevil; čte totiž apparuit místo apparebit. φανερὸς ἐγένετο. Ale obojí překlad má futurum. Čtení ono se k druhému příští Páně odnáší, toto ale ku příští Páně prvnímu.

[3]) Podobně sám Pán o sobě mluví. (Jo. 10, 9. 14, 6.)

tedy žádnému není lze Boha dojíti, leč skrze Syna jeho. Viděl jsi, vece dále, oněch šestero mužů a v jich středu muže onoho převznešeného a velikého, jenžto se kolem věže procházel a kamení z budovy zavrhoval? Viděl, pane. Převznešenec onen, vece, jest Syn Boží, a šestero oněch jsou andělé důstojenstvím výteční, po pravici i po levici jeho obstoupající. Z těchto převznešených andělů žádný bez něho nedochází k Bohu. A vece opět: Kdo tedy jmena jeho nepřijme, nevejde do království Božího.

13. I dím: Co znamená věž ta? To, dí, [1]) církev jest. A kdo jsou panny ty? To jsou, odpovídá, svatí duchové;[2]) nemůže zajisté člověk jinak dojíti království Božího, leč tyto jej oblekou rouchem svým.[3]) Nebo nic neprospěje tobě vzíti jmeno Syna Božího, nevezmeš-li spolu od nich roucha jejich. Panny ty zajisté jsou mocnosti Syna Božího. Tak nadarmo nese člověk jmeno jeho, nenese-li spolu i mocnosti jeho. I dí mně: Viděl-li jsi kamení to, jenž bylo zavrženo? Ti ovšem nesli jmeno, avšak roucha panen neoblekli. I dím: Co jest roucho jejich? Jmena jejich, odvece, to roucho jejich jest. Kdo tedy jmeno Syna Božího nosí (Ap. 3, 12. 14, 1.), i jejich jmena musí nositi, poněvadž i Syn Boží jmena jich nosí. Kamení, jež jsi viděl ostávati v budově, jenžto bylo rukami panen těch přenešeno, to jsou ti, jenž mocí panen těch oblečeni jsou. Proto vidíš, že věž se skálou jednokamem se stala.[4]) Takto i ti, jenž v Boha uvěřili skrze Syna jeho a oblekli duchy ty,[5]) budou jeden duch, jedno tělo a jedna bude barva oděvu jejich. Tito, kteří nesli jmena panen, mají obydlí ve věži. I dím: Proč, pane, zavrženo kamení, jenž nevhodným nalezeno, ješto předce bylo branou přenešeno a skrze ruce panen těchto ku stavbě té věže podáno?[6]) Poněvadž, vece, snahu máš velkou, všecko pilně postíhati, slyš o kamení, jenž zavrženo bylo. Ti všickni jmeno Syna Božího přijali a přijali také mocnost těchto panen. Duchy ty přijavše, dokonalí byli, a počtěni ke sluhům Božím a jedno byli tělo a oděv jeden, nebo jeden smysl měli a spra-

---

[1]) Podobně se vykládají podobenství. (IV. Ezdr. 2, 44. násl. Sr. shora vid. I. k. 3.)

[2]) t. j. darové Ducha svatého čili cnosti křesťanské. (Srov. doleji k. 15. a vid. III. 8.)

[3]) Sr. Mt. 22, 11. o rouchu svatebním. Pavel v Krista obléci se velí. (Rom. 13, 14.)

[4]) Patrně mluví o jednotě církve.

[5]) cnosti křesťanské.

[6]) Sr. shora k. 6. a vid. III. 5.

vedlnost provozovali. Ale uviděvše ony ženy, [1]) jež jsi spatřil v oděv černý oblečené s rozhrnutými rameny a vlasy prostými, rozdychtili se po ženách těch pro sličnost jejich, a oblečeni byli v mocnost jejich, [2]) oděv panen oněch odhodivše. Ti tedy odvrženi jsou od domu Božího a odevzdáni ženám oněm. Ti ale, jenžto se neporušili krásou jejich, ostali v domě Božím. To máš, vece, výklad kamení zavrženého.

14. I dím: Kdyby z takových lidí káli se někteří, zhostili se žádosti po ženách těch a obrátivše se přivinuli se k pannám, v jich mocnost se oblekouce a v jich skutcích chodíce, nevejdou-li do domu Božího? [3]) Vejdou, vece, odhodí-li všeliké skutky žen oněch, a přijmou-li mocnost panen těch a budou-li kráčeti ve skutcích jejich. A proto přestávka učiněna v budování, aby, kdyby se káli, vpraveni byli do budovy té věže; kdyby se však nekáli, jiní na jich místo vezděni byli, onino pak dokona se zavrhnuli. Za to všecko jsem díky vzdával Pánu, že ke všem, u nichžto se vzývá jmeno jeho, hnuv se milosrdenstvím, poslal anděla pokání k nám, jenžto jsme se proti němu prohřešili, a že obnovil ducha našeho, kteří jsme již zhynuli a naděje života neměli, a osvěžil život náš. I řekl jsem: Nyní, pane, vyjádři mně, proč věž ta nestaví se na zemi, nýbrž na skále a na bráně? Nevědou, odvece, a nedoukem ještě jsa, se tážeš. I dím: Pane, já musím tebe na všecko se tázati, ničemu zhola nerozuměje; odpovědi tvé všecky jsou veliké a vznešené a lidem nevystihlé. Slyš, vece. Jmeno Syna Božího velké jest a nesmírné, a všechen obor světa jím se udržuje. (Hebr. 1, 3.) Udržuje-li se, dím, všeliký tvor Boží skrze Syna jeho, myslíš-li, že by neudržoval i těch, jenž od něho pozváni byvše, i jmeno jeho nesou i v přikázaních jeho chodí? Nevidíš-li, odvece, že udržuje ty, jenž celým srdcem jmeno jeho nesou? On tedy sám jest jich základ a rád je nese, ješto se neodepřeli jmena jeho, nýbrž s radostí je nesou. [4])

15. I dím: Prones mi jmena těch panen a oněch žen v černo oblečených. Slyš, vece: jmena[5]) panen mocnějších, jimž se dostali úhlové brány, jsou tato: první sluje víra, druhá zdrželivost, třetí síla, čtvrtá trpělivost. Ostatní, jenž pod nimi stojí, takto se na-

---

[1]) O nich k. 9. a doleji k. 15.
[2]) oddali se jim ve službu.
[3]) Sr. vid. III. 7.
[4]) Posledních čtyr slov vynechává text řecký.
[5]) Sr. vid. III. 8.

zývají: sprostnost, nevina, čistota, radostnost, pravda, rozum, svornost, láska. Kdo nesou jmena ta a jmeno Syna Božího, mohou dojíti království Božího. Slyš nyní jména žen v oděv černý oblečených. Z nich čtyry mocnější jsou; první z nich jest zpronevěřilost, druhá nemírnost, třetí nevěra, čtvrtá rozkošivost. [1]) Ostatní takto jmenují se: zármutek, zloba, pochoť, hněvivost, lež, pošetilost, pýcha, nenávist. Sluha Boží s těmito duchy se vodě, zahlídne sice království Božího, avšak nevejde v ně. Ale kdo jsou, pane, kamenové ti, jenžto ze hlubiny ke stavbě upraveni byli? [2]) Jich desatero, dí, jenž v základě položeni, jsou věk první, následujících pět a dvacet jsou věk druhý mužů spravedlivých. [3]) Oněch pak třidcatero patero, to jsou proroci a sluhové Boží. Oněch pak čtyrydcet, to jsou apoštolé a učitelé kázaní Syna Božího. I řku: Proč panny ty také tyto kameny ke stavbě věže podávaly, branou je přenášejíce? Odtuší: První tito nesli duchy ony, a zhola od sebe neodstupovali, aniž duchové ti od lidí, ani lidé od duchů, nýbrž zůstali duchové ti s nimi až do dne odpočinku; nebo nemajíce onino duchů těch, nebyli by se hodili k budově této věže.

16. I pravím: Opět, pane, mně vyjádři. Co chceš, vece. Proč, dím, kamení to ze hloubi se zvedlo [4]) a vloženo bylo v budovu té věže, ješto již dávno bylo neslo duchy spravedlivé? [5]) Museli oni, vece, skrze vodu se zvednouti, aby obživli. Nemohli zajisté jinak dostihnouti království Božího, leda složivše smrtelnost života předešlého, obdrželi tedy také tito zesnulci pečet Syna Božího, [6]) aby vešli do království Božího. Člověk zajisté, dříve než dosáhne jména Syna Božího, smrti podpadá; pečeť ale tu přijav, smrti zbývá a života dobývá. Pečeť ta jest voda; do vody sestoupají lidé mrtví a vystoupají živi. I těm tedy kázána pečeť ta, a užili jsou jí, aby vešli do království Božího. I dím: Proč tedy, pane, i oněch čtyrydcatero kamenů s oněmi vystoupilo z hloubi,

---

[1]) Tak obojí překlad latinský; řecký text klade na posledním místě ἀπάτη v týž smysl, ke svůdnosti rozkoší prohlédaje.

[2]) Viz shora k. 3.

[3]) Z k. 16. vidno, že řeč jest o spravedlivých Zákona Starého, a tedy ze slov těch odvětováno býti nemůže, že Hermas žil v II. století.

[4]) Kamení desatero, pět a dvacatero, pět a třidcatero vynešené jsou mužové svatí prvního a druhého věku, proroci a apoštolé, jak shora praveno.

[5]) Smysl: Proč spravedlivci Zákona Starého církvi nové se přivtělují, ješto již před příštím Kristovým jako spravedliví umřeli.

[6]) t. j. pokřtěni byli.

pečeť onu již majíce? I vece: Poněvadž apoštolé a učitelé, jenž hlásali jmeno Syna Božího a majíce víru a mocnost jeho umřeli, zvěstovali těm, jenž dříve byli sešli, a jim pečeť onu dali. Sestoupili tedy s nimi do vody a opět vystoupili. Ale ti živi sestoupili a živi opět vystoupili jsou, onino však, jenž dříve byli zesnuli, co mrtví sestoupili a co živí jsou vystoupili. Onino tedy skrze ně oživeni byli a poznali jméno Syna Božího; proto i s nimi vystoupili a spolu s nimi vpraveni byli do budovy té věže; aniž otesáni, nýbrž celí vezděni byli, jelikož zesnuli v spravedlnosti a u vší čistotě, toliko pečeti té nemajíce. Toť výklad věcí těch.[1])

17. I dím: Nyní, pane, opět mně i o horách oněch vyjádři, proč rozličny jsou a jinou i jinou tvárnost mají. Slyš, vece. Dvanáctero hor, jež vidíš, jest dvanáctero pokolení, jenž obývá celý obor.[2]) Hlásán pak byl mezi nimi Syn Boží skrze apoštoly. Ale proč rozličny jsou a jiná jinou má podobu, mně vysvětli! Slyš, vece; dvanáctero pokolení, jenž obývají celou zemi, jest dvanáctero národů, rozličny jsou myslí a rozumem a jakož jsi viděl hory rozdílné, tak jsou i národové ti rozdílni rozumem a myslí. O skutcích každé hory také vyučím tebe. Dříve, pravím, pane, vyjádři mně, kterak, ješto hory ty tak rozmanity jsou, shodili se kamenové jich ke stavbě té věže a jednu barvu přijali a neméně se skvějí, než kamení ze hloubi povznešené? Poněvadž, vece, veškeři národové, jenž jsou pod nebem, slyšeli a uvěřili a jedním jmenem Syna Božího nazváni jsou. Přijavše pečeť jeho, přijali všickni touž moudrost a týž smysl, a jedna všem jim byla víra a láska jedna, a ducha panen těch se jmenem jeho nesli. Proto stavba věže té jednobarevnou býti se ukázala a zaskvěla se září až sluneční. Když ale všickni se v je-

---

[1]) Patrně Hermas tuto učí, že apoštolé po smrti své patriarchům, prorokům a jiným spravedlivým starozákonním křest a víru kázali a je pokřtili. Prohlídal ke slovům svatého Petra (I. Petr. 3, 19.), kde o Pánu dí, že v podsvětí byl kázal. Kterak se to díti mohlo, jakým totiž křtem, o tom se Hermas blíže nevyjadřuje. To však jisto, že křtem rozumí dobra v té svátosti udělovaná. Patriarchové, proroci a jiní lidé svatí před Kristem zesnulí k dojití Božího království potřebovali jen křtu či pečeti Syna Božího, t. j. milostí křtem udělovaných. Praví tudíž, že jim apoštolé a evangeličtí učitelé kázali po smrti a s nimi do vody sestoupili a z vody vystoupili. Sestoupili ovšem, jak Filip (Act. 8, 38.) s Ethiopem sestoupil do vody. Rozdíl činí ale, že apoštolé jakožto již pokřtění živi sestoupili a vystoupili, ješto světci Starého Zákona pokřtěni nebyvše, mrtvi sestoupili a živi vystoupili.

[2]) Národové země tuto podle obdoby dvanáctera pokolení israelského se počítají. Všeobecnou tuto klade církev.

dno sešli a v jedno tělo býti počali, někteří z nich poskvrnili se, a vyvrženi byli z pokolení spravedlivých a opět vrátili se ku předešlému stavu svému, ano i horšími, nežli byli dříve, se stali.

18. Kterak, pane, horšími, ješto poznali Krista? I vece: Toho, kdo neznaje Boha zle žije, očekává pokuta nešlechetnosti jeho. Ale kdo poznal Pána, nemá již zle činiti, nýbrž dobru sloužiti. Jestliže tedy ten, jenž měl dobra následovati, nakládá nešlechetnosti, nezdá-liž se více hřešiti, než ten, jenž neznaje Boha, vyvinul? Proto tito, jenž neznajíce Boha, zlé páchají, smrti podpadají; ale ti, jenž poznali Pána a skutky jeho divné viděli, nešlechetně-li žijí, dvakrát více pokutováni budou a na věky zahynou. Takto tedy církev Boží očištěna bude. Jakož jsi tedy spatřil, že kamení nehodným shledané vyhozeno bylo z věže [1]) a odevzdáno zloduchům [2]), a jako viděl jsi tak býti očištěnu věž, že se zdála z jednoho kamene celá býti: takto i církev Boží, když bude očištěna po vyloučení z ní lidí zlých, pokrytců, rouhatelů a pochybníků a všech, jenž v ní nešlechetně se chovali, a po vyvržení všeho druhu hříchů, bude jedno jeho tělo, jedna mysl, jeden smysl, jedna víra a jedna láska. A tehdy bude plésati a radovati se Syn Boží přijma národ čisté vůle. I řekl jsem: Pane, všecko to jest velebné a vznešené. Nyní mně vylož působení a moc každé hory, aby každá duše v Boha doufající, uslyševši to, ctila veliké, podivné a svaté jmeno jeho. Slyš, vece, o rozmanitosti hor těch, to jest dvanáctera národů.

19. Nejprvé o hoře černé; to jsou ti, jenž uvěřili, avšak odpadli jsou, Pánu se rouhají a sluhy Páně zrazují. Jim se předkládá smrt, a nikoli pokání, a proto jsou černi, nebo jest to pokolení nešlechetné. [3]) Hora druhá, lysá; to jsou, jenž uvěřili, avšak jsou pokrytci a zloučitelé, a ti jsou nejblíže předešlých, nemajíce do sebe ovoce spravedlnosti. Nebo jako hora jejich jest neplodná, takto i lidé takoví mají jmeno sice, ale víry jsou prázni, aniž jest v nich jakého plodu pravdy. Těm však se propůjčuje pokání, záhy-li se k němu mají; váhají-li, budou smrti prvnějších účastni. Proč, Pane, dím, těmto se dává přístup k pokání, ne však prvnějším? Nebo bez mála stejné jsou přestupky jejich. Proto, odvece, uděluje se těmto pokání, že se Pánu nerouhali, aniž zrádci sluhů Božích se stali, nýbrž pro jakousi lakomost lidi klamali,

---

[1]) Viz k. 6.

[2]) Viz k. 9. a k. 15.

[3]) Sr. podob. VIII. 6.

učíce dle žádosti hříšníků. Proto nějakou pokutu za to podstoupí; avšak se jim pokání uštědřuje, poněvadž nebyli rouhatelé a zrádci.

20. Co do třetí hory, jenž má trní a hloží: to jsou, jenž uvěřili, někteří z nich bohatci, jiní neprázněmi přemnohými zanešení; hloží zajisté jsou bohatci (Mt. 13, 22.), trní však značí ty, jenž zapleteni jsou v neprázdně mnohé. Ti tedy, jenž zapleteni jsou ve přemnohé a rozličné neprázně, nepřivinují se k sluhům Božím, nýbrž obluzováni bývají od neprázdní, jimi udušeni jsouce. I bohatcové s tíží se propůjčují k obcování sluhů Božích, bojíce se, aby od nich z něčeho nebyli obviňováni; ti tedy s tíží vejdou do království Božího.[1]) Nebo jako bosýma nohama zle chodí se po trní, tak i těmto lidem těžko vejíti do království Božího. Avšak těm všem popřáno jest pokání, záhy-li se na ně dají, aby, ješto dobrých skutků za dnů předešlých nekonali, během v ty dny dobrého něco vykonávali a Bohu žili. Nebo oni na pokání se davše, budou-li provozovati skutky dobré, žíti budou Bohu; ostanou-li ale v přestupcích svých, vydáni budou ženám oněm, jenžto jim život odejmou.

21. Co do hory čtvrté, jenž hojnost bylin chovala, jejichž čátska vrchní byla zelená, u kořenů však suchá, některé pak z nich slunkem usychaly: takoví jsou někteří sice dvojmyslníci,[2]) ač byli uvěřili, a někteří jiní, jenž Pána na rtech, ne však v srdci nesou. Proto suché jsou kořeny jejich a síly nemají; jejich toliko slova žijí, skutkové ale jich jsou mrtvi. Ti tedy nejsou ani živi ani mrtvi. A jsou podobni; nejsou zajisté ani zeleni ani suši, totiž ani živi ani mrtvi. Nebo jako byliny jejich uschly, slunko spatřivše, tak i dvojmyslníci, hned jak slyšeli o pronásledováních, jich se bojíce, modlám sloužili, hanbíce se nésti jmeno Pána svého. Tacíto lidé nejsou ani živi ani mrtvi; avšak ožiti mohou, dají-li se brzy na pokání; nedají-li se, odevzdáni budou ženám oněm, jenž o život připraví je.

22. Co do hory páté, příkré, jenž však zelené trávy měla, to jsou, jenž uvěřili a věří, avšak s tíží se učí, lidé odvážní a sobělibí, jenž chtějí, aby se zdálo, že všecko vědí, ač nic nevědouce. Pro takovou jejich opovážlivost odstoupil od nich rozum a vešla v ně pošetilá nemoudrost. Chválí se jakoby velemoudří, a jsouce pošetilí, chtějí za učitele jmíni býti. Pro tu vysokomyslnost, ješto se

---

[1]) Sr. o nich vid. III. 6. a podob. VIII. 8. 9.

[2]) Sr. o nich podob. VIII. 7.

vynášejí, z nich mnozí zmařeni jsou. Nebo velké zajisté ďábelství[1]) jest drzost a marná v sebe důvěra. Z nich tedy mnozí jsou zavrženi. Jiní ale blud svůj uznavše, dali se na pokání a podrobili se těm, jenž rozumní jsou. Avšak i ostatním těm podobným propůjčuje se pokání; nebo nebyli zlí, nýbrž raději pošetilí a nemoudří. Ti tedy, budou-li se káti, Bohu budou žíti; sic jinak budou přebývati se ženami těmi, jenž zlost svou na nich provodí.

23. Hora šestá měla rozsedliny větší a menší a v rozsedlinách byliny uvadlé. To jsou, jenž uvěřili. [2]) A ti, v nichž skuliny menší byly, jsou ti, jenž mají hádky mezi sebou, a pro vády svoje u víře umdlévají; ale mnozí z nich dali se na pokání a ostatní dají se, uslyšíce přikázaní moje; nepatrné zajisté jsou různice jejich a záhy se k pokání přivinou. Ti však, jenž velké mají rozstoupilosti, ti jsou neústupni v pomluvách, pamatují na urážky a zlobu mezi sebou provodí. Ty tedy odhozeno od věže a od budovy její zavrženo; tacíto lidé s tíží budou žíti. Bůh a Pán náš, jenž panuje všem věcem a moc má nade všelikým tvorem, nechce zpomínati na ublížení těm, jenžto se ze hříchů vyznávají, nýbrž smířen bývá. Člověk pak mdlým jsa a hříchův plným, na člověka neustále se hněvá (Eccl. 28, 3.), jako by jej spasiti mohl aneb zahubiti. (Jak. 4, 12.) Já pak anděl pokání vám pravím: Kdo takové předsevzetí máte, svlecte je a kajte se; a Pán uléčí dřívější hříchy vaše, očistíte-li se ode ďábelství toho; sic jinak ke smrti jemu odevzdáni budete.

24. Na hoře sedmé byla tráva zelená a bujná, a celá hora byla ourodná, a všickni druhové dobytka a ptactva brali píci z bylin hory té, a čím více býlí toho trháno, tím bujněji prorostalo.[3]) To jsou ti, jenž uvěřili, sprostní a pořád dobří a nemající různic vespolek, nýbrž radující se ustavičně nad sluhami Božími, oblečení v ducha panen těch, ochotní všem lidem k milosrdenství, a z prací svých všem lidem rádi uštědřující bez vytýkání a rozpakování se. Vida Pán sprostnost jich a jich mysl dětenčí, rozmohl je v pracích rukou jejich, a dal jim milost ve všem počinku jejich. Já pak anděl pokaní pravím vám: Kdož takovými jste, zůstaňte takovými, aby símě vaše na věky nebylo podvráceno. Pán zajisté zkusil vás a napsal vás do počtu našeho, a všeliké símě vaše přebývati bude se Synem Božím; z ducha jeho jste zajisté přijali.

---

[1]) Hřích. (Sr. přik. II.)
[2]) Sr. o nich podob. VIII. 7. a vid. III. 6.
[3]) Sr. podob. VIII. 3.

25. Co do hory osmé, na níž bylo přemnoho pramenů, jimiž se ovlažoval všeliký druh tvorů Božích; to jsou, kteří uvěřili, apoštolé a učitelé, kteří kázali po celém světě a čistě a upřímně učili, aniž v čem se vydali v žádosti zlé, nýbrž ustavičně chodili v šlechetnosti a pravdě, jak i obdrželi ducha svatého. Ti tedy obcování mají mezi anděly.

26. Hora devátá, zpustlá, majíc hady a zvířata člověkům záhubná: to jsou, jenž uvěřili, ale i poskvrny do sebe mají. Jsou to služebníci službu nedobře zastávající, vdovy a sirotky ze statků olupující a tím, čeho se jim dostalo, sobě, a nikoli jiným sloužící. Ti, ostanou-li v pochoti té, smrti propadli, aniž jest naděje života v nich; obrátí-li se však a budou-li vykonávati čistě službu svou, mohou žíti. Které však drsným shledáno, jsou ti, jenž odepřeli se jména Páně, [1]) aniž k Pánu se navrátili, zesurověvše a zdivočevše, aniž se připojili ke sluhům Božím, nýbrž osamujíce se, životem se pominuli. Nebo jako vinný kmen opuštěný u plotu, jemužto se nedostává obdělání, hyne, buření se udušuje a časem svým planým se stává, přestávaje býti užitečným pánu svému: tak i lidé takovíto, zoufajíce sobě, zdivočeli a Pánu svému neprospěšnými se stali. Těm tedy uděluje se pokání, kdo shledáni budou, že Pána ze srdce neodepřeli se; [2]) kdo však, že ze srdce Pána zapřel, nalezen bude, zdali ten dojíti života může, nevím. Proto pravím, aby za dnů těch, kdo zapřel, na pokání se obrátil; nebo nelze, aby, kdo nyní Pána se odpírá, [3]) nápotom spasení mohl dojíti; ale těm podobá se podáváno býti pokání, jenž druhdy [4]) byli zapřeli Pána. Pospěš tedy sobě kdo pokání činit hodlá, než bude věž dostavena; sic jinak od žen oněch vlečen bude k smrti. Kusé pak kamení, [5]) to jsou klamači a lájcové; a hadové na hoře té deváté, to oni jsou mezi sebou pomíšení, jsou jeden proti druhému vymýšlející. Nebo jako hadové skrze jed lidem jsou záhubni: tak i slova lidí takových nakazují lidí a zahubují je. Jsou tedy kusí u víře své pro skutky života svého, v němž trvají. Někteří ale z nich pokání ujavše, došli spasení; avšak i ostatní lidé podobní dojdou ho, káti-li se budou; nebudou-li, umrou od žen těch, jichž moc a vládu chovají.

---

[1]) Sr. podob. VIII. 6. a IX. 19.

[2]) nýbrž toliko přemoženi jsouce mukami a trýzněmi.

[3]) nyní, t. j. na konci, když církevní stavba dokonána.

[4]) druhdy, t. j. dříve než stavbu věže dokonáno.

[5]) Sr. vid. III. 6.

27. Co do hory desáté, na níž bylo stromoví, jenž dobytek zastiňovalo, to jsou ti, jenž uvěřili, biskupové [1]) a hostitelé, jenž nepokrytě a veždy ochotnou myslí přijímali do svých domů sluhy Boží; a jsou to biskupové, jenž bez rozdílu pořád hájili nuzné a vdovy, a čisté měli napořád obcování svoje. Ti lidé tedy od Pána obhájeni budou. Kdokoli to činí, ti u Boha cti docházejí, a mezi anděly bude místo jejich, setrvají-li ve službě Pána až do skonání.

28. Co do hory jedenácté, na níž bylo stromoví plnoplodé ovocem jiným a jiným ozdobené,[2]) to jsou, jenž uvěřili a pro jmeno Syna Božího smrt podstoupili a myslí ochotnou trpěli a z celého srdce život nasadili. I dím: Proč tedy, pane, stromové ti ovšem všickni mají ovoce, avšak někteří z nich mají špatnější? Slyš, odvece; kdo pro jmeno Boží utrpěli, ve cti jsou u Boha a všichni jich přestupkové odňati jsou, poněvadž pro jmeno Syna Božího smrt podnikli. Proč ale ovoce jich rozmanito jest, a některé z něho předčí, poslyš. Kteří dovedeni byvše ke vladařům, když se jich tázáno, Pána se neodepřeli, nýbrž ochotným srdcem trpěli, u větší vážnosti jsou u Boha; ovoce tedy výbornější to jejich jest. Kteří ale byli bázlivi a rozpačiti a rozmýšleli se v srdcích svých, mají-li vyznati nebo zapříti, avšak utrpěli jsou: takovýchto ovoce jest chatrnější, že myšlení takové bylo na jejich srdce vstoupilo; zlé zajisté a nešlechetné jest myšlení takové, aby služebník pána se odpíral. Střežte se tedy vy, jenž takové myšlení máte, aby mysl taková neostávala v srdcích vašich a neumřeli jste Bohu. Vám tedy, jenž pro jmeno to smrt podnikáte, Boha ctíti dlužno, že vás hodnými činí, abyste nesli jmeno jeho, a všickni hříchové vaši uléčeni byli. Nepokládáte-li se raději šťastnými? Mějte raději za to, že kdo z vás trpí, skutek velký provodí. Nebo Pán vám život propůjčuje, a vy toho nepochopujete. Hříchové zajisté vaši obtěžovali vás, a kdybyste nebyli utrpěli pro jmeno to, byli byste pro přestupky svoje Bohu zemřeli. To tedy vám povídám, jenžto se rozpakujete nad vyznáním a zapíráním. Vyznejtež tedy, že máte Pána, abyste snad zapírajíce, žalář nepodnikli. Nebo všickni-li národové ty sluhy své trestají, kteří pána se odepřeli, což, se domníváte, učiní váš Pán, jenž má vládu veškerenstva? Vyhosťtež tedy ze srdcí svých rozpakování takováto, abyste věčně Bohu žili.

29. Hora dvanáctá, jenž byla bílá, to jsou, jenž uvěřili jako děti upřímné, jimž na mysl netane zloba žádná, jenž ani nepoznali,

---

[1]) Sr. vid. III. 5.

[2]) Sr. podob. VIII. 1. 3.

co zlost jest, nýbrž pořáde ostávali v upřímnosti. Lidé takovíto bez pochyby obývati budou v království Božím, poněvadž v žádném díle přikázaní Božích neposkvrnili, nýbrž upřímně po všecky dny života svého v téže mysli se povahovali. Kdo tedy setrváte jako děti neznající zloby, budete ctěni více nežli všickni ti, o nichž jsem pravil.[1]) Všechny zajisté děti ve vážnosti jsou u Pána a za první se kladou. Blaženi tedy vy, jenž se zhostíte všeliké zlosti a oblečete se v nevinu, nebo první Pánu žíti budete. Když dokonal výklad o horách všech, pravil jsem k němu: Pane, nyní mně vylož o kamenech těch, jenž byvše donešeni s pole na místo těch zavržených ke stavbě té věže položeni byli,[2]) a opět o kamení onom okrouhlém, jehož k budově té věže přičiněno, a o tom, jenž dosavad okrouhlým ostává.

30. Slyš nyní, vece, o tom všem. Kamení, jenž vzato byvši na poli přičiněno bylo ke stavbě věže místo toho, jenž se zavrhlo; to jsou spodina té bílé hory. Jelikož ti, jenžto z hory této uvěřili, v nevinnosti žili, přikázal Pán věže té kamení, jenž od paty hory bylo, do budovy položiti. Věděl zajisté, že vezděno to kamení budouc, ostane skvoucím, aniž pak které z něho zčerná. Nebo kdyby takto byl kamení z hor ostatních do budovy přičinil, byl by musel opět ji ohledovati a očišťovati. Ti pak všickni, jenž uvěřili a věřiti budou, bílými shledáni byli, nebo ze srdce věří.[3]) Blažené pokolení to, poněvadž nevinné jest. Poslyš teď i o kamení onom okrouhlém a skvoucím: to všechno jest z hory té bílé. Že však bylo shledáno kulatým,[4]) to děje se, že bohatství jejich poněkud je zatemnilo; avšak nikdy oni Boha se nespustili, aniž jaké slovo zlé vychodilo z úst jejich, nýbrž jenom všeliká šlechetnost, cnost a pravda. Věda tedy Pán jejich smysl, že dobří jsou a mohou dobrými ostati, velel bohatství jejich otesati, nechtěl jim je dokona odejmouti, aby něco dobrého mohli vykonávati z toho, co jim necháno; i budou žíti Bohu, poněvadž i oni jsou z pokolení dobrého. A proto poněkud byli otesáni a položeni do stavby věže této.

31. Ostatní ale kamení kulaté, jenž bylo nevhodným ke stavbě

---

[1]) To dí ohledem na mučně, jimž v podob. VIII. první místo byl připsal. (Sr. Mt. 18, 3. 4.)

[2]) Viz k. 6.

[3]) Jiné čtení latinské má tuto: Jsou z téhož pokolení. S těmi totiž, jež pro upřímnost a nevinu v k. předešlé nazýval dětmi. Jsou to pohané, jenž do církve přijati byvše, nahradili odpadlíky.

[4]) Viz k. 6. a vid. III. 6. Porovnej též podob. VIII. 10.

té nalezeno,[1]) poněvadž nedošlo pečeti, položeno bylo na svém místě; nebo příliš kulatým bylo. Potřebí pak, aby svět ten a marnosti bohatství jejich od nich otesány byly,[2]) a napotom se hoditi budou pro království Boží. Jim zajisté se dostane vejíti do říše Boží; nebo pokolení tomu nevinnému požehnal Pán. Z toho tedy pokolení nevypadne žádný; nebo, byť některý z nich od nešlechetníka ďábla pokoušen jsa, v něčem vyvinul, brzy vrátí se k Pánu Bohu svému. Blaženými já anděl pokání vás býti kladu, kdo jste nevinni jako děti; nebo úděl váš dobrý jest a vážen u Pána. Pravím pak všem vám, jenžto jste obdrželi pečeť Syna Božího, buďte sprostni, aniž křivd pamětlivi bývejte, aniž ostávejte v nepravosti. Odložte tedy památku na urážky a trpkosti a buďte ducha jednoho. Různicím pak těm léky obmýšlejte a zhosťte se jich, aby Pán stáda přijda, radoval se nad vámi, nalezna stádo všecko zdrávo. Najde-li však ovci některou rozplašenou od stáda, aneb rozprchnou-li se pastýřové sami, což odpovědí potom jemu za ovce? Řeknou-li, že se jim příkoří dálo od ovcí? Nebude se jim věřiti; věc zajisté nepodobna jest, aby pastýř utrpěl od ovcí, a více potrestán bude pro lež svou. I já pastýř jsem a přísný účet za vás musím skládati.

32. Uléčte se tedy, dokavad se věž buduje. Pán přebývá v mužích míru milovných, líbezný jest zajisté jemu pokoj. Svárlivých ale a zapeklitých ve zlosti vzdalujte se a budete míti ducha svého neporušena, jak jste ho obdrželi. Nebo dáš-li běličovi oděv nový, opět celý chceš jej od něho vzíti. Jestliže ale bělič vrátí tobě oděv otrhaný, zdaž přijmeš ho? Nerozhněváš-li se hned a nevysuješ-li se na něho, řka: Oděv svůj jsem neporušený oddal tobě, proč jsi roztrhal jej a neužitečným učinil? Nyní pro díru, jižto jsi učinil, nehodí se k ničemu. Nepovíš-li toho všeho pro roztrhání na rouchu tvém učiněné běličovi? Tobě-li tedy líto jest roucha tvého, a ty-li běduješ, že nebéřeš ho neporušena: což, domníváš se, učiní tobě Pán, jenž dal tobě ducha neporušeného, a ty's ho učinil zhola neprospěšným, tak že k užitku Pánu svému není? Nebo jsa od tebe porušen, se žádným prospěchem jemu býti nemůže. Neučiní-li tedy Pán tolikéž s duchem svým pro skutek tvůj takový?[3]) Ovšem,

---

[1]) Viz k. 9.

[2]) aby se světa zhostili a svět odloučen byl od nich. (Sr. vid. III. 6.)

[3]) Druhý překlad tuto a následující větu jinak čte, totiž: A proto Pán za skutek ten odevzdá tě smrti. Nebo Pán všechny ty potrestá, kdo urážek pamětlivými shledáni budou.

dím, všem těm, ježto shledá ostávati v pamatování na křivdy, tolikéž učiní. Nepohrdejte tedy, vece, slitovností jeho, nýbrž raději ctěte shovívavost jeho s proviněními vašimi; nebo on není, jakoví jste vy. Čiňte pokání; nebo to užitečno vám jest.

33. Všecky věci ty, jenž výše psány jsou, já pastýř anděl pokání ukázal a mluvil jsem sluhům Božím. Uvěříte-li tedy a poslušni-li budete slov mojich, chodíce v nich, a opravíte-li stezky svoje, žíti budete moci. Ostanete-li však v nepravosti a v pamatování na ublížení, nikdo ze hříšníků takových nebude žíti Bohu. Ty věci všecky, jež vám pověděti bylo, pověděl jsem vám. I dí mně opět pastýř ten: Na všecko-li jsi se mne otázal? I řku: Ovšem, pane. Proč tedy neotázal jsi se mne, vece, na podobu kamení položeného v budově,[1]) abych podoby jich tobě vysvětlil? Odtuším: Pane, zapomenul jsem. Poslyš tedy, vece, také o nich. To jsou ti, jenž nyní slyšeli přikázaní tato a ze srdce všeho dali se na pokání, a Pán vida pokání jejich pravé a čiré[2]) a že ovšem mohou setrvati v něm, velel předešlá přestoupení jejich smazati. Podoby ty zajisté byli hříchové jejich, a uhlazeny jsou, že jich neviděti.

Podobenství desáté

O pokání a o almužně.

1. Když jsem dopsal knihu tu, přišel anděl onen, jenž mě odevzdal onomu pastýřovi,[3]) do domu, kdež jsem byl, a posadil se na lože; i přistál po pravici jeho pastýř onen. Na to mne zavolav, pravil: Odevzdal jsem tebe a dům tvůj pastýřovi tomu, abys od něho mohl obhájen býti. Ovšem, řku já, pane. Chceš-li tedy býti chráněn ode všeho příkoří a ukrutenství, a s prospěchem se potkati ve všem díle a slově dobrém, jakož i dojíti všeliké cnosti ušlechtilé: kráčej v přikázaních těch, jež dal tobě, a bude tobě lze panovati všeliké nepravosti. Nebo zachovávati-li budeš přikázaní ona, podrobí se ti všeliká žádost a pochoť světa toho, a prospěch ve všem dobrém díle následovati bude tebe. Cti matornost a skromnost jeho a řekni všem, že jest u veliké cti a vážnosti u Boha, že vládne velikou mocí a že jemu samému po všem oboru udělena moc nad pokáním. Vidí-li se tobě mocným býti? Avšak vy vážností a skromností, již k vám chová, pohrdáte.

---

[1]) Sr. k. 7.
[2]) Sr. k. 10.
[3]) Viz předmluvu ku knize II.

2. Pravím jemu: Otaž se ho, pane, učinil-li jsem od doby, co v mém domě jest, něco proti řádu, aneb urazil-li jsem ho v něčem. Já, odvece, vím, že's ničeho nepořádného se nedočinil, aniž dočiníš; a proto mluvím k tobě, abys vytrval; neb on u mne o tobě dobře se zmiňoval. Ty pak řekneš ostatním slova ta, aby ti, jenž buď činili pokání, buď činiti budou, totéž co ty smyslili, a tento o nich dobře mluvil, a já u Pána. A já, pane, dím, každému člověku budu zvěstovati ty věci divné Boží; naději se pak, že všickni, jenž je milují, ale dříve se prohřešili, uslyšíce o nich, na pokání se dají a života opět dosáhnou. Ostávej, vece, ve službě té a vykonej ji. Kdo pak přikázaní ta zachovají, života dojdou, a u Pána tuto i tam u vážnosti velké budou. Kdo ale přikázaní jeho nezachovají, pobíhají života a protiví se jemu; a kdo přikázaní jeho nenásledují, smrti se podrobují, a každý z nich vinen bude krví svou. [1]) Tobě však pravím, abys zachovával přikázaní ta, a budeš míti lék pro veškery hříchy svoje.

3. Poslal pak jsem tobě panny ty (viz podob. 9, 15.), aby s tebou obcovaly, nebo zřím, any velmi přívětivě se k tobě mají. Budeš je míti za pomocnice, aby tím lépe přikázaní Páně mohl zachovávati; nebo přikázaní ta bez panen těch zachována býti nemohou. Vidíš pak, že přerády s tebou jsou, avšak i já přikáži jim, aby zhola domu tvého neodstoupaly. Ty pak ustroj dům svůj (viz vid. 1, 3. 2, 3.); v čistém domě zajisté budou přebývati rády, jsouce čisty a cudny, a přičinlivy a všechny milost majíce u Pána. Budeš-li tedy míti dům svůj čistý, s tebou ostanou; nadejde-li však něco ohyzdy, ihned z domu tvého odejdou; nebo panny ty nejmenší nečistoty nestrpí. I řku: Pane, doufám, že se jim zalíbím, aby v domě mém napořád bydlely rády. A jako ten, jemuž jsi mne odevzdal, ničeho sobě do mne nestěžuje, tak ani ony nebudou stížně proti mně mluviti. I vece k pastýřovi onomu: Vidím, že sluha tento prohlédati volí k zachovávání těch přikázaní, a že panny ty ubytuje v čistém příbytku. To dopověděv, opět mne pastýři onomu odevzdal, a zavolav panny, pravil: Vida vás rády obývati v jeho domě, poroučím vám ho a dům jeho, abyste domu jeho nikoli neopouštěly. Ony pak rády slova ta slyšely.

4. Pravil mně potom: Mužně si počínej ve službě té, hlásej člověku každému divné věci Boží a dojdeš milosti ve službě té. Kdo tedy choditi bude v přikázaních těch, žíti bude a blaženým bude

---

[1]) (Act. 20, 26.) Zahyne-li, sám bude příčinou záhuby své, aniž na jiného ji sčítati může.

v životě svém; kdo ale jich zanedbá, nebude žíti a bude nešťastným v životě svém. Řekni všem, aby neulevovali, kdo dobře činiti mohou; dobré skutky vykonávati, spasitelná věc to pro ně. Pravím pak, že člověk každý nehod svých má zbýti. Nebo člověk, jenž nouzi trpí a v životě vezdejším útrap zakouší, u velké trýzni a nesnázi se nalézá. Kdo tedy duši takovou nouze zbavuje, velké radosti sobě dobývá. Nebo kdo sklíčen jest takovou neřestí, stejně příkoří podniká jako ten, jenž v okovech jest. Mnozí pro takové pohromy, nemohouce jich snésti, smrti se dobírají. Kdo tedy znaje pohromy člověka takového, nevyprošťuje ho, velkého se hříchu dopouští a činí se vinna krví jeho. Čiňtež tedy skutky dobré vy, kterým se toho od Pána dostalo, aby, an váháte činiti, nedostavěla se věž (sr. podob. 9, 5.), a vy vyloučeni nebyli. Jiná věž se stavěti nebude, ale pro vás se odložilo stavění věže té. Nepospíšíte-li tedy dobře činiti, dostaví se věž, a vy budete vyloučeni. Tak domluviv, povstal z lože, a ujav pastýře i panny odešel. Pravil pak mně, že odešle ke mně pastýře toho i panny ty do domu mého.

Sv. Justina, filosofa mučeníka,

Obrana I.

K Antoninovi Piovi.[1])

1. Samovladaři Titu Aeliu Adrianu Antoninovi Piovi Augustovi[2]) císaři, Verissimovi synu filosofovi,[3]), a Luciovi filosofovi Cesarovu synovi rodnému, Piovu zalíbenci nauky milovnému, radě posvátné a veškerému lidu Římskému. Za příčinou těch, jenž ode všeho pokolení lidského nespravedlivě nenáviděni a trýzněni bývají, já Justin syn Priskův, vnuk Bacchiův z Flavie Neapoli[4]) v Syrii palestinské, jeden z nich, žádost a prosbu činím.

2. Přikazuje rozum, aby ti, jenž v pravdě zbožni a mudrcové jsou, pravdu toliko ctili a milovali, domněnkám předkův, křivy-li jsou, se nepropůjčujíce. Nebo zdravý rozum nejenom po pachatelích a učitelích věcí zlých velí nepostoupati, nýbrž naprosto milovníkovi pravdy nade vlastní duši, byť i smrtí jemu se hrozilo, to co spravedlivo jest voliti, mluviti a činiti náleží. Vy ovšem všady zbožnými, mudrci, strážci spravedlnosti a milovníky nauky nazývati sebe slýcháte; avsak zda jimi jste, ukáže se. Nebo nehodláme vám tímto spisem pochlebovati a k libosti mluviti, nébrž žádati, abyste podle zevrubného a bedlivého vyšetřování soud konali, předpojatostí, zalibováním se pověrcům, bezrozumným nápadem a pověstí zlou drahně zavládlou uchváceni jsouce, úsudku proti sobě nevynášeli. Máme zajisté za to, že od žádného nemůžeme trpěti něco zlého,

---

[1]) Poněvadž slovci Pius v řeči naší slovo žádné dokona neodpovídá, proto se nám vidělo přísudek ten v latině podržeti, ač pak Řekové εὐσεβής tlumočili.

[2]) Císařům Římským dáváno příjmení augustus velebný, jež Řekové přeložili σεβαστος.

[3]) t. j. Markovi Aureliovi, Ania Vera synovi, od Antonina Pia přisvojenému, zalibenému či za vlastního přijatému.

[4]) Neapolis ta vystavěna byla podle zřícenin města Sichemu. Sluje nyní Nâblûs.

leda bychom ze zločinu stíháni anebo jako nešlechetníci shledáni byli. Vy ovšem nás usmrtiti, avšak nám uškoditi nemůžete.[1])

3. Ale aby řeči tyto nemoudrou a opovážlivou rozprávkou někomu se býti neviděly, žádáme, aby, v čem křesťané postihováni bývají, se vyšetřovalo, a tak-li býti nalezeno bude, aby jak náleží se potrestali. Jestliže však v ničem jich nikdo nemůže viniti, tu již tomu nechce rozum pravý, abyste pro zlou pověst nevinným lidem, ba raději sobě samým ubližovali, ne podle soudu, nýbrž podle vášní záležitosti spravujíce. To každý moudrý dobrým a jedině spravedlivým řízením býti prohlásí, když poddaní život a nauky své bezúhonně vedou, vladařové pak ne násilím, ani ukrutenstvím, nýbrž dle nábožnosti a moudrosti nálezy činí. Takto zajisté vladařové i poddaní dobrého užijí. Nebo praví kdesi někdo ze starých:[2]) Nebudou-li moudřeti vládcové i poddaní, nemohou obce šťastnými býti. Nám tedy náhledu do života a učení svého všechněm poskýtati náleží, abychom místo těch, kteříž věci naší neznati se zdají, sami na sebe neuvalovali pokuty za to, v čem by oni jsouce oslepeni poklesli; na vás pak sluší, abyste, jak rozum toho vymáhá, při výslechu soudci dobrými shledáni byli. Nebo napotom vám, jestliže věc poznavše spravedlivě nejednáte, žádné u Boha omluvy nezbývá.

4. Pouhým názvem bez odpovídajících skutkův ani dobro, ani zlo nemůže rozsouzeno býti; nebo co se pojmenování týká, nejlepšími jsme. Ale poněvadž nedržíme za spravedlivo pro jmeno, kdybychom zlými postiženi byli, žádati propuštění, tedy opět, jestliže v ničem ani pro jmeno, ani pro obcování vinnými nalezeni nebudeme, vám usilovati náleží, abyste trestajíce lidi neusvědčené na sebe pokuty spravedlivé neuvalili. Ze jmena právem ani chvála, ani pokuta nepochodí, nemůže-li něco sličného anebo nešlechetného ve skutcích ukázáno býti. Vy zajisté obžalovanců, leda dříve usvědčeni byli, netrestáte; při nás ale jmeno za důvod béřete, ač byste, co se jmena týká, raději obžalovatele pokutovati měli. Obžalováni jsme, křesťany býti; dobra[3]) ale nenáviděti, není věc spravedlivá. Nad to jestliže

---

[1]) Těmito slovy posledními naráží sv. Justin na slova Sokratova, jichž byl o Anytovi a Melitovi užil.

[2]) Plato republ. 5. 1.; to proslovo M. Aurel často v ústech míval, a tu Justin ho převhodně užívá.

[3]) Χριστός a χρηστός slova rozdílná brána od nedoučených za stejná. Justin rozdíl dobře zná, jak viděti Apol. I. 12. II. 6., avšak jda za příkladem Platona a jiných spisovatelů, hry užívá ve slově. Tak i Theophil Antioch. (1, 1.):

některý z obžalovancův zapírá křesťanem nebýti se prohlásiv, toho vy propouštíte, jako nemajíce v čem ho postihovati; pakli však někdo vyzná[1]) býti křesťanem, pro vyznání jej trestáte; ješto dlužno, život i vyznávajícího i zapírajícího ohledovati, aby skrze skutky, jakým kdo jest, se ukázal. Nebo jako někteří od učitele Krista vyučeni jsouce, nezapírati, když otázáni bývají, napomínateli se stávají:[2]) takto i ti, jenž zle žijí, snad příčinu poskytují těm, kteří jinak bezbožnost a nespravedlivost na všecky křesťany sčítati hodlají. Avšak se to právě nestává. Někteří zajisté jmeno a tvárnost filosofie pronášejí, ačkoli nic připovědi té hodného nekonajíce; a tajno vás není, že ti, jenž za dávna protivné sobě věci smyslili a ustanovili, jedním jmenem filosofové slují. Z nich nejedni bezbožectví učili, básníci pak Jupitera i se syny jeho co chlipníka vyhlašují, aniž vy těm, kdo jejich báje provozují, bráníte, nýbrž jim raději, ješto libohlasně bohy přetřepávají, odměny a pocty udělujete.

5. Což tedy jest toto? Nás, jenž zlého nepáchati a bezbožně nesmýšleti se zamlouváme, soudně nevyšetřujete, nýbrž nerozumnou náruživostí a bičem démonů zlých poháněni jsouce, bezsoudně pokutujete, za nic to nepokládajíce.[3]) Vynešena bude druhdy pravda: Za starodávna démonové zlí ve zjeveních se vyskytše, ženy zmrhali, pacholíky porušili a strašidla lidem ukázali, aby poděšeni byli ti, jenž události rozumem nesoudili, nýbrž strachem jsouce zchváceni a nevědouce, zlé to démony býti, bohy je nazvali a každého z nich tím jmenem naznačili, jaké sobě každý z démonův byl přiložil. Když ale Sokrates pravdy se dozpytovav, to právě na světlo vynésti a lidi od démonů odloučiti se snažil, tedy titéž démonové lidmi v nepravosti si libujícími vykonali, aby co neznaboh a bezbožník

---

co pomazáno, to i příjemno jest τὸ χριστὸν ἡδὺ καὶ εὐχρηστόν ἐστι. Že lidé mnozí místo christiany vyslovovali chrestiany, víme ze Svetonia a Tertulliana. Poslední praví (ad Nat. 1, 3.): Ješto nás pokaženě chrestiany jmenujete, i to vzato jest od vlídnosti a lahody.

[1]) Tu soudu bezprávnost i druzí obrancové kárají, zvláště Tert. hned na začátku své obrany, kdež i dí, že vladařové křesťany, k zapírání je usilujíce přivésti, tak oslovovali: Zapři (Krista), jinak tě dám co svatokrádce rozsápati, jestliže u vyznání vytrváš.

[2]) Podobně i Tertullian ku konci apolog. svého: I ta sama tvrdošijnost, již nám vyčítáte, učitelkyní jest; a proto Greg. Naz. (or. 29.) mučeníky nazývá mlčivými kazateli.

[3]) Tertullian dí (apol. 2. k.): Ve skrytě jest moc nějaká, která vás proti formě, proti povaze soudu, proti samým zákonům podněcuje. Podobně Justin o démonech dí. Apol. 2, k 4.

byl usmrcen, an prý nové bohy uvádí. O totéž se i u nás pokoušejí. Nebo netoliko u Řekův skrze Sokrata ode Slova, ale i mezi barbary od téhože Slova vtěleného, člověkem učiněného a Ježíšem Kristem nazvaného, věci tyto prokázány jsou. Jemužto my věříce, netoliko démony [1]) takové věci činící dobrými býti nepravíme, ale zlými a nešlechetnými démony, jenž do sebe ani skutkův lidem cnosti milovným podobných nemají.

6. Odtud nás také bezbohými nazváno. A ovšem vyznáváme, co do bohů oněch domnělých, bezbohými býti, nikoli však ohledem Boha pravého, otce spravedlnosti, střídmosti a jiných cností [2]) a všeliké vady prostého. Nýbrž jemu a Synu, jenž od něho pošel a nás věcem těm vyučil, [3]) a zástupu jiných jeho následovných a jemu připodobnělých [4]) andělů, a Duchu prorockému sloužíme [5]) a se klaníme, [6]) rozumem a pravdou je ctíce a s každým, kdo poznati žádá, bez závisti se tím, čemu jsme vyučeni byli, sdělujíce.

7. Avšak řekne někdo: Již někteří, jati byvše, co zločincové usvědčeni byli. Ovšem. Mnohé vy zajisté a to zhusta, život obžalovanců ohledávajíce, odsuzujete; avšak lidé ti, o nichž mluvíte, křesťany nejsou. [7]) Vesměs vyznáváme, že, jakož u Řekův ti, jenž

---

[1]) Démon, slovo u pohanů také ve smyslu dobrém užívané, u sv. Otců napořáde toliko zlé duchy naznačuje, jak Orig. cont. Cels. 5. Aug. civ. 9, 19.

[2]) Cf. Jac. 1, 17.

[3]) těm, o nichž maličko výše pravil, t. j. o Bohu pravém, otci všech cností.

[4]) připodobniti se, slovo zhusta užívané od Platona, podle něhož vrch dokonalosti všeliké záleží v upodobnění se bohu, t. j. v božnosti, rozdílné od božskosti.

[5]) vlastně ctíme; přeložili jsme ale *sloužíme* pro snadnější slov věty té vespolnou vazbu. Mnozí soudí, že sv. J. klada slova dvě jich oddílně ku předešlým substantivům potahuje, tak že slova *klaníme se* odnášejí k Otci, Synu a Duchu sv., slova pak *ctíme* k andělům čelí. (Viz pozn. násl.) Jiní ale praví, že obou slov řeckých se i o tvorech užívá a že J. jen vesměs o poctě křesťanů mluví blíže ničeho neurčuje.

[6]) Jiní jinak vykládají. Leč výklad v textu vidí se nám pravějším býti. Z výkladu toho však nesluší nic proti nejsv. Trojici u Justina odvětovati, jako by anděly rovného s Trojicí uctění účastnými činil, anoť na jiných místech sv. Justin pravověrně se o tajemství tom vyjadřuje. Nevidíme tuto potřeby potahovati se na slova Hier. (apol. 2. ctr. Rufin.): že otcové před Ariem v něčem nedosti opatrně se pronesli; dosti jest připomenouti, že Justin v rozbírání dogmatických pravd tu se nevydává, nýbrž jen učí, že křesťané prázdni Boha nejsou. Výkladu našeho drží se také protestanté za nynějška téměř všickni, ač se jim pro úctu andělů důvodem vidí nezvratným býti.

[7]) t. j. rozdíl jest mezi těmi, jenž křesťany slují. Protož tedy byť některý křesťan ve zlém postižen byl, proto nemají hned i druzí býti odsuzováni. Místo to v řeckém textu temné.

zalíbených sobě domněnek následovali, povšechně jedním filosofie jmenem se nazývají, ač náhledové jejich se vespolek potýkají, tak i ti, jenž u barbarů moudři buď byli, buď jimi býti se viděli, [1]) společným jmenem označují se; všichni zajisté křesťany slují. Protož žádáme, aby skutkové těch všechněch, jenžto vám doneseni byli, se prozkoumali, aby, kdo usvědčen jest, co zločinec, nikoli však co křesťan potrestán byl; pakli někdo bezvinným shledán, aby se co křesťan neškodný propustil. Nežádáme, abyste udavače pokutovali; dost zajisté mají na své zlobě a věcí dobrých nevědomosti.

8. Rozumějte pak, že pro vás jsme to pravili, jelikož bychom my tázáni jsouce zapírati mohli. Ale nechceme žíti, lež provodíce. Nebo po věčném a čistém životě prahnouce, usilujeme k obcování s Bohem, otcem a tvůrcem veškerenstva, a pospícháme k vyznávání, přesvědčeni jsouce a věříce, že dober těch dosáhnouti mohou ti, jenž Bohu životem se osvědčují, že ho následovali a po obcování s ním, kdež žádná zloba se nezpouzí, více toužili. Abych to zkrátka vypověděl, to jsou ty věci, jichž očekáváme, a jimž jsme se od Krista naučili a jimžto učíme. Plato podobně pravil, [2]) že Radamanth a Minos budou trestati zločince k sobě příchozí; my pravíme, že tytéž věci je zastihnou, ale od Krista a v týchže s dušemi tělích, a že trestem věčným trestáni budou, a ne toliko, jak onen dí, občasím tisíce rokův. Již pak, jestliže řekne někdo, věci ty býti nevěřitelny a nemožny, blud ovšem by to byl, ale jiným neškodný, [3]) pokavad ve zločinu zastiženi nebudeme.

9. Ani mnohými obětmi a květnými věnci nectíme těch, jež lidé utvořivše a ve chrámech postavivše, bohy nazvali, vědouce, že bezdušnými a mrtvými jsou a podoby boha do sebe nemají (nebo nemyslíme, že Bůh má podobu takovou, jaká prý pro poctu napodobena byla), nýbrž že oněch, jenž se ukázali, zlých démonů jména a tvárnosti obnášejí. Nebo nač potřebí vám toho dobře povědomým vypravovati, kterak umělcové s látkou nakládají ryjíce, tesajíce, lijíce a dlabajíce? Ano oni tytýž i nepoctivé nádoby, uměním tvárnost jejich toliko změnivše a podobou je nadavše, bohy

---

[1]) Ohlašuje společné býti jmeno křesťanů i těm, jenž jmenem toliko, i těm, jenž i skutkem křesťané jsou.

[2]) na mnoha místech v Gorg., Timæu, v apologii Sokrat., ve Phædru, v republ. kn. 10.

[3]) Jiní vykládají: ovšem blud to, ale společný, t. j. není nauka ta naše méně podobna než ta vaše; a bludu-li my učíme, nejste ovšem vy bludu toho prosti.

nazývají. Což nejenom nerozumem, ale i potupou Boha býti soudíme, ješto se jmeno jeho, který nevýslovnou slávu a podobu má, věcem porušitelným a péče potřebným přičiňuje. A že řemeslníci těch věcí vilni jsou a všeliké, abych nemluvil podrobně, oddáni nepravosti, převýborně víte, anoť i děvy s nimi pracující zmrhávají. Hrozná to věc, praviti, že lidem necudným dává se bohy pro klanbu tvořiti a předělávati, a že chrámům, kde se postavují, takoví strážcové se ustanovují! [1]) Ovšem pak nenahlížejí, že bezbožno mysliti a říkati, aby lidi bohův strážci byli.

10. My jsme přijali, že Bůh nepotřebuje hmotných od lidí přínosů, ješto vidíme, že všech věcí uštědřuje; vyučeni pak a přesvědčeni jsme a věříme, že ti jenom jemu příjemni jsou, kteří dobra, jež on do sebe má, napodobují, střídmost, spravedlnost, vlídnost a cokoli přísluší Bohu, žádným daným jmenem nenazývanému. A vyučeni jsme, že na počátku z dobroty své věci všecky utvořil z beztvárné látky [2]) pro lidi, a že tito, jak jsme přijali, jestliže skutky svými jeho rady hodnými býti se prokáží, udůstojeni budou, aby s ním obcovali a spolu kralovali, neporušenými a bezstrastnými se stavše. Nebo jako stvořil ty, jichž na počátku nebylo, takto doufáme, že ti, jenž věci jemu příjemné vyvolí, pro volení to neporušitelnosti a obcování s ním přiúčastněni budou. Narození naše na počátku nezáviselo od nás; ale abychom, co jemu líbezno jest, všemi ducha mocnostmi nám od něho uštědřenými následovali, k tomu nás sám nabízí a k víře nás uvodí. A to, mníme, všem lidem přináleží, ješto se jim tomu se vyučiti nezahajuje, alebrž nabízení dává. Nebo co lidští zákonové vykonati nemohli, to by Slovo, Božským jsouc, bylo učinilo, kdyby démonové zlí, ke všemu zlou v každém člověku bytující a v povaze rozdílnou žádostivost co pomocnici pojavše, nebyli roztrousili mnohá lichá a bezbožná uvinění, jichž u nás zhola není.

11. Vy slyšíce, že království očekáváme, bezsoudně o nějakém lidském nás to praviti se domýšlíte, ješto my mluvíme o Božím, jakož i vysvítá z toho, že otázáni od vás, křesťany býti se vyznáváme, ač

---

[1]) Strážce takové bohů v posměch béře Baruch 6, 17. Jako někomu, kdo proti králi se provinil, uzavírány bývají síně, jako člověku na smrt vedenému, tak opatrují kněží domy jejich závorami a zámky, aby od loupežníků zloupeny nebyly.

[2]) Tuto sv. Justin o útvaru směsice jenom pokládá, stvoření jí předpokládaje. (Cf. Sap. 11, 17.) Tatian (contr. Græc. 12.) vykládá to takto: Veškera světa strojba a veškeré dílo z látky vzděláno, sama pak látka od Boha stvořena.

vědouce, že vyznávajícímu za pokutu nastává smrt. Nebo kdybychom lidského očekávali království, jistě bychom zapírali, abychom nezahynuli, a skrývati se bychom usilovali, abychom očekávaných věcí dostihli. Jelikož ale nadějí svojich na nynějšku nezakládáme, usmrtitelů málo si všímáme, an ovšem smrti ujíti žádnému nelze.

12. My však pomocni a prospěšni jsme vám ku pokoji nade vše jiné lidi, ješto učíme, že žádný zločinec, ani lakomec, ani úkladník, ani cnostník Boha tajen býti nemůže, a že každý k věčnému buď trestu buď spasení podle zásluhy skutkův svých se ubírá. Nebo kdyby to všickni lidé znali, nevolil by nikdo nepravost pro tu nedrahnou dobu, věda, že k věčnému skrze oheň odsouzení putuje, nýbrž ovšem by se zdržoval a cností ozdoboval, aby dober Bohem přislíbených dosáhl a muk prost ostával. Zdali neskrývají se pro zákony a pro tresty vámi ustanovené ti, jenž neprávě páchají? Vědouce, že vás co lidí tajni býti mohou, věci zlé tropí; kdyby ale poznali a se přesvědčili, nemožno býti, aby něco buď ze skutků buď z úmyslův Boha bylo tajno, alespoň by pro muky nastávající všemožně dobrými byli; čemuž i vy povolíte. Avšak zdáte se obávati, aby všickni dobře nečinili, a vám se nedostávalo, koho trestati. To by ovšem slušelo na katany, ne pak na vladaře dobré. Přesvědčeni však jsme, že za působením zlých démonův, jenž i od lidí nerozumně žijících oběti a pocty hledají, také toto, jak jsme napověděli, se stává. O vás ale, jenž nábožnosti a filosofie pilni jste, netroufáme, abyste něco nerozumného spáchati měli. Jestliže ale i vy podobně jako nemoudří lidé obyčejů nad pravdu sobě vážíte, čiňte, co vám lze jest. Vladařové, jenž domnění nad pravdu kladou, tolik jen co zbojníci v pustinách mohou. Že pak se vám to nepovede, [1]) vyjevuje Logos, nad něhož královštějšího a spravedlivějšího vládce po Bohu zploditeli jeho neznáme. Nebo jako nouzi, nemoci anebo potupu po rodičích přejímati všickni se zdráhají, takto i cokolivěk Logos, že zvoleno býti nemá, prohlásí, toho člověk moudrý nevyvolí. To všecko že se stane, dím, předpověděl učitel náš, Otce a Pána všehomíra Syn a vyslanec Ježíš Kristus, od něhož jsme i pojmenování křesťanů dosáhli. Odtud i ve všem, čemu nás vyučil, utvrzeni jsme, jelikož skutečně, co byl dříve předpověděl, díti se vidíme. Předpovídati dříve, nežli se co stane, a ukazovati že se tak stalo, jak předpovídáno bylo, to dílo Boží jest.

---

[1]) Toho důkaz dvojí v následujícím uvádí: jeden vzatý z božkosti Slova či Loga, jenž posilní křesťany, aby všemu odolali příkoří na ně se hrnoucímu. Ale že toho pohané nepřipouštěli, tedy béře druhý důkaz z následku.

Hodlali jsme na tomto přestávati a ničeho nepřičiňovati, domníce se, že věcí spravedlivých a pravých požadujeme. Ale poněvadž víme, že věc nesnadná jest, aby duše nevědomostí pojatá znáhla se proměnila: tedy pro přesvědčení lidí pravdolibých něco málo jsme připojiti ustanovili, vědouce že když pravda se vystaví, není nemožno nevědomosti se uvarovati.

13. Který člověk zdravého rozumu nevyzná, že my bezbozi nejsme, ješto tvůrce veškerenstva ctíme, pravíce, že, jak vyučeni jsme, ani krve, ani obětí ani kadidla nepotřebuje, a jej, seč jsme, prosbami a díkůvčiněním za všecky věci jichž požíváme velebíce. Přijalit jsme, že to jest pocta jediné jeho důstojná, věcí od něho k živnosti stvořených ohněm nestravovati, nýbrž k svému a nuzníků požitku obraceti, a na prokázaní jemu vděčnosti pompami a hymny[1]) jej velebiti za stvoření, za všecky ke zdravotě příspěvky, za vlastnosti věcí rozličných, za střídání povětrnosti. Tolikéž o budoucí své v neporušenosti obývání k němu skrze víru svou v něho modlitby vysíláme. Že pak svého o všech věcech těch učitele Ježíše Krista, jenž proto se narodil a pod Pontským Pilátem, správcem v Judsku za Tiberia císaře ukřižován byl, jejž pravého Boha Synem býti, vyučeni jsme a na druhém, jakož Ducha prorockého na třetím místě klademe, ne bezrozumně ctíme, doleji dokážeme. V tom zajisté na nás bláznovství shledávají, pravíce, že druhé po neproměnném a věčném Bohu a veškerenstva otci místo dáváme člověku ukřižovanému, tajemství té věci nenahlížejíce, ku kterémuž, když ho vykládati budeme, pozornost přiložiti vás napomínáme.

14. Ohlašujeme vám varovati se, aby démonové svrchu námi stíhaní vás nezavedli a neodvrátili vás dokona ode čtení a rozumění věcem, jež předkládáme. Vynasnažujíť se vás za sluhy a pomocníky míti, a teď skrze vidění noční, teď opět skrze kouzelné přízraky jímají všecky, kteří nikdy o své spasení neusilují.[2]) I my Logovi uvěřivše, jsme od nich odpadli a samého Boha nerozeného skrze Syna jeho následujeme. Dříve ve smilství se kochajíce, nyní cudnost jediné jsme zamilovali; dříve kouzla provádějíce, nyní Bohu dobrému

---

[1]) Hymny tuto se míní písně vše ve chrámu křesťanském odzpěvované, buď Žalmy Davidovy, buď obzvláště od křesťanů básněné; pompami ale rozumějí se obřadové, při posluhování svátostmi, při nejsv. oběti novozákonné atd. obyčejní, o kterých Tertullian (de spect. 9. c.) dí: to jsou radovánky, to divadla křesťanů, svatá a ustavičná atd.

[2]) Tert. ad Scapul. 2. Démony netoliko pohrdáme, ale i přemáháme, na odiv je co den vystavujeme, a z lidí vymítáme, jakož všem povědomo.

a nezrozenému jsme se věnovali; dříve po zboží a statku vším spůsobem se sbíhajíce, nyní také i to, co máme, do spolku skládáme a s každým nuzným se sdělujeme; dříve se vzájemně nenávidějíce a zabíjejíce a s jinokmenovci pro rozličnost mravů společného ohniska nemívajíce, nyní po příchodu Kristově spolužitelé jsme se stali,[1]) za nepřátely se modlíme a lidi neprávě na nás nevražící obrátiti se snažíme, aby podle krásných příkazů Kristových život provedouce, naději měli, že se jim týchže s námi věcí od vševládnoucího Boha dostane. Abychom ale vám na licho mluviti se nezdáli, některé z Kristových příkazů, dříve nežli k dokazování přistoupíme, tuto připomenouti za slušno máme; na vás to co na mohutných mocnářích jest vyšetřovati, zdali právě tomu jsme vyučeni a právě tomu učíme. Řeč jeho krátka a stručna bývala, antě nebyl mudrákem, „nýbrž mluva jeho byla moc Boží".[2]) (Mat. 7, 29.)

15. O čistotě toto pravil: „Kdo pohlídá na ženu ku požádání jí, ten již zcizoložil v srdci svém u Boha", (Mt. 5, 28.) a: „Horší-li tebe oko tvoje pravé, vylupiž je; nebo jest užitečněji tobě jednookému vjíti do království nebeského, nežli se dvěma uvrženu býti do ohně věčného" (Mat. 5, 29. Mar. 9, 46. Mat. 18, 9.), a: „Kdo pojímá manželku propuštěnou od muže druhého, cizoloží." (Mat. 5, 32. Luc. 16, 18.) A opět: „Jsou někteří, jenž vykleštěni byli od lidí, jsouť, jenž se co kleštěnci zrodili, jsou, jenž vyklestili sebe pro království nebeské; avšak nevšickni chápají toho." (Mat. 19, 12.) Ti tedy také, jenž po lidském zákonu manželství druhé osnují,[3]) jako i ti, jenž na ženu pro požádání jí pohlídají, od mistra našeho za hříšníky se mají. Nebo netoliko ten od něho vyvržen bývá, kdo vskutku cizoloží, ale i kdo cizoložiti míní, ješto Bohu zjevni jsou netoliko skutkové, ale i myšlenky. Mnozí muži a mnohé ženy o šedesáti a sedmdesáti letech, jenž ode mládí již Kristovy nauky následují, neposkvrněni dosavad ostávají; a takové já ze všeho druhu lidského ukázati se nabízím. Nač zajisté bych uváděl nesčíslné množství těch, jenžto z prostopášnosti se

---

[1]) Obrancové víry křesťanské často užívají důvodu toho, že totiž celý svět ode všeho druhu nepravostí a pověr ku pravému Bohu, od nesvárů ustavičných ke shodě a svornosti se obrátil.

[2]) an totiž Kristus, moha i věcem neživým přikazovati, tajnou jakousi, jak dí Origenes (Cels. 1.), v duši posluchatelů přesvědčenost působil.

[3]) Mluví o manželství druhém, v něž vstoupali lidé nekřesťané, s manželkou prvnější rozvoditi se davše, což ovšem zákony římskými se dovolovalo. Sv. Justin svatost nauky křesťanské ukázati chtěje, doličuje, že věci od zákonů lidských dovolené od Krista Pána se zapovídají.

vyvětivše tomu se naučili? Nevolal Kristus k pokání spravedlivých a cudných, nýbrž bezbožné, nezdrželivé a nespravedlivé; nebo takto dí (Mat. 9, 13.): „Nepřišel jsem volat spravedlivých, nýbrž hříšníků k pokání.“ Otec nebeský raději žádá pokání hříšníka, než pokuty jeho. O milování ale všech lidí takto učil (Mat. 5, 44. 46.): „Milujete-li jenom ty, jenž vás milují, což nového činíte? To zajisté i smilníci činí. Já však pravím vám: Modlete se za nepřátely své, milujte nenávistníky své, dobrořečte těm, jenž vám zlořečí, a modlete se za pomluvače své.“ Abychom pak se sdělovali s nuznými a nic pro slávu nečinili, dí toto: „Každému žádajícímu dávejte, a od toho, kdo by chtěl vypůjčiti, neodvracujte se. Nebo půjčujete-li těm, ode kterých se nadějete vzíti, což nového činíte? To zajisté činí i mýtaři.“ (Mat. 5, 42. Luc. 6, 30.) „Neskládejtež vy sobě pokladů na zemi, kdežto mol a rez kazí a zloději vykopávají; ale skládejte sobě poklady v nebesích, kdežto ani mol ani rez nekazí.“ (Mat 6, 19.) „Nebo co platno člověku, by celý svět získal, ale duši svou ztratil? Anebo jakou dá za ni cenu?“ (Mat. 16, 26.) „Skládejtež tedy sobě poklady v nebesích, kdež ani mol ani rez nekazí“, a: „Buďte dobrotivi a milosrdni, jakož i otec váš dobrotiv a milosrden jest a slunci svému velí vzcházeti na hříšníky, na spravedlivé a na zlé.“ (Luc. 6, 35. Mat. 5, 45.) „Nepečujte, co byste jedli aneb čím byste se odívali. Nejste-li vy přednější nade ptáky a zvířata? A Bůh krmí je. Nepečujtež tedy, co byste jedli aneb čím byste se oděli; ví zajisté otec váš nebeský, že věcí těch potřebujete. Hledejte království nebeského a toto všecko bude vám přidáno. Nebo kde poklad jest, tam jest i mysl člověkova“ (Mt. 6, 25.) a: „Nečiňte věcí těch, abyste vidíni byli od lidí; jinak nebudete míti odplaty od otce vašeho, jenž jest v nebesích.“ (Mat. 6, 1.)

16. Že snášeliví a všem úslužní a bezhněvní býti máme, o tom takto pravil: „Udeří-li tebe někdo v líce tvoje, nasaď mu i druhého, a tomu, kterýž tobě odjímá plášť nebo sukni, nebraň.“ (Luc. 6, 29.) „Kdož se rozhněvá, vinen jest ohně. S každým, kdo by tě nutil jíti míli jednu, jdi s ním dvě. Sviťte pak dobří skutkové vaši před lidmi, aby vidouce je, obdivovali se otci vašemu, jenž jest v nebesích.“ (Mat. 5, 22. 41. 16.) Nebo nesluší odpírati, aniž chtěl, abychom byli následovníci zlých, nýbrž napomínal nás, abychom trpělivostí a lahodou jiné od nestoudnosti a žádosti zlých věcí odváděli. Toho my také na mnohých našincích dokázati můžeme; z násilníků a ukrutníků se proměnili, zmoženi byvše buď stálosti života sousedův ohlédáním, buď pozorováním podivné ve snášení

křivd trpělivosti spolucestovníků svých, anebo vyšetřením těch, s nimižto činiti měli. — Abychom dokona nepřisahali, ale povždy pravdu mluvili, takto přikázal (Mat. 5, 34. 37.): „Nepřisahejte nikterak, nýbrž buď řeč vaše: jest, jest, není, není; což nad to více jest, ode zla jest.“ Že Bohu samému se klaněti máme, namlouval takto: „Největší přikázaní jest: Pánu Bohu svému se klaněti a jemu samému sloužiti budeš z celého srdce svého, ze vší síly své, Hospodina Boha svého, jenž stvořil tebe.“ (Mat. 4, 10. Mar. 12, 30. Luc. 18, 19.) A když k němu přišel někdo, řka: „Mistře dobrý“ (Mat. 19, 17.) odpověděl: „Není dobrý, leda Bůh sám, jenž všecko stvořil.“ Kdo se ale shledají tak nežíti, jak Kristus učil, ti za křesťany jmíni nebuďte, ač by ústy Kristovu nauku vyznávali. Nebo nepravil, že ti, jenž toliko vyznávají, nýbrž že ti, jenžto i skutky vykonávají, spaseni budou. Jakož i sám dí: „Ne každý, kdož mi říká: Pane, Pane, vejde do království nebeského, nýbrž kdo činí vůli otce mého, jenž v nebesích jest.“ (Mat. 7, 21.) „Nebo kdo mne slyší a činí, co pravím, slyší toho, jenž poslal mne.“ (Luc. 10, 16.) „Mnozí řeknou mně: Pane, Pane, zdali jsme ve jmenu tvém nejedli a nepili a znamení nekonali? A tedy řeknu jim: „Odejděte ode mne činitelé nepravosti.“ (Luc. 13, 26. Mat. 7, 22.) „Tedy bude pláč a skřípení zubů, když spravedliví skvíti se budou jako slunce, nespravedliví ale uvrženi budou do věčného ohně.“ (Mat. 13, 42.) „Mnozí přijdou ve jmenu mém, zevnitř oblečení v kůže ovčí, uvnitř ale jsouce vlci hltaví; po skutcích jejich poznáte je. Všeliký strom, kterýž nenese ovoce dobrého, vyťat a na oheň uvržen bude.“ (Mt. 7, 15. 16. 19.) Aby pak ti, jenž podle příkazů jeho nežijí, avšak křesťany se nazývají, potrestáni byli, sami na vás žádáme.

17. Daně a berně těm, jež jste ustanovili, před jinými platiti se všady snažíme, jak jsme od něho vyučeni byli. Nebo za onoho času někteří přistoupivše se ho tázali, zda císařovi daň dávati sluší (Mat. 22, 17.). „I odpověděl: Řekněte mi, čí obraz peníz má? Oni řekli: Císařův. On odpověděl jim: Dávejtež tedy co jest císařovo císaři, a co Božího, Bohu.“ A proto my Bohu jedinému se klaníme, vám pak v jiných věcech se rádi propůjčujeme, králi a knížaty lidí vás býti vyznávajíce a prosíce, abyste s důstojností královskou spolu i mysl zdravou míti shledáni byli. Jestliže však námi, jenž vás prosíme a všecky věci na jevo stavíme, opovrhnete: my sice v ničem škodu bráti nebudeme, věříce, ano přesvědčeni jsouce, že každý podle zásluhy skutkův pokutu vezme v ohni věčném, a dle poměru mohútností od Boha dosažených počet vydá,

jakož i Kristus prohlásil, řka: „Komu Bůh více dal, více také od něho žádati bude.“ (Luc. 12, 48.)

18. Pohleďte na konec každého z císařů předešlých; umřeli smrtí všem společnou; což kdyby na bezcitnost vyšlo, s výhodou by bezbožným bylo. Poněvadž ale cit všem těm, jenž bytovali, ostává a pokuta věčná jest uložena: proto nezanedbávejte se přesvědčiti a uvěřiti, že to pravda jest. Mrtvolopravectví, prohlédání nevinných pacholat,[1]) duší lidských vyvolávání,[2]) a ti, jenž u čarodějů snodárci a přísedové se jmenují[3]), a věci, jenž od lidí toho zkušených se dějí, přesvědčiti vás mají, že duše i po smrti citem nadány jsou; tolikéž lidé dušemi zemřelých uchvacovaní a zmítaní, jež posedlými a vzteklými všickni nazývají, věštby, u vás Amphilochovými, Dodonskými a Pythiinými zvané, a co ještě toho jest; nad to nauky spisovatelů Empedokla a Pythagora, Platóna a Sokrata, příkopa ta u Homera, a sestoupení Ulyssa pro spatření všeho toho, a svědectví lidí, jenž totéž, co oni pravili.[4]) Aspoň nás jak ony uznávejte, ješto neméně ba mnohem více nad ony Bohu věříme, ješto i těla svá mrtvá a v zemi zahrabaná opět přijíti se nadějeme, tvrdíce, že u Boha nic nemožno není.

19. A což by člověku, dobře-li to pováží, zdálo se býti méně podobno, než kdybychom v těle nebytovali, a někdo by nám řekl, že z malé krapky semena člověčího mohou povstati kosti, nervy a maso v podobě té, jak je spatřujeme? Dejme tomu, i kdybyste ani takovými nebyli ani z takových lidí nepocházeli, a někdo by, símě člověčí a obraz vymalovaný vám ukázav pravil, že z také věci zrozuje se onen, zda byste tomu, dříve toho neviděvše, uvěřili? Sotva kdo se odporovati osmělí. Podobně, že jste neviděli nikdy

---

[1]) Tak Eusebius (hist. 7, 10.) o Valerianovi praví, že tajemství prokletá zachovával a mladá střívka nemluvňátek vykuchával. Tolikéž o Maxentiovi ib. 8, 14. dí, že časem těhotné ženy rozkuchával a maličkých nemluvňátek střívka přehledával. (Viz vyd. Krbcovo str. 351. a 460.)

[2]) jak druhdy Saul. (I. Reg. 28, 7. Sr. Tryf. 105.) To činíváno pro dovědění se věcí budoucích.

[3]) *snodárci* byli domnělí duchové, jenž lidem ve snách prý věci budoucí zvěstovali; *přísedové* jiný druh duchův, jenž prý na povolání čarodějův buď jim samým buď jiným lidem ke službám napořád hotovi byli.

[4]) Dotýká tu sv. Justin (jak podobně Tertull. apol. 23.) všelijakých druhů kejklířství, ne že by je vše za bytelné a pravé měl, ale veda, jak se praví, důkaz ke člověku, a ze zásad pohanů samých důvod bera. Naráží tu na stěhování duší u filosofů, jež uvádí, a na příkopu v Odyssei (XI. 23. následc.), již Odysseus vykopav, ji obětmi naplňuje, načež duše mnohé z podsvětí ho obletují.

mrtvého zkříšena, nevěra vás jímá. Ale jako byste dříve byli nevěřili, že z malé krapky takovými státi se možno jest, a předce, že se stávají, vidíte: takto i za to mějte, že rozpadlá a jako semeno v zem rozpuštěná těla lidská časem svým na rozkaz Boží povstati a neporušenost obléci mohou. Nemůžeme říci, jakou Boha důstojnou moc ti jemu připisují, jenž praví, že všecko se vrací tam, odkud vzniklo, a že nad to ani Bůh jinak učiniti nemůže; to však dobře nahlížíme, že by nebyli věřili možné býti, aby se takovými někdy stali, jakými a z čeho sebe a svět celý povstalý spatřují. My jsme přijali, že lépe jest věřiti tomu, co sílu přírody a člověka převyšuje, nežli podobně jiným nevěrci ostávati, jelikož víme, že i učitel náš Ježíš Kristus pravil: (Mat. 19, 26.) „Co nemožno u lidí, u Boha možno jest.“ A opět: (Mt. 10, 28.): „Nebojte se těch, jenž zabíjejí vás, potom pak nemají čím uškoditi vám. Bojte se toho, jenž po úmrtí může i duši i tělo do pekla uvrhnouti.“ Peklo jest místo, kde budou ti trestáni, jenž neprávě žili a nevěřili, že stane se, čemu Bůh skrze Krista učil.

20. Sibylla a Hystaspes [1]) pravili, že věci porušitedlné ohněm stráveny budou; filosofové, jenž se Stoiky nazývají, učí, že sám Bůh v oheň rozprahne, a praví, že opět svět skrze proměnu povstane. My ale za to máme, že Bůh, tvůrce veškerenstva, něco vyššího jest než věci proměnlivé. Jestliže my tedy o věcech některých, tak jako ctění vámi básníři a filosofové, o věcech jiných ale zevrubněji a zbožněji a sice sami jediní s důkazy mluvíme, proč vy nás více všech jiných nespravedlivě nenávidíte? Pravíme-li Bohem všecko býti upraveno a učiněno, Platónovu zdáme se pronášeti domněnku; díme-li o příštím světa vypálení, se Stoiky držeti se zdáme; říkáme-li, že duše zlých po smrti citem nadány jsouce trest podstoupí, duše dobrých ale pokut zbaveny jsouce blaženě žíti budou, totéž s básníky a mudrci praviti se vidíme. A učíce, že lidé nemají klaněti se dílům rukou, totéž díme, co Menander komik a kteří podobně se pronesli. Větším zajisté vyhlásili býti tvůrce než dílo jeho.

---

[1]) Sibylla a Hystaspes osoby báječné, ona prorokyně, tento prorok pohanův; za věku Justinova proroctví jejich u veliké vážnosti byla a proto světec náš na ně se odvolává. Sibyllu tu bezpochyby kumejskou rozumí jakož tu, která v desateru Sibyll nejvíce proslula. Sibyllinské verše, jimiž se věci budoucí předvěstují, jsou podsunuty a již ve čtvrtém věku podvrženost jejich uznána byla. Hystaspes, Gustasp, Vistáspa, Vastáspa prorok zendský, jiný to nežli král jmenovec.

21. Pravíce, že Logos, jenž jest první výplod Boží, bez smíšení zplozen byl,[1]) Ježíš Kristus učitel náš, a že ukřižován byl, umřel a z mrtvých vstav vstoupil na nebesa, nic nového a odchodného od tak řečených u vás Jupiterových synů netvrdíme. Nebo kolik synů Jupiterových spisovatelé u vás vážení býti praví, dobře víte: Merkuria, totiž loga vykladatele a všech učitele;[2]) Aeskulapa, lékaře, jenž byv hromem zabit; Baccha, jenž rozsápán byv, Herkula, jenž pro zniknutí trudův sebe ohni zadav, Dioskury, jenž z Lédy narozeni, Persea, jenž z Danay se zrodil, a Bellerofonta z lidí[3]) zrozeného, jenž na koni Pégasu vznesen byv, do nebe se dostali. A nač vypravovati o Ariadně a těch, jenž rovně jak ona se uhvězděny býti praví? Ovšem vy také umírající u vás císaře vždy nesmrtelností nadati usilujete a člověka vyvodíte, jenž přísahá, že upáleného císaře z hranice na nebesa vstupovati viděl.[4]) A jaké skutky o každém z tak řečených synů Jupiterových se vypravují, povědomým netřeba povídati; ovšem to k užitku a napravení vychovanců napsáno bylo,[5]) ješto všickni za to mají, že bohův následovati výborno jest! Leč odstup takové o bozích domnění od mysli zdravé, abychom za to přijali, že sám vůdce a roditel jich všech Jupiter otcebijcem byl a z otce takového pošel, a že láskou a zlými a mrzkými pochotěmi uchvácen ku Ganymédovi a ženám mnohým od něho zmrhaným přišel, a že děti jeho podobných se věcí dopustily. Alevšak to, jak jsme již pravili, démonové zlí uči-

---

[1]) Řeč tuto jest, jak z dalšího porovnání vysvítá, o předčasovém, odvěčném Krista z Otce pojití. O pochodu Krista z Marie v k. 22. mluví, jiného porovnání užívaje.

[2]) Tak i Clem. Alex. str. 6. svědčí, že Merkuria Řekové jmenují λόγον. Kterak si to představovali, o tom nevhodno hádati se, ana učených a neučeného lidu ponětí se nejvýše různila a v pokřesťanských nejvíce časech celou nauku o bozích na fysiologii obracováno, aby nejapnost bajek těch nebožských a nebohých oblíčili. Tak Porphyr (u Euseb. præp. ev. 3, 11.) Merkuria praví býti symbolem loga, všech věcí vyřiditele a vykladače ve slunci obývajícího, an logem v měsíci Hekate prý jest a ve veškerenstvu Hermopan. Tak Eustathius (in Iliad. l. 1.) dí, že v bájech starých Jupiter znamená mysl, Musy vědu, Merkur loga.

[3]) z rodu božského nebyv, ale pouze z lidí se zrodiv.

[4]) Stávalo se za podlým Římanův některých duchem, že císařové nejhorší ubožněni byli. Při spálení mrtvoly jeho totiž buď někdo vyskytl se přísahaje, že podobu upáleného viděl na nebesa vstupovati (Suet. in Aug. Seneca in Colocyntosi, kdež ubožstvení Claudia přetřepává; Tatian. 10. Tert. ad Nat. 1, 10. 2, 7. načež tuto sv. Justin zřetel béře), buď ze hranice orel vypuštěn, o kterém domníváno se, že duši umrlého na nebesa vznáší.

[5]) Sv. Justin ironicky mluví, ovšem nákazu a záhubu rozuměje.

nili. My vyučeni jsme, že k nesmrtelnosti dostihují toliko ti, jenž svatým a cnostným obcováním Bohu se přibližují; kdož ale zle žijí a se nenapravují, ti, věříme, u věčném ohni trápeni budou.

22. Syn Boží, Ježíš nazvaný, byť i obyčejným člověkem toliko byl, pro moudrost by zasloužil Synem Božím nazván býti. [1]) Nebo otce lidí a bohův spisovatelé všickni bohem nazývají. Jestliže my ale obzvláštním a mimopřírodným spůsobem jej, Loga Božího, z Boha pravíme zrozena býti, to za společné mějte s těmi, jenž Merkuria vyslaneckým od Boha slovem býti praví. [2]) Kdoby pak vytýkal, že on ukřižován byl, i to má společně s domnělými u vás syny Jupiterovými, utrpením podlehlými. O nich zajisté ne stejná, ale rozdílná se vypravují utrpení smrti, tak že Ježíš ani za obzvláštností útrapy nižší pod oněmi není. A že ovšem vznešenější jest oněch, postupem řeči, jak jsme slíbili, dokážeme, či raděj již dokázáno jest; nebo kdo výbornějším jest, ze skutkův vysvítá. [3]) Že jej skrze [4]) pannu zrozenu býti pokládáme, společné to jemu s Perseem býti suďte. A pravíce, že chromé, dnavé a od narození neduživé uzdravoval a mrtvé křísil, budeme se zďáti, že vypravujeme věci podobné těm, jež o Aeskulapovi povídají.

23. Aby vám i to zřejmo bylo, že, cokoli Kristem a proroky, kteří jej předešli, vyučeni byvše pravíme, jediné pravé jest a všech spisovatelů starší, a že od vás přisvědčení nežádáme pro věci stejných s nimi pravení, nýbrž poněvadž pravdu povídáme; dále, abyste věděli, že Ježíš Kristus jediný vlastně Syn Bohem zplozený jest, jsa slovo jeho a prvorozenec a moc jeho, a že vůlí jeho člověkem učiněn byv, tomu nás učil pro nápravu a obnovu pokolení lidského; posléze, že dříve nežli on co člověk mezi lidmi obcoval, někteří předchůdcové, nadzmínění totiž démonové zlí, to skrze básníky za události vydávali, co báječně byli vymyslili (jakož i vymohli,

---

[1]) Nepřipouští, že by Kristus toliko Synem Božím nazván býti zasluhoval, v skutku jím pak nebyl, an jinde výslovně poslednímu učí: ale tu ohledem na ty, jež u pohanů za syny bohův jmíno, dovodí, že by již před nimi pro samu moudrost, jíž do oněch synů bohův domnělých dokona nebylo, jmena toho byl hoden.

[2]) jako by pravil sv. Justin: Že Logos jest nám osoba jestotná, toho vám nemůže divno býti, ješto i Merkuria, ač za osobu majíce, mnozí logem jmenují. (Sr. Dial. c. Tryph. 16. 128.)

[3]) Podobně Ir. 2, 3.: Kdo by lepším byl, ze skutků se ukazuje.

[4]) Užívá předložky *skrze*, jenž ale, jak dí sv. Basil (sp. s. 5.), u věcech těch platí tolik co slovce *ze*, jehož Justin jinde sám upotřebuje. Oboje slovce přichází v rozmluvě s Tryf. 66. k.

aby podobné bezectné a bezbožné skutky o nás praveny byly, o nichž ani svědka, ani důkazu nestává): aby, dím, toto vám zjevno bylo, toto důvodění učiníme. [1])

24. Nejprvé [2]) podobné Řekům věci vypravujíce, sami pro jmeno Kristovo v nenávisti jsme, a zlého nepáchajíce, jako bezbožníci usmrcováni býváme, ani jiní jinde stromy, řeky, myši, kočky, krokodily a jiná zvířata nerozumná ctí; a ješto týmže tvorům neklanějí se všickni, nýbrž jiní jiným slouží, tudy téhož božství všickni nevzývajíce, druh druhovi bezbohým se býti zdají. To jediné vytýkati nám můžete, že stejných s vámi bohů nectíme a lidem mrtvým výlitků, smah, věnců na obrazích a obětí nepřinášíme. Nebo sami dobře víte, že věci tytéž onde bohy, onde zvířaty, onde obětmi pořádnými jsou. [3])

25. Za druhé [4]) ze všeho pokolení lidského my, jenžto jsme druhdy Baccha, syna Semelina, a Apollina, syna Látonina (o kterých, co láskou mužův páchali, povídati mrzko jest), Proserpinu a Venuši, obě pro Adonida rozvzteklené, [5]) jichžto i tajemství vy slavíte, Aeskulapia aneb jiného z tak řečených bohův ctívali, my pravím nyní, ač se nám smrtí hrozívá, jsme je zavrhnuli, a Bohu nezplozenému a bezstráznivému sebe zasvětili, o němžto víme, že ani k Antiopě a podobným, ani ku Ganymédovi rozvášněn nevešel, ani okovů od onoho storukovníka skrze Thetidu pomoc obdržev oproštěn nebyl, aniž pro tu službu na starost sobě vzal, aby Achilles Thetidinec pro kuběnu Briseidu [6]) přemnoho Řekův zahubil. Lítost

---

[1]) Pro temnost textu řeckého drželi jsme se výkladu Maránova. Trojí věc dokázati připovídá: 1) že nauka křesťanská jediné je prava, což k. 24.; 2) že Syn Boží se vtělil, což k. 30. a 3) že démonové podobné vynalezli rozpravy, aby lid od Krista odvodili, což v k. 53. doličovati počíná.

[2]) Dokázati chtěje (viz pozn. předešlé) u křesťanů samých býti pravdu, dovodí, že, an jiným náboženství provozovati volně se propůjčuje, toho bezprávně křesťanům se odpírá.

[3]) Obyčejná to výtka, již vytýkali křesťané pohanům, že táž věc již za boha, již za oběť se pokládá.

[4]) Druhý důkaz, že u křesťanů jediné pravda se nachází, vede odtad, že od hanebného bohův uctívání ku přečisté Boha jediného službě se obrátili.

[5]) Apollodor (l. 3.) píše, že Venuše krásou Adonida pacholete jata byvši, jej ve schránce před bohy ukryla a Proserpině odevzdala, tato však pacholátko tak sličné podržela. Povstalý proto mezi bohyněmi svár prý Jupiter ukojil na tu výminku, aby třetinu roku u něho, třetinu u Proserpiny ostával a třetinu u Venuše; rozvzteklenosti tedy onou rozuměj i hádky i pochotě.

[6]) Illiad. 6.

máme nad těmi, jenž tomu věří, ješto dobře víme, že démoni jsou věcí těch příčinou.

26. Za třetí,[1]) po Kristovu na nebesa vstoupení podstrčili démonové lidi některé, bohy se býti pravící, jenžto vámi netoliko nepronásledováni, ale nad to i poctami nadáni byli: Šimona totiž, jakéhosi Samaritána z osady Gitta řečené, jenžto za Klaudia císaře chytrostí démonů jím působících v Římě, císařském městě vašem, čáry provodiv, za boha jmín a od vás co bůh sochou poctěn byl, která postavena jest na ostrově Tiberském mezi dvěma mostoma, tento majíc nápis římský: Šimonovi bohu svatému.[2]) Jemu Samaritáni téměř všickni, a z jiných národů někteří za boha předního jej pokládajíce, se klanějí. Též Helenu jakousi, která se s ním všady za toho času plahočila a dříve v nevěstčinci se zdržovala[3]), povídají první býti myšlenkou jeho. O Menandrovi také jakémsi, podobně Samaritánu z osady Kapparatejské, učeníku Šimonovu, víme, že pomocí démonův v Antiochii uměním čarodějným mnohé zavedl. Namluvil on svým následovníkům, že neumrou, a posavad jest jich několik, jenž tolikéž vyznávají. Marcióna Pontského, jenž posavad žije a přívržence své učí, že jiný jest bůh, větší nade Tvůrce světa. Ten pomocí démonův ve všem pokolení lidském působil, že mnozí v rouhání se vydali a Boha, všehomíra stvořitele, zapírali, jiného pak, jakoby vznešenějšího a mnohem větších věcí působitele, vyznávali. Všickni od těch pocházející, jak jsme napověděli, křesťané se nazývají, jako ti, jenž společných s filosofy nauk nemají, předce však jmeno mají společné od filosofie vzaté. Zda

---

[1]) Třetí tu důvod vede, že, kdo nauku křesťanskou bludy zprzňuje, toho pronásledování nezastihuje. Odkud zřejmo, že démonové, osnovatelé pronásledování, toliko pravdy na křesťanech nenávidí.

[2]) Za Gregoria XIII. l. 1574 na dotčeném tuto ostrově Tiberském nalezen podstavek kamenný, na němž vyryto: Semoni Sanco Deo Fidio etc.; nápis ten zadal příležitost ku pochybování, zdali sv. Justin dobře četl a mnozí: Dupin, Pagi atd. se domněli, že podobností jmena sveden jsa, sochu sabinského bůžka za sochu Šimona Čarodějníka držel. Avšak kdo za to míti bude, že sv. Otec v mythologii staré takto zběhlý ve spisu císařům odhodlaném, filosof vážný, pravdy nadevšecko milovný, maně věc napsal, pro jejížto nepravdu ho každý nedouk v Římě stíhati mohl? K tomu jde, že Iren. (1, 23, 1.) Tertull., (apol. 13.), Euseb. (hist. c. 2, 13.) a jiní mužové vší víry hodní o tom svědčí. A nemohla-li, ješto víme, že více model na onom ostrově bylo, obojí socha tam státi? (Cf. Plutarch. quaest. rom. 94. Liv. 2, 5.) Že pak Šimon od Samaritanů a jiných za boha ctěn byl, průvodno jest.

[3]) Eusebius (2, 13.) přidává: v Tyru ve Fénicii.

oněch však hanebných a báječných skutků se dočiňují, totiž převrácení svítelny, společného smíšení a jedění lidského masa, nevíme;[1]) že ale od vás nejsou ani pronásledováni ani zabíjeni, aspoň nikdy pro nauku svou,[2]) dobře víme. Máme však spis od nás proti všem, jichž kdy stávalo, haeresím sepsaný, jejž vám, čísti-li jej hodláte, odevzdáme.

27. My,[3]) abychom žádného netrýznili a zlého se nedopustili, vyučeni jsme, že také děti vykládati, nepravost jest; nejprv sice, ješto vidíme, že vykládanci téměř všickni, netoliko děvy, ale i pacholata, ke smilství se zavádějí. A jako se praví, že předkové stáda býkův, koz neb ovcí anebo koní pastevných chovali: tak i nyní chovají se pacholata toliko ke zneužívání jich;[4]) množství žen, obojnáků a ohavníků u všech národů k té zbrodni se vystavuje. A z toho vy mzdu, daně a cla béřete, ješto byste je z krajin svých vypuditi měli. A kdo jich užívá, ten mimo bohaprázdné, bezbožné a necudné obcování, nahodí-li se, se synem, příbuzným aneb bratrem se mísí. Jsou také lidé, jenž vlastní děti a choti popeněžují; někteří se zjevně k mrzkosti vyklešťují, k tajemstvím matky bohův to vztahujíce, a u každého z bohův vámi domněných had co podobizna a tajemství velké se přičiňuje. A co se u vás veřejně koná a ctí, to vy nám, jako bychom se při zvráceném a zhaslém světle toho dopouštěli, připisujete.[5]) To pak nám co takového si počínání

---

[1]) Tři, dí Athenag. (leg. 3.), nám přimyšlují neřesti: bezbohost, thyestické hostiny a oidipodické smíšky. Nařčeno tak křesťany, že Kristovo tělo požívati vyznávali a že v noci schůze držívali, bratrujíce a sestrujíce sobě a políbením svatým pokoje se vítajíce.

[2]) t. j. byť i někdo z nich byl usmrcen, stává se mu to pro neřesti a zbrodně, nikdy pro nauku. Odkavad patrno, že na křesťanech pravověrných toliko pravda se pronásleduje. Takto i sv. Cyprian dí (ep. 58.), že na církev Kristovu brzo moc světská dorývala, aby ukázal Pán, která jest církev jeho, kdo jsou ti, jež vrah trápí, a kdo ti, jimž jako svojincům odpouští. Nebo Kristův odpůrce nepronásleduje a neobojuje leč tábor a vojíny Kristovy; hæretiky jednou poraziv a svými učiniv pomíjí a jimi opovrhuje. Tolikéž v l. 57. a Ir. 4, 33, 9.

[3]) Sv. Justin tu na křesťanech klade opak toho, čehož dříve, zda při hæreticích se nachází, nevěděti se pravil, že totiž jsou tak daleci oněch zbrodní, že i vykládati nemluvňata hříchem sobě pokládají, ana tím též k neřestem novým příčina se poskytuje, o nichž hned sv. mučeník mluví a sice o jedné k. 27., o druhé k. 29.

[4]) Cf. Tatian 26. Clem. Alex. pædag. 3, 4., Tert. apol. 9. atd., kdež o pochodících odtud neřestech obšírněji.

[5]) Justin, zdá se, porovnává mravy pohanů s nepravostmi křesťanům při-

dalekým škody nepřináší, ale těm, jenž to činíce, na jiné to svádějí.

28. U nás vůdce zlých démonů had se jmenuje a satan a ďábel, jakož zpytováním v písmech našich dověděti se můžete. O něm Kristus, že s komonstvem svým a lidmi jej následujícími do ohně poslán bude, aby po věčné věky trápen byl, předpověděl. Prodlévání, že Bůh dosavad nečiní toho, pro pokolení lidské děje se; předvídá zajisté, že někteří pro pokání spaseni budou, ješto jiní dosud ani narozeni nejsou. Na počátku on učinil pokolení lidské myslí nadané a mohoucí to, co pravo jest, voliti a dobře činiti, tak že lidé před Bohem nemají žádné výmluvy. Rozumnými zajisté a myslnými stvořeni byli. Pochybuje-li někdo, že Bůh o to pečuje, ten buď Boha lestně [1]) zapírá, buď, drží-li o jestotě jeho, řekne, že Bůh zlému se raduje anebo kamenu podobným jest, a že cnost a nepravost ničím není, toliko že za domněním lidským to zlým, ono dobrým se býti pokládá, což ovšem největší jest bezbožnost a nepravost.

29. Dále [2]) bojíme se, aby některé z vyložených pacholat, kdyby se ho nikdo neujal, nezahynulo, my pak vražedníky se nestali. Ale ovšem buď ani do manželství nevstoupáme, leč pro vychování dětí, buď sňatku se vzdalujíce, dokona zdrželivi ostáváme. A již jeden z našinců, aby přesvědčil vás, že nesličné smíšení nám za tajemství není, v Alexandrii Felixovi vladaři spis podal, žádaje, aby dal lékařovi dovolení odníti jemu nároky; nebo to učiniti bez dovolení vladařova tamější lékařové sobě zapověděno býti pravili. Když pak Felix dokona svoliti nechtěl, mládenec v panictví ostav, spokojoval se svojím a spoluvěrcův svědomím. Nezdá se mi tuto od místa připomenouti Antinoa nedávno sešlého, jehož všickni co boha z bázně [3]) počali ctíti, ač dobře vědouce, kdo a odkavad byl.

30. Aby však nám nikdo nenamítal, že snad muž, Kristem

---

lhanými a dovodí, že, byť se to s nimi v skutku tak mělo, že by křesťané aspoň pro stud předek před pohany zasloužili. Podobně Tert. nat. 1, 16., apol. 2, 11.

[1]) t. j. strojeně, napohledně; kdo zajisté o Bohu myslí, že péče o věci lidské nevede, ten snad zjevně Boha býti nezapírá, aniž kamenu jej podobna pokládá, avšak tajně, nevědomky a jako za lubem o jeho nebytosti drží, ač pro jakoukolivěk příčinu toho, snad ani samému sobě, vyznati nechce.

[2]) Další uvodí příčinu, proč křesťané dítky vykládati se varují.

[3]) Podobně sv. Athanáš (or. ctr. gentes) dí, že Antinous se ctí pro bázeň velitele. Podle něho město přestavené jmenováno, na jeho poctu chrámy, hry svaté, kněze a věštce založeno.

od nás zvaný, člověk jsa z lidí, čarodějstvím divy, jež vykládáme, činil, a tudy se synem Božím býti viděl: tedy již k důkazu přistoupíme. [1]) Při tom nebudeme věřiti těm, jenž to pravili, nýbrž těm, jenž budoucí věci předpovídali, nutně za víru dávati budeme, anoť očitě spatřujeme, že stává a stávalo se, jak předvěštěno. Tuším, i vám se to největším a nejpravějším bude zdáti důkazem.

31. Bývali mezi Židy někteří prorokové Boží, skrze něžto duch prorocký věci budoucí předpovídal, dříve nežli se staly. Králové, jenž za časů oněch byli, proroctví jich pilně zachovávali, majíce je tak, jak vypověděna byla z úst věštců těch, vlastním jich hebrejským jazykem v knihách od samých proroků sepsána. Když Ptolomej, král egyptský, bibliotéku strojil a spisy všech lidí shromážditi usiloval, dověděv se i o těchto proroctvích, poslal ku knězi Judskému, tenkrát kralujícímu [2]) žádaje, aby knihy prorocké jemu poslány byly; kněz král spisy jazykem hebrejským sepsané jemu poslal. Že ale Egypťanům známo nebylo, co ve knihách těch napsáno, opět jej žádal poslati muže, jenž by je na jazyk řecký vyložili. Což když se stalo, ostaly knihy dotavad také u Egypťanů, jako i všady jsou u Židů veškerých. Tito ale čtouce, nerozumějí, co se tam praví, a nás za nepřátely a vrahy pokládají, podobně jako vy, kdekoli mohou, nás usmrcujíce a utracujíce, o čemž vás snadno přesvědčiti. Ve válce židovské nedávno zběhlé Barkochebas, vůdce židovského spiknutí, křesťany, neodeprou-li se Krista a neurouhají-li se jemu, na popravy hrozné poháněti kázal. V knihách prorockých nalezáme předpověděno, že Ježíš Kristus náš přijde, z panny se narodí, dospívati, neduhy a nemoci všecky uzdravovati, mrtvé křísiti bude, že bude nenáviděn, nepoznán a ukřižován, že umře a povstane z mrtvých a na nebesa vstoupí, že Synem Božím jest a se nazývá, že někteří od něho k veškerému pokolení lidskému poslaní lidé to hlásati budou, a že z pohanův mnoho jich uvěří.

---

[1]) Přistupuje sv. Justin k věci druhé, totiž k důkazu, že Syn Boží se vtělil.

[2]) V textu, jak nyní jest, ovšem se praví, že s králem Heródem se to stalo; avšak kritikové za to právem mají, že jmeno Heróda buď z pokrají do textu vklouzlo, buď nedopatřením opisovatelů, anebo nedosti zralým jich se domýšlením ze slova ἱερεῖ zpotvořeno bylo. Philo zajisté (Vita Mos. l. 2.) dí, že velekněz, k němuž poselství ode Ptolomea šlo, s kněžstvím i království držel. Usher ale za to má, že, když shořela bibliotheka, Kleopatra ji znova založiti chtějíc, od Heróda krále též dosáhla služby, jaké se dostalo druhdy Ptolomeovi; což, ať málo díme, pouhá jest domněnka.

Předpověděno to dříve jeho příbytu, před lety již pěti tisíci,[1]) již třemi tisíci, již dvěma tisícema, již tisícem, již i před osmi sty lety. Nebo dle posloupnosti pokolení jiní a jiní prorokové povstávali.

32. Mojžíš první z proroků tak doslovně píše (Gen. 49, 10.): „Nevymizí kníže z Judy ani vůdce z beder jeho, až přijde, komu uloženo jest, a ten bude čáka národů, uvazuje k vinici mládě své a pera v krvi hroznové rouchu svou.“ Vám nyní náleží zevrub vyšetřiti a poznati, dokavad Židé vlastního měli knížete a krále? Ovšem až do příští Ježíše Krista učitele našeho a proroctví pozatmělých vykladatele; jakož předpověděno jest Duchem sv. prorockým skrz Mojžíše, že neodstane od Židů kníže, až přijde, komu království uloženo jest. (Judas zajisté jest praotec Židů, od něhož Židé pojmenování své mají.) Když onen Kristus přibyl, tedy vy jste také Judstvem zavládli, a celou jich zemi ujali. Slova: „On bude čákou národů“, značí, že všickni národové budou opětného příchodu jeho očekávati. Což vám očitě spatřovati a skutkem se přesvědčiti lze. Nebo ze všech pokolení lidských čekají toho, jenž v Judei ukřižován byl, po němžto hned země Judská výbojem vám se vzdala. Slova pak: „uvazuje k vinici mládě své a pera svou rouchu v krvi hroznové,“ podobiznou byla, jevíc věci Kristovi se přihoditi a od něho diti se mající. Nebo oslátko stálo u vchodu městečka k vinici uvázané,[2]) jež aby mu učeníci přivedli, poručil a na ně vylezev posadil se a vešel do Jerusaléma, kde největší chrám židovský byl, vámi napotom vyvrácený. Potom ukřižován byl, aby ostatní proroctví se vyplnilo. Nebo slova: „pera v krvi hroznové rouchu svou“ předvěstovala útrapy, jež měl utrpěti a očistiti skrze krev lidi v sebe věřící. Roucha od ducha Božího skrz proroka jmenovaná jsou lidé věřící v něho, v nichžto přebývá ono símě Boží,[3]) Logos. Slova ale „krev hroznová“ znamenají, že ten, jenž přijde, ovšem krev míti bude, nikoli však z lidského semene, nýbrž z moci Boží. První pak po Bohu otci a pánu veškerenstva

---

[1]) Počet tento nesmí postihován býti, an toliko okrouhlým se býti ukazuje. Ostatně patrno, že tuto Adama rozumí a v mysli má slova Gen. 3, 15.; tak jako při následných počtech na Noaha, Mojžíše, Davida ohled bral.

[2]) O uvázání tom evangelistové mlčí.

[3]) Tuto sice naráží Justin na I. Joan. 3, 9., kdež podobný se nahazuje výraz, avšak smysl tu i tam rozdílný jest; semenem Loga Justin nazývá vložený v každém člověku zárodek rozumnosti, jejž od Loga, Krista, pocházeti učí, který u všech se lidí nalezá, avšak jeho se v plné míře teprvé křesťanům dostalo, ješto před Kristem kromě lidu vyvoleného sotva někteří (Sokrates, Heraklit a j.) rozvinouti a zaroditi tomu zárodku se dopřáli. (Sr. Apol. 2, 6.)

moc a Syn jest Logos,[1]) o kterém, jak se vtěliv člověkem učiněn byl, doleji povíme. Jako zajisté krve hroznové neučinil člověk, ale Bůh, tak i předoznámeno, že krev ta nebude ze semene lidského, ale z moci Boží, jak jsme napověděli. A Isaiáš[2]) a prorok jiný tolikéž jinými slovy předpovídaje, takto praví (11, 1.): „Povstane hvězda z Jakoba, a vzejde z kořene Isai výstřelek a v rámě jeho budou doufati národové.“ Hvězda zajisté vzešla světlá, a kvítek vystřelil z kořene Jesse, tento Kristus. Nebo z panny pošlé z Jakoba, jenž byl otec Judův (jehož Židův otcem býti jsme ukázali), skrze moc Boží zplozen byl. Jesse pak byl praděd Kristův podle výroku, Judův ale a Jakobův syn podle posloupnosti rodu.

33. Opět, kterak výslovně od Isaiáše předpověděno bylo, že z panny narodí se, poslyšte. Takto se zajisté praví (7, 14.): „Ejhle, panna v životě míti bude a porodí a říkati budou na jméno jeho: Bůh s námi.“ To, co bylo nepodobno a co za nemožno od lidí držáno, to že se stane, Bůh skrze ducha prorockého předpověděl, aby když se stane, víry se tomu neodpíralo, nýbrž pro předvěstění se tomu věřilo. Aby ale někteří nerozumějíce proroctví pronešenému, nám nevytýkali, co jsme vytýkali básníkům pravícím, že Jupiter pro chlipnost přicházel k ženám: tedy řeči ty vyložiti se vynasnažíme. Slova: „Ejhle, panna v životě bude míti“ znamenají, že panna bez obcování počne; nebo kdyby s kýmkoli byla obcovala, již by pannou nebyla. Moc Boží vstoupivši ku panně, zastínila ji, a učinila, aby pannou jsouc obtěžkala. Vyslaný k té panně za onoho času anděl Boží zvěstoval jí řka (Luc. 1, 31. 35): „Aj, počneš v životě z Ducha svatého a porodíš syna, a synem Nejvyššího slouti bude, a nazveš jmeno jeho Ježíš. Neb on spasí lid svůj ze hříchův jejich.“ Tak vypravili ti, co všecky věci o Spasiteli našem Ježíši Kristu sepsali, jimž ovšem věříme, an duch prorocký skrze Isaiáše, jak napověděno, pravil, že tak se narodí, jako jsme předukázali. Duchem a mocí onou z Boha nesluší jiného rozuměti, leč Loga, který i prvorozenec jest Bohu, jakož i nadzmíněný Isaiáš prorok ukázal.[3]) Duch tento sstoupiv a zastíniv panně, ne skrze obcování, nýbrž skrz moc ji těhotnou učinil. Jmeno Ježíš v jazyku hebrej-

---

[1]) Srov. pozn. 6. ku k. 6.

[2]) Sv. Justin proroctví dvoje, Bileamovo (Num. 24, 17.) a Isaiášovo v jedno shrnul.

[3]) Cf. Dial. c. Tryph. 50. a co jsme poznamenali k 6. č., stojí sice v textu o Mojžíšovi, což ale jistě chyba jest, an Justin o Mojžíšovi dříve nic nepraví, ovšem ale o Isaiáši.

ském značí tolik, co spasitel; pročež i anděl ku panně pravil: „Nazůveš jmeno jeho Ježíš, on zajisté spasí lid svůj od nepravostí jeho.“ Že věštcové nejiným leda Logem Božím zachvacováni bývají, i vy tuším pravíte.

34. Kde se měl naroditi, poslyšte, jak jiný prorok Micheáš (5, 2.) předpověděl; dí takto: „A ty Betlehéme, země Judská, nikoli nejsi nejmenší mezi knížaty Judskými. Nebo z tebe vyjde vůdce, jenž pásti bude lid můj.“ Jest pak městečko v krajině judské vzdálené tři a třidcet honů od Jerusaléma, kdežto narozen Ježíš, o čem se zpraviti můžete z popisů za Cyrénia, [1]) prvního vládaře vašeho v Judstvu, vyhotovených.

35. Že měl Kristus narozený jiných lidí tajen býti až do dospělosti, [2]) což se i dálo, o tom předpověď poslyšte (Is. 9, 6.). Jest pak tato: „Dítě se nám narodilo, a pachole dáno jest nám a knížetství na ramenou jeho;“ znak to moci kříže, k němuž ramena přičinil, ukřižován byv, jak postupem řeči místněji dokázáno bude. Týž (prorok Isaiáš 65, 2. 58, 2.) duchem prorockým nadchnutý praví: „Rozprostíral jsem ruce své k lidu nevěřícímu a odpíravému, ku kráčejícímu na cestě nedobré. Žádají nyní ode mne soudu a blížiti se k Bohu opovažují.“ A opět jinými slovy u jiného proroka dí (Ps. 21, 28.): „Zbodli nohy mé i ruce mé, a o můj oděv metali los.“ David král a prorok, jenž věci ty pravil, nic toho netrpěl; Ježíše Kristovy však ruce roztaženo, když ukřižován byl od Židů odpírajících jemu a pravících jej nebýti Kristem. Nebo jak dí prorok: „Posmívajíce se jemu posadili ho na stolici soudné a řekli: Suď nás.“ [3]) To pak: „Zbodli ruce a nohy mé“ o hřebech na kříži rukama a nohama jeho probitých slyšeti se musí. Ukřižovavše jej metali los o oděv jeho, a podělili ho mezi sebou ti, jenž ho ukřižovali. Že se to tak stalo, můžete dověděti se z akt za Piláta Pontského vedených. [4]) Kterak výslovně předpověděno, že sedě na oslátku vejde do Jerusaléma, o tom jiného proroka, Sofoniáše, [5])

---

[1]) Cyrinius či Quirinius, o němž viz Luc. II, 2.

[2]) Nemluví o skrytosti té, již Kristus strávil od 12 let do 30, nýbrž o té, za kterou pro zášť, nevěru, závist a tvrdošijnost Židů skryta byla jich mysli a srdci velebnost jeho božská a královská, tak že jsou jej i na kříž přibili; pravil zajisté v k. 31., že Kristus od proroků co neznámý a nenáviděný předpověděn, a v k. 49. dí: Krista netoliko nepoznali (Židé), ale i ukřižovali.

[3]) Sv. Justin tuto jak i jinde nedoslovně z Písma sv. cituje. Prohlídá k Mat. 27, 28. nn. a Is. 58, 2.

[4]) O aktách těch mluví Eusebius v hist. círk. 2, 2. vyd. Krbc. str. 53. 54.

[5]) Poklesl tuto sv. Justin, ana slova ta Zachariášova jsou 9, 9., jemuž je sám v Tryph. 53. přikládá.

prorocké řeči uvedeme; jsouť: „Vesel se velmi, dcero Sionská, ohlašuj dcero Jerusalémská, aj, král tvůj jde tobě tichý, sedě na oslici a oslátku podjařmeném.“

36. Slyšíce řeči prorocké jakoby nějakou osobou proslovené, nedomnívejte se, že od oněch nadšenců vycházejí, nýbrž od Loga Božího jimi hýbajícího. Druhdy zajisté předvěstně budoucí věci vypravuje, druhdy jako v osobě Pána veškerenstva a Otce Boha mluví, druhdy jako v osobě Krista, druhdy jako v osobě národů, Pánu anebo Otci jeho odpovídajících; jak i u spisatelů vašich viděti jest, an jediný věci všecky spisuje, ale osoby rozmlouvající zastupuje. Čemu Židé nevyrozuměvše, ač knihy prorocké v rukou mají, nepoznali, že Kristus přibyl, ano i nás pravících, že již přišel, a od nich, jak jsme napověděli, ukřižován byl, nenávidí.

37. Aby pak i věci ty vám patrny byly, proto o osobě Otcově pověděny jsou skrze Isaiáše nadzmíněného proroka řeči tyto (1, 3.): „Poznal vůl majitele svého a osel jesle pána svého; Israel ale mne nepoznal a národ můj neporozuměl. Běda národu hříšnému, lidu plnému hříchův, semenu zlému. Synové nešlechetní, opustili jste Hospodina.“ A opět jinde, an týž prorok podobně od Otce mluví (66, 1.): „Jaký dům mně vystavíte? dí Hospodin. Nebesa mně jsou trůnem, a země podnožím nohou mojich.“ A opět jinde (1, 14.): „Novoměsíců a sobot vašich nenávidí duše má. A velkého dne postu a zahálky nesnesu; a když přijdete ukázat se přede mnou, nevyslyším vás. Ruce vaše jsou plny krve. A byť jste obětovali běl a kadidlo, ohavností mně jest. Tuku beranů a krve býkův neoblibuji. Kdo požádal těch věcí z rukou vašich? Ale (58, 6.) „rozvaž všeliké svazky nepravosti, roztrhni snopky smlouvy násilné; skryj pocestného a nahého, lámej lačnému chléb svůj.“ Jaké věci to tedy jsou, jimž Bůh skrze proroky učí, z toho již vyrozuměti můžete.

38. Když ale o osobě Krista mluví duch prorocký, takto hlásá (Is. 65, 2.): „Rozprostřel jsem ruce své k národu nevěřícímu a protimyslnému, ku kráčejícím na cestě nedobré.“ A opět (50, 6.): „Hřbetu svého nastavil jsem k bití a lící svojich k úderům; a tváře své neodvrátil jsem od pohany uplvání; a Hospodin spomocníkem mým stal se. Proto jsem zahanben nebyl, nýbrž postavil jsem obličej svůj jako skálu pevnou a vím, že nebudu zahanben, nebo blízek jest, jenž mne ospravedlnil.“ A opět, když praví (Ps. 21, 19. 3. 6.): „Nad rouchem mým metali hřebí, a zbodli ruce mé a nohy mé. Já pak jsem usnul a spal jsem, a povstal jsem,

a Hospodin přijal mě.“ A opět, když praví (Ps. 21, 8.): „Mluvili jsou rty svými, hýbali hlavou, pravíce: Zbaviž sebe sám.“ Všecko to na Kristu se od Židů dálo, jak poznati můžete. Nebo když ukřižován byl, nakřivovali úst svých a hlavami kývali, pravíce: „Jenž mrtvé vzkřísil, osvoboď sebe sám.“ (Mt. 27, 39.)

39. Když duch prorocký mluví co předvěštec věcí budoucích, vece (Is. 2, 3.): „Ze Sionu vyjde zákon, a slovo Hospodinovo z Jerusaléma, a souditi bude mezi národy a potrestá lid mnohý; a zkují meče své v radlice a oštípy své v srpy; nepozdvihneť národ proti národu meče, aniž se budou více učiti bojování.“ A to že tak se stalo, přesvědčeni býti můžete. Nebo z Jerusaléma vyšlo mužů počtem dvanáctero do světa veškerého, lidé to neučení, mluviti neumějící, ale skrze moc Boží ohlašovali celému pokolení lidskému, kterak posláni jsou od Krista, aby všecky Slovu Božímu vyučovali. A kteří jsme druhdy sebe vespolek zabíjeli, netoliko války s nepřítelem nevedeme, nýbrž také raději, abychom ani nelhali, ani lidí, jenž otazují se nás, neklamali, Krista vyznávajíce umíráme. Snadno by zajisté bylo, abychom toho, co se praví: „Přisáhlo ústo, nepřisáhla má mysl,“ [1]) i my také následovali. Směšno ale bylo by, kdyby vojáci vám zapřisáhlí a zapsaní přísahu vám učiněnou nad život, nad rodiče, nad vlasť a nade všecky příbuzníky předkládali, ač vy jim ničeho bytného poskytnouti nemůžete, my pak neporušeného života miloyníci kdybychom nesnášeli všeho pro dosažení žadoucích věcí od toho, jenž nám je dáti může.

40. Poslyšte, kterak i o těch, jenž nauku jeho hlásali a příbytí jeho zvěstovali, předpověděno, nadřečeného proroka a krále takto duchem prorockým mluvícího (Ps. 18.): „Den dni vypravuje slovo, a noc noci oznamuje umění; nejsou to mluvení, ani řeči, jichž hlasové by slyšáni nebyli. Po vší zemi rozešel se zvuk jejich, a do končin oboru země slova jejich. Ve slunci postavil stan svůj; a ono jako ženich vychodící z ložnice své rozplesá se jako obr ku běžení drahou.“ K tomu také jiné výroky prorocké Davidovy připomenouti za výborné a případné pokládáme, z nichž vám poznati lze, kterak duch prorocký lidi žíti napomíná; kterak oznamuje ono Heróda krále Judského, Židů samých, Piláta vašeho u nich správce a jeho vojínův proti Kristovi se shluknutí (cf. Act. 4, 27.); kterak dále praví, že uvěří v něho lidé ze všech pokolení; kterak ho Bůh synem nazývá a jemu všecky nepřátely podrobiti přislibuje; kterak démonové všelijak moci otce všehomíra

---

[1]) Z Euripid. Hipolyt. v. 607.

a Hospodina Boha, a téhož Jesu Krista utíkati usilují; kterak posledně ku pokání Bůh všecky volá, než by přišel den soudu. Takto pak jsou proslovena (Ps. 1, 1. nn.): „Blažen muž, jenž nechodí po radě bezbožných a na cestě hříšníků nestojí a na stolici nákazy nesedá, nýbrž jehož libost jest v zákoně Hospodinově a jenž o zákonu přemýšlí dnem i nocí. I jest jako dřevo štípené podle roztoků vod, jenž ovoce své vydává časem svým a lupen jeho neoprchá a všecky věci, kteréžkoli činí, povedou se jemu. Ne takto bezbožní, ne takto, nýbrž jako prach, jejžto zmítá vítr od země. Protož neobstojí bezbožní na soudu, aniž hříšníci v radě spravedlivých; Hospodin zajisté oblibuje cestu spravedlivých, ale cesta bezbožných zahyne.“ (Ps. 2, 1. nn.): „Proč se bouří pohané a národové přemyšlují daremné věci? Povstávají králové země a knížata spikají se proti Hospodinu a proti Kristovi jeho, řkouce: Roztrhejme svazky jejich a odvrhněme od sebe jho jejich. Ale ten, kterýž přebývá v nebesích, směje se jim a Hospodin posmívá se jim; tedy mluviti bude k nim v hněvě svém a v prchlivosti své skormoutí je. Já pak ustanoven jsem králem od něho nad Sionem svatou horou jeho a ohlašuji přikázaní Hospodinovo. Hospodin řekl ke mně: Syn můj jsi ty, já dnes zplodil jsem tebe. Požádej ode mne a dám tobě národy dědictví tvé a vladařství tvoje končiny země. Spravovati je budeš berlou železnou, jak nádoby hrnčířské roztříštíš je. A nyní, králové, usrozumějte sobě, vyučujte se všickni, kteří soudíte zemi. Služte Hospodinu v bázni a plesejte jemu s třesením. Chopte se kázně, aby někdy nerozhněval se Hospodin, a zhynuli byste s cesty pravé, když záhy rozpálí se hněv jeho. Blaženi všickni, jenž doufají v něho.“

41. A zase v jiném proroctví oznamuje duch prorocký skrze téhož Davida, že Kristus po ukřižování svém kralovati bude, an takto dí (Ps. 95, 1. nn.): „Zpívejte Hospodinu všecka země a zvěstujte den po dni spasení jeho. Nebo veliký jest Hospodin a chvalitebný náramně, hrozný nade všecky bohy. Nebo všickni bohové pohanů jsou obrazové běsů, Bůh však učinil zemi. Sláva a chvála před obličejem jeho; mocnost a velebení na místě posvěty jeho. Vzdejte Hospodinu Otci věkův slávu. Vezměte dary a vejděte před obličej jeho, a klanějte se v síních svatých jeho. Strachuj se tváři jeho všechna země, a napravena buď a nepohni se. Veselte se v národech; Pán zavládl se dřeva.“

42. Kterak duch prorocký věci budoucí jako již stalé vypovídá, jakož i z toho, co jsme shora uvedli, viděti, i to, aby se

čtoucím žádné výmluvy neposkytovalo, vysvětlíme.[1]) Co naprosto státi se má, to předpovídá, jako by se již bylo stalo. Že to tak bráti se má, již vyrozumějte z toho, co se praviti bude. David patnáct set let[2]) dříve, než Kristus člověkem učiněný ukřižován byl, nadpověděné věci pravil, a žádný před ním ukřižovanec radosti nespůsobil národům, ale ani po něm. Náš pak Ježíš Kristus ukřižován byv a umřev vstal, králem stal se na nebesa vstoupiv, a z věcí od něho skrze apoštoly mezi všemi národy hlásaných radost plyne těm, jenž zvěstované od něho neporušitelnosti očekávají.

43. Aby pak z věcí od nás pověděných neodvětoval někdo, jako bychom pravili, že všecko za nutností osudu se stává, ješto jsme pravili, že ony věci dříve známy byly, i to vyvrátíme. Že tresty a pokuty a odplaty podle zásluhy skutkův jednohokaždého se ukládají, od proroků vyučeni byvše, za pravé utvrzujeme. Kdyby tomu tak nebylo, a všecko osudem se dálo, již dokona by vůle svobodné nestávalo. Nebo usouzeno-li jest, aby onen byl dobrým, tento pak zlým, již ani onen chvály, ani tento hany hodným nebude. A opět, nemá-li moci pokolení lidské vyvolením svobodným uvarovati se zlého a dobrého následovati, bez viny jest, cokolivěk by činilo. Že ale svobodným volením i dobře činí i zle, takto doličujeme: Téhož člověka spatřujeme v opak ubíhati; kdyby odsouzen byl, býti buď zlým buď dobrým, nebyl by odporných věcí schopným aniž by tolikráte se proměňoval. Ano, ani by nebyli tito dobří, onino zlí; ješto bychom stanovili, buď že osud příčinou zlého jest a věci sobě odporné provodí, buď by se nám vidělo pravo býti, co jsme již napověděli (n. 28.), že nic není cnost ani nepravost, ale toliko že domněním ono za dobré, to za zlé se pokládá; což zajisté, jak rozum pravý ukazuje, nejvyšší jest bezbožnost a nepravost. My ale osudem nevyhnutelným býti pravíme slušnou lidí dobro vyvolujících odměnu, a těch, jenž opak vyvolují, mzdu hodnou. Nebo neučinil Bůh člověka, jak jiné věci, totiž stromy a čtvernohy, jenž nemohou ničeho vůlí konati. Aniž by člověk byl hoden odplaty nebo chvály, sám od sebe dobro nevyvoliv, ale takto se zrodiv; aniž by, zlým jsa, spravedlivě trestem postihován býval, ješto by takým ze sebe nebyl, aniž jiným, leč jakým se narodil, býti mohl.

44. Vyučil nás o tom duch svatý prorocký, jenž skrze

---

[1]) Nechce Justin něčeho vědomě opouštěti, aby snad jeho vinou pohané v neznámosti věcí důležitých neostávali. Zdá se ohlédati na Act. 20, 26. 27. Podobně doleji 55. 61. a Dial. c. Tryph. 38. 44. 58. 82.

[2]) Nedopatřením pisců let tolik se počítá; David žil v letech 1050 před Kristem.

Mojžíše svědčí, že Bůh stvořenému člověku prvnímu mluvil takto (Deut. 30, 15. 19.): „Ejhle, před tváří tvou dobro i zlo; vyvol dobro.“ [1]) A opět vyučeni jsme, že skrze Isaiáše proroka jiného od Otce veškerenstva a Hospodina Boha v ten spůsob praveno (1, 16. nn.): „Umyjte se, čisti buďte, odejměte zlosti od duší svých, učte se dobře činiti, suďte sirotků, zastávejte vdovy, a pojďte a přeme se, dí Hospodin, a jsou-li hříchové vaši jako šarlat, jako vlnu je zbílím, a jsou-li jak červec, jako sníh zběleni budou. A budete-li chtíti a poslechnete-li mne, dobré věci země jísti budete. Pakli mne neposlechnete, meč stráví vás. Nebo ústa Hospodinova ty věci mluvila.“ Slovy: „Meč stráví vás,“ nepraví, že mečem mají pohubeni býti neposlušní lidé, nýbrž meč Boží jest oheň, jehož pokrmem se stanou lidé, jenž zlé páchati se podjímají. Proto dí: „Meč stráví vás, ústa Hospodinova mluvila jsou.“ Nebo kdyby o roztínajícím a zas ucelujícím meči mluvil, nebyl by řekl: „stráví.“ Tak tedy to, co Plato dí: „Vina volícího jest, Bůh bezvinen jest,“ [2]) z Mojžíše proroka vyňal. Mojžíš zajisté starší jesti všech spisatelů řeckých. A cokoli o nesmrtnosti duše, aneb o trestech posmrtných, o nebeských věcí rozjímání aneb o podobných naukách buď filosofové, buď básníci pravili, tomu jenom příhodně z proroků vyrozuměti a to vykládati mohli. Odtud zdají se všude semínka pravdy býti. Avšak že oni nedokonale ji poznali, patrno jest, ješto věci sobě odporné pronášejí. Díme-li tedy, že předpověděny byly věci, jenž státi se měly, nepravíme tím, že osudem se nutně dějí. Nýbrž Bůh, jelikož předvídatelem jsa všech budoucích činův lidských, a podle zásluhy skutkův každému odpláceti hodlaje, ustanovil, aby lidé s hodnými skutků svých odměnami se potkávali. Bůh, dím, skrze ducha prorockého věci ty předpovídá, aby napořád pokolení lidské v pozornosti a rozjímání udržoval a dokázal, že je na péči a na opatrnosti má. Vlivem zlých démonů smrt jest ustanovena [3]) na čítatele kněh Hystaspových, Sibylliných neb prorockých, aby od nabývání

---

[1]) To sice nalezá se Eccli. 15. a Deut. 30, avšak dáš-li pozor na smysl toliko, shodno jest ovšem s tím, co Adamovi praveno bylo.

[2]) De republ., jež cituje Clem. Al. Strom. 5., Theodoret. lib. 2. adv. Græc.

[3]) O zápovědi takové nikde nečteme, aniž kdy byl vydán zákon ten. Avšak zakázáno bylo pohanům na budoucí věci o státu, o císaři atd. se dobývati a ve knihách čítati, v nichž o předmětech takových se jedná. Zákaz ten, jak praví Justin, lstí démonů ustanoven, totiž proto, aby lidi se odvracovali ode čítání kněh prorockých a tudy aby jim odňala se příležitost přesvědčiti se o pravosti víry křesťanské.

vědomosti o věcech dobrých čtením jich lidi odstrašili, a pak je sobě za sluby podrželi; čehož ale napořáde provésti nemohli. Nebo netoliko bez bázně je čítáme, ale i vám, jak vidíte, ku spatřování naskýtáme, vědouce, že všem příjemny se viděti budou. A byť bychom jen málo lidí přesvědčili, přece přemnoho získáme. Jak rolníkové dobří zajisté odplaty od Pána dosáhneme.

45. Že pak hodlal Otec veškerenstva Bůh Krista po jeho z mrtvých vstání na nebesa povýšiti a tam podržeti, dokavad by neporazil nepřátelských jemu démonův a dokavad by naplněn nebyl počet předvídaných od něho dobrých a cnostných lidí, po kteréž také dosud s odsudkem odkládá: o tom poslyšte řeči Davida proroka; jsou pak tyhle (Ps. 109, 1.): „Řekl Hospodin Pánu mému: Seď na pravici mé, dokavad nepoložím nepřátel tvých za podnože nohou tvojich. Prut moci vyšle tobě Hospodin z Jerusaléma; i panuj uprostřed nepřátel svých. S tebou panování v den moci tvé ve skvělostech svatých tvojich; ze života před dennicí stvořil jsem tebe.“ Slova, jež dí: „Berlu moci tvé vyšle tobě z Jerusaléma“ jsou předvěst o té nauce mocné, kterou apoštolé z Jerusaléma vychodilí všudy hlásali a kterou my, ač hlasatelům a vůbec vyznavačům jmena Kristova smrt ustanovena jest, všude přijímáme i ohlašujeme. Jestliže ale také vy tyto řeči nepříznivou myslí čísti budete, nemůžete přece, jak jsme pravili, více činiti, než nás usmrtiti. To pak nám žádné újmy nečiní, vám ale a všem, jenž nespravedlivě nevraží a se nenapravují, věčnou skrze oheň odpravu působí.

46. Aby ale někteří bezrozumní lidé věci námi pověděné převracujíce, neřekli praviti nás, že Kristus před stem a padesáti lety za Kyrénia se narodil, a později za Piláta Pontského tomu vyučoval, čemu od něho vyučovánu býti díme, a aby nenamítali, že tedy beztrestni jsou lidé ti veškeří, jenž dříve žili: proto napřed k odvodu pochybnosti přistoupíme. Vyučeni jsme, což jsme i nadpověděli, [1]) že Kristus jest prvorozenec Boží a Logos, jehož veškeré pokolení lidské přiúčastněno. A kdo dle Loga žijí, křesťané jsou, byť i za neznabohy byli jmíni; jakoví byli u Řeků Sokrates a Heraklítos, u barbarů ale Abraham, Ananiáš, Azariáš, Mizael a Eliáš, a jiní mnozí, jichžto skutky neb jmena vyličovati, vědouce to býti obdloužno, tuto pomíjíme. Podobně ti, jenž druhdy bez Loga žili, lidé byli nezdární a Kristovi nepřátelé a vrahové těch, jenž s Logem žili. Kdo ale s Logem žili a žijí,

---

[1]) Častěji; na př. 5. 28.

křesťané jsou a nebojácní a neohrožení. Pro kterou příčinu skrze moc Logovu podle vůle Otce všehomíra a Hospodina Boha z panny co člověk se narodil a Ježíš nazván byl, a ukřižován byv, umřel a z mrtvých vstal a na nebesa vstoupil, z toho, co jsme tolikerem slov pravili, člověk pomyslný snadno pochopiti může. My pak, an nepotřebno dále věci té doličovati, přistupme nyní k dokazováním věcí, jenž více doléhají.

47. O tom tedy, že měla popleněna býti země Judská, poslyšte slova ducha prorockého. Vypravují se ale slova ta jako v osobě národů událostem se obdivujících. Jsou tato (Is. 64, 10.): „Sion pustým učiněn jest, jak Jerusalém zpuštěn jest; zlořečením jest dům, svatyně naše; a sláva, jíž žehnali otcové naši, ohněm spálena jest, a všecky vzácnosti její zapadly. A nad tím zdržel a odmlčel jsi se a ponížil nás velmi.“ A že Jerusalém, jak předpověděno, zkažen byl, o tom přesvědčeni jste. O zkáze ale jeho a o nedopustě, aby tam někdo z nich přebýval, praví se skrze proroka Isaiáše takto (1, 7.): „Země jejich pusta, vůčihledě ji nepřátelé zžírají a nebude, kdo by bydlil v ní.“ (Jer. 2, 15. 50, 3.) Výborně pak víte, že se ostříhá vámi, aby žádného Žida v ní nebylo, a že smrt na Žida, kdyby vcházeti postižen byl, ustanovena jest. [1])

48. Poslyšte také o tom, kterak o Kristu našem předpověděno, že veškery nemoci uzdravovati a mrtvé křísiti bude, slova ta (Is. 35, 6.): „Jeho příchodem poskočí kulhavý jako jelen, a výmluvným stane se jazyk němých. Slepí prozří, malomocní očištěni budou, a mrtví povstanou a choditi budou.“ Že věci ty od něho se dály, z akt za Piláta Pontského učiněných dověděti se můžete. O tom také dále, kterak duchem prorockým se předoznamuje, že s lidmi v něho doufajícími bude zabit, slyšte výpověď Isaiášovu; jest pak tato (57, 1.): „Ejhle, jak zahynul spravedlivý a nikdo srdcem toho nepojímá; a muži spravedliví zhlazeni bývají, a nikdo nerozvažuje. Od tváři nepravosti vychvácen bývá spravedlivý a bude v pokoji pohřeb jeho, vytržen jest z prostředku. [2])

49. A opět slyšte, kterak týmž Isaiášem praví se, že národové, jenž ho nikdy neočekávali, jemu se budou klaněti, Židé ale, jenž ho napořád očekávají, když přibude, ho nepoznají. Praveny ty řeči jako o osobě samého Krista takto (65, 1.): „Zjevným učiněn jsem těm, jenž po mně se nepoptávají, nalezen jsem od

---

[1]) O tom Tryf. 16.

[2]) Tryf. 37. se čte: vyhlazen jest pohřeb jeho z prostředku.

nehledajících mne. Řekl jsem: Teď jsem k národu, kterýž nevzýval jmena mého. Rozprostíral jsem ruce své k lidu nevěřícímu a zpurnému, k těm, jenž kráčejí po cestě nedobré, ale za hříchy svými. Lid, který k hněvivosti popouzí mne." Nebo Židé, jenž proroky mají a příští Krista ustavičně očekávali, nepoznali ho, když přibyl, a netoliko nepoznali, ale i zle s ním naložili. Pohané ale, jenž o Kristu ničeho neslyšeli, dokavad apoštolé jeho z Jerusaléma vyšedše, věcí jeho nezvěstovali a proroctví těch jim nevydali, pohané, dím, plni radosti a víry model se odčetli, a Bohu nezplozenému skrze Krista se zasvětili. [1]) A jak i to předpovídáno, že ohavnosti ty proti vyznavačům Kristovým se roztrušovati budou, a že nebozi budou ti, jenž na něho se potrhují, a říkají, že dobře starých se držeti obyčejů: o tom poslyšte kratičkou výpověď Isaiášovu (Is. 5, 20.): „Běda říkajícím sladkému kořké, a hořkému sladké."

50. Že také pro nás, člověkem učiněn byv, utrpení a uhanění snášel, a opět ve slávě přijde, poslyšte proroctví o tom vydaná; jsou pak tato (Is. 53, 12.): „Protože vydali na smrt duši jeho, a se hříšnými počten jest: sám hříchy mnohých přijal, a bezbožným milostiv bude." (52, 13—15.): „Ejhle, porozumí služebník můj a povýšen bude a oslaven bude velmi. Jakož se užasnou mnozí nad tebou, tak bude zneslaveno od lidí vzezření tvé a sláva tvá od lidí. Tak budou se diviti národové mnozí, a stoulí králové ústa svá. Nebo kterým není vypravováno o něm, a kteří neslyšeli, porozumějí." (53, 1.) „Hospodine, kdo uvěřil slychu našemu a rámě Hospodinovo komu jest zjeveno? Ohlašovali jsme před ním jako pachole, jako kořen v zemi žíznivé; není mu podoby ani slávy, a viděli jsme ho a neměl ani podoby ani krásy, ale podoba jeho byla nečestna a chaba u lidí. Člověk byl postavený v ranách, a jenž zná neduhy nésti, nebo odvrácen jest obličej jeho, potupen a nevážen. On hříchy naše nese a pro nás strádá; a my jsme se domněli, jej býti v trudu, trýzni a sklíčení; on pak byl raněn pro hříchy naše; kázeň pokoje na něm, zsinalostí jeho uzdraveni jsme. Všickni jako ovce zbloudili jsme; člověk zbloudil na cestě své; A vydal jej pro nepravosti naše, on však pro útisk neotevřel úst svých. Jak ovce k zabití veden, a jak beránek před stříhajícím ho bezhlasen: tak neotvírá úst svých. V pokoře jeho soud jeho vyňat

[1]) Poslední slova jsou ta, jimiž druhdy katechumeni po křtu od jahna osloveni bývali: Jedinému Bohu nezplozenému skrze Krista se oddejte (Constit. Apost. 8, 6.). Naráží na ně Justin také 14. 25. 61.

jest.“ Po ukřižování jeho tedy také učeníci všickni od něho odstoupili, jeho se odepřevše; on ale potom z mrtvých vstal, jim se ukázal, a proroctvím, ve kterých se o všech těch věcech co příštích předpovídalo, rozuměti je vyučil; oni jej na nebesa vstupujícího viděli a uvěřili, a moc s nebe sobě seslanou obdrževše, a ke všem pokolením lidským se rozšedše, těmto učili věcem a apoštoly nazváni byli.

51. Aby pak nám duch prorocký ukázal, že ten, jenž ty věci snáší, rod má nevyslovitelný, a nepřátelům vládne, takto dí (Is. 53, 8.): „Rod jeho kdo vypraví? Že vynímá se ze země život jeho. Od nepravostí jejich přechodí ve smrt. A dám nešlechetníky za pohřeb jeho, a bohaté za smrt jeho. Poněvadž nepravosti neučinil, aniž nalezena jest lest v ústech jeho. A Hospodin chce očistiti jej od rány. Bude-li dán za hřích, duše vaše uvidí símě dlouhověké. I chce Hospodin vyprostiti z trudu duši jeho, ukázati jemu světlo a upraviti ho rozumem, ospravedlniti spravedlivého mnohým dobře sloužícího. A hříchy naše on ponese; proto děditi bude mnohé, a silných rozbituje kořisti, protože vydána duše jeho ve smrt a v bezbožných počten byl, a sám hříchy mnohých nesl, a pro jejich přestupky vydán byl.“ Kterak ale i že na nebesa vstoupí, bylo prorokováno, poslyšte (Ps. 23, 7); takto pak se dí: „Pozdvihněte bran nebeských, otevřte se, aby vešel král slávy. Kdo jest ten král slávy? Hospodin mocný a Hospodin silný.“ Kterak i s nebes v slávě přibyti má, poslyšte o tom, co pověděno prorokem Jeremiášem.[1]) (Dan. 7, 13.) Takto pak znějí: „Ejhle jako syn člověka přichází na oblacích nebeských a andělé jeho s ním.“

52. Poněvadž tedy všecko, co se dálo, ukázali jsme dříve nežli se stalo, skrze proroky býti předpověděno: tedy nutno i věcem těm, jenž podobně předpověděny jsouce státi se mají, víru přiložiti, že ovšem stanou se. Nebo jako věci, jenž se již staly, předvěstovány, ale nepozorovány byvše přešly, takto i věci, jenž vybývají, ač jsouce neznámy a nevěřeny, se vyplní. O dvojím zajisté příští jeho předpověděli proroci; o jednom, které již se dálo, příští jeho jako člověka bezčestného a podtrpného; o druhém pak, když, jak ohlásáno v slávě s nebes, s andělským komonstvem svým přijde, když i těla vzkřísí všech lidí a těla hodných obleče v neporušnost, těla pak nepravostných při dověčném citu s démony zlými do ohně

[1]) Nejsou to slova z Jeremiáše, nýbrž z Daniele vzata a pokleska ta buď pamětí Just., buď opisovatelem se dála.

pošle věčného. Kterak ale i ty věci předvěštěny byly, vyložíme. Praveno pak skrze Ezechiele proroka (37, 7.) takto: „Přivtěleno bude spojení ku spojení, a kost ku kosti, a maso vzejde.“ (Is. 45, 24.) „A každé koleno se ohýbati bude Hospodinu, a jazyk každý vyznávati ho bude.“ V jaké ale citelnosti a pokutě bezbožní postaveni budou, poslyšte, co podobně o tom praví se; jest pak toto: (Is. 66, 24.): „Červ jejich neustane a oheň jejich neuhasne.“ I budou pykati, když jim to prospívati nebude. Co však lidé Židovští mluviti a činiti budou vidouce jej ve slávě přicházeti, skrze Zachariáše [1]) proroka předpověděno takto: „Přikáži čtyrem větrům shromážditi rozptýlené syny; přikáži severu, aby nesl, a jihu, aby nezavadil. A bude v Jerusalémě kvílení velké, kvílení to nikoliv úst anebo rtů, nýbrž kvílení srdce; a nebudou trhati roucha svého, ale mysli své. A budou kvíleti pokolení za pokolením, a tož uzří, v koho bodli, a řeknou: Proč, Hospodine, jsi nám dal zblouditi od cesty tvé? Sláva, které jsou žehnávali otcové naši, učiněna jest nám pohaněním.“

53. Mnohá i jiná proroctví mohouce pronésti, opouštíme, ona dostatečna ku přesvědčení těch, jenž uši ku slyšení a vyrozumívání mají, býti soudíce, a za to majíce, že oni poznati mohou, že my nikoli tak jako ty věci, jenž se báječně o domnělých Jupiterových synech rozprávějí, povídáme ty věci toliko, jich dokázati nemohouce. Kterak zajisté bychom člověku ukřižovanému věřili, že prvorozencem jest Boha nezplozeného, a že soud všemu pokolení lidskému vynese, kdybychom svědectví o něm, dříve než člověkem se stal, ohlašovaných nenalezali, a jich skutkem potvrzených nespatřovali, že totiž země Judská zpuštěna, že mnozí ze všelikého pokolení lidského naukou od apoštolů jeho kázanou obráceni byvše starých, v nichžto bloudíce chodili jsou, zvyků se zhostili, ješto sebe samy spatřujeme a vidíme, že více ovšem a opravdovějších křesťanů z pohanstva jest, nežli ze Židů a Samaritánů? Jiná pokolení lidská veškera od ducha prorockého národové zovou se; judské ale a samaritánské plémě Israelem a domem Jakobovým se nazývá. O tom pak, kterak předpovědíno, že mnozší z národů (pohanů), nežli ze Židův a Samaritánův uvěří proroctví, vyneseme; takto pak zní (Is. 54, 1.): „Vzplesej, neplodná, která nerodíš, výskej a pokřikuj, která nevojetíš se, nebo víc jest synův opuštěné, nežli té, která má muže.“ Prázdni zajisté pravého Boha byli všickni národové, kla-

---

[1]) dílem ze Zachar., dílem z Isaiáše. (Zach. 2, 6. Is. 43, 5. 6. Zach. 12, 10—14. Is. 63, 17. 64, 11.)

nějíce se dílům rukou. Židé ale a Samaritáni, majíce slovo sobě od Boha skrz proroky dané a Krista napořád očekávajíce, jeho, když přišel, nepoznali kromě mála některých, o nichž, že spaseni býti mají, duch sv. prorocký skrz Isaiáše předpověděl. Dí pak jako v osobě jich (Is. 1, 9.): „Kdyby Hospodin nebyl pozůstavil nám semene, byli bychom stali se jako Sodoma a Gomorha.“ Sodoma pak a Gomorha, jak vypravuje Mojžíš, byla města bezbožníků, která podvrátil Bůh, ohněm a sirou spáliv je, a nikdo v nich nebyl zachován, jediné Chaldajín, jmenem Loth, se kterým také dcery jeho byly zachovány. Že veškera krajina ta pusta jest a spálena a neúrodnou ostává, kdo chce, posud spatřiti může. Kterak ale předvídáno, že pohané budou správnějšími a věrnějšími [1]), oznámíme slovy Isaiáše proroka; dí pak takto (Jer. 9, 25.): „Israel neobřezán jest srdcem, pohané neobřízkou.“ Takové na odiv postavené věci mohou ovšem těm, jenž pravdu milují a nedomněnkují, aniž vášněmi jsou ovládáni, rozumné přesvědčení a důvodnou víru přinésti.

54. Ti ale, jenž bájky od básníků vymyšlené vypravují, žádného dokazování učícím se jinochům nepřičiňují; [2]) my ale dokazujeme věci ty vypravovány býti účinkováním zlých démonů pro svedení a oklamání lidského pokolení. Nebo slyševše skrze proroky předpověděno býti, že Kristus přijde a že lidé bezbožní ohněm trestáni budou, podsunuli jsou lidi mnohé, syny Jupiterovými jmenované, domníce se, že tím mohou učiniti, aby lidi věci o Kristu za podivné bájky, věcem od básníků povídaným podobné měli. A to roztroušeno i u Řeků, a u všech národů, kde se slyšelo skrze proroky předpověděno býti, že v Krista drahně lidí uvěří. Avšak dolíčíme, že prorockých výpovědí slyšíce, jim dokonale nerozuměli, a toliko co zbloudilci věci Kristovy napodobili. Mojžíš prorok, jak jsme napověděli (c. 44.), byl starší všech spisovatelů, a takto, jak jsme již pravili (c. 32.), prorokoval: „Nevymizí kníže z Judy, a vůdce z beder jeho, dokavad nepřijde, jemuž uloženo jest; a ten bude čáka národův, uvazuje k révě mládě své a pera svá roucha

---

[1]) Iren. 4, 24. dí ovšem, že mnohem většího trudu zavalovalo obrácení pohanů nežli Židů, an u těchto se hlasatelé mohli odvolávati na Písmo Boží teď v Kristu zplněné, u oněch ale naprosto, aby základové nauky pravé pokládáni býti mohli, dříve stavba ohromná bludův shroutěna býti musela. Avšak Ireneus očividně toliko o možnosti a o tom mluví, že u Židů podmínky k obrácení se na víru křesťanskou světlejší a mnozší byly než u pohanů. O povaze ale národů obou a nad to o prospěchu kázaní u obou výslovně dí, že ušlechtileji sobě ovšem pohané v té příčině nad Židy počínali.

[2]) Třetí věc nyní provoditi se podjímá, jak byl se v k. 23. zamluvil.

v krvi hroznové.“ [1]) Ty prorocké výroky slyševše démonové, Baccha synem Jupiterovým a nálezcem vinice býti pravili, a osla k tajemstvím jeho počítají [2]) a vypravují, že rozsápán byv, do nebes vstoupil. A poněvadž proroctvím Mojžíšovým výslovně neoznámeno, zdali ten, jenž měl přibyti, synem Božím jest, a zdali na mláděti sedě na zemi ostane, anebo na nebesa vstoupí; a poněvadž jmeno mláděte i oslátko i hříbě znamenati mohlo: proto nevědouce, zdali sezení na osleti anebo hříběti bude znakem příchodu toho, jenž předpověděn byl, a zdali, jak jsme napověděli, synem jest Božím, či lidským: proto, dím, o Bellorofontovi také, člověku ze člověkův zrozeném, pravili, že na koni Pegasu na nebesa vstoupil. An pak slyšeli od jiného proroka Isaiáše praveno býti, že z panny se narodí, a o své moci na nebesa vstoupí, o Perseovi aby se to povídalo, jsou namítli. Tak i když poznali předpověděno býti v proroctvích shora uvedených (Ps. 18, 1.): „Silný jak obr ku běhu po dráze své,“ o Herkulovi silném a po zemi celé schodilém to vypravovali. A ješto se dověděli předvěštěnu býti, že neduh všeliký léčiti a mrtvé bude křísiti, Aeskulapia jsou pronesli. [3])

55. Nikdy však a na žádném z tak řečených synův Jupiterových ukřižování nenapodobili. Nebo nevešlo jim to na mysl, poněvadž, jak již praveno (n. 35.), všecko o tom v podobiznách naznačeno bylo. To však, jak předvěstil prorok, jest znak největší moci a vlády jeho, jako se již z věcí, jenž do očí bijí, ukazuje. Považte jenom věci všecky ve světě, zda věc nějaká bez tvaru toho spravována a obecenstvím spojena býti může. [4]) Moře se nerozkálá,

---

[1]) Sv. Justin tuto snad za pokleskou paměti vypustil slova: Uvazuje ke blušti oslátko svoje αἰ τῇ ἕλικι τὸν πῶλον τῆς ὄνου αὐτοῦ. (Sr. Tryph. 62.)

[2]) Takto soudí Justin: Démonové zlí neznajíce pravého smyslu výpovědí prorockých. dvojím spůsobem oklamati lidstvo hleděli, a netoliko o Bacchovi synu Jupiterově, ale i o Bellerophontovi, synu lidském, vstoupení na nebesa vybájeli, a že slovo *mládě* smyslu neurčitého jest, tomuhle koně, onomu osla připsali. Plinius (l. 24, 1.) svědčí, že otci Bacchovi přiznačen osel. (Tak i čísti sluší Tryph. 69.)

[3]) Ač tu jak jinde sv. Justin z míry se vidí vycházeti, přece, co dí, uskutečnilo se později jemu samému; v rozmluvě zajisté s Tryfonem držané tento Justinova slova o Kristu z panny zrozeném praví čerpána býti z báje o Perseovi. (Viz dial. k. 70.)

[4]) Co tu o kříži dí, že podobizna jeho všady se nalezá, pravil obzvláště ohledem pohanů nad kříž nic potupnějšího nebýti se domnívajících; podobu jeho zajisté chtěli Římané netoliko od těla svého, ale i od uší, očí a mysli vzdálenou míti. (Cicero p. Babirio c. 5.) Podobně již ze starých Tertullian, Minucius

nezůstane-li tento znak, jenž plachtou sluje, celistvě na lodi; země bez něho se neorá; kopatelé a řemeslníci díla svého tolikéž nedělají leč náčiním tu podobu majícím. Podoba lidská ničím se jiným nerůzní ode zvířat nerozumných leda tím, že jest příma, že roztažnost rukou má, a že na obličeji nos od čela vysedlý nosí, kterýžto i dychadlem jest živoku, a podoby jiné neukazuje, leč podobu kříže. A prorokem pověděno: „Duch před obličejem naším Kristus Pán.“ (Thren. 4, 20.) Podoby této mocnost i u vás okazují podobizny praporův a význaků, s nimiž vždy veřejně vystoupáte, v nich vlády a moci své znaky stanovujíce, ač pak to neúmyslně činíte. Ale i obrazy umírajících císařův svých v tu podobu zasvěcujete, a bohy je skrze nápisy jmenujete. Jelikož jsme tedy i slovem i uvážením podobizny všady naskytované dle možnosti vás napomenuli, již napotom víme, že bezvinni budeme, byť jste vy neuvěřili. Nebo co na nás jest, stalo a dokonalo se.

56. Nepřestávali však zlí démonové před přibytím Kristovým na tom pokládání, že dotčení byli syny Jupiterovými. I když Kristus se vyjevil a mezi lidmi obcoval, oni dověděvše se, kterak o něm skrz proroky věštěno, a poznavše jej u všelikého pokolení věřena a očekávána býti, opět, jak jsme již napověděli, lidi jiné jsou nastrčili, Šimona totiž a Menandra ze Samarie, jenžto čarodějství provodivše, mnoho lidí oklamali a posavade v oklamání mají. Nebo jak jsme dříve povídali, Šimon v císařském městě Římě u vás za Klaudia císaře pobyv, radu posvátnou a lid římský tak udivením zarazil, že bohem jmín a sochou jak jiní u vás ctívaní bohové poctěn byl. Proto prosíme, abyste radu posvátnou a lid spolu uvědomili o této prosbě naší, aby, jest-li někdo naukami jeho zachvácen jest, pravdě se vyučiv, bludu se uvarovati mohl; sochu pak, ač libo-li vám, ukliďte.

57. Nebo démonové zlí nemohou na to namluviti, že nestává žádného výžehu na pokutu zlých lidí, jakož ani nemohli učiniti, aby Kristovo zjevení se ukryto zůstalo; ale toho toliko dovésti mohou, aby ti, jenž nerozumně žijí, strážnivě ve zlých obyčejích vychováni jsou a domněnkami se spravují, nás zabíjeli a nenáviděli; jichžto my netoliko nenávidíme, ale také, jak na jevě, jich litujíce,

---

Felix a z nejnovějších francouzský theosof St. Martin se vyjádřili. Minucius Felix dí: Znamení kříže spatřujeme očitě na lodi, když plachtami nadýmanými jede a když žezlo se vztyčí, i když člověk rukama rozpiatýma Boha čistou myslí ctí. Tertullian pak (ad Nat. 1, 12.) dí: I tělu našemu skrytá a tajná podoba kříže přitvořena jest.

k napravení přesvědčiti hledíme. Smrti se zajisté nestrachujeme, vědouce, že všem umříti jest, a že nic nového se neděje, nýbrž že v tétéž světa správě tytéž věci se dějí. Ješto věcí těch účastníci za rok nabaží se, musí, ač chtějí-li věčně a bezstrastně a beznuzně žíti, k našim se přivinouti naukám. Jestliže ale za to mají, že po smrti ničeho není, nýbrž prohlašují-li, že umírající v necitelnost padají: tedy nám ovšem dobře činí, vezdejších strastí a potřeb nás zbavujíce, sebe však za zlobce, za domněnkáře a nevlídníky vystavují. Nebo nás neusmrcují, aby nás oprostili, nýbrž aby života a rozkoše nás zbavili.

58. Nastrčili také, jak pověděno, zlí démonové Marciona Pontského, [1]) kterýžto Boha Stvořitele všech nebeských a zemských věcí a Krista syna jeho skrze proroky předpověděného zapírati učí, a mimo všetvorce jiného jakéhosi hlásá boha a podobně i jiného syna. Jemu mnozí uvěřivše jako jediné pravdy povědomému, nám se posmívají, ač věcí, jimž učí, důvodů nemají, nýbrž nesmyslně jak beránci vlkem zachvácení kořistí bezbožných nauk a démonův se stávají. O nic jiného zajisté řečení démonové neusilují, leč lidi od Boha stvořitele a od prvorozence jeho Krista odváděti; ty lidi, kteří od země podnésti se nemohou, k věcem pozemským a hmotným přibíjeli a přibíjejí; ty ale, jenž na rozjímání věcí božských se vydávají, podrážejíce je, nemají-li zdravého soudu a života-li čistého a bezvášnivého nevedou, v bezbožnost vhánějí.

59. Abyste ale poznali, že z učitelů našich, to jest z řečí prorockých Platon vzal, když dí, že Bůh hmotu beztvarnou proměniv svět učinil, poslyšte, co doslovně dí Mojžíš, nadzmíněný [2]) prorok první a starší všech spisovatelův řeckých, skrze něhož duch prorocký vyjevuje, kterak a z čeho Bůh na počátku svět stvořil, takto (Gen, 1, 1.): „Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi. Země pak byla nevidoma a nesprávna a tmy byly nad propastí a Duch Boží vznášel se nad vodami. I pravil Bůh: Buď světlo a stalo se tak.“ Že tedy slovem Božím ze hmoty podkladné, jak ji Mojžíš naznačil, svět veškeren učiněn byl, i Platon i sstoupenci jeho i my vyučeni jsme, a i vy se o tom přesvědčiti můžete. Víme také, že o erebu (podsvětí), jak jej básníci jmenují, dříve od Mojžíše bylo povídáno. (Deut. 32, 22.)

---

[1]) Marcion Krista pravil býti synem Boha jiného, vznešenějšího jakéhosi rozdílného od Krista v St. Z. předpovídaného; ovšem tedy tím i dva Kristy stanovil.

[2]) n. 44. 54.

60. Co u Platóna v Timeu po přírodnicku se o Synu Božím obádá, když dí: „Napříčil jej po veškerenstvu“ [1]), toho on tolikéž od Mojžíše vypůjčil. Nebo v Mojžíšových spisech napsáno, že na Israelity za onoho času, když vyšedše z Egypta na poušti bydleli, napadla zvířata jedovatá, ještěry, zmije a všeliký druh hadí, jenž lidi usmrcoval; a že nádechem a působením Božím vzal Mojžíš měď a podobu kříže učinil, jej na stánku svatém postavil [2]) a lidu pravil: „Budete-li pohlédati na znamení toto a věřiti, spaseni budete v něm.“ [3]) To když se dálo, hadové, píše, zahynuli a lid takto ušel smrti. To čta Platon a zevrubně tomu nerozuměje, a podobiznou kříže to býti nevěda, nýbrž příčkou to býti pokládaje, pravil, že ona po Bohu první mocnost ve veškerenstvu rozpříčena jest. Že pak o třetím klade, jde odtud, poněvadž, jak jsme shora již povídali, četl u Mojžíše, jak Duch Boží nad vodami se vznášel. Druhé místo dává logovi Božímu, jejž po všem míru rozpříčena býti pravil; třetí ale dává Duchu, o němž co nad vodami se vznášejícím praveno bylo, takto povídaje: „třetí okolo třetího“. [4]) Kterak duch prorocký skrze Mojžíše o budoucím shoření předpověděl, poslyšte; díť (Deut. 32, 22.): „Sstoupí oheň věčněživý a sežíře až do propasti nejspodněji.“ My tedy nikoli věcí jinými lidmi přijatých nedržíme, nýbrž druzí všickni věci naše napodobíce, to povídají. U nás to slyšeti a dověděti se jest od lidí ani podoby písmen neznajících, od lidí neumělých a jazyka nevzdělaného, ale na mysli moudrých a věřících, z nichžto někteří neduživí také a zraku zba-

---

[1]) t. j. učinil, aby na příč veškerenstvo prostoupal. Platon to praví o duši všehomíra a Justin, zdá se, výrok jeho více za folii užívá, jejž i tuto dále opravuje. Podobně sv. Basil. na Is. XI. dí, že smrt kříže obzvláště ctěna, buď aby podrobné světa částky částkami kříže ku spáse byly přivedeny, buď že před dřeveným křížem pomyslový kříž nějaký světem se rozstupoval.

[2]) Naráží na Num. 21, 9., kde řeč o hadu měděném, jejž Kristus pán sám podobiznou smrti své na kříži býti praví. (Jo. 3, 14. Sr. Tryph. 94.) Protož také Otcové mnozí prostě kříž znamením jmenovali, jak Barn. 12. Clem. Alex. Strom. 6. a 7. Co dále Justin dí, že na stánek úmluvy podobizna kříže přičiněna, to z domyslu praví, maje za to, že, poněvadž stánek vůbec za obraz veškerenstva držáno, také podoba kříže, o jejímžto veškerenstvem prostoupání byl položil, nejpříhodněji na stánek onen přiřknuta byla.

[3]) Num. 21, 9., ač ne doslovně. Podobně Barn. 12. a Ir. 4, 2., jenž dí: Nezapovídal zákon věřiti v Syna Božího, nýbrž napomínal, pravě, že nemohou jinak zbaveni býti lidé té staré rány hadovy, leda když uvěří v toho, který v podobě těla hříchu na dřevě mučenickém podnešen od země, všecko k sobě potahuje a mrtvé křísí.

[4]) Místo přezatmělé vzaté z podstrčených Platonovi listů 3, 2.

veni jsou; tak že patrno, že nestává se to moudrostí lidskou, nýbrž že to mocí Boží povídá se.

61. Jakým spůsobem jsme se Bohu zasvětili, skrze Krista obnoveni byvše, také vyložíme, abychom pomíjejíce toho, nezdáli se ve vykládání věcí nedobře sobě počínati. Kdo přesvědčeni jsou a věří věci od nás učené a kázané býti pravy, a přislíbí, že tak žíti mohou, ti vyučováni bývají modliti se a postěním se odpuštění hříchův předešlých prositi, ješto my s nimi spolu se modlíme a postíme.[1]) Na to se od nás uvádějí tam, kde voda jest, a týmž obrodu spůsobem, kterýmž my obrozeni jsme, se obrozují. Nebo ve jménu Otce veškerenstva a Hospodina Boha, a Spasitele našeho Ježíše Krista a Ducha svatého ve vodě tehdy obmytí přijímají. Nebo Kristus pravil (Jo. 3, 3.): „Neobrodíte-li se, nevejdete do království nebeského.“ Že pak do života rodiček zrozencům již vjíti nemožno, všem na bíledni jest. Od Isaiáše proroka, jak jsme napověděli (n. 44.), vyrčeno jest, jakým spůsobem hříchů ti zniknou, jenž hřešivše na pokání se dávají; praví takto (1, 17.): „Obmyjte se, čisti buďte, odejměte zlosti od duší svých, učte se dobře činiti, suďte sirotky, ospravedlňujte vdovy; a pojďte a hádejme se, dí Hospodin. A budou-li hříchové vaši jak šarlat, jako vlnu zbělím je, a budou-li jak červec, zbělím je jako sníh. Pakli neposlechnete mne, meč zžíře vás; nebo ústa Hospodinova mluvila jsou.“ Tomu věcí těch pravidlu jsme od apoštolů se naučili. Poněvadž prvního rodu svého neznajíce, nutně jsme se zrodili ze semene vlhkého obapolným rodičů obcováním, a ve mravech špatných a obyčejích zlých jsme vychováni byli: proto abychom synové nutnosti a neznalosti neostávali, nýbrž abychom se stali syny z vůle a vědomosti, a abychom hříchů dříve spáchaných odpuštění ve vodě dosáhli, proto, dím, nad tím, jenž obrozen býti hodlá a z hříchů svých kaje se, vzýváno bývá jmeno Otce veškerenstva a Hospodina Boha; a to jedině takto říká ten, jenž křtěnce k obmytí vede. Boha nevýslovného zajisté člověk žádný jmenem nazvati nemůže; odváží-li se někdo to tvrditi, ten nešťastným třeští třeštěním. Jmenuje pak se to obmytí osvětou, poněvadž mysl se těm osvěcuje, kteří se tomu učí. Ale i ve jmenu Ježíše Krista pod Pontským Pilatem ukřižovaného, a ve jmenu Ducha svatého, který skrze proroky všecko o Kristu předvěstil, osvícenec se obmývá.

62. Démonové slyševše obmytí to býti skrze proroka[2]) před-

---

[1]) Const. Ap. 12, 22. Přede křtem posti se křtěnec.

[2]) Isaiáše, jehož dříve (k. 61.) uvodil, tuto míní.

pověděno, spůsobili, aby ti, jenž do svatyní jejich vcházejí a k nim přistupují, oběti a smahy vykonávajíce, sebe vodou pokropovali, a působí také, aby poutníci dříve vstoupení svého do svatyně, kde démonové postaveni jsou, se docela obmývali. I to, že kněží přikazují, aby vyzouvali se ti, kdo vcházejí ve chrámy a věcmi takovými běsům úctu přinášejí, i to běsové, poznavše, co nadřečenému proroku Mojžíšovi se přihodilo, napodobili. Nebo za času onoho, kdy Mojžíšovi veleno do Egypta jíti a vyvésti odtud lid Israelský, tenkrát, an právě pásl v zemi Arabské ovce ujce svého,[1]) ve tvárnosti ohnivé ze kře Kristus náš jej oslovil, řka: „Zzuj obuv a přistoupiv slyš". (Exod. 3, 5.) On pak zzuv se a přistoupiv slyšel, že má vjíti do Egypta a odtamtud vyvésti lid Israelský. A obdržel moc valnou od Krista s ním ve spůsobě ohně mluvivšího, a sstoupiv, vyvedl lid, věci velké a divné učiniv, jichž poznati-li chcete, ze spisů jeho dokonale poznáte.

63. Židé všickni posavad učí, že bezejmenný Bůh s Mojžíšem mluvil. Proto duch prorocký skrze proroka nadpověděného Isaiáše je káraje, jak jsme shora napsali, dí (Is. 1.): „Poznal vůl majitele svého, a osel jesle Pána svého, Israel však mne nepoznal, a lid mně neporozuměl." Ježíš Kristus, ješto neznali Židé, co Otec jest a co Syn, podobně káral je a pravil jim (Mat 11, 27.): „Nikdo nepoznal Otce, jediné Syn, aniž Syna, jediné Otec a komu to zjeví Syn." Logos pak Boží jest Syn jeho, jak jsme napověděli, a nazývá se hlasatelem a vyslancem;[2]) nebo ohlašuje, co poznáno býti má, a posýlán bývá opovídat věci, jenž se ohlašují; jakož i sám Pán náš praví (Luc. 10, 15.): „Kdo mě slyší, slyší toho, kterýž poslal mě." A to ozřejmí ze spisů Mojžíšových, ve kterých tak se praví (Exod. 3, 2.): „Mluvil s Mojžíšem anděl Boží v plameni ohně ze kře, a pravil k němu: Já jsem ten, jenž jsem, Bůh Abrahamův, Bůh Isákův, Bůh Jakobův, Bůh otců tvých. Sstup do Egypta a vyveď lid můj." Následné věci odtamtud, libo-li vám, poznati můžete, jelikož tuto všecko napsati nemůžeme. Ty pak řeči jsme uvedli na dokázání, že Synem Božím a vyslancem jest Ježíš Kristus. On dříve jsa Logem Božím, a již ve tvárnosti ohně, již v podobě netělesné[3]) zjeviv se, nyní skrze vůli Boží pro pokolení

---

[1]) Θείου; tu opustila paměť Justina, an snad chtěl psáti: tchána.

[2]) Nazývaje Krista apoštolem či vyslancem, ohled béře na list k Židům 3, 1., jejž tedy, zdá se, pokládal za knihu božskou.

[3]) Podoby netělesné zdají býti se podoby, jenž v oči nebily, avšak mysli za osvícením Božím se namanovaly. Logos, dí Ireneus (4, 20, 11.) neukazoval

lidské člověkem učiněný podvolil se i trpěti věci ty, kteréž působením démonů od nesmyslných Židů na něho vloženy byly. Kteříž to majíce výslovně pověděno v písmech Mojžíšových: „I mluvil jest anděl Boží Mojžíšovi v ohni plamene ve kři řka: Já jsem jsoucí, Bůh Abrahamův a Bůh Isákův a Bůh Jakobův,“ za to vydávají, že Otec a tvůrce veškerenstva toto pravil. Odtud i duch prorocký je káraje, dí: „Israel nepoznal mne a lid můj neporozuměl.“ (Is. 1, 3.) A opět Ježíš, jak jsme již vyjádřili, u nich přebývaje, dí: „Žádný nepoznal Otce, jediné Syn, aniž Syna, jediné Otec a kterýmž to Syn zjeví.“ (Mat. 11, 27.) Židé tedy domnívajíce se, že povždy Otec všehomíra Mojžíšovi mluvíval, ješto ten, jenž mluvil, Syn Boží byl, také andělem a apoštolem nazývaný, právě i od ducha prorockého i od Krista samého káráni jsou, že ani Otce ani Syna nepoznali. Kdo zajisté Syna otcem býti povídají, obviňují se právě neznati ani Otce, ani nevěděti, že Otec veškerenstva Syna má. Tento jsa Logem a prvorozencem Božím, i Bohem jest. A dříve zajisté skrze podobu ohně a v obrazu netělesném Mojžíšovi a prorokům jiným se zjevil; nyní ale za času vlády vaší, jak jsme se výše zmínili, z panny člověkem učiněn jest podle vůle Otcovy pro spasení v něho věřících, a zmařiti se a trpěti podvolil se, aby umřev a z mrtvých povstav smrt přemohl. Co ale praveno bylo ze kře Mojžíšovi: „Já jsem jsoucí, Bůh Abrahamův, Bůh Isákův, a Bůh Jakobův a Bůh otcův tvojich,“ [1]) znamením jest, že oni také po úmrtí bytují a lidmi Kristovými jsou. Ti také nejprvněji z lidí veškerých rozjímáním o Bohu se obírali, Abraham totiž, otec Isákův, a Isák, otec Jakobův, jakož i Mojžíš zaznamenal.

64. Že pak démonové působili, aby obraz Proserpiny u pramenů vod postavován byl, pravíce ji dcerou býti Jupiterovou, a tak slova Mojžíšova napodobíce, tomu z toho, co jsme napověděli, vyrozuměti lze vám. Nebo dí Mojžíš, jak jsme již napsali (Gen. 1, 1.): „Na počátku učinil Bůh nebe a zemi. Země pak byla nevidoma a neupravena a Duch Boží vznášel se nad vodami.“ K napodobení tedy Ducha Božího nad vodami se vznášejícího Proserpinu dcerou Jupiterovou býti pravili. I Minervu za podobnou zlobou dcerou Jupiterovou býti pravili, ne z obcování, nýbrž poznavše, že Bůh

---

se lidem v jedné spůsobě a v jedné povaze. Druhdy zjevil se u peci ohnivé a oprostil mládence od ohně. Druhdy zjevil se jako kámen od hory bez rukou stržený, jenž poráží království dočasná a otřásá jimi a sám naplňuje zemi veškerou. Opět týž ukáže se jako Syn člověka přicházející v oblacích nebeských.

[1]) An tuto o Kristu praví, že zjeviv se ve kři Mojžíšovi, o sobě svědčil, že jest ten jsoucí, patrno, že jej božské bytnosti býti prohlašuje.

umysliv se [1]) skrze Loga svět stvořil, pravili Minervu prvním jako úmyslem, či myšlenkou býti. To pak se nám přesměšným býti vidí, podoby ženské pro vytknutí úmyslu užívati. Podobně i jiné, jak slují, syny Jupiterovy skutkové vlastní odsuzují.

65. My ale takto toho, jenž u víře s námi za přesvědčením svým se shoduje, obmyvše, k bratrům tak jmenovaným vedeme tam, kde shromážděni jsou, společné modlitby za sebe, za osvícence, a za jiné všude veškery lidi velesnažně činiti hodlajíce, abychom co pravdy učenci také co dobří ve skutcích obcovatelé a příkazův zachovavatelé shledáni býti, a takto spasení věčného dostihnouti mohli. Políbením se vespolek pozdravujeme, [2]) modlení dokonavše. Na to donáší se tomu, jenž předkuje nad bratřími, chléb, a číše vody a vína, jež on přijav, chválu a slávu Otci veškerenstva ve jmenu Syna a Ducha svatého koná, a děkování za udělená od Boha dobrodiní obšírně činí. A když on prosby a díky eucharistii byl dokonal, lid veškeren tu přítomný volá: Amen. Amen v hebrejském jazyku znamená: staň se. Když přednosta byl eucharistii dokonal, [3]) a když lid veškeren dovolal, diakonové (jahnové) od nás jmenovaní rozdávají každému ze přítomných přiúčastniti se posvěceného chleba, vína a vody, a k nepřítomným dary ty donášejí.

66. Pokrm ten u nás nazývá se eucharistia, jehož nikomu jinému se nedopouštíme přiúčastniti, jediné tomu, jenž věří všecko pravdou býti, co se u nás učí, a jenž obmytím na odpuštění hříchů a na obrození obmyt jest a takto žije, jak Kristus přikázal. Nebo nepřijímáme pokrmu toho, ani nápoje toho jako obecného; nýbrž jako skrze slovo Boží Ježíš Kristus spasitel náš se vtělil a tělo a krev pro spasení naše měl: takto i vyučeni jsme, že pokrm

---

[1]) ἐννοηθέντα, t. j. podobu či vzor světa v Logu vyobraziv. S výrokem tímto Justinovým shoduje se Themistius (orat. 13.), kde dí, že Minerva ze hlavy otcovy vyskočivši věci veškery upravila a utvořila, nebe i zemi a co na nich jest.

[2]) Justín tuto, ač v Římě psav, ohled béře na obřad východní a políbení to nikoli podle obyčeje latinské církve, nýbrž podle církve řecké klade tak, jak je také v Const. Apost. 8. a Cyrill. Cat. myst. 5. položené nalezáme. Proto také jahnům, jenž v církvi latinské kalichem toliko posluhovali, tuto službu uděluje, jakou tamto vykonávali.

[3]) Eucharistia, slovo řecké v bohoslužbě užívané, zevrub převedeno býti nemůže. Děkování ta dvojí rozuměj: nejprvé za dary vína a chleba co podobizen a představitelů všech darů přírodných a potom děkování za nadpřírodné darů těch v tělo a krev Krista Pána proměnění. Ovšem pak eucharistie značí, jak hned Justin dokládá, sám chléb ten v tělo Páně proměněný.

onen, skrze modlitbu slova od něho pocházejícího posvěcený, jímž krev a tělo naše skrze proměnu živí se, že, dím, jest tělem a krví vtěleného onoho Ježíše.[1]) Apoštolé z ajisté v pamětech svojich, evangelia řečených, takto od Krista sobě poručeno míti vypravují; že totiž vzav chléb a díky učiniv, pravil: „To čiňte na mou památku, to jest tělo mé;“ a vzav podobně kalich a díky učiniv pravil: „Toto jest krev má,“ a že jim samým toliko dal. To pak démonové zlí napodobíce, učili, aby se to dálo i při tajemstvích Mithry. Nebo že chléb a kalich vody s nějakými doslovy při zasvěcovanců tajemstvích se dává, buď víte, buď toho dověděti se můžete.

67. My od té doby napořád si to připomínáme, a kdo zámožní jsme, nuzným všem přispíváme, a vždy pospolu býváme. Ve všem, co obětujeme, chválíme Tvůrce všehomíra skrze Syna jeho Jesu Krista a skrze Ducha svatého. A v neděli stává se schůzka lidí všech buď města buď vesnice obývajících na jedno místo, a paměti apoštolův nebo písma prorocká se čtou, dokavade lze jest. Pak když čtoucí byl přestal, tu přednosta k následování věcí těch dobrých napomenutí a vzbuzení činí. Potom všickni společně vstáváme a modlitby konáme; a jak jsme nadpověděli, po modlitbě námi vykonané chléb, víno a voda se donáší, a přednosta prosby spolu a děkování se vší snažností činí, a lid provolává říkaje amen; a tu děje se věcí těch posvěcených všem podělování a přijímání a nepřítomným se skrze jahny posýlá. Kdo zámožni jsou a volni, kolik kdo chce, podle vůle uštědřují; a co takto sebráno bývá, u přednosty se ukládá, který přispívá sirotkům a vdovám a těm, jenž pro nemoc anebo pro jinou příčinu nuzni, neb v okovech jsou, příchozím také, slovem, on opatrovníkem jest všech v potřebě postavených. V den nedělní všickni společně scházíme se, poněvadž první den jest, v nějž Bůh tmu a hmotu proměniv, svět stvořil, a poněvadž Ježíš Kristus spasitel náš v týž den z mrtvých vstal. Nebo před sobotou ukřižovali jej, a po sobotě, jenž jest neděle, zjeviv se apoštolům svým a učeníkům, učil je věcem těm, jichž jsme vám ku považování podali.

68. Vidí-li se vám věci ty rozumny a pravdivy býti, ve vážnosti je mějte; pakli se vám titěrkami býti zdají, jako titěrkami

---

[1]) Slova: „skrze slovo Boží“ odpovídají slovům dalším „skrze modlitbu slova od něho (Krista) pocházejícího“; modlitbě této Justin touž moc božskou přičítá, jakouž do sebe má slovo Boží. Skrze slovo Boží přijal Kristus tělo a krev, t. j. člověčenství; skrze slovo od něho pochodící a prosebně modlitbou pronešené z chleba a vína stává se tělo a krev Kristova. Slova „skrze proměnu“ doličují moc, kterou svátost ta převelebná na obnovení přírody lidské působí.

jimi povrhujte, avšak proti lidem nevinným jako proti nepřátelům smrti neustanovujte. Předpovídáme vám zajisté, že neujdete soudu Božího, v nespravedlnosti zůstávajíce; my však zvoláme: Co Bohu libo, staň se. Mohouce pak z listu velkého a přejasného císaře Hadriana, otce vašeho žádati vás, abyste soudy tak, jako jsme byli prosili, činiti kázali: nežádali jsme přece proto, že Hadrianem tak ustanoveno, ale raději proto, poněvadž víme, že věcí spravedlivých žádáme, řeč tu a výklad ten jsme učinili. Přičinili jsme přepis listu Hadrianova, abyste poznali, že i v tom pravdu mluvíme. Jest pak tento:

69. Minuciovi Fundanovi.[1]) Obdržel jsem list psaný mně od Serenia Graniana, muže převýborného, předka tvého. Nepodobá se mi, věci té o své váze ponechávati, aby lidé nevinní nebyli pobouřeni a osočovatelům příležitost ke zbrodním se odňala. Jestliže tedy krajané mohou své proti křesťanům žádosti zřejmě potvrditi, nezbraňuji jim toho, aby je před soudnou stolicí z nějakých věcí obviňovali. Aby ale v záležitosti té jenom jediných žádostí a pokřikování[2]) se užívalo, toho nepřipouštím. Slušněji zajisté, aby, když někdo chce žalovati, ty to rozsuzoval. Někdo-li je (křesťany) tedy obžaluje a dokáže, že lidé dotčení páchají věcí proti zákonům, tedy podle těžkosti přestupků jejich také pokuty ustanov. Avšak bohdá o to se snažně postaráš, abys tehdá, kdyby někdo jenom osočováním člověka za provinilce vydával, proti takovému podle bezbožnosti jeho přísnějšími pokutami přikročil.

---

[1]) Užili jsme tu původu latinského, jelikož sv. Justin, jak Euseb. (4, 8.) dí, listinu tu v jazyku římském k obraně své připojil.

[2]) pokřikování ta rozuměj, když na př. luza hulákala: „Křesťany lvům!“

Sv. Justina, filosofa mučeníka,

Obrana II.

Pro křesťany k radě římské.

1. Co nedávno [1]) v městě vašem za Urbika, ó Římané, dálo se a co všude podobně od vladařů bezrozumně se stává, to přinutilo mne pro nás, ješto stejného s vámi rodu, a ačkoli nevíte a pro slávu domnělých důstojností nechcete, bratří vaši jsme, [2]) to, dím, přinutilo mne řeč tuto činiti. Všude i lidé buď od otce, buď od souseda, od syna, od přítele, od muže nebo od ženy z vad káraní (vyjímajíc ty, jenž přesvědčeni jsou, že nespravedliví a nekázaní lidé v ohni věčném trestáni, cnostní lidé ale, kdo dle Krista žijí, s Bohem bez útrap obcovati budou; ty pak křesťany jmenujeme), všude, dím, i lidé takoví pro svou tvrdošijnost, pochotivost a pro necnostlivost svou, i démonové zlí, jenž na nás nevraží, a takové [3]) soudce sobě podrobené a poslužné mají, správců jako zběsilých k zabíjení nás popouzejí. Aby pak příčina všeho, co se za Urbika dálo, vám zřejma byla, co stalo se, vyložím.

2. Žena jedna s mužem neupřahaným žila, sama dříve nekáranou byvši. Když ale nauku Kristovu poznala, zmoudřevši sama, také muže svého k usmyslení sobě navoditi usilovala, nauku Kristovu jemu vykládajíc a nastávající těm, jenž nekázně, a proti rozumu zdravému žijí, v ohni pověčném pokutu opovídajíc. On ale ve chlipnostech svých ostávaje, skutky svými choť od sebe odrazil. Žena zajisté za bezbožné soudíc, s mužem proti zákonu přírody

---

[1]) do slova: včera a předvčerejškem.

[2]) Podobně Tertullian (Apol. 39.): Bratří také vaši jsme, právem přírody matky jedné, ač pak vy málo lidmi jste, zlými jsouce bratry.

[3]) jakým jest Urbikus.

a proti právu všelijak po cestách vilnosti se shánějícím i dále manželsky obcovati, ze sňatku s ním se vyvaditi chtěla. Ale poněvadž příbuzenstvo její na ni dorývalo, radíc, aby ještě s ním zůstávala, a naději, že se někdy muž obrátí, jí činíc: tedy násilí sobě učinila a s ním ostala. Když ale o muži jejím, do Alexandrie odjevším, jí donešeno, že horší věci tropí, bojíc se, aby v manželství ostávajíc a lože a živnost společnou s ním majíc, nestala se účastnicí nepravostí a bezbožností jeho, [1]) tedy rozvodný list jemu davši, od něho se odloučila. Onen ale dobrý a výborný muž, maje radovati se, že ta, jenž druhdy se sluhami a nájemníky svobodně páchala, v opilství a všem zlém kochajíc se, nyní skutkův těch přestala a jej samého jich zanechati namlouvala, zepřev se tomu ji, když se od něho odloučila, obžaloval, pravě, že křesťankou jest. Ona sice spisek tobě, císaři, odevzdala žádajíc, aby dříve věci své spořádati jí popřáno bylo; potom že po věcí svých spořádání na žalobu odpověděti hodlá. A dovolil jsi jí toho. Dřívější ale muž její, proti ní teď již ničeho říci nemaje, na Ptolomeje nějakého, jejž Urbikus odpravil a jenž ji nauce křesťanské vyučil, spůsobem tímto se vyřítil. Setníka, přítele svého, vězitele Ptolomejova namluvil, Ptolomeje se uchopiti a otázati se ho toliko, zda křesťanem jest. Když tedy Ptolomej, milovník pravdy a člověk mysli nepodvodné a neklamavé, byl vyznal křesťanem býti, tu ho setník do okovů dáti kázal a časem drahným jej v žaláři soužil. Posledně když člověk ten k Urbikovi doveden byl, na to se ho jediné tázáno, křesťanem-li jest. A opět, dobře sobě jsa pro nauku Kristovu povědom, ustanovení cnosti božské vyznal. Kdo zajisté něco zapírá, buď proto věc tu zapírá, poněvadž ji zamítá, buď se věci té nehodným a cizotným býti věda, vyznání se štítí; což obojí na křesťana pravého nepřipadá. Když Urbikus Ptolomeje na popravu odvésti kázal, Lucius nějaký, sám křesťanem jsa, soud tak bezrozumně učiněný vida, Urbikovi pravil: Což jest to, že's na člověka tohoto, jenž ani cizoložník, ani smilník, ani vražedník, ani lupič, ani dráč, aniž jinou zbrodní vinen není, pro jediné jmena křesťanského vyznávání s trestem tím přikročil? Nesoudíš, Urbiku, jak na nábožného císaře, na filosofa císařovce [2]) a na posvátnou radu sluší. Ten pak nic jiného neodpověděv, Luciovi pravil: Vidíš se

---

[1]) Pokládáno od mnohých starých za hříšné, s cizoložným mužem anebo s cizoložnou manželkou ostávati; avšak při tom manželství nové se nedovolovalo. Viz Herm. II. přik. 4. pag. 194.

[2]) t. j. M. Aurelia a Lucia Vera.

mně i ty křesťanem býti. A když Lucius odtušil: Ovšem, tedy i jej na popravu odvésti velel. Tento pak i díky činil, věda, že tak zbaven bude pánů těch zlých, a že k Otci a králi nebeskému putuje.[1]) A jiný třetí přišed, odpravením trestán byl.[2])

3. I já neočekávám, leč že buď od některého z těch, o nichž jsem mluvil, buď od Krescentia, milovníka povyku a chvastu úklady postižen a kládou sevřen budu. Moudrosti zajisté milovníkem neslušno nazývati muže, jenž o nás věci, jichž dokona jest nepovědom, veřejně hlásá, že totiž křesťané bohaprázdníci jsou a bezbožníci, k vůli a k libosti oklamané luzy to čině. Nebo jestliže nauky Kristovy nečítav nás stíhá, přezlotřilým jest a mnohem horším než neukové, kteří často štítí se o věcech, jichž neznají, mluviti a křivo svědčiti. Jestliže ale četl, tedy neporozuměl té již do sebe má velebnosti, anebo jestli porozuměl, tedy tak se chová, aby jej za křesťana nepokládali, a ovšem mnohem podlejším a zlotřilejším jest, domněním sprostáckým a nerozumným a bázní přemoci se dávaje. Chci pak abyste věděli, že předloživ mu a rozmlouvav s ním o některých podobných otázkách jsem poznal a přesvědčil jsem se, že opravdu nic neví. Aby pak, že pravdu mluvím se vyjevilo, hotov jsem, jestli ony rozmluvy vás donešeny nebyly, před vámi opět otázky ony předložiti. Královské by to dílo bylo. Jestli však otázky moje a odpovědi jeho vám známy jsou, zjevno jistě vám jest, že nic z věcí našich nezná, anebo zná-li, že pro posluchače neodvažuje se toho vyjeviti jako Sokrates; tedy nikoliv libomudrcem, nýbrž libodomnělcem, jakož jsem již nadzmínil, býti se ukazuje, neceně milokrásných slov Sokratových (Plato de republ. 10.): „Nesluší nad pravdu výše ceniti muže.“ Avšak Cynikovi, konec a cíl v netečnosti stanovícímu, nemožno mimo netečnost tu o jiném dobru věděti.

4. Aby pak někdo neřekl:[3]) Všickni již sebe usmrťte a k Bohu se odebeřte a nám zaměstnání nezavalujte, vyložím, pro

---

[1]) Podobně se i jiní mučeníci Páně vyjadřovali. Dle akt sv. Polykarpa Germanicus sám šelmu na sebe vzbuzoval, rychleji nespravedlivého a nepravého života lidí oněch zhostiti se žádaje.

[2]) V Martyr. Usuardovu a Adonovu sv. Ptolomeus se v Alexandrii umučen býti pokládá, ale chybně, an sv. Justin tuto svědčí, že před nemnohými dny se to v Římě dálo.

[3]) To mívali pohané často v ústech proti křesťanům, jak i Tertullian svědčí (ad Scap. c. 5.). Arrius Antoninus, dí, když v Asii násilně pronásledoval, všickni města toho křesťané před soudnou stolicí jeho samovolně se postavili; načež on některé odpraviti povelev, ostatním pravil: Choulostivci, umříti-li chcete, srázy nebo osidla máte.

jakou příčinu toho nečiníme a proč otázáni byvše, bez bázně vyznáváme. Vyučeni jsme, že Bůh nenadarmo svět ten stvořil, nýbrž pro pokolení lidské. Pravili jsme [1]) pak jej zalíbení míti v těch, jenž skutky jeho napodobují, nenáviděti však těch, jenž u věcech zlých buď slovem buď skutkem se kochají. Kdybychom tedy po svém životě sahali, budeme, seč jsme, příčinou, že nikdo nebude se roditi a nauce božské se přiučovati, ba že naprosto ani pokolení lidského nebude stávati, a tak my vůli Boží odporni budeme, toho se dopouštějíce. Otazovaní ale nezapíráme, dílem ničeho zlého sobě povědomi nejsouce a za bezbožné ve všem pravdy mluviti majíce, jelikož to bohulibo víme býti, dílem i také, poněvadž vás nyní nespravedlivé předpojatosti zbaviti usilujeme.

5. Jestliže ale někomu na mysl tane, [2]) že, kdyby Bůh pomocníkem naším byl, že bychom od nespravedlivců, jak díme, utiskováni nebyli: i na to odpovím. Bůh vesmír stvořiv, věci pozemské lidem podrobiv a hvězdy nebeské ku prospěchu požitkův a k obratům časův ustrojiv, a zákon božský ten spořádav (což vše tolikéž patrně pro lidi učinil): péči o lidi a o věci podnebeské andělům, jež na to ustanovil, jest odevzdal. Andělé však pořádek ten přestoupivše, až ke smíšení se se ženami poníženi jsou [3]) a zplodili syny, jenž démoni jsou jmenováni. Kromě toho ještě i ostatní pokolení lidské sobě podmanili dílem skrze spisy magické, dílem skrze uvedení hrůz a poprav, dílem skrze nauku o obětech, kaděních a oblivách, kterých věcí potřebnými stali se od doby, když strázněmi pochotí zotročili; nad to mezi lidstvo vraždy, války, smilstva, neupřáhanost a všelikerou bezbožnost roztrousili. Odtud básníci a bajíři, nevědouce, že to, co byli napsali, andělé a z nich zplození démonové mužským a ženským, městům a národům vykonali: věci ty na Boha a na ty prý z jeho semene a z tak řečených bratrův jeho Neptuna a Plutona a z jich synů povstalé rozence přenesli. Neb každého anděla jmenem, jakého sobě a dětem svým udělil, jsou nazvali. [4])

---

[1]) v Apol. I. 10.; týmže zajisté císařům tato druhá obrana připsána jest, kterým první věnována byla.

[2]) že to namítali křesťanům pohané, Clem. Alex. svědčí (Strom. 4. l.) Proč, říkají pohané, jsouce pronásledováni pomoci od Boha nedostáváte?

[3]) podobně v Apol. I. 5. Dí sv. Justin: Prvé jich od Boha odstoupení, prvý hřích jejich potáhl po sobě jiných hříchů, až pak zehmotněvše, i toho nízkého unižujícího a podlého se ženami smíšení se dopustili.

[4]) podobně Ap. I. 5.

6. Jmeno pak Otci veškerenstva, an nezplozeným jest, žádné zhola dáno není. Nebo kdo jakýmkoli jmenem nazýván bývá, ten staršího nad sebe má toho, jenž jmeno mu dal. Otec, Bůh, Tvůrce, Pán, Hospodin, nejsou jmena, nýbrž názvy z dobrodiní a ze skutkův. Syn jeho, jenž jediné vlastně synem sluje, Logos, jenž přede všemi tvory s ním bytoval a zplozen jest, an na počátku skrze něho všecko stvořil a ustrojil, ten Logos tedy Kristem zove se, poněvadž pomazán jest [1]) a Bůh skrze něho věci všeliké ozdobil. Jmeno to obsahuje věc neznámou, jakož i název Bůh není jmeno, nýbrž domněnka o věci nevýslovné přírodě lidské vrozená. Ježíš ale i člověka i spasitele jmeno a význak jest. [2]) Nebo i člověkem, jak jsme napověděli (Apol. I. 23. 33.), stal se, podle vůle Boha a Otce narodiv se pro lidi věřící a na zkázu démonů. To pak z toho, co se očitě stává, vám poznati lze. Mnozí z křesťanů našich zajisté po všem světě, i v městě vašem jmenem Ježíše Krista pod Pilátem Pontským ukřižovaného lidi od démonův posedlé zaklínajíce, ač od jiných zaklínačů, kouzelníků a čarodějníků neuzdravené, uzdravili a posavade uzdravují, démony lidí posedatele vyprazdňujíce a vymítajíce.

7. Protož odkládá Bůh uvoditi shroucení a zkázu na veškeren svět, kdež by také již ani zlých andělův a démonů ani lidí nestávalo, a to pro pokolení křesťanské, ješto ví je příčinou býti, pro kterou příroda se zachovává. [3]) Kdyby toho nebylo, ani vám by již toho činiti a od démonů zlých ponoukánu býti lze nebylo, nýbrž oheň odsudný spadnuv strávil by všecko bez rozdílu, jakož ani dřívější potopa žádného nenechala, leda jednoho se svojinci, u nás Noe, u vás Deukaliona nazvaného, z něhož opět vzešlo množství takovéto, z nichž tito zli jsou, onino dobři. Takto,

---

[1]) t. j. veškerými dary, mohutnostmi a milostmi přehojně opatřen.

[2]) Rozdíl mezi jmenem Kristus a jmenem Ježíš v tom býti pokládá Justin, že ono před vtělením, toto po vtělení Logovi náleželo. Jiní se domnívají, že Justín naráží na etymologické za věku svého obyčejné odvozování jmena Ježíš, kteréž kořene stejného býti pokládali se slovem hebr. אִישׁ íš, muž, člověk. Že jmeno Ježíš značí Spasitele, již anděl Marii byl projevil. (Mat. 1, 21.)

[3]) Učí sv. Justin (ap. I. 28., 45. dial. 39.), že zkáza světa pro křesťany se odkládá. Jakož podobně Hermas (I. 2, 4.) dí, že pro církev učiněn svět a v listu k Diognétovi spisatel praví c. 6., že křesťané ač na světě jsouce přece svět zachovávají či udržují. A Origenes (adv. Cels. 8.) dí, že svět pozemský pro křesťany se zachovává, zamítaje (c. 5.) to, co byl předstíral Celsus křesťanům, jako by i nad anděly se povyšovali a i hvězdy sobě poddané býti pokládali.

pravíme, vypálení světa nastane, nevšak, jak Stoikové míní, spůsobem vespolného věcí všech v sebe obrácení či rozpuštění, což velmi pošetilé se býti vidí. Aniž pravíme, že osudem konají lidé aneb to, co se stává, podstoupají, nýbrž že každý z vůle svobodné dobře činí anebo hřeší; že lidé dobří zlých démonův pobádáním, jak Sokrates a jiní podobní, stíhají se a v okovy dávají, Sardanapal ale, Epikur a podobní v hojnosti a slávě šťastnými se býti zdají. K čemuž Stoikové neprohlídajíce, všecko nutností osudu se stávati prohlásili. Poněvadž ale Bůh na počátku pokolení andělské i lidské stvořil samovolné, proto právě za vyšinutí své pokutu v ohni věčném odnesou. Ta pak tvora každého jest povaha, že i cnosti i zlosti jest schopen; nic by zajisté do sebe chvalného neměl, kdyby mu na obojí stranu obrátiti se lze nebylo. A to také okazují lidé, jenž ve všech krajinách rozumné zákony vydali a přemýšleli, přikazujíce to činiti, onoho se varovati. Toho též stoičtí filosofové, o mravech jednajíce, neustupně schvalují, a tudy patrno, že ohledem počátku a ohledem věcí netělesných na nedobrou narazili. Nebo ješto osudem praví stávati se, co od lidí se koná: tedy buď Boha ničím mimo to, co se vrací, mění a v tytéž pořád věci rozlučuje, nebýti pokládají a tím jediné porušitelných věcí ponětí do sebe míti dovodí, a Boha samého i po částkách i po veškerenstvu ve všeliké bídě a neřesti bytovati se domnívají; buď zlost a cnost ničím nebýti vydávají, [1]) což ale proti všemu zdravému ponětí, rozumu a pomyslu jest.

8. Avšak o sstoupencích stoické nauky, kteřížto ve mravném ohledu výborně si počínali (jakož i poněkud básníci, pro vrodilé veškerému pokolení lidskému semeno z Loga), dobře víme, že nenáviděni a usmrceni bývali, o Heraklitovi pravím a z vrstevníků o Musoniovi [2]) a o jiných. Nebo jak jsme pravili, dovedli toho vždy zlí démoni, že všecky, jenž jakýmkoli spůsobem podle Loga žíti a nepravostí se vystříhati usilovali, nenáviděno. Nedivno, jestliže proti těm, kteří nejenom podle částky rozsetého Loga, nýbrž podle poznání a rozjímání celého Loga, [3]) jenž jest Kristus, žíti hledí,

---

[1]) v Apol. I. 28. tolikéž praví následovati z domněnky Stoikův, že buď povaha Boží se zničuje, buď cnost a nepravost ničím býti se pokládá.

[2]) Snad se rozumí Musonius ten, jehož Nero pro náramnou, jak dí Suidas, svobodomyslnost usmrtiti dal.

[3]) V tom rozdíl mezi pohany důstojnými a mezi křesťany pokládá, že tamti částky, tito celek pravdy dosáhli. Doleji (13.) jiné před pohany křesťanův přednosti dotýká, že totiž Kristus spůsobil, aby lidé neučení slávou a smrtí

káraní démonové mnohem více záští pobouzejí; ti ale vezmou odsudek a trest sobě přístojný, v oheň věčný uzavřeni budouce. Nebo to jich od lidí skrze jméno Ježíše Krista přemáhání důvodem jest [1]) trestu jim a všem jich sluhům v ohni věčném nastávajícího. Tak zajisté i proroci předpověděli, že se stane, i Ježíš učitel náš vyučoval.

9. Aby ale někdo neřekl, co říkají domnělí filosofové, povykem to a děsidlem jenom býti, když pravíme, že nešlechetníci v ohni věčném trestáni budou, a že za to máme, aby lidé pro bázeň, nevšak pro krásu a milostnost cnosti jí sloužili, krátkými slovy na to odpovíme. Kdyby tomu tak nebylo, tedy by buď ani Boha nebylo, buď by, stává-li ho, o lidi nepečoval a nic nebyla by ani cnost ani nešlechetnost, a jak jsme pravili, nespravedlivě by pokutovali zákonodatelé přestupníky dobrých přikázaní. Ale jelikož nespravedlivi nejsou, tedy ani Otec jejich, jenž totéž skrze Loga, co sám činí, činiti velí, ani ti nejsou nespravedlivi, jenž jich poslouchají. [2]) Jestli ale někdo hodlá namítati rozdílnost zákonů lidských, řka, že u těchto sice ony věci za dobré, jiné za hanebné se drží, ale co u nich dobrým se vidí, to že u jiných za hanebné, a co u nich hanebným, to u jiných za dobré se má: ten poslyš, co o tom povíme. Víme, že andělové zlí zákony zlobě své přístojné vydali, v nichžto se lidé jim podobní kochají; ale pravý Logos přišed, ukazuje, že ani vše domínky, ani všecky nauky dobrými nejsou, nýbrž že některé sice dobrými, jiné ale zlými jsou. K lidem takovým tyto a podobné věci mluviti a jim jich rozpovídati hodlám, potřeba-li toho bude; nyní ku předmětu se vracuji.

10. Výtečnější tedy nade všelikou nauku lidskou nauka naše býti se spatřuje, jelikož Kristus pro nás přibylý Logem celým jest, tělem totiž Logem i duší. Nebo cokoli výborného kdy pravili nebo

---

pohrdali. Podobně i Clem. Alex. častěji dovodí, že ovšem filosofové částky pravdy se dosobili, avšak čiré celé pravdy Kristem, který jest zosobnělá pravda, křesťanům se dostalo. Strom. 6.

[1]) Křesťané démony vymítajíce tím, jak svědčí Tert. (Apol. 23.) jim vyhrožovali. Všecka naše nad nimi moc a vláda stává jmenem Kristovým a připomínáním toho, co je od Boha skrze Krista soudce očekává. Krista se bojíce v Bohu a Boha v Kristu, sluhům Božím a Kristovým se podrobují. Takto na řeč naši a na dechnutí naše rozvážením a vyobrazením ohně onoho zachváceni na povelení naše i z těl vycházejí, bezděky, rmoutíce se a před námi se hanbíce.

[2]) Smysl jest: Ale ješto onino nespravedlivi nejsou, tedy ani Otec jejich totéž, co sám činí, skrze Slovo činiti poroučeje, ani ti, jenž příkazů těch jsou

nalezli mudrcové neb zákonodárcové, to částečným nalezením a rozvážením Loga jsou vydobyli. [1]) Ale poněvadž nikoli všeho, co Logovo, t. j. Kristovo jest, nepoznali, tudy často věci sobě odporné pravili. A kteří před vtělením Krista rozumem věci považovati a posuzovati se podjímali, ti co bezbožníci a všetečníci k soudům pohnáni byli. Ze všech nejstálejší u věci té Sokrates stejných s námi zbrodní uviněn byl. Nebo povídali, že uvádí nové démony [2]) a nedrží za bohy těch, jež město za bohy ctí. On pak vyvrhnuv z města Homera a básníky jiné, učil lidi, démonů zlých, [3]) kteří toho, co básníci napsali, jsou se dopustili, se varovati; boha ale jim neznámého bádaním rozumu poznávati je napomínal, řka: Otce a tvůrce veškerenstva nalezti nesnadno, aniž když ho nalezneš, jej všem ohlašovati bezpečno jest. [4]) To však Kristus náš mocí vlastní spůsobil. Sokratovi zajisté nikdo tak neuvěřil, aby pro nauku jeho umíral. Kristovi ale částkou i od Sokrata poznanému (nebo Kristus byl a jest Logos všecko prostoupající, jenžto věci budoucí i skrze proroky i skrz samého sebe předpovídal, nám rovným se stav a věcem těm nás učiv) netoliko filosofové a učenci víru přidali, ale i řemeslníci a lidé zhola neučení slávou, bázní a smrtí opovrhnuvše; to zajisté mocí Otce nevyslovitelného se stává, nikoli pak nastrojováním rozumu lidského.

11. Avšak my bychom ani usmrcováni nebývali, aniž by nešlechetníci a démonové nad nás byli silnější, kdyby naprosto každému zrozenému člověku umříti nebylo. Dluh ten platíce, díky činíme. Již pak uznávám za výborno a případno, na Krescenta a na ty, jenž podobně jemu třeští, Xenofontova slova uvésti. Píše Xenofon, [5]) že Herkules na rozcestí se procházeje, napadl na cnost a nepravost, jenž se mu v podobě žen ukázaly. Nepravost v oděvu měkkém, láskobudném, s tváří z úprav těch prokvítavou, zrakem právě lichotivým Herakla oslovila: jestliže jí následovati bude, že

---

poslušni, nešlechetně nejednají. Jiní však vykládají v ten rozum: Ješto zákonodárcové skutky mnohé přikazují, jenž se zákonem Loga Božího se shodují: následuje, že nespravedlivě si počínají, kdo zákonodárců neposlouchají. (Cf. Luc. 6, 35, Mat. 5, 45.)

[1]) t. j. jelikož Loga se dohlédali a dovážili násilným hledáním a rozvažováním.

[2]) Xenoph. památn. Sokr. 1. Plat. apol. Sokr. (Sr. Act. 17, 18.)

[3]) Plato republ. 2. a 10.

[4]) Vzata slova z Timéa Platonova; všickni téměř apologeti slov těch se dokládají.

[5]) Mem. Sokr. 2, 1.

učiní, aby v oděvu nejskvostnějším, jakým sama oděna jest, rozkošně a ozdobně ustavičně žil. Cnost ale obličeje a roucha pošmurného jsouc, jemu pravila: Jestliže mne budeš následovati, neustrojíš sebe ozdobou a okrasou pomíjivou a porušitelnou, nýbrž úpravami pověčnými a převýbornými. Kdokolivěk tedy věci napohled krásné zavrhuje, věcí ale domněle obtížných a truchlivých následuje, o tom jistíme, že blahosti účastným se stane. Nebo nepravost skutky své skrze věcí porušitelných napodobění tím, co cnosti přileží a bytně dobro jest, co závojem se obvíjejíc (ana nic neporušitelného ani nemá, aniž učiniti může) a zlo sobě vlastní cnosti přičiňujíc, lidi plazké podmaňuje. Kdo ale bytné a nelíčené dobro rozeznávají, ti skrze cnost neporušeni jsou. Toho do křesťanů, do zápasníků a do lidí, jenž věci vykonávají, jakové básníci o domnělých bozích pověděli, [1]) domysliti se může každý pomyslník, odtud důvod bera, že smrtí, jíž vyhýbati se prý sluší, opomítáme.

12. Sám já v Platonových naukách se kochaje a o nepravostech na křesťany sčítaných slyše, avšak je ani smrti ani čeho jiného, co strašným se býti zdá, nebáti se vida, pomyslil jsem nemožné býti, aby onino v nešlechetě a rozkošivosti žili. Nebo který rozkošník, zhýralec a lidského masa pochutnavatel by smrt vítati mohl, maje skrze ni dober svých zbaven býti, a neusiloval by raději naprosto povždy v životě tomto žíti a před vrchností se ukrývati, nežli samovolně se na usmrcení ohlašovati? Avšak i toho démonův zlých návodem někteří zlosynové se dopustili. Nebo když pro vymyšlené na křesťany zbrodně některé usmrtili, tu pohnali k mukám také sluhy našinců, pacholíky dílem, dílem ženštiny, a hroznými trýzněmi ona báječná provinění, jež sami veřejně páchají, pronésti je přinutili. My ale, poněvadž jich do nás dokona není, málo toho dbáme, Boha nezrozeného a nevýslovného za myšlenek a skutků svědka majíce. Nebo proč bychom, lidi-li zabíjíme, veřejně to za dobré vydávati a za božskou filosofii vystavovati nemohli, pravíce, že Saturnových tajemství pílíme? Proč, když prý krví se napájíme, nepravíme, že podobný obřad konáme onomu u vás vykonávanému modle, [2]) jíž krev netoliko nerozumných zvířat, ale i lidí vyléváte, skrze muže výtečného a blaho-

---

[1]) Zápasníci, kolcové (gladiátoři) a lidé podobní, jenžto za příkladem některých bohův, na př. Herkula postoupili, v tom křesťanům se podobají, že rozkošemi pohrdajíce, na smrt se naskýtají.

[2]) Tertullian ap. 9. Porfyr abst. II. 56. a jiní svědčí, že v Římě ještě za jich doby Jupiterovy Latiarskému lidé obětováni.

rodného krev zabíjenců cedíce? Proč, jestliže s pacholaty a ženami bezstoudně smilníme, nedíme, že Jupitera a jiných bohů následujeme, spásy Epikura a básníků za obranu uvoditi mohouce? Ale poněvadž nauk takových a věcí těch vykonavatelů a následovatelů varovati se nabízíme, což i nyní touto řečí usilujeme, proto i všelijak pronásledováni jsme. Avšak málo na to dbáme, vědouce, že Bůh, spatřovatel všech věcí, spravedlivý jest. Kéž by také někdo nyní hlasem tragickým, na vysoké místo vystoupiv, zvolal: „Zastyďte se, zastyďte se to, co zjevně činíte, na lidi nevinné sváděti a v ty věci, které vám a bohům vašim přístojí, ony lidi obláčeti, jichž oni nejmenšího účastenství nemají. Obraťte se, napravte se.“

13. Já poznav, že závoj lstný k odvrácení lidí jiných zlými démony božské nauce křesťanské nastražen jest lží těch nalezateli, těmi závitky a obecným smýšlením jsem opomítl. Vyznávám, že žádám a všemožně usiluji, abych křesťanem shledán byl; ne jakoby nauka Platonova od nauky Kristovy odchodna byla, ale že nejsou docela podobny, jakož ani nauky jiných, Stoiků totiž, básníků a dějepisců se nesrovnávají. Nebo každý, kdo věci semennému Logu božskému příbuzné z částky spatřil, výborně jest mluvil. Kdo ale u věcech důležitých odporné sobě věci vynášeli, neměli, zdá se, ani vědy pevné ani poznalosti nevývratné. Cokoli od jiných všech výborně vyřčeno bylo, to naše, to nás křesťanův jest. Logu Bohem nezrozeným a nevýslovným zplozenému po Bohu [1]) klaníme se a jej milujeme, an pro nás se člověkem stal, aby i utrpení našich se súčastniv, nám uléčení spůsobil. Spisovatelé všickni skrze símě Loga v sobě vštípené bytelnost věcí, avšak přítomně, viděti mohli. Jiná zajisté věc jest símě a propůjčené podlé sil něčeho napodobení, a jiná věc jest to samo, jehož účastenství a napodobení podle milosti od něho uštědřené se stává.

14. Prosíme vás, abyste přijmouce, co vám libo, spisek tento uveřejnili, aby i lidé jiní věci naše poznali a bludův a nevědomosti převýborných věcí zniknouti mohli. Ti za svou vinou v pokutu se vydávají, dílem že přírodě lidské poznávavost dobra a zla přirozena jest, dílem pro nás, o nichž nevědí, že hanebnosti, jež nám připisují, odsuzujeme, dílem že v bozích se kochají, jenž věci podobné páchali a jich posavad od lidí žádají; tudy nás, jako bychom se toho dopouštěli, smrtí, okovy a jinými tresty podobnými stíhajíce, samy sebe odsuzují, aniž soudců jiných jest potřebí.

---

[1]) μετὰ τὸν θεόν. Nic tu Justin Kristovi neodjímá od božské důstojnosti, nýbrž jenom rozdílnost osobnosti vyjevuje.

15. Opovrhnul jsem také onou u lidu mého (Samaritánů) bezbožnou a bludnou Simonianův naukou. Jestliže spisu našeho potvrdíte, my všem jej na odiv vystavíme, aby, možná-li, se obrátili. Nebo proto jediné jsme ty řeči napsali. Nauka naše podle soudu rozumného nikoli není neslušna, ale nade všecku filosofii jest vyneslejší. A byť nebyla, zajisté jest Sotadejským, Filaenidejským, tanečnickým, Epikurejským a jiným podobným básnickým naukám nepodobna, jichž přece, když veřejně provozují a spisují se, přiúčastňovati se dovoleno. Již pak přestáváme, co na nás jest, vykonavše a poprosivše, aby všickni všude lidé pravdu poznati udůstojeni byli. Kéž byste i vy, jak na pobožnost a filosofii záhodno jest, za příčinou vás samých soud spravedlivý vynesli!

Rozmluva sv. Justina s Tryfonem.

1. Když jsem se za rána v prostranstvích sínce [1]) procházel, potkav mne někdo s druhy svými: Zdráv buď, vece, filosofe. A to pověděv hned obrátil se a se mnou pocházel; obrátili se pak s ním také přátelé jeho. Na to já vzájemně jej osloviv: Co dobrého? pravím. On pak: Naučil jsem se tomu v Argu, dí, od Korintha, Sokratika, že nemají opovrhováni ani nevšímáni býti, kdo v oděvu tom[2]) oblečeni jsou; nýbrž že sluší jim ve všem propůjčovati se a hovor s nimi zavoditi, aby se nějakého z obcování užitku buď jemu samému buď mně dostalo. Oběma však k dobru slouží, byť i jeden toliko prospěchu došel. Proto tedy, když někoho v tom uzřím oděvu, milerád k němu přistoupám, a proto též jsem tebe nyní ochotně oslovil, tito pak následují mne, očekávajíce podobně od tebe slyšeti něco užitečného.

Kdos pak, nejlepší z lidí?[3]) Takto jsem v žertu k němu promluvil. On mně jmeno a rod svůj upřímně oznámil. Tryfon, dí, se jmenuji a jsem Hebrej z obřízky, pro vojnu nedávnou[4]) zběhl jsem a v Řecku, ponejvíce v Korinthu se zdržuji. Ale, dím já, může-li filosofie tobě tolik prospěti, kolik zákonodárce tvůj a prorokové? Proč by nemohla? odvece. Čili filosofové neosnují řeči všeliké o Bohu, a nemívají-li napořád otázek o jedinnosti a prozřetelnosti Boží? Nenáleží-li to k filosofii, aby o Bohu zpytovala?

Ovšem, dím, takto i my smýšlíme. Ale přemnozí[5]) ani o to

---

[1]) Bylo to dle Eusebia (h. e. 4, 18) v Efesu.

[2]) plášti filosofům obyčejném; toho zajisté i Justin užíval, jak svědčí Eusebius (h. e. 4, 11.) a Hieron. (cat. 23.)

[3]) Užívá slov Homérových (Il. 6, 123.) málo je proměniv. U Homéra zajisté takto čteme: Kdož pak ty's, ze smrtelníkův nejvíce mi vzácný?

[4]) od Barkochby ztropenou za Hadriana.

[5]) Co tuto a hned dále praví Justin, na Stoiky nejvíc padá, jenž poznání Boha nevelmi cenili a o bozích učili, že ovšem o věci velké se starají o malé nedbajíce. (Cic. n. deor. 2, 66.) Proto Tertullian (præscr. 7.) dí o dobrém bohu Marcionově, že přišel z odpočinku od Stoiků. Jejich také učením bylo, že vracováním se věků i lidé se do života vracovati budou.

nedbají, zda jeden jest neb více bohů, zda každého z nás opatrují čili nic, jako by poznání to nic ku blaženosti nepřičiňovalo. Ano, i nás přesvědčiti usilují, že Bůh ovšem o vesmír, o rody a tvary, nikoli však o mne a o tebe, a o každého pečuje, ješto bychom ho jinak celým dnem a celou nocí neprosili. Kam ale to cílí, nesnadno vyrozuměti. Kdo zajisté tak smýšlí, bez bázně a svobodně mohou mluviti, následovati a činiti, čeho se jim zachce, ani trestu se nebojíce, aniž jakého dobra od Boha se nadějíce. Jak by zajisté toho se báti aneb nadívati se mohli, ješto praví, že vždy totéž se díti bude, a nad to, že já i ty podobným opět spůsobem žíti budeme, ani lepšími ani horšími se nestavše. Někteří jiní [1]) duši nesmrtelnou a netělesnou býti stanoví, avšak domnívají se, že ani pokuty nepodniknou, ač zlé páchajíce (ješto bytosti netělesné netrpny jsou), ani že již, poněvadž duše jest nesmrtelna, Boha v něčem potřebují.

Na to onen zdvořile se pousmáv: Ty pak, dí, kterak o věcech těch smýšlíš, jaké o Bohu domnění a jakou filosofii máš, nám vylož.

2. Vyložím tobě, dím, co se mně podobá. Jest filosofie opravdu majetnost převeliká a předrahá u Boha, k němuž nás sama vede a jemuž nás uvzáčňuje, a v pravdě svati jsou oni, kdo mysl svou na filosofii oddali. [2]) Co však filosofie jest a pro kterou příčinu jí k lidem sesláno, mnohých tajno jest; jinak by jistě nebylo ani Platoniků, ani Stoiků, ani Peripatetiků, ani Theoretiků,[3]) ani Pythagoriků, ana věda ta jedna jest. [4]) Kterak se ale mnohonásobnou stala, pověděti hodlám. Dostalo se těm, jenž nejpříze na filosofii se vydali a tím prosluli, že jich napotom následovali lidé, jenž pravdy neošetřovali, nýbrž toliko stálosti jich, zdrželivosti a novotě řečí se obdivujíce, za pravé přijali to, čemu se každý od učitele svého naučil; ti když potom následovníkům svým tytéž a jiné, oněm podobné nauky podali, ti nazýváni jsou jmenem, jímžto slul otec té nauky. Já záhy jednomu z nich obcovati žádaje, oddal jsem se Stoikovi nějakému. Drahný čas s ním stráviv,

---

[1]) Míní Platoniky některé, o nichž doleji v k. 5.

[2]) Rozumí Justin víru křesťanskou, kterou v k. 8. jediné pravou filosofií býti pokládá.

[3]) t. j. Skeptiků, jenž bádaní svého nikdy neukončovali, na ničem ustanoviti se nehodlajíce, jak svědčí Cellius (Noct. Att. 11, 5.), *pátrateli* je nazývaje.

[4]) Julian (or. 6.) praví: „Nikdo nám filosofii nerozčástkuj aniž jí rozštípej na mnohé díly, či raději nečiň z jedné jich více; nebo jako pravda jedna, jest, tak jest i jedna filosofie.“ Výrok sličný; leč Julian ho tím, co dále praví, dokona podvracuje.

když ničeho více o Bohu jsem se nedovídal (on zajisté ani sám čeho věděl, aniž vědomosti té potřebu býti uznával): odešed od něho k jinému přibyl jsem, Peripatetikem zvanému, člověku, jak se do sebe domníval, bystrému. On dny první mne strpěv, žádal mne potom ustanoviti mzdu, aby obcování naše neprospěšným nebylo. Pro tu příčinu já opustil jsem ho, ani ovšem za filosofa ho nemaje. An pak duše má ještě dychtila slyšeti to, co filosofie vlastivého a výtečného do sebe má, přivinul jsem se ku proslulému Pythagoriku, muži moudrostí velmi se honosícímu. Když jsem s ním byl napotom mluvil, posluchačem a sstoupencem jeho býti chtěje: Zdali jsi, pravil on, se již o hudbu, astronomii a geometrii zasadil? Čili se domníváš, že něčeho postihneš z věcí k blaženosti vedoucích, nenaučíš-li se dříve tomu, co duši od věcí hmotných odtahuje a věcí pomyslných ji schopnu činí, aby spatřovala, co v sobě samo krásno jest a dobro? A drahně vynachváliv nauky ty a potřebnými je býti prohlásiv, propustil mne, když jsem byl jemu jich neznati vyznal. Těžko, jak sluší, nesl jsem to, že jsem s nadějí se pominul, a tím tíže, an jsem jej něco věděti se domníval; leč opět čas rozváživ, jímž by mně o vědách těch tráviti bylo, nesnesl jsem toho, abych na dálejšek byl odkazován. Když tak na vahách jsem trval, uvidělo se mi také ku Platonikům octnouti se; neboť i tito slynuli. Tedy s mužem do města našeho [1]) nedávno přibylým, věhlasným a mezi Platoniky předkujícím, co nejvíce jsem obcoval; a prospíval jsem a každého dne vzmáhal jsem se převelmi. Zaujalo mě tuze to věcem netělesným vyrozumívání a spatřování ideí okřidlovalo[2]) mysl moji; a zdálo se mi, že jsem za čas nedrahný moudrým stal se a za pošetilostí svou nadál jsem se hnedle spatřiti Boha; to zajisté účel jest filosofie Platonovy. [3])

3. V takovémto rozpoložení druhdy samoty se nabažiti a šlépějím lidským vyhnouti hodlaje, poodešel jsem na popluží nějaké nedaleko moře. Když jsem toho místa blízek byl, kde přibuda jsem o samotě býti volil, tu jeden stařeček, vzezření nenectihodného, povahy vlídné a vážné, nedaleko za mnou následoval. Obrátiv se

---

[1]) v Efesu, v němž právě se nalezali. Dle jiných se to slyšeti má o Flavii Neapoli, odkad Justin pocházel.

[2]) O platonické filosofii mluvě sličně slov platonických užívá.

[3]) Proto sv. Augustin (civ. D. 8, 8.) Platoniky všem filosofům předkládá, řka: Postupte všickni místa oněm filosofům (Platonikům), kteří nedovozovali, že člověk blaženým stává se z požívání těla nebo z požívání ducha, alebrž z požívání Boha, ne jako duch těla nebo sám sebe požívá, ani jako přítel přítele, nýbrž podobně jako oko světla.

k němu, stanul jsem a ostřeji jsem zrak upjal na něho. Tu on: Znáš-li mne? dí.

Odepřel jsem já.

Proč tedy, prý, na mne tak pohlídáš?

Divím se, řku, že se tobě dostalo na témže se mnou býti místě; neočekával jsem zajisté někoho tu spatřiti.

On pak: O některé ze svojeti, praví mně, pečliv jsem. Ti mně odešli jsou, i přicházím vyhlídat, zda se mně od někud vyskytnou. Což ale ty tu činíš? dí mně on.

Libuji sobě, pravím, v procházkách takových, na nichž bez závady s sebou rozmlouvati mohu, ješto nic odvratného nezavalují; jsou místa ta příhodna pro filologii. [1])

Tys tedy, dí, milovník řeči a nikoli milovník skutku ani milovník pravdy, aniž usiluješ konatelem více nežli mudrákem býti?[2])

Jakého, odtuším já, může kdo většího podjíti se skutku, nežli když dokáže, že um [3]) vládne veškerenstvem, a uchopiv se ho a na něm jeda, [4]) pohlídá na bludy a snahy jiných, kterak nic zdravého, nic bohulibého nekonají?. Bez filosofie a rozumu pravého nemůže se někomu pravého věhlasu dostati. Proto potřebí, aby každý člověk filosofoval a to za dílo přední a nejvzácnější pokládal; jiné věci na druhém a třetím místě se počítejte, a sice, připojí-li se k filosofii, za obstojné a přijímatelné, jsou-li ale jí zbaveny a od ní nesprovoděny, za obtížné těm, jenž jimi se zanášejí, a za nádennické se pokládejte.

Tedy filosofie blaženost působí? odtušil on ujav se toho.

Ovšem, dím já, a ona sama.

Co tedy jest filosofie, vece, a jaká blaženost její, řekni, jestliže tobě pověděti nic nebrání.

---

[1]) Těžko přeložiti slovo řecké filologia a filologos, jelikož λόγος značí slovo, řeč, umění, um, nauku; Justin slovo béře v posledním významu, avšak stařeček ho nabírá, jako by ho ve významu prvním užíval.

[2]) Filosof a křesťan (podle Tertulliana apol. 47.) tak rozdílni jsou od sebe, jak osnovatel řeči a činitel skutků.

[3]) Podobně Cicero (Tusc. 1.) um či rozum, ratio, nazývá všeho pánem a králem. Jiní čtouce διῶξαι místo δεῖξαι, vykládají: nežli když následuje umu, vládnoucího veškerenstvem.

[4]) Následuje tu Platona, jenž ve Fædonu praví, že usilovati třeba, bychom nejlepšího a nevývratného z rozumů (λόγων) lidských uchopivše, na něm co na voru nebezpečným životem se přeplavili, ač nemůže-li někdo jistěji a bezpečněji na vozidle silnějším, božském to nějakém rozumu se přepraviti.

Filosofie, odvětím, jest vědomost toho, co jest a poznání pravdy; blaženost pak jest vědomosti a moudrosti té odměnou.

Co pak ty bohem nazýváš? praví.

Co vždy totéž jest, vždy jednako se má a všem věcem jiným jest příčinou; totě bůh jest. Tak já odpověděl jsem jemu; a liboval sobě on mne poslouchati, a opět takto se mne otázal.

Není-li *vědomost* jmeno věcem rozličným společné? Ve všech zajisté uměních, kdo některé z nich zná, vědoucím se nazývá, ve vojvodském totiž, v ředitelském, rovně v lékařském. Ale v božských a lidských věcech tak se neděje. Čili stává té vědy, jenž poskytuje známost věcí božských a lidských, a napotom doličuje, v jaké srovnalosti v nich nalezají se božství a spravedlivost?

Ovšem, pravím.

Což tedy? stejno-li jest člověku boha znáti, jako znáti hudbu, počtářství, astronomii anebo něco podobného?

Nikolivěk, odslovím.

Tedy jsi mně nedobře odpověděl, dí onen; nebo některé věci naučením a cvičením poznáváme, jiných věcí spatřováním se dovídáme. Kdyby tobě někdo řekl, že jest v Indii živok povahou jiným všem nepodobný, ale takový a takový, mnohotvarný a peřestý, neznal bys jeho dříve, než bys jej viděl, aniž bys o něm mohl něčeho udati, leč uslyšev od člověka, jenž ho spatřil.

Jistě bych nemohl, dím.

Kterak tedy, odtušil, filosofové o Bohu právě smysliti aneb o něm něco pravého pověděti mohou, vědomosti o něm nemajíce aniž kdy ho uviděvše, aniž co o něm uslyševše?

Avšak, otče, dím já, božství očima jak živokové jiní [1]) patřeno býti nemůže, nýbrž se toliko myslí pochopuje, jak Platon praví, jemuž já přisvědčuji.

4. Má-liž, odvece, mysl naše do sebe moc takovou a tolikou? aneb nebyla-li by dříve smyslem pochopila? [2]) čili někdy Boha spatří mysl člověkova, nejsouc duchem svatým ozdobena? [3])

Platon praví, dím já, že takové oko mysl má a že se ho nám proto dostalo, abychom tím čirým okem mohli nazírati to, co jest,

---

[1]) Po platonicku tuto Justin Boha živokem nazývá, narážeje spolu na to, co stařeček nahoře o živočichu v Indii pravil.

[2]) t. j. možno-li, aby věc myslí pouhou se pojímala, smyslem dříve pojata nebyvši? Prohlídá vesměs k tomu, co za pravé se pokládá, že všecko, cokoli myslí spatřujeme, od smyslův pochodí.

[3]) podobně Ireneus (haer. 4, 20, 6.): Uvidí Boha ti, jenž ducha jeho v sobě nesou.

jenž jest původem všech věcí pomyslných, nemajíc barvy, ani tvaru, ani velikosti, aniž čeho jiného, co se okem spatřuje; a totéž, co jest, dí Plato, jestiť něco nade vši bytnost, nejsouc ani vyslovitelno, ani vypravitelno, samo toliko krásno a dobro, jenž tudíž dušem blahorodým pro příbuznost a žádost vidění se vštěpuje.

Jakou, dí on, máme s Bohem příbuznost? Zdali duše božská jest a nesmrtelna a částkou oné mysli královské? [1]) A jakož ona Boha vidí, můžeme-li také my toho dojíti, abychom myslí svou božství pojímali a odtud již blaženosti docházeli?

Ovšem, pravím.

Pochopují-li, otázal se, duše všech živočichů věci ty, čili jiná jest duše člověka, jiná koňova a jiná oslova?

Nikoli, odpovím, nýbrž tytéž jsou ve všech.

Tedy, vece, uvidí či druhdy viděli Boha také koně a oslové?

Nikoli, dím, nýbrž ani lidé obecní, leč jedině ten, kdo právě žije a spravedlností a jinou cností všelikou ozdoben jest.

Tudíž, vece, nezří Boha pro příbuznost, aniž proto, že mysl jest, nýbrž že mírna jest a spravedliva?

Ovšem, dím, a protože má, čím Boha pochopovati.

Cože, zdali kozy a ovce ubližují někomu?

Nikomu, odpovídám.

Tedy dle rozumování tvého i tato zvířata Boha viděti budou?

Nikoli; nebo tělo jejich, takovým jsouc, závadou jim jestiť.

Kdyby řeči byla dosáhla zvířata ta, odtušil on, věz, lepším by ona právem tělu našemu lála; avšak toho nechejme nyní o své míře, a buď tobě připuštěno, co pravíš. To ale mně pověz, zda duše, dokud v těle jest, Boha spatřuje, či když těla prázdna jest?

Dokavad v lidské podobě se nalezá, dím, může toho myslí dosáhnouti, nejvíce ale, když od těla se odloučila a sama s sebou obcuje, dostihuje dokona, co zamilovala, pro věky veškery. [2])

Zdaliž pamatuje to sobě, ve člověka vrátivši se?

Nezdá se mně, dím.

Což jí tedy prospívá, že viděla, aneb co má ten, jenž viděl, více nad toho, jenž neviděl, jestliže ani toho, že viděl totiž, v paměti nechová?

Nevím odpověděti, pravil jsem.

A duše vidění takového nehodnými uznané, co ty trpí, řekl on?

---

[1]) Mysl královskou připisuje Plato ve Filebu Jupiterovi. Smysl: Zda duše lidská pochází z podstaty Boží?

[2]) Patrno, že tuto Justin po platonicku sobě počíná.

V těla nějaká zvířecí upoutány bývají, a to jest pokuta jejich.[1])

Vědí tedy, že za tou příčinou v tělích takových jsou, a že něčím se provinily?

Nemyslím.

Tedy, jak viděti, žádného prospěchu z pokuty neberou, ba ani bych je pokutovánu býti nepravil, pokuty-li své citelny nejsou?

Ovšem ne.

Nespatřují tedy Boha duše, aniž do těl jiných stěhují se; věděly by zajisté, že takto bývají trestány, a obávaly by se napotom i málem se prohřešiti.[2]) Že ale věděti mohou, že Bůh jest, a že spravedlnost a pobožnost jest něco výborného, v tom, dí, také já se snáším.

Dobře pravíš, dím.

5. Ničeho tedy o věcech těch nevědí filosofové ti, ani zajisté, co duše jest, vyložiti nemohouce.

Ovšem pak.

Aniž pak ji nesmrtelnou zváti sluší; nebo nesmrtelna-li jest, jest zajisté i nestvořena.

Nesmrtelnou a nestvořenou jest podle některých, jež Platoniky nazývají.

Zdali pak i svět ten nestvořeným býti pravíš?

Jsou, jenž tak soudí; já ale s nimi se neshoduji.

Dobře činíš. Nebo jaký to rozum domnívati se, že těleso tak celistvé, tvrdé, skladné, proměnlivé, dne každého hynoucí a vznikající z nějaké příčiny nepovstalo? Svět-li cele stvořen jest, nutně také duše stvořeny jsou, a ovšem i nebýti mohou; jsou zajisté učiněny pro lidi a pro jiné živočichy, řekneš-li naprosto, že o sobě a nikoli s těly svými učiněny byly.

Tak se to právě zdá býti.

Nejsou tedy nesmrtelny?

Nejsou, jelikož i svět učiněným býti se nám projevil.

Avšak, pravím, že nikolivěk nezahynou duše; toť by právě pro lidi zlé s prospěchem bylo.[3]) Což tedy? Duše pobožných na místě lepším pobudou, duše ale nespravedlivé a zlé na horším,

---

[1]) Tak Plato. Viz Phædona a Timæa jeho.

[2]) Takto i Ireneus (2, 33, 1.) a Tertullian (anim. 31.) proti stěhování se duší doličují, že by duše, kdyby již před vtělením svým byly bytovaly, ovšem bytování toho povědomy a pamětlivy býti musely.

[3]) Tak i Apolog. I, 18. Ale již dříve Theano Pytagorej, jak svědčí Clem. Alex. v Strom., dí: Byl by zajisté život hostinou pro zlé, kdyby duše nesmrtelnou nebyla.

čekajíce tehdy na čas soudu. Tak ony, Boha důstojnými jsouce shledány, již neumírají; tyto ale trest podnikají, dokud Bůh jim bytovati a trestánu býti dopustí. [1])

Tedy-li to, co díš, stejné jest s tím, co Plato v Timaeu o světu naznačuje, řka, že ovšem porušitelen jest, jelikož učiněn jest, že ale pro vůli Boží nezajde, aniž osudu smrti podnikne? Toto-li se podobá i tobě říci o duši a vesměs o veškerenstvu? [2]) Nebo cokoli po Bohu jest aneb druhdy bude, to povahu má porušitelnou, a jest takové, že pominouti a nebýti může. Jediný Bůh nestvořen a neporušitelen, a proto Bůh jest; ostatní věci veškery, jenž po něm jsou, učiněny a porušitelny jsou. Za touže příčinou duše umírají a trestány bývají. Kdyby zajisté nebyly učiněnými, nepoklesaly by, aniž by pošetilostí oplývaly, aniž by choulostivěly a opět bujely; aniž by samoděk ve svině, hady a psy se stěhovaly; aniž by slušno bylo, aby k něčemu donucovaly se, nestvořeny-li jsou. Nebo bytost nestvořená nestvořené podobna a rovna jest a stejna, a ani mocí ani důstojenstvím jedna nad druhou nepředčí; protož mnoho bytostí neučiněných není. Nebo byť nějaký mezi nimi rozdíl byl, přece bys příčiny rozdílu toho vystíháním nedošel, nýbrž pomysl vždy po nekonečnosti vysílaje, naposled umdlen bys ustrnul na bytosti neučiněné, ji příčinou veškerenstva býti klada. Zdali pak, dím, [3]) věci ty byly tajny Platóna a Pythagora, mužů věhlasných, jenž nám jako zdí a hradbou filosofie se stali? [4])

6. Nic mně, odvece, není do Platóna ani do Pythagora, a vesměs do žádného, jenž věci ty drží. S pravdou zajisté takto jest, a to odtud poznáš. Duše buď život jest, buď život má. Kdyby životem

---

[1]) Co se tuto dí, že duše tak dlouho pokutovány budou, dokavad Bůh chtíti bude, aby byly a trest podnikaly, nesmí se bráti v tu stranu, jako by mysl toho, jenž to mluví, pochybnost podjímala o věčnosti muk pekelných (o nížto Justin zřejmě se pronáší apol. 1, 8. 28. dialog. 130.), nýbrž tak mluví pro dolíčení, že duše nebytují skrze sebe, nýbrž skrze Boha, od něhožto se jim i nesmrtelnosti dostává.

[2]) Co následuje, někteří již v ústa starcova kladou; jiní myslí, že teprvé doleji řeč přejímá. Avšak nejlépe Maron (i Otto) slova veškera až do konce k. 5. kladou v ústa Justina, jenž tenkráte ještě po platonicku sobě vodí. Zdá-li se, že poněkud od Platóna odstupuje, nestvořenou bytost jednu býti klada, ješto Plato i látku odvěčnou býti pravil: stává se to, že odvětuje látky, o světě a věcech z látky pošlých mluvě.

[3]) Slovce *dím* připojuje pro větší důraz a ukončení dovodu svého.

[4]) Srovnává se otázka tato s otázkou Justinovou nahoře, jížto se tázal, zda to, co stařec praví, s Platónovou naukou se shoduje. Z čehož viděti, že všecka řeč ta z úst Justinových plynula.

byla, věcem jiným by žíti propůjčovala, nevšak sobě, jakož i hnutí jinými věcmi více hýbá nežli sebou. Že však duše žije, nikdo upírati nebude. Žije-li však, nežije proto, že jest životem,[1]) nýbrž že se života přiúčastňuje. To pak, co se jiného přiúčastňuje, rozdílno jest od toho, jehož se přiúčastňuje. Účastna života jest duše, poněvadž Bůh chce, aby žila; tak i druhdy účastnou nebude, Bůh-li chtíti bude, aby nežila; nemá zajisté duše života od sebe jako Bůh. Nýbrž jako člověk pořád nebytuje, aniž tělo pořád s duší spojeno jest, ale když spojení to rozloučiti se má, opouští duše tělo a člověka již není: tak také, kdyby již duše neměla bytovati, odstoupá od ní duch životný, a duše již nestává, nýbrž vrací se tam, odkud pošla.[2]) (Eccl. 12, 7.)

7. Koho tedy, pravím, člověk za učitele užiti má, aneb odkud se mu spomůže, jestliže ani u těch pravdy není?

Byli před časem drahným mužové nad ty všecky, jenž za filosofy se pokládají, starší, blažení, spravedliví a bohomilí, jenž duchem božským mluvili a věci budoucí, které nyní se dějí, předpovídali; slují proroky. Ti jediní pravdu věděli a lidem hlásali, nikoho se neobávajíce a neštítíce, ctižádostí podmaněni nejsouce, nýbrž to mluvíce toliko, co Duchem svatým naplněni slyšeli a viděli. Spisův jejich dosavad stává, a kdo je čte, ten o počátcích, o konci a o všem, co filosofovi poznati náleží, s prospěchem dovídá se, víru-li jim přidává. Nepřičiňovali důkazův k řečem svojim, anoť byli nade všeliký důvod vznešení, hodnověrní svědkové pravdy; co však se dálo a děje, nutí výrokům jejich přisvědčovati. Ač pak i pro zázraky, jež činili, hodni byli, aby se jim dala víra, poněvadž i tvůrce veškerenstva Boha a Otce velebili i poslaného od něho Krista, jenž Syn jeho jest, ohlašovali; čehož liší proroci bludným a nečistým duchem naplnění ani nečinili, aniž činí, nýbrž divy jakési pro zděšení lidí opovažují se činiti, bludné duchy a démony zvelebujíce. Ty ale především pros, aby tobě brány světla se

---

[1]) Podobně Ireneus (II. 34, 4.) Duše sama životem není, avšak přiúčastňuje se života sobě Bohem uštědřeného. Vyvrací stařeček domněnku Platóna, jenž dokazuje duši nesmrtelnou býti, poněvadž prý, cokoli duše zahrne, všem život uděluje, a poněvadž sama sebou hýbajíc se, nikdy hýbati se nepřestane. (Viz Plat. Phæd. a Phædr.) Stařeček naproti tomu dovodí, že duše od sebe ani se nepohybuje, ani od sebe nežije. Což cítě Justin, že stařeček proti Platónovi čelí, táže se v k. 7., koho by člověk za učitele vzíti měl, Platon-li a Pythagoras pravdy nepoznali.

[2]) Neučí jinému, leč že duše od sebe a mocí svou nežije, a života vlastního, svérodého nemá.

otevřely, nebo věcí těch postíhati a chápati nemohou všickni, nýbrž jenom ten, komu Bůh a Kristus jeho je pochopiti udělí. [1])

8. Ty a jiné věci mnohé člověk ten odmluviv, jež nyní vyčítati nemístno, odešel přikázav, abych o nich rozjímával; a již jsem ho nespatřil. Mně tudíž v duši oheň vzňal se a láska mne pojala ku prorokům a mužům těm, jenž Kristovi přátelé jsou; a přemítaje u sebe řeči jeho, tu jediné bezpečnou a prospěšnou filosofii býti jsem shledal. Takto a proto stal jsem se filosofem.[2]) Přál bych ale, aby všickni lidé ve stejné se mnou úsilí se vydali a nauky Spasitelovy neminuli. Máť ona do sebe jakousi velebnou hrůzu a příhodna jest k napravení těch, jenž od pravé se ušinuli stezky; těm ale, jenž o ní rozjímají, přerozkošným jest odpočinutím. Jsi-li tedy sebe pilen, stojíš-li o spásu svoji a v Boha-li se důvěřuješ, lze bude tobě, aby, an od věci té nejsi,[3]) Krista Božího poznav a zasvěcen byv,[4]) blahoslavenství dosáhl.

Když jsem to, nejmilejší,[5]) byl pověděl, zasmáli se druhové Tryfonovi; sám pak on pousmáv se: Některé věci tvoje, dí, schvaluji a tvému o věci božské horlení se obdivuji; avšak lépe tobě bylo filosofovati ještě v Platónově aneb filosofa jiného nauce a cvičiti se ve stálosti, zdrželivosti a mírnosti, než lichými se řečmi klamati a k lidem nehodným se přivinovati. Kdybysi zajisté při onom spůsobu filosofie zůstal a bez úhony žil, naděje osudu lepšího by se tobě zanechávala; jestliže však Boha opustíš a v lidi naději položíš, jaká ti spása ostane? Chceš-li tedy i mne poslechnouti (nebo již za přítele tebe pokládám), nejdříve se obřez, potom, jak přikázáno, zachovávej sobotu a svátky a novoměsíce Boží, a slovem cokoli v Zákoně psáno, všecko vykonávej a pak snad milosrdenství u Boha dojdeš. Kristus ale, byť i se byl narodil a někde byl, neznámý jest, ano sám ani sebe nezná, aniž mocí nějakou vládne, až Eliáš přišed pomaže ho, a všem jej ohlásí. Vy však pověst da-

---

[1]) Filon (cherub. 9.) k vyrozumění Písmům potřebno býti klade osvícení Boží a sv. Justin doleji (k. 58.) praví, že člověk jen za milostí Boží Písmo svaté pochopovati může.

[2]) Podobně i Tatian (or. 29.) a Theofil Antioch. (ad Autol. I. 14.) čtením kněh starozákonních, zvláště prorockých, na víru křesťanskou se obrátili.

[3]) Slova ta dobře slyšeti o Tryfonovi, jenž o Kristu v prorocích tolik se dočítaje, od věcí ku Kristovi příležitých býti nemohl.

[4]) totiž skrze křest, jímžto již člověk ku všeliké dokonalosti dospívati se zavázal.

[5]) Marku Pompeji, kterémužto spis ten připsán.

remnou ujavše, Krista jakéhosi tvoříte sobě a pro něho nyní nerozvážlivě hynete.

9. Odpusť, dím, a promiň se tobě, člověče, toto; neb nevíš, co mluvíš, nýbrž učitelům Písmu nerozumějícím nasvědčuje a jako hádaje, mluvíš, co se tobě namane. Kéž přijmeš důkaz o tom, že nikoli zavedeni nejsme, a že Toho vyznávati nepřestaneme, [1]) byť se na nás lidé hanami potrhovali, byť i nejhroznější nutil nás odříci se ho ukrutník. Setrváš-li, provedu, že jsme marným bajkám, řečem bezdůvodným neuvěřili, nýbrž řečem, jenž Ducha svatého plny jsou, mocí oplývají a milostí prokvétají. Zasmáli se opět druhové jeho a neslušně vzkřikli. Já ale povstav, odejíti jsem hodlal; leč on za oděv mne ujav, pravil, že nepropustí mne dříve, až vykonám, co jsem slíbil. Nechať tedy, dím, nepovykují sstoupenci tvoji a neprostopáší tak, ale ať, chtějí-li, v tichosti poslouchají; pakli jim ale zaměstnání důležitější vadí, nechať odejdou. My však poodšedše dále a tam sobě odpočinuvše, v řeči své pokračujme. Vidělo se i Tryfonovi, bychom tak učinili; i pokynuvše sobě, šli jsme v prostřed síně v závodišti; dva z druhův jeho řehtajíce se a snažení našemu se posmívajíce, pryč se odebrali. Když jsme přibyli na ono místo, kdež se stran obou lomy kamenné jsou: Tryfonovi sstoupencové na straně druhé přisednuvše, hovořili jsou, an někdo z nich rozprávku o válce v Judsku vedené učinil.

10. Když domluvili, já opět jsem takto k nim počal: Není-li jiného, přátelé, co na nás haníte, leč to, že podle zákona nežijeme, na těle jak předkové vaši se neobřezujeme, aniž jak vy sobotujeme? Čili také život náš a mravové naši u vás nařčeni jsou? To pak chci říci, zdaliž i vy o nás věříte, že člověčiny požíváme a po hostině svíce zhasivše, v neřestech bezbožných válíme se, čili z toho toliko nás odsuzujete, že k takovéto nauce se přivinujeme, a nepravé, jak vám se zdá, domněnce víru přidáváme?

Tohleto jest, čemu se divíme, odvece Tryfon; co ale mnozí povídají, to víry nehodno jest, anoť jest příliš odchodno od povahy lidské. Ale i ta přikázaní vaše v tom, jak mu říkáte, evangeliu nalezající se tak podivna a velka jsou, že domýšleti se jest, že jich nikdo zachovávati nemůže; já zajisté přečísti je jsem se vynasnažil. Nad to nejvíce divíme se, že vy pobožností se honosíce a nad jiné předčíti se domnívajíce, v ničem od pohanův se nerozdělujete a v životě svém od nich se neodchylujete; svátkův a soboty nezachovávajíce, obřízky nemajíce a nad to ještě ve člověka ukřižo-

---

[1]) Srov. list Církve Smyrn. o umučení sv. Polykarpa k. 17.

vance naděje svoje skládajíce, přece doufáte od Boha dobra nějakého dosáhnouti, ač přikázaní jeho nevykonávajíce. Čili jsi nečetl, že vyhlazena bude z rodu svého duše ta, která dne osmého nebude obřezána? (Gen. 17, 14.) To podobně přikázáno jest o cizincích a zakoupencích. Tím zákonem vy zbůhdarma opovrhujíce, také o ostatek [1]) nedbáte a nás přesvědčiti usilujete, že Boha znáte, ač ničeho nekonáte, co bohabojní konají. Můžeš-li něco na to odpověděti a dokázati, jakým spůsobem vy něčeho se nadějete, ač zákona nezachovávajíce, o tom my od tebe s radostí vyslyšíme, jakož i u věcech jiných narovnávati budeme.

11. Nebude nikdy Boha jiného, Tryfone, aniž od věkův jiného stávalo (tak já k němu dím) kromě toho, jenž veškerost tu stvořil a spořádal. Aniž za to máme, že jiný jest váš a jiný Bůh náš, nýbrž tentýž, jenž otce vaše z Egypta rukou mocnou a ramenem vyzdviženým vyvedl; aniž my v jiného doufáme (ješto jiného není), nýbrž v téhož, v jehož i vy, Boha totiž Abrahamova, Izákova a Jakobova. Doufáme však, ne skrze Mojžíše ani skrze zákon; takto bychom tolikéž činili co vy. Již pak ale četl jsem, Tryfone, že přijde Zákon Nový a úmluva nade vše pevnější, kteroužto nyní mají zachovávati veškeři lidé, jenž dědictví Božího dojíti hodlají. Zákon zajisté na Horebě vydaný již starý a pro vás toliko jest, tento ale pro všecky naprosto jest; zákon ale postavený proti zákonu vyzdvihuje předešlý [2]) a úmluva pozdější podobně té, jenž dříve byla, konec činí. Věčným a posledním zákonem dán jest nám Kristus, on i úmluvou věrnou, po nížto již jiného zákona ani nařízení ani příkazu nebude. Čili jsi nečetl, co dí Isaiáš (51, 4. 5.)? [3]) „Slyšte mne, slyšte mne, lide můj a králové, poslouchejte; zákon vyjde ode mne a soud můj za světlo národům. Blíží se záhy spravedlivost má, vyjde spasení mé a v rameno moje národové doufati budou.“ A skrze Jeremiáše o téže úmluvě nové takto praví (31, 31. 32.): „Aj, dnové jdou, dí Hospodin, a ustanovím domu Israelovu a domu Judovu úmluvu novou, ne takovou, jižto jsem učinil s otci jejich v den, ve který jsem je ujal za ruku

---

[1]) totiž o to, k čemu se člověk přijetím obřízky zavazuje.

[2]) Nepřiúčastňuje se tuto Justin bludů heretiků těch, jenž Zákon Nový proti Starému Zákonu stavěli jako pravdu proti bludu, rozdílného každému z nich boha připisujíce, nýbrž klade Zákon Nový proti Starému jako tělo proti stínu a jako věc věčnou proti počasné.

[3]) Justin, zdá se, měl za to, že na tomto místě prorok zákonem, soudem, spravedlivostí a spasením Krista jmenuje; jakož i Clem. Alex. (Strom. I. ku konci) praví, že Mojžíš Hospodina úmluvou a Petr Krista zákonem nazývá.

jejich, abych je vyvedl ze země Egyptské.“ Ješto tedy Bůh hlásal, že úmluva nová ustanovena bude a sice za světlo národům, a ješto vidíme a přesvědčeni jsme, že skrze jmeno téhož ukřižovaného Jesu Krista od model a od jiné nepravosti lidé k Bohu se obracují, a ve vyznávání svém a v pobožnosti svojí až do smrti setrvávají: tu již i ze skutkův i z divů následujících všem lidem možno vyrozuměti, že on jest Zákon Nový, nová úmluva a čáka těch, jenžto z národů veškerých od Boha věcí dobrých očekávají. Nebo pravým duchovním rodem Israelským a Judovým, a rodem Jakoba, Izáka a Abrahama, jehožto Bůh za neobřízky pro víru pochválil, jemuž požehnal a jehož otcem národů mnohých nazval, my jsme, kteří tímže ukřižovaným Kristem ku Bohu jsme přistoupili, jakož i postupem řeči od nás dokázáno bude.

12. Pravil a pronesl jsem také, že i jinde Isaiáš volá (55, 3.): „Slyšte slova má a žíti bude duše vaše a ustanovím vám úmluvu pověčnou, svatiny Davidovy věčné. Aj, za svědka národům jsem ho dal. Národové, jenž neznají tebe, vzývati tebe budou, lidé, jenž nevědí o tobě, k tobě utekou se, pro Boha tvého svatého Israelského, poněvadž oslavil tebe.“ Zákon tentýž vy zneuctili jste a novou úmluvu jeho za nic jste položili; a ani teď jí nepřijímáte a zlého dočinivše se, na pokání se nedáváte. „Ještě zajisté uši vaše zatvořeny, a oči vaše oslepeny jsou a srdce vaše zatvrdlé jest.“ (Is. 6, 10.) Volá Jeremiáš, avšak vy ani takto neposloucháte, přítomen jest zákonodárce, a nevidíte; chudým zvěstuje se evangelium, slepí vidí (Mat. 11, 1.), a nerozumíte. Druhé již obřízky potřeba jest a vy tělem se vychloubáte. (Filipp. 3, 3.) Zákon Nový žádá, abyste pořáde sobotovali; vy ale za den jeden prázníce, pobožnými se býti domníváte, nerozumějíce, proč vám to veleno bylo; a když chléb přesný jíte, pravíte, že jste vůli Boží vyplnili. Ne v těch věcech zalibuje sobě Hospodin Bůh náš. Jest-li mezi vámi křivopřísežník neb zloděj, odstup od toho; smilník-li, dej se na pokání a tak sobotoval rozkošnou a pravou sobotu Boží (Is. 58, 13.); nemá-li někdo čistých rukou, umyj se a čist bude.

13. Neposlal vás zajisté Isaiáš (1, 16.) do koupele, abyste tam vraždu a hříchy jiné obmyli, k jichžto očištění veškerá voda mořská nestačí, nýbrž, jak patrno, tenkráte již o lázni spasitelné kázal, jenž jest pro kající, kteří již krví kozlů a ovcí, a popelem jalovice aneb obětmi běli se neočišťují, nýbrž vírou skrze krev Kristovu a smrt jeho, jenž za touže příčinou umřel, jako dí Isaiáš (52, 10.), takto řka: „Vyjeví Hospodin rámě svaté své přede všemi národy, a uzří všickni národové a končiny země spasení, jenž od Boha jest.

Odstupte, odstupte, odstupte, vyjděte odtud a nečistého nedotkněte se, vyjděte z prostředku jeho, oddělte se vy, jenž nosíte nádobí Hospodinovo, nebo ne ve hluku chodíte; předcházeti zajisté bude Hospodin před obličejem vaším a shromáždí vás Hospodin Bůh Israelský. Aj, porozumí sluha můj, a povýšen a velmi oslaven bude. Jakož mnozí užasnou se nad tebou: tak zohaví se od lidí tvářnost a sláva tvá, tak diviti se budou národové mnozí nad ním a králové stoulí ústa svá; nebo ti, kterým nezvěstováno o něm, uvidí, a kteří neslyšeli, ti porozumějí." (53, 1.): „Hospodine, kdož uvěřil slyšení našemu a rámě Hospodinovo komu zjeveno jest? Ohlašovali jsme před ním; jako maličký, jak kořen v zemi žíznivé. Nemá podoby ani slávy, a viděli jsme ho a neměl podoby ani krásy, nýbrž podoba jeho byla nevzácna a mdla před syny lidskými. Člověk v ranách postavený a znající nésti neduhy, že odvrácen byl obličej jeho, potupen a znevážen. Onto nese hříchy naše a pro nás ubolévá, a my jsme drželi ho býti v trudu, v ráně a trýzni. On pak raněn jest pro hříchy naše, oslaben pro nepravosti naše. Kázeň pokoje našeho na něm, zsinalostí jeho jsme ozdravěli. Všickni jako ovce zbloudili jsme, člověk na cestě svojí zabloudil. A Hospodin vydal ho pro hříchy naše a on pro trápení neotvírá úst svojich. Jak ovce zaveden byl k zabití a jako beránek přede stříhajícím němý: tak neotvírá úst svých. V ponížení jeho soud jeho odňat jest. Rod jeho kdo vypraví? Odjímá se od země život jeho; od nepravostí lidu mého přichodí na smrt. A dám bezbožné za pohřeb jeho a bohatce za smrt jeho, poněvadž nepravosti neučinil a lesti nenalezlo se v ústech jeho. A Hospodin chce od rány očistiti ho. Vydán-li bude pro hřích, uvidí duše vaše símě dlouhověké. A hodlá Hospodin vyníti duši jeho z trudu, ukázati jemu světlo, vzdělati ho rozumem, ospravedlniti spravedlivého mnohým dobře sloužícího. A hříchy naše on ponese. Proto mnohých dostane a kořisti silákův rozdělí, protože vydána jest na smrt duše jeho. Mezi nepravými počten jest a sám hříchy mnohých nesl a pro nepravosti jich vydán jest." (54, 1.): „Plesej, neplodná, která nerodíš, prokřikuj a volej nevojetnice, nebo dítek opuštěné bude více, nežli té, kteráž má muže. Nebo pravil Hospodin: Rozšiř prostor chýže své a stanův svojich, rozbij je, neoštídej se, prodluž provazy své a kolíky své utvrď. Na levo i na pravo rozprostraň se; a símě tvé bude děditi národy a města zpustlá obývati budeš. Neboj se, že zahanbeno tebe, aniž zapyřuj se, že uláno tobě. Nebo hanbu věčně zapomeneš a na potupu vdovství svého se neupamatuješ. Hospodin učinil sobě jmeno a vysvoboditel tvůj, sám Bůh Israelský, po zemi veškeré

vzýván bude. Jako ženu opuštěnou a malomyslnou povolal tě Hospodin, jako ženu od mládí nenáviděnou.“.

14. My jsme obmytím pokání a poznání Božího [1]) pro hříchy lidí Božích ustanoveným uvěřili, [2]) jak dí Isaiáš, a osvědčujeme, že předpověděným od něho obmytím, jenž jediné může očistiti kajícníky, jest tato voda života (Jer. 2, 13.); cisterny ale, jež vy jste vykopali sobě, děravy jsou a vám zhola neprospěšny. Nebo jaký užitek má ono obmytí, jenž pleť toliko a tělo ušlechťuje? Obmyjte duši ode hněvu a lakomství, od závisti, od nenávisti; a aj, tělo čisto jest. To zajisté značí přesnice, abyste nevykonávali starých skutkův kvasu zlého. (I. Kor. 5, 8.) Vy však věcem všem tělesně vyrozumíváte a za pobožnost kladete, když to vykonávajíce, na duši plni jste klamu a zhola všeliké nepravosti. Protož i velel Bůh, abyste po sedmi dnech přesničných kvas sobě nový zadělali; [3]) to pak jest, abyste skutky nové vykonávali, starých pak a zlých nenásledovali. A aby zřejmo bylo, že věcí těchto od vás žádá nový zákonodárce, proto slova shora pověděná opět uvedu spolu s jinými tam vypuštěnými. Takto pak od Isaiáše pronešena byla (55, 3—13.): „Poslyšte mne a žíti bude duše vaše a učiním s vámi smlouvu věčnou, svatiny Davidovy věrné. [4]) Aj, dal jsem ho za svědectví národům, za vůdce a velitele pronárodům. Národové, jenž neznají tebe, vzývati tebe budou, a lidé, jenž nevědí o tobě, k tobě utekou se pro Boha tvého, svatého Israelského, že oslavil tebe. Hledejte Boha a nalezajíce vzývejte ho, když přiblíží se k vám. Opusť bezbožník cesty své a muž nešlechetník rady své, a obrať se k Hospodinu a dojde milosrdenství, nebo hojně odpustí hříchy vaše. Nejsou zajisté rady mé jak rady vaše, aniž cesty mé jak cesty vaše; nýbrž jak vzdálena jsou nebesa od země, tak vzdálena jest cesta moje od cesty vaší a myšlení vaše od mysli mojí. Nebo jako když sstoupí dešť nebo sníh s nebe a nevrátí se, až napojí zemi, oplodí a zúrodní ji, a dá símě rozsívajícímu a chléb ku pokrmu: tak bude slovo

---

[1]) Křest sluje obmytím pokání, že lidé dospělí, jenž pokřtěni býti měli, ze života svého se káli, nyní novým životem svatým žíti majíce; sluje křest obmytím poznání Božího, poněvadž neudělováno křtu leč těm, jenž Boha a víru svatou jeho byli poznali a poněvadž křtěnci dosažením v té svátosti odpuštění hříchův Božího milosrdenství osobně poznali a zakusili.

[2]) t. j. víru přijali.

[3]) přikázav Bůh, aby Židé po sedm dní kvasu veškerého prázdni byli, ovšem i tomu chtěl, aby po dnech dotčených kvasu nového požívali.

[4]) svatiny, t. j. svaté věci, svaté přípovědi Davidovi o příštím Messiáši učiněné věrně vyplním.

moje, jenž vyjde z úst mojich; nevrátí se, až vykoná všecko, což jsem umínil, a provedu velení svoje. V radosti zajisté vyjdete [1]) a u veselí vyučeni budete; [2]) nebo hory a pahrbkové poskakovati budou, očekávajíce vás a veškera dřeva polní tleskati budou větvemi a místo chrastiny vzejde cypres, a místo kopřivy vzejde myrt. A bude Hospodin za jmeno a za znamení věčné a nevypadne.“ [3]) Z těch a z podobných řečí prorockých, dím, Tryfone, jedny o prvním Kristově příchodu se praví, na kterémž, jak předpověděno, neslavným, neúhledným a smrtelným ukázati se měl; jiné však slují o druhém příští jeho, když ve slávě a na oblacích přibude, a uvidí lid váš a pozná v koho bodli, jak Ozeáš [4]), jeden ze dvanácti proroků, a Daniel (7, 13.) předpověděli.

15. Pravým tedy postem Božím postiti se učte, jak Isaiáš praví, abyste se Bohu zalíbili. Takto ale volá Isaiáš (58, 1—11.): „Volej silně a neoštídej se, jako trouba pozdvihni hlasu svého a oznam rodu mému přestupky jejich, a domu Jakobovu nepravosti jejich. Den ode dne hledají mne a cesty mé znáti želají jako lid, jenž spravedlivost činil a soudu Božího neopustil. Žádají nyní na mně soudu spravedlivého a k Bohu přiblížiti se želají, řkouce: Proč jsme se postili a nepatřil jsi, pokořili jsme duší svojich a nepoznal jsi? Ve dnech postů svojich zajisté provodíte vůli svou a všechny podrobence své ubíjíte. Aj, k soudům a k svárům postíte se a nízkého pěstmi tepete. Nač se mně postíte jako dnes, aby v křiku slyšán byl hlas váš? [5]) Ne takového postu vyvolil jsem já, aby člověk za dne trápil duši svou; a bys i skroutil šiji svou jak obruč a houní a popelem sobě podestlal, ani takto nebudete jmenovati postu a dne Hospodinu příjemným. Nevyvolil jsem já postu takového, dí Hospodin; ale rozvaž všechen svazek nepravosti, rozřeš snopky násilných smluv, propusť potřené na svobodu a všeliký úpis nespravedlivý roztrhej. Lámej lačnému chléb svůj a nuzné bezdomé uveď do domu svého; uvidíš-li nahého, přioděj ho a domácími semene svého nepohrdej. Tehdá vynikne ranní světlo tvé a roucha tvá rychle vzejdou, [6]) a předcházeti tebe

[1]) ze zajetí.

[2]) Lépe čísti διαχθήσεθε provozeni budete.

[3]) Bůh na věky se oslaví.

[4]) Omylem slova Zachariášova (12, 10.) připisuje Ozeáši.

[5]) jako by řekl: pro křik svárů vašich nevzchodí hlas váš do nebes a ovšem uslyšán býti nemůže. Jinak poněkud čte text Hebr.

[6]) Slyš tato slova o vzkříšení z mrtvých; tak zajisté dotčené místo Písma četli a vykládali Barnabáš (ep. k. 3.), Tertullian (resurr. 27.) a jiní. Text LXX čte: zdraví tvé rychle vzejde, což lépe přiléhá k spojitosti a textu Hebr.

bude spravedlnost tvá a sláva Boží obejme tebe. Tedy volati budeš, a Bůh vyslyší tebe; an ještě mluviti budeš, řekne: Aj, teď jsem. Odejmeš-li od sebe provázek a vztahování rukou [1]) a slovo reptavé, a dáš-li z té duše lačnému chleba svého a nasytíš-li duši utrápenou: tedy vzejde ve tmách světlo tvé, a tmy tvé jako poledne, a Bůh tvůj napořád s tebou bude a nasytí tebe, jak želá duše tvá, a kosti tvé ztuční a budou jako zahrada opojná, a jak žídlo vody anebo země, jíž nevychodí voda." Obřežtež tedy neobřízku srdce svého, jakož výrokové Boží všemi slovy těmito toho žádají.

16. A skrze Mojžíše sám Bůh takto volá, řka (Deut. 10, 17.): „Obřezte tvrdost srdce svého a šije své nezatvrzujte více. Nebo Hospodin Bůh váš a pán pánů, Bůh velký a silný a hrozný, který neobdivuje se osobě aniž přijímá daru." A v Levitiku (26, 40.): „Poněvadž přestoupili a mnou pohrdli a chodili přede mnou nepřímě, i já chodil jsem s nimi nepřímě a zahubím je v zemi nepřátel jejich. Tehdy zahanbí se neobřezané srdce jejich." Nebo ta od Abrahama pošlá obřízka tělesná na znamení dána byla, abyste od národů jiných a od nás odděleni byli, abyste sami utrpěli, co nyní právem trpíte, a aby zapustly krajiny vaše a města vaše ohněm vyhořela a požitky před očima vašima ztrávili cizozemci (Is. 1, 7.), a nikdo aby z vás nevstupoval do Jerusaléma. [2]) Nebo se ničím jiným od lidí jiných nerozeznáváte leč svou na těle obřízkou. [3]) Zajisté nikdo z vás, myslím, neosmělí se říci, že Bůh nepředvídal a nepředvídá věcí budoucích, a že každému nepřipravuje osudu zaslouženého. Těch věcí se vám tedy dobře a sprave-

---

[1]) t. j. utiskovati-li bližního a jemu posmívati se nebudeš.

[2]) Hadrian, jak již o tom zmínil se Justin (Apol. I. 47.), Židům zákonem zhola zakázal, aby ku podkrají Jerusalémskému nikdy nepřibývali. Zákazu toho přepilně šetřeno v prvních po Hadrianovi časích, a Židům se nepřálo, aby co poutníci svatou zemi pozdraviti (Tertullian apol. 16.), ba sotva zdaleka půdu vlastenskou spatřiti mohli. (Eusebius hist. 4, 6.) Později odstoupeno od přísnosti té a nejprvé jednou za rok podkrají Jerusalémské navštěvovati se jim dovolovalo, jak o tom svědčí Gregor. Naz. or. 12., Hier. in Sof. 1., až pak již za Jeronyma se v kraji tom osazovati počali. Vypravuje zajisté sv. Jeronym v listu ku Pamach. a Ocean., že nabyl v Betlemě Žida co učitele, jenž souvěrcův se obávaje, k němu v noci přicházel.

[3]) Bludaři na Boha Israelského sčítali nevědomost a slabost, poněvadž dopustil, že Jerusalém byl vyvrácen a Zákon celý Židům v záhubu se obrátil. Justin ale v tom zvláštní prozřetelnost Boží spatřuje, že obřízka, jenž jediná z ustanovení starozákonních obřadních mimo Jerusalém zachovávati se mohla, dána jim byvši pro rozeznání jich od cizozemců, jim právě přístup do města toho zamezovala. Podobně mluví i Tertullian (adv. Jud. c. 3.).

dlivě dostalo. Usmrtili jste zajisté spravedlivého a před ním proroky jeho, a nyní ty, jenž v něho doufají. A tím, jenž ho poslal, všemocníkem a tvůrcem veškerenstva pohrdáte a jeho, seč jste, zneuctíváte, proklínajíce ve sborech svých ty, jenž v Krista věří. [1]) Nemáte zajisté moci po nás sahati příčinou těch, jenž nyní vládnou. Kdykoli jste ji však měli, to jste činívali. [2]) Protož také Bůh k vám skrze Isaiáše volá (57, 1—4.): „Vizte, kterak zahynul spravedlivý, a nikdo nerozvažuje toho; nebo přede zlostí vychvácen bývá spravedlivý. V pokoji bude pohřeb jeho, vyňat jest z prostředku. Vy ale přistupte sem, synové nešlechetní, símě cizoložníků a synové smilnice. Nad kým utěšili jste se, na koho jste rozdírali ústa a na koho jste jazyk vyplazovali?“

17. Jiní národové takového proti nám a proti Kristovi bezpraví se nedopustili, jakého vy, jenžto jste i původcové zlého národův proti spravedlivému a proti nám, jeho stoupencům, předsudku. Ukřižovavše zajisté jeho, jenž sám bezúhonným a spravedlivým člověkem jest, jehožto zsinalostmi uzdravení (Is. 53.) dostává se přistupujícím skrze něho k Otci, ač vědouce, že z mrtvých vstal a na nebesa vstoupil, jak i proroctví předzvěstovala: přece netoliko jste nečinili pokání ze zlých skutků svých, nýbrž jste i zvláštní muže z Jerusaléma do veškeré země vyslali, pravíce, že povstalo bezbožné odštěpenství křesťanů, a roztrušujíce o nás, co proti nám od těch všech, jenž neznají nás, se povídá. [3]) A takto nejenom vlastní nespravedlnosti své původové jste, nýbrž naprosto všecky jiné lidi na to bezpraví jste přivedli. A právě volá Isaiáš (52, 5. nn.): „Pro vás urouháno bývá jmenu mému v národech.“ A opět jinde (3, 9.): „Běda duši jejich, že radu zlou uradili proti sobě, řkouce: Svažme spravedlivého, poněvadž neprospěšen nám jest.

---

[1]) I na jiných místech (níže k. 47. kk. 96., 108., 117., 137.) totéž vytýká sv. Justin Židům, jakož i sv. Epifan (hær. I. 29. 9.) a Jeronym (in Is. 52, 5.) svědčí, že třikráte za den to činí Židé. Aniž pak od toho křesťanův proklínání upustili Židé za dnův našich, jakž Buxtorf doličuje (synag. jud. Basil. 1712. p. 416., 422., 461., 476., 557.)

[2]) Sr. níže k. 110., 133. Apol. I. 31. 36.

[3]) Dotýká zbrodní sčítaných na křesťany, thyestických hostin, vespolných smíšení atd. (Viz doleji k. 108. 117.) Že pohané o křesťanech tak zle zamyslili, příčinou bylo Židů jich pomlouvání a jim na cti utrhání. Proto Tertullian (ad nat. I. 14.) národ židovský nazývá semeništěm potupy křesťanského lidu. O tom, že po celém světě rozeslali, aby rozšiřování křesťanství zamezili, v pověst nejhorší i Krista Pána i křesťany obláčevše, tytýž i druzí církevní spisatelé zmiňují se, na př. Eusebius (in Is. 18, 1.)

Tudíž ovoce skutkův svojich požívají. Běda bezbožnému, věci zlé podle skutkův jeho dostanou se jemu." A opět jinde (5, 18.): „Běda těm, jenž táhnou hříchy své jako provazem dlouhým a nepravosti jako řemenem ode jha jalovice, [1]) říkajíce: Přibliž se pospěch jeho a přibuď rada [2]) svatého Israelského, abychom poznali. Běda, kdo říkají dobrému zlé a zlému dobré, jenž pokládají světlo za tmu a tmu za světlo a kladou hořké za sladké, a sladké za hořké." Vy usilovali jste, proti jedinému neúhonnému a spravedlivému světlu od Boha lidem poslanému [3]) věci trpké, mrákotné a nepravé po vší zemi roztrušovati. [4]) Nepříležito vám zajisté býti se vidělo, když volal u vás: „Dům můj dům modlitby jest; vy pak jste ho učinili pelechem lotrovským." (Mat. 21, 13. Luc. 19, 46.) A stoly penězoměnců ve chrámě zpřevracel a volal: „Běda vám, zákonníci a fariseové, pokrytci, jenž desátek dáváte z máty a routy, na lásku však Boží a na soud nehledíte. Hrobové obílení, vně krásnými se býti podobajíce, vnitř ale oplývajíce kostmi umrlčími." (Mat. 23, 23. 27. Luc. 11, 42.) A k zákonníkům (Luc. 11, 52.): „Běda vám, zákonníci! Klíče máte a sami nevcházíte a vcházejícím bráníte. Vůdcové slepí." (Mat. 23, 16. 24.)

18. Poněvadž jsi zajisté četl, Tryfone, jako jsi byl sám vyznal, věci, jimžto Spasitel náš onen vyučoval, nemyslím, že jsem nemístně učinil, krátkých také výrokův jeho s prorockými podotknuv. Umyjte se tedy a již čisti buďte a odejměte nepravosti od duší svých, jakož i vám tím obmytím obmýti se a pravou obřízkou obřezati se velí Bůh. My bychom zajisté také tělesnou obřízku tu a soboty a svátky veškery naprosto zachovávali, kdybychom nevěděli, pro jakou příčinu vám to přikázáno, pro nepravosti totiž vaše a pro tvrdost srdce vašeho. Nebo ješto všecka příkoří od lidí a od démonů zlých nám stropěná snášíme, tak že i v mukách nevyslovitelných, ve smrti a odpravách se o milosrdenství pro ty modlíme, jenž tak krutě s námi nakládají, v nejmenším pokuty jim neželajíce, jakož nový zákonodárce velel nám: kterak bychom věcí zhola bezeškodných, obřízky totiž tělesné a sobot a svátků, nezachovávali, Tryfone?

19. Proto my právě na rozpacích trváme, že vy taková příkoří

---

[1]) kteří všelikým úsilím v bezpraví a nešlechetnosti se vydávají.

[2]) uložená pokuta.

[3]) Světlem rozuměj i víru křesťanskou i Krista Pána. (Jo. 1, 9. 8, 12. 12, 46.)

[4]) Srov. shora (pozn. 3. před. str.)

snášejíce, věcí jiných, o nichžto nyní na sporu jsme, nezachováváte. [1])

Není obřízky té všem potřebí, než toliko vám, abyste, jak jsem pověděl, utrpěli to, co nyní za svou vinou trpíte. Aniž také oné koupele cisternové neužitečné přijímáme; nebo ničím ona proti křtu života není. Protož i volá Bůh,[2]) že jste Jej, „pramen živý, opustili a vykopali sobě cisterny děravé, jenž nemohou chovati vody.“ Vy obřezaní na těle potřebujete obřízky naší, my však majíce tuto, oné zhola nepotřebujeme. Nebo kdyby, jak se vám vidí, potřebna byla, nebyl by Bůh Adama stvořil neobřezána,[3]) aniž by byl pohlédl na dary Abelovy, jenž v neobřízce těla oběti obětoval; aniž by sobě byl zalíbil v Enochovi neobřezaném, jenž nebyl nalezen, poněvadž ho přenesl Bůh. [4]) Loth neobřezaný ze Sodomy vysvobozen, ješto ho andělové onino a Hospodin provázeli.[5]) Noe, počátek pokolení nového, spolu se syny neobřezán do korábu vstoupil. Neobřezaným byl kněz Nejvyššího Melchisedek, jemuž i desátky dal Abraham první obřízku těla přijavší, i vzal od něho požehnání, o němž Bůh, že ho podle řádu věčného knězem ustanoví, skrze Davida oznámil. (Ps. 109, 4.) Vám jediným potřebna byla obřízka ta, aby již národ nebyl národem a lid nebyl lidem, jako i Ozeáš, jeden ze dvanácti proroků, praví. (1, 9.) Všickni zajisté dotčení spravedlivci, ač nesobotovavše, Bohu se líbili a po nich Abraham a potomkové jeho všickni až do Mojžíše, za něhožto nešlechetným a nevděčným k Bohu se prokázal lid váš na poušti, tele sobě uliv. Proto Bůh schýliv se k lidu tomu, oběti jakoby jmenu svému přinášeti také velel, abyste modlám se neklaněli; [6]) čehož ale jste nezachovali, nýbrž i děti své démonům [7]) jste obětovali. I sobotovati kázal vám, abyste pamatovali na Boha, což i výrok ten jeho ohlašuje, řka (Ez. 20, 12.): „Abyste poznali mne býti Bohem, jenž jsem vás vykoupil.“

---

[1]) Jsou to slova Tryfonova, po nichž hned Justin mluví.

[2]) Jerem. 2, 15.

[3]) Podobně Tertullian adv. Jud. 2. Cypr. adv. Jud. 2, 8. Lact. inst. 4, 18.

[4]) Viz Gen. 4, 4. 5, 24.

[5]) Sr. Iren. 4, 16, 2.

[6]) Že Zákon Starý tuhý dán byl za pokutu pro modloslužbu na poušti provozenou, přisvědčuje Ir. 4, 14. 2. 15, 1.: Když se byli vydali na slití sobě telete a srdci svými do Egypta se vrátili, otroky na místo svobodníků býti žádajíce, padli v hodnou žádosti té služebnost. (Const. Ap. I. 6. Chrysost. adv. Jud. 2. Hier. in Is. I. 12.)

[7]) Molochu modle, o čemž Písmo zhusta zmínku činí.

20. Ale i od některých pokrmů zdržovati se přikázal vám, abyste i v jídle i v pití Boha před očima měli, [1]) jsouce přenáchylni a přesnadni ku povrhání poznáním jeho, jakož dí i Mojžíš (Ex. 32, 6.): „Jedl lid a pil a vstal, aby hrál.“ A opět (Deut. 32, 15.): „Jedl Jakob a nasycen jest a ztučněl a zpíčil se milý; ztučněl, ztlustnul, rozšířil se a opustil Boha, stvořitele svého.“ [2]) Že zajisté Noemovi, člověku spravedlivému, od Boha dovoleno bylo živočich všeliký mimo masa v krvi, t. j. mimo udáveniny jísti, vyloženo vám Mojžíšem v knize první (9, 4.). Když pak on chtěl namítati slova (Gen. 9, 3.): jako „zeliny travní,“ předešel jsem ho, řka: Proč slova ta: jak „zeliny travní“ [3]) neslyšíte tak, jak od Boha povděděna byla, že totiž, jak Bůh zeliny ustrojil ku potravě člověku, tak též jemu zvířata dal, aby maso jedl? Ale poněvadž některých zelin nejíme, proto pravíte, že již tenkrát Noemovi rozdíl byl ustanoven. Nemá se ale tomu tak věřiti, jak vy vykládáte. Nejprvé říci a dovoditi moha, že veškera zelina bylinou jest a že jí ovšem požívati se může, nebudu se tím dále zaměstnávati. Avšak ačkoli zeliny travní rozeznáváme, všechněch nejedíce: přece jich nejíme nikoli proto, že by nečiry a nečisty byly, nýbrž poněvadž buď hořky, buď jedovaty anebo trnovity jsou; sladkých však, živných a dobrých všechněch, buďte již mořské nebo zemské, žádáme i požíváme. Takto též [4]) přikázal vám Bůh skrze Mojžíše, abyste se od nečistých, křivdivých a dravých zdržovali, poněvadž tehdá, ač manu na poušti jedíce a zázraky všecky vám od Boha činěné vidouce, tele zlaté slili jste a jemu se klaněli. Proto právě ustavičně volá (Deut. 32, 6. 20.): „Synové nemoudří, není v nich víry.“

21. Že ale Bůh pro vaše a otců vašich zbrodně na znamení, jak jsem pravil, také sobotu vám zachovávati velel, a jiné též příkazy přičinil, a že naznačuje, kterak jenom pro národy, aby

---

[1]) Tolikéž učí Klem. Alex. pæd. 2, 1. 14—17. Tertullian Marc. 2, 18. Const. Ap. 6, 20. Jedné toliko příčiny dotýká tu Justin; dotčení spisovatelé však o jiných příkazu toho příčinách mluví.

[2]) Uvodí místo jedno (z Ex.) z doby před vydaným zákonem, aby ukázal, že zákon pro tvrdošijnost a nešlechetnost Židům vydán byl, druhé pak (z Deut.) z doby po vydaném zákoně, aby dokázal, že zákonem tím Židé napraveni nebyli.

[3]) Slov těch: „jako zeliny travní“ zneužívali všickni ti, jenž masa požívati zhola nebo aspoň dílem zapovídali. Avšak Justin dobře dovodí, že Bůh těmi slovy jenom navrhuje, aby člověk v požívání masa přírodou toliko a rozumem se spravoval, zamítaje věci sobě škodlivé, jak toho při zelinách šetří.

[4]) t. j. pro podobné příčiny, pro neužitečnost totiž a škodlivost.

jimi urouháno nebylo jmenu jeho, některé z vás ovšem na živě nechal: o tom sama slova jeho dokazovati vám mohou. Takto je pak Ezechiel pronesl (20, 19.): „Já jsem Hospodin Bůh váš; v přikázaních mojich choďte a soudů mojich ostříhejte a k nálezům egyptským se nepřiměšujte [1]) a soboty mé svěťte. A bude to znamením mezi mnou a vámi, aby poznali, že jsem Hospodin Bůh váš. Ale popouzeli jste mne a synové vaši ve přikázaních mojich nechodili a soudů mojich neostříhali činíce je, kteréž když činiti bude člověk, živ bude v nich, nýbrž soboty moje poskvrnili. I pravil jsem, že vyliji na ně prchlivost svou na poušti a hněv svůj na nich vyplním. A neučinil jsem toho, aby nebylo jmeno moje zlehčeno před národy. Vyvedl jsem je před očima jejich a pozdvihl jsem ruku svou proti nim na poušti, abych je rozptýlil mezi národy a rozsel je po krajinách, protože soudů mých nečinili a přikázaní má zavrhli a soboty moje poskvrnili a že oči jejich byly po žádostech [2]) otců jejich obráceny. A dal jsem jim přikázaní nedobrá a soudy, v nichžto živi nebudou: [3]) A poskvrním jich v obětech jejich, [4]) když projdu, abych vše, co život otvírá, zahubil."

22. Abyste však poznali, že pro hříchy lidu vašeho a pro modlářství podobně přikázal, aby se mu oběti přinášely a nikoli proto, že by jich potřebí měl, slyšte, co o tom praví skrze Amosa, jednoho ze dvanáctera, volaje (5, 18. nn.): „Běda těm, kdo žádají dne Hospodinova. K čemu jest vám den ten Hospodinův? On tma jest a ne světlo. [5]) Jako když člověk utíká přede lvem a napadá ho medvěd; uteče domů a spolehne rukama na stěnu a uštkne ho zmije. Není-li den Hospodinův tmou a nikoli světlem, a mrákotou bezleskou? Nenávidím a zavrhuji svátky vaše a nebudu voněti [6]) ve shromážděních vašich. Proto když mně přinesete zápaly a oběti, nepřijmu jich a ku spasení přítomnosti vaší neprohlédnu. Odejmi ode mne množství písní a žalmů svých, varhan tvých nebudu poslouchati. A povalí se jako voda soud a spravedlnost jako bystřina nepřechodná. Zdali jste žertvy a oběti mně donášeli na poušti, dome Israelský? dí Hospodin. I vzali jste stánek Molochův a hvězdu

---

[1]) modlami egyptskými se neposkvrňujte.

[2]) po modlách.

[3]) jimiž spaseni nedojdou; rozuměj, že Bůh dopustil, aby padli do modloslužby, služby to přetěžké, jenž jim ovšem nebyla k životu, nýbrž k smrti.

[4]) dopustím, aby se poskvrnili obětmi svými modlářskými.

[5]) neštěstí a nikoli štěstí.

[6]) libovati sobě.

boha svého Rafana, obrazy, jež jste učinili sobě. I přestěhuji vás za Damašek, dí Hospodin, Bůh všemohutník jmeno jeho.“ (6, 1.) „Běda těm, kdo v rozkoších si provodí na Sioně [1]) a doufají v horu Samarskou. Kteří slovutni jsou mezi vojvody, sebrali prvotiny národů; vešli k sobě dům Israelský. Přejděte všickni do Halany a vizte a odtud jděte do Emathy veliké a sstupte odtud do Gethy Filistýnské, nejlepších to ze všech království těchto, prostrannější-li jsou meze jejich nad meze vaše? Kteřížto přicházejí ke dni zlému, a blíží a dotýkají se sobot lživých, kteří spávají na ložcích slonových a rozkošně si vedou na postelích svojich, kteří jedí berany ze stádcí a telata durmavá z prostřed skotův; [2]) kteří potleskují k hlasu píšťal, domníce se věci ty stálými býti a nepomíjelivými; kteří pijí víno číšemi a mastmi prvními se maží a nepostrádali ničeho nad potřením Josefovým. [3]) Proto nyní v zajetí půjdou v čele velmožů stěhujících se, a přenešeno bude obydlí zlosynů a odňat bude řehot koní Efraimských.“ A opět skrze Jeremiáše (7, 21.): „Seberte masa a oběti svoje a jezte; [4]) nebo jsem nepřikázal o žertvách a obětích otcům vašim v den, ve který jsem je ujal za ruku, abych je vyvedl ze země Egyptské.“ A v Žalmu čtyrydcátém devátém skrze Davida takto dí: „Bůh Bohův Hospodin mluvil jest a přivolal zemi od východu slunce až k západu. Ze Sionu bleskotá záře krásoty jeho. Bůh zjevně přijde, Bůh náš a neodmlčí se. Oheň před obličejem jeho vznítí se a vůkol něho bouře silná. Povolá nebesa a zemi vzhůru, aby soudil lid svůj. Shromažďte jemu svaté jeho, jenžto řídí smlouvu jeho o obětích. A budou vypravovati nebesa spravedlnost jeho, že Bůh soudce jest. Poslyš, lide můj, a budu mluviti tobě, Israeli, a budu osvědčovati tobě. Bůh, Bůh tvůj jsem já. Ne z obětí tvých obviňovati tě budu; zápaly tvé jsou zajisté před tváří mou vždycky. Nepřijmu z domu tvého telat ani ze stád tvých kozlů. Nebo má jest všecka zvěř lesní, dobytek na horách i volové. Znám všecko ptactvo nebeské a sličnost pole mou jest. Zlačním-li, nepovím tobě; nebo můj jest okres země a plnost jeho. Zda jísti budu maso býků a krev kozlů píti budu? Obětuj Bohu oběť chvály a oddej (plň) Nejvyššímu sliby své. A vzývej mne v den soužení,

---

[1]) Jiné čtení lepší: kteří pohrdáte Sionem.

[2]) věcmi nejvzácnějšími plýtvají.

[3]) nedbají o to, dobře-li stojí obec lidu Israelského čili nestojí.

[4]) nežádám jich já; totiž nežádám v té míře, abyste na ně spolehajíce, věcí podstatných (desatera přikázaní) zanedbávali.

vytrhnu tě a ty mne budeš slaviti. Hříšníku ale praví Bůh: Proč ty vypravuješ spravedlnosti mé, a bereš smlouvu mou v ústa svá? ač nenávidě kázně, a zavrhuje řeči mé za hřbet. Viděl-lis zloděje, běžel jsi s ním, a s cizoložníkem díl svůj kladl jsi. Ústa tvá oplývala zlostí, a jazyk tvůj skládal lsti. Usadiv se proti bratru svému mluvíval jsi, a proti synu matky své kladl jsi úraz. To jsi činil. A já mlčel jsem. Domníval jsi se, že v nešlechetnosti tobě podoben budu. Potrestám tě, a postavím proti tváři tvé hříchy tvoje. Srozumějte tomu, kteří se zapomínáte na Boha, aby někdy neuchvátil vás, a nebyl by, kdo by vysvobodil. Oběť chvály oslaví mne, a tam cesta, kterou ukáži jemu spásu svou." Již tedy obětí od vás nepřijímá, aniž je sobě na počátku činiti poručil, jako by jich potřebí měl, nýbrž pro hříchy vaše jich žádá. Nebo i chrám Jerusalémským zvaný domem svým aneb dvorem pojmenoval, ne jako by jeho potřeboval, ale abyste aspoň tam na něho pozorujíce, nesloužili modlám. A že tomu tak jest, Isaiáš navrhuje (66, 1.): „Jaký dům vystavěli jste mně? dí Hospodin. Nebe jest mně trůnem, a země podnožím nohou mých."

23. Nevyznáme-li že tomu tak jest, zabředneme do nemístných myšlének, jako by nebylo stávalo téhož Boha za Enocha a za všech jiných, kteří ani obřízky tělesné neměli, ani soboty a věcí podobných nezachovávali, an Mojžíš to byl ustanovil; anebo jako by nebyl chtěl, aby tatáž spravedlnost ode všeho napořád pokolení lidského se zachovávala, což tvrditi směšno a nemoudro býti se shledává. Že ale za příčinou lidí hříšníkův ty a podobné věci přikázal, sám tentýž veždy jsa, to vyznávati jest projevovati o něm, že jest vlídným a předvědným a nepotřebujícím a spravedlivým a dobrým. Pakli tomu tak není, odpovězte mně, mužové, co o věcech těch, o nichž rokujeme, smýšlíte? An žádný neodpověděl: Tedy tobě, Tryfone, a těm, jenž chtěji býti proselyty, kázati budu nauku božskou, kterou jsem od onoho muže slyšel. [1]) Vidíte, že živlové ani nezahálejí ani nesobotují. [2]) Ostaňte, jakými jste se zrodili. Nebo nebylo-li před Abrahamem obřízky potřebí, ani před Mojžíšem soboty, svátků a obětí, ani teď, an dle vůle Boží beze hříchu z panny pokolení Abrahamova byl se narodil Syn Boží Ježíš Kristus, toho nápodobně potřeba není. Abraham zajisté v neobřízce jsa, pro víru, kterou uvěřil Bohu, ospravedlněn

---

[1]) t. od muže, od něhož víře křesťanské vyučen byl; viz nahoře.

[2]) (Sr. Jo. 5, 17.) Tak i Hilarius in ps. 96. num. 7.: Odpočinku není žádného a jak za dnů šest, tak i v sobotu živlové veškeří odbývají povinnosti své.

a požehnán jest, jak Písmo ukazuje (Gen. 15, 6.). Obřízku přijal na znamení, ne pak ku spravedlnosti, jakož nutí nás vyznati i Písmo i věc sama. Proto právem se praví o národu onom, že vyhubena bude duše ta z pokolení svého, která osmého dne obřezána nebude. Poněvadž zajisté pohlaví ženské nemůže obřízky tělesné přijíti, důkazem to jest, že obřízka sama na znamení dána, ne však za skutek spravedlnosti. Nebo i ženštiny Bůh stvořil tak, aby, co spravedlivého a cnostného jest, mohly všecko podobně zachovávati. A podobu těla jinou vidíme ovšem býti mužskému, jinou ženské přistvořenu, víme však, že proto žádný z obou není ani spravedlivým ani nespravedlivým, nýbrž toliko pro pobožnost a spravedlnost.

24. A to jsem vám, mužové, dokázati mohl, dím, že den osmý spíše nežli sedmý choval tajemství jakési, jenž skrze věci ty od Boha ohlášeno bylo. Abych ale nyní nezdál se k řečem jiným se obraceti, rozumějte, co volám: Krev obřízky oné zrušena jest, v krev spasitelnou uvěřili jsme (Barn. 9.); jiná teď úmluva a jiný ze Siona vyšel zákon. Ježíš Kristus všecky, kdo chtějí, obřezuje, jak druhdy hlásáno (Jos. 5, 2.), noži kamennými, aby se stal národ spravedlivým lidem (cf. Is. 26.), jenž ostříhá víry, pravdy se chápá a zachovává pokoj. „Pojďte se mnou všickni bojící se Boha, kteří chcete dobré věci Jerusaléma spatřovati.“ (Ps. 127, 4.) „Pojďte, přistupme ku světlu Hospodina.“ (Is. 2, 5.) Nebo vyprostil lid svůj, dům Jakobův. Pojďte, [1]) národové všickni. Sejděme se do Jerusaléma, kterého již nebude obojováno pro nepravosti národů. „Zjevný jsem učiněn těm, jenž mne nehledali, nalezen jsem od těch, jenž se neptali po mně,“ volá skrze Isaiáše (65, 1.). „Pravil jsem: Aj, teď jsem, k národům, jenž nevzývali jmena mého; rozestřel jsem rukou svých celý den k lidu nevěřícímu a zpurnému, jenž chodí cestou nedobrou po hříších svojich. Lid, který popouzí mne, přede mnou jest.“

25. S námi žádati budou, aby místo sebe menší zdědili ti, jenž sebe samy ospravedlňují a praví se býti syny Abrahamovými, jako skrze Isaiáše volá Duch svatý jako v osobě jich takto mluvě (63, 15.): „Obrať se s nebe a pohleď s příbytku svatého a slávy své! Kde jest horlivost tvá a síla tvá, kde množství slitování tvého, an jsi nás snášel, Hospodine? Nebo ty jsi otec náš, an Abraham nás neznal, a Israel nepoznal nás. Ale ty, Hospodine, Bože Otče náš, vysvoboď nás; od počátku jest nad námi jmeno

[1]) Ohlédá se v tom Justin na Jer. 3, 17., pak 15. a 34.

tvé. Proč jsi dal nám blouditi se stezky své? zatvrdil jsi srdce naše, abychom se nebáli tebe? Obrať se pro sluhy tvé, pro pokolení dědictví tvého, abychom poněkud dědili z hory tvé svaté. Učinčni jsme jako od počátku, když jsi nevládl námi, aniž vzýváno bylo jmeno tvé nad námi. Otevřeš-li nebesa, třas pojme hory před tváří tvou a rozplynou se, jako vosk od ohně rozplývá se, a spálí oheň protivníky a zjevné bude jmeno tvé mezi protivníky. Od tváři tvé národové zkormouceni budou. Když budeš činiti věci slavné, třas od tebe pojme hory. Od věku neslyšeli jsme, aniž oči naše viděly Boha kromě tebe, a skutky tvé, jež učiníš milosrdenství očekávajícím. Půjde vstříc činícím spravedlnost a na cesty tvé rozpomínati se budou. Ejhle, ty's rozhněval se, a my jsme zhřešili. Proto jsme zbloudili a stali jsme se nečisti všickni, a jako roucho ženy sedící krvotoké všecka spravedlnost naše, a oprchli jsme jako lupení pro nepravosti své; tak vítr odvěje nás. A není, kdo by vzýval jmeno tvé, a kdo by rozpomenuv se, přidržel se tebe, že jsi odvrátil tvář svou od nás, a vydal jsi nás pro hříchy naše. A nyní obrať se, Hospodine, ješto jsme všickni národ tvůj. Město svatyně tvé zpustlo, Sion pouští učiněn jest, Jerusalém zlořečením. Dům, svatyně naše, a sláva, jíž dobrořečili otcové naši, jest ohněm spálena, a všecky ústavy slavné se sbořily. A nad těmi věcmi zdržel a odmlčel jsi se, a pokořil jsi nás velmi."

Tryfon pak: Co to pravíš? Že nikdo z nás nebude děditi ničeho na svaté hoře Boží?

26. Já pak: Nedím toho; ale kdo Krista pronásledovali a pronásledují a se nekají, nebudou ničeho děditi na hoře svaté. Národové ale, jenž v něho uvěřili a káli se z toho, v čem zhřešili, ti budou děditi s praotci, s proroky a spravedlivými, kteříkoli se od Jakuba zrodili; byť i nesobotovali, ani obřezáni nebyli, ani svátků nezachovávali, ovšem budou děditi svaté dědictví Boží. Nebo dí Bůh skrze Isaiáše takto (42, 6.): „Já Bůh Hospodin povolal jsem tebe ve spravedlnosti a držeti budu ruku tvou, a posilním tebe a dal jsem tebe za úmluvu pokolení, za světlo národům, aby otvíral oči slepých, vyvodil jaté z pout, a z domu vězení ty, jenž sedí ve tmách." A opět (62, 10.): „Pozdvihněte znamení v národech: Nebo aj Hospodin dal slyšeti až ke končinám země. Rcete dcerám Sionským: Aj, spasitel jde, maje mzdu svou a dílo od tváře své. I nazve ho národem svatým, vykoupeným od Hospodina. Ty pak nazváno budeš město hledané a neopuštěné. Kdo jest to, co přichází z Edomu, červeň šatů jeho z Bozora? On sličný v rouchu, vstupujíc úsilně s udatenstvím. Já pronáším

spravedlnost a soud spásy. Proč jsou roucha tvá červená a oblek tvůj jako od tlačeného lisu? Plný hroznů tlačených lis tlačil jsem jedinký, a není z národů člověka se mnou; a tlačil jsem je v prchlivosti a pošlapal jako zemi a uvedl krev jejich do země. Nebo přišel den odplaty jejich, a rok vykoupení nastal. A pohledl jsem a nebylo pomocníka, pozoroval jsem a nikdo nepřispíval. I vysvobodilo rámě a prchlivost má povstala, a pošlapal jsem jich ve hněvu svém a uvedl jsem krev jejich do země."

27. A Tryfon: Proč, co libo, vybíraje z řečí prorockých, uvodíš, kde ale výslovně poroučí sobotovati, toho nedotýkáš? Nebo skrz Isaiáše (58, 13.) takto řečeno: „Odvrátíš-li nohou svých od soboty, abys nečinil vůle své v den svatý, a nazveš sobotu rozkošnou svatinou Boha svého, nepozdvihneš-li nohy své k dílu, aniž promluvíš slova z úst svých a v Hospodina-li důvěřovati budeš: přivede tě na dobra země a nakrmí tě dědictvím Jakoba otce tvého. Nebo ústa Hospodinova to mluvila."

Já pak na to: Ne že by proroctví ta mně odporem stála, přátelé, jsem jich vynechal, ale poněvadž vyrozuměli jste a rozumíte, že, byť i skrze všecky proroky Bůh vám poroučel věci ty, jež činiti skrze Mojžíše velel, přece pro tvrdosrdečnost vaši a pro váš k němu nevděk o týchže věcech napořád volá, abyste aspoň tak druhdy si usmyslivše, jemu se zalíbili, dětí svých démonům neobětovali, zlodějů se nepřiúčastňovali, darů nemilovali, odplaty nenásledovali, sirotků nesoudili, k soudu vdov se nepropůjčovali, avšak ani rukou krve plných neměli. Nebo i (Is. 3, 16.) dcery Sionské chodily s podneslou šijí, a mhouráním očí pohrávajíce a sukně vlekouce. „Všickni zajisté," dí (Ps. 33, 4.), „se ušinuli, všickni ovšem zneužitečněli, není, kdo by rozuměl, není až do jednoho. Jazyky svými chytrovali, hrob otevřený jest hrdlo jejich, jed ještěrek pod dásněmi jejich. Setření a pohroma na cestách jejich a stezky pokoje nepoznali." Jakož tedy na počátku vám pro nešlechetnost vaši to přikázal, tak pro vaše v ní setrvávání, nýbrž pro zámysly vaše týmiž věcmi Bůh k rozpomínání se na něho a k poznání jeho vás volá. Vy však, lid tvrdosrdný, nemoudrý, slepý a chromý a jako synové, jenž nemají víry, jak sám praví, rty ho jediné ctíte, srdcem ale od něho vzdáleni jste, a vlastnímu svému, ne pak jeho učení učíte. Neboť pak řekněte mně, chtěl-li Bůh, aby hřešili velekněží, [1]) v sobotu obětujíce oběti, anebo ti, jenž

[1]) Sr. Ir. 4, 19. a Justin níže 29.

obřezáni bývají aneb obřezují v den sobotní, an velí, aby dne osmého naprosto narozenci obřízku přijali, byť i den sobotní byl? Čili nemohl o den dříve neb později s narozenci to učiniti, měl-li za to, že věc ta nesluší se díti v sobotu? Anebo proč ty, jenž před Mojžíšem a Abrahamem spravedlivými nazvaní jemu se zalíbili, ani obřezáni nebyvše, ani sobot nezachovávavše, totéž činiti neučil?

28. Na to Tryfon: Již dříve slyšeli jsme, an's věci ty předkládal, a vnímali jsme. Nebo věc se mi, bych pravdu pověděl, povážení hodna býti zdá. Aniž pak mně jak mnohým podobá se říci, že tak se líbilo jemu. Nebo tak se veždy vymlouvají ti, jenž na otázku odpověděti nevědí.

Na to já: Poněvadž já z Písma a věcí samých důvody a výpovědi beru, pravil jsem, neodkládejte, aniž se rozpakujte uvěřiti mně neobřezanci. Krátká zajisté se vám doba ku přistoupení k nám ponechává. [1]) Jestliže Kristus předstihne vás, nadarmo pokání činiti, nadarmo plakati budete; nebo nevyslyší vás. „Obnovte sobě novinu," volá Jeremiáš k lidu (4, 3.) „a nesejte do trní. Obřezujte se Hospodinu a obřežte neobřízku srdce svého." Nesejtež tedy do trní a na pole nezorané, z něhož užitku nemáte. Poznejte Krista, a aj, novina dobrá a tučná v srdcích vašich. „Aj, dnové jdou, dí Hospodin, a navštívím všecky, jenž obřezanou mají neobřízku, Egypt, Judstvo, a Edom a syny Moabské. Všickni národové zajisté jsou neobřezáni, ale všecek dům Israelský jest neobřezán srdcem." (Is. 9, 25.) Vidíte, že nechce Bůh obřízky vám na znamení dané; nebo ani Egypťanům není prospěšná ani synům Moabským, ani synům Edomským. [2]) Ale byť i Skythem byl někdo anebo Peršanem, má-li známost Boha a Krista jeho a zachovává-li spravedlnost věčnou, obřezán jest obřízkou výbornou a užitečnou a přítelem jest Božím, jenž v darech a obětěch jeho si zalibuje. Pronesu pak vám, přátelé, slova samého Boha, když k lidu mluvil skrze Malachiáše, jednoho ze dvanácti proroků; jsou pak ta (1, 10.): „Nemám zalíbení ve vás, dí Hospodin, a obětí vašich nepřijmu z rukou vašich. Nebo od východu slunka až na západ jmeno moje oslavováno jest v národech, a na všech místech oběť se mi přináší, oběť čistá; nebo ctí se jmeno mé v národech, dí Hospodin. Vy pak je

---

[1]) První křesťané ponejvíce ustrnuli na tom, že Pán s příchodem druhým za kratičko jenom odkládá. Tertullianus (cult. fem. 2, 9.): Myť jsme, na nežto přišli koncové věků.

[2]) O té Egypťanův a národův jiných obřízce viz Barn. c. 9.

znesvěcujete.[1]) A skrz Davida dí (Ps. 17, 44.): „Lid, jehož jsem neznal, sloužil mně, sluchem ucha poslouchal mne.“

29. Oslavujme Boha, národové spolu shromáždění, že i nás navštívil. Oslavujme ho skrze krále slávy, skrz pána mocností. Nebo zalíbilo se mu také v národech a oběti od nás raději přijímá než od vás. Nač mi ještě obřízka, an Bůh si ve mně zalíbil? Nač mi ona koupel, an Duchem svatým obmyt jsem? To pronášeje, přesvědčím, zdá se, i ty, jenž rozumu nemnoho obdrželi. Nebo nejsou ty řeči ode mne složeny, ani uměním lidským vyozdobeny, nýbrž David o nich zpíval, Isaiáš je zvěstoval, Zachariáš je kázal, Mojžíš napsal. Znáš je, Tryfone? Ve vašich jsou položeny knihách, či raději ne ve vašich, ale v našich.[2]) Nebo my se jich držíme, vy ale je čtouce, nerozumíte jich smyslu. Neztíhej se tedy vám, aniž nám vytýkejte neobřízku těla, kterou Bůh sám učinil; aniž že odvary v sobotu pijeme, nám za hrozné mějte, anoť Bůh toho dne, rovně jak v jiné všecky, světa správu vede,[3]) a velekněžím toho dne tak jako jiné dny oběti činiti veleno. A tolik spravedlivých, ač nic ze zákonních věcí nezachovávavše, od Boha samého svědectví dobrého došli.

30. Ale zlost svou v tom viňte, že se i utrhati může Bohu od lidí rozumu nemajících, jako by nebyl té samé spravedlnosti všecky veždy vyučoval. Nebo ustanovení ta zdají se býti nerozumna a Boha nehodna mnohým lidem, kteří nedosáhli milosti, aby poznali, že Bůh těmi zákony lid váš zle páchající a v neduhu duševném postavený k obrácení a pokání ducha volal,[4]) a že proroctví po smrti Mojžíšově vyšlé věčno jest.[5]) A to skrze Žalm,[6])

---

[1]) Prorockým spůsobem mluví v času přítomném o věci, jenž budoucně díti se měla.

[2]) Sr. Barn. 5.

[3]) sr. Jo. 5, 17.

[4]) Podobně Ireneus (4,14,3.): „Lid k modlám se snadno obracující cvičil; tím, co bylo druhé, volal je k věcem přednějším, t. j. typickými věcmi ke skutečným, časnými k věčným, tělesnými k duchovním, pozemskými k nebeským.“ Tolikéž Augustin tytýž učí, že zákon Židům vydán, aby jim ku pravému se k Bohu obrácení sloužil.

[5]) Proroctví tu míní obsažené v Žalmu 18, 8—10.: „Zákon Hospodinův neposkvrněný . . . . bázeň Hospodinova svatá, zůstávající na věky věků.“ Jmenuje slova ta proroctvím, buď že vzata jsou z knihy prorocké (jak i v č. 27. Isaiášovy o sobotě výroky proroctvím nazývá), buď že předvěst obsahují zákona křesťanského; jmenuje proroctvím věčným slova ta, že zákon ten neměl jak zákon Mojžíšův toliko dočasným, nýbrž dověčným býti. (Sr. k. 28. 34.)

[6]) Žalm 18., jehož, zdá se, Justin tu položil, opisovatelé však vypustili;

mužové, pověděno. Že je (soudy Boží) my, kteří jimi zmoudřeli, vyznáváme, sladší nad med a stredť býti, z toho patrno jest, že ani pro smrt jmena jeho se neodpíráme. A že také my v něho věřící prosíme jeho, aby od „cizích“ (18, 14.), to jest od zlých a svobodných „démonů“ nás uchoval (jakož řeč prorocká v osobě jednoho z věřících v nástinu praví), všem na oku jest. Neb abychom od démonů, jenž odcizeni jsou od pobožnosti, a jimž jsme druhdy se klaněli, zachováni byli, vždy Boha skrz Ježíše Krista vzýváme, abychom skrze něho k Bohu obrátivše se, bezúhonni napotom bývali. Nebo jej pomocníkem a vysvoboditelem nazýváme, jehož i jmena síly bojí se démonové a podnes lidé jmenem Ježíše Krista pod Pilátem vladařem judským ukřižovaného zaklínaní podmaněni bývají. Tedy z toho všem patrno, že Otec jeho takovou mu dal moc, že i démonové jmenu jeho a správě utrpení jeho se podrobili.

31. Jestliže pak mocnost, jenž po správě utrpení jeho následovala a následuje, takovou se býti prokazuje, jakou teprvé bude při slavném příchodu jeho? Přijdeť zajisté jako Syn člověka v oblacích, jak Daniel okázal, a andělé přibudou s ním. Jsou pak slova Danielova tato (7, 9—28.): „Hleděl jsem, až trůnové postaveni byli a starý dnů posadil se, maje roucho bílé co sníh a vlasové hlavy jeho jako vlna čistá, trůn jeho jako plamen ohně, kola jeho oheň horoucí. Řeka ohnivá valila se tekouc od tváři jeho. Tisícové tisíců sloužili jemu a desetkrát tisíc tisíců stálo před ním. Kniby otevřeny jsou a soud zasedl. Hleděl jsem na hlas řečí velikých, kteréž roh mluvil, a zabita byla šelma a zahynulo tělo její a dáno bylo k spálení ohně. Jiným také šelmám stavena byla vláda a dána lhůta života šelmám do času a času. Patřil jsem u vidění nočním a aj, s oblaky nebeskými jako syn člověka přicházel, a přistoupil až k starému dnův a přibyl před ním a ti, jenž stáli okolo, přivedli jej. A dána jest jemu moc a čest královská, a všickni národové země podle pokolení a všecka sláva sloužila jemu, a panství jeho panství věčné, kteréž odjato nebude a království jeho nezhyne. I zhrozil se duch můj v postavení svém a vidění hlavy mé předěsila mne. I přistoupil jsem k jednomu z přistojících a jistoty hledal jsem od něho o věcech těch veškerých. Odpověděv pravil mně a soud o věcech těchto vyjevil mně: Čtyry šelmy ty jsou čtyry království, jenž zajdou na zemi a nepřijmou kralování až na věky a na věky věků. Potom jsem chtěl dověděti se blíže o šelmě

Justin zajisté vykládá slova jeho, nejinak pokládaje, než jako by Žalm byl celý přitočil.

čtvrté, jenž všecko hubila a přehrozna byla; zubové její byli železni a pazourové měděni; zežírala, potírala a ostatek nohama svýma pošlapávala; a o desíti rozích jejích na hlavě a o jiném, jenž vyrostl, a jímžto tři druzí vypadli; a roh ten měl oči a ústa mluvící věci veliké, a pohled jeho vynikal nad druhé. I spatřoval jsem, že roh ten válku zvedl proti svatým a rozprašoval je, až přišel starý dnův a dal soud svatým Nejvyššího, a přibyl čas a ujali království svatí Nejvyššího. I praveno mně o šelmě čtvrté: království čtvrté bude na zemi, kteréž vynikati bude nade vše království ta a zžíře zemi veškerou, a pošlapá i potře ji. Rohů pak deset — deset to králů povstane a jiný král za nimi, a ten zmůže předešlé zlobami a tři krále pokoří; a řeči proti Nejvyššímu mluviti bude a ostatní svaté Nejvyššího podvrátí a odváží se zjinačiti doby a časy; a vydáni budou v ruku jeho až do času a časův a polovice časů. A soud zasedl a panství se přejme, aby vyhlazena byla a zanikla až do konce. A království a moc a prostrannost míst království všech, jenž jsou pod nebem, dána jest lidu svatému Nejvyššího, aby kralovali královstvím věčným; a všeliká panství podrobí se jemu a jeho poslouchati budou. Až dotud konec řeči. Já Daniel vytržením obklopen jsem byl velice a postavení připadlo na mne, a slovo v srdci svém zachoval jsem."

32. Tuto Tryfon, když jsem přestal, pravil: Tato, člověče, a podobná Písma nás nutí očekávati toho slavného a velkého, jenž ode starého dnův jako Syn člověka obdržuje království věčné. Váš ale Kristus, jehož tak nazýváte, byl beze cti a bez slávy, tak že i v nejhorší v Zákoně Božím ustanovené zlořečení upadl; nebo ukřižován byl.

Já pak k němu: Kdyby Písma, jež jsem uvedl, nepravila, že tvářnost jeho neslavna, rod jeho nevýslovným bude, že pro smrt jeho bohatí usmrceni budou, že zsinalostí jeho my uzdraveni budeme, a že on jak ovce odveden bude; a kdybych já nebyl vyložil, že příchod jeho dvojí bude, jeden, v němžto zboden vámi jest, druhý, v němžto poznáte, „v koho jste bodli, a že budou kvíleti pokolení vaše, pokolení ku pokolení, ženy o sobě, a mužové o sobě": tu by mohlo zdáti se vám, že jsem mluvil věci nezřejmé a nejisté. Nyní však ve všech řečech svých z Písem vašich svatých a prorockých všecka svá dokazování vedu, doufaje, že mohu někoho z vás najíti ze semene, které podle milosti Hospodina zástupů ku spáse věčné zůstaveno jest. Aby vám tedy patrnějším stalo se to, o čem se nyní jedná, pronesu vám i jiné od blahoslaveného Davida

pověděné řeči, z kterých porozumíte, že Krista Pánem od prorockého Ducha svatého nazýváno, a že Hospodin Otec všeho jej ze země volá, a na pravici své jej sází, až by položil nepřátely za podnož nohou jeho. Což i stává se od té doby, když vstav z mrtvých, na nebesa vstoupil Pán náš Ježíš Kristus, ješto již časové docházejí a ten, jenž zlořečné a ohavné věci bude mluviti proti Nejvyššímu, již přede dveřmi jest, o němžto Daniel povídá, že čas a časy a půl času panovati bude. Vy však nevědouce, jak dlouho má ostati, jiných věcí se domníváte; nebo vykládáte, že „časem" sto let se rozumí. Tak-li tomu jest, nejméně 350 let povinno člověku nepravosti panovati, ať výrok Daniele svatého „časy" jenom za dva časy pokládáme. To pak všecko, co jsem pověděl, mimochodem k vám pravím, abyste jednou uvěřili věcem proti vám od Boha praveným, „že jste synové nerozumní" (Is. 4, 22.), a těmto také slovům (Is. 29, 14.): „Proto přidám a přesadím lid ten, a převedu a zkazím moudrost moudrých a rozumnost rozumných ukryji," a abyste přestali sebe samy a ty, jenž vás poslouchají, do bludův uváděti a od nás skrze milost Kristovu zmoudřevších se učili. Jsou pak slova Davidova tato (Ps. 109, 1.): „Řekl Pán pánu mému, seď na pravici mé, dokavad nepoložím nepřátel tvých za podnoží nohou tvojich. Berlu moci pošle ti Hospodin ze Siona; panuj uprostřed nepřátel svých. S tebou panství v den moci tvé v blesku svatých tvojich. Přisáhl Hospodin a nebude želeti toho: Ty jsi kněz na věky podle řádu Melchisedechova. Hospodin po pravici tvé, potřel v den hněvu svého krále. Souditi bude mezi národy, naplní zemi mrtvolami. Z bystřiny na cestě píti bude, protož povýší hlavy."

33. Není mne tajno, pravil jsem dále, že vy Žalm tento o Ezechiáši králi vykládati se opovažujete; že ale bloudíte, ze slov samých hnedle vám ukážu. Praví se: „Přisáhl Hospodin a nebude želeti." A opět: „Ty jsi kněz dle řádu Melchisedechova na věky," a dále, jak následuje a předchází. Že Ezechiáš ani knězem nebyl, ani knězem věčným Božím není, toho ani vy upírati se neosmělíte. Že ale to o Ježíšovi našem praveno, i sama slova ukazují. Vaše však uši zalehly a srdce se zarylo. Nebo slovy těmi: „Přisáhl Hospodin a nebude želeti. Ty's na věky kněz dle řádu Melchisedechova" Bůh s přísahou pro nevěru vaši učiněnou jej knězem dle řádu Melchisedechova býti vyjevil; to jest, jak Mojžíš píše, že Melchisedech knězem Nejvyššího byl, a to knězem těch, jenž v neobřízce jsou, a že Abrahamovi v obřízce desátky jemu donesšímu požehnal: takto Bůh ukázal, že kněz věčný jeho, pánem od Ducha svatého jmenovaný, těch, jenž v neobřízce jsou, knězem

bude, a že i obřezaní,[1]) jenž k němu přistoupí, t. j. jenž v něho věřiti a požehnání od něho vyhledávati budou, od něho budou přijati a požehnáni.[2]) A že nejprv bude člověkem poníženým, pak že povýšen bude, to na konci Žalmu se zjevuje: „z bystřiny na cestě píti bude“, a spolu: „proto povýší hlavy“.

34. Ještě pak pro přesvědčení vás, že Písmu nerozumíte, připomenu i jiný Žalm, Davidovi od Ducha svatého napověděný, jejž k Šalomounovi, též králi vašemu bývalému, řečena býti pravíte; ale však i ten o Kristu našem vydán jest. Vy stejnozvukými jmeny sebe zavádíte. Nebo kde zákon Boží neúhonným se nazývá (Ps. 18, 8.), nerozumíte toho o zákonu, jenž po Mojžíšovi přijíti měl, nýbrž o onom, jenž byl skrze Mojžíše dán, ač Bůh volá, že zákon nový a úmluvu novou ustanoví. A kde se dí (Ps. 71, 2.): „Bože, dej soud svůj králi“, poněvadž Šalomoun králem byl, tedy pravíte, že na něho se Žalm vztahuje, ješto slova žalmová zjevně ohlašují, že o králi věčném, to jest o Kristu pověděna jsou. Neb o Kristu zvěstováno bylo, že jest král, kněz, Bůh, pán, vyslanec, člověk, vojvoda, kámen, že co pacholík narodí se, že napřed utrpením podroben bude, že potom na nebesa vstoupí, se slávou opět přijde a věčného království dosáhne, jakož vám z Písma celého dokazuji. Abyste pak tomu, co dím, rozuměli, slova Žalmu uvedu, kterážto jsou tato (Ps. 71, 1—19.): „Bože, soud svůj králi dej a spravedlnost svou synu královu, aby soudil lid tvůj ve spravedlnosti a chudé tvé v pravosti. Přijmětež hory pokoj a pahrbkové spravedlnost! Souditi bude chudé z lidu, vysvobodí syny ubohých, a poníží sočitele. A bude trvati se sluncem a před měsícem do rodu rodův. Sstoupí jako dešť na rouno a jako krůpěje kapající na zemi: vzejde za dnů jeho spravedlnost a hojnost pokoje, dokud nebude odjata luna. A panovati bude od moře k moři a od řek až do končin oboru země. Před ním padati budou Mouřenínové a nepřátelé jeho zemi lízati budou. Králové Tharsiští a ostrovové dary budou přinášeti, králové Arabští a Sabejští dary přinesou, a klaněti se jemu budou všickni králové země; a všickni národové jemu sloužiti budou. Neboť vysvobodil chudého od násilníka

[1]) Tenkráte Abraham ještě obřezán nebyl; poklesl tedy tuto Justin a Tertullian s ním, následovav ho (adv. Jud. 3. Marc. 5, 9.).

[2]) Tertullian in Marc. 5, 9. o celém národě židovském to rozumí, ke Kristu se obrátiti majícím: Na Krista pak bude příslušeti řád Melchisedekův, poněvadž Kristus, když naposledy přijde, čeleď Abrahamovu přijmouti a jí požehnati ráčí.

a ubohého, jenž neměl pomocníka. Smiluje se nad chudým a nuzným, a duše nuzných spasí; z lichvy a nespravedlnosti vyprostí duše jejich, a čestno bude jmeno jeho před nimi. A žíti bude a bude jemu dáno od zlata Arabského a budou vždy modliti se za něho, dnem celým jemu dobrořečiti budou. A bude utvrzení na zemi, na vrších hor vyvýšeno bude; nad Liban plody jeho, a pokvetou od města jako tráva země. Požehnáno bude jmeno jeho na věky; nad slunce potrvá jmeno jeho. A budou požehnána v něm všecka pokolení země; národové všickni blahoslaviti ho budou. Požehnaný Hospodin Bůh Israelský, kterýž sám činí divné řeči, a požehnané jmeno velebnosti jeho na věky a na věky věků a naplněna bude slávou jeho všechna země; staň se, staň se." A na konci toho, jejž jsem uvedl, Žalmu, psáno jest: „skonaly se písně Davidovy, syna Jesse." Že pak slavným a velkým králem byl Šalomoun, za něhož i chrám Jerusalémským [1]) nazvaný vystavěn, mne tajno není; jisto ale, že z toho, co se v Žalmě povídá, jemu nic se nepřihodilo. Nebo ani všickni králové se neklaněli jemu, aniž kraloval až na končiny okresu země, aniž nepřátelé jeho, před ním popadavše, prach lízali. Ano, osměluji se říci, co ve Knihách Královských o skutcích jeho psáno, že pro ženu Sidonskou modlám sloužil. Čehož se dopustiti sobě nedovolí ti, jenž skrze Ježíše ukřižovaného poznali stvořitele všech věcí, Boha, nýbrž všeliké raději trýzně a muky až do smrti poslední snášejí, aby buď modlám se neklaněli, buď věcí modlám obětovaných nejedli.

35. Na to Tryfon: O mnohých přece z těch, kteří Ježíše vyznávati se praví a křesťany se nazývají, doslýchám, že jídají věci modlám obětované a říkají, že tím žádné ujmy neberou. Já odpověděl jsem: Skrze to, že jsou muži takoví, jenž křesťany býti se kladouce a Ježíše ukřižovaného i Kristem i Pánem býti vyznávajíce, nauky jeho se nedrží, nýbrž tomu učí, co od duchův bludu pochází, my učeníci pravé a přesné Ježíše Krista nauky pevnějšími a stálejšími se stáváme, [2]) v naději od něho zvěstované. Nebo věci, o nichž předpověděl, že ve jmenu jeho státi se mají, očitě skutkem vyplňovati se spatřujeme. Nebo pravil (Mat. 24, 5.): „Mnozí přijdou ve jmenu mém, zevně jsouce oblečeni v kůže ovčí,

---

[1]) Jerusalémským zváno praví býti pro důstojnost, an jediný byl chrám Bohem ustanovený.

[2]) Podobně Tertullian (præsc. 3. 4.) Aug. (de vera rel. 15): Jsouce, dí, bludařové vně nás, nám převelmi prospěšni jsou, ne sice, že by pravdě, jíž neznají, učili, nýbrž že probuzují ku hledání pravdy katolíky tělesné, duchovním pak k otvírání pravdy příčinu dávají. (Clem. Al. str. 7. Orig. c. Cels. 3.)

vnitř však jsou vlci hltaví.“ A opět (I. Cor. 11, 18.): „Budou roztržky a bludařství.“ A zase (Mat. 7, 15.): „Střezte se lžeprorokův, jenž přijdou k vám, vně odíni jsouce v kůže ovčí, vnitř pak jsou vlci hltaví.“ A (Mar. 13, 22. Mat. 24, 11.): „Povstanou mnozí lžekristové a lžeapoštolé a mnohé z věřících zavedou.“ Jsou tedy a byli, mužové milí, mnozí, jenž věci bezbožné a rouhavé mluviti a činiti učili, ve jmenu Ježíše přišedše, a slují od nás jmenem mužův; od nichž každá nauka a domínka počátek vzala. Mnozí zajisté, každý jiným spůsobem, učí rouhati se Tvůrci veškerenstva a Kristovi, jehož přijití předpověděl, a Bohu Abrahamovu, Isakovu a Jakobovu,[1]) z nichž žádnému neobcujeme, vědouce, že jsou bezbožni, bohaprázdni, nespravedlivi a bezzákonni, a že Krista nectí, nýbrž jen slovy jej vyznávají. Ti křesťany sebe nejinak nazývají, než jako když pohané jmeno Boží na díla rukou učiněná napisují a slavností bezbožných a ostydlých se přiúčastňují.[2]) A někteří z nich se jmenují Marciáni,[3]) jiní Valentiniáni, tito Basilidiáni, ti Satorniliáni a jiní jiným jmenem slují, každý od původce; jakož i, což jsem na počátku pravil o těch, jenž filosofovati se domýšlejí (k. 2.), že od otce nauky jmeno filosofie, které následují, nositi hodlají. Proto tedy z toho, jak jsem pravil, víme, že Ježíš i věci, jenž po něm se dály, předvídal, a z jiných věcí mnohých, které byl předpověděl, že se stanou těm, jenž věří v něho a jej Kristem býti vyznávají. Nebo co trpíme od domácích, usmrcováni bývajíce, to že stane se nám, předpověděl (Mat. 10, 21.), tak že žádným spůsobem slovo a skutek jeho úhonnými shledány býti nemohou. Proto i za vás a za všecky jiné lidi na nás nevražící se modlíme, abyste s námi sobě usmyslivše, nerouhali se

---

[1]) Patrno, že tu řeč vede Justin o Gnosticích protizákonních, jenž Ježíše Kristem a Pánem býti vyznávali, ale jej od proroků starozákonních předpověděnu býti zapírali a Zákon Starý dokona zavrhovali. Bohem Abrahama atd. tuto jmenuje Boha pro dotvrzení, že Bůh křesťanů jiný není leč onen, jehož i patriarchové ctili.

[2]) Ap. 1, 26. praví sice, že neví, jestliže věci ohavné, jichž pohané na křesťany sčítali, u hæretikův se dějí. Avšak od doby té, co obrana první psána, dobře to v povědomí vzíti mohl. Ač pak se to slyšeti dá také o jedění věcí modlám obětovaných, o nichžto Tryfon toliko mluví. O tom dí Ireneus (1, 6, 3.): „Oni věcí modlám obětovaných vesměs požívají, v ničem jimi poskvrněnu býti se nedomnívajíce a ke všem radovánkám svátečním v úctu model činěným první se scházejí.

[3]) Markiany tuto nikoli Markosiany něco později se vyskytlé, nýbrž Marcionity rozumí.

Ježíši Kristovi, jenž skutky a divy jmenem jeho i nyní vykonávanými a řečmi naučnými a proroctvími o něm předpověděnými, ve všem neúhonným a nezávadným býti se prokázal, nýbrž abyste, v něho uvěřivše, při druhém slavném jeho příchodu spaseni byli a k ohni věčnému jím nebyli odsouzeni.

36. Tryfon odpověděl: Dejme tomu, že tak tomu jest, jak pravíš, a že Kristus naznačen co trpěti mající, že kamenem nazván jest, a že po prvním příbytu svém, v němžto podtrpným se dle předpovědi býti ukázal, se slávou přijíti měl jak soudce všech a budoucí věčný král a kněz: avšak zdali jím tento jest, o němž věci ty předpověděny, to nám dokaž.

Já pak dím: Jak se líbí, Tryfone; přijdu na svém místě na ty, jichž žádáš, důkazy. Nyní mně dovol dříve připomenouti ta, jež chci, proroctví k dokázaní, že Bohem a Pánem mocností a Jakobem v podobenství od Ducha svatého se Kristus nazývá, a že vykladatelé vaši, jak Bůh volá, nerozumni jsou, pravíce to nebýti pověděno o Kristovi, ale o Šalomounovi, když stan svědectví do chrámu, jejž vystavěl, přenášel. Jest pak to Žalm Davidův tento (Ps. 23.): „Hospodinova jest země a plnost její, obor země a všickni bydlitelé její. On na mořích založil ji a na řekách ukotvil ji. Kdo vstoupí na horu Hospodinovu, neb kdo stane na místě svatém jeho? Nevinný rukama a čistý srdcem, který neužívá duše své na marno, aniž lestně přisahá bližnímu svému, ten přijme požehnání od Hospodina a milosrdenství od Boha Spasitele svého. Toť jest národ hledajících jeho, hledajících tváře Boha Jakobova. Pozdvihněte knížata bran svých a vyzdvihněte se brány věčné, a vejdeť král slávy. Kdož jest to ten král slávy? Hospodin silný a mocný v boji. Pozdvihněte knížata bran svých a vyzdvihněte se brány věčné, a vejdeť král slávy. Kdo jest to ten král slávy? Hospodin mocností: on jest král slávy.“ Že pán mocností není Šalomoun, již jsem dokázal (k. 34.). Ale když Kristus náš z mrtvých vstal a na nebesa vstoupil, veleno knížatům na nebesích od Boha ustanoveným otevříti brány nebeské, aby vešel ten, jenž jest král slávy, a vstoupiv seděl na pravici Otcově, až by položil nepřátely za podnož nohou svých, jakož z jiného Žalmu ukázáno (k. 32.). Nebo ana knížata nebeská spatřili jej býti neúhledného a bezectného a neslavného pohledu, neznajíce jej, tázali se: „Kdo jest ten král slávy?“ A odpovídá jim Duch svatý otcovým aneb svým jmenem: „Hospodin mocností sám jest král slávy.“ Že zajisté ani o Šalomounovi, králi druhdy slavném, oni o stánku svědectví někdo z těch, jenž přistávali u bran

chrámu Jerusalémského, by se nebyl opovážil toho říci: „Kdo jest tento král slávy?“ každý, kdokolvěk on, přisvědčí.

37. A v odstávce Žalmu 46., dím, toto o Kristu se praví (Ps. 46, 6—10): „Vstoupil Bůh v plesání, Hospodin při zvuku trouby! Prozpěvujte Bohu našemu, prozpěvujte. Prozpěvujte králi našemu, prozpěvujte, nebo král vší země jest Bůh. Prozpěvujte moudře; kraluje Bůh nad národy, Bůh sedí na svatém stolci svém. Knížata národu shromážděna jsou s Bohem Abrahamovým, poněvadž silní země Boží náramně vyzdviženi jsou.“ A v Žalmu 98. vytýká vám Duch svatý, a toho, jehož vy nechcete míti za krále, králem a pánem Samuele, Aróna a Mojžíše a naprosto všech jiných býti dokazuje. Jsou pak slova Žalmu tato (Ps. 98.): „Hospodin kraluje, nechť se hněvají národové; sedí na cherubech, pohniž se země. Hospodin na Sioně veliký a vyvýšen jest nade vše národy. Oslavujtež jmeno tvé veliké, neb hrozno a svato jest, a čest krále miluje spravedlnost. Ty jsi ustanovil práva; soud a spravedlnost v Jakobovi tys učinil. Vyvyšujte Hospodina Boha našeho a klanějte se u podnože noh jeho, neboť svatý jest. Mojžíš a Aron mezi kněžími jeho a Samuel mezi vzyvateli jmena jeho; vzývalić Hospodina, dí Písmo, a on je vyslýchal. V sloupu oblakovém mluvíval k nim. Ostříhali svědectví jeho a přikázaní, kteráž dal jim. Hospodine, Bože náš, tys je vyslýchal; Bože, tys milostiv byl jim a mstil jsi všechny zámysly jejich. Vyvyšujte Hospodina, Boha našeho a klanějte se na svaté hoře jeho; nebo svatý jest Hospodin Bůh náš.“

38. Tu Tryfon pravil: Člověče, dobře bychom učinili, kdybychom poslouchajíce učitelů svých zapověděvších s někým z vašinců v řeč se dávati,[1]) tobě k těm řečem se nebyli propůjčovali. Nebo věci mnohé rouhavé mluvíš, přesvědčiti nás hledě, že ukřižovanec onen s Mojžíšem a s Aronem obcoval, a k nim ve sloupu oblakovém mluvil. Potom že člověkem učiněn, na kříž přibit byl a do nebe vstoupil a opět na zemi přijde a že jemu klaněti se sluší.

Odpověděl jsem já na to: Vím, že, jak slovo Boží praví (Is. 29, 14.), skryta jest před vámi ona veliká moudrost tvůrce veškerenstva a všemocníka Boha. Proto s vámi útrpnost maje, usiluji snažně, abyste věcem protimyslným [2]) těm našim porozuměli. Toho-li nic nebude, abych aspoň nevinen byl v den soudný. Nebo

---

[1]) O takovém výroku rabinův mluví též 112. k.

[2]) Míní věcmi těmi narození Kristovo, o němž 48. n., povolání pohanův, o němž k. 109. n., a jiná tajemství podobná.

ještě jiné podivnější, jak se vám zdáti budou, věci uslyšíte. Avšak neskormucujte se, nýbrž raději náchylnějšími posluchači a ohledateli buďte, opovrhujíce podáním učitelů svých; nebo se jim od ducha prorockého vytýká, že nemohou rozuměti věcem od Boha pronešeným, nýbrž raději věcem svým vyučovati hodlají. V Žalmu tedy čtyrycátém čtvrtém toto podobně o Kristu pověděno: „Vyneslo srdce mé slovo dobré, vypravuji díla svoje králi. Jazyk můj péro písaře rychlopisce. Spanilý tvářností jsi nad syny lidské, rozlita jest milostnost na rtech tvých; protož požehnal tebe Bůh na věky. Přepas se mečem svým po bedrech svých, všemocníku. Sličností svou a krásou svou počni, šťastně pokračuj a kraluj pro pravdu a tichost a spravedlnost: a dovede tě podivně pravice tvá. Střely tvé ostry; národové pod tebou padati budou; pronikajíť do srdce nepřátel králových. Stolice tvá, ó Bože, na věky věků; berlou spravedlivosti jest berla království tvého. Miluješ spravedlnost a nenávidíš nepravosti; protož pomazal tě, Bože, Bůh tvůj olejem radosti nad spoluúčastníky tvé. Mirra, aloe a kassie jde z oděvů tvých, z paláců slonových; jimi obveselily tě dcery královské ve slávě tvé. Přístojíť králová tobě po pravici tvé v oděvu zlatém, ozdobená peřestí. Poslyš, dcero, a viz a nakloň ucha svého a zapomeň na lid svůj a na dům otce svého, a požádá král krásy tvé; neboť on jest pán tvůj a klaněti se budou jemu; dcera Tyrská, všickni bohatci lidu s dary obličeje tvého prositi budou. Všecka sláva dcery královy uvnitř s podolky zlatými, vůkol přioděna jsouc peřestmi. Za ní přivedeny budou panny králi, družky její přivedeny budou tobě; přivedeny budou s radostí a plésáním, přivedeny budou do chrámu králova. Místo otců tvých narodí se tobě synové; ustanovíš je knížaty po vší zemi. Připomínati budou jmeno tvé od pokolení do pokolení; protož národové chváliti tě budou na věčnost i na věky věků.“

39. Není pak divu, dím, nenávidíte-li také nás, jelikož takto smýšlíme a vás z domínky srdce vašeho veždy tvrdého viníme. Neb i Eliáš o vás k Bohu touže takto praví (III. R. 19, 14.): „Hospodine, proroky tvé zabili a obětnice tvé podvrátili a já jsem ostal sám a hledají duše mé. A odpověděl jemu: Jest mi sedmero tisíců mužův ještě, jenž neskláněli kolenou svých před Bálem.“ Jakož tedy pro oněch 7000 mužů Bůh nevynášel hněvu tenkráte, takto též nyní dosavad soudu nevynesl aniž vynáší, věda, že ještě každodenně někteří na jmeno Krista jeho se vyučují, a cestu bludu opouštějí, kteříž také, jak kdo hoden, dosahují darův, osvíceni bývajíce skrz téhož Krista. Ten zajisté dosahuje ducha moudrosti,

jiný rady, jiný síly, jiný hojení, jiný předvědy, jiný nauky, jiný bázně Boží.

A Tryfon na to ke mně: Chci, abys věděl, že to mluvě se pošetíš.

Já pak k němu: Slyš, pravil jsem, ani neblázním, ani se nepošetím, nýbrž předpověděno jest, že Kristus po svém na nebe vstoupení nás od bludů odvede a nám dary dá. Jsou pak slova tato (Ps. 67, 19.): „Vstoupá na výsost a pojímá vězně, dává dary lidem.“ My tedy vzavše dary od Krista na výsost vstoupilého, dokazujeme z výroků prorockých, že vy, jenž u sebe samých moudrými a před sebou samými vědoucími (Esai. 5, 21.) se kladete, nemoudři jste a rty toliko ctíte Boha a Krista jeho. My ale vší pravdě vyučeni jsouce, i skutky i poznáním i srdcem až ku smrti je ctíme. Vy pak a snad i proto váháte vyznati, že on, jak to Písma a věci všem patrné [1]) a věci jmenem jeho se stávající [2]) dokazují, Kristem jest, abyste nebyli pronásledováni ode knížat, kteří zlého a bludného ducha hada působením nepřestanou [3]) usmrcovati a pronásledovati vyznavatele jmena Kristova, až opět přijde, a všecky zahladí a každému, co zasloužil, odmění.

Tu Tryfon: Již tedy nám důvod dej, že ten, jenž, jak pravíš, ukřižován jest a do nebe vstoupil, jest Kristem Božím. Nebo že Písmo o Kristovi hlásá, že trpěti bude a opět se slávou přijde a že přijme věčné království nade všemi národy, ana všecka jemu království podmaněna budou, to dosti z Písem tebou uvedených dokázáno. Že ale tentýž onen Kristem jest, nám dokaž.

Já pak: To jsem již, mužové, těm, jenž uši mají, dokázal z věcí, jež vy sami připouštíte. Ale abyste nemněli, že váznu a nemohu toho, co žádáte, dokázati: učiním to, jak jsem přislíbil, na místě příslušném. Nyní ale ku pořadě věcí, o nichž jsem řeč zavedl, se obrátím.

40. Tajemství tedy beránka, jejž co velkonoční oběť obětovati velel Bůh, bylo obrazem Krista, jehožto krví podle poměru víry v něho pomazují domy své, to jest samy sebe ti, jenž v něj věří. Nebo že tvor, jejž stvořil Bůh, totiž Adam, domem byl vdechnutí

---

[1]) mravy křesťanské.

[2]) divy.

[3]) Starým ode všech stran utiskovaným nezdálo se možné, aby někdy církev křesťanská pod císaři křesťanskými kvésti měla. Tak Tertullian (Apol. 21.): „Byliby i císaři v Krista uvěřili, kdyby buď císařů pro svět potřeba nebylo anebo kdyby také křesťané byli mohli býti císaři.“

Božího, také vy všickni věděti můžete. Že pak příkaz ten toliko dočasným byl, takto dovodím. Beránka velkonočního obětovati Bůh jinde nepřipouští, leč jediné na místě, kde se vzývá jmeno jeho, [1]) věda, že přijdou dnové po utrpení Kristově, kdežto i město Jerusalémské nepřátelům vašim vydáno bude, a všecka naprosto obětování přestanou. A beránek, jejž celého péci přikázáno, byl obraz utrpení kříže, kteréž podstoupiti měl Kristus. Nebo beránek, jenž se peče, na podobu kříže ustrojen se peče. Jeden zajisté rožeň rovný od částek nejzadnějších proniká až ku hlavě a jeden opět pod lopatkami, k němuž i ruce beránkovy se přičiňují. A onino dva kozlové podobní, [2]) jenžto v půst měli obětováni bývati, z nichž jeden byl propustným, druhý obětním, ty pravím opověď dvojího Kristova příchodu; jednoho sice, v němž jej jako propuštěnce starší a kněží lidu vašeho vyvedli, ruce po něm vztáhše a jej usmrtivše; druhého pak, poněvadž na témže místě v Jerusalémě poznáte jej, jehož jste zneuctili, a který byl obětí za všecky hříšníky, jenž pokání činiti hodlají a postí se postem od Isaiáše schváleným, roztrhujíce svazky smluv násilných a zachovávajíce i jiné věci od něho vyčítané, o nichž jsem (k. 15.) pověděl, a které od věřících v Krista se vykonávají. Že pak obětování kozlů dvou v půst obětovánu býti majících rovně nikde jinde leč v Jerusalémě se nedopouštělo, dobře vám jest povědomo.

41. Obětování běli, mužové milí, pravil jsem, které za lidi od malomocenství očištěné přikázáno bylo (Lev. 14, 10.), obraz bylo chleba svátostného, jejžto Ježíš Kristus Pán náš na památku utrpení podstoupeného za ty, jenž duše své ode vší zlosti oprošťují, činiti přikázal, abychom spolu děkovali Bohu i za to, že pro člověka svět stvořil se vším, co na něm jest, i za to, že nás zloby, ve které jsme se nalezali, zbavil, a knížectva a mocnosti dokonalou porážkou porazil skrze toho, jenž dle vůle jeho podtrpným se stal. Protož o obětech od vás druhdy přinášívaných dí Bůh, jak jsem pravil (k. 28.) skrz Malachiáše, jednoho ze dvanácti (Mal. 1, 10): „Nemám zalíbení ve vás, dí Hospodin, a obětí vašich nepřijmu z rukou vašich, poněvadž od východu slunce až do západu jmeno moje oslaveno bude mezi národy, a na každém místě bude obětovati se kadidlo jmenu mému a oběť čistá. Nebo velké bude jmeno

---

[1]) Důvodu toho pro nedověčnost zákona užívají též Tertullian (adv. Jud. c. 5.) a jiní.

[2]) To snad vyčerpáno z listu Barnabášova c. 7. Podobně Tertullian adv. Jud. 14. c. V Písmě o podobnosti kozlů těch nemluví se.

mé v národech, dí Hospodin, vy však zneuctíváte je.“ O obětech pak od nás pohanů na každém místě jemu přinášívaných, to jest o chlebu svátostném a o kalichu podobně svátostném, předpovídá již tehdy, přidávaje i to, že jmeno jeho oslavujeme, vy ale zneuctíváte. Příkaz ale onen obřízky, jímž velelo se, aby rozeňátko osmého dne naprosto se obřezovalo, byl obraz obřízky pravé, kterou jsme obřezáni ode bludu a zloby skrze Jesu Krista Pána našeho, z mrtvých v den první po sobotě vstalého. Nebo první den po sobotě, ač prvním ostávaje ze všech dnův, podle počtu všech dnů kruhem obíhajících osmým se jmenuje a prvním býti nepřestává. (Cf. k. 23. a 138.)

42. Ano i to, co bylo vydáno, aby s řízy veleknězovy dvanácte zvonečkův [1]) viselo, bylo obrazem dvanácte apoštolův od mocnosti věčného kněze Krista závisících, jejichž hlasem celá země slávy a milosti Boží a Kristovy plnou se stala. Proto i dí David (Ps. 18, 4.): „Po vší zemi rozešel se hlas jejich a do končin oboru země slova jejich.“ A Isaiáš jako v osobě apoštolů ke Kristu mluvících, že lidé nevěří kázaním jejich, nýbrž mocnosti toho, jenž poslal je, takto praví (53, 1.): „Hospodine, kdo uvěří slovu našemu, a rámě Hospodinovo komu zjeveno jest? Zvěstovali jsme před ním jako pachole, jako kořen v zemi žíznivé,“ a co dále následují slova námi již shora uvedená. (k. 13.) Slova pak, jež praví jako v osobě mnohých: „Zvěstovali jsme před ním“, a ta jež přičiňuje: „Jako pacholátko“ oznamují, že lidé zlí jeho poslušnými se stavše, sloužiti budou rozkazu jeho, a že všickni jako jedno pacholátko budou. Podobného něco spatřuje se na těle; ač mnohé počítají se údy, všecky přece jedno tělo nazývají se a jsou. Lid zajisté a církev, ač počtem mnozí lidé jsouce, jako by věc jedna byli, pojmenováním jedním jmenují se a slují. A o jiných věcech naprosto všech, jakož jsem byl pravil, mužové, od Mojžíše ustanovených mohu podrobně dokázati, že jsou obrazy a podobizny a předvěsti věcí, jenž Kristovi přihoditi se měly, pak i lidí, o nichž, že v něho uvěří, předpovídáno, naposledy i věcí těch, jež Kristus sám konati měl. Ale poněvadž to, co jsem nyní uvedl, dostatečným se mně zdá býti, k řeči podle pořádku se vracím.

43. Jakož tedy od Abrahama počala obřízka, od Mojžíše pak sobota a žertvy a oběti a svátky, a jakož dokázáno jest, že pro

---

[1]) Že zvonečků dvanácte bylo, Písmo nepraví nikde. Ostatek, ano všecko v St. Z. u figuře se dálo (I. Cor. 10.), ovšem i oděv veleknězův a části jeho symbolický měly význam, na nějžto již Philo častěji naráží de migr. Abr., de vita Mos., de profug., kdež velekněze v řízu oblečeného obrazem Loga býti praví.

tvrdošijnost lidu vašeho věci ty ustanoveny, tak měly věci ty přestati dle vůle Otcovy v tom, jenž z panny rodu Abrahamova, pokolení Judova a větve Davidovy se narodil, v Kristu synu Božím, o němžto předpověděno, že přijde pro celý svět co zákon věčný a úmluva nová, jakož uvedená již proroctví okazují. My pak, jenž jsme skrze něho k Bohu přistoupili, nepřijali jsme obřízky tělesné, nýbrž duchovní, kteréž Enoch a podobníci jeho ostříhali; a dosáhli jsme jí křtem, poněvadž jsme hříšníci byli, skrze milosrdenství od Boha, a ovšem lze každému podobně jí dosáhnouti. Ješto ale již na mne dostoupá mluviti o tajemství narození jeho, k tomu přistupuji. Isaiáš tedy o rodu Kristově, že nevypravitelný jest lidem, takto praví, jak jsme již shora (c. 13.) napsali (Is. 53, 8.): „Rod jeho kdo vypraví? Odnímá se se země život jeho; od nepravostí lidu mého ku smrti veden jest.“ Že rod toho, jenž umříti měl, abychom my lidé hříšní zsinalostmi jeho uzdraveni byli, nevypravitelný jest, duch prorocký tím výrokem jest pověděl. Aby ale také ještě ti, jenž v něj uvěří, věděti mohli, kterakým spůsobem narodiv se na svět přibyl, tím samým Isaiášem, jak by se to státi mělo, duch prorocký takto předpověděl (Is. 7, 10.): „A Hospodin nad to pravil Achazovi, řka: Vyžádej sobě znamení od Hospodina Boha svého na hloubi neb na výši. A řekl Achaz: Nebudu žádati aniž pokoušeti Hospodina. I řekl Isaiáš: Slyšte, dome Davidův: Zdá-li se vám málem poskýtati půtku lidem? a kterak půtku skýtáte i Hospodinu? Proto vám dá Hospodin sám znamení: Ejhle, panna v životě počne a porodí syna a nazve jmeno jeho Emanuel. Máslo a med jísti bude, než pozná voliti zlé neb voliti dobré; poněvadž dříve než pozná pachole dobré nebo zlé, zavrhne zlé, aby vyvolilo dobré. Proto dříve, než naučí se pachole jmenovati otce neb matku, odejme moc Damaška a kořisti Samarské přede králem Assyrským. [1]) A spuštěna bude země, kterou ty těžko poneseš ode tváře dvou králův. Ale Bůh uvede na tebe a na lid tvůj a na dům otce tvého dny, jakých nepřišlo nikdy na tebe ode dne, v němž odvrátil Efraim od Judy krále Assyrského.“ Že v rodu Abrahamově dle těla žádný nikdy z panny se nenarodil, aniž, že by se byl narodil, se někde praví, kromě Krista našeho tohoto, všem na bíledni jest. Poněvadž ale vy a učitelé vaši osmělujete se říkati, že není praveno v Isaiášově proroctví: „Aj, panna v životě míti bude“, nýbrž „děvice v životě počne a porodí syna,“ a poněvadž proroctví vykládáte, jako by slušelo na Ezechiáše, jenž

[1]) Toto sem vklouzlo z Is. 8, 4. nedopatřením opisovačů.

králem vaším byl: pokusím se o tom proti vám v mále se pronésti a dokázati, že to řečeno jest o Kristu od nás vyznávávaném. [1])

44. Tak zajisté ve všem nevinným s strany vás shledán budu, když důvody pronášeje, vás přesvědčiti se vynasnažím. Jestliže však vy tvrdošijni ostávajíce anebo na mysli pro ustanovenou křesťanům smrt ochabujíce, pravdě se nepodvolíte, zlými sobě rádci býti se prokážete. Ano, vy sami sebe svádíte, domnívajíce se, že pro pojití své dle těla z Abrahama všecka dobra od Boha skrz Krista zaslíbená zdědíte. Nebo nikdo z dober oněch nikterak něčeho nemůže dostati, leda ti, kdo v mysli připodobnili se víře Abrahamově a kdo tajemství všecka poznali, ta totiž, že příkazy některé ku poctě Boží a vykonávání spravedlnosti vydány byly, že ale jiní příkazové a skutkové podobně buď o tajemství Kristovu, buď pro tvrdošijnost vašeho lidu vyřčeni jsou. [2]) A že tomu tak, Bůh u Ezechiele o tom se prohlásil (14, 20.): „Byť Noe a Jakob [3]) a Daniel prosili buď o syny nebo dcery, nebude jim dáno.“ A u Isaiáše o témž takto dí (66, 24.): „Řekl Hospodin Bůh: A vyjdou a uvidí mrtvoly lidí přestupníků. Nebo červ jejich nezhyne a oheň jejich neuhasne a budou na odivu všemu tělu.“ Protož náleží, abyste naději tu lichou z duší odřezše, usilovali poznati, jakou cestou se vám odpuštění hříchů a čáky dědictví dober přislíbených dostane. Neníť pak jiná, leč tato, abyste Krista tohoto poznavše a obmyti byvše, pro odpuštění hříchů obmytím od Isaiáše ohlášeným bezehříšně napotom žili.

45. Na to Tryfon: Ačkoli zdám se vyrážeti tebe z řečí k tomu, o čem mluvíš, potřebných: přece, poněvadž otázka, kterou předložiti volím, doléhá, dříve mně se v ní propůjčiž.

Já pak: Dotazuj se, nač chceš, jak se ti namane; já zajisté i po otázkách a odpověděch řeč přejíti a doplniti se pokusím.

On ale: Řekni mně tedy, dí, zda ti, co dle zákona Mojžíšem ustanoveného žili, na vzkříšení žíti budou, jako Jakob a Enoch a Noe, čili nebudou?

---

[1]) Podobně sv. Iren. (3, 21, 1.) proti Theodotionovi Efezskému a Aquilovi Pontickému zastává, že na místě dotčeném u Is. má se překládati *panna* a nikoli *děvice*.

[2]) Poznání rozdílu mezi příkazy tajemstvím jmenuje, poněvadž nejpředněji a nejpotřebněji bylo uznati, že ospravedlnění nepřichází skrze obřízku a zákon Mojžíšův, nýbrž skrze krev Kristovu (viz níže k. 67.). Potřebné pak bylo to uvoditi, aby Židé neskládali důvěru v obřadech zákonných, nýbrž aby je i s obřízkou za věci dočasné považujíce, víru Abrahamovu napodobiti se snažili a k pověčnému zákonu Božímu, křesťanství, přistoupili.

[3]) V LXX. a hebr. stojí Job.

Tož já k němu: Když jsem byl slova Ezechielova uvodil, že byť i Noe, Daniel a Jakob prosili za syny a dcery své, nedostanou toho, nýbrž že ovšem každý skrze spravedlnost svou spasen bude: tím jsem také vypověděl, že i ti, jenž dle zákona Mojžíšova žili, tolikéž spaseni budou. Nebo co samo sebou krásno, zbožno a spravedlivo jest, to se v zákoně Mojžíšově těm, jenž jeho poslouchají, činiti velí; a co pro zarytost lidu konati poručeno, to podobně předepsáno a od těch, jenž pod zákonem byli, vykonáváno bývalo. Kdo zajisté činí, co povšechně a přírodně a pověčně krásno jest, ti bohulíbezni jsou, a skrze Krista tohoto na vzkříšení tak jako ti, jenž před nimi byli spravedliví, Noe, Enoch, Jakob a podobní všickni spaseni budou s těmi, jenž Krista tohoto Syna Božího znají, [1]) jenž i před zoří a před lunou byl, a z oné panny rodu Davidova se vtěliv zroditi se ráčil, aby správou touto had zlostník od počátku a andělé jemu upodobnělí zahubeni byli, smrt pak v nevážnost přišla a při druhém příští Kristově těch, jenž věří v něho a dobrolíbezně žijí, dokona ostavila, aniž napotom byla, když jiní k soudu a odsudku ohně na neustavnou pokutu odesláni budou, jiní ale v bezestrastí a neporušitelnosti, a bez bolesti a nesmrtelnosti se octnou.

46. Kdyby ale i nyní někteří chtěli zachovávati ustanovení Mojžíšova a věřili by v Ježíše ukřižovaného, poznavše, že jest Kristem Božím, a že mu všecky naprosto souditi dáno, a že jeho království jest pověčné: zda by mohli i ti spaseni býti? otázal se mne.

Já pak opět: I to spolu považme, dím, zda lze jest ostříhati i nyní všech ustanovení Mojžíšových?

On ale odtušil: Nikoli. Naznáváme zajisté, že, jak jsi pravil, ani beránek velikonoční, ani ti, jež veleno v půst přinášeti, kozlové, ani jiné jakékoli oběti jinde obětovati se nemohou.

Tož já: Které věci jsoutě tedy, dím, jež zachovávati lze, prosím, sám pověz; nebo přesvědčen budeš, že člověk nezachovávaje aniž konaje věčných těch spravedlnosti příkazů, [2]) ovšem spasen býti může.

On pak: Sobotování, pravil, obřezání se, měsíců zachovávání a obmývání se, když se dotekl člověk něčeho Mojžíšem zakázaného, aneb po sejití se.

---

[1]) t. j. křesťané.

[2]) Tuto rozumí ironicky obřady starozákonné, jež Židé za věčné drželi, ač před Abrahamem obřízky, před Mojžíšem zákona nestávalo.

A já řekl jsem: Zdá-liž se vám, že Abraham a Izák, a Jakob a Noe a Job, a kteříkoli jiní před nimi anebo po nich podobně spravedliví byli, jako Sara, manželka Abrahamova, a Rebekka Izákova a Rachel Jakobova a Lia, a jiné podobné až po matku Mojžíše, sluhy věrného, ač nic toho nezachovávavše, že, dím, tito spaseni býti mohou?

A Tryfon odpověděl: Zda nebyl obřezán Abraham a potomci jeho?

Já pak: Vím, že Abraham a potomci jeho obřezáni byli. Proč jim ale obřízka vydána byla, o tom shora jsem se šíře vyjádřil, a jestliže vás řeč má nepřesvědčuje, věc tu opět ohledovati budeme. Že pak z věcí těch, o nichž na sporu jsme, až do Mojžíše žádný spravedlivý nic naprosto nezachovával ani příkazu k jich zachovávání nedostal, kromě obřízky od Abrahama počátek vzavší, o tom vy dobře víte.

A on na to: Víme, dí, a že spaseni jsou, vyznáváme.

Tož já zase: Považte, že pro zarytost lidu vašeho Bůh všecky takové příkazy vám skrz Mojžíše přikázal, abyste věcmi těmi mnohými ve všelikém jednání veždy před očima měli Boha, a ani ukřivďovati ani bezbožně jednati nezačínali. Nebo přikázal vám i sukénko šarlatové sobě obložiti, aby vás takto nepojala nepaměť Boha (Deut. 6, 6. Num. 15, 38.); a spolu velel, abyste prým na blankách přetenkých čtenami jakýmisi, ježto naprosto svaté býti rozumíme, popsaný sobě obkládali, těmi věcmi upomínaje, abyste veždy v paměti Boha a spolu výstrahu v srdcích svých mívali. Vy však ani dost málo na uctění Boha nepamatujete a nijak jste se nedali navoditi, abyste nemodlařili. Bůh zajisté za Eliáše počítaje ty, jenž před Bálem kolenou neskláněli, pravil jich toliko 7000 počtem býti, a v Isaiáši na vás se domlouvá, že i děti své modlám obětujete. My však, abychom neobětovali těm, jimž druhdy jsme oběť přinášeli, snášíme pokuty nejhorší a usmrcováni bývajíce, radujeme se, doufajíce, že Bůh vzkřísí nás skrze Krista svého, a neporušitelnými a bezestrastnými a nesmrtnými nás učiní. A že k vykonávání spravedlnosti a ku pobožnosti věci pro zarytost lidu vašeho vám přikázané nic nepřispívají, povědomo nám ovšem jestiť.

47. A Tryfon opět: Kdyby někdo věda, že tomu tak jest, kromě toho, že tohoto Kristem býti veřejně vyznává, v něj věře a jeho poslouchaje, kdyby, dí, chtěl i věci ty zachovávati, zdali spasen bude? Takto se otázal.

A já řekl jsem na to: Jak se mně podobá, Tryfone, pravím, že takový spasen bude, jestliže jiných lidí, totiž těch, jenž z pohanstva skrz Krista od bludu obřezáni jsou, naprosto namluviti neusiluje, aby totéž, co sám, zachovávali, říkaje, že nemohou spaseni býti, kdo těch věcí neostříhají; jakož jsi také ty s počátku rozmluv našich činil, dokazuje, že nebudu spasen, věcí těch nezachovávaje.

A on: Proč jsi tedy pravil: Jak se mně podobá, takový spasen bude, leč, že jsou, jenž praví, že takoví spaseni býti nemohou?

Jsou, odpověděl jsem, ó Tryfone, a ti ani v řeči ani v přebývání společenství s takovými [1]) míti se neosmělují; s nimižto já se neshoduji. Ale jestliže ti pro nestateč mysli také nyní věci, jež z Mojžíše zachovávati mohou a jež pro tvrdost srdce lidu poznáváme býti ustanoveny, s doufáním v Krista a zachováváním věčných a přírodných spravedlnosti a zbožnosti příkazův spojiti hodlají, nezdráhajíce se s křesťany a věřícími obcovati, jak jsem byl pravil, a nenamlouvajíce jich, aby se obřezovali, sobotovali a věcí podobných zachovávali: tito, domnívám se, mají přijímání a obecenství všech věcí jako jednomyslníci a bratří účastni bývati.[2]) Pakli ale, ó Tryfone, někteří z vašincův, pravíce se věřiti v Krista tohoto, naprosto podle zákona Mojžíšem vydaného žíti nutí ty, jenž z pohanstva v Krista uvěřili, aneb takovým stoupenstvem jim obcovati se nepodvolují, podobně já takových nepřijímám. O těch ale, jenž od nich namluviti se dají, aby zachovávání zákona s vyznáním Krista Božího spojovali, domnívám se, že spolu snad spaseni býti mohou. Ale o těch, kdo vyznavše a poznavše, že tento jest Kristem, a za jakoukoli příčinou k zachovávání zákona přivedeni byvše, zapírají, že on jest Kristus, a před skonáním svým sobě neusmyslí, držím, že spasení jim se nedostane. Podobně za to mám, že ti, jenž ze semene Abrahamova pošli a podle zákona žijí, ale před koncem života svého ve Krista nevěří, spaseni býti nemohou, obzvláště ale ti, jenž v synagogách Kristovi tomuto zlořečili a zlořečí, jakož i těm, jenž v Krista věří, a všeho se podjímají,

---

[1]) s takovými, t. j. s těmi, jenž Krista poznavše, i napotom obřady Zákona Starého zachovávali.

[2]) Když sv. Justin to psal, tehdy lidi zákon Mojžíšův s křesťanstvím polučující ještě nevyloučeno z církve. Později ale církev vyloučila je z lůna svého, ana nestateč a slabost jejich byla přešla v urputnost.

aby spasení došli a pokuty ohně pověčného znikli.[1]) Dobrota zajisté a vlídnost Boží a nesmírnost bohatosti jeho ovšem člověka pokání ze hříchů činícího, jak Ezechielem se prohlašuje, za spravedlivého a bezhříšného má. Kdo ale od pobožnosti a od činění spravedlnosti k nespravedlnosti a bezbožnosti se navracuje, toho za hříšníka a nespravedlivce a bezbožníka pokládá. Protož i Pán náš Ježíš Kristus pravil:[2]) „V čem vás postihnu, v tom i souditi budu.“ (Cf. Jo. 5, 30.)

48. A Tryfon: Co o věcech těch smýšlíš, již jsme slyšeli. Ujav tedy řeč, kde jsi přestal, ji dokonej; nepodobna se mi zajisté zdá a naprosto neprůvodna býti. Nebo co pravíš, že Kristus tento před věky co Bůh bytoval a že napotom člověkem se státi a se naroditi podvolil, a že nikoliv není člověk z člověkův, to netoliko nepodobno, ale i pošetilo se mně býti zdá.

Já pak jsem na to řekl: Vím, že řeč ta se nepodobna býti zdá, obzvláště lidem rodu vašeho, kteří jste věcem Božím rozuměti a je činiti nikdy nechtívali, nýbrž raději to, co navrhovali učitelé vaši, jak i sám Bůh volá. Avšak, Tryfone, tím se nevyvracuje, že tento jest Kristem Božím, byť bych i dokázati nemohl, že on co Syn tvůrce veškerenstva, Bohem jsa, předbytoval[3]) a z panny co člověk se narodil. An ale jsem byl dokázal, že tento jest Kristem Božím, jakýmkoli jsa: nedokáži-li, že předbytoval a co člověk nám podobný ve strastech se narodil a tělo maje, dle vůle Otcovy trpěl: v té jediné věci mne z bludu viniti spravedlivo bude, nikoli však popírati, že tento Kristem jest, ač by člověkem ze člověků narozeným toliko se býti viděl, a toliko se dokázalo, že z vyvolení Kristem se stal. Nebo jsou, dím dále, z našincův[4]) někteří, jenž

---

[1]) Kus a necel jest tu text řecký a vydavatelé jeho, jiný jinak, ho doplňují, což jsme i my tu učinili.

[2]) Vzato jest to z ev. podle Hebrejských.

[3]) Sv. Justin tuto činí, co každému věhlasnému činiti náleží, vede-li spor s urputnými protivníky. Nejprvé zajisté potřebno, aby základná pravda, z níž jiné jako z praménku se vyřinují, se připustila od popíratele, byť by o potocích z praménků povstalých nechtěl věděti. Proto však z toho, když někdo na čas a prozatím skrze důvod vedený *ke člověku* něco připouští, nikdo nebude odvětovati, že to za věc lhostejnou pokládá aneb dokona za pravé drží. Hæretiky ty, jenž Ježíše za Krista měli, ale Božství jemu odpírali, tuto uvodě, nechválí hæresi jejich, nýbrž potvrzuje z nich, že Ježíš jest Kristem, ješto ovšem nepřátelův svědectví mnoho váhy do sebe mívá.

[4]) Sv. Justin tuto spor veda se Židem, ovšem mohl i hæretiky „*našinci*“ nazývati, ješto i tito v poměru k Židům křesťany nazváni býti mohli. Podobně dole ji k. 82. dí: jsou u nás mnozí lžiučitelové (falešní učitelé ψευδοδιδάσκαλοι).

vyznávají ovšem jej býti Kristem, ale však pouhým člověkem ze člověků jej býti kladou, s nimižto se já neshoduji, aniž bych se shodoval, byť i nejmnožší díl z těch, jenž se mnou stejně smýšlejí, totéž povídali. Od Krista nepoveleno zajisté nám, věřiti naukám lidským, nýbrž těm, jež od blahoslavených prorokův kázáno a jimž od Krista vyučováno bylo.

49. A Tryfon: Mně pak zdají se, dí, onino, jenž praví, že člověkem byl, že podle vyvolení pomazán a Kristem učiněn byl, podobněji mluviti nad vás, jenž držíte nauky, o nichž jsi pravil. Nebo my všickni očekáváme Krista člověka ze člověkův se naroditi a od Eliáše, když přibude, pomazánu býti majícího. Pakli ten zdá se býti Kristem, ovšem za člověka ze člověků míti ho sluší. Ješto však Eliáš posud nepřišel, tudíž se nedomnívám toho Kristem býti.

Já pak zase jsem otázal se jeho: Zdali nedí Písmo skrz Zachariáše,[1]) že před velkým a hrozným dnem oním Páně Eliáš přijde?

Ovšem, odpověděl onen.

Když tedy Písmo nutí vyznati, že dvojí příchod Kristův předvěstován jest, jeden sice, ve kterémž se ukáže jako podtrpný a neslavný a nesličný; druhý, kdež slavný a co soudce všech přijde, jakož i shora šíře dokázáno: zdali nebudeme domýšleti se, že to výrokem Božím prorokováno bylo, že Eliáš předchůdcem hrozného a velkého dne, totiž druhého příchodu jeho bude?

Ovšem, odpověděl.

A Pán náš, dím, o témže ve vyučováních svých předpověděl, pravě, že Eliáš přijde. My pak víme, že se to stane, když přijde ve slávě s nebes Pán náš, Ježíš Kristus, jehož i při prvním příchodu co hlasatel předcházel Duch Boží, v Eliáši druhdy byvší, v Janu rodu vašeho prorokovi, po němžto žádný jiný se u vás nezjevil prorok. Onto u řeky Jordanu sedě, volal (Mt. 3, 11. 12.): „Já vás sice křtím vodou ku pokání, přijde ale silnější nade mne, jehož obuv nositi hoden nejsem. Ten vás křtíti bude v Duchu svatém a v ohni; jehožto věječka jest v rukou jeho a vyčistí humno své a pšenici shromáždí do stodoly, plevy pak spálí ohněm neuhasitelným.“ A téhož proroka zavřel král váš Herodes do vězení a

---

Sr. shora 35. c. a Ap. I. 26. Slovo *našinci* tuto o katolících vykládati zhola nelze. Aniž pak Justin sám stojí. Orig. c. Cels. l. 3. princ. 2, 10, Greg. Naz. or. 37., Hier. præf. l. 11. in Is. tolikéž hæretiky, když buď s pohany, buď se Židy řeč vedou, svojinci jmenují.

[1]) Malachiáše státi má, u něhož se to nalezá 4, 15.

narozeniny své slavě, když tancováním synovkyně své se rozkochal, pravil jí, žádati cokoli by chtěla. Matka pak děveččina nabídla ji žádati hlavu Jana uvězněného. A ana žádala, poslal a hlavu Janovu poručil na míse přinésti. (Mat. 14. Mar. 6.) Proto i Kristus náš, na zemi jsa ještě, k těm, jenž pravili, že má Eliáš před Kristem přijíti, pravil (Mat. 17, 11.): „Eliáš sice přijde a napraví všecko; pravím však vám, že Eliáš již přišel, ale nepoznali ho, nýbrž učinili mu, co se jim zachtělo.“ Psáno pak jest, že učeníci tenkráte porozuměli, že jim o Janu Křtiteli povídal.

A Tryfon: Zdáš se mi i v tom nepodobné věci mluviti, že duch prorocký v Eliáši byvší, také v Janu byl.

Já pak na to: Nezdá-li se tobě, že na Josuovi, Navově synu, jemuž po Mojžíšovi lid vésti přikázáno, totéž dálo se, an Bůh, vele Mojžíšovi položiti ruce na Josua,[1]) sám pravil: A já přenesu z ducha, jenž v tobě jest, na něho.

A on na to: Ovšem.

Jakož tedy, dím, tenkráte, když Mojžíše ještě mezi lidmi stávalo, přenesl Bůh na Josua z ducha, jenž v Mojžíši byl: tak mocen byl Bůh přenésti ducha z Eliáše na Jana; aby, jak Kristus v prvním příchodě neslavným se ukázal, tak i příchod první ducha jeho, jenžto se v Eliáši veždy čist[2]) zachovával, podobně jak Kristův, neslavným byl poznán. Praví se zajisté, že Bůh tajnou rukou Amaleka pobojoval; a že Amalek padl, toho nezapřete. Pakli by se řeklo, že Amalek toliko při slavném Krista příchodu vybojován bude, jaké ovoce bude míti do sebe řeč ta písmová (Ex. 16, 17.): „Rukou skrytou Bůh pobojoval Amaleka“? Porozuměti tedy můžete, že skryta byla moc Boží v Kristu ukřižovaném, před nímž i démonové i všecka naprosto knížatstva a mocnosti se třesou.

50. Tryfon tudy: Zdá se mi, jako bys z úsilné se mnohými o všech věcech dohadných půtky byl přišel a že proto hotov jsi na všecko, oč bys otázán byl, odpověděti. Odpověz mi tedy nejprvé, kterak můžeš dokázati, že i jiný Bůh jest kromě stvořitele veškerenstva, a potom dokážeš, že i z panny naroditi se podvolil.

Já na to: Dříve připusť, abych uvedl řeči některé z proroctví

---

[1]) Přenesl Justin to, co se čte Num. 27, 18. a Deut. 34, 9., s tím, co o 70 starších dí Bůh. (Num. 11, 17.)

[2]) t. j. sdělením a přenešením na Jana žádné škody a žádného porušení neutrpěl. Philo de gigant. o duchu Mojžíšově, z něhož na 70 starců přenešeno, dí takto: Nedomnívej se, že odnětí to děje se odtětím a rozpojením, nýbrž se to dělo, jak u světla se stává.

Isaiášova, pravené o předchodnictví, kterým předešel téhož Pána našeho, Ježíše Krista, Jan Křtitel a prorok.

A on na to: Připouštím.

Tož já dím: Isaiáš o předchodu Janově takto předpověděl (Is. 39, 7.; 40, 1—17.): „I řekl Ezechiáš k Isaiášovi: Dobro jest slovo Hospodinovo, jež mluvil: Buď pokoj a spravedlnost za dnů mojich. A potěšte lidu; kněží, mluvte k srdci Jerusaléma a potěšte ho; nebo naplnilo se pokoření jeho; rozřešen jest hřích jeho, nebo vzal z ruky Hospodinovy dvojitě hříchy své. Hlas volajícího na poušti: Připravtež cesty Hospodinovy, přímé učiňte stezky Boha našeho. Všeliké údolí naplní se a všeliká hora a chlum poníží se, a budou všecka místa křivá přímými a drsnatá cestami hladkými. A zjeví se sláva Hospodinova a uvidí všeliké tělo spasení Boží; nebo Hospodin mluvil. Hlas řkoucího: Volej. I řekl jsem: Co budu volati? Vseliké tělo jest tráva a všeliká sláva člověkova jako květ polní. Usychá tráva a opadá květ, ale slovo Hospodinovo ostává na věky. Na horu vysokou vystup ty, jenž blahé věci zvěstuješ Sionu; povyš mocně hlasu svého, jenž zvěstuješ blaho Jerusalému: Povyšte se, nebojte se. Řekni městům Judským: Aj, Bůh váš! Hospodin, ejhle, přijde s mocí a rámě jeho přijde s vládou. Aj, mzda jeho s ním a dílo před ním. Jako pastýř pásti bude stádo svoje a ramenem shromáždí beránky a březích potěší. Kdo změřil vody rukou a nebe pídí a zemi celou hrstí? Kdo zavěsil hory závažím a chlumy váhou? Kdo poznal mysl Hospodinovu, a kdo byl rádcem jeho, aby oznámil jemu? S kým se radil, aby vyučil ho? A kdo jemu ukázal soud? Aneb kdo oznámil jemu cestu rozumu? Národové všickni jako krůpěje od okova a jako výražek u váhy počítají se a za výplivek se pokládati budou. Liban nepostačí k zanícení a zvěř jeho nestačí k zápalům, a národové všickni nic nejsou a za nic se nepokládají.“

51. Když jsem byl přestal, pravil mně Tryfon: Obojetny jsou všecky řeči prorocké, tebou uvedené, člověče, nemající nic rozhodného k dokázaní toho, co jsi dokázati hodlal.

Já pak jsem odpověděl: Kdyby nebyli, Tryfone, po tomto Janovi přestali a dokona odestali proroci v pokolení vašem, tu by snad to, co o Ježíši Kristovi pronáším, obojetným se zdáti mohlo. Ješto ale Jan předcházel, volaje lidi ku pokání, a Kristus k němu, když ještě u řeky Jordana seděl, přišed, konec učinil prorokování a křtění jeho, sám pak evangelium kázal, pravě, že blízko jest království nebeské, že musí mnoho trpěti od zákonníků a fariseů, a ukřižován býti a třetího dne vstáti, a že opět přibude do Je-

rusaléma a tehdy s učeníky svými opět jísti a píti bude, a že v mezičasí před jeho příštím odštěpenstva povstanou, a lžiprorokové ve jmenu jeho, což vše takto že se stalo, na bíledni jest: kterak ještě pochybovati možno, jelikož věc sama vás přesvědčiti může? Pravil pak dále, že již napotom nepovstane prorok v pokolení vašem a že poznají lidé, že úmluva nová, o jejímž ustanovení Bůh za dávna předpovídal, již přibyla, to jest on sám, ješto Kristus jest; takto pak pravil (Mat. 11, 13.): „Zákon a proroci až do Jana Křtitele; odtud království nebeské násilí trpí a násilníci uchvacují je. A přijmouti-li chcete, on jest Eliáš, jenž přijíti má. Kdo má uši k slyšení, slyš.“

52. I od Jakoba, patriarchy, předpověděno, že dvojí bude příchod Kristův a že při prvním bude strádavým, a že po přijití jeho v pokolení vašem nebude ani proroka, ani krále (takto jsem řeč dále vedl); a že národové v Krista strádavého uvěřivší, očekávati budou druhý příchod jeho. A proto,[1]) dím, Duch svatý v podobenství a ukrytě to vypověděl. Takto ale, přidal jsem, pravil (Gen. 49, 8.): „Judo, chváliti budou tě bratří tvoji; ruce tvé na hřbetě nepřátel tvých. Skláněti se tobě budou synové otce tvého. Lvíče jest Juda. Ze zárodu, synu můj, jsi vzešel. Lehnuv spí jako lev a jako lvíče. Kdo zbudí ho? Nebude nedostávati se knížete z Judy, aniž vojvody z beder jeho, dokud nepřijde, co jemu složeno jest.[2]) A on bude očekávání národův, uvazuje k vinici hříbě své a k réví oslátko své.[3]) Ve víně bude práti roucho své a v krvi hroznové plášť svůj. Radostny jsou oči jeho od vína a zuby jeho bíly jako mléko.“ Že v pokolení vašem od doby, co počátek vzalo, až do času, v němž Ježíš Kristus tento narozen jest a trpěl, nikdy se nenedostávalo ani proroka, ani knížete, říci se nestoudně neopovážíte, aniž toho provésti můžete. Nebo ač namítáte, že Herodes, po němžto trpěl, byl Askaloňan, připustíte předce, že v pokolení vašem stávalo velekněze;[4]) protož, poněvadž jste i ten-

---

[1]) aby totiž Židé svědectví o zavržení svém a o přijetí pohanů vymazati nemohli; tak dokládá níže v 120.

[2]) Jinde jinak cituje Justin totéž místo, an někdy (srov., co dí o tom doleji n. 120. a 123.) nenásleduje sedmdesáti tlumočníků, nýbrž k výkladu Židův se uchyluje.

[3]) V Apol. I. slova poslední nedopatřením či příčinou jinou vynechav, tuto je doplňuje.

[4]) Spojitost tuto dosti jest temná a obtíže zavalovala všem vykladatelům, ješto Židé, aby ušli důkazu z Písma (Gen. 49.) vedenému, namítali, že Herodes, cizák, již před Kristem nad Židy panoval; sv. Justin, aby vyvrátil námitku tu, dokazuje, že ovšem ještě kněží a obětí se jim nenedostávalo.

kráte měli muže, jenž dle zákona Mojžíšova obětoval, a ostatní zákonná ustanovení ostříhal, a poněvadž prorokové posloupně trvali až do Jana, jakož jste je i tenkráte měli, když lid váš do Babylona byl převeden, země poplenčna a nádoby svaté rozchváceny: tudy ovšem nenedostávalo se vám proroka, jenž by pánem a vůdcem a knížetem lidu vašeho byl. Nebo duch, jenž v prorocích byl, vám také krále pomazával a ustanovoval. Ale po příbytí a skonání Ježíše Krista našeho v pokolení vašem nikdy proroka nebylo, ani není, a pod vlastním králem býti jste přestali, a k tomu země vaše zpustošena a jako budka na ovoce jest opuštěna. Výrok pak onen Jakobův: „a on bude čáka národův," obrazně znamená, že dva budou příchody jeho, a že národové uvěří v něho; což se vám druhdy spatřiti udá. Nebo my, jenž jsme ze všech národů skrze víru v Krista služebníky Božími a spravedlivými učiněni, očekáváme, že on opět přijde.

53. Slova: „Uvazuje k vinici mládě a k réví oslátko," předukazovala skutky za prvního jeho příbytu jím vykonané a národy, jenž v něho uvěřiti měli. Neb národové ti byli jako hříbě, jenž břemen a na šiji své jarma netrpí, až Kristus tento přišed, vyslal učeníky své a je vyučil a oni jařmo slova jeho nesouce, hřbet svůj podložili k snášení všeho, pro dobra očekávaná a od něho přislíbená. A v pravdě Pán náš Ježíš Kristus, maje vejíti do Jerusaléma, oslici s oslátkem u vchodu městyse, Betfage řečeného, uvázanou sobě přivésti učeníkům přikázal, a na ni vsednuv, do Jerusaléma vjel. A věc ta, jakož výslovně, že od Krista se díti má, zvěstována byla, když od něho se přede všemi dála, zjevně jej Kristem býti ukázala. Ač pak ty věci všecky staly se a z Písem se dokazují, předce vy ještě srdcem se zatvrzujete. Prorokoval pak o tom Zachariáš, jeden ze dvanácti, že takto se státi má (9, 9.): „Raduj se velmi, dcero Sionská, plesej, ohlašuj, dcero Jerusalémská! Aj! král tvůj přijde tobě spravedlivý a spasný a tichý a chudý, sedě na podjaremnici a na oslátku." To pak, že Duch svatý s patriarchou Jakobem výslovně praví, že on podjaremnice také s oslátkem užije, a po tom to, že také, jak jsem pravil, učeníkům svým obojí dobytče přivésti kázal, to bylo spolu předvěstováním těch, jenžto ze synagogy vaší i s jinými z pohanstva jsoucími v něho uvěří. Nebo jakož oslátko bezbřímné bylo obrazem těch, jenž jsou z pohanství, tak oslice podjaremná byla obrazem rodu vašeho; zákon máte zajisté vám od proroků vložený. Ale od Zachariáše proroka také předpověděno, že ubíjen bude Kristus tento a že rozprchnou se učeníci jeho, což se i stalo. Nebo po ukřižování jeho učeníci

se rozprchli, až vstal z mrtvých a je přesvědčil, že o něm předpověděno, aby trpěl. A oni tak se přesvědčivše, a v obor celý země vyšedše, věcem těm učili. Odtud i my u víře a nauce jeho potvrzeni býváme, poněvadž i z prorokův, i z věcí těch, jež po světě celém na jmeno Ukřižovance onoho ctiteli Božími stávati se spatřujeme, důvody věření svého beřeme. Zachariášova slova jsou tato (13, 7.): „Procitni, meči na pastýře mého a na muže lidu mého, praví Hospodin zástupů; bij pastýře, a rozprchnou se ovce jeho.“

54. Slova, jenž od Mojžíše napsána, od patriarchy Jakoba ale předpověděna byla, totiž: „Práti bude ve víně roucho své a v krvi hroznové plášť svůj,“ vyznamenávala, že krví svou obmyje ty, jenž v něho věří. Rouchem jeho nazývá zajisté Duch svatý ty, jenž odpuštění hříchů skrze něho obdrželi, v nichžto vždy sice mocí svou přítomen jest, zjevně však na druhém příchodě svém bude. Mluvíc pak Písmo o „krvi hroznové“, vtipně objevuje, že Kristus ovšem krev má, ale nikoli z lidského semene, ale z moci Boží. Nebo jako krve hroznové člověk nezplodil, nýbrž Bůh, tak i předpověděl, že krev Kristova nebude ze semene lidského, ale z moci Boží. Proroctví ale toto mnou uvedené, ó muži, dokazuje, že Kristus není člověkem ze člověkův, po obyčeji lidí narozeným.

55. A Tryfon odpověděl: Rozpomeneme se na výklad ten tvůj, jestliže také jinými důvody potvrdíš otázku tuto. Nyní ale již předešlou řeč opět ujav, ukaž nám, že Bůh jiný kromě Stvořitele veškerenstva od ducha prorockého se uznává, varuje se však, abys nejmenoval slunka a luny, o nichž se píše (Deut. 4, 19.; cf. c. 121.), že jich dopustil Bůh pohanům, aby je za bohy ctili. A tímto spůsobem proroci jako z nadužití často mluví, „Bůh tvůj Bůh bohů jest a Pán pánů,“ přidávajíce častěji: „velký, silný a strašný“. (Deut. 10, 17.) Nebo se to nepraví, jako by onino vskutku byli bohové, ale že Písmo nás tím učí, že z těch, jenž bohy a pány domníni jsou, Bůh onen pravý, jenž všecko stvořil, sám Pán jest. Aby pak i to prokázal Duch svatý skrz Davida sv. (cf. Ps. 95, 5. I. Chron. 16, 26.), praví: „bohové národů“, bohové domnělí jsou „modly démonův“, ne však bohové; ano uvodí zlořečenství na ty, jenž je dělají a jim se klaní. (Cf. Ps. 113, 6. 8.)

A já na to: Neuvedu, dím, důkazů takových, jimiž odsouzeny býti vidím ty, jenž těm a podobným věcem se klaní, ale uvedu takové, proti nimž nikdo ničeho pronésti moci nebude. Budou se tobě zdáti nové, ač denně se od vás čtou, tak že i z toho vám lze poznati, že pro zlobu vaši Bůh ukryl před vámi, abyste porozuměti nemohli moudrosti řečí jeho, kromě některých, jimiž podle velikého

milosrdenství svého, jak dí Isaiáš, zanechal símě ke spasení, aby jak Sodomané a Gomorhané naposled rod váš nebyl zahuben. Pozorujtež tedy, co z Písem sv. připomenu, čehož netřeba vykládati, ale jenom toliko to slyšeti.

56. Mojžíš tedy, blažený a věrný sluha Boží, okazuje bohem býti toho, jenž se Abrahamovi u dubu v Mambře zjevil s andělama dvěma, spolu s ním na soud Sodomy vyslanýma od jiného, jenž vežďy v nadnebeských sídlech ostává a žádnému se nikdy nezjevil, aniž s kým někdy osobně mluvil, a jejž stvořitelem veškerenstva a Otcem býti rozumíme. Nebo takto dí (Gen. 18, 1.): „Ukázal se mu Bůh u dubu v Mambře, an seděl ve dveřích stanu za poledne. Pozdvih pak očí svých, viděl, a aj, mužové tři stáli nad ním a uviděv je, běžel jim vstříc ze dveří stánku svého a poklonil se na zemi a pravil," a ostatek až do slov (19, 27.): „Abraham pak, přivstav sobě záhy ráno, šel na místo, kdež stál před Hospodinem a pohleděl na tvárnost Sodomy a Gomorhy, a na tvář země vůkolní a viděl. A aj, vstupoval plamen jako dým z peci." A přestav dále mluviti, otázal jsem se jich, zdali porozuměli řečem těm?

Oni pak odpověděli, že sice rozuměli, ale že věci pověděné neprospívají nijak k dokázaní, že jiný bůh nebo pán jest, aneb že by Duch sv. mluvil o jiném, kromě stvořitele veškerenstva.

A já opět: Vynasnažím se přesvědčiti vás o tom, co mluvím, ješto Písmům rozumíte, že totiž kromě tvůrce veškerenstva jiný jest a sluje Bohem a Hospodinem, jenž i andělem se nazývá, protože zvěstuje lidem, co jim zvěstovati míní stvořitel veškerenstva, nad něhož jiný Bůh není. A slova pověděná opět uvodiv, ptal jsem se Tryfona: Myslíš-li, že pod dubem Mambreským Bůh se Abrahamovi ukázal, jak Písmo dí?

A on: Ovšem.

Byl-li to, dím, jeden z těch tří, jež duch prorocký muže nazývá a o nichž praví, že se Abrahamovi zjevili?

A on: Nebyl, dí; nýbrž zjevil se mu Bůh dříve, než ti tři se ukázali. Onino pak tři, jež Písmo nazývá muže, andělé byli, dva z nich posláni ke zkáze Sodomy, jeden pak, aby zvěstoval Saře, že bude syna míti, pro kterou příčinu i vyslán byl, kterou vyřídiv, odešel.

Kterak tedy, dím, se spatřuje, že ten jeden z tří, jenž ve stánku byl, a pravil (Gen. 18, 14.): „Za časy vrátím se k tobě a Sara syna míti bude," se navrátil, když Sara byla syna porodila a kterak Písmo prorocké tamtéž jej Bohem býti naznačuje? Aby pak vám zřejmo bylo, co pravím, slyšte věci Mojžíšem pravené.

Jsou pak tyto: „Vidouc Sara syna Agary, děvečky egyptské, který se narodil Abrahamovi, pohrávajícího s Isákem, synem svým, řekla k Abrahamovi: Vyvrhni děvku tu a syna jejího; nebo nebude dědicem syn děvky této se synem mým Isákem. Tvrda pak velmi se viděla řeč ta býti Abrahamovi o synu jeho. Řekl pak Bůh Abrahamovi: Nebuď tobě stížno s strany pacholete a děvky. Všecko, co ti řekne Sara, povol řeči její, nebo v Isáku bude jmenováno símě tvé.“ Porozuměli-li jste tedy, že ten, jenž slíbil druhdy pod dubem navrátiti se, předvídaje, že potřebí bude, aby to Abrahamovi poradil, k čemu Sara ho namlouvala, že ten, dím, se ovšem vrátil, jak psáno jest, a že Bůh to byl, jak slova tato oznamují: „Řekl pak k Abrahamovi Bůh: Nebuď obtížno před tebou o pacholeti a děvce“ (Gen. 21, 9.)? Tak jsem se jich tázal.

Tryfon odpověděl: Ovšem; avšak tím vším nedokázal jsi, že jiný jest Bůh kromě toho, který se ukázal Abrahamovi, jenž se i jiným patriarchům a prorokům zjevil, ale dovedl jsi toliko, že my jsme nedobře smýšleli, pokládajíce, že ti tři, jenž ve stanu u Abrahama byli, čiří andělé byli.

A já opět: Kdybych z Písem nemohl vám dokázati, že jeden ze tří oněch i Bůh jest, i andělem se jmenuje, poněvadž, jak jsem pravil, poselství koná těm, jimž chce oznámiti velení své skrze něho stvořitel veškerenstva: právě byste o tom, jenž v tvárnosti muže s dvěma s ním přibylýma andělama Abrahamovi se ukázal a před světa stvořením Bohem byl, totéž smýšleli, co národ váš celý smýšlí.

Ovšem dí; a takto jsme posavad za to měli.

Já pak opět dím: Na Písma se odvolávaje, pokusím se přesvědčiti vás, že ten Bůh, o němž se praví a píše, že Abrahamovi, Jakobovi a Mojžíšovi se ukázal, jiný jest od toho, jenž všecko stvořil, Boha, jiný, pravím, počtem, ne však úmyslem; nebo pravím, že nikdy nic neučinil a nemluvil, leda co sám stvořitel světa, nad něhož není žádného boha, chtěl, aby učinil aneb promluvil.

Tož Tryfon: I to nám tedy dokaž, abychom i v tom s tebou se shodovali. Nebo nedomníváme se, abys řekl, že on mimo vůli tvůrce veškerenstva něco vykonával aneb mluvil.

A já dím: Písmo mnou již uvedené vám všecko zjevné učiní. Dí pak (Gen. 19, 23.): „Slunko vzešlo nad zemi, a Lot vešel do Segor, a Hospodin deštil na Sodomu sirou a ohněm od Hospodina s nebe a podvrátil ta města a všecko vůkolí.“

A tu druh Tryfonův čtvrtý pravil: Toho tedy jednoho ze dvou andělů do Sodomy šedších, jejž Písmo skrze Mojžíše pánem jme-

nuje, kromě Boha, jenž Abrahamovi se zjevil, ovšem Pánem nazývati sluší. [1])

Netoliko pro tu příčinu, dím, slušelo všelijak vyznati, že i kromě toho, jejž co stvořitele veškerenstva poznáváme, jiný někdo pánem se nazývá od Ducha svatého. Nejenom zajisté od Mojžíše, ale i od Davida se to děje; neb i tento praví (Ps. 109, 1.): „Praví Pán Pánu mému, seď na pravici mé, dokavad nepoložím nepřátel tvých za podnože nohou tvojich," jak jsem již byl uvedl (k. 32.). A opět na jiném místě: „Stolice tvá, Bože, na věky věkův. Berlou přímosti berla království tvého. Miloval jsi spravedlnost a nenáviděl jsi nepravost. Proto pomazal tebe Bůh, Bůh tvůj olejem radosti nad spoluúčastníky tvé." Odpovězte mně nyní, zdali srovnáváte se s tím, že i jiný někdo od ducha Božího nazývá se bohem a pánem mimo Otce všech věcí a Krista jeho? Nebo já podejmu se dokázati vám z téhož Písma, že není to jeden ze dvou andělů do Sodomy přišedších, jejž Písmo pánem nazývá, nýbrž ten, jenž s nimi byl a o němž se praví, že co Bůh Abrahamovi se zjevil.

A Tryfon: Dokaž, dí. Nebo, jak vidíš, den postoupá a my k odpověděm tak nebezpečným hotovi nejsme, ješto jsme neslyšeli nikdy žádného, jenž by tak zpytoval, neb ohledoval neb dokazoval. A nebyli bychom tebe mluvícího snesli, kdybys nebyl všecko na Písmo odnášel; nebo z nich snažíš se činiti důvody a okazuješ nad Stvořitele všehomíra nebýti boha žádného.

Já pak: Víte tedy, dím, že Písmo praví (Gen. 18, 13.): „I řekl Hospodin k Abrahamovi: Proč usmála se Sara pravíc, již tedy ovšem porodím? Já pak sestárla jsem. Možná-li jest u Boha věc ta? Časem tímto vrátím se k tobě v hodinu a Sara syna bude míti." A maličko dále: „Povstavše odtud mužové, pohledli na tvář Sodomy a Gomorhy. Abraham ale šel s nimi, doprovázeje je. A řekl Hospodin: Neskryji před Abrahamem služebníkem svým, co učiním." A po málo slovech opět dí: „Řekl Hospodin: Křik Sodomy a Gomorhy rozmnožil se a hříchové jejich jsou velici

---

[1]) Temné místo, k jehož opravení a ucelení rozdílné čtení navrhováno. Druh Tryfonův připouští, dvě býti osoby, jimž jmeno Hospodina se dává, ale za to má, že jeden z andělů do Sodomy všedších Hospodinem se jmenuje, mimo Boha Abrahamovi se ukázavšího. Justin chválí to, co připouštěti onen druh se zdál, že totiž mimo Tvůrce všech věcí jiný také někdo jmenuje se v Písmě Hospodinem, avšak spolu slibuje dokázati, že se nenazývá Hospodinem v Písmě jeden ze dvou andělů dotčených, nýbrž ten, jenž s anděly byl a Abrahamovi, jak Písmo vypravuje, co Bůh se zjevil.

velmi. Sstoupiv spatřím, jestli dle křiku ke mně přicházejícího páchají čili nic, abych věděl. A obrátivše se odtud mužové, vešli do Sodomy. Abraham ale stál před Hospodinem, a přiblíživ se, pravil: Zdali zahubíš spravedlivého s bezbožným?" A co dále. Nebo se mně nepodobá opět totéž psáti, an jsem byl zpředu všecko napsal, nýbrž věcí těch, z nichž jsem k Tryfonovi a k soudruhům důkazy vedl, říci potřebí jest. Tož přišel jsem na to, co následuje, kde dí (v. 33.): „Odešel Hospodin, přestav mluviti s Abrahamem a odešel Abraham na místo své. Přišli pak andělé dva do Sodomy večer. Lot ale seděl před branou Sodomskou" a dálejšek až k slovům (19, 10.): „Vztáhše muži ruce, uvedli k sobě Lota do domu a zavřeli dvéře." A následné až: „Chopili andělé ruku jeho, a ruku ženy jeho a ruce dcer jeho, ješto Hospodin šetřil ho. I stalo se, že vyvedše ho ven, pravili jsou: Zachovej, zachovej duši svou, neohlédej se zpět, aniž prodlévej na vší okolině; na hoře zachovej se, abys i ty spolu zachvácen nebyl. Řekl pak k nim Lot: Prosím, Pane, poněvadž nalezl služebník tvůj milost před tebou a zvelebils spravedlnost svou, že činíš, by žila duše má. Já pak nemohu na hoře zachován býti, aby nezachvátilo mne to zlé a neumřel bych. Aj, město to blízko, do něhož mohu utéci, jest malé; tam zachován budu, jak malé jest a žíti bude duše má. A řekl mu: V té věci povoluji tobě, abych nepodvrátil města toho, o kterém jsi pravil. Popil zachovat se tam, nebo nebudu moci učiniti věci, dokud tam nevejdeš. Proto nazval jmeno města Ségor (malé). Slunce vzešlo nad zemí a Lot vešel do Ségora. A Hospodin deštil na Sodomu a Gomorhu sirou a ohněm od Hospodina s nebe, a podvrátil města ta a celou okolinu." A tu opět přestav, dovodil jsem: Zdaž ani teď, přátelé, nevyrozuměli jste, že ten jeden ze tří, jenž i Bohem i Hospodinem jest a tomu, jenž v nebesích jest, slouží, dvou andělů těch pánem jest? Nebo když onino do Sodomy šli, on ostav k Abrahamovi věci mluvil napsané od Mojžíše. A když i on sám po rozmluvě odešel, navrátil se Abraham na místo své. Když pak on odešel, nemluvili již andělové dva s Lotem, nýbrž sám on, jak oznamuje Písmo, s ním mluvil a ovšem pánem jest, jenž od Pána v nebesích, to jest od stvořitele všehomíra obdržel, aby uvedl ty věci na Sodomany a Gomorhany, co Písmo vyčítá slovy těmito: „Hospodin deštil na Sodomu a Gomorhu sirou a ohněm od Hospodina s nebe."

57. Když jsem se odmlčel, pravil Tryfon: Patrno jest, že Písmo nás nutí, abychom to vyznali; že ale pochybovati sluší o tom,

co se praví, že jedl věci připravené a předložené od Abrahama, také ty připustíš.

A já odpověděl jsem: Že jedli, psáno jest. Což jestliže tak slyšíme, že tři jedli a ne dva toliko, jenž vskutku andělé byli a v nebesích, jak nám zřejmo, pokrmův, ač nikoli takových, jakých lidé, požívají (nebo o maně pokrmu, jímž krmeni otcové vaši na poušti, Písmo takto dí, že chléb andělů jedli [1]): domníval bych se, že Písmo řkouc „jedli", tak mluví, jak i my říkáme o ohni, že všecko tráví; nikoli ale nemá to slyšáno býti, že zuby a čelistmi žvýkajíce jedli. Protož u věci té v nesnázi neuvázneme, maličko-li jenom ku přenešenému slov užívání pohlédneme. [2])

A Tryfon: Věc ta se ovšem tak rozřešiti dá, rozdíl-li učiníme v jedení, jelikož o těch, jenž strávili věci od Abrahama připravené, psáno jest, že jedli. Již tedy proto jmi se nám vyložiti, kterak tento Abrahamovi se zjevivší Bůh, jenž i sluhou jest Boha tvůrce všehomíra a jenž z panny se narodil, člověkem všem s námi strastem, jak jsi pravil, podrobeným se stal.

A já: Dovol, dím, Tryfone, dříve jiné také důvody k hlavě této přičiniti, abyste o tom i vy přesvědčeni byli; napotom vyložím, jak žádáš.

Na to on: Učiň, jak se tobě zdá; mně zajisté věc veležádoucí budeš činiti.

58. I řekl jsem: Písmo uvedu vám, aniž pak úpravných toliko řečí pro pouhou umělost poskytovati hodlám. Nemám zajisté do sebe mohutnosti takové, nýbrž toliko milost od Boha mně udělena k vyrozumění Písmům jeho, kteréžto milosti darmo a hojně přiúčastniti lidi všecky napomínám, abych snad pro příčinu tuto nebyl odsouzen při soudu, jejž držeti bude skrze Pána mého Ježíše Krista Boha tvůrce všehomíra.

A Tryfon: Činíš tak, jak důstojno jest pobožnosti; přetvařovati se ale se zdáš mně, pravě, že umělou řečí vládnouti neumíš.

A já jsem opět odpověděl: Poněvadž se ti to takto zdá, tedy to při své váze nechejme; já však přesvědčen jsem, že pravdu

---

[1]) Mannu za pokrm andělů mají též Clem. Alex. (pæd. 1, 6, 41.) Tert. (carn. Christi 6. adv. Jud. 3.)

[2]) Nepochybuje, že ti dva andělé jedli; poněvadž ale Písmo o třech hostech Abrahamových mluví, nedokládajíc, že dva toliko jedli, třetí však nejedl, a poněvadž tudíž se pokládati zdá, že i třetí, Logos, Syn Boží, jedl: tedy Justin obrazný výklad připouští tenkráte, kdyby vlastně o pravém jedění na Loga neslušně připadati se viděl.

jsem pravil. Ale abych již raději jiné důvody přičinil, dej dobrý pozor.

Mluv tedy, dí on.

A já: Od Mojžíše, bratří, opět psáno jest, že tentýž, jenž patriarchům zjevil se a Bohem se nazývá, i andělem i pánem se jmenuje, abyste také z toho poznali, že on Otci veškerenstva slouží, jak jste již připustili, a spolu napořád množšími důvody přesvědčeni ostávali. Výrok pak Mojžíšem projádřený o věci, jenž Jakoba, vnuka Abrahamova, se týkají, takto dí (Gen. 31, 10.): „I stalo se, když počínaly ovce březeti, viděl jsem je očima ve snách. A aj, berani a skopci vstupovali na ovce a kozy, bělaví, strakatí a popelavě kropenatí. A řekl mně anděl Boží ve snách: Jakobe, Jakobe! Já pak pravil jsem: Což jest, Pane? I řekl: Vzhlédni očima svýma a viz berany a skopce vstupující na ovce a kozy, bělavé a strakaté a popelavě kropenaté. Nebo jsem viděl, co tobě Laban činí. Já jsem Bůh, který jsem se ukázal tobě na místě Božím, kde jsi mně pomazal mezník (sad) a slib jsi mně zaslíbil. Nyní tedy povstaň a vyjdi ze země té, a odejdi do země narození svého a budu s tebou.“ A opět na místě jiném o témž Jakobu dí takto (Gen. 32, 22.): „Vstav noci té, vzal manželky dvě a děvky dvě a jedenáct dětí svých a přešel brod Jakoba. A vzal a přešel potok a přepravil všecky věci svoje. Zůstal pak Jakob sám a zápasil s ním anděl [1]) až do rána. Vida pak, že mu neodolá, dotekl se širokosti stehna jeho, a ztrnula šíř stehna Jakobova, když zápasil s ním. I řekl jemu: Propusť mne; nebo se již rozednívalo. On pak řekl: Nepropustím tebe, leč mi požehnáš. I řekl jemu: Které jest jmeno tvé? Odvěděl: Jakob. I řekl: Nebudeš více nazývati se Jakob, ale Israel bude jmeno tvé. Nebo an jsi omocněl s Bohem, i s lidmi mocným budeš. Otázal se tedy Jakob a řekl: Ohlas mně jmeno tvé. I řekl: Nač tážeš se na jmeno mé? I požehnal jemu tam. A nazval Jakob jmeno místa toho: tvář Boží: nebo jsem viděl Boha tváří v tvář, a zveselila se duše má.“ A opět jinde o Jakobovi řeč čině, dí takto (Gen. 35, 6.): „Přišel Jakob do Lúzy, která jest v zemi Chanaanské, což jest Béthel, on i veškeren lid, jenž byl s ním. I vzdělal tu oltář, a nazval jmeno místa toho Béthel; nebo tam se mu byl ukázal Bůh, když utíkal od tváře bratra svého Esava. Umřela pak Debora, chůva Rebeky, a pochována jest poníže Béthele pod dubem, a nazval Jakob jmeno místa toho: dub pláče. Ukázal se pak Bůh

[1]) *anděl* čtou rukopisové Just. nedopatřením opisovatelů místo *člověk*.

Jakobovi opět v Lúze, když přibyl z Mesopatamie Syrské a požehnal jemu. A řekl mu Bůh: Jmeno tvé již nebude slouti Jakob, nýbrž Israel bude jmeno tvé.“ Bohem se nazývá, Bohem jest a bude. A když všickni hlavami pokynovali, pravil jsem: Domnívám se potřebno býti, abych vám tuto uvedl také ta místa, jenž vykládají, kterak se mu zjevil, když utíkal před Esavem, onen i anděl i Bůh i Pán, který také v tvárnosti muže Abrahamovi se ukázal, a v tvárnosti člověka s Jakobem samým zápasil. Jsou pak slova ta: „Vyšel Jakob od studně přísahy a putoval do Charan a octnul se na místě jistém a spal na něm; nebo zašlo bylo již slunko. A vzal z kamenů místa a položil pod hlavu svou a spal na místě tom a snil. A aj, žebřík postavený na zemi, jehož hlava do nebe dosahovala, a andělé Boží vstupovali a sstupovali na něm. A Hospodin spoléhal na žebřík a řekl: Já jsem Hospodin Bůh Abrahama otce tvého a Isáka. Neboj se. Zemi, na které spíš, dám tobě a semeni tvému a bude símě tvé jako písek země a rozšíří se k moři a k jihu a k severu a k východu, a požehnána budou v tobě všecka pokolení země a v semeni tvém. A aj, já s tebou jsem, ostříhaje tebe na všeliké cestě, kterou půjdeš, a povrátím tebe do země této, neboť neopustím tebe až učiním všecko, co jsem mluvil tobě. I procitnul Jakob ze sna svého a řekl: Hospodin jest na místě tomto, a já nevěděl jsem. I bál se a řekl: Jak hrozno jest místo toto. Není tu než dům Boží a tatoť brána nebeská. A vstal Jakob na usvítě, a vzal kámen, který tam položil pod hlavu svou, a postavil ho za sloup a vlil olej na vrch jeho. A nazval Jakob jmeno místa dům Boží a Ulammaus bylo jmeno místa toho dřívější.“

59. A to pověděv: Postrpte, dím, abych z knihy Exodu vám dokázal, kterak tentýž i anděl i Bůh i Pán i muž i člověk, jenž Abrahamovi a Jakobovi se ukázal, také v ohni plamenném ze kře se zjevil Mojžíšovi a mluvil s ním. A když onino pravili, že rádi a bez obtíže a hotově poslouchají, pronesl jsem: Toto nachází se v knize nadepsané Exodus (2, 23.): „Po mnohých dnech oněch umřel král egyptský a zasténali synové Israelovi od prací,“ a ostatek až do slov: „Jdi a shromažď staršinstvo Israelské, a řekneš k nim: Hospodin Bůh otců vašich ukázal se mně, Bůh Abrahamův, Bůh Isákův, a Bůh Jakobův, řka: Pohledem pohlídám na vás, a na to co se vám přiházelo v Egyptě.“ A k tomu jsem přičinil: Vyrozuměli jste, mužové, že ten, jehož Mojžíš nazývá andělem v ohni plamenném s sebou mluvivším, sám Bohem jsa, Mojžíšovi oznamuje, že on jest Bůh Abrahamův a Isákův a Jakobův?

60. A Tryfon: Věcem těm nevyrozumíváme ze předešlých,

řečí tvých, pravil, nýbrž jenom tomu, že sice andělem byl ten, jenž se ukázal v plameni ohnivém, že ale s Mojžíšem Bůh mluvil, tak že dva najednou byli v tomtéž vidění, i anděl i Bůh.

A já jsem odpověděl zase: Byť se i to bylo tenkráte dálo, přátelé, aby u vidění Mojžíšovi stalém spolu byli i anděl i Bůh: přece, jak řečmi předeslanými vám dokázáno, nebude Bohem tvůrcem veškerenstva ten, jenž Mojžíšovi pravil, že jest Bůh Abrahamův, Bůh Isákův a Bůh Jakobův, nýbrž ten, o němž dokázáno vám, že zjevil se Abrahamovi a Jakobovi, že vůli všehotvůrce slouží a radě jeho v soudu Sodomských podobně posluhoval; tak že, byť i, jak pravíte, byli dva, anděl i Bůh, přece nikdo ač rozumu jsa krátkého, se neopováží říci, že Tvůrce veškerého světa a Otec věci nebeské veškery opustiv, na malém země prostranství se ukázal.

A Tryfon: Jelikož dokázáno jest, že ten, jenž Abrahamovi se ukázal, a Bohem a Pánem se jmenuje, od Pána nebeského dostal věcí těch, jež na zem Sodomskou uvedl: nyní, byť i býval anděl s Bohem Mojžíšovi se ukázavším, vyrozumíme, že Bůh ze kře s Mojžíšem mluvivší nebyl Bůh stvořitel veškerenstva, nýbrž onen, o němž dokázáno, že i Abrahamovi i Isákovi i Jakobovi se ukázal, kterýžto i andělem Boha stvořitele všehomíra se jmenuje a jím býti se pochopuje, poněvadž od Otce a Tvůrce všech věcí příkazy lidem donáší.

Opět já: Již dokáži, Tryfone, že u vidění Mojžíšově týž i andělem jmenovaný i Bohem jsoucí, sám ukázal se Mojžíšovi a s ním rozmlouval. Nebo tak dí Písmo (Ex. 3, 2.): „Ukázal se mu pak anděl Hospodinův v ohni plamenném ze kře; a vidí, an keř hoří ohněm a neshořuje. I dí Mojžíš: Půjdu a spatřím vidění to velké, že neshárá keř. Vida pak Hospodin, že přichází spatřovat, volal ho ze kře.“ Jakož tedy Písmo toho, jenž ve snách se Jakobovi ukázal, andělem jmenuje a pak vypravuje, že týž anděl, jenž ve snách se mu zjevil, jemu povídal (Gen. 35, 7.): „Já jsem Bůh, který jsem ukázal se tobě, když jsi utíkal před tváří Esava bratra svého,“ a jakož dí, že za Abrahama v soudu Sodomských soud vynesl Hospodin od Hospodina nebeského: tak také tady Písmo vypravujíc, že anděl Hospodinův se ukázal Mojžíšovi, a napotom jej pánem a Bohem býti označujíc, nemíní jiného leč téhož, o němžto se pronáší mnohými svědectvími již uvedenými, že Bohu nadsvětovému, nad něhož nestává jiného, posluhuje.

61. Důvod jiný také vám, přátelé, z Písma uvedu, že Bůh přede vším tvorstvem zplodil počátek, moc nějakou ze sebe roz-

umnou, která i slávou Otcovou od Ducha svatého se nazývá, a již Synem, již Moudrostí, již andělem, již Bohem, již Pánem a Logem sluje; někdy také prvovojvodou se nazývá, který zjevil se Josuovi, Navovu synu, ve spůsobě člověka; on zajisté má ta všecka jmena proto, že slouží vůli Otcově a že se narodil z vůle Otcovy. Čili nespatřujeme, že tytéž věci na nás se dějí? Nebo pomysl nějaký pronášejíce, mysl zplozujeme, nevšak odtětím, tak aby mysl v nás jsoucí pronášením tím se ztenčovala.[1]) Taktéž vídáme, že z ohně jiný povstává oheň, aniž umenšuje se ten, od něhož rozžehnutí se vzalo, nýbrž stejným zůstává; a ten, jenž z onoho vzat jest, sám bytuje a svítí, neumenšiv toho, z něhož se rozžehnul. Dosvědčí mně logos moudrosti, týž jsa Bůh z Otce veškerenstva zplozený, kterýž jest Logos, a Moudrost, a Moc, a Sláva zploditele Šalomounem toto pravícího[2]) (v. 8, 21.): „Vyvěstujíc vám, co se denně stává, na věci odvěčné podrobně vás upamatuji. Hospodin stvořil mne, počátek cest svých k dílům svým. Před věkem založil mne, na počátku, před utvořením země a před učiněním propastí, před vyprýsknutím pramenův vod, před ustavením hor; přede všemi pahorky zplodil mne. Bůh učinil krajinu a bezbydlí a výšiny obývané pod nebem. Když připravoval nebe, byla jsem přítomna jemu, a když vyznačoval trůn svůj na větrech; když upevňoval oblaky svrchované, a utvrzoval prameny propasti. Když upevňoval základy země, byla jsem u něho ústrojkyní. Já jsem byla, s nížto se kochával; na každý den veselila jsem se před ním časem každým, poněvadž radoval se, obor země dokonav, a kochal se v synech lidských. Nyní tedy, synu můj, slyš mne. Blažený muž, jenž vyslyší mne, a člověk, jenž stezek mojich ostříhá, bdě u dveří mých každým dnem, střeha veřejí vchodů mých. Nebo východové moji východové života, a připravena jest dobrolíbeznost od Hospodina. Kdož ale proti mně se prohřeší, ukrutni jsou proti duši své, a kdo mne nenávidí, milují smrt.“

62. A totéž, přátelé, výrok Boží skrze Mojžíše pravil, ukazuje nám, že k témuž, jehož ukázal, Bůh v témž smyslu o učinění člověka pravil, an dí toto: „Učiňme člověka dle obrazu

---

[1]) Slovce λόγος značí řeč, um, mysl, rozum, a protož v jazyku našem místo toto, kde slovce onoho třikrát užito, s tíží přeložiti.

[2]) φήσαντος se vztahuje na Otce, Zploditele, ač jiní čtou φήσας na Loga to slyšíce; avšak Justin často připisuje Bohu Otci, co v Písmě se vůbec praví, jakož hned v k. 62., 63. a 113., kdež Bohu Otci vypravování přikládá, že Josue druhou obřízku meči kamennými vykonal.

svého a dle podobenství. Ať panují rybám mořským, a ptactvu nebeskému, a zvířatům, a celé zemi, všelikým plazům plazícím se po zemi. A učinil Bůh člověka, dle obrazu Božího učinil ho, muže a ženu učinil je. A požehnal jim Bůh, řka: Rostte a množte se, a naplňte zemi a panujte nad ní." Abyste pak slova uvedená proměníce, neřekli, co učitelové vaši říkají, buď že Bůh k sobě pravil ono „učiňme", kterak i my učiniti něco chtějíce, sobě říkáme: „Učiňme"; buď že k živlům, to jest k zemi a jiným podobně, z nichž člověka učiněna býti nahlídáme, slova ta Bůh pravil: „Učiňme": tedy řeč téhož Mojžíše opět uvedu, z níž beze vší pochyby poznati můžeme, že mluvil k někomu, jenž dle počtu jiným a spolu rozumným jest. Jsou pak slova tato (Gen. 3, 22.): „I řekl Bůh: Aj, Adam učiněn jest jako jeden z nás, by znal dobré i zlé." Slovy „jako jeden z nás" počet těch, jenž s sebou spojeni jsou, a nejméně dva naznačoval. Nebo se mně nikoli nezdá pravo býti, čemu vašincové odštěpenci učí, aniž učitelové jejich toho dokázati mohou, že totiž k andělům mluvil, anebo že výtvorem andělů bylo tělo lidské. Nýbrž týž v pravdě od otce vydaný zplozenec před všemi stvořeními byl s Otcem, a s tím mluvil Otec, jakož vyjevil výrok Boží skrze Šalomouna, že týž, jenž od Šalomouna se jmenuje moudrost, i co počátek jest přede všemi věcmi i co plod od Boha zplozen jest, jenž totéž skrze zjevení Josuovi synu Navově dané učí. Aby pak i odtud vám zřejmo bylo, co povídám, slyšte slova z knihy Josuovy. (5, 13.) Jsou tato: „Stalo se, když byl Josue v Jerichu, vzhlídna očima, vidí člověka stojícího před sebou; a přistoupiv Josue dí jemu: Našinec-li jsi anebo z nepřátel? A on řekl jemu: Já jsem prvovůdce vojska Hospodinova; právě přišel jsem. A Josue padl na tvář na zemi a pravil jemu: Pane, co velíš sluhovi svému? A dí prvovůdce Hospodinův k Josuovi: Szuj obuv u nohou svých, nebo místo, na kterém jsi, svatá jest země. I dí Hospodin k Josuovi: Aj, já dávám tobě Jericho podrobené a krále, jenž v něm jest, a muže silné chrabrostí."

63. Tryfon pak: Valně a mnohými, příteli, pravil, to dokazuješ důvody. Již tedy, co zbývá, že totiž on z panny jako člověk podle vůle Otcovy se naroditi a ukřižován býti a umříti nezdráhal se, ukaž, a že napotom vstal a na nebe vstoupil, dovoď. A já odpověděl jsem: To již mnou dokázáno, mužové, z předuvedených řečí prorockých, jež pro vás opět připomínaje a vykládaje, pokusím se i v tom vás ke snášení se se mnou uvésti. Nezdají-li se tobě tato slova Isaiášova (53, 8.): „Rod jeho kdo vypraví? poněvadž odjat jest život jeho z země," nezdají-li se, dím, slova

ta navrhovati, že ten, jenž od Boha se praví býti vydán na smrt pro nepravosti lidu, nemá rodu svého z lidí? O jehož i krvi, jak jsem povídal (54.), Mojžíš v podobizně mluvě, pravil, že roucho své zpéře krví hroznovou, anať krev jeho nepochodila ze semene lidského, nýbrž z vůle Boží. A slova Davidova (Ps. 109.): „Ve skvělostech světců tvých, ze života před dennicí zplodil jsem tebe. Přisáhl Hospodin a nebude litovati: ty kněz jsi na věky podlé řádu Melchisedechova.“ Zdali, dím, slova ta neznačí vám, že ode dávna Bůh a Otec veškerenstva jej ze života lidského zploditi měl? On pak i na jiném místě od nás již uvedeném (k. 38. 56.) dí (Ps. 44, 7.): „Trůn tvůj, ó Bože, na věky věků, berla pravosti berla království tvého. Miluješ spravedlnost a nenávidíš nepravosti; protož pomazal tebe Bůh, Bůh tvůj olejem plesání nad společníky tvé. Myrrha a aloe a kasia jde z oděvů tvých z domů slonových, jimižto obveselili tebe. Dcery královské v slávě tvé; přistála královna po pravici tvé, v roucho ozlacené oděna, opeřestěna. Poslyš, dcero, a viz, a nakloň ucha svého a zapomeň na lid svůj a na dům otce svého. A požádá král krásy tvé; nebo on jest pán tvůj a klaněti se budeš jemu.“ Již pak řeč ta zjevně okazuje, že on i poklony hodným, že Bohem a Kristem od toho, jenž to spůsobil, osvědčeným jest. Že pak k těm, jenž v něho věří, jsouce jedna duše, jedna společnost a církev jedna, k církvi totiž jmenem jeho povstalé a jména jeho se přiúčastnivší (křesťané zajisté všickni se nazýváme) slovo Boží se co k dceři pronáší, tolikéž zjevně slova ohlašují, učíce nás, na zvyky starootcovské zapomínati. Znějí pak takto: „Poslyš, dcero, a viz a nakloň ucha svého a zapomeň na lid svůj a na dům otce svého; a požádá král krásy tvé, nebo on jest pán tvůj a klaněti se budeš jemu.“

64. A Tryfon: Buď si vámi, jenž z pohanů jste, za pána, Krista a Boha uznán, jak i Písma znamenají, ješto se od jmena jeho všickni křesťany nazývati hodláte. My však Boha, jenžto i jeho učinil, sluhové jsouce, nepotřebujeme jej vyznávati, aniž jemu se klaněti.

A já jsem odpověděl na to: Kdybych, ó Tryfone, svárlivým a ješitným jako vy byl, již bych nedotrval sdělovati se s vámi řečmi, ješto vy nestrojíte se věcem povídaným vyrozuměti, nýbrž jenom něco mluviti se popouzíte. Nyní ale, an soudu Božího se obávám, o žádném z pokolení vašeho nesoudím napřed, zdali není z těch, jenž podle milosti Hospodina Sabaoth spaseni býti mohou. Protož, ač vy nezbedně se chováte, budu, cokolivěk byste namítali, aneb odporovali, v odpovídání pokračovati; což také ke všem všady

ze všelikého pokolení lidského, jenž prostě o věcech těch se mnou bádati aneb na mně o nich se poptávati chtějí, zachovávám. Že tedy také ti, jenž z pokolení vašeho spasení docházejí, skrze něho spaseni bývají a jemu přileží, to dím z toho, co jsem z Písem napověděl, kdybyste mysl byli přičinili, dobře byste byli nahlédnouti mohli; aniž byste ovšem o tom se mne byli otázali. Opět tedy uvedu, co jsem byl z Davida dříve (k. 37.) pravil, a prosím vás, abyste ku pochopení, nevšak k nezbedování a odporování toliko se ponoukali. Jsou pak řeči onyno Davidovy tyto (Ps. 98.): [1]) „Hospodin kraluje! nechať hněvají se národové, jenž sedí na cherubech; pohni se země. Hospodin na Sionu veliký a vyvýšený nade všecky národy. Oslavujte jméno tvé veliké, nebo hrozné jest a svaté, a čest králova miluje soud. Ty připravuješ pravotu, soud a spravedlnost v Jakobu ty činíš. Vyvyšujte Hospodina Boha svého, a klaňte se podnoží nohou jeho, poněvadž svatý jest. Mojžíš a Aron v kněžích jeho, a Samuel v těch, jenž vzývají jmeno jeho. Vzývali Hospodina a on vyslýchal je. Ve sloupu oblakovém mluvi k nim, poněvadž ostříhali svědectví jeho, a přikázaní, kteréž dal jim.“ Jsou také jiná slova od Davida pronešená a mnou již dříve (k. 34.) uvedená, ješto vy, poněvadž na Šalomouna jsou nadepsána, bezsmyslně k Šalomounovi se odnášeti pravíte; ale však z nich dovoditi možno, i že na Šalomouna pravena nebyla, nýbrž i že onen i před sluncem byl a že spasenci z národa vašeho skrze něho spaseni bývají. Jsou tato (Ps. 71, 1.): „Bože, soud svůj králi dej a spravedlnost svou synu královu. Souditi bude lid tvůj ve spravedlnosti a chudé tvé podle práva. Přijměte hory pokoj pro lid a pahrbkové spravedlnost. Souditi bude chudé lidu a vysvobodí syny chudobných, a poníží osočitele. A bude trvati se sluncem a s měsícem od národu do pronárodu.“ A ostatek až do slov: „Před sluncem zůstane jmeno jeho. A budou požehnána v něm všecka pokolení země; všickni národové zvelebovati jej budou. Požehnaný Hospodin Bůh Israelský, kterýž činí věci divné sám. Požehnané jmeno slávy jeho na věky věků, a naplněna bude slávou jeho všechna země; staň se, staň se.“ A z jiných také, jak jsem pověděl (k. 42.), podobně Davidem pronešených slov pamatujte předoznámeno býti, že s výsosti nebeské vyjíti měl a opět na místa ta vstoupiti, abyste poznali, že Bohem jest s hůry pošlým, že člověkem mezi lidmi učiněn jest, a opět že jej viděti a proň hoře-

[1]) Justin Žalm ten na Krista potahuje, an již shora dokázal, že Mojžíšovi se neukázal Bůh Otec, nýbrž Syn.

kovati budou ti, kdož ho bodli. Jsou pak slova ta (Ps. 18, 1.): „Nebesa vypravují slávu Boží, a dílo rukou jeho zvěstuje obloha. Den dni vynořuje slovo, a noc noci opovídá návěští. Nejsou to mluvení ani řeči, jichž by hlasové nebyli slýcháni. Po vší zemi rozešel se zvuk jejich a do končin země slova jejich. V slunci postavil stan svůj, a ono jako ženich vycházející z komnaty své rozveselí se jako obr, cestou běžeti maje. Od končin nebes východ jeho a obcházení jeho až do končin nebes, aniž jest, kdož by se ukryl před horkostí jeho.“

65. A Tryfon odtušil: Tolikerými Písmy namluven, nevím, co říci o Písmu tom Isaiášovu, podle něhož Bůh žádnému jinému praví nedávati slávy své, takto mluvě: „Já jsem Hospodin Bůh; to jest jmeno mé. Slávy své jinému nedám, aniž mocí svých.“ (Is. 42, 8.)

Já pak: Jestliže prostě a mimo všelikou zlobu řeči ty pověděv, se's odmlčel, Tryfone, nepoloživ napřed ani věcí těch, jenž předcházejí, aniž těch, jenž následují, nedoteknuv: prominuto buď tobě. Pakli's ale to učinil za domněním svým, že v tu nesnáz uvržena býti může rozmluva, abych řekl odporná sobě býti Písma, na omylu jsi. Toho zajisté nikdy neodvážím se já ani mysliti ani mluviti; ale byť i pronešeno bylo Písmo, jenž takovým se zdá býti a záminku, jako by jinému odporno bylo, poskytovati: já dokona přesvědčen jsa, že Písmo Písmu odporno ovšem není, raději vyznám nerozuměti tomu, co se praví, a vynasnažím se přesvědčiti ty, jenž Písmo s Písmem potýkati se kladou, aby totéž co já smýšleli. S jakou ale myslí otázku tu jsi předložil, to Bůh ví. Já však vám tak, jako vyřčeno jest, Písmo připomenu, abyste i z toho poznali, že Bůh Kristu samému svému slávu svou dává. Uvedu pak, mužové, řeči krátké některé, jenž jsou ve spojení s výpovědmi Tryfonovými, a potom ony, jenž pokračováním spojeny jsou. Nebo nepřednesu jich z místa jiného, ale tak, jako jsou v jedno spojeny. Vy pak mysli mně k tomu propůjčte. Jsou tyto (Is. 42, 5.): „Takto praví Hospodin, který stvořil nebesa a ustavil je, kterýž utvrdil zemi a co na ní jest, a který dává dýchání lidu na ní bydlícímu a ducha šlapajícím po ní. Já Hospodin Bůh povolal jsem tě v spravedlnosti a uchopím ruku tvou a posilním tebe. A dal jsem tebe ve smlouvu lidu, za světlo národům, abys otevřel oči slepých, vyvedl z okovů uvězněné a z domu žaláře ty, jenž ve tmách sedí. Já Hospodin Bůh. To jmeno moje. Slávy své jinému nedám, ani moci své rytinám. Věci dávné aj přicházejí, věci nové, jež já zvěstuji, a přede zvěstováním oznámena jsou vám. Zpívejte Hospodinu píseň novou;

sláva jeho zněj od končin do končin země, kteří sstupujete na moře a plavíte se pořáde, ostrovové a obyvatelé jejich. Plesej, pustino, a vsi její a stanové a obyvatelé Cedarští plesejte a ti, jenž přebývají ve skále, s vrchu hor volejte; vzdejte slávu Bohu, mocnosti jeho na ostrovech ohlašujte. Hospodin sil vyjde, potře válku, vzbudí horlivost a volati bude na nepřátely s udatností." To pověděv, takto jsem je oslovil: Porozuměli jste, přátelé, že Bůh praví, že tomu, jehož ustanovil za světlo národům, a žádnému jinému slávu svou dá, a že nikoli, jak pravil Tryfon, sobě samému slávu zachovává?

A odpověděl Tryfon: I tomu jsme vyrozuměli. Zakonči tedy, co ještě říci zbývá.

66. A já opět přejav řeč, kde jsem z počátku přestal (k. 43.), dovodě, že z panny se narodil a že narození jeho z panny skrz Isaiáše bylo předpověděno: totéž proroctví opět jsem pronesl. Jest pak (Is. 7, 10.): „A nad to ještě mluvil Hospodin k Achazovi, řka: Požádej sobě znamení od Hospodina Boha svého na hloub nebo na výši. I řekl Achaz: Nebudu žádati a nebudu pokoušeti Hospodina. I řekl Isaiáš: Slyšte již, dome Davidův; zda málo jest vám půtku poskytovati lidem, a kterak Hospodinu půtku poskytujete? Protož dá vám Hospodin sám znamení. Aj, počne v životě panna a porodí syna a nazvou jmeno jeho Emmanuel. Máslo a med jísti bude. Dříve než pozná aneb zvolí zlé, vyvolí dobré. Nebo dříve než pozná pachole zlé neb dobré, zavrhá zlé, vyvolíc dobré." (8, 4.) „Nebo prvé nežli bude dítě uměti jmenovati Otce a matku, odejme sílu Damaška a kořisti Samarské před králem Assyrským a zajata bude země, kterou ty poneseš těžko, před tváří dvou králů." (7, 17.) „A uvede Bůh na tebe a na lid tvůj a na dům otce tvého dny, kteří nepřišli nikdy ode dnů, v nichž oddělil Ephraim od Judy krále Assyrského." A přidal jsem: Že nikdo v pokolení Abrahamově podle těla nikdy z panny se nenarodil, aniž z ní narozený býti se praví, leč jediné tento Kristus náš, všem patrno jest.

67. A Tryfon odpověděl: Písmo nedí: „Aj, panna počne v životě a porodí syna," nýbrž: „Aj, mladice počne v životě a porodí syna," a což dále pořádkem následuje, jak jsi pravil. Jest to proroctví celé pověděno o Ezechiáši, na němžto že se i přihodilo podle proroctví toho, prokázáno jest. Praví se v bájech Řeků, že Perseus z Danay panny, an ve zlata podobě vplynul v ni ten, jenž od nich se Zeus nazývá, narodil se jest; vás pak tolikéž s nimi praviti hanba ovšem by mohla býti a slušelo by raději říci, že Ježíš ten co člověk z lidí se narodil; a dokazujíce z Písem

jej Kristem býti, měli byste raději říkati, že zákonitým a dokonalým živobytím zasloužil, aby Kristem byl vyvolen; neosmělujte se však o zázracích blekotati, abyste podobně s Řeky v bláznovství postiženi nebyli.

I odpověděl jsem na to: O tom chci, abys, Tryfone, ty a zhola všickni lidi přesvědčeni byli, že mne, ač byste spílajíce a chechtajíce se, věci sebe horší pronášeli, neodvedete od účelu mého, nýbrž že já z řečí a věcí týchže, z nichžto vy ku porážení prospěchu docházeti se domníváte, důkazy věcí ode mne pravených s dosvědčením Písma napořáde povedu. Neprávě pak a nepravdolibě činíš, an i věci ty, o nichž vždy shoda mezi námi stávala, že totiž pro tvrdošíjnost lidu vašeho Mojžíšem některá přikázaní uložena byla, vyvrátiti usiluješ. Nebo jsi pravil, že pro život svůj zákonitý vyvolen a Kristem učiněn jest, dokáže-li se jenom, že jím vskutku byl.

A Tryfon: Sám jsi, vece, nám vyznal, že obřezán byl a jiná přikázaní Mojžíšem ustanovená zachovával.

I odpověděl jsem: Vyznal jsem a vyznávám; avšak nevyznal jsem, že proto všecky věci nesl, aby ospravedlněn byl, nýbrž aby dokonal správu, kterou chtěl Otec jeho všech věcí stvořitel a Hospodin a Bůh. Vyznávám zajisté, že ukřižován byv, nezdráhal se umříti, že člověkem stal se a snášel, cokoliv na něho vložili jsou lidé z pokolení vašeho. Ale poněvadž opět, ó Tryfone, odstupuješ od věcí, s nimižto jsi právě se srovnával, tedy odpověz mně: Zdali ti spravedliví a patriarchové, jenž před Mojžíšem žili, nic nezachovávavše věcí těch, jenžto, jak Písmo ukazuje, počátek ústavy své vzaly skrze Mojžíše, zdali ti v dědictví blahoslavených spasení dosáhli čili nic?

A Tryfon: Písma, vece, mne nutí, abych tomu přisvědčil.

Opět dím, táži se tebe: Zdali oběti a žertvy Bůh z potřeby velel činiti otcům vašim, čili pro jejich zarytost a náklonnosť k modlám?

I toto, dí, písma nutí nás podobně vyznávati.

Nad to pak, pravím, zdali Písma podobně nepředpověděla, že Bůh nový ustanoviti zákon přislíbil kromě toho, jenž vydán jest na hoře Horébě?

I to odpověděl předpověděno býti.

A opět já: Zdali nebyl Zákon Starý, dím, s bázní a třesením ustanoven otcům vašim, tak že Boha ani slyšeti nemohli?

A on přisvědčil.

Nač tedy, řku, Bůh slíbil, že jiný bude zákon, ne jakým

ono ustanovení bylo, nýbrž že bez bázně a třesu a blesků jim vydán bude, jenž ukáže, jaký příkaz a skutek Bůh věčným a každému pokolení příhodným býti soudí, co ale toliko ohledem na tvrdost srdce lidu vašeho, jakož i skrze proroky volá, byl poručil?

I v tom snášeti se, pravil, ovšem potřebí těm, kdož pravdy, ne pak svárů milovni jsou.

Já pak: Nevím, řku, kterak ty svárlivými některé jmenuješ, sám takovým v té míře shledán byv, odporuje často tomu, co jsi byl dříve připustil.

68. I odpověděl Tryfon: Nepodobnou a nemožnou téměř věc dokázati usiluješ, že Bůh naroditi se a člověkem státi se podvolil.

Kdybych toho, dím, lidskými naukami a důvody utvrditi usiloval, neslušelo by, abyste mne snášeli; jelikož ale tatáž Písma a tytéž výroky o tom pověděné zhusta uváděje, vás jen prosím, abyste jim vyrozumívali, ovšem jste se ku poznání mysli a vůle Boží zaryli. Takovými-li veždy ostati míníte, já toho škoden nebudu; ale stejně jako před svým s vámi se sejitím se maje, od vás se odloučím.

Na to Tryfon: Považ, dí, příteli, že po mnohém teprv trudu a úsilí podařilo se tobě tohoto dosáhnouti, protož také i nám náleží, abychom věci, jaké se namítnou, pilně ohledovali a těm toliko povolili, k nimž nás Písma nutí.

Já na to: Nežádám od vás, pravím, abyste všelijak vyšetřování věcí, o nichž mezi námi zabíhá, nečinili, ale abyste nemajíce co namítnouti, těm neodporovali, ježto jste připouštěti pravili.

A Tryfon odpověděl: To činiti se vynasnažíme.

Opět já dím: Kromě věcí ode mne teď již s vámi v potaz braných opět věci jiné s vámi v potaz vzíti hodlám; těmi pak otázkami zkrátka odbaviti řeč se vynasnažím.

A Tryfon odtušil: Předkládej tedy otázky.

Já pak: Domníváte-li se, pravím, že někdo jiný klanebným, Pánem a Bohem v Písmech se nazývá kromě stvořitele všech věcí a Krista, o němžto vám tolika Písmy dokázáno, že člověkem se stal?

A Tryfon: Kterak přisvědčiti můžeme, že tomu tak jest, ješto jsme o tom, zda by tím někdo jiný mimo Otce byl, takovou otázku zavodili?

Já opět: Potřebno i o tom tázati se vás, abych poznal, nesmýšlíte-li jinak, nežli jste právě vyznali?

Odpověděl onen: Nikolivěk, člověče!

Já zase: Jelikož to vpravdě připouštíte a jelikož Písmo dí: „rod jeho kdo vypraví?“ nemusíte-li již rozuměti, že on není semenem pokolení lidského?

A Tryfon: Kterak tedy dí Písmo Davidovi, že z beder jeho Bůh sobě přijme syna a zařídí jemu království a posadí ho na stolici slávy jeho?

Já pak pravil jsem: Ó Tryfone, kdyby ono proroctví (7. 4): „aj, počne v životě panna“ nebyl vydal Isaiáš o domě Davidově, ale o jiném z dvanáctera pokolení: snad by něco pochybnosti do sebe věc ta měla. Ješto však to proroctví na dům Davidův se odnáší: tedy Isaiáš jediné to, co Bohem v tajemství praveno k Davidovi, tak, jak se díti mělo, vyložil. Leč byste, přátelé, toho nevěděli, že řeči mnohé skrytě v podobenstvích neb tajemstvích a podobiznách pronešené proroci po mužích těch, kteří to pravili nebo činili, přišlí vykládali.

Ovšem víme, dí Tryfon.

Dokáži-li tedy proroctví to Isaiášovo na Krista našeho, nikoli však, jak vy pravíte, na Ezechiáše praveno býti: zdali nedovedu toho na vás, abyste nenasvědčovali učitelům svým, jenž osmělují se říci, že výklad 70 vašich starcův u Ptolemea krále egyptského ustrojený ve věcech některých pravdivým není? Nebo o tom, co jejich nesmyslné a sobecké domněnky v Písmech zjevně porážeti se vidí, o tom osmělují se říkati, že takto psáno není. O věcech ale, o kterých se domnívají, že natahovati a ke skutkům lidským přiměřovati se mohou, o těch praví, že nejsou řečeny o Kristovi našem, nýbrž o tom, o kom se jim vykládati zachce. Jakož i o Písmu tom, o němž nyní zabíhá, vás vyučili, že na Ezechiáše má slyšáno býti, v čemž ale, jak jsem připověděl (k. 43.), je lháti prokáži. Pakliže jim namítáme Písma, jenž zjevně okazují, že Kristus podtrpným, klanebným i Bohem jest, jakéž jsem uvedl shora, tedy přinuceni jsouce, na Krista je pravena býti připouštějí, avšak že tento (Ježíš) Kristem jest, zapírati se osmělují; leč vyznávají, že přijíti, trpěti, kralovati a co Bůh klanebným měl býti; což že směšno jest a nemoudro, podobně prokáži. Ale poněvadž na mne doléhá odpověděti nejdříve na věci tebou smíchem pronešené: tedy na ně odpovědi učiním, a napotom o věcech ostatních důkazy povedu.

69. Dobře tedy věz, Tryfone, tak v řeči jsem pokračoval, že věci, kteréž pokazil ten, jehož jmeno ďábel jest, jenž učinil, aby u Řeků proslul a kterýžto skrz hadače v Egyptě a skrze lžiproroky za

času Eliášova působil, že ty věci, dím, moje Písmům vyrozumívání a víru moji upevnily. Nebo když vypravují, že (Dionysos) Bacchus z objetí Jupitera a Semely se narodil, že nálezcem byl kmenu vinného, a že roztrhán byv a umřev, povstal, na nebesa vstoupil, a když víno při tajemstvích jeho uvádějí: zdali z toho nepoznávám, že ďábel dotčenou Jakoba patriarchy od Mojžíše napsanou předpověď napodobil? Když praví, že Herkules (Herakles) chrabrým byl a celou zemi prošel, že z Jupitera a Alkmény se narodil, a po smrti na nebe vstoupil: zdali z toho nepoznávám, že Písmo ono: „Udaten jak obr ku běhání cestou" o Kristu pověděné rovně jest napodobil? Když uvodí, že Aeskulap (Aesklépios) mrtvé křísil a neduhy jiné uzdravoval, nemám-li říci, že vydané o Kristu proroctví i v tom rovně napodobil? (cf. Ap. I. 54.) Ješto jsem však nepřivedl žádného písma, které by ukazovalo, že Kristus to činiti bude, potřebí aspoň jedno nějaké připomenouti, z něhož vám porozuměti lze, kterak i lidem známosti Boží prázdným, totiž pohanům, kteří oči majíce neviděli, a srdce majíce nerozuměli, obrazům z látky strojeným se klanějíce, kterak, dím, i těm Písmo předpovědělo, že se model odepřevše, v Krista tohoto doufati budou. Jest pak takto praveno (Is. 35, 1.): „Vesel se pustina prahnoucí, plesej poušť a zkvetni jako lilium. A zkvetnou a zplesají pustiny Jordanské. A sláva Libanova jest dána jí a čest Karmelova. A lid můj uzří vyvýšenost Hospodinovu a slávu Boží. Posilňte se ruce pokleslé a kolena umdlená. Potěšte se malomyslní srdcem, posilňte se a nebojte se. Aj, Bůh váš soud odplacuje a odplatí. On sám přijde a spasí nás. Tož otevrou se oči slepých a uši hluchých uslyší; tož poskočí kulhavý jak jelen, rozváže se jazyk zajíkavých, poněvadž se vypryskla voda na poušti a bystřina na vyprahlině; a bezvodá krajina bude žídlem a na půdě žíznivé se vyřine pramen vody." Na zemi ohledem poznání Boha pusté, totiž pohanské vyprysknul se co pramen vody živé od Boha Kristus tento, který také v pokolení vašem se zjevil, a lidi od porodu tělesně slepé a hluché a kulhavé uzdravoval, slovem svým spůsobiv, že ten skákal, ten slyšel, onen viděl. Mrtvé také vzkřísiv a životem obdařiv, i skutky svými vzbuzoval lidi tehdejší, aby jej uznali. Ti pak vidouce, any věci ty se stávají, přízraky čarovnými to býti pravili; nebo odvážili se mluviti, že čarovníkem a svůdcem lidu jest. On pak i to činil pro přesvědčení lidí v něho uvěřiti majících, že, byť někdo i v tělesné vadě nějaké se nalezal, zachovává-li jenom nauky od něho vydané, že při druhém jeho příští nesmrtným, neporušitelným, bezbolným byv učiněn, jako celistvý povstane.

70. Když pak ti, jenž tajemstvím Mithry učí, praví, že tento (Mithra) ze skály se zrodil, a když jeskyni nazývají místo to, kdež povídají zasvěcovánu býti ty, kdož jemu věří: nepoznávám-li, jak v tom napodobují výpověď Danielovu (2, 34.), že kámen bez rukou s hory velké odtržen jest. A podobně činí s Isaiášem, jehož slova všecka napodobiti usilovali.[1]) Nebo nastrojili jsou[2]), aby také u nich[3]) o spravedlnosti řeč bývala. Avšak slova zmíněná Isaiášova vám uvésti potřebí, abyste z nich věc takto býti poznali. Jsou tato (Is. 33, 13.): „Slyšte, vzdálenci, co jsem učinil, poznejte, blízcí, sílu moji. Ustoupili nespravedliví na Sionu, posedl strach pokrytce. Kdo vám zvěstovati bude místo věčné? Kdo chodí ve spravedlnosti, mluví pravdu, nenávidí nespravedlnosti a bezpráví a ruce čisté má od darův, kdo zacpává uši, aby neslyšel soudu krve nepravého, kdo zamhourá oči, aby neviděl bezpraví: ten přebývati bude u vysoké jeskyni skály silné. Chléb jemu dán bude, a jeho voda neustane. Krále se slávou uzříte, oči vaše zdaleka uhlednou. Srdce vaše přemyšlovati bude o bázni Boží. Kdež jest písmeník, kdež jsou rádcové? Kdež počítatel těch, jenž stravováni jsou z lidu malého a velkého? S nímž nebrali rady aniž znali hlubokosti řečí, aby neslyšeli. Lid nešlechetný, a kdo jich poslouchá, neporozumí jim.“ Patrno jest, že v proroctví tomto o chlebě se předpovídá, jejž nám Kristus náš přikázal činiti na památku těla pro ty, jenž v něho věří, přijatého, pro kteréžto také stal se trpitelným, i o kalichu, jejž na památku krve své s díkůčiněním nám činiti přikázal.[4](A že téhož krále ve slávě uvidíme, totéž proroctví oznamuje. Tatáž slova prorocká volají, že to také, jak lid v něho věřící přemyšlovati bude o bázni Hospodina, předvídáno bylo. A podobně tatáž Písma hlásají, že také ti, jenž litery Písem svatých znáti se domnívají, proroctvím o něm, ač i slyšíce je, nerozumějí. Když pak slyším, že

---

[1]) Na dokázaní, že kněží Mithrovi i slova Isaiášova napodobí, sv. Justin jediný příklad uvodí co následek, věcí jiných mlčením pomíjeje, o nichž dílem v Apol. I. 66.

[2]) Kněží Mithrovi. V Apol. I. 54. demonům to připisuje.

[3]) U kněží Mithrových.

[4]) Dle Justina svátost těla Páně na upamatování vtělení Kristova se slaví. Nebo když se tělo ono na oltáři obětuje, připomínáme sobě, že tělo to pro nás v životě panenském utvořeno a na dřevě za nás ukřižováno bylo. Druhou příčinu sv. Justin uvodí v Apol. I. 66., uče, že, jakož za všemocností Logovou tajemství vtělení se dálo, takto i téhož Loga všemohutností chléb a víno tělem a krví Kristovou se stává.

Perseus z panny se narodil, Tryfone, i to poznávám od hada svůdce napodobeno býti.

71. Avšak nikoli se nesnáším s učiteli vašimi, kteří nepřivolují, že oněch 70 starcův u Ptolemea krále egyptského dobře vyložili, nýbrž sami vykládati se podjímají. [1]) Aniž pak chci, abyste nevěděli, že mnohá Písma dokona vypustili z výkladu od 70 starců u Ptolemea učiněného, z nichžto zjevně se dokazuje, že ten, jenž ukřižován byl, i Bohem i člověkem ukřižovánu býti a umříti majícím jest ohlašován. Místa ona věda ode všech z pokolení vašeho popírána býti, k otázkám jich neužívám, nýbrž jenom ta místa, jenžto od vás se připouštějí, ohledovati hodlám. Neb místa, která jsem vám uvedl, uznáváte, leč že jste o slově: „aj, počne panna“ hádku zavodili, tvrdíce praveno býti „aj, počne mladice“. A připověděl jsem dokázati, že proroctví to nikoli na Ezechiáše, jak vyučeni jste byli, nýbrž na Krista tohoto mého praveno jest. Již pak důkaz ten povedu.

Tož Tryfon: Napřed prosíme, dí, abys nám pověděl některá Písma, jež pravíš dokona vymazána býti.

72. Na to jsem odvětil: Jak vám libo, učiním. Z výkladů, jimiž Ezdráš vykládal zákon o přesnici, toto vypustili: „I mluvil Ezdráš k lidu: Přesnice tato jest spasitel náš a útočiště naše. A porozumíte-li a vstoupí-li slova má v srdce vaše: ponížíme ho ve znamení a potom-li aspoň v něj doufati budeme, nezapustne místo to po všecky časy, praví Bůh mocností. Neuvěříte-li však v něho, a nebudete-li slyšeti kázaní jeho, budete v posměch národům.“ [2]) A z výpovědí Jeremiášových toto (11, 19.) vypustili: „Já jako beránek nevinný nešený k zabití. O mně vymyslili výmysl,

---

[1]) Sv. Justin si stěžuje do Židův, že místa některá z překladu LXX. vynímali, a že některá místa jinak vykládali (jak ono Is. 7. místo *panna* vykládajíce *mladice*, c. 68. 71. 84.). Když pak je viní, jako by byli místa některá vypustili (na př. v k. 120. o smrti Isaiášově dí atd.), to rozuměj, ne že by Židé byli pokrytě věci ty vypustili, nýbrž to činili, poněvadž v biblích hebrejských místa ta se nenalezala.

[2]) Slova ta nadarmo hledati v Písmě. Lactantius uvodí je latině (inst. 4, 18.) s nějakou proměnou: „U Ezdry,“ dí, „takto psáno: Přesnice ta je spasitel náš a útočiště naše. Přemýšlejte a vstup na srdce vaše, že máme ho ponížiti v znamení a napotom v něho doufati budeme, aby nezapustlo místo toto na věčný čas, dí Hospodin Bůh mocnosti. Neuvěříte-li v něho a nebudete-li poslouchati hlásání jeho, posměchem budete v národech.“ Znamením se tu míní, jak patrno, kříž Kristův (cf. 94. a Apol. I. 60.) a proroctví to slyšáno musí býti o tom, že sice Židé Krista Pána usmrtiti měli, avšak že potom mnozí z nich sobě usmyslivše v něj uvěřili.

řkouce: Pojďme, vhoďme dřevo do chleba jeho a vyhlaďme jej ze země živých a jmeno jeho nebuď již připomínáno.“ [1]) Poněvadž pak toto z řečí Jeremiášových místo dosavade napsáno stojí v některých opisech v synagogách židovských (nedávno zajisté vymýtěno bylo), poněvadž také ze slov těch se doličuje, že téhož Krista Židé ukřižovati a tak ho zahladiti zamyslili, a poněvadž v nich (jakož i skrze Isaiáše předpověděno bylo) se co beránek k smrti vedený a tuto co beránek nevinný představuje: proto onino v nesnáz uvedeni jsouce, na rouhání se vydávají. A ze slov Jeremiášových podobně toto odmísili: [2]) „Rozpomenul se Hospodin Bůh na mrtvé svoje z Israele, zesnulé v zemi náspu a sstoupil k nim, aby hlásal jim spasení své.“

73. A z řečí Davidových Žalmu 95. maličko slov odňali těchto: „se dřeva.“ [3]) Nebo ješto se takto praví: „Řekněte v národech: Hospodin kraluje se dřeva,“ zanechali jenom: „Řekněte v národech: Hospodin kraluje“. O nikom pak z rodu vašeho se nepovídá, že co Bůh a Pán v národech kraloval, kromě o tom ukřižovaném jediném, o němž Duch svatý v Žalmu témž dí, že vstav z mrtvých, byl osvobozen, okazuje jej nebýti rovna bohům pronárodův; ješto onino jsou modly ďáblův. [4]) Ale abyste porozuměli, co se praví, celý Žalm vám uvodím. Takto zní: „Zpívejte Hospodinu píseň novou, zpívejte Hospodinu celá země. Zpívejte Hospodinu a dobrořečte jmenu jeho. Zvěstujte den po dni spasení jeho. Ohlašujte národům slávu jeho, ve všech pronárodech divy jeho. Nebo veliký jest Hospodin a chvalitebný náramně a hrozný nade všecky bohy. Nebo všickni bohové národů jsou ďábelství; Hospodin ale učinil nebesa. Oslava a krása před ním, svatost a velikolepí (velebnost) ve svatyni jeho. Vzdejte Hospodinu, čeledi národů, vzdejte Hospo-

---

[1]) Místo toto z Jer. 11, 19., jak doleji sv. Justin praví, v přepisech mnohých vypuštěno bylo, ač v některých se nalezalo.

[2]) I toho svědectví nedostává se ve vydáních našich. Irenej uvodí je jmenem Isaiáše (3, 20, 4.) takto: „A rozpomenul se Bůh svatý Israelův na mrtvé svoje, jenžto zesnuli v zemi pohřbu, a sstoupil k nim, aby hlásal spasení, aby i je spasil. V kn. 4. k. 22. táže slova uvodí jmenem Jeremiášovým; na jiných místech táž slova cituje, nejmenujíc proroka.

[3]) ode dřeva ἀπὸ τοῦ ξύλου. Slova ta v církvi latinské proslulá u Řeků pořídku se uvozují. Jenom k. 8. Barnaby čteme: „Království Kristovo se dřeva se počalo.“ Ve spisech hæretiků také častěji o nich se zmiňovalo, jakož dosvědčuje Cels. u Orig. kn. 6.

[4]) Tak uvádí místo to i k. 44. a Apol. I. 41.; podobně Ireneus 3, 6. Jinak Justin níže 79. a 83.

dinu slávu a čest, vzdejte Hospodinu slávu ve jmenu jeho. Vezměte oběti a vejděte do síní jeho; klanějte se Hospodinu v síni svaté jeho. Pohniž se před tváří jeho všecka země. Rcete v národech: Hospodin kraluje se dřeva, nebo napravil okres země, jenžto se nepohne. Souditi bude národy v pravosti. Veselte se nebesa a plesej země; pohni se moře a plnost jeho. Rozradujte se pole a všecky věci v nich, rozveselte se všeliké dříví lesní před obličejem Hospodina. Nebo béře se soudit země. Souditi bude zemi ve spravedlnosti a národy v pravdě své."

A Tryfon: Jestliže, pravil, knížata lidu, jak díš, něco z Písem odňali, to Bůh ví; avšak nepodobno se to býti zdá.

Ovšem nepodobno zdá se býti. To zajisté strašnější věc jest nad ulití telete, jehož se dopustili, manou na zemi byvše nasyceni, a nad obětování dětí svých ďábelstvím, anebo nad zavraždění prorokův. Avšak, řekl jsem, mně zdá se, že jste ničeho neslyšeli o Písmech, ježto že onino odklidili, jsem pravil. Předostatečná zajisté jsou ta místa shora uvedená k dokázání věcí, o nichžto nám zabíhá, mimo ta místa, jenž u vás se zachovávají a nápotom uvoděna budou.

74. Na to Tryfon: Víme, že jsi je na prosbu naši uvedl. Žalm ale, jejžto jsi posledně uvedl z Davidových výroků, nezdá se mně na jiného praven býti leč na Otce nebes a země stvořitele. Ty pak jej pravíš pověděna býti na toho utrpělce, jenž že i Kristem byl, dokázati usiluješ.

I odpověděl jsem: Prosím, přičiňte mysl k tomu, co o výroku, jejž Duch svatý v Žalmu tom vynesl, povídám, a poznáte, že zle nemluvíme a že jsme nikoli navnazeni nebyli. Takto zajisté mnohým jiným Ducha svatého výpověděm, mne opustivše, vyrozuměti moci budete. „Pějte Hospodinu píseň novou. Vzpějte Hospodinu všecka země; zpívejte Hospodinu a dobrořečte jmenu jeho. Zvěstujte den po dni spásu jeho, v národech všech divy jeho." Napomíná, aby Bohu a Otci veškerenstva zpívali a žalmovali ti, jenžto z povšechné země ono spasitelné tajemství, to jest utrpení Kristovo, jímžto je Bůh spasil, poznali, uznávajíce toho chvalným a hrozným a tvůrcem nebes i země býti, který tu spásu lidskému pokolení učinil, toho totiž, jenž ukřižován byv a umřev, kralování nade vším okrškem země od něho byl udůstojen. [1]) Jakož i skrze tu zemi vidno, do níž otce vaše uvésti přislíbil. Praví pak se

[1]) Mezera tuto v textu řeckém se nachází, jižto jsme podle Marana vyplnili.

o tom (Deut. 31, 16.): „Lid ten bude smilniti za bohy cizími země, do níž vejde, a opustí mne a zmrhá úmluvu mou, kterou jsem umluvil s nimi v den onen. A opustím je a odvrátím tvář svou od nich, a bude pokrmem a nadejdou jej zla mnohá a soužení. A řekne v den onen: Poněvadž není Boha mého mezi námi, proto mne našly zlé ty věci. Já pak odvratem odvrátím tvář svou od nich dne toho, pro všecky nepravosti ty, jichž se dočinili, an se navážili k bohům cizím.“

75. V druhé knize Mojžíšově tolikéž tajemně hlásá, že jmeno Boží, jenž prý ani Abrahamovi ani Jakobovi nebylo oznámeno, také Ježíš bylo; a my jsme tomu porozuměli. Takto pak jest prosloveno (Ex. 23, 20.): „I dí Hospodin k Mojžíšovi: mluv k lidu tomu, aj, já posílám anděla svého před tváří tvou, aby ostříhal tebe na cestě, aby uvedl tebe do země, kterou jsem připravil tobě. Šetři ho a poslouchej ho, a neodporuj jemu; nebo nepromine tobě. Nebo jmeno moje na něm jest.“ Kdo tedy otce vaše do země uvedl? Již jednou uvažte, že ten to byl, jejž jmenem „Ježíš“ prozván, [1]) an dříve Auses se jmenoval. Toto-li povážíte, vyrozumíte také tomu, že jmeno toho, jenž Mojžíšovi pravil: „Jmeno mé na něm jest,“ Ježíš bylo. Nebo i sám on (Kristus) slul Israel, [2]) i Jakoba příjmením tímto prozval. Že pak proroci ku zvěstování příkazů Božích posílaní i apoštoly i anděly Božími se zovou, u Isaiáše se vyjevuje. Nebo praví Isaiáš (6, 8.): „Pošli mne.“ A že prorokem mocným a velkým byl ten, jenž nazván byl Ježíš, všem patrno jest. Vědouce tedy, že v tolikerých podobách Bůh zjevoval se Abrahamovi, Isákovi a Mojžíšovi, proč pochybujeme a nevěříme, že dle vůle Otce veškerenstva z panny člověkem se naroditi mohl, tolik zvláště majíce Písem; z nich zřejmě znáti, že i to za vůlí Otcovou se dálo.

76. Nebo Daniel nazývaje „jako synem člověka“ toho, jenž ujímá království věčné, zdali téhož nenavrhuje? Nebo pravě ho býti „jako synem člověka“, ukazuje, že co člověk se zjevil a člověkem stal, a ohlašuje, že nepovstal ze semene lidského. A „kamenem jej bez rukou uťatým“ nazývaje, totéž v tajemství povídá. Nebo tím, že dí jej bez rukou býti uťatým, oznamuje, že není dílem člověků, nýbrž dílem vůle toho, jenž jej vyvedl, Otce veškerenstva Boha.

---

[1]) Podobně Tertullian Marc. 3, 16. Lact. 4, 17. Cyr. Alex. in Jul. 3.

[2]) Justin, zdá se, jmenuje Krista Israelem pro budoucí jeho se vtělení. Nebo dí k. 125.: Značí pak jmeno Israelovo: „člověk vítězící nad mocností“.

A to, co Isaiáš dí (53, 8.): „Rod jeho kdo vypraví," ukazuje, že rod jeho jest nevypravitelný; není pak toho člověka z člověků pošlého, jenž by rod měl nevýpovědný. Dále to, co Mojžíš pravil, totiž že on „roucho své zpéře v krvi hroznů," není-li totéž, co jsem častěji pravil býti v tajemství o něm předvěstováno? poněvadž ovšem naznačeno, že krev má, avšak nikoli ze člověků; jakož ani krev vinice nezplodil člověk, nýbrž Bůh. A když Isaiáš jej andělem velké rady jmenuje, nezvěstoval-li, že on bude učitelem věcí těch, jimž přišed vyučoval? On zajisté veliké úmysly otcovy i s lidmi těmi, v nichžto si zalibuje a zalíbí, i s těmi, jenž od vůle jeho odstoupili, lidmi tolikéž i anděly sám nezakrytě vyjádřil řka (Mat. 8, 11.): „Přijdou od východu a rozstolují se s Abrahamem, s Isákem a Jakobem v království nebeském. Synové však království vyvrženi budou do temnosti vněšné." A (7, 22.): „Mnozí řeknou mi dne toho: Pane, zdali jsme nejedli a nepili ve jmenu tvém a neprorokovali a nevymýtali ďáblů? A řeknu jim: Odeberte se ode mne." A v jiných slovech, jimiž odsoudí lidi spásy nehodné, praví, že řekne (Mat. 25, 41.): „Odejděte do temnosti vněšné, kterou připravil Otec satanovi a andělům jeho." A opět jinými slovy (Luc. 10, 19.): „Uděluji vám moc šlapati na hady a štíry a žížaly a na všecku mocnost nepřítelovu." Nyní pak my, jenž věříme v Ježíše Pána našeho pod Pontským Pilátem ukřižovaného, všecka ďábelství a zlé duchy zaklínáním sobě podmaňujeme. Nebo ačkoli skrze proroky o Kristu, že trpěti a potom všem panovati bude, tajemně zvěstováno bylo: avšak tomu od žádného nemohlo rozuměno býti, [1]) až jest sám přesvědčil apoštoly, věci ty patrně v Písmech předpověděny býti. Nebo volal, než byl ukřižován (Luc. 9, 22.): „Syn člověka musí mnoho trpěti a zavržen býti od zakoníků a fariseů a ukřižován býti a třetího dne z mrtvých vstáti." A David hlásal, že před slunkem a měsícem ze života se zrodí [2]) podle vůle Otcovy, a projevil jej, an Kristem jest, [3]) býti Bohem silným a klanitebným.

---

[1]) Podobně Irenens 4, 26, 1.

[2]) Slova před sluncem a lunou klade sv. Justin místo: před jitřenkou; ale slova ta jinak béře nežli na př. Tertulliau (in Marc. 5, 10.), jenž Krista před jitřenkou narozena býti praví, poněvadž se v noci naroditi ráčil. Justin totiž slova ta slyší o rodu odvěčně umíněném a zamýšleném. Podobného vyjádření jsme podotkli 63.

[3]) An Kristem jest: naráží na původ slova toho, a zdá se jmeno to odvozovati (jako Apol. II. 6.) odtud, že Kristus jest oblesk slávy otcovské a Bůh z Boha.

77. A Tryfon pravil: Shoduji se s tím, že ty a takové důvody spůsobny jsou přesvědčiti člověka. Ale však věz, žádám od tebe Písma, jež jsi častěji uvoditi umínil.[1]) Již nám tedy místo to vylož, abychom věděli, kterak dovedeš je o Kristu vašem praveno býti. Nebo my pravíme je o Ezechiášovi býti předpověděno.

I odpověděl jsem: Učiním, jak vám libo. Avšak mně dříve dokažte vy o Ezechiovi věci ty předpověděny býti, že spíše, nežli naučil se volati otce a matku, vzal mocnost Damašku a kořisti Samarské před králem Assyrským. Nebo nedopustí se vám, abyste, jak by se vám zachtělo, vykládali, že Ezechiáš s Damascenskými vojnu vedl před králem Assyrským. „Nebo prvé“ (Is. 8, 4.) „nežli pachole bude uměti jmenovati otce a matku,“ dí řeč prorocká, „odejme sílu Damaškovu a loupež Samarskou před králem Assyrským.“ Kdyby zajisté nebyl s přídavkem to pronesl Duch svatý: „Prvé než pachole naučí se volati otce a matku, vezme mocnost Damaškovu a kořisti Samarské,“ nýbrž kdyby toliko byl řekl: „Porodí syna a vezme sílu Damašku a kořisti Samarské,“ mohli byste říci: Poněvadž předvídal Bůh, že Ezechiáš věci ty vezme, proto tak předpověděl. Nyní ale s přídavkem[2]) tím praví Písmo: „Dříve než pachole naučí se otce a matku nazývati, vezme sílu Damašku a kořisti Samarské.“ Vy pak, že by se to někomu ze Židů bylo událo, dokázati nemůžete. My ale můžeme dolíčiti, že se to na Kristovi našem vyplnilo. Hned zajisté, jak se narodil, mudrci z Arabie přibylí jemu se klaněli, prvé k Heródovi, země vaší tenkráte králi, se ubravše, jejž Písmo Assyrským králem nazývá pro bezbožnou a nepravostnou povahu jeho. Nebo víte, dím, že Duch svatý přečasto o věcech takových v podobenství a obrazech mluvívá, jakož jest učinil o veškerém obyvatelstvu Jerusalémském, takto častěji je oslovuje (Ezech. 16, 3): „Otec tvůj Amorhéjan byl, a matka tvá Chetejka.“[3])

---

[1]) Žádá Tryfon důkazu, že slova Isaiášova: „Aj, počne panna“ o Kristovi slyšána býti mají.

[2]) Tertullian (adv. Marc. 3, 13.) dále to rozvinuje: Ješto příroda nikdy nedovoluje, aby člověk dříve bojoval, nežli se narodil, sílu Damašku prvé ujal, nežli jmeno otce a matky zná, ovšem věci ty v podobenství a náznaku praveny byly.

[3]) Podobně Tertullian (adv. Jud. 9.), ač v tom jednak se liší, že králem tím Assyrským ďábla býti pokládá. Sv. Ireneus (3, 16, 4.) se dokona shoduje s Justinem a dí, že mudrcové již nevraceli se cestou Assyrskou.

78. [1]) Nebo Heródes král ten, když byli došli k němu mudrci z Arabie, řkouce: „Po hvězdě na nebi se ukázavší poznali jsme, že se narodil král v krajině vaší a přišli jsme klanět se jemu," dověděli se pravdy od starších lidu vašeho, jenž pravili, že se narodil v Betlémě, an tak psáno jest u proroka: „A ty Betléme země Judské nejsi nejmenší z vojvod Judských. Nebo vyjde z tebe vůdce, jenž pásti bude lid můj." Nebo mudrcové ti Arabští do Betléma přibyvše, pacholátku se poklonivše, a jemu dary, zlato, kadidlo a myrrhu obětovavše, napotom po uklanění se dítěti zjevením Božím byli napomenuti, aby k Herodovi se nevraceli. A Josefovi, zasnoubenci Mariině, jenž hodlal prvé snoubenku svou Marii propustiti, domnívaje se, že z obcování s mužem, to jest ze smilství ztěhotněla, skrze vidění bylo poručeno, aby jí nepropouštěl; nebo anděl jemu zjeviv se pravil z Ducha svatého býti to, co v životě má. Boje se tedy, nepropustil jí. Poněvadž ale první popis tenkráte byl v Judstvu za Kyrenia, šel z Nazareta, kde bydlel, do Betléma, odkud byl, aby se zapsal; nebo z pokolení Judova pocházel tam bydlícího. Avšak veleno jemu i s Marií vyjíti do Egypta a tam pobyti s dítětem, až by jim opět zjevilo se do Judska se navrátiti. Když ale se narodilo dítě v Betlémě, Josef nemaje v městečku kde se octnouti, uhostil se v jeskyni městečka blízké. A tam když byli, porodila Maria Krista a položila ho v jeslech, kdežto jej přišlí z Arabie mudrcové nalezli. Již pak ovšem dolíčil jsem vám (k. 70.), že Isaiáš i o jeskyni té v podobizně prorokoval; ale pro společníky dnes s vámi přibylé opět připomenu místa ta. Uvedl pak jsem místo z Isaiáše nahoře (k. 70.) vypsané přidav, že pro slova ta zasvěcenci tajemství Mithrových ďáblem k tomu navedeni byli, aby povídali, že na místě jeskyní od nich prozvaném sstoupenci jejich od Mithry samého se zasvěcují. [2]) Heródes tedy, [3]) když mudrcové z Arabie se k němu nevrátili, oč jich byl prosil, ale jinou cestou, jakož jim veleno, do vlasti své se ubrali, a když i Josef s Marií a s dítětem, jakož jim zjeveno bylo, již byli do Egypta odešli: Heródes, pravím, dítěte, jemužto se mudrcové klanět přišli, neznaje, všecka pacholátka Betlémská zabiti poručil. A to že se díti má, předpověděno Jere-

[1]) Odtud až do slov: „Heródes tedy, když nebyli mudrcové se vrátili" atd. je dlouhý vkladek, vkladky jinými protýkaný. Nebo Justin, aby dolíčil Heródovu bezbožnost ze zlosynství jeho na mladátcích spáchaného, mnohé věci přičiňuje, jenžto předcházely před vraždou onou nejkrutější.

[2]) Viz shora k. 70. Tertullian (præscr. 40.) dí: Mithra tam naznačuje svojince na čele, činí také chleba obětování atd.

[3]) Tu po dlouhé oklice vrací se sv. Justin opět k zásadám předešlým.

miášem, skrze něhož takto mluví Duch svatý (31, 15.): „Hlas v Ramě slyšán, pláč a kvílení mnohé; Rachel plačíc dítek svých, nedala se potěšiti, že jich již není.“ Pro ten tedy hlas, jenž měl z Ramy t. j. z Arabie slyšán byti (nalezá se podnes v Arabii místo Rama zvané), měl pláč naplniti místo to, kde byla Rachel žena Jakoba patriarchy svatého Israel nazvaného pochována, to jest Betlém, anyť plakaly ženy dětí svých zavražděných, potěchy pro nehodu tu nepřijímajíce. Nebo co se dí u Isaiáše (8, 4.): „Vezme sílu Damaška a kořisti Samarské,“ to značilo, že síla démona zlého v Damašku přebývajícího bude od Krista hned při jeho narození přemožena; což že tak dálo se, ovšem jest průvodno. Mudrcové zajisté, kteří ukořistěni byli ke všem zlým věcem, jež démon onen prováděl, přišedše a Kristovi se poklonivše, strhli se, jak patrno, té je ukořistivší síly, o které, že v Damašku bývá, Písmo nám v tajemství znamená. Výborně pak sílu tu, ješto hříšna byla a nespravedliva, v podobizně Samařím jmenuje.[1]) Že ale Damašek k Arabii přísluší a příslušel, ač nyní se ku krajině Syrofenické přičítá[2]), ani z vás nikdo popírati nemůže. Protož převýborno bylo by, ó muži, abyste, čemu nerozumíte, tomu od nás křesťanův milost Boží dosáhnuvších se učili, ne pak všemožně usilovali nauk svých, Božími opovrhujíce, ustanovovati. Proto i na nás přešla milost ta, jak Isaiáš dí (29, 13.): „Dostoupá mne lid ten, rtoma svýma ctí mne, srdce ale jejich až nad to vzdáleno jest ode mne. Darmo pak ctí mne, učíce příkazům a naukám lidským. Protož já, aj! převedu lid ten a přenesu je a odejmu moudrost mudrců jejich a opatrnost opatrných zkazím.“

79. Na to Tryfon hněvaje se sice, avšak Písma se ostýchaje, jak z jeho obličeje vysvítalo, řekl ke mně: Výrokové Boží ovšem svati jsou; výkladové ale vaši, jak vidno z věcí tebou vykládaných, strojni, ano rouhavi jsou. Nebo díš, že andělé zlé páchali a Boha se spustili.

A já povolnějším hlasem jej ku poslouchání mne připraviti hodlaje jsem odpověděl takto: Divím se tobě pro tu pobožnost tvou a prosím, abys stejnou měrou měl se také k Tomu, jemuž že andělé slouží, psáno jest; jakož Daniel dí, „že co syn člověka ke starému dnův[3]) se přivodí, a že se mu dává království všeliké na

---

[1]) Podobně Tertullian (adv. Jud. 9. a adv. Marc. 3, 13). Rozdíl jest jenom, že Justin je jmenuje kořistí Samarskou pro ukořistění jich ďáblem, Tertullian ale proto, že oni pro Krista kořistí učiněni byli.

[2]) Podobně Tertullian (adv. Jud. 9.) praví, že Damašek od Římanů počítáno k Syrofenicii.

[3]) od andělů, totiž Bohu přístojících.

věky věkův.“ Abys ale nahlédl, příteli, že jsme nikoli za nějakou odvážlivostí svou toho, na nějž naříkáš, neučinili výkladu: tedy uvedu tobě svědectví samého Isaiáše, jenž dí, že andělé zlí i v Tanech v kraji egyptském obývali a obývají. Jsou pak slova ta (30, 1.): „Běda, synové odtrženci! Toto praví Hospodin: Ukládáte radu, ale ne skrze mne a smlouvy činíte, ale ne skrze ducha mého, nýbrž abyste hříchy ke hříchům přidávali. Kteří pášete a sstupujete do Egypta (mne pak se neotázali), abyste posileni byli od Faraona a ukryti byli příkrovem Egypťanův. Bude vám příkrov Faraonův k hanbě a doufajícím v Egypťany ku potupě. Jsou zajisté v Tanech knížata, andělové zlí. Darmo usilovati budou pro lid, jenž jim neprospěje ku pomoci, nýbrž k hanbě a potupě.“ Ale i Zachariáš dí, jak jsi sám zpomněl (3, 1.): „že ďábel stanul po pravici Josuovi knězi, aby se jemu protivil, a Hospodin řekl k němu: Pokárej tebe Hospodin, jenž vyvolil Jerusalém.“ A opět u Joba psáno (1, 6.), jako jsi sám řekl: „že andělé přišli, aby stáli před Hospodinem, a ďábel s nimi jest přibyl.“ A na počátku první knihy Mojžíšovy psáno máme, že had Evu svedl a zlořečen jest. A v Egyptě, víme, usilovali mudrci napodobiti moc onu, kterou Bůh skrze věrného sluhu svého Mojžíše provozoval. A není vás tajno, že David pravil: „Bohové pohanů ďábelství jsou.“ (Ps. 95, 5.)

80. Na to odvětil Tryfon: Již jsem tobě pravil, že všelikou měrou usiluješ, abys Písmem ovinut jsa, se ubezpečil. Leč řekni mně, v pravdě-li vyznáváte, že město Jerusalémské obnoveno bude, a očekáváte-li, že se lid váš shromáždí a s Kristem radovati bude spolu i s patriarchy a proroky a s lidmi pokolení našeho a s těmi, jenž k nám přistoupili před příštím Krista vašeho; anebo-li toliko abys nás ve sporech přemáhati se viděl, na vyznání řečí těch se's zabral?

I odpověděl jsem: Nejsem tak podlý, Tryfone, abych jinak mluvil nežli myslím. Vyznal jsem tedy tobě prvé,[1]) že já a mnozí tak myslíme, dokona že se to stane, doufajíce; že ale opět mnozí, a to křesťané, jenž čisté a zbožné nauky následují,[2]) toho ne-

[1]) An Justin posud v rozmluvě naší *psané* toho nedotýkal, domnívati se jest, že, ač ústně o tom s Tryfonem pojednávav, ve spisu však toho nedopatřením napsati vypustil, anebo že nedbalostí opisatelů to vypadlo. Jestliže, což i podobněji, příčině první povolíme, tož přijíti možno, že sv. Justin o tom jednal v prvním rozmluvy té díle v k. 45., kdež jedná o těch, jenž ze Židů při zkříšení z mrtvých spaseni budou. Podobně zdá se, že o andělích více mluveno ústně, nežli Justin shora (79. k.) napsal.

[2]) Tvrdě poněkud o tom se projadřuje sv. Ireneus, muž jinak mysli

uznávají, tobě jsem oznámil. Nebo že ti, jenž křesťany se sice nazývají, ale bezbožní a neblazí odštěpenci jsou, zhola věcem rouhavým a bezbožným a matným vyučují, tobě dolíčil jsem. A abyste věděli, [1]) že netoliko mezi vámi toto hlásám o řečech veškerých mezi námi narovnávaných, seč budu, spis vyhotovím, v němžto i to, o čem vám se nyní ohlašuji, vyznávaje napíši; nebo nevolím následovati lidí a nauk lidských, nýbrž raději Boha a nauk od něho daných. Nebo jestliže napadli jste některé, jenž křesťany se zvou, ale toho nevyznávají, nýbrž i Bohu Abrahama, Isáka a Jakoba rouhati se osmělují, jenž i učí nebýti z mrtvých vstání, ale že hned duše po smrti do nebe se přijímají, [2]) nemějte je za křesťany; jakož by ani ten, kdo věc dobře rozváží, za to neměl, že Židy jsou Sadduceové, aneb podobná odštěpenstva Genistů, Meristů, [3]) Galileanů, Hellenianů, [4]) Fariseů a Baptistů [5]) (nebuď vám obtížno vyslyšeti, co myslím, všecko tu opovídaje), [6]) nýbrž že jmeno toliko Židů a synů Abrahamových mají a ústy toliko vyznávají Boha, jak sám se prohlásil Bůh, srdce ale jich že vzdáleno jest od něho. Já pak a kdokoli pravověrní jsou ve všem křesťané, víme,

---

mírné a lahodné odvahy (adv. hær. 5, 31.), ne že by ty, jenž nedrželi se domněnky té o kralování onom tisícletém, za hæretiky pokládal, ale že se mu zdálo ono od domněnky té odstoupení příčinou býti, proč mnozí křesťanům utrhali.

[1]) Srovnej k. 127.

[2]) Povstává Justin tuto proti hæretikům domnívajícím se, že nebude a nemůže nepravostmi žádnými zavaleno býti, aby hned po smrti přímo do nebe se neodebrali, načež již o soudu a vzkříšení slyšeti nechtěli. Lidi takové Justin za křesťany držeti nechce, ješto život a nauky jejich jmenu křesťanskému přeškodny byly, jakož Celsus tím dosáhl největší příčiny na jmeno křesťanské se potrhovati, že Ebionity, Gnostiky, ano i Ophity ku křesťanům počítal. (Orig. adv. Cels. l. 1. 8.) Proto Ireneus (1, 25, 3.) dí o hæreticích: „Životem jsouce vyhýralí a v domněnkách bezbožní k ukrývání zlosti své jmena křesťanů zneužívají.“

[3]) O Genistech a Meristech, v čem by od jiných se lišili, nestejně smýšlejí. Nejpodobněji Genistové byli ti, jenž v zajetí babylonském s pohany manželstvím se nesmísili; Meristové pak ti, jenž všech Písem sv. nepřijímali.

[4]) Galilæové vzali počátek od Judy Galilejčíka; jim i Zbojníků přezdíváno. O Hellenianech nevědomo, kdo byli.

[5]) Hemerobaptistové, Křtěnci, jinak Mendeové, Zabiové řečení, od sv. Jana Křtitele neprávě počátek svůj odvodili. V bezbožných naukách zabředli, o nichž Eusebius 4, 22., z Hegesippa a v Klementinách se dočísti. Poněkud jich, zdá se, dosud stává; v 17. století zajisté missionáři o jich bytí u Bassory v Syrii dosvědčili a nověji Wolf, ač nedosti důvodně, o nich napsal v knize: Nachricht aus dem Reiche Gottes, 1826.

[6]) Omluvu tu přidává, poněvadž jinak o Farisejích smýšlel nežli Židé.

že i vzkříšení těla bude i tisíciletí bude v Jerusalémě vystavěném, ozdobeném a rozšířeném, jak proroci Ezechiel, Isaiáš, a druzí povídají. [1])

81. Nebo takto Isaiáš mluví o tom tisíciletí (65, 17.) [2]): „Bude nebe nové a země nová, a nebudou připomínati předešlých, aniž jim vstoupí na srdce, nýbrž radost a plesání naleznou na ní, jež já stvořuji. Nebo aj, já činím Jerusalém plésáním a lid můj radováním, a zplésám nad Jerusalémem a zveselím se nad lidem svým. A již nebude slyšáno v něm hlasu pláče, ani hlasu křiku. A nebude tam věkem nedošlého, ani starce, jenž by nenaplnil času svého. Bude zajisté syn stoletý pacholíkem, a kdo stoletý umře, synem hříšným a zlořečeným bude. A vystavějí domy a budou sami v nich bydleti a naštípí vinic a sami budou ovoce jejich jísti a víno píti; nebudou stavěti a jiní bydleti, aniž štěpovati a jiní jísti. Nebo podle dnů dřeva života dnové lidu mého budou; díla trudů jejich se rozhojní. Vyvolenci moji nebudou se truditi na prázdno, aniž děti ploditi na zlořečení, poněvadž budou símě spravedlivé a požehnané od Hospodina, a vnukové jich budou s nimi. A bude, že dříve, než volati budou, vyslyším je; ještě mluviti budou a řeknu: Což jest? Tedy vlkové a beránci spolu se pásti budou, a lev jako vůl bude plevy jísti, a had zemi jako chléb; nebudou škoditi ani hubiti na hoře svaté, dí Hospodin.“ Ze slov tedy těch: „podle dnů dřeva života budou dnové lidu mého, díla trudů jejich rozhojní se,“ ze slov těch béřeme, že se v nich tajemství tisíciletí naznačuje. Nebo poněvadž praveno bylo Adamovi, že dne, kterého by se dřeva jedl, umře: víme, že tisíc let nedoplnil. [3]) I to (Ps. 89, 4): „den Hospodinův jako let tisíc,“ o tom praveno býti rozumíme. K tomu jde, že muž našinec, jmenem Jan, jeden z apoštolů Kristových, ve zjevení, jehož se mu dostalo, předpověděl, že tisíciletí tráviti budou ti, jenž Kristovi našemu uvěřili, a že napotom povšechné a slovem pověčné spolu všech nastane vzkříšení a soud. Což i Pán náš

---

[1]) Pozoruj rozdíl u vyjadřování se Justinově; o vzkříšení praví: víme ἐπιστάμεθα t. j. křesťanů katolků jednosvorné a nepochybné učení jest; o tisíciletém ale besedování tak se neprouší, je toliko z Písem některých provodě. Dobře tedy věděl, že ti, jenž tisíciletí ono zavrhovali, až jemu blouditi se zdajíce, od pravoslavné nauky v ničem se neušinuli; ovšem ale ti, jenžto vzkříšení z mrtvých popírali.

[2]) V něčem tuto sv. Justin od LXX. odstupuje.

[3]) T. j. Bůh pravil, že Adam téhož dne umře, v němž ze dřeva bude jísti; již pak Adam *téměř* (Gen. 5, 5.) tisíc let žil; tedy den Páně jest tisíc let, a ovšem Kristus let tisíc v Jerusalémě kralovati bude.

předpověděl: „Že nebudou se ani ženiti ani vdávati, ale budou jak andělé v nebi, synové jsouce Boha vzkříšení.“ (Luc. 20, 35.)

82. U nás zajisté [1]) dosavad darů prorockých stává, z čehož i vám samým poznati lze, že, co druhdy u vás bývalo, na nás přenešeno jest. Ale jako u vás tehdá, když proroků svatých stávalo, také lžiprorokové bývali, tak nyní také u nás jsou mnozí lžiproroci a lžeučitelé, jichžto se varovati nás napomínal Pán náš, tak že se nám v tom ničeho nedostává, jelikož víme, že předvídal věci, jenžto s námi po vzkříšení jeho z mrtvých a po vstoupení jeho se díti měly. Předpověděl zajisté, že zabíjeni a nenáviděni budeme pro jmeno jeho, a že mnozí proroci a Kristové nepraví ve jmenu jeho přijdou a mnohé svedou, což se i stalo. Nebo mnozí věcem bezbožným a rouhavým a nepravým ve jmenu jeho převracujíce učili, a to, co jim od nečistého ducha ďábla v mysl vnuknuto, hlásali a dosud hlásají. Tyto lidi my podobně jako i vás, aby bludů odstoupili, usilujeme přesvědčiti, vědouce, že každý, kdož moha, pravdy nemluví, od Boha souzen bude [2]), jakož Bůh skrze Ezechiele osvědčil, řka (3, 17.): „Strážným jsem ustavil tebe domu Judovu. Zhřeší-li hříšník a neosvědčíš-li jemu, on sice ve hříchu svém zahyne, od tebe ale krve jeho požádám; osvědčíš-li pak jemu, nevinným budeš.“ Pro tu bázeň tedy také my usilujeme podle Písem řeči rozkládati, ne však pro žádost peněz neb slávy anebo rozkoší. Nebo v nijaké z těch nepravostí nás nikdo postíhati nemůže. Nechceme zajisté žíti podobně knížatům lidu vašeho, jimž domlouvaje, Bůh dí (Is. 1, 23.): „Knížata vaše spolčenci zlodějů, milovníci darů, následovníci odplatků.“ Jestliže ale některé takové i mezi námi shledáte, nechtějte se proto Kristovi rouhati, aniž proto neprávě písma vykládati usilujte.

83. Slova zajisté (Ps. 109, 1.): „Dí Pán Pánu mému: Seď na pravici mé, až položím nepřátely tvé za podnož nohou tvých,“ učitelé vaši vykládati se osmělili, že na Ezechiáše se odnášejí, jako by jemu se velelo posaditi se na pravici chrámu, když k němu s pohrůžkami poslal král Assyrský a od Isaiáše mu oznámeno, nebáti se jeho. [3]) My pak ovšem víme a vyznáváme, že se tak dálo, jak Isaiášem předpověděno, a že král Assyrský se vrátil, neobojovav Jerusaléma za dnů Ezechiášových, a že anděl Hospo-

---

[1]) Poněvadž dotekl proroctví Janova, tedy přechází ku prorockým darům i za jeho dnů křesťanům udělovaným.

[2]) Uvodí slova ta sv. Damasc. v parallel.

[3]) Podobně Tert. adv. Marc. 5, 9.

dinův pohubil v ležení Assyrských ke stu osmdesáti pěti tisícům lidí. Že ale Žalm ten o něm praven nebyl, patrno jest, an takto zní: „Dí Pán Pánu mému: Sedni na pravici mé, až položím nepřátely tvé za podnoží nohou tvých. Prut moci vypustí nad Jerusalémem a panovati bude uprostřed nepřátel svých. Ve skvělosti svatých před dennicí zplodil jsem tebe. Přisáhl Hospodin a nebude želeti: Ty jsi kněz na věky podle řádu Melchisedechova.“ Že Ezechiáš není kněz pověčný dle řádu Melchisedechova, kdož by nevyznal? Že vyprostitelem Jerusaléma není, kdož toho neví? A že on prut moci nevypustil na Jerusalém a nepanoval uprostřed nepřátel svých, ale že Bůh to jest, jenž od něho plačícího a vzlykajícího nepřátely odvrátil, kdož by nevěděl? Náš pak Ježíš, nepřišed ještě slavně, prut moci vypustil na Jerusalém, [1]) slovo povolání a pokání ke všem národům, kdež démonové je byli opanovali, jak dí (Ps. 95, 5.) David: „Bohové pohanů démonové.“ A mocné slovo jeho přemluvilo mnohé, aby opustili démony, jimž sloužili, a skrze něj v Boha všemohutného uvěřili, přesvědčeni jsouce bohy pohanů démony býti. To však: „ve skvělosti svatých ze života před dennicí zplodil jsem tebe“ ku Kristovi praveno jest, jak jsem již nahoře pravil. (k. 63.)

84. Takéť to: „Aj, počne v životě panna a porodí syna“ (Is. 7.) o něm pověděno. Nebo jestliže ten, o němž Isaiáš pravil, neměl se z panny naroditi, o kom tedy praví Duch svatý: „Aj, Hospodin sám dá vám znamení: aj, panna v životě počne a porodí syna“? Nebo jestliže on tak jako všickni jiní prvorozenci měl ze soulože se naroditi: proč Bůh znamení, jakéž prvorozencům společno není, dáti předpověděl? Ale co v pravdě znamením jest, a čeho pokolení lidskému jistě se dostati mělo, totiž že Prvorozenec všeho tvorstva ze života panenského, vtěliv se, skutečně co pacholátko se narodil: to Bůh předejmem skrze Ducha sv. na jiný a jiný spůsob, jak jsem byl oznámil, zvěstoval, aby, když se to stane, se poznalo, že mocí a vůlí tvůrce veškerenstva se to dálo: jakož

---

[1]) εἰς; shora čte po dvakrát ἐπί, ač v LXX. mají ἐκ, jakož Justin výše k. 33. a Apol. I. 45. čte; povážíme-li důvodění jeho, příčinu proměny té poznáme. „Prutem moci“ zajisté Justin rozumí slovo „povolání a pokání ke všem národům“, t. j. dar Ducha sv. seslaný na apoštoly, když na jednom místě všickni v Jerusalémě se nacházeli. Tento tedy „prut moci“ dříve do Jerusaléma vpuštěn byl, než odtud k jiným národům vyšel. Justin tak přeložil tím spíše, ano se mu výborně k úmyslu hodilo. Aby totiž nemohli Židé dovoditi, že prut moci vyslal z Jerusaléma Ezechiáš, když byli nepřátelé poraženi, praví, že vypuštěn prut ten i na Jerusalém, což se o Ezechiovi nedalo říci.

také z jednoho žebra Adamova Eva vyrodila se, a jakož všecka zvířata ostatní Slovem Božím na počátku zplozena jsou. Vy však i v tom výklad, jejž vydali předkové vaši u Ptolemea krále Egyptského, převraceti se opovažujete, pravíce, že Písmo neslyne tak, jak onino vyložili, nýbrž: „Aj mladice v životě míti bude.“ Jako by věci veliké to značilo,[1]) když žena souložením poroditi má, což všechny ženy mladice činí kromě neplodných, jimž také, aby plodily, Bůh, ráčí-li, učiniti může. Nebo matka Samuelova neplodná za vůlí Boží porodila; tak i žena arciotce svatého Abrahama a Alžběta, jenž Jana Křtitele porodila, a podobně jiné některé. Protož nemáte se domnívati, jako by všech věcí, které chce, nemohl Bůh učiniti. Obzvláště pak, když předpověděno, že se to stane, neosmělujte se proroctví převraceti a přejinačovati; jelikož jenom sobě ukřivďujete, Bohu však v ničem neublížíte.

85. Ale i proroctví to (Ps. 23, 7.): „Pozvedněte knížata bran svých a vyzdvihněte se brány věčné, aby vešel král slávy“ podobně někteří z vás odvažují se vykládati o Ezechiovi, jiní o Šalomounovi, ješto dokázati se může, že ani o tom, ani o onom, aniž o jiném naprosto z králů vašich to pověděno nebylo, ale toliko o tomto Kristovi našem, jenž neúhledný a neslavný se zjevil, jak Isaiáš a David a Písma všechna praví; jenž jest Pán mocností skrze vůli Otce jemu to davšího; kterýžto i z mrtvých vstal i na nebesa vstoupil, jak Žalm a jiná Písma dolíčila, jej pánem mocností označujíce, o čem vám i nyní z věcí před očima se událých přesvědčiti se přesnadno jest, kdybyste chtěli. Nebo skrze jmeno téhož Syna Božího a prvorozence veškerého tvorstva, narozeného z panny a člověkem strádavým učiněného, pod Pilatem Pontským od lidu vašeho ukřižovaného a umřevšího a z mrtvých vstalého a na nebesa vstoupilého každé zaklínané ďábelství se přemáhá a podrobuje. Jestliže na jmeno bývalých u vás králů, nábožníků anebo proroků aneb patriarchů je zaklínáte, žádné ďábelství se nepodrobuje. Pakli někdo jmenem Boha Abrahamova, Isákova a Jakobova zaklíná, možná že se podrobí.[2]) Již pak jsem pravil, že zaklinatelé vaši úskoku jak pohané upotřebujíce, zaklínají, a kadění a kouzel

---

[1]) Podobně Ireneus (3, 27.): Nebo co v tom jest velkého a náznakův hodného, že mladice počavši z muže porodila, což se stává všem ženám rodícím?

[2]) O Šalomounovi Židé pravili, že znal všeliké ďábelství podmaňovati, jak svědčí Jos. Flavius (antiq. l. 8, 2.) O podčiňování ďáblů skrze Boha Abrahamova, Isákova a Jakobova u Židů svědčí Ir. 2, 6., Orig. 4. a 5. kn., kdež i dovodí, že i pohané při čarách a kouzlech svojich Bohem Abrahamovým, Isákovým a Jakobovým se dokládali.

užívají. Že ale andělé a mocnosti jsou ti, jimž velí slovo proroctví Davidova pozvednouti bran, aby vešel z mrtvých vstalý Pán mocností podle vůle Otcovy Ježíš Kristus, řeč Davidova tolikéž dokazuje. Jíž tu opět připomenu pro ty, jenžto s námi včera nebyli, pro kteréžto také mnohé věci včera pojednávané stručně uvádím. A nyní k vám toto mluvě, ač tytýž věci stejné jsem opakoval, něco nemístného praviti nesoudím. Směšno zajisté by bylo viděti, že slunce, luna a hvězdy ostatní touž napořád cestu, a tytéž proměny počasů vykonávají; že člověk počtář, otázán byv, kolik dvakrát dvě jest, ač častěji odpověděl čtyry, přece nepřestává čtyry odpovídati, a že jiné věci podobné, jenž ujistiti se dají, veždy týmže spůsobem se povídají a pojišťují: směšno pravím, aby ten, kdo z Písem prorockých doličování své činí, to opouštěl a neopětoval stejných Písem, alebrž se domníval, že sám něco nad Písmo lepšího vyrodí. Jest pak řeč ta, kterou, jak jsem pravil, Bůh jeví anděly a mocnosti v nebi býti, tato (Ps. 148, 1.): „Chvalte Hospodina s nebes, chvalte ho na výsostech; chvalte jej všickni andělé jeho, chvalte jej všecky mocnosti jeho.“

Tu jeden z těch, jenž druhého dne přibyli, jmenem Mnaseas, pravil: Radujeme se tomu, že pro nás tytéž věci opětovati se podjímáš. A já na to: Poslyšte, přátelé, odpověděl jsem, jakým písmem povodín to činím. Přikázal Ježíš i nepřátely milovati, což i od Isaiáše hlásáno bylo obšírnými slovy, v nichž zahrnují se i tajemství obrodu našeho a naprosto lidí všech, jenž Krista v Jerusalémě zjeviti se majícího čekají, a skutky jemu se zalíbiti se vynasnažují. Slova Isaiášova jsou (66, 5.): „Slyšte řeč Hospodinovu, kteří se třesete řeči jeho. Řekněte, bratří naši, těm, jenž vás nenávidí a vás sobě ošklivi, aby jmeno Hospodinovo oslaveno bylo. Ukázal se u veselosti jejich, a oni zahanbeni budou. Hlas křiku z města, hlas lidu, hlas Hospodina odplacujícího odplatu zpyšnělým. Dříve než vojetivá rodila a nežli přišly bůle, porodila pachole. Kdo slyšel věc takovou, a kdo shledl tolikéž? Zda vojetí se země dne jednoho, a zda rodí se lid pojednou, ješto Siona se v dobu tutouž vojetila, a zrodila děti své? Já pak dal jsem naději tu i neplodné, dí Hospodin; aj, já učinil jsem plodnou i neplodnou, dí Hospodin. Vesel, se Jerusaléme, a sestupujte se všickni milující jej. Radujte se všickni, jenž pro něho se rmoutíte, abyste ssali a nabažili se od prsu potěchy jeho, abyste ssavše se rozkochali ode vchodu slávy jeho.“ [1])

---

[1]) t. j. Krista, ač čtou αὐτῆς, což se na Jerusalém vztahuje.

86. To pověděv, přidal jsem: Že pak ten, jenž ukřižován byv, dle Písma opět v slávě přijde, náznak měl ve dřevě života, v ráji, jak pověděno, vštípeném, a ve věcech všem spravedlivým se přihodících, o tom poslyšte. Mojžíš s holí poslán byl k vysvobození lidu, a ji v rukou drže, v čele lidu rozdělil moře. Skrze ni viděl vodu vyprysklou ze skály, a dřevo do vody v Merrách vhodiv, sladkou ji učinil (Ex. 15, 23), jenž hořka byla. Hole do žlabů vod Jakob vhodiv, dostihl, že ovce ujcovy obahněly, a vzal, co se z nich vylíhlo. (Gen. 30, 37.) S holí, týž Jakob chlubí se, že přešel řeku (Gen. 32, 10.); žebřík že také viděl, praví, na němž Bůh spolehl, jak Písmo doličuje (Gen. 28, 12.). A že to Otec nebyl, dokázali jsme z Písem. (K. 60.) A na kámen naliv oleje na témž místě, obdržel Jakob svědectví od téhož, jenž se mu zjevil, Boha, že Bohu jemu se okázavšímu sloup pomazal. Že pak Kristus pod podobiznou kamene v Písmech mnohých se oslavuje, jakož i že každá mast, buď olejná, buď ze stakty, aneb z jiného sloučení pomazadel podobiznou jeho byla, podobně jsme dovodili, [1]) ano Písmo dí: „Proto pomazal tebe, Bože, Bůh tvůj olejem plesání před společníky tvými.“ (Ps. 44, 7.) Všickni zajisté králové a pomazanci všickni od něho dosáhli, aby králi a pomazanými sluli, jakož i sám od Otce má, že králem jest a Kristem a knězem a andělem, a cokoli podobného má a měl. Hůl Aronova pupence vypustivši, knězem jej býti ukázala. I Isaiáš (k. 11.) předpověděl, že jako prut z kořene Jesse povstane Kristus. A David praví, že spravedlivý jest jako dřevo štípené při roztocích vod, jenž ovoce své vydá časem svým, a list jeho neoprchne (Ps. 1, 3.). Také se dí, že spravedlivý jako palma pokvete (Ps. 91, 13.). Ze dřeva ukázal se Abrahamovi Bůh, jak psáno jest, u dubu v Mambře. (Gen. 18, 1.) Sedmdesáte vrb a dvanáct pramenův nalezl lid, přešed Jordan [2]); v prutu a holi, praví David, že od Boha byl potěšen. (Ps. 22, 4.) Dřevo Elisaeus vhodiv do řeky Jordana, železo sekery vyvedl, kterou synové proročtí vyšli byli nasekat dříví na stavění domu, v němž zákon a příkazy Boží hlásati a rozjímati hodlali; [3]) jakož i nás zatonulé ve hříších přetěžkých, ježto jsme spáchali, Kristus náš skrze své na dřevě ukřižování, a skrze očištění nás vodou

---

[1]) Zdá se, že se odvolává na k. 63., kdež dovodí, že Ježíš jest Kristus ze slov: *Pomazal tebe, Bože, Bůh tvůj*, a že křesťané od Krista jmeno vzali.

[2]) Moře červené; nedopatřením omyl vklouzl. (Exod. 15, 27. Num. 33, 9.)

[3]) (4. Reg. 6, 17.) Podobně Ir. 5, 17. a Tertull. (adv. Jud. 13.) nalezají mnoho námyslů a náznaků kříže ve St. Z.

vysvobodil a domem modlitby a úklony učinil. Hůl také byla, která Judu otcem býti dokázala těch, ježto z Thamary velkým tajemstvím zplodil. [1])

87. A Tryfon, když jsem dopověděl, pravil: Nedomnívej se napotom, že pokoušeje se převraceti věci tebou mluvené, otázky předkládati hodlám, nýbrž, že o tom, o čem se otáži, se poučiti chci. Řekni mně tedy, poněvadž Písmo skrze Isaiáše dí (11, 1.): „Vyjde hůl z kořene Jesse, a květ vystoupí z kořene Jesse, a odpočine na něm duch Boží, duch moudrosti a rozumu, duch rady a síly, duch poznání a nábožnosti, a naplní jej duch bázně Hospodinovy“ (věci tyto zajisté, dí, o Kristovi řečeny býti vyznav, pravíš, že co Bůh předbytoval a vtěliv se, dle vůle Boží co člověk z panny se narodil): řekni tedy, kterak možno dokázati, že dříve bytoval, ješto skrze moci Ducha svatého, jež Písmo skrze Isaiáše vyčítá, se dokonalí, tak jako by jich potřeboval?

A já: Přemoudře a přerozumně se's otázal, odpověděl jsem; nebo v skutku zdá se nesnáz v tom vězeti; ale abys nahlédl i věcí těch srovnalost, poslyš, co řeknu: Písmo ne proto povídá, že ony dotčené moci Ducha svatého naň sstoupily, jako by jich potřeben byl, ale že na něm odpočinouti měly, t. j. konec míti, aby napotom žádných proroků v pokolení vašem dle obyčeje starého nebývalo, jakož vám očitě viděti jest. [2]) Po něm zajisté žádného zhola proroka u vás nebylo. Abyste pak nahlédli, že proroci vaši, přijímajíce každý jednu neb druhou moc od Boha, věci ty činili a mluvili, jimžto jsme i my se z Písem naučili, přičiňte mysl k tomu, co povím. Šalomoun zajisté měl ducha moudrosti, Daniel rozumu a rady, Mojžíš síly a pobožnosti, Eliáš bázně, Isaiáš poznání, a jiní podobně buď každý po jedné, anebo střídavě jednu s druhou mocí měli; jakož Jeremiáš, dvanáctero prorokův a David a ostatní naprosto prorokové, jenž u vás jsou byli. Odpočinul tedy, to jest přestal duch, když onen přišel, po němžto správa ona mezi lidmi jeho za oněch časů bývalá měla u vás přestati, a ti, jenž na něm spočinuli, opět, jak předpověděno, se vylíti darové, jichžto z milosti moci Ducha onoho uštědřuje věřícím v něho, jak

---

[1]) Gen. 38, 25., Ir. 4, 25. tajemství to vykládá o povolání pohanů a zavržení Židů. Podobně druzí Otcové.

[2]) Podobně Tertullian (adv. Marc. 5, 8.), jenž ale v knize o křtu k. 10. i na sv. Jana Křtitele to vztahuje, a dí, že proto, an duch veškeren na Krista byl přenešen, úchabek toho pocítil Jan na sobě, poslav se tázat ke Kristovi, zdali jest on tím, jenž přijíti má, ač dříve sám ho byl jím býti osvědčil.

každého hodným uznává. Že pak to učiní po svém na nebe vstoupení, již jsem pravil předpověděno býti a opět pravím. Praví se (Ps. 67, 19.): „Vstoupil na výsost; zajatou vedl zajatost, dal dary synům lidským.“ A opět v jiném proroctví se dí (Joel. 2, 18.): „A bude po tom, vyliji ducha svého na všeliké tělo a na sluhy svoje a na služky svoje, a prorokovati budou.“

88. A u nás [1]) viděti i ženy i muže, jenž dary od ducha Božího mají. Tudíž ne proto, že by potřeben byl moci, předpověděno bylo, že vstoupí na něho moci od Isaiáše uvoděné, ale proto, že jich napotom již nebude. Svědectvím vám také buď, co jsem vám pravil, že se dálo od mudrců arabských, jenž hned, jak se dítě narodilo, přišedše, jemu se klaněli. Nebo narodiv se, měl moc svou do sebe, a rosta spůsobem veškerých lidí, věcí příhodných užívaje, každému stáří se příslušně propůjčoval, živě se jídly všelikými, takto po 30, více méně, let trvaje, až Jan, příchodu jeho věštitel, vystoupil, a jak jsem napověděl (k. 51.), cestou pokání předešel. A když potom Ježíš k řece Jordanu, kdež Jan křtil, přišel, a do vody sstoupil, oheň zňal se v Jordanč. [2]) A když z vody vyšel, Duch sv. jako holubice na něho přiletěl, jak napsali téhož Krista našeho apoštolé. [3]) Víme pak, že nepřišel k řece proto, jako by křtu anebo sstoupivšího na něho ve spůsobu holubice ducha potřeboval; jakož ani narození a ukřižování nepodstoupil, jako jich potřebu maje, nýbrž pro pokolení lidské, jenž od Adama ve smrt a v lest hadovu padlo, an také za vlastní vinou každý zlého se dopustil.

Nebo chtěje Bůh anděly a lidi svobodovolnými a samovládnými býti, učinil je, aby konati mohli, jak každého umocnil, aby, vyvolí-li, co jemu libo, je v neporušenosti a beztrestnosti zachoval, pakli by ale zlé páchali, je dle uznání svého pokutoval. Nebo ani to, že sedě na oslici do Jerusaléma vešel, jakož jsme předpověděno býti ukázali, [4]) jemu moci neudělilo, aby Kristem byl, nýbrž lidem

---

[1]) Por. shora 82. a Eus. 4, 18.

[2]) Co tu o ohni přitáčí Justin, o tom v evang. Ebionitů a v knize *hlásání Pavlovo*, od haeretiků sosnované, kteří ohně také při křtění užívali, dočísti se jest, ač Justin i z podání ústního to přijíti mohl. O tom ohni zmiňují se též knihy Sibylliny (kn. 7.), liturgie pak syrská o tom takto dí: Když vystoupil z vod, slunce sklonilo paprsky svoje.

[3]) Činí Justin rozdíl tuto, jejž dobře sluší pozorovati. O ohni mluvě, neuvodí svědectví Písma, jakož to při sstoupení Ducha sv. na Krista ve spůsobě holubice činí.

[4]) N. 53.

za známku sloužilo, jej Kristem býti; jakož i za křtění Janova bylo potřebí lidem znamení nějakého, aby poznali, kdo Kristem jest. Nebo když Jan u Jordanu seděl a křest pokání kázal a pás kožený a oděv ze srstí velbloudových toliko nosil, nic nejedě leč kobylky a med lesný: lidé za to měli, že Kristem jest. Jimž i sám pronesl (Jo. 1, 21.): „Nejsem Kristus, nýbrž hlas volajícího; nebo přijde mocnější nade mne, jemuž obuv nésti hoden nejsem.“ A když přišel Ježíš k Jordanu a synem Josefa tesaře domnín byl, a neúhledným, jak zvěstovalo Písmo, se viděl býti a sám za tesaře držán byl (tesařská zajisté díla dělal, mezi lidmi obývaje, radlice a jařma, takto znakům spravedlivosti a životu pracovitému uče): tedy Duch svatý pro lidi, jak jsem napověděl, ve spůsobu holubice na něho sstoupil, a hlas spolu s nebe vyšel skrze Davida také předvěštěný, jenž jako v osobě Krista [1]) pronášel, co jemu Otec říci chtěl: „Syn můj jsi ty, já dnes zplodil jsem tebe“ (Ps. 2, 7) [2]) projadřuje se, že tehdy pro lidi teprv se rodil, když ve známost jim vcházel. [3])

89. A Tryfon: Věz, pravil, že také celé pokolení naše Krista očekává a že my vyznáváme všecka Písma tebou uvedená o něm pověděna býti. I to vyznávám já, že jmeno Jesus, jímž Navův syn prozván byl, mne navedlo i k tomu se navažovati. [4]) Zda však předpověděno, že Kristus tak potupně ukřižován bude, pochybujeme. Zlořečeným zajisté býti se praví v Zákoně ten, kdo ukřižován jest, [5]) protož mně o tom dosavad těžko přesvědčení nabyti. Že Písma Krista předvěstují strádavého, patrná věc jest; zda však měl onu v Zákoně zlořečenou popravu podstoupiti, dověděti se chceme, můžeš-li o tom nějakým důkazem se prokázati.

Kdyby nebyl měl Kristus trpěti, odpovídám jemu, a kdyby

---

[1]) nebo Kristus v Žalmu 2. o sobě dí: Hospodin řekl ke mně.

[2]) Přídavku toho v evangeliích se nenalezajícího nalezti též Cl. Al. (pæd. 1,6.), Lact. (4, 15.), Aug. enchir. 49.

[3]) Podobně Method. conviv. virg. Slova: „Já dnes zplodil jsem tebe“ rozuměj: „Já jsem tebe již před věky v nebesích předbytujícího volil i světu zploditi, t. j. dříve neznámého oznámiti.“

[4]) totiž že Josua byl podobiznou Kristovou. Pozorovati sluší tuto sestupování Tryfonovo. Očekávání Mesiáše všem Židům připisuje; vykládání uvedených Písem o Kristovi sobě a společníkům svým přičítá, poslední ale, co o podobizně v Josuovi praví, sobě toliko přivlastňuje.

[5]) (Deut. 21, 23.) Vynechává slovce: *od Boha*, následuje v tom sv. Pavla. (Gal. 3, 13.) Uvodí místo to podobně i Tert. adv. Jud. 10., adv. Marc. 3, 8. 5, 3.; později o to místo mezi Židy a křesťany hádka povstala a za věku Hieronymova se rozprudila.

nebyli ani proroci předpověděli, že pro nepravosti lidu k smrti veden, potupen, bičován, ve zlosynech počtěn a k zabití jako ovce veden bude, jehož rod, dí prorok, od nikoho vysloven býti nemůže: tož by se člověk čemu diviti mohl. Ješto ale tím právě on se označuje, a všem oznamuje, kterak bychom nebyli měli i my směle uvěřiti v něj? Kdokoli prorockým řečem rozumějí, vyznají, že on jest Kristem a nikolivěk jiný, pakli jenom uslyší, jej ukřižována býti. [1])

90. Tedy nás, řekl on, z Písma vyuč, abychom i my tobě nasvědčili; nebo že trpěti a jak ovce k smrti odveden bude, víme. Ale jestliže také ukřižován býti a tak hanebně smrti v zákoně zlořečenou umříti měl, nám dokaž. My zajisté ani pomysliti toho nemůžeme.

Víš, pravil jsem, že, co proroci řekli a činili, jak se již u nás snáší, podobiznami a náznaky vyjevili, aby ne tak snadno díl větší ode všech pochopen byl, ukrývajíce pravdu v nich, aby, kdo ji nalezti a poznati hodlají, bez trudu toho nedocházeli.

Oni pak řekli: O tom se u nás ovšem snáší.

Slyš tedy, dím, co na to následuje. Mojžíš první znameními, jež činil, ono kříže napohledné zlořečení ohlásil.

Jaká znamení míníš? řekl on.

Když lid, dím, bojoval s Amalekem a syn Navův, jenž prozván Jesus, ve válce předkoval: tedy Mojžíš modlil se k Bohu, ruce s obou stran rozprostřev. On pak a Aron je celého dne podpírali, aby unavením neochlipěly. Nebo když popustil trochu od tvárnosti té kříž napodobící [2]) (jak psáno ve knihách Mojžíšových), lid přemožen býval; když ale zůstal v rozstoru tom, napořád Amalek přemáhán býval, a lid zmáhaje se, skrze kříž mocným byl. Nebo ne proto, že Mojžíš modlil se, vítězil lid, ale že, ano v čele bitvy bylo jmeno Jesusovo, on znamení kříže vykonával. Nebo kdo z vás neví, že nejvíc ta modlitba Boha ukájí, která se vzdychotem a slzami a s nicí úklonou a klečením na kolenou se rozprostírá? Tím spůsobem ale na kamenu sedě, napotom

---

[1]) Podobně Tertullian (3, 19.): Stačí pro Krista jediná o smrti předpověď.

[2]) Podobně Barn. 12., Tert. adv. Jud. 10. adv. Marc. 3, 16. a Greg. Naz. carm. 53. Ješto však se v Písmě praví toliko, že Mojžíš pozdvihnul rukou, ne však že je také roztáhl, a že prut držel v rukou tehdy, když Josua proti Amaleku bojoval, (praví zajisté sám Mojžíš Ex. 17, 9.: „Zítra já státi budu na vrchu hory, maje hůl Boží v ruce své“): proto jiní domnívají se, že od Mojžíše kříž udělán jest prutem tím Božím, jejž v rukou držel.

ani on sám, ani kdo jiný se nemodlil. Má pak i kámen význam ku Kristu se odnášející, jakož jsem dokázal. (kk. 70., 76., 86.)

91. A jinak také ukazuje Bůh skrze Mojžíše mocnost tajemství kříže, řekl v požehnání, jímž požehnal Josefovi: „Požehnání Hospodinovo na zemi jeho, z počasů nebeských a z rosy, a z propásti pramenů, zespod a vod čistých; ovoce z obratův slunečních a z pochodů měsíčných a s temen horských, a s temen pahorků a potoků [1]) věčných a z požitků plnosti země. A zalíbeniny toho, jenžto se ukázal ve kři, přijďte na hlavu Josefovu a na témě. Oslaven jest mezi bratřími jako jednorozenec; jako býka krása jeho; rohové jeho rohové jednorožcovi; jimi zmítati bude národy až do končin země.“ (Deut. 33, 13.) Sotva zajisté někdo řekne a dokáže, že by rohové jednorožcovi v jiné věci neb tvárnosti se nalezali, leč jediné v té, která podobu kříže má. Nebo přímo stojí dřevo jedno, z něhož část horní v roh se zvedá, když dřevo jiné se přičiňuje, a s obou stran krajnosti co rohové k rohu jednomu připojení se projevují. [2]) A břevno, které se v prostředku přibíjí, na němž by spoléhali ukřižovanci, co roh nějaký podobně vyniká, a jeví se jako roh, k jiným rohům přirovnáno a přibito byvši. Slova pak ta: „Rohy těmi zmítati bude národy až do končin země“ projadřují to, co se nyní u všech národů spatřuje. Lidé zajisté ze všech národů tajemstvím tím jsouce potrkáni, to jest skroušeni, od model marných a od běsů ku pobožnosti se obrátili. Nevěrcům pak totéž znamení ke zkáze a odsudku se ukazuje, jakož v lidu z Egypta vyšlém onou roztažených Mojžíšových rukou podobiznou, a jmenem Jesus synovi Navovu daným Amalek přemáhán býval, Israel pak vítězil. A zřejmo také, že výstava podobizny a známky proti štíkajícím Israele hadům se dála, pro spásu těch, jenž věří, že tehdá předpověděna byla smrt hadovi skrze toho, jenž ukřižován měl býti, spása pak těm, jenž uštknuti byvše, od něho utíkají se k tomu, jenž ukřižovaného Syna toho na svět vyslal. Neučil nás zajisté duch prorocký skrze Mojžíše v hada věřiti, jelikož jeví, že mu od Boha na počátku zlořečeno, a u Isaiáše věští, že zahladí jej co vraha mečem velkým, jenž jest Kristus.

---

[1]) *Potoků*, přídavek to pozdější, an se v LXX. ani v textu nenalezá, snad pro slovo *věčných*.

[2]) Doličuje sv. Justin, že rohové jednorožcův v Písmě připomínaných kříž vyobrazovali, an roh není jiného leč dřevo jedno přímé, jako roh jeden, k němuž dřevo jiné shora se přičiňuje, dva rohy jiné působíc.

92. Jestliže tedy někdo nedosáhl od Boha té milosti veliké, aby porozuměl věcem od proroků mluveným a činěným: neprospěje mu to, že zdá se pronášeti výroky a skutky ty, jichž význam udati neví. Ano, nebudou-li zdáti se věci potupitelnými býti mnohým lidem, projeveny byvše od lidí nerozumějících jim? Nebo kdyby se vás někdo tázati chtěl, proč Enoch a Noe se syny a jiní podobní ani obřezáni nebyvše ani soboty nezachovávavše, Bohu se zalíbili: proč, pravím, skrze jiné vůdce a skrze zákonodárství po tolikeru pokoleních Bůh volil ospravedlňovati lidi od Abrahama do Mojžíše obřízkou, lidi pak po Mojžíšovi obřízkou a jinými přikázaními, sobotou totiž, žertvami, popelem, obětmi: což byste odpověděli? Jenom jistě ukážete, jak jsem pravil, že Bůh předvědoucím jsa, poznal, že lid váš hoden bude, aby z Jerusaléma byl vyobcován a nikomu tam vjíti se nedovolovalo. Vy zajisté nikterak leč tou těla obřízkou, jak jsem pravil, se nerozeznáváte. Aniž zajisté osvědčil Bůh, že Abraham spravedliv jest skrze obřízku, nýbrž skrze víru. Nebo dříve, nežli byl obřezán, tak se o něm praví (Gen. 15, 6.): „Uvěřil Abraham a počteno mu to za spravedlnost.“ My tedy v neobřízce těla svého v Boha věříce skrze Krista, a obřízku majíce prospěšnou nám jí došlým, obřízku totiž srdce, doufáme spravedlivými a bohulibými shledáni býti, ješto jsme již řečmi také prorockými od něho svědectví dosáhli. Sobotovati pak a oběti přinášeti vám poručeno, a Bůh místo jmenem svým nazvati dopustil, abyste, jak již praveno, modlaříce a na Boha se zapomínajíce, bezbožnými a bohaprázdnými se nestali, jakými jste bývati se povždy prokazovali. Že ale proto vám od Boha dány příkazy o sobotě a obětech, shora již mnou dokázáno; pro dnešní ale přišelce totéž téměř všecko chci opakovati. Nebo tak-li se věci ty nemají, potřhovati se budou lidé na Boha, jako by nebyl předvídal a nevyučoval lidi všecky tutéž spravedlnost znáti a zachovávati; (nebo že mnohých pokolení před Mojžíšem stávalo, zřejmá jest věc) a nebude pravo Písmo, jenž dí Boha býti pravdomluvným a spravedlivým a všecky stezky jeho býti soudy a nebýti v něm žádné nepravosti. (Deut. 32, 4. Ps. 24, 10. 91, 15.) Ale poněvadž Písmo jest pravdivo: ani Bůh vás nechce míti takovými napořád nerozumnými a sobělibými, abyste s Kristem, jenž Bohu se líbil a svědectví od něho vzal, jak jsem napověděl, z prorockých dovodě Písem, spasení dosáhli.

93. Co zajisté naprosto jest pravo, to všelikou spravedlnost ve všem pokolení lidském činí. Každé pokolení ví, že cizoložství a smilství a vražednictví a věci podobné zly jsou. Kdyby také

lidé všickni to činili, přece toho nedostíhají, aby to činíce nevěděli, že neprávě činí kromě oněch, jenž od nečistého ducha uchváceni aneb vychováním a obyčeji zlými a zákony nešlechetnými pokaženi byvše, pomyslů přirozených pozbyli, či raději udusili aneb je přitlumeny chovají. [1]) Nebo viděti, že toho trpěti nechtějí lidé, co sami jiným tropí, a že sobě vespolek svědomím nepřátelským vytýkají, co činí. Proto se mně vidí, že převýborně pravil náš Pán a spasitel Ježíš Kristus ve dvou přikázaních všechnu spravedlnost a zbožnost zahrnutu býti; totiž (Mat. 22, 37.): „Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého a ze vší síly své, a bližního svého jako sebe samého.“ Nebo kdo Boha z celého srdce a ze vší síly miluje, ten jsa pln zbožné mysli, žádného boha jiného ctíti nebude; anděla pak onoho za vůlí Boží ctíti bude, jehož Hospodin Bůh sám miluje. A kdo bližního jako sebe miluje, čeho sobě žádá dobrého, toho i jemu žádati bude; nikdo pak sobě zlého nežádá. A tedy také pro bližního svého o totéž prositi, a o totéž, oč pro sebe, se přičíněti bude ten, kdo bližního miluje. Bližním pak člověku není jiný, leda ten stejnostrádný a rozumný živočich, člověk. Veškera tedy spravedlnost ve dvojici se rozpadá, totiž ve spravedlnost k Bohu a k lidem, ješto dí Písmo: „Kdo miluje Pána Boha svého z celého srdce a ze vší síly, a bližního jako sebe“, v skutku spravedliv jest. Vy však ani k Bohu, ani ku prorokům, ani k sobě lásky a přízně jste nikdy neprokázali, nýbrž, jak jest zjevno, povždy modláři a lidí spravedlivých vrahy shledáni jste, ano i na samého Krista jste ruce vztáhli, a dosavad ve zlobě své trváte, proklínajíce ty, jenž toho od vás ukřižovaného Kristem býti dokazují. Nad to usilujete dokazovati, že on co nepřítel Boží a proklatec ukřižován byl, což jest skutek mysli vaší bezrozumné. Nebo příčinu majíce, ze znamení Mojžíšem daných [2]) poznati, že Kristem jest, netoliko nechcete, ale nad to nás do nesnáze uvésti moci se domnívajíce, otázky, jaké se vám namanou, kladete, sami nevědouce, co říci, na křesťana-li pevného uhodíte.

94. Nebo řekněte mi, nepřikázal-li Bůh skrze Mojžíše, aby neučinil nikdo obrazu ani podobenství věcí ani nanebeských, ani pozemských? A sám na poušti skrze Mojžíše hada měděného učiniti velel a za znamení vystavil, [3]) jímžto zachováni, kdo od hadů byli

---

[1]) Neznámost zákona přírodního omluviti se nedá.

[2]) t. z hada měděného a z rukou pro pokoření Amaleka v podobu kříže rozprostřených. (Cfr. 90.)

[3]) znamení, nárys, námysl kříže. Jiní ἐπὶ σημεῖον vykládají: na zna-

uštknuti; a přece nepravostí není vinen? Nebo věcí tou, jak jsem pravil (k. 91.), ohlašoval ono tajemství, jímž věštil, že mocnost hada, skrze něhož i přestoupení Adamovo provedeno, zmaří, a že spasí ty, jenž věří v Krista, na znamení tom, t. j. na kříži trpěti majícího, od uštknutí hadových, jenž jsou skutkové zlí, modloslužby a jiné nepravosti. Nebo nerozumíte-li takto věcem těm, udejte příčinu, proč Mojžíš hada měděného na znamení postavil a velel, aby lidé uštknutí od hada naň pohlédali, čímž i onino uzdravováni byli, a to učinil, přikázav dříve naprosto podobizny a nijaké věci nečiniti.

A tu jeden z později přišlých pravil: Právě jsi pověděl; příčinu udati nemůžeme. Já zajisté o tom často jsem učitelů našich se tázal, a nikdo mi příčiny neudal. Protož mluv dále; nebo pozorujeme na tebe, an tajemství odkrýváš věcí, pro které naukám prorockým se utrhuje.

Já pak: Jako Bůh skrze hada měděného znamení učiniti poručil, bez viny jsa: tak i v zákoně kletba leží na lidech ukřižovaných, ne však na Kristu Božím, skrze něhož Bůh všecky lidi, jenž něčeho kletby hodného se dočinili, spaseny činí.

95. Celé zajisté pokolení lidské podle zákona Mojžíšova pod kletbou se nalezá. Nebo zlořečeným praví se, „kdo nezůstává ve věcech, jenž jsou psány v knize zákona, aby činil je.“ (Deut. 27, 26. Gal. 3, 10.) Nikdo pak zevrubně všeho nezachovával (čehož ani vy upříti se neosmělíte), nýbrž ti více, oni méně přikázaní zachovávali. Jestli však patrně ti, jenž pod zákonem jsou, pro nezachovávání všech příkazů byli ve zlořečení: zdali nebudou tím více pod zlořečením shledáni všickni národové ti, jenž modlám slouží, děti kazí a jiné věci zlé činí? Když tedy Otec veškerenstva také chtěl, aby Kristus jeho za lidi ze všeho pokolení veškeré zlořečení na sebe přijal, věda, že jej ukřižovaného a umrlého vzkřísí: proč o něm, jenž pro vůli Otcovu to trpěti se nezdráhal, mluvíte, jakoby zlořečeným byl, a nenaříkáte raději na sebe? Nebo ač Otec jeho i to spůsobil, aby ty věci pro pokolení lidské podstoupil, vy jste neučinili věcí těch proto, abyste vůli Boží sloužili, aniž pak proroky vraždíce, pobožnost jste provodili. A nikdo z vás neříkej: Chtěl-li Otec trpěti jej ty věci, aby zsinalostí jeho stalo se uzdravení pokolení lidskému: my jsme v ničem neprovinili. Jestliže věci ty

---

mení položil, t. j. na kříž, an Justin mněl, že had měděný byl na kříž dán. Podobně Barn. 12. a Tertull. adv. Jud., avšak na totéž smysl vychodí.

řeknete, [1]) svých hříchů litujíce, a jej Kristem býti vyznávajíce a jeho přikázaní zachovávajíce, obdržíte, jak jsem pravil, [2]) odpuštění hříchů. Jestliže však jemu i věřícím v něho zlořečíte a kdekoli mohouce, je vraždíte: kterak by neměla pro rukou vašich na něho vztažení na vás jako na nespravedlivých a hříšných a na srdci dokona zatvrdlých a bezrozumných pokuta přiléhati?

96. Nebo slova pravená v zákoně: „Zlořečen každý, kdo pní na dřevě," naději naši od Krista ukřižovaného závisící utvrzují, ješto Bůh jimi nezlořečí onomu ukřižovanci, nýbrž poněvadž Bůh jimi předpovídá věci, které jste vy a vám podobní lidé, jej předvěkým a věčným knězem Božím, a králem a Kristem býti nevědouce, učiniti měli. [3]) Což také že se stává, očima vlastníma viděti vám lze. Nebo vy v synagogách svých zlořečíte všem, jenž od něho křesťany učiněni jsou (k. 16.), a tolikéž činí národové jiní, jenž vykonávají zlořečení to skutkem, zabíjejíce ty, jenž toliko křesťany býti vyznávají. Těmto všem pravíme: Bratří naši jste, poznejte raději pravdu Boží. Že pak ani vy, ani oni nám nenasvědčujete, nýbrž usilujete, abychom my jmena Kristova se odepřeli: tedy my raději volíme a snášíme usmrcenu býti, přesvědčeni jsouce, že Bůh všech dober, jež nám skrze Krista přislíbil, nám jistě uštědří. Nad to za vás se modlíme, aby se Kristus nad vámi smiloval. On zajisté nás i za nepřátely modliti se vyučoval, řka (Luc. 6, 35.): „Buďte dobrotivi a milosrdni, jakož i otec váš nebeský." Všemohutného zajisté Boha dobrotivým a milosrdným býti spatřujeme, an slunci vzcházeti dává na nevděčníky i na spravedlivé, a deští na svaté i na zlé, jež veškery že souditi bude, učil.

97. Aniž pak to, že prorok Mojžíš, když Or a Aron ruce jeho drželi, v téže postati do večera ostal, maně se dálo. Nebo i Pán téměř do večera ostal na kříži a k večeru pohřbili jej; potom vstal dne třetího. To skrze Davida bylo takto pronešeno (Ps. 3, 5.): „Hlasem svým k Hospodinu volal jsem a vyslyšel mne s hory svaté své. Usnul a spal jsem, a vstal jsem, že Hospodin pojal mne." A skrze Isaiáše podobně předpověděno o tom, jakým spůsobem umříti měl, takto (65, 2.): „Rozprostřel jsem ruce své k lidu nevěří-

---

[1]) Že chtěl totiž Otec, abychom zsinalostmi jeho uzdraveni byli.

[2]) K. 47.

[3]) Třetí výklad místa od Židův namítaného přičiňuje. Nejprvé zajisté dovodil, že nemá se na liteře lpěti; na to připouští text ten na Krista vztahovati, jelikož na sebe přijal zlořečení, v něž Židé a pohané zapadli. Teď dokazuje, že týmiž slovy zahrnuje se předpovědění věcí, jichž Židé proti křesťanům se dočiňovati měli.

címu a protiřekému, choděcímu na cestě nedobré.“ Že pak měl vstáti, týž Isaiáš dí (57, 2.): „Pohřeb jeho odňat jest z prostředu.“ A (Is. 53, 9.): „Dám boháče za smrt jeho.“ Opět v řečech jiných David o utrpení a kříži v podobenství tajemném takto dí v Žalmu (21, 17): „Zbodli jsou ruce mé a nohy moje, zpočetli všecky mé kosti. Oni pak mne zpytovali a hleděli na mne. Rozdělili sobě roucha má a o oděv můj metali hřebí.“ Nebo když jej ukřižovali, tedy hřeby zarážejíce, nohy a ruce jeho zprobíjeli; a ti, jenž ukřižovali jej, rozdělili sobě roucha jeho, kostky metajíce a to, co který sobě vyvoliti zamínil, hřebí podčiňujíce. A vy Žalm ten o Kristu pravena býti zapíráte, [1]) naprosto slepi jsouce a nerozumějíce, že nikdo v pokolení vašem nebyl králem a Kristem nazván, jehož nohy a ruce za živa byly probity, a jenž tím tajemstvím zemřel, to jest ukřižován byl, leda jediný Ježíš tento.

98. A již Žalm celý uvedu, abyste uslyšeli i o jeho k Otci uctivosti, i o tom, jak všecko k němu odnáší a smrti té od něho také zbaven býti žádá, spolu i jevě v Žalmu, jací to proti němu povstali, a ukazuje, že vskutku se člověkem stal utrpení schopným. Jestiť pak (Ž. 21, 1.): „Bože, Bože můj, vzhlédni na mne, proč jsi mne opustil? daleko od spasení mého slova provinění mých. Bože můj, volati budu přes den, a nevyslyšíš mne, a přes noc a ne-liž k nemoudrosti sobě? Ty pak v svatyni přebýváš, chválo Israelova. V tebe doufali otcové naši, doufali, a vysvobodil jsi je. Volali k tobě, a spaseni byli; v tebe doufali, a nebyli zahanbeni. Já pak červ jsem a ne člověk, pohanění člověka a povrhel lidu. Všickni, jenž mne vidí, posmívají se mně a mluví rtoma a pohybují hlavou: Doufal v Hospodina, nechať zbaví ho a vysvobodí, poněvadž chce jemu. Nebo ty jsi mne vytáhl ze života, naděje má od prsou matky mé. Na tebe uvržen jsem ze života; z lůna matky mé Bůh můj jsi ty. Neodcházej ode mne, nebo soužení blízko, nebo není, kdoby mně spomohl. Obklíčila mne telata mnohá, býkové tuční oblehli mne. Otevřeli na mne ústa svá, jako lev sápavý a řvoucí. Jako voda vylit jsem a rozptýleny jsou všecky kosti moje. Učiněno jest srdce mé jako vosk rozpouštějící se uprostřed těla mého. Vyprahla jako střepina síla má, a jazyk můj přilnul k dásněm mým, a v prach smrti dovedl jsi mne. Nebo obskočili mne psové mnozí, rada zlostníků oblehla mne. Zbodli nohy i ruce mé, sčetli všecky kosti mé. Oni pak zpytovali a zhledli mne. Rozdělili sobě roucha má a o můj oděv metali hřebí. Ale ty, Hospodine, nevzdaluj

[1]) Podobně Tertullian (adv. Marc. 3, 19.).

pomoci své ode mne; k obraně mé vzhlédni, zbav meče duši mou a z ruky psa jedinkou mou. Vysvoboď mne z úst lva a od rohů jednorožců ponížení mé. Vypravovati budu jmeno tvé bratrům svým, uprostřed shromáždění chváliti budu tebe. Kdo se bojíte Hospodina, chvalte jej. Všecko símě Jakobovo vychvalujte ho; boj se ho veškeré símě Israelovo."

99. To pověděv, dovodil jsem: Ukáži vám, že celý Žalm o Kristu praven jest, opět jej vykládaje. Co tedy hned dí: „Bože, Bože můj, vzhlédni na mne, proč jsi mne opustil?" slovy těmi předpověděno za dávna, co za Krista mělo pověděno býti. Nebo pněje na kříži, pravil: „Bože, Bože, proč jsi mne opustil?" A co následuje: „daleko od spasení mého řeči provinění mých; Bože můj, volati budu k tobě ve dne a nevyslyšíš mne, a v noci, a ne k nemoudrosti [1]) mně;" tím tyto i ty věci, jež Kristus činiti měl, tak napřed praveny byly. Nebo dne toho, na nějž měl ukřižován býti, tři z učeníků svých pojav na horu Olivetskou, poblízkou proti chrámu Jerusalémskému, takto se modlil: „Otče, možná-li, nechať odejde kalich tento ode mne." A na to modle se pravil: „Ne jak já chci, ale jak ty chceš;" tím jevě, že člověkem se stal skutečným, utrpení podrobeným. Aby pak nikdo nenamítl: nevěděl tedy, že trpěti bude: hned přidává v Žalmu: „a ne k nemoudrosti mně." Nebo jakož Bohu nebylo k neznámosti otázati se Adama, kde jest, a Kaina, kde Abel jest, nýbrž aby ukázal, jakým každý jest, a aby nás známost všech věcí těch Písmem došla: tak i Kristus oznamuje věci ty nikoli pro nevědomost svoji, nýbrž těch, jenž se domnívali jej Kristem nebýti, ale za to měli, že jej usmrtí, a že v podsvětí jako člověk obecný ostane.

100. Co pak následuje: „Ty pak ve svatyni přebýváš, chválo Israelova," značilo, že věc chvalnou a podivnou učiní, maje po ukřižování třetího dne z mrtvých vstáti, což jest od Otce svého obdržel. Nebo jsem prokázal, že Kristus Jakobem a Israelem se jmenuje; a dovodil jsem, že věci jeho netoliko v požehnání Josefově a Judově tajemně ohlášeny jsou (36. 52. 75. 91.); i v evangeliu praví: „Všecko mně od Otce odevzdáno, a nikdo nezná Otce leda Syn, aniž Syna leč Otec a komu Syn to zjeví." (Mat. 11, 27.) Nám tedy zjevil všecko, čemu jsme z Písem také skrze milost jeho porozuměli, poznavše ho býti prvorozencem Božím a předbytníkem všech tvorů a synem patriarchův, ješto z panny od nich pošlé se vtěliv, člověkem neúhledným, neslavným a podtrpným státi se ráčil.

---

[1]) Smysl jest, že Kristovi ovšem povědomo bylo, co podstoupiti měl.

Proto v řečech svých pravil, mluvě o příštím utrpení svém (Mat. 16, 21.): „Syn člověka mnoho trpěti musí a zavržen býti od Fariseů a zákonníků a ukřižován býti a třetího dne vstáti.“ Synem člověka se nazýval buď pro narození své z panny, která, jak pravil jsem, z Davida, z Jakoba, Isáka a Abrahama pošla, aneb že byl otcem jeho Adam jakož i těch, jež jsem uvodil, z nichžto Maria pochází Nebo víme, že ti, jenž ženy zplodili, jsou otci dětí těch, jež dcery jejich porodily. Jednoho také ze svých učeníků, jenž jej Kristem Synem Božím býti z Otcova zjevení poznal, prozval Petrem, an prvé Šimonem se nazýval. (Mat. 16, 15—18.) A čtouce v pamětech apoštolů jeho Synem Božím jej býti psána, Synem ho býti pravíme a rozumíme, že i před všelikým tvorem z Otcovy moci a vůle pošel (jenž i moudrostí, dnem [1]) a východem, a mečem, a kamenem, a prutem, a Jakobem a Israelem jiným a jiným spůsobem v řečech prorockých sluje), i z panny člověkem se stal, aby i neposlušnost touž, kterou od hada se počala, cestou za své vzala. Nebo Eva pannou [2]) jsoucí a neporušenou, řeč od hada počavši, neposlušnost a smrt zrodila. Maria panna pak víru a radost počavši, když anděl Gabriel jí zvěstoval, že Duch Páně na ni přijde a moc Nejvyššího zastíní ji, a že proto i, co se z ní narodí, Synem Božím jest, odpověděla (Luc. 1, 38.): „Staň se mi podle slova tvého.“ Z ní narodil se on, o němž tolikero Písem pravenu býti jsme dokázali, skrze něhož Bůh hada, a zpodobnělé jemu anděly a lidi poráží; ty pak, jenž pokání činí ze skutkův zlých a v něj věří, od smrti oprostuje.

101. Následná v Žalmu slova: „V tebe doufali otcové naši, doufali a vysvobodil jsi je; volali k tobě a spaseni byli; v tebe doufali a nejsou zahanbeni. Já pak červ jsem a ne člověk, zahanbení člověkův a povrhel lidu,“ slova ta jeví, že od něho za otce uznáni jsou ti, jenž v Boha doufali a od něho spaseni byli, kteřížto také otci byli panny, z nížto člověkem se stav se narodil; a spolu oznamuje, že i sám od Boha zachráněn bude, aniž se chlubí, že by něco z vlastní vůle a moci sám činil. Nebo i na zemi obcovav tolikéž činil. Když mu někdo pravil: „Učiteli dobrý“ (Luc. 18, 18.) odpověděl: „Proč mne nazýváš dobrým? Jeden jest dobrý, otec můj, jenž v nebesích jest.“ Že pak dále dí: „Já jsem červ a ne člověk, pohanění lidí a povrhel láje,“ tím předpověděno, co býti

---

[1]) Snad má na mysli slova: „Totě den, jehož učinil Hospodin,“ kteráž slova Klement Strom. 6. o Kristu pravena býti dovodí.

[2]) Podobně Iren. (3, 22, 4.), Tert. (de carne Christi 17.), Cyr. (catech. 2.) a Epiph. (hær. 78, 18.)

a jemu přihoditi se mělo. Nebo nám v něho věřícím lidem všady pohaněním jest. Povrhelem lidu jest, že od lidu vašeho povržen a potupen byv, to trpěl, co jste proti němu uradili. Co dále stojí: „všickni, jenž mne vidí, posmívají se mně, a mluví rtoma, a pohybují hlavou: Doufal v Pána, nechť vysvobodí ho, poněvadž chce jemu," to podobně předpovídalo, co se jemu stane. Nebo kdož na něj ukřižovaného patřili, hlavou každý pohybovali a ústa rozdírali a chřípěmi pošklebujíce, pravili s posměchem, co v pamětech apoštolů psáno: „Synem Božím se býti pravil, sestup a choď; vytrhni ho Bůh." (Mat. 27, 39. nn.)

102. A slova co následují: „Naděje má od prsou matky mé; na tebe uvržen jsem z utroby; ze života matky mé Bohem mým jsi ty. Nebo není, kdo by pomohl mně. Obklíčila mne telata mnohá, býkové tuční oblehli mne; otevřeli na mne ústa svá jako lev droucí a řvoucí. Jako voda vylity a rozptýleny jsou všecky kosti moje; učiněno jest srdce mé jako vosk rozpouštějící se uprostřed života mého. Vyprahla jako střepina síla moje a jazyk můj přilnul k dásněm mým," slova ta věcí těch, jenžto se dály, předpověď obsahovala. Jako to: „Naděje má od prsou matky mé;" nebo hned po narození jeho v Betlémě, jak jsem pravil, Heródes král od mudrců z Arabie přišlých o něm se dověděv, o bezživotí jeho ukládal, ale za rozkazem Božím Josef pojav jej, i s Marií odešel do Egypta. Otec zajisté, jenž ho zplodil, ustanovil, aby nebyl usmrcen, dříve než by dospěv jeho slovo byl kázal. Řekne-li pak někdo z vás: Nemohl-li Bůh dříve Heróda zabiti? Na to pravím: Zdali nemohl Bůh na počátku i hada vyhladiti, aby ho nebylo, aniž pak praviti (Gen 3, 15.): „Nepřátelství položím mezi ním a ženou, a mezi semenem jeho a semenem jejím." Nemohl-li ihned množství lidí stvořiti? Ale jak za dobré uznával, učinil anděly a lidi k vykonávání spravedlnosti svobodny, a časy ustanovil, dokud za dobré uznal, aby své použili vůle. A poněvadž podobně za výborné uznal, povšechné i částečné soudy vykonával, avšak svobody vůle chráně. Proto dí Písmo při stavění věže a při mnoholičném rozdělení a proměnění jazykův takto (Gen. 11, 6): „I řekl Hospodin: Aj, pokolení jedno a mluva jedna všech. A to počali dělati a nyní nepřestanou ode všeho, cožkoli udělati se podjali." Slova pak (Ps. 21, 16.): „Vyprahla jako střepina síla moje a jazyk můj přilnul k dásněm mým," podobně věcí od něho dle vůle Otcovy státi se majících předpovědění byla. Nebo síla mocného slova jeho, kterou povždy Farisey a zákoníky s ním se hádající a naprosto všecky v pokolení vašem učitele trestával, zastavila se jako pramenitý a silný zdroj, jehož voda

se zvrátila, když se sám odmlčel [1]) a nikomu ničeho před Pilátem odpověděti nechtěl, jakož v pamětech Apoštolů jeho dolíčeno jest, aby také onen Isaiášův výrok ovoce účinného došel, jímž praví (50, 4.): „Hospodin dává mně jazyk, abych poznal, kdy mám řeč pronésti.“ Co však dí (Ps. 21, 11.): „Bůh můj jsi ty, neodstupuj ode mne,“ učí spolu, že všickni v Boha, jenž všecko stvořil, doufati a od něho samého spasení a pomoci hledati mají; a nedomnívati se, jako lidé druzí, že pro rod, aneb bohatství, aneb pro moudrost spaseni býti mohou. Jakož i vy jste pořád činívali, druhdy tele učinivše, vždy pak nevděčnými a vrahy spravedlivých a pro svůj rod nadutými býti se ukazujíce. Nebo jestliže Syn Boží praví, že ne proto, že Syn jest, ani že jest mocen, ani že moudr, spasen býti může, nýbrž projevuje, že, ač jsa nehříšným, jak dí Isaiáš, že ani hlesnutím se neprohřešil (53, 9.): „nepravosti zajisté neučinil, aniž lsti ústy svými,“ bez Boha spasen býti nemůže: [2]) kterak vy anebo jiní, bez oné naděje spasení očekávajíce, sebe samy sváděti se nedomníváte?

103. Co dále se v Žalmu praví: „Trápení blízko jest, an není, kdo by pomáhal; obklíčila mne telata mnohá a býkové tuční oblehli mne. Otevřeli na mne ústa svá jako lev droucí a řvoucí; jak voda vylity a rozptýleny jsou všecky kosti mé,“ podobně jest předvěst toho, co se dáti mělo jemu. Nebo v noci té, když na horu Olivetskou na něho přišli ti, jenžto z lidu vašeho od Fariseů a zákoníků podle jich nauky posláni byli, obklíčili ho ti, jež Písmo telata trkavá a před časem záhubná jmenuje. To pak: „A býkové tuční oblehli mne,“ zvěstovalo ty, jenž věci podobné jako telata činili, když byl doveden k učitelům vašim, jež Písmo býky nazývá, anoť víme býky příčinou býti jsoucnosti telat. Jakož tedy býkové jsou otci telat, tak učitelé vaši příčinou byli synům svým k vyjití na horu Olivetskou, aby ho chopili a k nim dovedli. A slova: „Není, kdo by pomohl“ též ukazují, co se stalo. Nebo nižádný ze všech lidí jemu nehříšnému ku pomoci nepřispěl. A to: „otevřeli na mne ústa svá jak lev řvoucí“ značí krále židovského tehdejšího, Heródem nazvaného, nástupce Heróda toho, jenž po Kristovu narození usmrtil všecky času onoho narozence v Betlémě, podhlídaje mezi nimi ovšem i toho býti, o němž mu

---

[1]) Podobně Tertullian (cont. Marc. 5, 42.); slova Žalmu (21, 16.) „přilnul jazyk k dásněm“ o Kristově před Pilátem odmlčení se vykládá.

[2]) Patrno, že o Kristově přirozenosti lidské mluví. Nebo v k. 87. mluvě o božské, pravil, že Kristovi darů Ducha svatého potřebí nebylo. Nehříšnost ovšem přináleží duši s Logem spojené.

pravili mudrcové z Arabie přišlí, neznaje rády toho, jenž všech je mocnější, kterak Josefovi a Marii velel, aby pojavše dítě, odešli do Egypta a byli tam, až by jim opět zjeveno bylo do vlasti své se navrátiti. A byli jsou tam, až umřel Heródes, jenž mlaďátka v Betlémě zavražditi dal, a po něm Archelaus nastoupil. Avšak i ten skonal, dříve než Kristus správu z vůle Otcovy přijatou na kříži vyplnil. Když pak Heródes, Archelaův nástupník, ujal vládu sobě propůjčenou, Pilát zavděčiti se chtěje, Ježíše svázaného poslal jemu, což předvídaje Bůh, předpověděl takto: „A odvedou jej do Assyrie darem králi.“ [1]) Anebo lvem na něho řvoucím nazval ďábla, jejž Mojžíš jmenuje hadem, u Joba pak a Zachariáše ďáblem, od Jesusa pak satanášem sluje, čímž se ukazuje, že obdržel jmeno od skutku, jehož se dopustil, složené. Nebo *satan* v hebrejštině a syrštině jest to co odpadlec, *náš* pak hebrejské slovo jestliže vyložíš, jest had, [2]) ze kterých obou slov jedno se skládá satanáš. Praví se zajisté v pamětech apoštolských, že hned, když Ježíš z řeky Jordana vystoupil, kdežto hlas nad ním vydán: „Syn můj jsi ty, dnes zplodil jsem tebe“ (Ps. 2, 7.), že ďábel přistoupil k němu a jej pokoušel, až i řekl jemu (Mat. 4, 9.): „Klaň se mi,“ a že mu odpověděl Kristus: „Odejdi satanáši, nebo Hospodinu Bohu svému klaněti se a jemu samému sloužiti budeš.“ Jako zajisté Adama svedl, myslil i proti němu tolikéž provésti moci. Slova pak ta (Ps. 21, 11.): „Jako voda vylity a rozptýleny jsou kosti mé. Srdce moje učiněno jak vosk rozpouštějící se uprostřed života mého,“ věstila, co se mu dálo noci té, když na něho vyšli na horu Olivetskou, aby ho lapili. V pamětech zajisté, ježto od apoštolů a jich sstoupenců psány býti pravím, povídá se, že pot jako krápěje [3]) s něho tekl, když se modlil a pravil: „Možná-li, odejdi kalich ten“ (Mat. 26, 39.), an totiž třáslo se srdce jeho a kosti jeho tolikéž, a srdce podobalo se vosku do života se rozpouštějícímu; abychom věděli, že chtěl Otec, aby Syn jeho v otrapách takých pro nás v skutku se nalezal, abychom neřekli, že on jsa Synem Božím, nepocítil toho, co jej potkalo a na něj přišlo. A to: „Vyprahla jak střepina síla má, a jazyk přilnul k dásněm mým,“ předvěstovalo ono, o němž jsem pověděl, mlčení, ješto on, jenž všecky vaše nemoudré učitele kárával, ničeho naprosto neodpovídal.

---

[1]) Tak i Tertullian (cont. Marc. 4, 42.) místo to Oseovo (10, 6.) vykládá. (Cf. Cyrill. 13, 7.)

[2]) Justin domníval se, že slovo řecké σατανᾶς složeno ze slova *sata* a ze slova hebr. *nacháš*, čili jak Justin s vysouváním litery *ch* četl *náš* had; zavedla ho koncovka řecká slova toho.

[3]) Krápěje krve; θρόμβος zajisté značí též ssedlou krev.

104. A slova: „V prach smrti uvedl jsi mne, obklíčili mne psové mnozí, [1]) sbor zlostníků oblehl mne; zbodli ruce moje a nohy mé, spočetli veškery kosti mé. Oni pak zpytovali a zhledli mne; rozdělili sobě roucha má a nad oděvem mojím los metali jsou," slova ta, jak jsem napověděl, předzvěstovala, jakou smrtí jej odsoudí sbor zlostníků, jež i psy i myslivce nazývá, ukazuje, že i psovodové také se shromáždili, všemožně o jeho odsouzení se zasazujíce. Což že se i dálo, v pamětech apoštolů jeho se píše. Že pak roucho jeho, když ho ukřižováno, ukřižovatelé mezi sebou rozdělili, již jsem dolíčil.

105. Co dále v Žalmu následuje: „Ale ty, Hospodine, nevzdaluj pomoci své ode mne, k obraně mé vzhlédni! Zbav meče duši mou a z ruky psa jedinkou mou. [2]) Vysvoboď mne z úst lva, a od rohů jednorožců ponížení mé," to opět podobně jest důkaz a zvěst toho, co jemu přísluší a co jemu se přihoditi mělo. Již zajisté nahoře dolíčil jsem, že jednorozenec jest Otce veškerenstva, vlastně zrozený z něho Logos a moc, jenž napotom člověkem z panny se stal, jakož z pamětí dotčených se dovídáme. Že pak ukřižováním skonal, rovně jsem pravil. Nebo slova: „sprosť meče duši mou a z ruky psa jedinkou mou; vysvoboď mě z úst lva a od rohů jednorožců ponížení mé," podobně zvěstují, jakým utrpením mu umříti bylo, totiž ukřižováním; nebo že slova: „od rohů jednorožců" kříže toliko podobu naskytají, dříve jsem vám vyložil (k. 91.). Že pak prosí, aby duše jeho od meče a z úst lvích a z ruky psí vysvobozena byla, prosba to byla, aby nikdo neopanoval duše jeho, abychom, když my konce života dojdeme, téhož od Boha prosili, jenž může odvrátiti všelikého anděla nestydatého a zlého, aby nevzal duše naší. Dokázal pak jsem vám, že duše ostanou, z toho, že i duše Samuelova, jak Saul žádal, byla přivolána od břichopravkyně. [3]) Zjevno pak jest, že duše veškery takovýchto spravedlivců a proroků propadly v moc takových mohutností, jaká že i v břichopravkyni oné byla, z věcí samých patrno. Protož i Bůh nás, pro které se to děje, učí skrze

---

[1]) Čtou k tomu též: καὶ κυνηγοὶ i myslivci, nač hned sv. Justin se odvolává.

[2]) Zdá se, že Justin četl τον μονογενῆ σου. „Jednorozence tvého"; nebo v následném dovodí ze slov toho Žalmu, že Kristus jest jednorozencem Otcovým.

[3]) I. Reg. 28, 7., Apol. I. 18. Jiní Otcové sv. myslí, že duše Samuelova se nezjevila, nýbrž že mamidlo holé od ďáblů osnováno bylo. O novějších, jenž celý pochod ten za výsledek ošemetné obratnosti čarovničiny drží, šířeji mluviti nemístno.

Syna svého, abychom všelijak bojovali [1]) a na konci života prosili, aby duše naše pod mohutnost takovou nějakou nepadly. Neb oddávaje ducha na kříži, pravil: „Otče, v ruce tvé poroučím ducha svého," jakož z oněch pamětností jsem se dověděl. A napomínaje učeníky své, aby život Fariseů přesahovali, sic jinak, aby věděli, že spaseni býti nemohou, toto, jak znamená se v pamětech oněch, pravil (Mat. 5, 20.): „Nerozhojní-li se spravedlnost vaše nad onu zákoníků a Fariseů, nevejdete do království nebeského."

106. Že pak věděl, že Otec jemu všecko, jak žádá, poskytne, a jej z mrtvých vzkřísí; a že všecky lidi bohabojné napomínal, Boha chváliti, poněvadž také skrze tajemství ukřižovaného tohoto smiloval se nade vším pokolením lidí věřících; a že uprostřed apoštolů bratrů svých stál (kteří po jeho z mrtvých vstání, když byl je přesvědčil o tom, o čem jim též před utrpením pravil, že totiž musel ty věci trpěti, ješto i od proroků předpověděny byly, kteří, dím, káli se ze svého od něho, když ukřižován byl, odstoupení), a s nimi obcuje, Boha chválil, což i v pamětech apoštolův se vypravuje: věci ty veškery ostatek Žalmu toho projevují. Zní ale takto: „Zvěstovati budu jmeno tvé bratřím svým a uprostřed církve chváliti budu tebe. Kdo se bojíte Hospodina, chvalte jej; veškeré símě Jakobovo oslavujte ho; boj se ho všeliké símě Israelovo." Že pak jmeno proměniv, jednoho z apoštolů Petrem nazval, což také v pamětech apoštolských [2]) se vypravuje; že nadto i jiné bratry dva, syny Zebedeovy, nazval Boanergy, to jest syny hromu: [3]) to doličuje jej býti oním, od něhož Jakob příjmení Israele a Auses příjmení Josua vzal, skrze které jmeno také uveden byl do země praotcům zaslíbené lid z vyvedenců z Egypta pozůstalý. Že pak jako hvězda měl vzejíti z pokolení Abrahamova, Mojžíš takto předpověděl (Num. 24, 17.): „Vzejde hvězda z Jakoba, a vůdce z Israele," a jiné Písmo (Zach. 6, 12.) dí: „Aj, muž! Východ jmeno jeho." Když tedy také na nebi [4]) při narození jeho vzešla hvězda, jak psáno

---

[1]) ἀγωνίζεσθαι o boji proti ďáblovi patrně řeč jest tuto.

[2]) Jiní čtou αὐτοῦ m. αὐτῶν v pamětech jeho, t. Petrových, jelikož evangelium Markovo stará církev na Petra co hlavního původce odnášela. Ještě jiní čtou αὐτοῦ, ale odnášejí to ke Kristu, jako by αὐτοῦ stálo místo τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ.

[3]) Podobně Tertullian (Marc. 4, 13.). „Změňuje i Petrovi jmeno, poněvadž i stvořitel Abrahamovi i Sáře i Auseovi jmeno přejinačil."

[4]) Dí: „také na nebi," ješto na zemi vzešla hvězda mnohem vznešenější, t. j. Kristus sám.

v pamětech apoštolů jeho: tedy mudrcové z Arabie, věci té znamením tím se doznavše, přišli a klaněli se jemu.

107. Že měl třetího dne po ukřižování svém vstáti, psáno v těch pamětech, že lidé pokolení vašeho s ním se hádajíce, jemu řekli (Mat. 12, 39.): „Ukaž nám znamení," on pak že odpověděl: „Pokolení zlé a cizoložné znamení hledá a nebude jim dáno znamení, leda znamení Jony." Jelikož to byl tajemně řekl, bylo poslouchajícím se domysliti, že po ukřižování svém dne třetího z mrtvých vstane. A pokolení vaše horším a cizoložnějším býti prokázal nad město Ninivitův, kteří, když Jonáš po svém dne třetího z břicha ryby velké vyvržení kázal, že po třech [1]) dnech všickni zahynou, půst všech naprosto živočichů, lidí i zvířat, v houni a ve kvílení náramném a v pravém ze srdcí pokání a od nešlechetnosti odstoupení jsou vyhlásili, za jisto majíce Boha býti milosrdna a vlídna všem od nepravosti odstupujícím; tak že i sám král onoho města a velmožové tolikéž v houně se oblekše, na postě a modlitbě trvali a obdrželi, aby město jejich podvráceno nebylo. Ale i když Jonáš truchlel, že dne čtyřicátého, jak prorokoval, město nevyvráceno, nastrojením skočce ze země jemu vyrostlého, pod nímž sedě od úpalu zastiňován byl (byl pak skočec tykev náblá, Jonášem nesázená, aniž zalívaná, ale náhle vzešlá k poskytání jemu stínu), a jiným nastrojením opět uschlého Bůh jej přesvědčil, že neprávě pro nepodvrácení města Ninive truchlí, řka (Jon. 4, 10.): „Ty jsi odpustil skočci, o němž jsi nepracoval, aniž jsi pěstoval ho, který za noci své vzešel, a za noci své zahynul: a já neodpustím Ninive městu velikému, v němž přebývá více nežli sto dvacet tisíc lidí, jenž nevědí, co jest mezi pravicí a levicí, a dobytkové mnozí?"

108. Ač pak lidé pokolení vašeho všickni věděli, že se to dálo od Jony, a ač Kristus u vás volal, že vám znamení Jonovo vydá, napomínaje, abyste aspoň po jeho z mrtvých vstání se káli ze zlých skutků svých, a jako Ninivité před Bohem plakali, aby národ váš a město vaše nebylo jato a podvráceno, jako se stalo: přece vy netoliko jste se nekáli, jej zkřížena býti se dověděvše, ale také, jak jsem napověděl, [2]) lidi vybrané jste nastrojili, a je po zemi celé rozeslali, aby hlásali, že povstalo jakési odštěpenství bezbožné a bezzákonné od Ježíše, nějakého Galilejského svůdce, jehož když jsme ukřižovali byli, učeníci z hrobu, kdežto s kříže sňat byv pochován byl, v noci ukradli a nyní lidi zavádějí, pravíce, že vstal z mrtvých

---

[1]) Jiní exemplarové: po čtyrydceti, jak text hebr. čte, an LXX. *tři* čtou.
[2]) K. 17.

a na nebe vstoupil. Ano, přidali jste, že učil věcem bezbožným a nesvatým a ohavným, kteréž vy o těch, jenž jej Kristem, učitelem a Synem Božím býti vyznávají, mezi vším lidem trousíte. K tomu ani po dobytí města svého a po zpustošení země svojí pokání nečiníte, ale jemu a všem v něho věřícím zlořečiti se opovažujete. My pak ani vás, ani těch, jenž domnění takového proti nám od vás dosáhli, nenávidíme, nýbrž modlíme se, abyste aspoň nyní pokání učiníce, všickni milosrdenství došli od přemilosrdného a přemilovného veškerenstva Otce Boha.

109. Že ale národové z nepravosti, v níž bloudíce žili, káti se budou, uslyševše od apoštolů jeho nauku od Jerusaléma hlásanou, o tom mne prosím vyslyšte, když málo slov z Micheáše, jednoho ze 12 proroků, uvedu. Jsou pak tato (4, 1.): „A bude v nejposlednějším dnů zřejmá hora Hospodinova, připravená na vrchu hor, vyvýšená nad pahorky, a položí na ní lidé proud, [1]) a půjdou národové a řeknou: Pojďte, vstupme na horu Hospodinovu, a do domu Boha Jakobova, a ukaž nám cestu jeho, a budeme choditi po stezkách jeho: nebo ze Siona vyjde zákon, a slovo Páně z Jerusaléma, a souditi bude mezi národy mnohými a trestati bude národy silné do drahna; i rozkují meče své v radlice a oštěpy své v srpy; a nevezme národ proti národu meče, a nebudou se učiti více bojovati. A zasedne muž pod kmenem vinným svým, a pod fíkem svým, a nebude, kdo by přestrašil. Nebo ústa Hospodina mocností mluvila jsou; všecka pokolení půjdou ve jmenu bohů svých; my pak půjdeme ve jmenu Hospodina Boha našeho na věky. — A bude v den ten, shromáždím usouženou a vyvrženou seberu, a tu, již jsem trápil; a položím usouženou v ostatky, a utlačenou v národ silný. A bude kralovati Hospodin nad nimi na hoře Sion od nyníčka až na věky.“

110. A dokonav to, řku: Vím, že učitelé vaši všecka toho místa slova na Krista pravena býti vyznávají, vím také praviti je, že dotavad nepřišel, a byť by prý přišel, předce prý neznámo, kým jest; ale když zjevným a slavným učiněn bude, tož prý se pozná, kdo jest. [2]) A potom prý věci v proroctví tom řečené se stanou, jako by žádného dosavad užitku proroctví toho nestávalo; lidé to nerozumní, neznajíce, co ze všech Písem průvodno, že dvojí příchod Kristův předpověděno; jeden, v němž podtrpným a neslavným a nečestným a ukřižovaným se předpovídá; druhý, v němžto se slávou s nebe přibude, když i člověk odtrženství věci také vysoké mluvící

[1]) t. j., jak jiné čtení vykládá: pohrnou se k ní všickni národové.
[2]) Podobná řeč Tryfonova k. 8.

proti Nejvyššímu na zemi se věcí ostudných podejme na nás křesťany, jenžto ze zákona a slova od Jerusaléma skrz Ježíšovy apoštoly vyšlého pobožensťví poznavše, k Bohu Jakobovu a k Bohu Israelovu jsme se utekli. A kteří jsme byli plní bojů a vraždy a všeliké nepravosti, po celé zemi každý nástroje vojenské, meče na radlice a oštěpy na rolnické nářadí jsme zaměnili [1]) a obděláváme pobožnost, spravedlnost, lidumilenství, víru, naději tu, která jest od Otce skrze toho, jenž ukřižován jest, každý pod kmenem vinným svým sedíce, to jest, každý jedinou řádnou manželkou se spokojujíce. Co zajisté slovo prorocké dí (Ž. 127, 3.): „a manželka jeho jako vinný kmen hojný", to vám povědomo. A že není toho, jenž by nás po celé zemi v Krista věřící postrašiti a podmaniti mohl, na jevě jest. Nebo stínáni, ukřižováni, šelmám, okovům a ohni a všelikým jiným mukám předvrhováni jsouce, od vyznání svého, jak patrno jest, neodstoupáme, nýbrž čím více nám toho se děje, tím více jiní věřícími a zbožnými skrze jmeno Ježíšovo se stávají. Jako když někdo odřeže částky plodonosné u kmene vinného, tím působí, že ratolesti jiné květné a výnosné vyvodí: tak i s námi se děje. Nebo kmen od Boha a od Krista Spasitele vštípený jest lid jeho. Ostatek proroctví při druhém příchodu jeho ve skutek se uvede. Nebo slova ta: „usouženou a vyvrženou" značí, že, co na vás a jiných lidech veškerých jest, netoliko z majetků vlastních každý křesťan se vyhání, nýbrž i ze světa celého, aniž svobodně žíti křesťanovi přejete. Vy pak to pravíte vašemu lidu se díti; jestliže však vy válkou přemoženi byvše, vyvrženi jste byli, právě jste to podstoupili, jako všecka Písma svědčí. My ale, jenž pravdu Boží poznavše, ničeho toho jsme neučinili, jak Bůh nám dosvědčuje, s nejspravedlnějším a jediné neposkvrněným a bezehříšným Kristem ze země vyhlazeni býváme. Nebo Isaiáš volá (57, 1.): „Aj, jak hyne spravedlivý, a nikdo nevnímá toho srdcem, mužové spravedliví shlazují se a nikdo nepřemýšlí."

111. A že dvojí ten příchod Kristův náznačně od Mojžíše předpověděn byl, toho již z náznaku obětovaných v postě kozlů dolíčil jsem. A opět věc ta tím, co Mojžíš a Josua činili, tolikéž byla naznačena a předpověděna. Onen zajisté z nich ruce rozprostraniv na chlumě do večera trval, any ruce jeho podpírány, což jiné

---

[1]) Podobně Ireneus (4, 34, 4.): „Zákon svobody, t. j. slovo Boží od apoštolů z Jerusaléma vyšlých hlásané po zemi povšechně takovou spůsobilo proměnu, že proměnilo meče a oštěpy vojenské na radlice a na srpy schopné k vyžínání obilí, a na jiné pokojné náčiní, a již neznají bojovati, nýbrž udeřeni byvše, tvář druhou naskytají." (Cf. Tert. adv. Jud. 3.)

podoby leč kříže neukazuje; tento pak příjmením Josua prozvaný vedl vojnu, a Israel vítězil. Na obou pak těch dvou mužech svatých a prorocích Božích to, poznáváme, se dálo, že obojího tajemství onoho jeden z nich nésti nemohl, to jest znaku příjmení přiřčeného. Jediný zajisté sílu tu má, měl a míti bude, ten, jehož i jmena všeliké knížatstvo se bojí, [1]) chřadnouc, an jím má podvráceno býti. K našemu podtrpnému a ukřižovanému Kristovi zlořečení od zákona se nevztahovalo, nýbrž toliko tím ukázáno, že on spasí ty, jenž od víry jeho neodstupují. Ty zajisté, jenž v Egyptě zachováni byli, když zahynuli prvorozenci egyptští, vysvobodila krev beránka namazaná na oboje veřeje a na podvoje. Nebo beránek byl Kristus, jenž potom obětován byl, jakož i Isaiáš pravil (53, 7.): „Veden jest na zabití jak ovce.“ Psáno pak, že jste jej na den přesnic polapili a podobně na den přesnic ukřižovali. Jakož pak ony v Egyptě zachovala krev beránkova, takto i lidi věřící krev Kristova smrti zbaví. Zdaž by se Bůh byl oklamal, kdyby nebylo toho znaku na dveřích stávalo? [2]) Nikolivěk, nýbrž tím věštěno, že pokolení lidskému skrze krev Kristovu spasení se stane. Nebo i znamení provázku červeného, jejž vyzvědačové od Josua Navovice poslaní Rahabě nevěstce v Jerichu dali, pravíce, aby ho uvázala u okna, jímž je spustila, aby nepřátelů tajní zůstali, podobně podobiznu krve Kristovy znamenalo, skrze niž chlipníci a zlosynové druhdější ze všech pokolení spasení docházejí, odpuštění hříchův přijavše a více již nehřešíce. [3])

112. Vy ale věci ty podle vykládajíce, mnohou nestateč Bohu přičítáte, jestliže věci ty takto jalově slyšíte, a nevyšetřujete-li mocnosti výpovědí těch. Nebo takto i Mojžíš co odpůrce zákona odsouzen bude, jenž přikázav nečiniti podobenství žádného, ani věcí nanebeských ani pozemských ani povodních, napotom hada měděného

---

[1]) Knížatstvem netoliko duchy zlé, nýbrž i knížata zemská Justin vyrozumívá, domněje se, že Kristus všeliké krále pozemské s antikristem spojené podrobiv, tisícileté panování na zemi započne. Podobně Ir. 5., Lact. 7.

[2]) Znamením tím se zdá Justin slyšeti znamení a kříže shora dí o pomazání veřejí a podvojí krví beránkovou; jakož Lact. (4, 26.) praví: „Věci té podobiznu Židé podnes naskýtají, podvoje své krví beránka značíce.“ A Hieronym (in Ez. 26.) dí: „Přijdou všickni, aby spatřili slávu Hospodinovu a položí na nich znamení, jenž na začátku Ezechiele pod výkladem *thau* litery hebrejské se ukazuje. Kterýmžto znamením kdo značen bude, ujde rukou pronásledovníka. Jím i veřeje domův v Egyptě znamenáno, když při zahynutí Egypta Israel jediný ostal neobražen.“

[3]) Podobně sv. Klement Ř. v l. I. 12.

sám učinil, a na znamení ho nějakém [1]) postaviv, velel patřiti na něj těm, jenž uštknuti byli; na něj kdo hleděli, uzdraveni jsou. Již-li tedy za to jmíno bude, že tehdá lid zachován byl od hada, jemuž, jak jsem napověděl, zlořečil Bůh na počátku, a jejž mečem velikým, jak volá Isaiáš (27, 1.), zahladil? A tak-li nerozumně, jak hodlají učitelé vaši, a ne-li raději co podobizny vykládati budeme věci ty? A neodneseme raději znamení toho k obrazu ukřižovavaného Ježíše, anto i Mojžíš roztáhnutím rukou spolu s tím, jenž jmenem Jesu prozván byl, lidu vašemu vítězství dobyli? Takto zajisté i o tom, co zákonodárce učinil, pochybovati přestaneme. Nebo nevzdáliv se Boha, lid ve zvíře, skrze něž přestoupení a neposlušnost vzala počátek, doufati přiměl. Ty věci však s mnohým přemyslem a tajemstvím dály se a praveny byly od blaženého proroka; a není ničeho, co by někdo právem mohl tupiti u věcech ode všech naprosto proroků pověděných nebo činěných, jestliže vědomosti v těch věcech skryté se domůžete. [2]) Pakli ale učitelé vaši vám toliko vykládají, a to ještě podle a nice, proč na tom neb onom místě velbloudové a ne velbloudkyně se pokládají, aneb co jsou ty velbloudkyně, anebo proč tolik běli, tolik oleje při obětech se dávalo, věcí velkých a otázky hodných dotknouti a vykládati se neosmělujíce, anebo abyste nás je vykládajících neposlouchali ani ve společné rozmlouvání se nedávali, vám přikazujíce: nebudou-li právem slyšeti, co k nim Pán náš Kristus Ježíš pravil (Mat. 23, 27.): „Hrobové obílení, vně na pohled krásní, vnitř plni kostí umrlčích; z máty desátkujíce, velblouda však polykajíce, vůdcové slepí“? Jestliže tedy nepovrhnete naukami těch, jenžto vyvyšujíce se, rabi rabi chtějí nazýváni býti, a nepřistoupíte-li s tou stálostí a myslí k řečem prorockým, abyste totéž od lidí vašich podstoupali, co proroci jsou podnikali, nemůžete zhola z výpovědí prorockých užitku žádného vzíti.

113. Co však pravím, toto jest. Jakož jsem častěji povídal, vyslaného onoho s Kalebem do země chananejské vyzvědače, dříve Auses zvaného, Mojžíš Jesusem jmenoval. Na to se ty nedotazuješ, pro jakou příčinu se to dálo, o tom nepochybuješ, aniž toho vyšetřuješ. Kristus totižto tebe tajen jest, a čta, nerozumíš, aniž nyní slyše, že Ježíšem jest Kristus náš, odvětuješ, že jemu jmena toho ani nadarmo ani maní nedáno. Ale o tom, proč jedno *A* ku

---

[1]) Dí: na nějakém znamení, ne že by sám pochyboval, že znamení to kříž byl, nýbrž pro ujití nových se Židy půtek.

[2]) podobně n. 90.

prvnímu Abrahamovu jmenu přičiněno, zpytuješ pobožně a toho, proč jedno *R* přidáno ke jmenu Sáry, podobně zpupně se dohaduješ. [1]) Proč ale otecké jmeno Ausovi synu Navovu docela jmenem Jesusa zaměněno, nezpytuješ podobně. Ale že netoliko jmeno jeho přejinačeno, nýbrž, an i nástupcem Mojžíšovým učiněn byl, jediný on z vrstevníků z Egypta vyšlých lid pozůstalý do země svaté uvedl. A jakož on a nikoli Mojžíš lid uvedl do země svaté a ji losem rozdělil těm, jenžto s ním přišli: takto Ježíš Kristus rozptýlení lidu obrátí a zemi dobrou každému oddělí; ač nikoli týmž spůsobem. Onen zajisté jim udělil dědictví počasného, nejsa totiž ani Kristem Bohem, ani Synem Božím; tento však po svatém vzkříšení věčnou nám majetnost uštědří. Onen slunce zastavil, prvé jmenem Ježíše přejmenován byv a moc od ducha jeho vzav. [2]) Že pak Ježíš byl tím, jenž Mojžíšovi a Abrahamovi a jiným praotcům veškerým se zjeviv a s nimi rozmlouvav vůli Otcově sloužil, shora dokázal jsem; kterýžto přišel narodit se jako člověk z Marie panny, a napořáde bytuje. Tentoť zajisté, od něhožto [3]) a skrze něhožto Otec nebe a zemi obnoví; tentoť, jenž v Jerusalémě věčným světlem svítiti bude; tentoť onen dle řádu Melchisedechova král Salému a věčný kněz Nejvyššího. Onen, praví se, druhou obřízkou [4]) kamenným nožem lid obřezal (což bylo předvěstí obřízky té, kterou obřezal nás sám Ježíš Kristus od kamení a jiných model) a hromady učinil těch, jenž od neobřízky, to jest od bludův světa na místě každém noži kamennými, t. j. Ježíše Pána našeho slovy obřezáni byli. Nebo že kamenem a skalou v podobenstvích Kristus od proroků se nazývá, již ode mne dokázáno. Noži pak kamennými řeči jeho slyšme, skrze něž tolik zabloudilých lidí od neobřízky

---

[1]) Židé, po malichernostech jdouce a důležitých věcí nedbajíce, takovým, jako jim tu vytýká Justin, počínáním svojím příčinu zavdali ku posměchu se strany pohanův. Jakož byl úsměšek bezbožníka toho, o němž Filon, na židovské náboženství se potrhujícího, že Bůh na místo daru jedno *A* připojil ku jmenu Abrahamově a podobně i Saru o jednu literu rozmnožil. Dokládá týž Filon, že bezbožník ten zlým toho zakusil, pro chatrnou věc se oběsiv. (De nom. mut.)

[2]) t. j. Ježíš Kristus Josuovi moci té k zastavení slunce udělil. Tudy patrno, kterak nad Josuem předkuje Kristus Ježíš, což i v následném dovodí Justin, pravě, že obnovena bude země i nebe od Ježíše, jehožto mocí Josua vládu provodil nad sluncem.

[3]) t. j. od doby narození jeho.

[4]) Podobně Tertullian (adv. Jud. 9. a adv. Marc. 3, 16.). Jak tuto Ježíš s Josuem se porovnává, z textu dobře výsvitno. Druhá ta obřízka byla věstí a má býti pohnutkou, aby Židé na vněšné obřízce nepřestávali, nýbrž onu duchovní vnitřní přijíti píleli.

obřízkou srdce obřezáno jest; jakou aby tolikéž ti se obřezali, jenž mají obřízku od Abrahama počátek vzavší, již tenkrát Bůh skrze Jesusa (Josua) napomínal, ješto dí, že ty, jenž do oné země svaté vešli, druhou obřízkou Jesus kamennými noži byl obřezal.

114. Někdy zajisté Duch svatý činil, aby něco zjevně se dálo, co podobiznou bylo věcí státi se majících; jindy pak též řeči pronesl o budoucích věcech, takto je vyjádřiv, jako by se právě stávaly aneb již byly staly. Téhož spůsobu neznají-li čtoucí, nebudou moci, jak sluší, rozuměti slovům prorockým. Na příklad uvedu slova některá prorocká, abyste vyrozuměli, co pravím. Když dí skrze Isaiáše (53, 7.): „On jak ovce veden k zabití a jako beránek před střihajícím jej neotvírá úst svých," takto mluví, jako by se utrpení právě dálo. A když opět dí (61, 2.): „Rozprostřel jsem rukou svých k lidu nevěřícímu a odmlouvajícímu," i když dí (53, 1.): „Hospodine, kdož uvěřil slovu našemu," praveno to jest, jako by věci již událé se vypravovaly. A ukázal jsem též, že Kristus v podobenství často nazývá se kamenem a mravoslovně Jakobem a Israelem. Opět když dí (Ps. 8, 4.): „Spatřím nebesa, dílo rukou tvých," neslyším-li děláním jeho slovo, [1]) nemoudře rozuměti budu, jak se vašim ráčí učitelům, jenž se domnívají, že ruce a nohy a prsty a duši [2]) má Otec veškerenstva, nezplozený Bůh, jak živočich složený, a tudy učí, že Otec sám Abrahamovi a Jakobovi se ukázal. Blaze nám tedy, jenž kamennými noži obřezáni jsme obřízkou druhou! Ta první vaše železem se dála a děje, nebo tvrdého srdce ostáváte. Obřízka ale naše, jenž druhá číslem po té vaší se ustanovila, skrze kameny ostré, to jest skrze slova apoštolů, kamene onoho úhelného a bez rukou uťatého, obřezuje nás od modloslužby, a vší zhola nepravosti. Jejichžto srdce tak jsou obřezána od nešlechetnosti, že umíráme pro jmeno skály té výborné, jenž do srdcí lidí, Otce veškerenstva skrze něho milujících, vodu živou vlévá a napájí ty, jenž vodu života žízní, Avšak vy tomu, co pravím, nerozumíte; nechápete zajisté věcí těch, o nichžto, že Kristus je učiní, proroci předpověděli, aniž nám vás

---

[1]) t. j. Bůh nepůsobí rukama a prsty, nýbrž slovem svým. Podobně Ireneus Krista a Ducha svatého jmenuje ruce Otcovy (40, 20, 1.). Bůh zajisté, jak tentýž dí (2, 2.), „nepotřebuje nástrojů jiných k vyvedení věcí, jenž se stávají, ale schopno a dostatečno k vytvoření všeho jest vlastní slovo jeho." Protož i Tatian slovo jmenuje prvorozeným dílem Otcovým (k. 5.).

[2]) Blud ten nesmyslný přičítají Židům Orig. h. 3. in Gen., Eus. in ps., Cyril. in Jul. a jiní.

k Písmu vedoucím věříte. Nebo Jeremiáš takto volá (2, 13.): „Běda vám, že jste opustili pramen živý a vykopali jste si studnice rozmetané, nemohoucí držeti vody. Zda poušť bude, kde jest hora Sion, an jsem dal list rozvodný Jerusalému před obličejem vaším.“ (3, 8.)

115. Avšak Zachariášovi tajemství Kristovo v podobenství ukazujícímu a tajemně hlásajícímu věřiti musíte. Jsou pak slova jeho tato (2, 10.): „Raduj a vesel se, dcero Sionská; nebo aj, já přicházím a budu bydleti uprostřed tebe, dí Hospodin. A připojí se národové mnozí k Hospodinovi v den ten, a budou mně lidem a budu bydleti uprostřed tebe, a poznají, že Hospodin mocností poslal mne k tobě. A bude vládnouti Hospodin Judou, a údělem svým v zemi svaté a vyvolí Jerusalém. Boj se všeliké tělo tváři Hospodinovy, nebo povstal z oblaků svatých svých. I ukázal mi Jesusa velekněze stojícího před obličejem andělovým, a ďábel stál po pravici jeho, aby se protivil jemu. I řekl Hospodin k ďáblovi: Trestej Hospodin v tobě, jenž vyvolil Jerusalém; zdali není tato hlavně vychvácena z ohně?“ An Tryfon mi tuto odpověděti a mně odmlouvati hodlal, řekl jsem: Dříve dočekej a vyslyš, co pravím. Nebo neučiním, jak ty podhlídáš, výkladu toho, že nebylo žádného kněze jmenem Jesusa v zemi Babylónské, kde zajat byl lid váš. Což kdybych i učinil, dokázal bych, že, kdyby kněze jmenem Jesusa v pokolení vašem bylo stávalo, prorok by ho nebyl ve zjevení svém viděl, jakož ani ďábla ani anděla Páně očima přísobnýma, nýbrž u vytržení spatřil, ješto zjevení se mu dálo. [1]) Nyní pak pravím, jakož Písmo dí, že skrze jmeno Ježíšovo od syna Navova moci a skutkové se někteří dáli, jenž předpovídali věci od Pána našeho díti se mající: takto i přistupuji dokázat, že i to za onoho Jesusa, jenž v Babylóně knězem nad lidem vaším byl, událé se zjevení předpověděním bylo věcí, jež kněz náš a Bůh a Kristus syn Otce veškerenstva učiniti měl. Již ale, dím, divil jsem se, proč jste před maličkem se odmlčeli, když jsem mluvil, a proč jste neujali slov, jež jsem pravil, že syn Navův z vyšlých z Egypta

---

[1]) Místo to obtížné a trudné podle čtení Moranova jsme přeložili. Nechce Justin zapírati, jako by nebylo stávalo kněze jmenem Jesus v zajetí Babylónském, ale dí, že by to snadno příti se chtěje v pochybnost mohl bráti, an by prorok, kdyby velekněz ten byl na živě býval, jej nebyl u vidění, u vytržení spatřoval, nýbrž očima by ho byl viděl tělesnýma. Co do dotčeného místa Zachariášova, mnozí ze starých pravili, že o Josedechově synovi slyšáno býti nemůže, jakož Tertullian adv. Jud. 14. a jiní. Justin však místo to o Jesusovi synu Josedechovu slyší, avšak dovodí, že se nalezá v něm náznak věcí ke Kristovi se odnášejících.

vrstevníků jediný vešel do země zaslíbené s těmi, jenžto se píší věku toho mladšími. Nebo jako mouchy na bolačky přibíháte a přilétáte. A byť někdo tisícero věcí výborně provedl, pakli věc jedna skrovninká se vám nelíbí, nebo vám na rozum nejde, aneb méně zevrub provedena jest: tu vy věcí těch mnohých výborných si nevšímáte, o slovíčko ale se potrhujete, a je za bezbožnost a nešlechetnost vystaviti usilujete; abyste, podobným-li soudem Bůh vás souditi bude, mnohem větší počet pokládali z opovážlivostí svých velkých, buď již ze zlých skutků, buď z lichých výkladův, jichžto se vy přejinačujíce dočiníváte. Nebo jakým soudem soudíte, tím abyste souzeni byli, věc spravedlivá jest. (Mat. 7, 2.)

116. Ale abych vám o zjevení Jesu Krista svatého [1]) počet vydal, opětuji řeč a dím, že i ono zjevení na nás v Krista velekněze ukřižovaného věřící učiněno. Kteřížto ve smilstvích a ve všem naprosto skutku nečistém bytovavše, skrze milost od Ježíše našeho dle vůle Otce jeho nám propůjčenou všecku špínu zlou, jíž jsme obdáni byli, jsme svlékli, na kteréžto ďábel dorývá, pořád protivujíc se a všecky k sobě potáhnouti chtěje; ale anděl Boží, to jest moc Boží nám seslaná skrze Ježíše Krista, trestá jej; i odstupuje od nás. A jsme jako z ohně vyňatí, od dřívějších hříchův očištěni byvše, a od trápení a úpalu ďáblem a sluhami jeho nastrojovaného oprostěni býti očekávajíce, z nichžto nás opět vytáhne Ježíš Syn Boží; jakož pak připověděl i rouchem strojeným nás odíti, a královstvím věčným obmysliti, budeme-li činiti jeho přikázaní. Nebo jak Jesus onen, od proroků knězem zvaný, špinavé šaty nositi vidín byl, an se dí o něm, že pojal ženu nevěstku, [2]) a jak hlavní z ohně vyňatou se nazývá, an hříchův odpuštění dosáhl, po učiněné ďáblovi protivujícímu se domluvě: takto my, kteří všickni jako muž jeden skrze jmeno Ježíšovo v jednoho Boha všetvůrce věříme, skrze jmeno prvorozeného Syna jeho ze špinavých šatů, to jest ze hříchů vyzuti a skrze slovo povolání jeho rozohněni pravým pokolením veleknězským jsme, jak Bůh sám svědčí, řka, že na každém místě v národech oběti blaholibé a čisté se jemu přinášejí. (Mat. 1, 11.) Od žádného pak Bůh obětí nepřijímá, leč skrze kněze své.

---

[1]) Zjevením Ježíše Krista svatého jmenuje to, co shora jmenoval tajemstvím Kristovým skrytě od Zachariáše ohlášeným. Podobně Tertullian na místě uvedeném: „Tak i u Zachariáše v osobě jeho, ano i v tajemství samého jmena pravý velekněz Otcův, Kristus Ježíš, dvojím spůsobem pro dvojí příchod se vyličuje.“

[2]) t. j. cizozemku.

117. Kdo tedy skrze jmeno jeho oběti jemu obětují, jež Kristus Ježíš činiti poručil, to jest, jenžto v eucharistii chleba a kalicha na všelikém místě země od křesťanů se obětují, ty Bůh předkem svědčí sobě blaholibými býti. Věcmi ale od vás a od oněch kněží vašich obětovanými pohrdá, an dí (Mt. 1, 10.): „A obětí vašich nepřijmu z rukou vašich, anoť od východu slunce až k západu jmeno moje slaví se v pronárodech; vy pak je poskvrňujete.“ Vy ovšem dosud svárlivě pravíte, že Bůh (tuto u proroka) od tehdejších v Jerusalémě obyvatelů Israelity prozvaných obětí nepřijímá, nýbrž že modlitby lidí z pokolení toho tenkráte v rozptýlení byvších sobě dobrolíbeznými býti praví a prosby ty obětmi jmenuje. Také i já pravím, že modlitby a díkůčinění, od hodných lidí učiněné, dokonalými jediné a dobrolíbeznými jsou Bohu obětmi. [1]) Nebo ty jediné vykonávati se křesťané naučili, také při památce potravy své suché a mokré, ve kteréž i na utrpení, jež Syn Boží pro ně podstoupil, se rozpomínají. [2]) Aby po vší zemi jmeno jeho zneuctěno a urouháno bylo, velekněží a učitelové lidu vašeho jsou učinili. A špinavá také obláčení, [3]) v něž obláčíte veškeré ty, jenž od Ježíšova jmena křesťany se stali, ukáže Bůh od náš odňata býti, když všecky vzkřísí a lidi některé sice ve věčném a nezrušeném království nezkaženy a nesmrtny a bezsmutny postaví, jiné však do věčné pokuty ohně odešle. Že pak sebe klamete vy a učitelové vaši, vykládajíce, jako by o pokolení vašem rozptýleném Písmo to mluvilo, že jich modlitby a oběti na každém jsou čisty a dobroliby, poznejte, že lžete a sebe všelijak oklamati usilujete. Za první zajisté dosavad od východu slunka až k západu pokolení vaše se nerozprostírá, nýbrž jsou národové, v nichžto nikdo z vašeho

---

[1]) Nezapírá tím, že mají křesťané oběť, nýbrž mluví tuto jako na jiných přemnoha místech, kdež uče, obřízku srdce jediným býti křtem pravým, křtu vodového, vněšného nezamítá. Ješto Židé ve vněšných zabředli ceremoniích, vidělo se svatým Otcům dorývati na vnitřní srdce opravení.

[2]) Justin památku potravy suché a mokré od památky utrpení Kristova odděluje. Nevykládá sice, kterak památka úmuky Kristovy se slaví; an ale Ap. 1, 65. učí, že touže všemocností, kterou tělo slovem se stalo, chléb a víno tělem a krví Kristovou se stává, patrno, že o nekrvavém upamatování oběti krvavé myslil. I Orig. cont. Cels. 8.: My všetvůrci díky vzdávajíce i chleby s díkami a modlitbou za obdržený dar obětované jíme, jenž tělem skrze modlitbu se stávají posvátným a posvěcujícím ty, jenž jich s úmyslem zdravým užívají. Protož církev dí v kanoně mše svaté: Skrze něhožto, Pane, všecko to vezdy dobré stvořuješ atd.

[3]) tak jmenuje pomluvy, jimiž se na křesťany potrhováno. Podobně Apol. II. 13.

pokolení nikdy nepřebýval. Avšak není zhola národa lidského, ani barbarů ani Řeků, ani jakýmkoli jmenem prozvaného buď vozožitelů, bezdomovníků, buď pastýřů stany obývajících, v nichžto by se nevykonávaly modlitby a díkůvčinění Otci a tvůrci všehomíra skrze jmeno ukřižovaného Ježíše.[1]) Dále pak,[2]) poněvadž za času, za kterého prorok Malachiáš toto pravil, nebyli jste ještě po všech zemích těch, v nichž nyní jste rozptýleni, což se i z písma prokazuje.

118. Protož raději přestaňte se příti a kajte se, dříve než přijde veliký den soudu, v nějž bědovati budou všickni z pokolení vašich, jenž bodli Krista tohoto, jakož ukázal jsem od Písem předpověděno býti. A že Hospodin přisáhl „podle řádu Melchisedechova“ (Ps. 109, 4.), a což to předpovědění znamená, jsem vyložil (33. 97. k.) Že tolikéž o pohřbení a vzkříšení Kristovu zní proroctví Isaiášovo, an dí (53, 8.): „Pohřeb jeho vyňat z prostředku,“ shora jsem pověděl (97.). A že soudcem živých a mrtvých veškerých jest Kristus onen, mnohem jsem provedl. I Nathan podobně o něm mluvě, k Davidovi takto se pronesl (II. Reg. 7, 14. 15.): „Budu jemu za Otce a on mi bude za Syna a milosrdenství svého neodejmu od něho, jako jsem učinil od těch, jenž před ním byli. A postavím ho v domě svém a v království jeho až na věky.“ Vůdcem v domě jiného býti Ezechiel (49, 3.) nepraví nežli tohoto. Tento zajisté jest výborný kněz a král věčný Kristus co Syn Boží. Již nedomnívejte se, že Isaiáš a prorokové druzí o přinášení žertev krvavých a obětí na obětnici při druhém jeho příští mluví, nýbrž o pravých a duchovních chvalách a díkůvzdáních. Aniž jsme my nadarmo v něho uvěřili, aniž od učitelů svojich takto obluzeni byli; nýbrž podivnou Boží prozřetelností se to dálo, že nad vás, jenž bohumilými a věhlasnými býti slynete, avšak jimi nejste, věhlasnějšími a bohabojnějšími shledáni jsme skrze povolání nové a věčné úmluvy, to jest Krista. Tomu se divě Isaiáš, dí (52, 15): „Králové stoulí ústa svá; nebo ti, jimž o něm nevypravováno,

---

[1]) Totéž dí před Justinem Hermas (3, 9, 17.): „Národové všickni, jenž pod nebem jsou, slyšeli a věřili a jedním Syna Božího jmenem se nazývají.“ Ireneus (3, 4.) tolikéž praví, že mnozí národové barbarští v Krista uvěřili, majíce „bez papíru a černidla napsané skrze Ducha svatého v srdcích svých spasení.“ Přece však Justinovo a jiných svědectví na vrub bráno býti nemá, ješto Origenes (tract. 28. in Matth.) mnohé národy býti vyznává, jenž světla evangelia dosavad nedošli.

[2]) Tuto uvodí další důvod, jímž výklad slov prorokových od Židů přijatý nepravým býti ukazuje.

uzří, a ti, jenž neslyšeli, vyrozumějí. Hospodine, kdo uvěřil slyšení našemu, a rámě Hospodinovo komu zjeveno jest?" To mluvě, Tryfone, dím, pro přibylé dnes s tebou druhy totéž opětovati s tvým dovolením se osměluji, zkrátka však a úsečně.

A on: Dobře činíš, dí, a bys sebe šířeji a totéž opět mluvil, věz, že já a druhové moji v poslouchání se kocháme.

119. Na to já opět dím: Domníváte-li se, mužové, že bychom těm v Písmě věcem rozuměti mohli, kdybychom z vůle toho, jenž tomu chtěl, nebyli obdrželi milosti k vyrozumění? Ovšem aby se tolikéž stalo, co za Mojžíše praveno bylo (Deut. 32, 16.): „Popudili mě cizími (bohy) a ohavnostmi svými rozhořčili mě. Obětovali démonům, jichž neznali, novým nedávno přišlým, jichž neznali otcové jich. Boha zplodivšího tebe opustil jsi a zapomenul jsi na Boha, jenž živí tebe. A viděl to Hospodin, a zažárlil, a popuzen jest pro zlost synů a dcer svých a řekl: Podvrátím tvář svou od nich a ukáži, co jim na konec se přihodí; nebo národ převrácený jest a synové, jenž víry nemají. Oni mě rozžehrali v nebohu, a rozhněvali mě v modlách svých, a já rozžehrám je v nenárodě a rozdráždím je v národu nerozumném. Nebo oheň rozňat jest z prchlivosti mé, a hořeti bude až do pekla, sežíře zemi a výplody její, spálí základy hor. Shromáždím na ně věci zlé." A když byl zahlazen spravedlivý onen, my národ jiný jsme zkvétli a co klasové noví a květnatí jsme se vzklíčili, jako pravili proroci (Zach. 2, 11.): „A utekou se národové mnozí k Hospodinu v den ten (a budou mně) v národ a přebývati budou v prostředku země." My pak netoliko lidem jsme, nýbrž i lidem svatým, jakož jsme již dokázali (n. 110.) a „nazvou jej lidem svatým, vykoupeným od Hospodina." (Is. 62, 12.) Protož nejsme lid opovržený, aniž národ barbarský, aniž jaková jsou Karův a Frygův plemena. [1]) Nýbrž i nás vyvolil Bůh a zřejmým se stal těm, jenž se ho nedotazovali. „Aj, Bůh jsem," dí (Is. 65, 1.) „národu, jenž nevzýval jmena mého." Nebo toť jest národ onen, jejž Bůh druhdy Abrahamovi přislíbil a jej otcem národů mnohých učiniti připověděl, nenazývaje ho otcem ani Arabův, ani Egypťanův, ani Idumeův. Nebo i Ismael otcem velkého pronároda se stal; takto i Esau, a Amonitův nyní hojně se nachází. Noe pak i Abrahamovi otcem byl a celému naprosto pokolení lidskému; jiní pak jiných národův byli předkové. Což tedy více u věci té Kristus uděluje Abrahamovi? Že jej hlasem skrze

---

[1]) Karové již za Homéra (Il. 2, 867.) a Frygové ještě za Cicerona (pro Flacco 27.) v nevážnosti byli.

povolání podobné povolal, velev jemu vyjíti ze země, kdež bydlel. I nás tolikéž všecky skrze hlas onen povolal, a vyšli jsme již z obcování toho, v němž jsme žili zle podle zvyku jiných zemšťanů; a s Abrahamem svatou zdědíme zemi, dědictví na věk nekonečný přijmouce, ješto jsme Abrahamovy děti pro podobnou s ním víru. Nebo jakož on hlasu Božímu uvěřil a počteno mu to ku spravedlnosti: takto i my hlasu Božímu skrze apoštoly nám opět mluvenému a skrze proroky nám zvěstovanému uvěřivše, věcí všech ve světě až do umírání jsme se odřekli Bůh tedy jemu přislíbil národ podobné víry a bohabojný a spravedlivý, jenž Otci k radosti slouží, a nikoli vás, „u nichžto víry není.“ (Deut. 32, 20.)

120. Viztež, kterak totéž i Isákovi i Jakobovi přislibuje; takto zajisté dí Isákovi (Gen. 26, 4.): „A požehnáni budou v semeni tvém všickni národové země.“ Jakobovi pak (ib. 28, 14.): „Požehnána budou v tobě všechna pokolení země a v semeni tvém.“ Nepraví to ani Esauovi, ani Rubenovi ani jinému některému, nýbrž těm, z nichžto měl podle uložení z panny Marie přijíti Kristus. Dobrořečení-li Judovo sobě rozejmeš, poznáš, o čem mluvím. Nebo se rozděluje símě Jakobovo a skrze Judu a Faresa, a Jesse a Davida prochází. Ty věci byly podobiznami, že někteří z pokolení vašeho budou syny Abrahamovými shledáni a v částce Kristově nalezeni; jiní však syny sice Abrahamovými, ale jak písek na břehu mořském ležící, neplodný a neprospěšný, přemnohý sice a nesčíslný, avšak žádného užitku nenesoucí, nýbrž toliko vodu mořskou pijící. V čem se i v pokolení vašem hejno veliké stíhá, hořkosti totiž a bezbožnosti nauky pijíce, Boží slovo ale zavrhujíce. Dí tedy i v Judovi (Gen. 49, 10.): „Nebude se nedostávati knížete z Judy, ani vůdce z beder jeho, až přijdou věci, jenž schovány jsou jemu, a on bude čákou národův.“ Patrno pak toto nebýti řečeno o Judovi, ale o Kristovi. Judy zajisté my všickni ze všech národův neočekáváme, nýbrž Ježíše, kterýžto i otce vaše z Egypta vyvedl. Nebo až do příští Kristova proroctví předpovídalo: „Až přijde, komu odloženo jest; a on bude čákou národů.“ Přišel tedy Ježíš, jako jsme šíře provedli, a očekává se opět s oblak příští jeho, jehož jmeno zneuctíváte, a aby po vší zemi se zneuctívalo, usilujete. Mohl jsem, dím, nesnaditi se s vámi o slovu, jež vykládáte, kladouce praveno býti: „Až přijdou věci, jenž jemu jsou uchovány,“ poněvadž LXX. tak nevykládali, nýbrž: „Až přijde, jemuž uchováno jest.“ Poněvadž ale to, co následuje, dokazuje o Kristu to řečeno býti (tak zajisté stojí: „a on bude čákou národův“), o slovíčko s vámi se hašteřiti nehodlám, jakož jsem také

ani z Písem vámi nepřijatých, ježto jsem totiž uvodil z řečí Jeremiových, Ezdrových a Danielových, důkaz o Kristu vésti se nesnažil, nýbrž z těch, jenž dosud se od vás uznávají; jimž kdyby učitelé vaši byli rozuměli, vězte, že by je byli vymazali,[1]) jakož učinili s těmi o smrti Isaiášově, jehožto jste pilou dřevěnou rozřezali.[2]) To pak bylo podobiznou Kristovou, jenž pokolení vaše na dvé děliti bude, a ty, jenž hodni toho jsou, se svatými patriarchy a proroky královstvím nebeským obmyslí; jiné však k odsudku ohně neuhasitelného s podobně nevěřícími a nenapravitelnými ze všech národův, jak byl vyřkl, odešle. „Přijdou," dí (Mat. 8, 11.), „od západu a východu a stoliti budou s Abrahamem, Isákem a Jakobem v království nebeském; synové pak království vyvrženi budou do temností zevnitřních." A to jsem pravil, že o nic nedbaje, leč abych pravdu pravil, mluviti hodlám, nikoho si nevšímaje, bych i vámi roztrhán býti měl. Neboť aniž o lid svůj, Samaritány totiž, péče nějaké veda, je blouditi pravil jsem, když jsem k císaři písemně se ozval, ješto víru přidávají čarodějníku krajanu Šimonovi, jehož Bohem nade vše knížatstvo, vladařstvo a mocenstvo býti povídají.[3])

121. Když pak oni se odtichli, mluvil jsem dále: Písmo skrze Davida o tomto Kristu mluvíc, přátelé, nepraví, že v „semenu jeho," nýbrž „že v něm" budou pokolení požehnána. Takto ale tam se čte (Ps. 71, 17.): „Jmeno jeho na věky nad slunko vzejde a požehnána budou v něm všecka pokolení." Jestliže však v Kristu požehnáni budou veškeří národové a ze všech pronárodů v něho věříme: tedy i sám on Kristus jest, i my jsme skrze něho požehnáni. Slunko Bůh napřed vydal, aby se lidé jemu klaněli, jakož psáno jest (Deut. 4, 19.); a nevídati nikdy, že by někdo umíral pro víru v slunko. Ale viděti jest, že pro jméno Ježíšovo přemnozí ze všech pokolení všeliké muky podstoupili a podstupují, aby se ho odepříti nemuseli. Ohnivější zajisté jestiť řeč pravdy a moudrosti jeho a světlejší mnohem nad moc slunka, a v hloubi srdce a mysli proniká. Pročež i písmo dí (Ps. 71, 17.): „Nad slunko vzejde jmeno jeho," a opět (Zach. 6, 12.): „východ jméno jeho," dí Zachariáš, jenž o něm mluvě, dí (12, 12.): „Naříkati

---

[1]) Podobně Ireneus 3, 21. Eusebius dem. ev. 6.

[2]) Učinili prý to, poněvadž je Sodomou a Gomorhou býti pravil a poněvadž dí (k. 6.), že viděl trůn Boží a Boha na něm, an Boha nikdo viděti nemůže.

[3]) Odvolává se na obranu svou první. (Ap. I., 56.)

budou pokolení za pokolením.“ Jestliže ale při svém prvním příchodu, při neslavném, neslibném a opovrženém, takto zářil a se vzmohl, že v nižádném pokolení neznámým není a všude pokání se činí ze starého živobytí zlého, tak že i démonové jmenu jeho se podrobují a všecka knížatstva a království jmena toho nade vše zemřelé více se strachují:[1]) zdali při slavném příchodu svém všecky nenávistníky své a zlé odpadlíky docela nezahladí, svojince pak neuvede v pokoj, všemi je očekávanými dobry obdaře? Nám tedy dáno slyšeti, rozuměti a spasenu býti skrze Krista toho, jakož i všecky věci Otcovy poznati. Protož pravil k němu (Is. 49, 6.): „Věc velká to pro tebe, nazývati se služebníkem mojím a vzbuditi pokolení Jakobova a rozptýlení Israelova navrátiti. Dal jsem tebe za světlo národům, abys byl spasení jejich až do končin země.“

122. Věci tyto vy ovšem se domníváte praveny býti o cizincích[2]) a příchozích vašich[3]), v pravdě však o nás, Kristem osvícených děny jsou. Neboť by také jim byl Kristus svědectví vydal; nyní ale dvakráte více syny zátraty, jak dí (Mat. 23, 15.), se stávají. Nejdou tedy o nich řeči ty prorocké, nýbrž o nás jsou pověděny, o nichžto dí Písmo (Is. 42, 16.): „Povedu slepé cestou, jíž neznají, a stezkami, jichž nevěděli, choditi budou.“ (43, 10.) „Já svědek jsem, dí Hospodin, a sluha můj, jejž jsem vyvolil.“ Komu tedy Kristus svědectví dává? Patrno, že věřícím. Proselyti pak netoliko neuvěřili, nýbrž nad vás dvojnásobně se rouhají jmenu jeho, a nás, jenž v něj věříme, zabiti a mučiti chtějí, ješto ve všem vám se vyrovnati usilují. A opět jinde (ib. 42, 6.) volá: „Já Hospodin povolal jsem tě v spravedlnosti a uchopím ruku tvou, a umocním tebe, a položím tebe ve smlouvu lidu, za světlo národům, abys otevřel oči slepých a vyvedl z okovů uvězněné.“ Věci ty zajisté, mužové, o Kristu a národech osvícených pověděny jsou. Čili opět řeknete, že o zákonu a proselytech to praví?

A někteří z druhého dne přišlých jako v divadle vzkřikli: Cože? nepraví-li se to o zákonu a osvícencech jeho? To pak proselyti jsou.

---

[1]) Již nahoře k. 50. a pak i níže 131. dovodí předpověděno býti, že všecka knížatstva a království Krista se strachovati budou. Nemíní toliko, že se Krista démonové třásti budou, ale že i knížata, konsulové a moci zemské, ač ukrutně Krista ve vyznavačech jeho pronásledujíce, děsiti a strachovati se budou, jakož i víme, že mnozí z nich se obrátili, mnozí pokuty Boží zažili.

[2]) γειῶραι jsou cizinci smíšení s Israelity.

[3]) proselyty, novověrce, příchozí, slyš židovské, o nichž Mat. 23, 15.

Nikoli, dím, na Tryfona pohlédnuv; nebo kdyby zákon mohl osvítiti národy a ty, jenž ho mají, k čemu by nové úmluvy potřeba bylo? Poněvadž ale Bůh předpověděl poslati úmluvu novou, věčný zákon a příkaz: nebudeme toho slyšeti o Zákonu Starém a o proselytech jeho, ale o Kristovi a novověrcech jeho, o nás národech, jež osvítil, jako kdesi (Is. 49, 8.) dí: „Toto praví Hospodin: V čas příjemný vyslyšel jsem tě, a v den spasení pomohl jsem tobě, a dal jsem tě v úmluvu lidu, abys spravil zemi a v dědictví vzal pustiny.“ Které tedy jest dědictví Kristovo? Ne-li národové? Kdo jest úmluvou Boží? Ne-li Kristus? Jakož i jinde (Ps. 2, 7.) praví: „Syn můj jsi ty, já dnes zplodil jsem tebe. Žádej ode mne a dám tobě národy dědictvím a jměním tvým končiny země.“ [1])

123. Jakož tedy všecky věci ty o Kristu a národech praveny jsou, tak i ona pravena býti za to mějte. Nebo nepotřebí proselytům úmluvy, ješto Písmo, an jeden a týž všem obřezaným vydán jest zákon, o nich takto praví (Is. 14, 1.): „A připojí se i novověrec k nim a připojen bude k domu Jakobovu.“ Napotom, poněvadž proselyt, jenž obřezán jest, aby k lidu přistoupil, pokládá se za vlastence; my pak, jenžto jsme jmenem národa poctěni, za pohany se počítáme, nejsouce obřezáni. Nad to pak směšno za to míti, že zrakové proselytů otevřeny jsou, zrakové ale vaši nejsou, a směšno, abyste vy jmenováni byli slepi a hluši, onino pak osvíceni. Bude však věc směšnější, řeknete-li, že zákon národům vydán byl, sami vy zákona neznajíce. Nebo kdybyste ho znali, hněvu Božího byste se báli, a nebyli byste syny zlými a bludnými a varovali byste se, abyste pořád neslyšeli mluvícího: „Synové, v nichž není věrnosti“ (Deut. 32, 20.) a: „Kdo jest slepý, jediné sluhové moji; a hluchý, jediné kdo vládnou nad nimi? a oslepeni jsou sluhové Boží. Viděli jste častěji a nezachovali jste; otevřeny jsou uši vaše a neslyšeli jste.“ (Is. 42, 19.) Zda pěkna ta chvála Boží vám daná, a slušné-li to svědectví Boží na služebníky jeho? Vy však nestydíte se, ač častěji to slyšíce, a neděsíte se, an Bůh hrozí, ale jste lid bláznivý a tvrdošíjný. „Proto aj přidám, abych přenesl lid

---

[1]) V následném tři uvodí příčiny, proč onano krásná svědectví o proselytech židovských slyšeti se nedají. Nejprvé, poněvadž Židé a proselyté stejný mají zákon, a tudy na proselytech se nevyplňuje přislíbení Zákona Nového. Druhé, že proselyté a Židé jeden jsou národ, a tudy patrno, že proselyté nejsou ono dědictví Kristovi připověděné. Za třetí, poněvadž by nemístno bylo proselyty osvícenými, Židy však slepými nazývati.

ten, dí Hospodin, (Is. 29, 14.) a přenesu je a zahubím moudrost moudrých a rozumnost rozumných ukryji.“ Právě tak! Nejste zajisté moudři, ani rozumni, ale chytři a obratni, moudři jediné k činění zlého; skryté však vůle Boží, aneb úmluvy Boží pravé poznati, a stezek věčných nalezti nemůžete. „Tudíž vzbudím, dí (Jer. 31, 27.), Israelovi a Judovi símě člověčí a símě hovadí.“ A skrze Isaiáše o jiném Israelovi takto praví (19, 24.): „V den ten bude třetí Israel v Assyriích a v Egyptě, požehnaný v zemi, jíž požehnal Hospodin Sabaoth, řka: Požehnaný bude lid můj, kterýž jest v Egyptě, a v Assyrii a dědictví mé Israel.“ Že tedy Bůh lidu tomu žehná a jej Israelem nazývá a za dědictví své prohlašuje: kterak se nekajete z oklamávání sebe, jako byste sami Israelity byli a ze zlořečení tomuto požehnanému lidu Božímu? Nebo když byl k Jerusalému a krajinám okolním domluvil, takto opět přidal (Ezech. 36, 12.): „A zplodím na vás lidi, lid můj Israelský, a zdědí vás, a budete jim v majetek, a nestane se vám více, aby vás obezdětili.“

Což tedy, dí Tryfon, vy jste Israelem a o vás to praví?

Kdybych, dím jemu, o tom se nebyl rozprostranil, mohl bych pochybovati, zdali se's na to pro neporozumění otázal. Ale poněvadž jsme s dokázáním a schválením otázku tuto provedli, nemám za to, jako bys nevěděl, co pověděno bylo, aniž jako bys se hádati chtěl, nýbrž držím, že mě vybídáš, abych i toto tím dokázal. A když on kynutím oka to schválil: Opět, pravil jsem, v Isaiáši, jestliže ušima poslouchajíce, slyšíte, Bůh o Kristovi v podobenství mluvě, Jakobem ho a Israelem jmenuje. Takto ale praví (42, 1.): „Jakub sluha můj, přijmu ho, Israel vyvolený můj; položím ducha svého na něho a vynese soud národům. Nebude se vaditi, ani křičeti, aniž kdo uslyší hlasu jeho na ulicích; tresti nalomené nedolomí a knotu kouřícího se neuhasí, ale v pravdě vynese a soud přijme. Nepotuchne, až vynese na zemi soud. A ve jmenu jeho budou národové doufati.“ Jakož tedy od jednoho Jakoba onoho, jenž i Israelem prozván jest, celé pokolení vaše jmenováno Jakobem a Israelem: tak i my od zplodivšího nás Bohu Krista, jako Jakobem, Israelem, Judou, Josefem a Davidem, tak i pravými syny Božími se nazýváme a jsme, přikázaní Kristova zachovávajíce.

124. Vida je pro povědění moje, že i my jsme syny Božími, býti pobříděny, předjav otázku, dím: Slyšte, muži, kterak Duch svatý mluví o lidu tomto, že všickni jsou synové Nejvyššího, a že ve shromáždění jejich přítomen bude týž Kristus, aby vynesl soud

o celém pokolení lidském. Věci ty praveny jsou skrze Davida a sice podle vašeho výkladu takto (Ps. 81, 1.): „Bůh stál ve shromáždění bohů, uprostřed pak bohy rozsuzuje. Dokavad souditi budete nepravost a tváře hříšníků přijímati? Suďte sirotkovi a chudému, a poníženého a nuzného ospravedlňujte. Vytrhněte chudého, a nuzného z ruky hříšníka vyprosťte. Nepoznali jsou aniž porozuměli, ve tmách se procházejí; pohnou se všickni základové země. Řekl jsem: Bohové jste a synové Nejvyššího všickni; avšak jako člověk umřete, a jako jeden z knížat padnete. Povstaniž, Bože! suď zemi, nebo ty děditi budeš ve všech národech.“ U sedmdesáti vykladatelů [1]) se praví: „Aj, jak lidi umřete a jak jeden z knížat padnete,“ aby objevil neposlušnost lidí, Adama totiž a Evy, a pád jednoho z knížat, totiž onoho, jenž hadem se jmenuje, jenž padl pádem velikým pro oklamání Evy. Ale poněvadž slov těch nepronáším pro tu příčinu, ale abych dokázal vám, že Duch svatý vytýká lidem, že byvše Bohu podobni, bezstrastní a bezsmrtni učiněni, kdyby přikázaní jeho byli zachovali, a byvše udůstojeni od něho syny jeho jmenovánu býti: přece Adamovi a Evě podobni se učinivše, smrt sobě vykonávají. Měj se výklad Žalmu, jak již chcete: to přece dokázáno, že všem propůjčeno bohy se státi a syny Nejvyššího, a že každý o své bude souzen a odsouzen, jak Adam a Eva. Že pak Kristus i Bohem se jmenuje, mnohem již dokázáno.

125. Rád bych ale od vás se dověděl, mužové, jaká moc přileží jmenu Israelovu. A když oni mlčeli, dím: Řeknu, co vím. Nebo nedržím za spravedlivé zamlčovati, co vím, aneb pro podhlídání, že to víte, ale pro závist neb svévolnou nezkušenost sebe klamáte, napořád starosti sobě zavalovati; nýbrž to spravedlivo býti pokládám, abych všecko prostě a bezlestně pronesl, jakož Pán můj pravil (Mat. 13, 3.): „Vyšel rozsivatel rozset semene; a jedno padlo na cestu; jiné do trní; jiné na skálu; jiné v zemi dobrou.“ V naději tedy, že někde země dobré stává, mluviti třeba. Onen Pán můj zajisté, jsa silným a mocným, věcí svých přijda ode všech požádá a správce svého neodsoudí, pozná-li, že on, věda, že pán jeho mocným jest, a že přijda věcí svých žádati bude, věci obdržené na stůl veřejný dal, aniž pak pro jakoukoli příčinu jich zakopal. Jmeno Israelovo tedy značí: člověka nad mocností vítězícího. Nebo Isra jest člověk vítězící; El pak mocnost. [2]) Což že také Kristus, člověkem

---

[1]) Hebrejský text má: *jak člověk*; LXX. pak čtou: *jak lidé*, což Justin tu o Adamovi a Evě vykládá.

[2]) Tedy dle Justina איש שׂרה אל iš sarà el, muž, jenž přemáhá mocnost.

se stav, učiní, předpověděno bylo skrze tajemství oné půtky, jíž se potýkal Jakub s tím, jenž se ukázal, sice vůli Otcově slouže, [1]) jenž ale Bůh jest, an Synem jest jednorozeným, všech tvorů. [2]) Nebo když člověkem se stal, jak jsem pravil, přišel k němu ďábel, ona totiž mocnost, jenž se i had a satan nazývá, pokoušeje ho a poraziti ho usiluje žádáním, aby se mu klaněl. Ale Kristus jej porazil a potřel, dovodiv jej zlým býti, an proti Písmu žádal co Bůh ctěn býti, Boží vůle se odčetev. Nebo jemu odpověděl: (Mat. 4, 10.): Psánotě: „Pánu Bohu samému klaněti se a jemu samému sloužiti budeš.“ Takto ďábel přemožen a pokořen byv, od něho odstoupil. Ale poněvadž Kristus náš mdleti také měl, to jest při ukřižování svém v trápení a cítění muk se nacházeti: tedy také věcí těch předpověď poskytnul, doteknuv se stehna Jakobova a mdlým je učiniv. Měl pak zdávna jmeno Israel, jímž blaženého Jakoba prozval, žehnaje mu vlastním jmenem a tím spolu hlásaje, že všickni skrze něho k Otcovi se utíkající jsou Israelem požehnaným. Vy však, ničemu tomu nerozumějíce, aniž rozuměti se připravujíce, jelikož jste podle tělesného semene synové Jakobovi, naprosto spaseni býti očekáváte. Avšak že i v tom se klamáte, mnohem jsem dokázal.

126. Kdybyste poznali, kdo jesti ten, jenž někdy andělem velké rady, mužem od Ezechiele, jako synem člověka od Daniele, pacholátkem od Isaiáše, Kristem a Bohem klanebným od Davida, Kristem a kamenem od mnohých, moudrostí od Šalomouna, Josefem, Judou a hvězdou od Mojžíše, východem od Zachariáše, opět od Isaiáše trpitelem, Jakobem a Israelem, a prutem a květem a kamenem úhelným nazván jest a Synem Božím; kdybyste, dím, Tryfone, poznali, nerouhali byste se jemu, an již byl přišel, se narodil a trpěl a na nebesa vstoupil; jenž opět přijde, načež kvíleti bude dvanáctero pokolení vaše. Nebo kdybyste tomu rozuměli, co pověděno od proroků, nezapírali byste jej býti Bohem, jediného a nezplozeného a nevýslovného Boha Synem. Nebo se praví kdesi skrze Mojžíše v Exodě takto (6, 2.): „Mluvil pak Hospodin

---

[1]) Otec dle Justina neukázal, nevyjevil se, nýbrž Syn; Syn posýlá se od Otce, an Otec od Syna nemůže poslán býti; ač ostatně stejné jsou i Otec i Syn přírody a bytnosti božské.

[2]) Srov. 61., kde dí, že Syn nazývá se andělem a vůdcem, ješto Otcově vůli slouží; Bohem však, Pánem a slovem, ješto vůlí z Otce zplozen jest. Tak i 126. a 129. Bohem Krista býti praví, že jediného, nezplozeného a nevypravitelného Boha Synem jest. Tuto všady rod *věčný* rozumí se, ač jinde Justin rozením nazývá výstup jeho ku stvoření světa. V Apol. II. n. 6. věčné Syna zplození různí od vystoupení Slova.

k Mojžíšovi a pravil k němu: Já jsem Hospodin, a ukázal jsem se Abrahamovi, Isákovi a Jakobovi, Bůh jejich, a jmena svého jsem nezjevil jim a úmluvu svou ustanovil jsem jim;" a opět (Gen. 32, 24. 30.) takto dí: „S Jakobem se muž potýkal," a jej Bohem býti praví. Nebo dí, že Jakob pravil: „Spatřil jsem Boha tváří v tvář a spasena jest duše má." A napsal též, že místo, kde se potýkal s ním, jemu se ukázal a mu žehnal, nazval divem Božím. A Abrahamovi podobně, jak dí Mojžíš, Bůh zjevil se u dubu Mambreského, sedícímu u dveří stanu v poledne. Potom, pověděv to, přidává (18, 2.): „Pozřev očima, viděl, a aj, mužové tři stáli nad ním, a spatřiv, vyšel jim ve stříc." Brzy potom jeden z nich připovídá Abrahamovi syna: „Což se tak zasmála Sára řkoucí: Tedy-li já porodím? Já pak sestarala jsem se. Zdali nemožno jest u Boha slovo? Za času toho navrátím se a bude míti Sara syna." I odešli od Abrahama. A napotom opět takto o nich mluví: „Povstavše odtud mužové popatřili na obličej Sodomy." Na to opět k Abrahamovi dí ten, jenž byl a jest, takto pravě: „Neskryji před Abrahamem sluhou svým, co učiním," a co následuje, z Mojžíše věci již ode mne uvoděné a vyložené opět jsem uvodil, z čehož průvodno, že pod Otce a Hospodina postaven jest a vůli jeho slouží ten, jenž se zjevil Abrahamovi, a Isákovi a Jakobovi, a jiným patriarchům, a Bohem se býti píše. Přidal jsem tu, ač dříve toho nepraviv. Takto i když lid žádal masa jísti a Mojžíš neuvěřil tomu, jenž se tam nazývá též andělem, [1]) slibujícímu, že jim Bůh dá do sytosti: tedy onen, jenž i Bohem jest i andělem od Otce poslaným, toto prý pravil a činil. Nebo tak dí Písmo (Num. 11, 23.): „Řekl Hospodin k Mojžíšovi: Zdali ruka Hospodinova nestačí? Již poznáš, zda skryje tebe řeč má čili nic." A opět jinde dí Písmo (Deut. 31, 2.): „Řekl Hospodin ke mně: Nepřejdeš Jordanu toho; Hospodin Bůh tvůj, jenž předejde před obličejem tvým, on sám vyhladí národy."

127. Jsou i jiné podobné výpovědi praveny od zákonodárce a proroků, ale držím, že jsem již dosti mluvil, abyste, když Bůh kdesi praví (Gen. 17, 22.): „Vstoupil Bůh od Abrahama," aneb (Ex. 6, 2.): „Mluvil Hospodin k Mojžíšovi;" a (Gen. 11, 5.): „sstoupil Hospodin ku spatření věže, již vystavěli synové lidští;" aneb: „zavřel Bůh koráb Noemův zevně" (Gen. 7, 16), abyste (dím) se nedomnívali, že sám Bůh nezplozený sstoupil anebo vstoupil někady. Nebo nevýslovný Otec a Pán veškerenstva nikam nepřichází,

[1]) Nedopatřením tu Justin tak praví, ješto jej Písmo nejmenuje andělem, nýbrž Hospodinem.

aniž kde chodí, aniž spí, aniž vstává, nýbrž na místě svém, kdekoli to jest, ostává, bystro hledě a bystro slyše, ne pak očima ani ušima, ale mocí nevýmluvnou; a věci všecky spatřuje, a všecky zná, a nikdo z nás ho tajen není; aniž se hýbá, místem, ba světem celým jsa nepojímatelný, ješto dříve byl, nežli svět učiněn jest. Kterak by tedy on někoho oslovoval, aneb někomu se zjevoval aneb v nejmenší části země se ukazoval? [1]) ješto ani na slávu poslance jeho lid na Sinaji patřiti, ani Mojžíš sám do stánku, jejž učinil, vjít nemohl, když slávou Boží naplněn byl; aniž pak kněz zdolil před chrámem státi, když Šalomoun archu vnášel do domu Jerusalémského, kterýž byl vystavěl. Aniž tedy Abraham, ani Isák, ani Jakob aniž kdo jiný z lidí uviděl onoho, jenž otcem a Hospodinem nevýslovným veškerenstva a samého Krista jest; [2]) nýbrž toho, jenž dle vůle [3]) jeho i Bohem jest i Synem jeho, i andělem, jelikož vůli jeho slouží, jejž i člověkem z panny naroditi se chtěl, jenž i ohněm druhdy se stal v rozmluvě oné s Mojžíšem u kře. Nebo nebudeme-li takto Písma slyšeti, stane se, že Otec a Pán veškerenstva tehdá na nebesích nebyl, když praveno od Mojžíše (Gen. 19. 24.): „Hospodin deštil na Sodomu ohněm a sirou od Hospodina s nebe;“ aneb když opět se dí skrze Davida (Ps. 23, 7.): „Pozdvihněte bran svých knížata a povyšte se brány věčné a vejde král slávy;“ aneb když opět praví (Ps. 109, 1.): „Řekl Pán Pánu mému: Seď na pravici mé, dokavad nepoložím nepřátel tvých za podnože nohou tvých.“

128. Že pak Kristus Hospodinem jest a Bohem, Synem Božím, jenž dříve[4]) v působnosti se co muž a anděl zjevoval a v slávě ohňové, jakož ve kři a v soudu nad Sodomou učiněném, již šíře provedeno. Uvedl jsem pak opět všecko, co jsem dříve z Exodu

---

[1]) Sv. Justin tuto rozdíl čině mezi Otcem a Synem, tohoto nikoli z povahy božské nevyzouvá, an rozdíl ten toliko osobnosti, nepak bytnosti se týká. Synovi zajisté vstup i sestup připisovati se dobře může, ješto člověkem se stav, na místo obmeziti a poslán býti se uvolil; Otce však to nedůstojné se zdá býti, anoť od nikoho poslán býti nemůže, a člověčenství na sebe nevzav nikdy, na místo se neobmezil. Srov., co dále dí tuto.

[2]) Bohem Kristovým jest Otec, jelikož jest Otcem jeho a jelikož jej mocí a božstvím nadal.

[3]) Pravě, že Kristus zplozen dle vůle Otcovy (κατὰ βουλὴν) nezapírá jej zplozenu býti z bytnosti jeho, ale toliko to dovodí, že mimo vůli Otcovu nebyl zplozen, jakož Marcionité o principu druhém pravili. Sám pak Justin dále to vysvětluje, povídaje, že Kristus nepošel z Otce skrze odseknutí, neb odříznutí nějaké.

[4]) *dříve*, t. j. před vtělením se.

vypsal, i o vidění ve kři, i o příjmení Ježíšova jmena, a přidal jsem: Nedomnívejte se, že na zbytečno toto častěji opakuji, nýbrž proto, poněvadž vím, že někteří chopiti se toho a praviti chtějí, že moc ta, jenž od Otce veškerenstva Mojžíšovi neb Abrahamovi neb Jakobovi se zjevila, andělem se nazývá ve příchodu svém k lidem, poněvadž skrze ni Otcova vůle se zvěstuje lidem; slávou pak, poněvadž někdy v nepřístupném vidění se ukazuje; mužem někdy a člověkem, poněvadž v podobách těch dle Otcovy vůle se spatřuje; slovem pak, poněvadž řeči Otcovy lidem donáší. Avšak prý mocnost ta neodštěpna a neodlučna od Otce jest, jakož prý ani světlo od slunka na nebi odštěpiti a odloučiti se nedá, když zapadá slunko, tolikéž se odstraňujíc: tak Otec prý, když chce, činí, aby moc ta vypryskovala, a kdy chce, ji opět k sobě pojímá. Podobným spůsobem oni učí anděly od něho stvořeny býti. Ale že andělů stává, jenž napořád trvají, aniž v to, z čeho povstali, se rozplývají, dokázáno jest. Že však moc ta, již řeč prorocká i Bohem, jak šíře provedeno, i andělem jmenuje, netoliko jmenem, jak světlo slunečné, se počítá, nýbrž i počtem něco jiného jest, v předešlém (k. 61.) zkrátka jsem dolíčil, praviv moc tu z Otce zplozenu býti mocí a vůlí jeho, ne pak odštípením, jako by Otcova bytnost se rozdělovala, jakož věci všecky, ježto lze rozděliti a rozštěpiti, nejsou týmž, čímž před rozštěpením byly; a za příklad vzal jsem oheň, jejž z jiného ohně rozžehlý spatřujeme, ješto neubylo toho, z něhož ohňové mnozí rozžíci se mohou, nýbrž on při své váze ostává.

129. Nyní pak také řeči, jež jsem k dokázaní uvodil, tuto pronesu. Když dí řeč prorocká (Gen. 19, 24.): „Deštil Hospodin oheň od Hospodina s nebe," dva počtem ukazuje býti, jednoho na zemi, jenž, dí, sstoupil spatřit křiku Sodomanů; druhého na nebi, jenžto i Pána onoho na zemi Pánem jest, jelikož jest Otec a Bůh a jemu uděluje, aby mocným a Pánem a Bohem byl. A opět, když Písmo dí, že Bůh na počátku pravil (Gen. 3, 22.): „Ejhle, Adam stal se jako jeden z nás," slova „jako jeden z nás" značí počet a nepřipouští řeč ta tropologie, jakož podjímají se vykládati mudráci, a kdo pravdy ani mluviti ani jí rozuměti nemohou. Praví se též v Moudrosti (Prov. 8, 22.): „Když vám vypovím věci, jenž se denně stávají, neopomenu těch, jenž od věčnosti jsou, vypočísti. Hospodin stvořil mne počátek cest svých ke skutkům svým; před věkem založil mě na počátku, dříve než učinil zemi a ustanovil propasti, a nežli se vyprýštili zdrojové vod, dříve utvrzení hor a dříve všech pahorkův zplozuje mne." A to pověděv přičinil jsem: Vyrozumíváte, posluchači, mysl-li přivtělujete, kterak Písmo projevuje, že plod ten

z Otce naprosto přede vším stvořenstvem zplozen jest? Že pak plod od ploditele číslem se různí, každý z vás vyzná.

130. Když všickni tomu přisvědčovali, pravil jsem: Nyní uvedu některé řeči, jichžto jsem dříve nepřipomenul. Jsou pak od věrného sluhy Mojžíše tajemně pověděny a ovšem takto: „Veselte se nebesa s ním a klaňte se jemu všickni andělé Boží.“ A co následuje, z Písma přidal jsem: „Veselte se národové s lidem jeho a omocněte jemu všickni andělové Boží; nebo krev synů svých mstí a pomstí a pomstu odplatí nepřátelům a těm, jenž ho nenávidí, odplatí a vyčistí Hospodin zemi lidu svého.“ To povídaje, dí, že my, národové, veselíme se s lidem jeho; totiž s Abrahamem, Isákem, Jakobem a veškerými naprosto proroky a se všemi, kdokoli z lidu toho Bohu se zalíbil, jakož mezi námi usnešeno; ale však o všech, jenž z vašeho jsou pokolení, toho slyšeti nebudeme, jelikož jsme z Isaiáše poznali (66, 24.), že těla přestupníkův od červa a od ohně nehasnoucího sežrána budou, nesmrtna ostávajíce, že budou k divadlu všelikému tělu. Chci pak, muži, dím, kromě těch i jiná některá místa z Písem téhož Mojžíše uvésti, z nichžto můžete porozuměti, že Bůh druhdy všecky lidi rozptýlil podle pokolení a jazyků. Ze všech pak pokolení vaše přijav sobě, pokolení neužitečné, neposlušné a nevěrné, a okázav, že vyvolenci jeho ze všech pokolení vůle jeho skrze Krista, jejž i Jakobem nazývá, i Israelem jmenuje, poslouchali, z toho, dím, poznati můžete, že my, jak jsem šířeji provedl, i Jakobem i Israelem býti musíme. Nebo když praví: „Veselte se národové s lidem jeho,“ tedy podobného jim ovšem dědictví uděluje, jmena ale nepodobného; an je však „národy“ a „veselícími se s lidem svým“ nazývá, na potupu vaši je národem zůve. Nebo jakož jste vy ho popudili modlařením svým, takto on ty, jenž modloslužebníky byli, udůstojil, aby poznali vůli jeho a dosáhli u něho dědictví připraveného.

131. Uvedu i ta slova, jimiž se doličuje, že Bůh rozdělil všecky národy. Jsou tato (Deut. 32, 7.): „Optej se otce svého, a zvěstí tobě; předků svých a řeknou tobě. Když Nejvyšší rozděloval národy a rozptyloval syny Adamovy, ustanovil meze národů podle počtu synův Israelských, a stal se částkou Hospodinovou lid jeho Jakob, provazem dědictví jeho Israel.“ A to pověděv, přidal jsem, že 70 tlumočníků vyložili: „ustanovil meze národův podle počtu andělův Božích;“ váš ale výklad jsem uvedl, poněvadž v ničem se mi tím neuskrovňuje řeč má. A vy, chcete-li pravdu vyznati, nezapřete, že my, jenž skrze opovržené a potupné tajemství kříže od

Boha povoláni byvše (na jejichžto vyznání, poslušnost a pobožnost s pokutami dosmrtnými od démonů a vojska ďáblova skrze službu jim vámi prokazovanou se přikročuje), všecko snášíme, abychom Krista ani slovem se neodepřeli, skrze něhož povoláni jsme ku spáse od Otce připravené, nezapříte, dím, že my Bohu věrnější jsme nad vás, jenžto byli jste v ramenu vysokém a návštěvě slávy veliké vyproštěni z Egypta, když vám moře rozštípeno a cesta sucha učiněna, v němž ty, jenž vás s velikou ovšem mocí a skvostnými vozy pronásledovali, Bůh zahubil, an vylil na ně moře, pro vás cestným učiněné; nad vás, dím, jimž i sloup ohnivý svítil, abyste sami ze všech na světě národův mohli vlastivého, nehynoucího a nezacházejícího světla užiti; nad vás, jimž k pokrmu skrze anděly nebeské chléb, mannu totižto deštil, abyste zadělávati chleba nepotřebovali; jimž v Marrách voda osladěna; jimžto i znamení toho, jenž měl ukřižován býti, jak jsem pravil, poskytnuto, i tehdy, když vás uštíkali hadi (Bůh vám zajisté všech tajemství před časy vlastními napřed uděloval, a vy z nevděčnosti k němu právě káráni jste), i tehdy, když podobiznou roztáhlých rukou Mojžíšových a tím, jenž prozván jest Ježíšem, pobojován byl Amalek; o čemž Bůh napsati a do uší vašich jmeno Ježíšovo uložiti velel, řka, že tento jest, jenž vyhladí pod nebem památku Amalekovu (Barn. 12.). Patrno pak, že památka Amalekova i po synu Navově ostává; Písmo ale doličuje a to, co jsem dosavad, Tryfone, uvedl, dokazuje toho, že skrze Ježíše ukřižovaného, jehožto věci veškery podobiznami těmi předoznačeny byly, démonové budou vyhlazeni, že jmena jeho se báti a že jeho všecka knížata a království se strachovati budou, a že ze všech pokolení lidských zbožnými a pokojnými se prokáží ti, jenž v něho věří. Vám také masa žádajícím takové množství křepelek dáno, že nelze bylo jich sčísti; vám, jimžto ze skály voda vypryskla, ježto mrak za stín proti vedru a za ochranu proti studenu následoval, nového jiného nebe podobiznu a přípověď opovídaje; jichžto řeménkové u obuvi se nestrhali, jichžto obuv nezvetšela a oděv nestyřel, nýbrž s mladšími spolu zrůstal.[1])

132. A na to jste tele učinili a s dcerami cizincův smilniti a modlám sloužiti jste usilovali, i když napotom vám vydána země a mocí takovou, že jste i slunko na rozkaz muže, jmenem Ježíše prozvaného, na nebi státi a po 36 hodin nezacházeti a jiné divy vám v rozličném času poskytované viděli, z nichž jeden tuto, zdá se mi, má uvoděn býti; prospěje zajisté k tomu, abyste z něho

[1]) tak vykládali Židé již za onoho času slova Deut. 8, 4. 29, 5.

aspoň Ježíše poznali, jejž my jsme poznali býti Kristem, Synem Božím, jenž ukřižován jest a z mrtvých vstal a na nebesa vstoupil, a opět přijde co soudce všech naprosto lidí až do samého Adama. Víte tedy, pravil jsem, že Azofané, nepřátelé, když stánek úmluvy uchvátili, a ranou hroznou a nezhojnou postiženi byli, se uradili jej na vůz, v nějž jalůvky novotné zapřáhli, naložiti, aby zkusili, jestliže mocí Boží pro stánek poraněni jsou, a chce-li Bůh jej tam doveženu býti, odkavad vzat byl. To když učinili, jalovice, ač žádným nevedené člověkem, nepřišly na místo to, odkud stánek vzat, nýbrž na popluží muže, jenž Auses jmenován, stejnojmenného s tím, jenž prozván příjmením Ježíše, jak s hora praveno, jenžto i lid uvedl do země, a jemu ji v dědictví rozdělil. Na to popluží přišedše jalovice, stanuly jsou; čímž také vám naznačeno, že mocí jmena vedeny byly; jakož dříve lid z těch, jenž z Egypta vyšli, pozůstalý od toho, jenž jmeno Ježíše přijal, dříve byv Auses jmenován, do země uveden byl.

133. Když pak tyto a jiné divy se vám stávaly a časy rozličnými vámi spatřovány byly: přece vás i proroci [1]) kárají, že jste už i vlastní děti démonům obětovali, a k tomu všemu takových věcí proti Kristovi se opovážili a posavade opovažujete, z nichžto bodejž byste, milosrdenství od Boha a Krista jeho přijavše, uzdraveni byli! Nebo skrze proroka Isaiáše Bůh, předvídaje, že se toho dopustíte, takto proti vám klatbu vynesl (3, 9.): „Běda duši jejich, uradili se radou zlou proti sobě samým, řkouce: Svažme spravedlivého, poněvadž nevhod nám jest. Tedy ovoce skutků svých jísti budou. Běda nespravedlivému! zlé věci podle skutků rukou jeho stanou se jemu. Lide můj, násilníci vaši loupí vás, a vybírači panují vám. Lide můj, blahoslavci tvoji klamou vás a stezku cest vašich kazí. Ale nyní postaví na soud lid svůj, a Hospodin sám na soud přijde se staršími lidu a knížaty jeho. Vy však proč jste zapálili vinici mou, a proč jest loupež chudého v domech vašich? Proč ukřivďujete lidu mému a tváře ponížených zahanbujete?“ A na jiném místě týž prorok podobně praví (5, 18.): „Běda, kdo táhnou hříchy své jako na provazu dlouhém a jako řemenem jalovičina jařma nepravosti! Jenž říkají: Přibliž se pospěch jeho, a přijď rada svatého Israelova, abychom poznali. Běda, kdo říkají zlému dobré a dobrému zlé, a pokládají světlo za tmu a tmu za světlo, a hořké sladkým a sladké hořkým býti kladou. Běda těm, kdož jsou moudrými u sebe, a vědoucími před sebou. Běda těm, jenž

[1]) netoliko Mojžíš.

jsou silní vaši, jenž pijí víno, a velmožům a těm, jenž míchají opoj, jenž ospravedlňují bezbožného pro dary, a právo spravedlivého zahlazují. Proto jako strnisko spálí uhlí ohně, spolu spáleni budou od plamene horoucího; kořen jejich bude jako pýř, a květ jejich jako prach se vznese. Nebo nechtěli zákona Hospodina Sabaoth, ale výrok Hospodina svatého Israelova popouzeli. A rozhněval se prchlivostí Hospodin Sabaoth a vztáhl ruce své na ně a pobil je, a popuzen jest na hory a staly se mrtvoly jejich uprostřed jak bláto cestné. A ve všech věcech těch neodvrátili se, ale posavad ruka jejich pozdvihnuta." Věru pozdvižena jest ruka vaše k činění zlého, ješto Krista usmrtivše, ani tak pokání nečiníte, nýbrž i nás, jenž jsme skrze něho uvěřili v Boha a v Otce veškerenstva, nenávidíte, a kolik vám možno, zabíjíte; a jemu napořád a těm, jenž od něho pošli, zlořečíte, ješto my všickni za vás se modlíme a za všecky naprosto lidi, jak jsme se od Krista Pána našeho činiti naučili, přikázavšího nám i za nepřátely se modliti a milovati nenávistníky a žehnati zlořečícím.

134. Jestliže tedy takové nauky prorokův a samého onoho vámi hnou: lépe jest vám následovati Boha nežli nerozumných a slepých učitelů vašich, kteřížto dosavade čtyry i pět manželek míti, ba i jinou nad to k nim přidati, každému vám dovolují, kdyby někdo sličnou uvida, jí požádal, Jakoba, jenž i Israel, a jiných patriarchů činy namítajíce, a nic nehřešiti ty pravíce, jenž věci podobné činí; bídni a nemoudři v tom jsouce. Nebo jak jsem napověděl, zprávy velkých tajemství v každém činu takovém se vykonávaly. Jaká pak zpráva a předvěst ve sňatku Jakobově se vykonala, abyste i z toho poznali, že učitelé vaši neprohlídali k božštější příčině, za kterou úkon každý se stal, nýbrž k zeměplazným a porušivým náruživostem. Pozorujtež tedy, co řeknu. Sňatkové Jakobovi naznačovali skutky skrze Krista činěnu býti mající.[1]) Dvou zajisté sester v týž čas pojíti nebylo Jakobovi dovoleno. Slouží Labanovi za dcery, a oklamán byv o mladší, opět slouží sedm let. Lia však jest lid váš a synagoga. Rachel pak církev naše. A za ně slouží dosavad Kristus a za sluhy, jenž v obou jsou. Nebo ješto Noe dvěma synům símě třetího ve služebnost podrobil, nyní naopak k obnovení obou, i synů svobodných i služebníkův, jenž mezi nimi se nalezají, Kristus přišel, všem přikázaní jeho zachovávajícím téhož důstojenství uděluje, jakože synové Jakobovi i ti, jež z manželek svobodných, i ti, jež ze služek obdržel, všickni syni a stejnočestni

[1]) o Jakobových sňatcích Ireneus 4, 21.

byli. Jakým však každý měl býti, podle řádu a předvědění předpověděno. Sloužil Jakob Labanovi za pruhovaný a pestrý brav; sloužil Kristus službou až ku kříži za rozličné ze všech národů a mnohotvárné lidi, krví a tajemstvím kříže sobě jich vydobyv. Oči Liiny byly mdlé; velmi slaby jsou oči zajisté mysli vaší. Ukradla Rachel bohy Labanovy a skryla je až do dnešního dne; pro nás též zahynuli otcovští a hmotní bohové. Po celý čas nenáviděn byl Jakob od bratra: i my teď, i sám Pán náš nenáviděni jsme od vás a od jiných naprosto lidí, ješto přírodou všickni jsme bratří. Israelem projmenován byl Jakob; dokázáno pak, že Israelem jest Kristus, jenž jest i sluje Ježíš.

135. A když Písmo dí (Is. 43, 15.): „Já Hospodin Bůh, svatý Israelský, jenž jsem ukázal Israele krále vašeho," nebudete-liž to na Krista co krále věčného slyšeti? Nebo že Jakob, syn Isákův, králem nikdy nebyl, dobře víte; a proto Písmo opět vykládajíc nám, koho by pravilo králem Jakobem a Israelem, takto praví (Is. 42, 1.): „Jakob pacholík můj, přijmu ho, a Israel vyvolený můj, přijme ho duše má. Dal jsem ducha svého na něho, a soud národům vynese; nebude křičeti, aniž bude vně slyšán hlas jeho; tresti nalomené nedolomí, a knotu hořícího neuhasí, až vynese vítězství. Přijme soud a nebude potřín, až položí na zemi soud, a ve jmenu jeho doufati budou národové." Zdaliž tedy v Jakoba patriarchu, a ne v Krista ti, jenž z národů jsou, a vy sami doufáte? Jakož tedy Krista Israelem a Jakobem jmenuje, takto i my z Kristovy utroby odseknutí pravé jsme pokolení Israelské. Ale raději mysl ku Písmu přičiňme (Is. 65, 9.): „A vyvedu, dí, z Jakoba símě a z Judy, a zdědí horu mou svatou; a děditi budou vyvolenci moji a sluhové moji a bydleti tam. A budou v doubravách stavadla stád, a údolí Achor za odpočivadlo skotův lidu, jenž vyhledávali mne. Vás však, jenž jste opustili mě a zapomínáte na horu mou svatou, a démonům stůl připravujete, a demonovi naplňujete smíšení, vás já vydám v meč; všickni zabitím padnete; poněvadž jsem volal vás a neposlechli jste, mluvil jsem a oslyšeli jste a činili jste zlé přede mnou, a čeho jsem nechtěl, vyvolili jste." Tato slova jsou písmová. Nahlížíte pak sami, že símě Jakobovo jest nějaké jiné, a nepovídá se tu, jak by někdo myslil, o lidu vašem. Nebo nesnáší se věc ta spolu, aby plozencům Jakobovým vejití zanechali ti, jenž z Jakoba pošli jsou, a aby ten, jenž lidu vytýká, že není dědictví hoden, opět jemu, jako jej chvále, dědictví přisliboval. Nýbrž, jak dí tam prorok (2, 5.): „A nyní, dome Jakobův, pojď a pocházejme ve světle Hospodinově, nebo opustil lid svůj, dům Jakobův, protože naplněna

jest, jak s počátku krajina jejich hádačstvím a věštectvím.“ Tak i tuto rozuměti třeba dvojí símě Judovo a pokolení dvě, jakož dva domy Jakobovy, tento z krve a těla, onen z víry a ducha zrozený.

136. Vizte již, kterak k lidu nyní mluví. Praviv dříve (Is. 65, 8.): „jako kdyby nalezeno bylo zrno v hroznu, a řekli by tobě: Nekaz ho, nebo požehnání jest v něm: tak učiním pro toho, jenž slouží mně; pro něho nezahladím všech.“ Dále toto pronáší: „vyvedu símě z Jakoba a Judy.“ Patrno tedy, že jestliže na onyno se tak hněvá a hrozí, jich nejméně nechati, že, dím, jiné některé přivésti připovídá, jenž bydleti budou na hoře jeho. Jsou pak to ti, o nichž pravil, že je rozseje a zplodí. Vy zajisté ani nesnášíte jeho, když volá, aniž když mluví, posloucháte ho, ale i zlé jste učinili před Hospodinem. Nadbytek pak zlosti vaší jest, že jste nenáviděli a zavraždili Spravedlivého a ty, jenž od něho dosáhli býti, čím jsou, zbožnými a spravedlivými a vlídnými. A proto (Is. 3, 9.): „Běda duši jejich, dí Hospodin, že uradili radu zlou proti sobě řkouce: Zahlaďme spravedlivého, an neužitečen jest nám.“ Vy jste zajisté Bálu neobětovali, jak otcové vaši, aniž jste na místech stinných a vysokých pochoutek neobětovali vojsku nebeskému; avšak jste Krista Božího nepřijali. Nebo kdo jeho nezná, vůle Boží nezná, a kdo jej uráží a nenávidí, patrno, že i toho, jenž ho poslal, nenávidí a uráží. A nevěří-li někdo v něho, nevěří výpověděm prorockým, jej předvěstujícím a všady jej ohlašujícím.

137. Neroďte, bratří, věcí zlých mluviti proti ukřižovanému onomu, aniž posmívati se zsinalostem jeho, jimižto všem uzdravenu býti možno, jakož i my uzdraveni jsme. Pěknéť zajisté, kdybyste k výrokům Božím se připojíce, na tvrdosrdečnosti obřízku přijali, ne tu, které jste se pro domnění vám přivtělená přiúčastnili; nebo že ta na znamení ustanovena byla, nevšak ku dílu spravedlnosti, Písma dovodí. Srovnávejte se tedy s výroky, a nečiňte útržky Synu Božímu, aniž k farisejským lnouce učitelům, králi Israelskému posměchem se posmívejte, jakémuž kněží synagogy vaší po modlitbách učí. [1]) Nebo jestliže ten, kdo se dotýká lidí Bohu nelibých, dotýká se jako zřítelnice Boží (Zach. 2, 8.): čím více ten, kdo se milovaného dotýká. Že pak on sám to jest, dostatečně dokázáno. A když

---

[1]) Již k. 16. a na jiných místech vytýká Justin Židům, že v synagogách křesťanům zlořečí, a Epifanius dí, že Židé třikrát za den proklínají Nazareje hæretiky. Svatý Jeronym (in Is. 52.) praví: „Židé pod jmenem Nazarejův třikrát za den shrnují kletby na křesťany.“ Že tolikéž proti Ježíšovi činili, svědčí Origenes in Jer.

oni mlčeli, pravil jsem: Já nyní, přátelé, uvodím Písma, jak je sedmdesatero vykladatelů vykládá. Uvodiv je zprvu, jak vy je máte, vás zkoumal jsem, na jakém byste byli ustrnuli domnění. Nebo pověděv Písmo, jenž dí (Is. 3, 9.) „Běda jim, poněvadž radu zlou pojali proti sobě, řkouce," přidal jsem, jak 70. vyložili: „Zahlaďme spravedlivého,[1]) že neužitečen jest nám," an jsem byl na počátku rozmluvy (k. 17.) pravil, jak vy praveno býti chcete: „řkouce, svažme spravedlivého, an nám neužitečen jest." Vy však jiné věci jste činili, aniž, jak se mně zdá, jste slyšením pozorovali na to, co jsem pravil. Ale poněvadž nyní den se nachyluje (slunce zajisté na západu jest), přidav něco maličko k řečem pronešeným, skončím. Věci ty jsem sice již v minulých rozmluvách pronesl, ale vidí se mi slušno býti, abych opět nějaké práce na ně vynaložil.

138. Víte, mužové, že v Isaiáši se od Boha praví k Jerusalému (Is. 54, 8. 9.): „V povodni Noemově zachránil jsem tebe." Jest pak toto, co pravil Bůh, že tajemství lidí spasenu býti majících v potopě se stalo. Nebo spravedlivý Noe s jinými za potopy lidmi, totiž s manželkou, a třemi syny svými a manželkami synů svých, jichž počtem osm bylo, podobiznu měli dne, jenž jest počtem sice osmým, v němž Kristus náš z mrtvých vstav se ukázal, mocností však jest napořád prvním. Kristus zajisté, prvorozenec jsa všelikého tvoru (Col. 1, 15.), opět také počátkem jiného pokolení se stal, obrozeného od něho vodou a vírou a dřevem, na němž tajemství kříže tkví, jakož i Noe dřevem zachován jest, nešen byv na vodách se svojetí. Když tedy prorok dí (Is. 54, 9.): „Za časů Noemových zachoval jsem tebe," jak jsem pravil: tedy věci ty k lidu Bohu podobné věrnému a podobizny tytéž majícímu praví. Nebo Mojžíš prut v rukou drže lid váš mořem provedl. Vy pak za to máte, že se to jenom o národu neb o zemi vaší praví. Ješto pak všecka země, jak dí Písmo, potopena byla, a voda nad hory všeliké o patnácte loket výše byla: patrno, že to Bůh nepravil k zemi, nýbrž k lidu, jenž ho poslouchá, kterémuž i odpočinutí připravil v Jerusalémě, jako všemi podobiznami za potopy stalými předukázáno, totiž vodou, vírou a dřevem, k lidu tomu totiž, jenžto připraveni jsouce a z hříchů se kajíce příštího soudu Božího ujdou.

139. Neboť i jiné tajemství za Noema předpovědíno, jehož vy neznáte. Jest pak toto. V požehnáních, jimiž Noe svým dvěma

---

[1]) Jinak se čte v LXX. a jinak v hebrejském místo toto a zdá se, že z Moudr. 2, 12. sem vklouzlo.

synům požehnává, vnukovi svému zlořečí; nebo synovi spolu s bratroma od Boha požehnanému duch prorocký nerodil zlořečiti. Ale poněvadž na celé pokolení toho, jenž se nahotě otcově posmíval, pokuta hříchu přijíti měla, od syna jeho zlořečením počíná. V řečech pak, jež mluvil, předpověděl, že potomci Semovi obdrží majetnosti a obydlí Chanaanova, a opět Jafetovci obdrží ty, jež drželi od Chanaana Semovci, obloupivše Semovce, jakož tito Chanaanovce obloupili. A to že se dálo, poslyšte. Vy zajisté od Sema povodíce rod, podlé vůle Boží vtrhli jste do země Chanaanovců a ovládli jste ji. Neméně patrno jest, že i Jafetovci dle soudu Božího na vás vtrhnuvše, zemi, z níž vás oloupili, opanovali jsou. Tyto pak věci takto jsou praveny (Gen. 9, 24.): „Vystřízlivěl Noe z vína, a poznal všecko, co jemu byl učinil syn mladší jeho; i řekl: Zlořečen pacholík Chanaan; sluhou bude bratřím svým. A řekl: Požehnaný Hospodin Bůh Semův, a bude Chanaan sluhou jeho. Rozšiř Hospodin Jafeta a on obývej v domech Semových, a buď Chanaan sluhou jeho.“ Že tedy dvěma národům požehnáno, Semovcům a Jafetovcům, že dále ustanoveno, aby nejprv Semovci vládli domy Chanaanovými, a předpověděno, že opět od nich tytéž statky přejmou Jafetovcové, a an dvěma národům národ jeden z Chanaan pošlý ve službu dán byl: tudy Kristus dle moci sobě od Otce všemocného dané přišel, a ku přátelství, ku požehnání a pokání a k spolubydlení volaje, budoucí všemi svatými ovládnutí té země, jak řečeno, přislíbil. Protož lidé odevšad, služební i svobodní, jenž v Krista věří a věcí buď od něho, buď od proroků pravených pravdu poznali, vědí, že spolu s ním v oné zemi bydleti a statky věčné a neporušitelné děditi budou.

140. Proto i Jakob, jak jsem pravil, i sám podobiznou jsa Krista, dvě služky dvou manželek svobodných svých pojal a z nich syny obdržel, aby předznačeno bylo, že Kristus také Chanaanovce v Jafetově pokolení všecky tak jako svobodné přijme a je za syny spoludědičné míti bude. Což že my jsme, vy nahlédnouti nemůžete, poněvadž nemůžete ze živého pramene Božího píti, nýbrž z cisteren zlořečených, vodu zdržeti nemohoucích, jak praví Písmo. Cisterny pak zlořečené a vodu nedržící jsou, jež vám vykopali učitelové vaši, jako zřejmě mluví Písmo (Is. 29, 13.): „učíce naukám, příkazům lidským.“ Nad to pak sebe i vás klamou, domníce se, že všem ze semene Abrahamova podle těla pošlým, ač by hříšni a nevěrni a Bohu způrni byli, království věčného se dostane; což že jinak vyjde, Písmo dokazuje. Nebo by nebyl zajisté Isaiáš řekl (1, 9.): „Kdyby Hospodin Sabaoth nebyl nám zanechal semena, byli bychom

se jak Sodoma a Gomorha stali.“ A Ezechiel (14, 20. 18, 4. 20.): „Kdyby i Noe a Daniel požádali synů a dcer, nebude jim dáno. Avšak nezahyne otec za syna, ani syn za otce, nýbrž každý vlastním hříchem zhyne, a každý vlastní spravedlnosti skutky spasen bude.“ A opět Isaiáš (66, 24.): „Uvidí mrtvoly přestupníkův; červ jejich neustane, a oheň jejich neuhasne a budou v divadlo všelikému tělu.“ Aniž by byl náš Pán dle vůle poslavšího jej Otce a vladaře veškerenstva řekl (Mat. 8, 12.): „Přijdou od západu a východu a stolovati budou s Abrahamem, s Isákem a Jakobem v království nebeském; synové pak království vyvrhnuti budou do tmy zevnitřní.“ Že ale ti, jež nespravedlivými předvídáno a předvěděno, buďte andělé, buďte lidé, nikolivěk vinou Boží, nýbrž každý vlastní svou závinou takovými jsou, jakým každý se býti proukáže, i to jsem předešle dokázal (k. 88. 102.).

141. Aby pak vám záminka se odejmula říci, že Kristus musel ukřižován býti, a že museli v pokolení vašem býti přestupníci a že jinak býti nemohlo, před krátkem jsem pravil, že chtěje Bůh, aby andělé a lidé následovali vůle jeho, je chtěl stvořiti svobodovolné k vykonávání spravedlnosti, dav jim rozum ku poznání, od koho stvořeni jsou a skrze koho bytují, dříve nebyvše; a spolu i zákon, aby dle něho byli souzeni, kdyby proti pravému rozumu něco činili. Proto my, lidé a andělé, budeme stíhati samy sebe z nepravosti, jestliže dříve pokání se nechopíme. Předpovídá-li slovo Boží, že ovšem někteří andělé a lidé trestáni budou: předpovídá to, předvídajíc, že bez proměny zlými budou, ne však že by je Bůh takovými učinil. Proto, kdyby se káli, mohou všickni, chtějí-li, u Boha milosrdenství dojíti, a blaženými je Písmo vyhlašuje, řkouc (Ps. 31, 2.): „Blahoslavený, komu Bůh nepřičetl hříchu.“ To však značí, že, kdo se ze hříchů kaje, odpuštění jich od Boha dosáhne; nevšak ale, jak vy se a jiní vám v tom podobní se klamou, jenž praví, že byť i hříšníky byli, že Bůh přece, jestliže ho jenom znají, jim nepřičte hříchu. Svědectvím toho máme jedinou Davidovu pro chloubu jeho učiněnou poklesku, která mu teprv odpuštěna, až tak plakal a hořekoval, jak Písmo píše. Jestliže takovémuto muži nedáno odpuštění, až se kál, nýbrž když tak plakal, a tak se choval veliký král ten a pomazanec a prorok; kterak lidé nečistí a docela potrhlí, nebudou-li plakati a kvíleti a se káti, čáku míti mohou, že jim Bůh nepřičte hříchu? A jedna ona Davidova proti Uriově ženě pokleska, mužové, ukazuje, že patriarchové neměli pro smilnost více manželek, nýbrž že správa nějaká a veškera tajemství skrze ně se dála. Nebo kdyby se dovolilo, kterou kdo chce, a kterak

chce a kolik chce manželek pojíti (jako činí vašinci po celé zemi, kamkoli putují neb posláni bývají, s sebou jmenem sňatku ženy vodíce); tím více by to Davidovi činiti se dopustilo. To pověděv, rozmilý Marku Pompeji, domluvil jsem.

142. Na to Tryfon, poněkud se utajiv, pravil: Vidíš, že jsme nikoli naschval o tom spolu nenarovnávali. Vyznávám, že jsem převelmi v schůzce té se pokochal, a mním, že i těmto podobně se mnou se povedlo. Nebo jsme více nalezli, než jsme očekávali, aneb než se kdy očekávati dalo. Kdyby nám častěji se toho dostati mohlo, více bychom zajisté prospěli, zpytujíce Písmo samo. Ale poněvadž, jak jsi pravil, se již vypravuješ a každého dne odplutí očekáváš, neliknuj sobě, když odejdeš, na nás přátelsky zpomenouti.

Co se mne týká, kdybych tu ostal, volil bych, aby na den každý totéž se dálo. Avšak odplouti již očekávaje, an Bůh toho dopouští a tomu napomáhá, vás napomínám, abyste na tento převelký o spasení své boj se oddajíce, učitelům svým Krista Božího předkládati se vynasnažovali. Na to odešli, přejíce mně ochrany v plavbě a ode všeho zlého. Já pak za ně se modle: Nemohu, dím, vám, mužové, nic většího přáti, než abyste poznavše, že touto cestou všelikému člověku se rozum dává, i vy ovšem s námi stejně smýšleli, že Ježíš jest Kristem Božím.

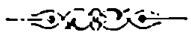

Ukazatel nauk,

jenž se u Otců apoštolských vyskytují.

Věc pro nás v Otcích nejpamátnější jest nauka křesťanská, o které svědčí. K té chceme prohlídati, a sice ku pravdám, jež přednášeli ve spojení s celou církví, a pomineme toho, co měli do sebe zvláštního a zde onde nepravého, jenž se jich přichytlo co prach na pouti. Věc ta tím jest důležitější, čím více prohlesalo druhdy a posavade prohlesá u odštěpenců, že nauky přemnohé, jimž učí sv. církev, ve věku pozdějším a snad i nad to novějším vznikly, jimž by se tedy výhost dáti měl. Při rozbírání nauky Otcův ovšem znamenati sluší, že nikoli soustavy nějaké vystaviti nehodlali, nýbrž že veškera jejich projádření se toliko náhodna jsou a příležita, a že nám tedy nijak toho divno býti nemůže, když o naukách přemnohých zhola se nezmiňují.

O Písmu svatém.*)

O Zákoně Starém, kterých kněh by dotýkali, nebudeme blíže povídati, ješto nestává pochybnosti, že za věku onoho veškerých kněh prvokanonických se obecně v církvi užívalo. Z druhokanonických kněh dotýká sv. Klement (I. 55.) Judithy (8, 30.), uvodě ji co příklad obětivosti a lásky ku vlasti.

Písma toho starozák. užívají Otcové app. podle převodu LXX. Barnabáš toliko se Židy maje činiti, zdá se, že i do textu hebr. nahlédl; a sice v k. 6. a v k. 15. V k. 6. klade zajisté takto s textem hebr.: jako kámen silný položen v kámen urážky (Is. 8, 14.), kde LXX. čtou opak: a „nezavadíte o něho co o urážku kamene“; v k. 15. pak klade z Gen. 2, 2. den sedmý s textem hebr., ješto LXX. mají šestý.

Obsahuje Písmo sv. St. Z. výroky samého Ducha sv. I. Cl. 13. 45.; ano Kristus sám tam mluví, jakož pak i prorokové byli Kristovi učeníci a od něho nadchnutí dosáhli. Magn. 8. sl. cf. Filad. 5. Just. Obr. I. 36. Justin přečasto se výroků prorockých o Mesiáši dovolává a zejmena celý Žalm 21. o Kristu vykládá. Tryf. 99—105.

---

*) Pro krátkost uvádí se tu list sv. Ignátia ku Polykarpovi takto: Ign.; stojí-li Polyk., to vztahuje se na list Polykarpův ku Filippenským. M. P. značí zprávu o mučenictví sv. Polykarpa, tak jako M. I. o mučenictví sv. Ignátia.

Co do Zákona Nového nelze očekávati, aby kněh těch zejmena se dokládali otcové app., ješto knihy ty tenkráte všady rozšířeny a známy, ba ani psány ještě nebyly. Přece však dosti míst u nich jest, z nichž patrno, že za dnů oněch nejmnozší písma N. Z. již psána byla. Připamátno hned to, že knihy N. Z. písmem slují 2 Cl. 2., a že původ jejich na Ducha sv. se odvodí, jak se toho l. Cl. 47. o sv. Pavlu dočítáme. Místa však, jichž se buď dokládají na Písmo neb Pána se odvolávajíce, anebo jež tak uvodí, že uvedení to nemůže se ústnímu pouze podání připisovati, tuto chceme podrobněji uvoditi pro všeliká za dnů našich povstalá pochybenství.

Počněme s evangelisty nejprvé. S. Polykarp v listu ku Filipp. k. 2. odvolává se, mnohá místa v jedno zahrnujíc, zřejmě na slova Páně Mat. 7, 1.: „Nesuďte a nebudete souzeni"; Mat. 6, 12. 14. Luc. 6, 36. 37. „odpusťte a bude vám odpuštěno; milosrdní buďte a milosrdenství dojdete"; Mat. 7, 2. Luc. 6, 38. „jakou měrou měříte, bude vám odměřeno" a Mat. 5, 3. Luc. 6, 20. „blažení chudí, jenž pronásledování trpí, ješto jejich jest království nebeské." Podobným spůsobem I. Cl. 13. více míst stahuje v jedno, jež čísti lze Mat. 6, 12—15. 7, 2. L. 6, 36—38. o milosrdenství, o míře, jakouž měřiti náleží atd.; a odvolává se na to co na slova Páně tímž co Polyk. 2. spůsobem, řka: pamatujte na slova Páně. Dále zjevně II. Cl. 4. praví, že dí Pán: „Ne každý, kdo mi říká Pane, Pane, vejde do království nebeského, ale kdo činí vůli Páně, spasen bude," což vzato jest z Mat. 7, 21.; jakož i tutéž II. Cl. 4. z Mat. 7, 23. se uvodí, co řekl Pán: „odejděte ode mne nešlechetníci, neznám vás;" a již II. Cl. 2. jiné prý Písmo praví: „Nepřišel jsem volat spravedlivých, ale hříšníků;" kde prohlídá k Mat. 9, 13. L. 5, 32., na kteréž místo naráží také Barn. 5. Dále v listu druhém sv. Klem. k. 5. čteme, že dí Pán: „Budete co beránci uprostřed vlků" z Mat. 10, 16., na které místo naráží i Ign. 2.; v témže pak místě II. Cl. 5. hned se uvodí co odpověď Páně slova, jež se čtou v Mat. 10, 28. L. 12, 4. 5. že „není se báti těch, jenž tělo usmrcují, nýbrž toho, jenž zatratiti může duši do pekelného ohně." V téže epišt. II. Cl. 9. „sám Pán, prý, dí: Kdo mne vyzná před lidmi, vyznám i já ho před Otcem" z Mat. 10, 32.; a podobně II. Cl. 9. dí Pán bratry jeho býti, kdo činí vůli Otce nebeského Mat. 12, 50. Opět I. Cl. 46. více míst spojeno v jedno, totiž Mat. 18, 6. 26, 24. Mr. 9, 42. L. 17, 2.; nebo tak u Klem. čísti: Dí Pán: „lépe by nebyl se narodil člověk ten a aby dán byl jemu žernov osličí atd." — Z Mat. 20, 16. 22, 14. uvádí list Barn. 4. toto: „Psáno prý, že mnoho povolaných, málo vyvolených." Polyk. ku Filipp. 7. učí, že dlužno prosit, aby nás Bůh neuvodil v pokušení, „jak dí Pán: Duch hotov jest, tělo nemocno" z Mat. 26, 41. Mr. 14, 38. Naposledy pak odvolává se II. Cl. 8. na evangelium řka: „Dí Pán v evangelium: Kdo věren v mále, i ve mnoze věren bude." L. 16, 10—12.

Sv. Justin z Písem Nov. Z. přečasto důležitá místa uvádí a sice obyčejně doslovně; z Evangelií zejmena tato: Mat. 7, 29. „Mluva jeho byla moc Boží". Obr. I. 14. Tamtéž v kap. 15. uvádí citát z Mat. 5, 28.: „Kdo pohlídá na ženu ku požádání jí, ten již zcizoložil v srdci svém u Boha"; a Mat. 5, 29.: „Horší-li tebe oko tvoje pravé, vylupiž je; nebo jest uži-

tečněji tobě jednookému vjíti do království nebeského, nežli se dvěma uvrženu býti do ohně věčného." Tamtéž citují se ještě tato místa: Mat. 5, 32.: „Kdo pojímá manželku propuštěnou od muže druhého, cizoloží." Mat. 19, 12.: „Jsou někteří, jenž vykleštěni byli od lidí, jsouť, jenž se co klešťěnci zrodili, jsou, jenž vyklestili sebe pro království nebeské; avšak ne všickni chápají toho." Mat. 9, 13.: „Nepřišel jsem volat spravedlivých, nýbrž hříšníků k pokání." A zase Mat. 5, 44. 46.: „Milujete-li jenom ty, jenž vás milují, což nového činíte? To zajisté i smilníci činí. Já však pravím vám: Modlete se za nepřátely své, milujte nenávistníky své, dobrořečte těm, jenž vám zlořečí, a modlete se za pomluvače své." Mat. 5, 42.: „Každému žádajícímu dávejte a od toho, kdoby chtěl vypůjčiti, neodvracujte se. Nebo půjčujete-li těm, od kterých se nadějete vzíti, což nového činíte? To zajisté činí i mýtaři." A opět Mat. 6, 19.: „Neskládejtež vy sobě pokladů na zemi, kdežto mol a rez kazí a zloději vykopávají; ale skládejte sobě poklady v nebesích, kdežto ani mol ani rez nekazí." Mat. 16, 26.: „Nebo co platno člověku, by celý svět získal, ale duši svou ztratil? Anebo jakou dá za ni cenu?" Mat. 6, 25—33.: „Nepečujte tedy, co byste jedli aneb čím byste se odívali. Nejste-li vy přednější nade ptáky a zvířata? A Bůh krmí je. Nepečujtež tedy, co byste jedli aneb čím byste se oděli; ví zajisté otec váš nebeský, že těch věcí potřebujete. Hledejte království nebeského a toto všecko bude vám přidáno. Nebo kde poklad jest, tam jest i mysl člověkova." Mat. 6, 1.: „Nečiňte věcí těch, abyste vidíni byli od lidí; jinak nebudete míti odplaty od otce vašeho, jenž jest v nebesích." Z evang. sv. Luk. 6, 29.: „Udeří-li tebe někdo v líce tvoje, nasaď mu i druhého, a tomu, kdož tobě odjímá plášť nebo sukni, nebraň." Just. obr. I. 16. O přísaze uvádí se tamtéž Mat. 5, 34. 37.: „Nepřisahejte nikterak; nýbrž buď řeč vaše: jest, jest, není, není; což nad to více jest, ode zla jest." Největší dvě přikázaní Nov. Z. naznačují se Just. Obr. I. k. 16.: „Pánu Bohu svému se klaněti a jemu samému sloužiti budeš z celého srdce svého, ze vší síly své, Hospodina Boha svého, jenž stvořil tebe" (Mat. 4, 10. Mar. 12, 30. Luk. 18, 19.), pak Just. Tryf. 93. „Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého a ze vší síly své a bližního jako sebe samého." (Mat. 22, 37.) Mimo to uvádějí se Obr. I. k. 16. ještě tato místa: Mat. 19, 17. Mat. 7, 21. Luk. 10, 16. 13, 26. Mat. 13, 42. 7, 15. 16. 19. V kap. 17. této I. obrany čteme příkaz o dani Mat. 22, 17.: „I odpověděl: Řekněte mi, čí obraz peníz má? Oni řekli: císařův. On odpověděl jim: Dávejtež tedy co jest císařovo císaři a co Božího, Bohu." Též Luk. 12, 48. se zde uvádí. Obr. I. 19. citují se místa Mat. 19, 26.: „Co nemožno u lidí, u Boha možno jest" a Mat. 10, 28.: „Nebojte se těch, jenž zabíjejí vás, potom pak nemají čím uškoditi vám. Bojte se toho, jenž po úmrtí může i duši i tělo do pekla uvrhnouti." Obr. I. 33. čteme z Luk. 1, 31.: „Aj počneš v životě z Ducha sv. a porodíš syna a nazveš jmeno jeho Ježíš." O utrpení Kristově uvádějí se Just. Obr. I. 38. slova, kterak židé nakřivovali úst svých a hlavami kývali pravíce: Jenž mrtvé křísil, osvoboď sebe sám. (Viz Mat. 27, 39.) Obr. I. 63. čteme text Mat. 11, 27.: „Žádný nepoznal Otce, jediné Syn, aniž Syna, jediné Otec a kterýmž to Syn zjeví"; tamtéž v kap. 66. uvedena jsou

slova ustanovení Eucharistie (Mat. 26, 26. I. Kor. 11, 24.): „To čiňte na mou památku, to jest tělo mé“; a „Toto jest krev má“.

V Rozmluvě sv. Justina s Tryfonem tato místa Písma novozákonného se citují:

Mat. 4, 9. (Když ďábel pokoušel Pána, tento mu odpověděl): „Odejdi satanáši, nebo Hospodinu Bohu svému se klaněti a jemu samému sloužiti budeš. Tryf. 103. 125.

Mat. 5, 20.: „Nerozhojní-li se spravedlnost vaše nad onu zákoníků a Fariseů, nevejdete do království nebeského“. Tryf. 105.

Mat. 7, 15.: „Střežte se lžeproroků, jenž přijdou k vám, vně odíni jsouce v kůže ovčí, vnitř pak jsou vlci hltaví“. Tryf. 35.

Mat. 7, 22.: „Mnozí řeknou mi dne toho: Pane, zdali jsme nejedli a nepili ve jmenu tvém a neprorokovali a nevymítali ďáblů? A řeknu jim: Odeberte se ode mne“. Tryf. 76.

Mat. 8, 11.: „Přijdou od východu a rozstolují se s Abrahamem, s Isákem a Jakobem v království nebeském. Synové však království vyvrženi budou do temnosti vněšné“. Tryf. 76.

Mat. 11, 13.: „Zákon a proroci až do Jana Křt.; odtud království nebeské násilí trpí a násilníci uchvacují je. A přijmouti-li chcete, on jest Eliáš, jenž přijíti má. Kdo má uši k slyšení, slyš“. Tryf. 51.

Mat. 11, 27.: „Všecko mně od Otce odevzdáno a nikdo nezná Otce leda Syn, aniž Syna leč Otec a komu Syn to zjeví“. Tryf. 100.

Mat. 12, 39.: „Pokolení zlé a cizoložné znamení hledá a nebude jim dáno znamení leda znamení Jony“. Tryf. 107.

Mat. 13, 3.: Vyšel rozsivatel rozset semene; a jedno padlo na cestu, jiné do trní; jiné na skálu; jiné v zemi dobrou“. Tryf. 125.

Mat. 16, 21.: „Syn člověka mnoho trpěti musí a zavržen býti od Fariseů a zákoníků a ukřižován býti a třetího dne vstáti“. Tryf. 100.

Mat. 17, 11.: „Eliáš sice přijde a napraví všecko; pravím však vám, že Eliáš již přišel, ale nepoznali ho, nýbrž učinili mu, co se jim zachtělo.“ Tryf. 49.

Mat. 21, 13.: „Dům můj dům modlitby jest; vy pak jste ho učinili pelechem lotrovským“. Tryf. 17.

Mat. 22, 37.: „Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého a ze vší síly své a bližního svého jako sebe samého“. Tryf. 93.

Mat. 23, 23. 27.: „Běda vám, zákoníci a fariseové, pokrytci, jenž desátek dáváte z máty a routy, na lásku však Boží a na soud nehledíte. Hrobové obílení, vně krásnými se býti podobajíce, vnitř ale oplývajíce kostmi umrlčími“. Tryf. 17.

Mat. 25, 41.: „Odejděte do temnosti vněšné, kterou připravil Otec satanovi a andělům jeho“. Tryf 76.

Mat. 26, 39.: „Otče, možná-li, nechť odejde kalich tento ode mne; ne jak já chci, ale jak ty chceš“. Tryf. 99. 103.

Mat. 27, 39. nn.: (Kdož na Ukřižovaného patřili), hlavou každý pohybovali a ústa rozdírali a chřípěmi pošklebujíce, pravili s posměchem: Synem Božím se býti pravil, sestup a choď; vytrhni ho Bůh. Tryf. 101.

Mar. 13, 22. (ve spojení s Mat. 24, 11.): „Povstanou mnozí lžekristové a lžeapoštolé a mnohé z věřících zavedou“. Tryf. 35.

Luk. 1, 38.: Staň se mi podle slova tvého. Tryf. 100.
Luk. 9, 22.: Syn člověka musí mnoho trpěti a zavržen býti od zákoníků a fariseů a ukřižován býti a třetího dne z mrtvých vstáti. Tryf. 76.
Luk. 10, 19.: Uděluji vám moc šlapati na hady a štíry a žížaly a na všecku mocnost nepřítelovu. Tryf. 76.
Luk. 11, 52.: Běda vám zákoníci! Klíče máte a sami nevcházíte a vcházejícímu bráníte. Vůdcové slepí. Tryf. 17.
Luk. 18, 18.: „Když mu někdo pravil: Učiteli dobrý, odpověděl: Proč mne nazýváš dobrým? Jeden jest dobrý, Otec můj, jenž v nebesích jest". Tryf. 101.
Luk. 20, 35. Nebudou se ani ženiti ani vdávati, ale budou jak andělé v nebi, synové jsouce Boha vzkříšení. Tryf. 81.
Luk. 23, 46.: Otče, v ruce Tvé poroučím ducha svého. Tryf. 105.
Jan 1, 20. nn. (volně citováno): „Nejsem Kristus, nýbrž hlas volajícího; nebo přijde mocnější nade mne, jemuž obuv nésti hoden nejsem." Tryf. 88.
Jan 5, 30. (co do smyslu se shoduje, vzato ale z evangelia podle Hebrejských): „V čem vás postihnu, v tom i souditi budu". Tryf. 47.

Co do epištol, řídčeji jich Otcové app. dotýkají jmenem; přece však některá místa uvésti lze. Nejpamátnější místo jest I. Cl. 47., kdež se Klement odvolává na epištolu sv. Pavla ku Korintským psanou a sice na I. Cor. 3, 13. sl., kde řeč o předčení osob evangelických. Z téže I. epišt. sv. Pavla ku Korintským 6, 2. uvodí Polykarp v I. ku Filipp. 11. sv. Pavla jmenujíc, výslovně: „Nevíte-li, že svatí budou svět soudit, jak Pavel dí?" A podobně uvodí list ku Diognet. 12. slova I. Cor. 8, 1., Pavla tak se dokládaje: „Apoštol vece: věda nadýmá, láska vzdělává." Zase pak Polyk. na Písmo odvolává se Filipp. 12. řka: V Písmech praví se: „slunce nezachoď na hněv váš;" z Ef. 4, 26.; ze slov pak Ign. Ef. 12. vidno, že sv. Pavel psal epišt. k Efezským; jakož i Polyk. ku Filipp. 3. zjevně dí, že Pavel psal list ku Filippským, kteréhožto listu Pavlova zde onde v listu svém dotýká.

To jsou místa novozákonní, jichžto se výslovně dokládají. Avšak jest míst jiných více, na něžto narážejí, anebo jež uvodí doslovně, ač ani jmena spisatelova ani knihy nepřikládajíce.

Ta pak jsou následující:

Mat. 3, 15. Kristus dal se pokřtit, aby naplnil všelikou spravedlnost, Smyrn. 1.
Mat. 5, 44. modliti se za nepřátely Polyk. 12.
Mat. 9, 13. Nepřišel volat spravedlivých, nýbrž hříšné ku pokání. Barn. 5.
Mat. 15, 8. o ctění Boha rty toliko Herm. II. 12, 4.
Mat. 15, 13. o nevštípení Otcově Filad. 3. Trall. 11.
Mat. 16, 26. o škodě na duši větší než zisk světa celého. Rom. 6. II. Cl. 6.
Mat. 19, 11. kdo chápati může, chápej. Smyrn. 6.
Mat. 20, 16. 22. 14. Mnozí jsou povoláni, ale nemnozí vyvolení Barn. 4. s přídavkem: jakož psáno jest. Slovy těmi na jisto se klade, že evangelium Matouše, u něhož jediné na dotčených dvou místech ta slova přicházejí, již za doby Barnabovy vůbec známo bylo.
Luc. 6, 30. o dávání každému, jenž prosí Barn. 19.

Jo. 3, 8. duch ví, odkad jde a kam se béře Filad. 7.
Jo. 10, 7. 9. Kristus brána Filad. 9. Herm. III. 9, 12.
Jo. 16, 11. kníže světa toho (ďábel) Rom. 7.
Jo. 17, 11. 14. 16. Křesťané ze světa nejsou. Diog. 6.
Act. 2, 24. Bůh vzkřísil Krista rozvázav svazky smrti Polyk. 1.
Act. 20, 35. raději dávati než bráti I. Cl. 2.
Act. 28, 13. 14. volí Ign. po šlépějích Pavlových jíti M. Ign. 5.
Rom. 1, 21. a I. Petr. 2, 9. že skrze Krista vzkvétá nemoudrá mysl I. Cl. 36.
Rom. 1, 32. nejen činitel zlého, ale kdo s ním stejně smýšlí, nenáviděn u Boha I. Cl. 35.
Rom. 12, 17. II. Cor. 8, 21. o prohlídání k tomu, co dobro před Bohem i lidmi Polyk. 6.
Rom. 14, 10. 12. II. Cor. 5, 10. o vydání počtu před soudnou stolicí Páně Polyk. 6.
I. Cor. 1, 20. kde mudřec, kde zpytatel věcí? Ef. 18.
I. Cor. 2, 9. o nevídanosti odplat nebeských I Cl. 34. II. Cl. 11. M. P. 2. lépe shodují se s Pavlovým výrokem místa ta než s oním Is. 64, 3. 4.
I. Cor. 4, 13. narážeti se zdají na slovo „povrhel“ Barn. 6. Ef. 8. 18. atd.
I. Cor. 5, 8. o kvasu zlém Just. Tryf. 14.
I. Cor. 6, 9. 10. o nevjití smilníků do království nebeského Polyk. 5.
I. Cor. 11, 18. o roztržkách a bludařstvích Just. Tryf. 35.
I. Cor. 13, 4. nn. o lásce tanulo na mysli Klementovi I. Cl. 49.
II. Cor. 4, 18. co se vidí, dočasné jest, co se nevidí, věčné Rom. 3.
II. Cor. 6. k. na mysli měl, zdá se, spisatel listu ku Diogn. 5.
Gal. 4, 10. o lidech ku měsíci prohlédajících Diogn. 4.
Gal. 6, 7. Bůh nebývá posmíván Polyk. 5.
Ef. 2, 8. 9. ospravedlnění naše nejde ze skutků, ale z milosti jde. Polyk. 1.
Ef. 5, 25. o milování žen jako Kristus církev. Ign. 5.
Col. 1, 16. v Kristu a ku Kristu jest veškerenstvo Barn. 12.
I. Tim. 2, 8. čisté ruce zvedati třeba na modlitbách. I. Cl. 29.
I. Tim. 6, 7. 10. nic jsme nedonesli na svět; lakomost kořen zlého. Polyk. 4.
Hebr. 1, 3. 4. 5. 7. 13. o božství Kristově podobně dovodí I. Cl. 36.
Hebr. 3, 2. 5. Mojžíš věrný v domě Božím I. Cl. 17. 43.
Jac. 2, 23. Abraham přítelem Božím zván. I. Cl. 10. 17. sr. ib. 31.
Jac. 4, 7. odpírejte ďáblu a uteče od vás. Herm. II. 12, 5.
Jac. 5, 20. I. Petr. 4, 8. láska zakrývá hříchy. I. Cl. 49.
I. Petr. 1, 8. věříce radujete se radostí nevýslovnou Polyk. 1.
I. Petr. 1, 21. věříte v toho, jehož zkřísil a oslavil Bůh. Polyk. 2.
I. Petr. 2, 11. žádost bojuje proti duchu Polyk. 5.
I. Petr. 2, 12. 17. obcovati neúhonně před pohany a bratrstvo milovati dlužno. Polyk. 10.
I. Petr. 2, 22. 24. Kristus hříchy naše na kříž vnesl. Polyk. 8.
I. Petr. 3, 9. nedávati zlého za zlé, ani lání za lání Polyk. 2.
I. Petr. 4, 7. o bdění na modlitbách Polyk. 7.
II. Petr. 3, 3. 4. sestárli jsme, a nic toho není atd. I. Cl. 23.
II. Petr. 3, 8. u Boha tisíc let za jeden den. Barn. 15.
Ap. 22, 12. přijde Pán, odplata vaše I. Cl. 34.

O tradici.

Avšak Písmo sv. není jediný pramen nauky Kristovy; dlužno se i ústního podání a ustanovení církve držeti I. Cl. 44. Polyk. 7.; jinak nelze pochopiti nauky Kristovy Diogn. 11., jelikož i haeretikové převracují výroky Páně podle žádostí svých. Polyk. 7. U sv. Ignátia nenalezáme důkazů o tradici; avšak osvědčuje Euseb. (h. e. l. 3.) o něm, že, kamkoli na cestě přišel, všady církve posiloval, napomínaje, aby se podání apoštolského pevně drželi.

O Bohu. O sv. Trojici.

Ze dvou těch pramenů Polyk. 3. čerpáme učení o Bohu; pravého učení o něm zajisté dosíci lze jediné skrze Krista a víru v něho Diogn. 8, ješto Bůh se nám v Kristu zjevil Magn. 8. Jest Bůh jeden I. Cl. 46. Herm. II. 1. atd., Just. obr. II. 6. věčný ib. milostivý I. Cl. 23., vlídný, jakým se býti ukázal, poslav Krista Diogn. 7. 8.; jenž toliko z lásky trestá I. Cl. 56.; nevystihlý a nevýslovný Herm. II. 1., všemohoucí, jemuž jen klamati nemožno I. Cl. 27., jenž věrně stojí k slibům svým, I. Cl. 27. Herm. II. 3., jehož nic tajno není, I. Cl. 27. Ef. 15. Polyk. 4, 7., Just. obr. I. 12. jenž všecky vírou ospravedlňuje, I. Cl. 32. k němužto ve svatosti duše a s čistým srdcem blížiti se máme, ib. 29. jehož nelze oklamati Magn. 3. atd. Jest pak Bůh trojosobný Mart. Polyk. 14. 22. M. Ign. 7. Ef. 9. Magn. 13 a I. Cl. 46., u něhožto posledního více míst by stálo, kdyby se mezera po k. 57. nenalezala. Sv. Basil zajisté ve knize o Duchu svatém odvolává se k. 29. na Klementa Římského, řka: Ale i Klement, jenž starší jest: Žije, dí, Bůh, a Pán Ježíš Kristus a Duch svatý.

Kristus Ježíš jest žezlem Božím I. Cl. 16. t. j. v něm spočívá Boží veleba, on jest ústrojem a osobnou výstavou božské velebnosti, jest oblesk velebnosti Boží I. Clem. 36., jelikož v něm co v zrcadle obličej B. spatřujeme, mluvil v St. Z. skrze Ducha sv. I. Clem. 22. Bůh Otec Synem se dokládá a přisahá Herm. I. 2. a tedy s ním spolubytný jest Syn. Jest Bůh 16. 36. 59. cf. ib. 20. 50. 58. II. Cl. 1. Ef. 7. 18. 19. Smyrn. 1. Rom. začátek a 3. 6. Ign. 8. Barn. 16. Jest Syn Boží Diogn. 8. 9. odvěčný Ign. 3. Magn. 6. 8., jest neúčasný Ign. 3.; pochodí z Otce před ustanovením světa Barn. 5. 12.; byl rádcem Otcovým při stvoření světa Herm. III. 9, 12.; ano on sám jest stvořitel veškerenstva, obohatitel a Pán, jehožto všecko poslouchá Diogn. 7. 8. 11. Barn. 5. 7. 12. Jmeno jeho jest nesmírné, a celý světa obor jím nesen bývá Herm. III. 9, 14. On byl od počátku světlem světa, od něho tedy také v Zákoně Starém všecka zjevení pocházejí, tak že slovo Žalmistovo jest slovo Kristovo I. Cl. 22.; nebo Kristus byl učitelem proroků Magn. 9.

Duch svatý spoluklanebný jest s Otcem i Synem Magn. 13. (viz svrchu další doklady); vylit jest na lidi I. Cl. 46. a přebývá v nich I. Cl. 2. 21. Herm. II. 5, 1. 10, 2.; jest spona, jenž lidi s Bohem váže Ef. 9.; skrze něho Bůh mluvil v Zákoně Starém I. Cl. 22.

O stvoření a tvorech Božích.

Bůh všecko stvořil z ničeho Herm. I. 1, 1. ib. II. 1. Just. Obr. I. 10. Svět ten stvořen od Boha mocí neviditelnou Herm. I. 1, 3.; úmyslem Božím přelepým tvorstvo ušlechtěno, slovem Božím nebesa upevněna a země nad vodami ustavena ib. Stvořil pak Bůh všecko pro člověka, jemuž veškerenstvo podrobil Diogn. 10. Herm. II. 12, 4. Veškerost tu Bůh vůií svou zachovává a moudře spravuje I. Cl. 20. Diogn. 10. Nejdříve stvořeni andělé svatí Herm. I. 3, 4. ib. III. 5, 5. Ti přístojí Bohu, aby vůli jeho činili I. Cl. 34.; mezi nimiž rozdíl jest Herm. I. 3, 4. Anděly dobré ustanovil Bůh ku stráži lidí Barn. 18. (cf. Herm. II. 6, 2. I. 3, 4.); z nichžto Michael jest ochránce křesťanstva Herm. III. 8. 3. Jsou však i andělé zlí, jenž člověka k zlému zavésti hledí Barn. 18. Herm. II. 6, 2. Just. obr. I. 28. Leč ďábel nemá moci k tomu, kdo se Boha bojí Herm. II. 6, 2.; a proto se ho netřeba obávati. Herm. II. 7. 12, 5.

Člověk tvor převznešený, výtečný rozumem, obraz slávy Boží jest I. Cl. 33.; učiněn jest rukama Božíma ib. a stvořen ku podobenství Božímu Diog. 10. Pro člověka Bůh svět stvořil a jemu všecko podrobil, rozumem a myslí ho obdařiv ib. Stvořen člověk svobodným, v jakéž svobodě dosavad stojí Herm. III. 8, 6. 7. 10. 11., ovšem i ďáblu odporovati moha ib. II. 12, 5. Just. obr. I. 43. nn. duše jeho nesmrtelná Tryf. 4—6.

O vykoupení našem a o Kristu Spasiteli světa.

Člověk padl a hřích prvotný uveden Evou skrze hada Barn. 12. Již pak člověk sláb jest I. Cl. 36. II. Cl. 1., oči mysli jeho zatknuty ib. a mysl člověka zatemněna jest a nemoudra ib. A proto hynuli jsme II. Cl. 1. a život náš nebyl leda smrt ib.; a neměli jsme naděje spásy ib.

Ale Kristus spatřiv hynutí naše, smiloval se nad námi II. Cl. 1. a přišel v podobě sluhy, chtěje pro nás veliká utrpení podstoupiti. Herm. III. 5, 6. Názvy Kristovy ve St. Z. Just. Tryf. 126. Dle těla pocházel od Abrahama I. Cl. 32. a Davida Smyrn. 1. Justin Tryf. 43. Přišel později, než by se člověk mnohý nadál, aby lidé poznavše po tak drahně věků nestateč svou, ku Kristu oužeji a radostněji přilnuli. Diogn. 9. Stal pak se člověkem nenapohledným I. Cl. 49. Polyk. 7. Smyrn. 4., jelikož skutečně z Marie Panny se narodil Trall. 9. Just. obr. I. 33. nn. Tryf. 43. 66—68. Mudrcové se mu klaněli Tryf. 77. 78. od Jana pokřtíti se dal se Smyrn. 1. Ef. 18. skutečně v těle svém za Piláta a Heroda umřel Magn. 11. Trall. 9. Smyrn. 1. (anoť zřeli nebešťané, zemšťané i podsvěťané Trall. 9.) a skutečně z mrtvých vstal Trall. 9. Smyrn. 3. Polyk. 7. Just. Tryf. 107. 108. co prvotiny I. Cl. 24. v den osmý Barn. 15. mocí otcovou Polyk. 2. i svou Smyrn. 2. Nebo kdyby nebyl v těle přišel, nikdo by ho nebyl viděl Barn. 5. Narození jeho věštila hvězda Ef. 19.; avšak knížete světa tohoto ostalo tajno i panenství Marie i porod její i smrt jeho ib. Smrt jeho naznačena v provázku Rahabině I. Cl. 12. a v Isákovi Barn. 7. předpověděna od proroků

Barn. 5. Just. obr. I. 60. Tryf. 89. 90. 96—106., a kříž, na němž umřel a jenž jest naděje naše Barn. 11., navěštěn v rozepiatých rukou Mojžíšových Barn. 12. Četná proroctví na Ježíši Kristu se vyplnila Just. obr. I. 32—53. Náznaky Jeho ve Star. Z. Just. Tryf. 36. Na kříži octem byl a žlučí pojen. Barn. 7. On ale i jiná příkoří podstoupil Herm. III. 5, 6. I po vzkříšení měl tělo Smyrn. 3., v němž na nebe vstoupil Barn. 15. větší slávy dostihna. Rom. 3. On, Kristus, jediný jest v osobě Magn. 7. avšak dvojí přirozenosti, jsa synem Davidovým i synem Božím Ef. 20. Just. obr. I. 22. nn. Tryf. 128. věčný Tryf. 48. a tudy učiněný i neučiněný, z Marie i z Boha, Bůh vtělený Ef. 7. Just. Tryf. 55—57. 60—63. neúčasněný, avšak opět času podrobený Ign. 3. vidomý a nevidomý ib. Podle člověčenství byl poddán Otci Smyrn. 1. Magn. 13.

On však přišel, aby nás oprostil ode tmy Barn. 14., aby nás Boha znáti naučil Diogn. 8., an jediným jest učitelem naším, jak byl i proroků ib. Ef. 15. Magn. 9. Ku Kristu obrátí se národové Just. Tryf. 109. 110. On jest neklamavé ústo, jímž Bůh mluvil k lidem Rom. 8. Jím pravdivé moudrosti docházíme, jelikož on vědomost pravou o Bohu netoliko má, nýbrž jí sám jest Ef. 17. S vyučováním pak svým spojoval činění divů a zázraků Barn. 5. Náměstky sobě vyvolil apoštoly, lidi hříšníky Barn. 5.; jich pak bylo dvanáctero podle dvanácte pokolení Israelských Barn. 8., Just. obr. I. 39. Tryf. 42. a měli spasitelnou vodou veškeren obor ovlažovati Herm. III. 9, 25. Přišel, by volal hříšné Barn. 5. a vydal se za nás, láskou k nám veden jsa I. Cl. 49., aby za všecky lidi umřel I. Cl. 7. 16. Trall. 2. Polyk. 8. o své vůli Barn. 5. Utrpení naše nesl Barn. 5. a naše hříchy vzal na sebe Diog. 9. a tělo své za oběť vydal Barn. 7. jest velekněz náš Just. Tryf. 116. Kněz i král jest Kristus. Tryf. 118. Moc smrti zkazil Barn. 5. a nás k životu obnovil Barn. 7. Vylil krev za nás, aby všemu světu odpuštění získal I. Cl. 7.; jediným jeho prostředkováním spasení lze dojíti Herm. III. 9, 12. 16. a skrze něho jenom Bůh odpouští hříchy Smyrn. 4. sebe větším hříšníkům 1. Cl. 7. 8. On jest brána k Otci Fil. 9. Herm. III. 9, 2. 12. Skrze něho jenom ospravedlnění se stává Diogn. 9. On jest velekněz Polyk. 12. 1. Cl. 36., an skrze krev jeho docházíme spásy 1. Cl. 7. 12. Bez něho bychom byli věčné smrti propadli Diogn. 9. Bez něho bychom byli přebídní a jako nebytující II. Cl. 1. 2., ale jím se nám dostala podoba nová dětenčí Barn. 6. Od něho nám nesčíslná dobrodiní přicházejí I. Cl. 36. II. Cl. 1. Diogn 7. 8. Jemu všecko poddáno, co na nebi i na zemi Polyk. 2. Jmeno Ježíšovo mocné velmi Just. Tryf. 115. On jest soudce všech lidí II. Cl. 1. Polyk. 2. 6. Barn. 5. a vzkřísí druhdy věrné svoje k životu Polyk. 2.; soud jeho spravedliv bude. Barn. 4. Zákonem Novým, od Krista založeným, Zákon Starý zrušen. Tryf. 11—28. O dvojím příchodu Kristově Just. Tryf. 49—52. 111. 121.

O milosti Kristově.

Z krve t. j. ze smrti Kristovy řine se milost Boží všemu světu ku pokání 1. Cl. 7. Milosti té nám nevyhnutelně potřebí 1. Cl. 32. 36. 57. Smyrn. 11. Polyk. 12.; ač pak milost ta nevyzdvihuje svobody člově-

kovy Ign. 7. Milosti té Bůh všem uštědřuje dobře činiti hodlajícím 1 Cl. 23. Smyrn. 11. Milost ku pokání od Boha jest, a dostává se tomu, jehož mysl čistou Bůh předvídá Herm. III. 8, 6. a lidé i nejhorší káti se mohou. Smyrn. 4. Z milosti Boží se láska Boží v nás vylévá 1 Cl. 50., aniž pak jí dojíti a v sobě chovati možno, leč to Bůh dá ib.; jí ďáblu odporovati možno Herm. II. 12, 6. Proto kdo žádosti přemáhá, nepřipisuj toho sobě, nýbrž Bohu Herm. II. 12, 2., aniž se tím vychloubej, nýbrž Bohu z toho čest dej 1. Cl. 38. 39. Ign. 5.

O ospravedlnění.

Duch Boží lidi milostí svou k životu věčnému ustanovuje a připravuje Barn. 19. podle vůle Boží 1. Cl. 32. a již před jich narozením 1. Cl. 38. Připravování pak to a to předustanovování k životu věčnému děje se podle předvědění Božího Barn. 6. Herm. III. 8, 6. a protož Bůh milosti těm, jež zatvrdilými předvídá, neuštědřuje ib. III. 8, 6. Skrze milost Boží ospravedlnění se dostává 1. Cl. 32., aniž člověk sám sebou ho dosáhnouti může ib. Dochází jí tedy člověk veškeren ib. nikoli za svými zásluhami Polyk. 1., ačpak 1. Cl. 50. ospravedlnění lásce se připisuje. Ospravedlnění ale naše skrze Krista nezáleží toliko na odpuštění hříchů, nýbrž na obnovení vnitřního člověka, tak že nové nevinné tvářnosti skrze něho nabýváme Barn. 6. 7. 16., ješto Bůh přebývá v nás ib. a nevystihlé Slovo v srdcích našich utvrzeno jest. Diogn. 7.

O víře a lásce.

Krista pak a jeho ospravedlnění přiúčastňujeme se vírou v něho. 1. Cl. 32., kterážto jest matka naše Polyk. 3. a zvláštní výplynek, skutek a dar milosti Boží. ib. Herm. I. 3, 8. Víra ta nevyhnutelně potřebná, že i andělé v Krista věřiti musí Smyrn. 6., nemají-li v zatracení padnouti ib.; avšak víra ne sama a jediná, nýbrž spojena-li jest s láskou a skutky dobrými, člověka ospravedlňuje. Smyrn. 1. Jako zajisté Bůh moc svou ve stvoření ukazuje, tak i zásada nového života, víra, pochodíc tolikéž z moci Boží, dobrými skutky jeviti se musí. 1. Cl. 33. Herm. II. 6. 2. Víra křesťanská nepřipouští nauky lidské Diogn. 5. Bludařové záhy se pravé nauce protivili; Just. Tryf. 35. 82. Jako ten, kdo nevěří, do ohně půjde Ef. 16. Diogn. 10. Herm. III. 4., tak bez lásky Bohu nikdo líbiti se nemůže 1. Cl. 49. O dvou hlavních přikázaních Just. Tryf. 93. 94. Víra vůdce jest, láska cesta k Bohu Ef. 9., víra počátek, láska konec Ef. 14.; jak strom ovocem, tak víra skutky lásky se pronáší a poznává ib. Proto Ignátiovi Trall. 8. víra sluje tělem a láska mu jest krví Páně Ef. 9. 14., ješto se láska rodí v nás z krve Kristovy t. j. z lásky a z milosti jeho, a v žilách těla církevního žíti a údy jeho obživovati má ib. Bez lásky k dokonalosti dospěti nelze 1 Cl. 49.; kdo však ji má, ten vzdaluje se hříchu všelikého Polyk. 3. Proto i sv. Klement touže moc přikládá lásce, jakou Pavel víře I. Cl. 50., že totiž shlazuje hříchy a člověka s Bohem pojí ib. Jakož z poznání pravého

t. j. víry pravé toliko dobří skutkové vyplývají, tak na vzájem jenom ten, kdo právě křesťanský t. j. svatý život vede, Boha poznati může. Diogn. 2. 10. 12.

O životě křesťanském vůbec.

Nejenom slouti, ale i býti křesťanem povinno Magn. 4. Rom. 3. Také křesťanství zákonem a přikázaním jest Her. III. 8, 1—8. Obnoviti se má křesťan a ve Krista proměniti se Ef. 20. A proto svatý život vésti dlužno, jejž vypisuje Diog. 5. 6. I. Cl. 2.; neboť člověk křesťan má ve světě býti to, co duše jest v těle Diogn. 6., chrámem jsa Božím Barn. 4. 6. Proto potřebí ku věcem života onoho prohlédati, jelikož nemožno tomuto i onomu životu sloužiti. 2. Cl. 5. 6. Křesťanovi neslušno vydávati se ve mnohé neprázdně, an tuto místa stálého nemá Herm. III. 1.; zaneprázdnění mnohá příležitost dávají ke mnohým hříchům Herm. III. 4. Křesťan docela se Bohu oddal a nemá nad sebou moci Ign. 7. V Novém zákoně Bůh se nespokojuje se spravedlností zevnější, nýbrž vnitřní požaduje Barn. 4. 5.; kterážto vnitřní nábožnost blaživá jest a radostná 1 Cl. 33.; jakož nejenom možno, ale i snadno jest a sladko příkazy Boží zachovávati Herm. II. 12, 3. 4.; ano člověk i nad to, co Bohem se velí, činiti může (skutky nadbytečné) Herm. III. 5, 3. A proto rozdíl jest mezi příkazy a radami Herm. II. 8.

O životě křesťanském zvláště.

O dobru.

Povinen jest člověk choditi cestou světla a zalibovati sobě všeliké ctnosti. Barn. 19.; především lásku k bližnímu, jejíž chválou oplývá 1. Cl. 49., jíž šetříce, přemnozí v zajetí se vydali, aby vyprostili bližního I. Cl. 55. Víra máti naše, dcera její jedna jest láska, druhá naděje Pol. 3. Z lásky šlo, že křesťané první všecko společné měli, aniž co svým býti pravíce. Barn. 19. Diog. 5. Proto křesťané k jednotě prohlédati mají Filad. 6.; jedné mysli býti, jednu modlitbu míti, vespolek spáti a vstávati jim se poroučí Ign. 6., ač rozdílnost stavů po pádu ovšem potřebna jest 1 Cl. 38. Píleti nad to potřeba lahody Trall. 4. 8., hostinnosti 1 Cl. 10. 11., dobročinnosti Barn. 19. 1 Cl. 38. Herm. I. 3, 9. III. 2., kterou se člověk Bohu připodobňuje Diogn. 10. S padlými nesluší zacházeti co s nepřátely, nýbrž co s údy nemocnými Polyk. 11.; k čeládce pak a k služebnictvu vlídně chovati se náleží Barn. 19. Ign. 4. Lásku ku vlasti provoditi chvalitebno 1 Cl. 55. i velikoduší ib. a svornost 1 Cl. 19. 37. 38. 46. 51. Magn. 6. 7.; i trpělivost Herm. II. 5. Ign. 6. Křesťané mnohá utrpení snášeti musí Just. obr. II. 2. 3. I nepřátely milovati máme M. Polyk. 7. a na urážky zapomínati Herm. I. 2, 3. Ku ctnostem křesťanským patří také prokazování cti a poslušnosti vrchnostem Barn. 19. Just. obr. I. 17. i pohanským M. P. 10., a modlení se za ně Polyk. 12. Zdrželivost obzvláště u 1 Cl. 38. se poroučí a čistota 1 Cl. 30. Herm. I. 1. Just. obr. I. 15., tak aby tělo čisto

co chrám Boží se chovalo 2 Cl. 5. Filad. 7. Herm. III. 5, 7. a na duši ani myšlenka zlá netanula Herm. II. 4, 1. Pochází zdrželivost ta z víry, jejížto dcera jest Herm. I. 3, 8. Nadevše ale má o pokoru člověk křesťan usilovati 1 Cl. 13. 16. 30. 48. Pro pokoru neslušno samoděk se k mučenictví nabízeti M. P. 4. Pro pokoru otrokové křesťanští nežádejte dojíti svobody z nákladu obce, aby nezpychnuli a otroky pochoti se nestali Ign. 4. Ctnosti jiné vyčítá Barn. 19. Herm. II. 8. Just. obr. I. 15. nn. , po nichž bažiti jest, obzvláště pak po lásce k Bohu a k bližnímu, jenž jest základ naděje Polyk. 3. Jsou ale ctnosti, jenžto spolu jsou strážkyněmi ctností všelikých, ku kterým tedy s úsilím prohlídati potřebí; před jinými jest ctností takovou bázeň Boha 1 Cl. 21. Herm. II. 7. K nim také počítati dlužno půst a modlitbu Polyk. 7, Půst tuhý podstupovati sluší za hříchy III. 5, 1. 2. 3. Co se postem uspoří, dávati se má chudým Herm. III. 5. 3.

Almužny cena veliká Herm. I. 3, 9. II. 2, 8. III. 2, 10. 4.; slušno ale dávati ji sprostně Herm. II. 2. Žádati jí ale mají toliko právě chudí a nuzní ib.

Modlitba má býti důvěrná Herm. II. 9. a má-li prospěti, musí očištěným srdcem býti vykonána ib. Modlitba chudého prospěšna jest bohatcovi Herm. III. 2. Nejmocnější jest modlitba při veřejných službách Božích Ef. 5. 13. v neděli (ne již v sobotu) vykonávaných Magn. 9. Barn. 15. Povinno se modliti za církev Polyk. 12., za vrahy, nepřátely a za vrchnosti pohanské ib. Že modlitbu klečíce konali křesťané, viděti z Herm. I. 3, 1.

O zlu.

Jakož pak ctností píleti, tak hříchův se varovati sluší Barn. 20., kdež vyčítá všeliké tvary hříchu; podobně Herm. II. 8. Vystříhati se povinno lži Herm. II. 3., dvojjazyčnosti a dvojmyslnosti Barn. 19. 1 Cl. 11. 15. 23., pýchy ib. 13. 30. 35., tvrdošijnosti ib. 51., rozmařilosti Herm. III. 6, 3., opovážlivosti ib. III. 9, 22., nesvornosti ib. I. 3, 6. III. 9, 31., závisti 1. Cl. 4, 5., utrhání a jeho poslouchání Herm. II. 2., nesvaté truchlivosti ib. II. 10, 3., lakomství Polyk. 4. Avšak jen zla zdržovati se ctností jest Herm. II. 8., ješto naproti tomu dobra se zdržovati za hřích počteno býti musí ib. Netoliko však skutků zlých odvětovati se náleží, nýbrž, protože uvnitř čisti máme býti, potřebí také i zlé žádosti vystříhati se a všeho myšlení zlého Herm. I. 1, 1. II. 4, 1. 12, 1. ana zlá žádost z ďábla jest ib. II. 12, 2., jemuž, kdo chtějí, ovšem odporovati mohou Herm. II. 12, 5. Hřích počátek vzal hadem u Evy Barn. 12.

O církvi a ředitelech jejích.

Duch svatý, jenž vylit jest v nás 1 Cl. 46., jeden jsa ib., sjednocuje všecky křesťany v jednu církev Ef. 9. co ve chrám Boží ib. Církev tak jest vznešena, že pro ni svět stvořen Herm. I. 2, 4. Církev ta tedy jest jedna Smyrn. 1. Herm. I. 3, 2. III. 9, 13., jako láska, vnitřní bytnost a jádro církve, jedna jest a lidi všecky v jednotu pojí ib. Tryf. 29. 30. Jest dále církev všeobecná Herm. III. 9, 17. či katolická

Smyrn. 8. M. P. 8. 16. Jako jest jeden Bůh, tak jenom jedna církev jest Magn. 7. A jednoty církve každý se držeti musí, kdo Boha přiúčastniti se hodlá Ef. 4. Proto scházeti se ke společným službám Božím, Just. obr. I. 67. čímž se moc satanova ztenčuje Ef. 13. Kdo do církve nechodí a společných služeb Božích pilen není, ten pyšným jest a sám od církve odstoupil Ef. 5. cf. 1 Cl. 34. Magn. 7. Církev ta jest nový národ vyvolený Just. Tryf. 119—121. 123—125. Mimo církev není spásy 1 Cl. 57. Herm. I. 3, 5.; ona jest štípení Otcovo, a v ní jen pravý pokrm duše se nalezá, ješto jí Duch sv. blouditi nedopouští Ef. 17.; mimo ni všady pouhá buřeň roste Fil. 3. Kdo se jednoty církve strhuje a roztržky i různice tropí, nemá podílu v Kristu Fil. 3. 8. 1 Cl. 47., odboj činí proti vlastnímu tělu 1 Cl. 46. a odpadl vší naděje spasení 1 Cl. 41. Lidé takoví, rozkolníci či haeretici, jsou buřeň zlá Ef. 10.; jsou pruty naprosto uschlé Herm. III. 8, 6., kamení skulinaté a děravé Herm. I. 3, 6. III. 9. 19.; jsou traviči, a nauka jich jest jed a travenina Trall. 6. 11. Fil. 3. Smyrn. 4. 7., jichžto se nad to vystříhati, ale i za ně modliti se patří Ef. 10., an jim jinak oheň věčný nastává Ef. 16. jakož i stoupencům jejich ib. Jsouc církev obraz Kristův a pokračování života jeho bohočlověckého: musí obojí Páně stránku, i božskou i lidskou, nevidomou i vidomou, na sobě pronášeti, a tedy jednota její nejenom duchovní a vnitřní jest, ale i tělesná a vněšná Magn. 1. 13. Ign. 1. cf. ib. 2. Jakož tedy Kristus církev svou neviditelně řídí, tak potřebí, aby místo něho někdo viditelně ji spravoval. To pak jsou:

Biskupové, volívaní od výborných mužů, t. j. biskupů a kněží s přivolením církve 1 Cl. 44. Oni jsou Herm. III. 9, 27. náměstkové biskupa nevidomého a nesou na sobě důstojenství jeho Ef. 3. 4. 6. Magn. 3. 6. Trall. 2. 3. Rom. 9. Smyrn. 8. 9. S Kristem, biskupem nevidomým, jenom skrze biskupa vidomého spojiti se lze Magn. 6. Fil. 3. Smyrn. 8. Trall. 2. Biskupové tedy drží v církvi nejvyšší moc a důstojenství 1 Cl. 21. 40. 41. Bez nich nelze ani křtíti Smyrn. 8. ani slaviti večeře Páně ib. Trall. 7. ani v manželství vstoupiti Ign. 5., slovem ničeho vykonávati, co k církvi náleží Smyrn. 7. 8. Magn. 4. Ign. 4.; nebo jako Kristus bez Otce ničeho nečinil, tak nesluší čeho podnikati v církvi bez biskupů Magn. 7. Jimi jednota církve se dokonává, bez nich nemohouc ostati Fil. 4. Ef. 5.; jakož pak také bez nich bludů a bludařů uvarovati se nelze. Trall. 7. Pod biskupy mají kněží a jahnové svou od laiků dobře rozdílnou hodnost 1 Cl. 21. 40. 41. 42. 44., kterýž pořádek pro všecky věky uveden. I Cl. 44. Laikové tedy mají biskupům a kněžím poddáni býti 1. Cl. 40. 47. 57. Magn. 6. Nebo kde láska, tam poslušnost, ješto láska spojuje věřící v poslušenství jahnům, kněžím a biskupům. Jsou pak biskupové a kněží od Krista ustanoveni za osvícením Ducha svatého 1 Cl. 42. a neúhonně sloužíce, s úřadu složeni býti nemohou 1. Cl. 44. Obojí, biskupové i kněží, jsou tedy představení církve od Krista ustanovení, biskup ale jest hlava, jemuž kněží jak i jahnové poddáni jsou Magn. 3. Trall. 12. co samému Kristu Smyrn. 8. Ef. 3. 6. Magn. 6.; kněží zajisté k biskupovi stojí v poměru témže, v jakém apoštolé ke Kristu Magn. 6., Smyrn. 8. Kněží mají k biskupovi lnouti co struny k lyře Ef. 4. Povinnosti kněží vy-

týká Polyk. 6., mezi nimi obzvláště, aby milosrdní byli, nemocné navštěvovali, o vdovy se starali ib., jakož i aby nesáhali přílišnou přísností ke hříšníkům Polyk. 11.; jsouť zajisté biskupové a oni rozhřešitelé a soudcové Polyk. 6. Zjevný tedy rozdíl mezi kněžími a biskupy a patrná přednost těchto nad oněmi Herm. I. 3, 5. III. 9, 27, jakož pak v nepřítomnosti biskupově úřad jeho nemohl od kněze býti zastáván Rom. 9.

Jahnové jsou služebníci Kristovi a nikolivěk lidští I. Cl. 42. Magn. 2. 6. Trall. 2. Smyrn. 8. Polyk. 6.; mají ale kněží co rady apoštolské poslušni bývati Magn. 2. Povinnosti jejich vytýká Polyk. 5.

Jakož pak církve jednotlivé střed jednoty a velebnosti svojí nalezají v biskupu: tak církev povšechná střed jednoty a moci své nalezá v církvi Římské t. j. v biskupu Římském, Rom. začát.; o kteréžto přednosti celý také I. list Klementův svědčí, jelikož církev Korintská neutekla se k Janovi ev., jenž ještě žil, nýbrž k Římské církvi, ač od pohanů stíhané.

O křtu.

Křest jest pečeť Páně a znak jeho milosti II. Cl. 7. Herm. III. 8, 6.; pečetí tou k životu býváme ochráněni; ano i lidé Starého Zákona, aby spaseni byli, jí znamenáni býti museli Herm. III. 9. 16. Skrze křest doufání v Krista dosahujeme, ješto se jím nečistota naše smývá Barn. 11. a hříchové naši odpouštějí ib. Herm. II. 4, 3. Just. obr. I. 61. Vodou křestní docházíme života Herm. I. 3, 3.

O pokání.

Jakož ale jenom jeden křest, tak i jediné veřejné pokání se propůjčuje Herm. II. 4, 1. 3. an, kdo zhřešiv a pokání činiv, opět do hříchů padl, s těží se obrátí ib. Pokání dobrý skutek jest Herm. I. 2., ale spolu jest dar Boží III. 8, 6. Opravdově kající samovolně podniká všeliká trápení, posty a udělování almužny, aby zadost učinil spravedlivosti Boží Herm. III. 6, 2. 3. III. 7. III. 9, 6. a to netoliko za sebe, nýbrž i za jiné 1. Cl. 55. Pokání pak tuto na tom světě činiti potřeba, ješto na onom světě se k němu času nedostává 2 Cl. 8. Herm. III. 9 26. Nebo Bůh sice dlouho shovívá, avšak na ty, jenž jeho smilováním hnouti se nedávají, trestem přikročuje Ef. 11. Kdo hříchy podmaněn byl, má jich litovati Herm. I. 1, 3. 3, 1. a se z nich vyznávati 1 Cl. 51. 2 Cl. 8. Barn. 19. a sice biskupům a kněžím 1 Cl. 57.

Pokání činiti věhlasno Herm. II. 4, 2., avšak nezávisí na samém člověku, nýbrž děje se to darem Božím skrze Krista 1 Cl. 7. Nebo Bůh jenom uléčiti může hříchy naše Herm. I. 1, 1. II. 4, 1., ovšem jenom, když my se kajeme a modlíme ib.

O svátosti těla a krve Páně.

Spojení s Kristem se dokonává skrze nejsvětější svátost, kdež přítomno jest skutečně totéž tělo Kristovo, jenž pro nás umřelo a jež Otec zkřísil Smyrn. 7.; jako zajisté Kristus pravé tělo přijal vtěliv se, tak nám totéž pravé tělo ve svátosti ku požívání dává, což přejasně doličuje sv. Ignát na dotčeném místě. Svátost pak ta jest oběť novozákonní, oběť těla a krve Kristovy 1 Cl. 36. 40. 41. 44. Filad. 4. Magn. 7. Just. obr. I. 65. 66. Tryf. 117. nazývá se Eucharistie Just. obr. I. 66.; jelikož i v Novém Zákoně jest oltář jeden Filad. 4. Ef. 5. Rom. 2. cf. Smyrn. 8. Trall. 7., jemuž kněží a biskupové posluhují 1. Cl. 40. Večeře Páně jest dokona rozdílný pokrm od sprostého Trall. 2.; neboť ona jest prostředek proti smrti Ef. 20. a lék nesmrtelnosti ib.; a tudy pravé tělo Páně se ve svátosti té nachází. Kterak se oběť novozákonní koná, vypisuje Just. obr. I. 67. Tajemství Beránka Tryf. 40.

O manželství a panictví.

Stav manželský svatý jest Herm. II. 4, 1. 4. a proto manželé ve víře a lásce kráčeti mají Polyk. 4. Mužové veďte ženy své k tomu, co dobro jest 1. Cl. 21.; manželky pak žijte ctnostně, neúhonně; buďte vlídnými, spravujte dům svůj, milujte muže své, spokojujíce se s jedním manželem svým 1 Cl. 1. 21.; mějte jazyk na uzdě Ign. 5. Milovati se mají vespolek jak Kristus církev ib.; pro tuto manželův s Kristem a s církví podobnost nemá nikdo vcházeti v manželství z pochoti, na křtu již odložené, nýbrž ke cti Boží, a tedy před biskupem a církví ib. Zdrželivost se schvaluje manželům, aby žili spolu jako sestra a bratr. Herm. I. 2, 2.

Manželka pro cizoložství propuštěná, činí-li pokání, opět přijata buď Herm. II. 4, 1. Avšak byť manžel pro cizoložství manželčino s touto rozveden byl, nedovoluje se jemu v nový sňatek vstoupiti leč po úmrtí manželčině ib. Sic jinak by se již smířiti a spolu žíti nemohli ib. Tolikéž i vzájemně o manželce platí ib.

Vdovy buďte Pánu věrné, nelakomé, nepomluvné, moudré, a modlete se bez přestání za všecky Polyk. 4.; jich se obzvláště biskup ujímej Ign. 4. Ačpak opět vdáti se mohou, přece vdovství jest nad druhé manželství Herm. II. 4, 4.

Jako pak stav manželský vyobrazuje spojení Krista s církví, tak ve stavu panickém život jeho a narození jeho z panny se naskytá. A tedy panický stav chvalný, stává-li se ke cti těla Kristova, a ne ohledem na chválu ani z pýchy Ign. 5. cf. 1 Cl. 38.; jinak neplaten Ign. 5. Takový stav Bohu milejší jest nežli manželský. Herm. II. 4, 1. 4.

O věcech posledních.

Pro hříchy nás Bůh smrti podrobuje Barn. 12. Svatí, jenž před Kristem žili, nedostihli před ním blaženosti věčné Herm. III. 9, 16.; pravý však učeník Kristův blažené v nebesích nesmrtelnosti dochází

hned po smrti 1 Cl. 5. 50. Rom. 6. 7. Polyk. 9. M. P. 14. 19. Domněnka o tisíciletém kralování. Just. Tryf. 80. 81. Ale i těla naše z mrtvých vstanou M. P. 14., jakož nám to Bůh označuje ve přírodě střídáním se dne a noci, vzrůstáním semene 1 Cl. 24., nejkrásněji ale ve ptáku ohniváčku 1 Cl. 25.; úplně nám ale toho dokazuje vzkříšení Kristovo ib. 24. Trall. 9. Smyrn. 1. a slovo Páně ib. Polyk. 2. 5. Všickni ve vlastním těle povstanou II. Cl. 9. k soudu, a jen kdo z ďábla jest, toho zapírá Polyk. 7.; tam se vyjeví, kterou kdo cestou, dobra či zla, kráčel, a zlý rozeznán bude od dobrého, čehož tu nelze Herm. III, 3. 4. Soud vynešen bude spravedlivý, načež věčný nastane život Barn. 19. 21. Kristus vynese soud Barn. 15. Pán souditi bude bez přijímání osob Barn. 4. a nikdo neujde rukou jeho 1 Cl. 28. Proto ve dne v noci na soud pamatovati sluší Barn. 19. Na to nábožní se u Krista octnou Polyk. 9. k blaženosti nevystihlé 1 Cl. 34. 35.; zlých pak muka na věky trvati budou Mart. Polyk. 2. 11. Ef. 16. II. Cl. 6. 7. Diogn. 10. Barn. 20. Herm. III. 4. Just. obr. I. 12. Tím dokoná se správa spásy Barn. 15.

O svatých a jejich ostatcích.

Blahoslavení v nebi orodují za nás M. Ign. 7. a prospěšno jest je vzývati 1 Cl. 56. Bůh také divy činil často při smrti mučeníků M. P. 15. I jejich ostatkové ctěni M. Ign. 6. M. P. 17. 18. a svatým ke cti dnové zasvěceni M. Ign. 7. M. P. 18., ač pak úcta jim prokazovaná rozdílna jest od pocty Bohu vzdávané. M. P. 17.

Obsah.

Str.

Úvod 1

I. Sv. Klement Římský:

Život jeho 9

O listu jeho 12

Povaha sv. Klementa 15

Obsah listu sv. Klementa 18

List sv. Klementa ke Korinťanům 19

II. Sv. Ignátius Mučeník:

Život jeho 51

O listech sv. Ignátia 57

Povaha sv. Ignátia 62

List sv. Ignátia M. k Efeským 66

k Magneským 74

k Trallským 79

k Římanům 83

k Filadelfianům 88

ke Smyrnenským 92

ku Polykarpovi 97

III. Sv. Polykarp:

Život jeho 101

List o umučení jeho 104

O spisech sv. Polykarpa 112

List sv. Polykarpa k Filippanům 113

IV. O listu k Diognétovi 119

List ku Diognétovi 123

O domnělém druhém listu sv. Klementa 133
Domnělý list II. sv. Klementa 134
VI. O listu Barnabovu 140
List Barnabův 144
VII. O Hermovi a jeho pastýřovi 168
Pastýř Hermův: I. Vidění 174
II. Přikázaní 192
III. Podobenství 210
VIII. Sv. Justina, filosofa muč., obrana I. 252
obrana II. 296
Rozmluva s Tryfonem 307
IX. Nauky obsažené ve spisech sv. Otcův app. 445